

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ

Journal of MCU Nakhondhat

ISSN: 3027-8597 (Online)

ปีที่ 12 ฉบับที่ 6 (มิถุนายน 2568)

Vol.12 No.6 (June 2025)

♦ วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ แก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) วารสารเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม

ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์

ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน

ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม

ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม

ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม

ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม

ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน

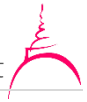
ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

♦ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@sbss.ac.th

● บรรณาธิการ

บุญญาตา จงละเอียด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ธีรวัฒน์ ทองบุญชู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

● กองบรรณาธิการ

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

ครองชัย หัตถา มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

ประเวศ อินทองปาน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

สีปพงษ์ ธรรมชาติ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

สมบูรณ์ บุญโท มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ประเทศไทย

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

วาสนา แก้วหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ประเทศไทย

ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ประเทศไทย

ธนิศร ยืนยง มหาวิทยาลัยปทุมธานี ประเทศไทย

ธานี วรภัทร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ประเทศไทย

บุษกร สุขแสน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประเทศไทย

มุกดาวรรณ พลเดช วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ ประเทศไทย

อุทัย เอกสะพัง มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

มะลิวัลย์ โยธารักษ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

● ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระปลัดสาโรจน์ ธมมสโร วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระสมุห์อนุพงษ์ สุขิโต วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระบุญญฤทธิ์ ภาทจารี วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระเกียรติศักดิ์ ขำเกลี้ยง วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

อนุชิต ปราบพาล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

ศักดิ์ดา หารเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

ทิพย์วรรณ จันทรา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

อภินันท์ คำหารพล นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

☛ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระไกรสร ปิยสีโล	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระศักดิ์นฤณ สกุกวีโร	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระดิสรณ์ สิงห์เพ็ญ	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
สามเณรพงษ์ศิริ สังข์แก้ว	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศุภิสรา ณ สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศศิธร สงศิริ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ญาณกวี คำศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ชาลิสมา มาสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธนพล วราภรณ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
วัชรินทร์ คำทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

☛ ฝ่ายกฎหมาย

ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	ประเทศไทย

☛ ออกแบบปก

วินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา	พีเอช ปริ๊น & ดีไซน์ ไวนิล สติ๊กเกอร์	ประเทศไทย

☛ จัดรูปเล่ม

ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

☛ โรงพิมพ์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 6 ประจำปีพุทธศักราช 2568 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 12 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 1 (จนถึง 31 ธันวาคม 2572) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่ บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาทุกประการ

วารสารมหาจุฬานาครทรรศ ปีที่ 12 ฉบับที่ 6 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 29 เรื่อง บทความวิชาการ 1 เรื่อง มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู โดยใช้วิธีวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย ซึ่งเป็นกระบวนการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรง และหลีกเลี่ยงการพบปะกันโดยตรงเพื่อลดอิทธิพลทางความคิด โดยที่การวิจัยดำเนินการ จำนวน 3 รอบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย อาจารย์นิเทศก์ ครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล รวมจำนวน 17 คน ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามแบบมาตรประเมินค่า 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่า 0.5 ทุกฉบับ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก รวมทั้งหมด 40 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 13 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมความรู้ด้านเรขาคณิต หลักสูตร วิธีการสอน และการวัดและประเมินผล 2) ด้านทักษะการสอน 18 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมทักษะที่จำเป็นต่อการสอนเรขาคณิต ได้แก่ การนำเข้าสู่บทเรียน การใช้คำถาม การอธิบาย การสรุปบทเรียน การใช้เครื่องมือ และการใช้โปรแกรมทางเรขาคณิตพลวัต และ 3) ด้านคุณลักษณะ 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีวินัย การสร้างแรงจูงใจ และการเสริมแรง ตัวบ่งชี้มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.00 ขึ้นไป และพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน 1.00 แสดงถึงความสอดคล้องของความคิดเห็นในระดับที่เชื่อถือได้ ผลการวิจัยนี้สามารถนำตัวบ่งชี้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตรฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรศ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขออภัยรับไว้ด้วยความยินดี

๒๕๖๘

บุญญาดา จงละเอียด

บรรณาธิการ วารสารมหาจุฬานาครทรรศ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ง)
ความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี RATIONAL DRUG USE LITERACY AMONG PHRA KILANUPATTHAK IN PATHUM THANI PROVINCE <i>ธัญญ์พิชชา ศักดิ์ภิรมย์, กุสาวดี เมื่อนงน, ชะอรลีน สุขศรีวงศ์, อภิญา อิงอาจ</i>	1
องค์ประกอบทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ COGNITIVE SKILL COMPONENTS IN SELF-HEALTH CARE OF THE ELDERLY <i>ชมสุภัค ครุฑกะ, พรกุล สุขสด, มัทนิน พฤติธนาภัทร, อมรา อารีย์, จันทรรักษ์ แก้วสมบุญ</i>	10
ปัญหาและแนวปฏิบัติที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา CHALLENGES AND BEST PRACTICES IN STUDENT SERVICES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS <i>ชิตชนก สิทธารถศักดิ์, อัจฉรา ไชยปณัฏ, ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ</i>	23
การประพันธ์เพลงใหม่โรงละครศรีธรรมราช CREATIVE MUSIC COMPOSITION “HOMRONG NAKHON SI THAMMARAT” <i>ธนาธิป คำทอง, สุรสิทธิ์ ศรีสมุทร, ปาหนัน กฤษณมย์</i>	34
การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา THE DEVELOPMENT OF LOCAL LEARNING UNIT ON LIVING ACCORDING TO THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY TOGETHER WITH THE GPAS 5 STEPS LEARNING MANAGEMENT METHOD IN SOCIAL STUDIES, RELIGION, AND CULTURE FOR SCHOOLS IN SONGKHLA PROVINCE <i>พนัชกร พิทยะกุล</i>	46
ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาบอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานสำหรับ นักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ NEEDS FOR DEVELOPING A BASIC VOLLEYBALL REFEREE TRAINING PROGRAM FOR STUDENTS AT THE THAILAND NATIONAL SPORTS UNIVERSITY IN NORTHEASTERN REGION <i>พรชัย ทาธิสา, ลักขมี นิมวงษ์, นภัสวรรณ เจริญชัยภินันท์</i>	58
กลยุทธ์การบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาภาคเหนือ LEARNING MANAGEMENT STRATEGIES FOR EXCELLENCE OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE VOCATIONAL EDUCATION IN THE NORTHERN REGION <i>ธีรศักดิ์ อรุณวัชรพันธ์, ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ภูเบศ พวงแก้ว</i>	71

การพัฒนาแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติโดยบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่มสำหรับนักศึกษาที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านทักษะปฏิบัติและผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาครูนาฏศิลป์	82
DEVELOPING A LEARNING MODEL FOR PRACTICAL SKILLS BY INTEGRATING GROUP LEARNING FOR STUDENTS WITH DIFFERENT BACKGROUNDS TO ENHANCE THE ABILITY IN PRACTICAL SKILLS AND ACHIEVEMENT OF DANCE TEACHER STUDENTS	
มาลินี แทนบุญ	
การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี	92
DEVELOPMENT OF DIGITAL PUBLIC RELATIONS MEDIA TO PROMOTE BUDDHIST TOURISM OF TONCHUEAK TEMPLE, NONTHABURI PROVINCE	
ปวีณา ชัยวนารมย์, บวร เครือรัตน์	
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนวัตกรรมโซุ่ปทานด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของประเทศไทย	105
DEVELOPMENT OF A SUPPLY CHAIN INNOVATION TRAINING CURRICULUM THROUGH ENGINEERING DATA ANALYSIS FOR UNDERGRADUATE STUDENTS IN PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THAILAND	
ศิลา ปัญญาวัชรวงศ์	
พัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร	114
DEVELOPMENT OF A MANAGEMENT SYSTEM FOR TEMPLE-BASED TEMPORARY SHELTERS TO ADDRESS PUBLIC HEALTH EMERGENCIES DURING THE 2019 CORONAVIRUS DISEASE (COVID-19) PANDEMIC IN BANGKOK	
พระมหาพร้อมพงศ์ คะอินโน, สร้อยบุญ ทรายทอง	
ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร	127
THE LEARNING ECOSYSTEM FOR GENDER EQUALITY ACROSS SECONDARY SCHOOLS IN BANGKOK	
ลดาวัลย์ ปัญตะยัง, อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร, เพ็ญอรุณ ปรีดีดิกล	
กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย	139
FUTURE STRATEGIES FOR EDUCATIONAL INSTITUTIONS MANAGEMENT TOWARDS EXCELLENCE IN SCHOOLS UNDER THE FOUNDATION OF THE CHURCH OF CHRIST IN THAILAND	
พันธุ์ยุทธ มีชาญเขาว, สิรินทร สิ้นจินดาวงศ์, วราภรณ์ ไทยมา	
กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม	152
MANAGEMENT STRATEGIES OF PILOT SCHOOLS IN EDUCATION SANDBOX OF CHIANG MAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BASED ON THE CONCEPT OF INNOVATIVE ORGANIZATION	
จตุรงค์ ศรีเมืองมา, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ลำเนา หมั่นแจ่ม, ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์	
องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู	165
FACTORS AND INDICATORS OF TEACHING COMPETENCY IN GEOMETRY OF PRE-SERVICE TEACHERS	
อุเทน ปุ่มสันเทียะ, ขวัญ เพี้ยซ้าย, สุกัญญา หะยีสและ, เอนก จันทจรูญ	

การวิเคราะห์นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย	180
ANALYSIS OF THE ELDERLY PENSION POLICY IN THAILAND	
นภาพร แก้วทิพย์, ปรางค์ทิพย์ สายทอง, ปิยนุช พึ่งพิน, พิมพ์นารา สาโท, มินา ถาวรกุล, ยุวดี พ่วงรอด	
การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง	192
THE DEVELOPMENT OF A SUPPLEMENTARY CURRICULUM BASED ON PROBLEM-BASED LEARNING TO ENHANCE FINANCIAL LITERACY SKILLS FOR SECONDARY SCHOOL YOUTH IN LAMPANG PROVINCE	
ปณิสรา จันทร์ปาละ, วิมลวิภา บุญกลิ่น, ปริญาภาส สีทอง, ธัญลักษณ์ งามคำ, สุทธิกานต์ สุริยะสาร	
แนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตกรุงเทพมหานคร	203
GUIDELINES FOR ENHANCING SERVANT LEADERSHIP AMONG SUPPORT PERSONNEL OF RAJABHAT UNIVERSITIES IN BANGKOK	
จิระวรรณ ยืนยง, ขนิษฐา สาสิทธิ์, อัมภาพรรณ ตันตินาครกุล	
การศึกษาและพัฒนาการปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	213
STUDY AND DEVELOPMENT OF AN ONLINE INTEGRATIVE COUNSELING PROGRAM TO ENHANCE STUDENTS' CREATIVE PROBLEM-SOLVING ABILITIES IN ADDRESSING CYBERBULLYING AT SONGKHLA RAJABHAT UNIVERSITY	
มณีนุช ร่องพล, เพชร ร่องพล	
การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	225
DEVELOPMENT OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING COMPETENCE AMONG PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES	
นราวดี ทลิศศิริ, ขนิษฐา สาสิทธิ์, อัมภาพรรณ ตันตินาครกุล	
การสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการจัดการการสื่อสารในการขับเคลื่อนเทศบาลสู่องค์กรดิจิทัล	236
CREATING BEST PRACTICES OF COMMUNICATION MANAGEMENT TO DRIVE THE MUNICIPALITY TOWARDS THE DIGITAL ORGANIZATION	
อังคณา ปรียศิริ, วิทยาธร ท่อแก้ว, กมลรัฐ อินทรทัศน์, พรภัสสร ปริญชาญกุล	
การศึกษาภาวะผู้นำของตัวละครเอก “เร็น” ในนวนิยายเรื่องทุ่งมหาสาร ตามทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	247
A STUDY OF LEADERSHIP CHARACTERISTICS OF THE MAIN CHARACTER “RUEN” IN THE NOVEL “THUNG MAHARAJ” ACCORDING TO TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP THEORY	
ศรียุญา ขวัญทอง, ชนิกานต์ กุ้เกียรติ	
ผลของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตน ความรู้ และพฤติกรรม การดูแลผู้ป่วยเด็ก โรคธาลัสซีเมีย ของผู้ปกครอง โรงพยาบาลสุโขทัย	258
THE EFFECT OF SELF-EFFICACY ENHANCEMENT PROGRAM ON SELF-EFFICACY PERCEPTION, KNOWLEDGE AND BEHAVIOR IN CARING FOR CHILDREN WITH THALASSEMIA OF PARENTS AT SUKHOTHAI HOSPITAL	
นภาพร อินทร์เรือง, ภัทราวรรณ ศิริกันทยา, วาสนา บุญยมน, กุลฉัตริน ไสสีสุข, นภารินทร์ นวลไธสง	

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	269
THE DEVELOPMENT OF LEADERSHIP INDICATORS TO STRENGTHEN ACTIVE LEARNING MANAGEMENT OF TEACHERS UNDER THE OFFICES OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA IN THE NORTHEAST OF THAILAND	
กนิษฐกานต์ วงศ์วัฒนาวิชา, จักรกฤษณ์ โปตาพล, กรรณิกา ไวโสภา	
การเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	279
PARTICIPATORY ENHANCEMENT OF SAVING CAPACITY AMONG PRE-RETIREMENTAGE GROUP BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY: A CASE STUDY OF PHANOM THUAN DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE	
สุทิน อ่อนอุบล	
บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค 8	291
THE ROLE OF BUDDHIST MONKS IN RAISING DEMOCRATIC AWARENESS AMONG THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8	
พระครูพิสุทธิธรรมมาภรณ์, อาทิตย์ แสงเฉวก, สุขพัฒน์ อนนจารย์, วีรณัฐ พรหมจักร	
ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนเอกชนสามัญสอนศาสนาอิสลาม เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้	299
STUDY THE RELATIONSHIP BETWEEN CULTURAL COMPETENCE AND LEARNING MANAGEMENT IN THE 21st CENTURY IN PRIVATE ISLAMIC SCHOOLS IN THE SPECIAL DEVELOPMENT OF THE SOUTHERN BORDER PROVINCES	
อริสรา บุญรัตน์, ตรีภูมิทร์ ตรีศิริศร, เกตวาท บุญปราการ, เจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์, เขวानी แก้วมโน, จุฑารัตน์ คชรัตน์, วรชัย ปานนิตยพงศ์, ชัมพู สาอุ	
การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ	312
THE DEVELOPMENT OF A LEARNING MANAGEMENT MODEL TO SOLVE ENGLISH LISTENING PROBLEMS OF STUDENTS IN THE FACULTY OF EDUCATION, RAJABHAT UNIVERSITY	
ภัทรพรรณ พรหมคช, ขนิษฐา สาลีหมัด, อำภาพรรณ ตันตินาครกุล	
รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน	326
DEVELOPING A SCHOOL MANAGEMENT MODEL TOWARD AN INNOVATIVE EDUCATIONAL ORGANIZATION IN MAE HONG SON EDUCATION SANDBOX	
พุทธชาติ ยมกิจ, ภูเบศ พวงแก้ว, ประพันธ์ ธรรมไชย, ธนิต บุญชัย	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน	340
FACTORS AFFECTING EMPLOYEES' RETENTION CIVIL AVIATION TRAINING CENTER	
วรันตรี ปลั่งวัฒนะ, พันศักดิ์ เนินทราย, กริช วงศ์เจริญ	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	ณ

ความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี*

RATIONAL DRUG USE LITERACY AMONG PHRA KILANUPATTHAK IN PATHUM THANI PROVINCE

ธัญญพิชชา ศักดิ์ภิรมย์^{1*}, กุสวดี เมลียงนนท์¹, ชะอรลิน สุขศรีวงศ์¹, อภิญญา อิงอาจ²
Thunpitcha Sakpirom^{1*}, Kusawadee Maluangnon¹, Cha-Oncin Sooksriwong¹, Apinya Ingard²

¹คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี ประเทศไทย

¹Faculty of Pharmacy, Thammasat University, Pathum Thani, Thailand

²คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร นนทบุรี ประเทศไทย

²Faculty of Information and Communication Technology, Silpakorn University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: thunpitcha.sak@dome.tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินระดับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี เปรียบเทียบความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากโดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรัง และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐาก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ที่ผ่านการอบรมเป็นพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 160 รูป เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของประชาชนไทยของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สถิติที่ใช้และการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมาน (การทดสอบที่แบบตัวอย่างเป็นอิสระกัน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี มีคะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่ไม่เพียงพอ ผลการเปรียบเทียบความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐาก พบว่า พระคิลานุปัฏฐากที่มีการศึกษาสูงกว่า ม.3 มีคะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลโดยรวมสูงกว่าพระคิลานุปัฏฐากที่มีการศึกษาไม่เกิน ม.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากด้านระดับการศึกษาเป็นเพียงปัจจัยเดียวที่มีอิทธิพลต่อระดับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

คำสำคัญ: ความรอบรู้, การใช้ยาอย่างสมเหตุผล, พระคิลานุปัฏฐาก, จังหวัดปทุมธานี

Abstract

This quantitative research article aimed to assess the level of rational drug use literacy (RDUL) among Phra Kilanupatthak in Pathum Thani Province, compare RDUL levels based on age, educational level, and chronic disease status, and analyze factors influencing RDUL. The sample comprised 160 Buddhist monks who had completed Phra Kilanupatthak training. The research instrument was the Rational Drug Use Literacy Assessment for Thai Citizens, developed by the

Health Systems Research Institute (HSRI). Data were analyzed using descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (independent sample t-tests and multiple linear regression). The findings revealed that the average RDUL score was insufficient. Phra Kilanupattak with education above Grade 9 had significantly higher RDUL scores than those with lower educational levels. Among all the factors examined, only educational level significantly influenced RDUL.

Keywords: Literacy, Rational Drug Use, Phra Kilanupattak, Pathum Thani Province

บทนำ

พระคิลานุปัฏฐาก (Phra Kilanupattak) คือ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ดูแลพระภิกษุอาพาธตามหลัก พระธรรมวินัย ทั้งในด้านการรักษา ประสานงานกับหน่วยบริการสุขภาพ และส่งเสริมสุขภาวะในวัดและชุมชน ด้วยบทบาทดังกล่าว พระคิลานุปัฏฐากจึงเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงระบบสุขภาพกับบริบททางศาสนา โดยเฉพาะในสังคมไทยที่วัดมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชน (พระอธิการเฉลิม กนตสารโธ และศิริโรจน์ นามเสนา, 2565)

การส่งเสริมความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use Literacy: RDUL) ในกลุ่มพระคิลานุปัฏฐากเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสุขภาพของวัดและชุมชน โดยมีศักยภาพในการสนับสนุนเป้าหมายเชิงนโยบายว่าด้วยการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU) ซึ่งเป็นประเด็นสาธารณสุขระดับโลก (World Health Organization, 2023) และอยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ระดับชาติของไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2560 (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2560) การพัฒนาศักยภาพด้าน RDUL จึงช่วยลดพฤติกรรมการใช้ยาไม่เหมาะสมและเสริมสร้างระบบสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทไทย

การศึกษาก่อนหน้าสะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยยังเผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพและพฤติกรรมการใช้ยาที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มักมีภาระโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และไขมันในเลือดสูง (สิริรัตน์ อนุรัตน์พานิช และคณะ, 2561) อีกทั้งยังมีความเชื่อที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับการใช้ยาถึงร้อยละ 56.2 (เรณู ขวัญเย็น และสมใจ พุทธาพิทักษ์ผล, 2562) และพบว่า พระสงฆ์ยังคงเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มการเกิดปัญหาการใช้ยา (จันทร์จรรย์ ดอกบัว และกมลชนก ชันทะ, 2566) ขณะที่จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา มีประชากรมากกว่า 1.79 ล้านคน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 95) และยังเผชิญปัญหาการใช้ยาไม่ปลอดภัยจากยาที่ไม่ได้มาตรฐานและการโฆษณาเกินจริง (สำนักงานสถิติจังหวัดปทุมธานี, 2567); (Hfocus., 2018) โดยข้อมูลจากการศึกษาก่อนหน้านี้ระบุว่าประชาชนในพื้นที่มีระดับความรู้ด้านยาเพียงระดับพอใช้ (กองบริหารการสาธารณสุข, 2567) สะท้อนถึงช่องว่างด้านความรู้และพฤติกรรมสุขภาพที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง ความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี เน้นความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาให้พระสงฆ์กลุ่มนี้เป็นผู้นำด้านสุขภาพ ถ่ายทอดความรู้สู่พระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทย ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐาก การสร้างเครือข่ายวัด ชุมชน หน่วยบริการสุขภาพ และการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมความรู้ด้านการใช้ยาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี

2. เพื่อเปรียบเทียบความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรัง

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการสำรวจภาคตัดขวาง (Cross-sectional Survey Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานีที่ผ่านการอบรมเป็นพระคิลานุปัฏฐากไม่เกิน 1 ปี จำนวน 167 รูป โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (G^*Power : power = 0.95, alpha = 0.05, effect size f^2 = 0.15) ไม่น้อยกว่า 107 ราย และสำหรับการเปรียบเทียบด้วย Independent t-test (effect size d = 0.5) ควรใช้ 176 ราย แต่เนื่องจากมีพระสงฆ์ที่เข้าเกณฑ์เพียง 167 รูป จึงแจกแบบสอบถามทั้งหมดและได้รับคืน 160 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.9 ของจำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมแล้วผู้วิจัยได้นำไปบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับใช้เพื่อการวิเคราะห์ในเชิงสถิติต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของประชาชนไทยของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ที่เผยแพร่ปี 2564 ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ การศึกษา การเป็นโรคเรื้อรัง 2) ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและสุขภาพ (รวม 8 ข้อ) 3) ความสามารถในการเข้าใจข้อมูลและสุขภาพ (รวม 10 ข้อ) 4) ความสามารถในการโต้ตอบซักถามหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลและสุขภาพกับบุคลากรด้านสาธารณสุข (รวม 7 ข้อ) 5) การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้และดูแลสุขภาพ (รวม 11 ข้อ) 6) การจัดการตนเองด้านการใช้และดูแลสุขภาพ (รวม 10 ข้อ) และ 7) การบอกต่อผู้อื่นเรื่องการใช้และดูแลสุขภาพ (รวม 6 ข้อ) ทั้งนี้ แบบประเมินชุดนี้ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และความเที่ยง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.891 โดยลักษณะของแบบประเมินตอนที่ 2 - 7 เป็นแบบให้คะแนน 0 - 1 โดยให้ 1 คะแนน เมื่อเลือกคำตอบที่ถูกต้อง และ 0 คะแนน เมื่อเลือกคำตอบผิด คะแนนรวมมีค่าตั้งแต่ 0 - 52 คะแนน โดยมีเกณฑ์ตัดคะแนนที่ 41.5 คะแนน (ดวงรัตน์ โพธิ์ และคณะ, 2564) หากคะแนนรวมมากกว่า 41.5 ถือว่ามีความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลในระดับเพียงพอ และหากคะแนนไม่ถึงเกณฑ์ดังกล่าวจะถือว่าอยู่ในระดับไม่เพียงพอ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามชนิดตอบด้วยตนเอง (Self-administered Questionnaire) ภายหลังได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี (PPHO-REC No. 2566/44) ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัยและขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วมโดยสมัครใจก่อนการเก็บข้อมูล ซึ่งดำเนินการระหว่างเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2567 โดยมีขั้นตอนหลัก ดังนี้ 1) ประสานเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากพระคิลานุปัฏฐาก 2) วางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอเพื่อกระจายแบบสอบถามสู่กลุ่มตัวอย่าง 3) ชี้แจงวัตถุประสงค์และสิทธิของผู้ให้ข้อมูล 4) ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินด้วยตนเอง 5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และ 6) ถ่ายโอนข้อมูลเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อการวิเคราะห์ต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้สถิติ ดังนี้ 1) วิเคราะห์ระดับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลระหว่างพระคิลานุปัฏฐาก โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรัง โดยใช้การทดสอบทีแบบตัวอย่างสองกลุ่มอิสระกัน (Independent samples t-test) และ 3) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยมีอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรัง เป็นตัวแปรอิสระ ส่วนตัวแปรตาม คือ ความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผล

ผลการวิจัย

ผลการประเมินระดับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป ส่วนใหญ่มีอายุ 41 - 60 ปี จำนวน 74 ราย (ร้อยละ 46.3) รองลงมา คือ อายุ 21 - 40 ปี จำนวน 62 ราย (ร้อยละ 38.8) การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ม.6 หรือ ปวช. จำนวน 39 คน (ร้อยละ 24.4) รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี จำนวน 35 คน (ร้อยละ 21.9) ส่วนใหญ่ไม่เป็นโรคเรื้อรัง จำนวน 99 คน (ร้อยละ 61.9) และ 2) ความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผล RDUL ค่าเฉลี่ยคะแนน RDUL ด้านความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลยาและสุขภาพเป็น 6.14 ± 2.04 ความสามารถในการเข้าใจข้อมูลยาและสุขภาพ เป็น 6.79 ± 2.22 ความสามารถในการโต้ตอบ ชักถาม หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านยาและสุขภาพ กับบุคลากร ด้านสาธารณสุขเป็น 5.26 ± 1.91 การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ยาและสุขภาพเป็น 6.79 ± 2.42 การจัดการตนเอง ด้านการใช้ยาและสุขภาพเป็น 8.49 ± 2.23 การบอกต่อข้อมูลเรื่องการใช้อย่างสมเหตุสมผล เป็น 3.74 ± 1.57 สำหรับภาพรวมของ RDUL เป็น 37.24 ± 7.88 ซึ่งเมื่อพิจารณาตามจุดตัดคะแนน (cut-off point) พบว่า มีระดับ RDUL ยังไม่เพียงพอ โดยจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่มี RDUL อย่างเพียงพอ มีเพียงจำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.5 ขณะที่จำนวนของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.5 ที่มี RDUL ไม่เพียงพอ แสดงได้ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนเต็ม ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคะแนนความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี (n = 160 คน)

ความรอบรู้ด้านการใช้ยาสมเหตุสมผล (RDUL)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.
ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลยาและสุขภาพ	8	6.14	2.04
ความสามารถในการเข้าใจข้อมูลยาและสุขภาพ	10	6.79	2.22
ความสามารถในการโต้ตอบ ชักถามหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลยาและสุขภาพกับบุคลากรด้านสาธารณสุข	7	5.26	1.91
การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ยาและดูแลสุขภาพ	11	6.79	2.42
การจัดการตนเองด้านการใช้ยาและดูแลสุขภาพ	10	8.49	2.23
การบอกต่อผู้อื่นเรื่องการใช้อย่างสมเหตุสมผล	6	3.74	1.57
คะแนนรวม	52	37.24	7.88

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละความเพียงพอของความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี (n = 160 คน)

ความรอบรู้ด้านการใช้ยาสมเหตุสมผล (RDUL)	ผลการวิเคราะห์	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพียงพอ	60	37.5
ไม่เพียงพอ	100	62.5
รวม	160	100

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรัง ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ที่จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรังใหม่ เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่แตกต่างกันมากเกินไป แล้วจึงใช้สถิติทดสอบทีแบบตัวอย่างสองกลุ่มอิสระกัน แสดงผลได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบของค่าเฉลี่ยคะแนนรวมความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลระหว่างอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรังของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี

ตัวแปร	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	t-test	p-value
อายุ	ไม่เกิน 40 ปี	67	37.40	8.01	- 0.341	0.734
	เกิน 40 ปี	93	37.43	7.77		
ระดับการศึกษา	ไม่เกิน ม.3	61	33.31	7.84	- 5.404	.000***
	สูงกว่า ม.3	99	39.68	6.84		
การเป็นโรคเรื้อรัง	ไม่เป็นโรคเรื้อรัง	99	37.21	8.11	- 0.077	0.938
	เป็นโรคเรื้อรัง	61	37.31	7.84		

***p-value < 0.01

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบของค่าเฉลี่ยคะแนนรวมความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลระหว่างอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรังของพระคิลานุปัฏฐาก กลุ่มตัวอย่างที่อายุไม่เกิน 40 ปีมีคะแนน RDUL โดยรวมไม่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่อายุเกิน 40 ปี และทำนองเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นโรคเรื้อรังกับที่ไม่เป็นโรคเรื้อรัง พบว่า RDUL โดยรวมไม่แตกต่างกัน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่การศึกษาสูงกว่า ม.3 มีคะแนน RDUL โดยรวมแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่การศึกษาไม่เกิน ม.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่การศึกษาสูงกว่า ม.3 มีคะแนน RDUL สูงกว่า กลุ่มตัวอย่างที่การศึกษาไม่เกิน ม.3

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี จากผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้น มีระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อระดับ RDUL อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 5.16$, $P\text{-value} = 0.000$) ซึ่งหมายความว่า ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นมีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีคะแนน RDUL ที่สูงขึ้น ในทางตรงกันข้าม อายุและการมีโรคประจำตัวของกลุ่มตัวอย่างไม่มีอิทธิพลต่อ RDUL อย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าอายุและการมีโรคประจำตัวเป็นปัจจัยที่ไม่ได้ส่งผลต่อระดับ RDUL อย่างชัดเจน ทั้งนี้ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรังสามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนน RDUL ได้ประมาณร้อยละ 16.3 ($R^2 = 0.163$) และเหลืออีกร้อยละ 83.7 เป็นอิทธิพลของปัจจัยอื่น ๆ สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่า B, Standard Error, beta, t และ p ของอิทธิพลต่อความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล (Y) ของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี

	B	Std. Error	β	t-test	p-value
ค่าคงที่	30.94	2.81	-	-	-
อายุ (X1)	0.09	0.82	0.008	0.109	0.913
ระดับการศึกษา (X2)	1.85	0.36	0.382	5.164	0.000***
การมีโรคเรื้อรัง (X3)	0.15	1.22	0.009	0.125	0.901
$R^2 = 0.163$ R^2 adjust = 0.147					

***p-value<0.01

และสามารถเขียนเป็นสมการถดถอย ได้ดังนี้

$$\text{สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ } Y = 30.94 + 0.09X_1 + 1.85^{***}X_2 + 0.15X_3$$

$$\text{สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน } Z_y = 0.008Z_{X1} + 0.382^{***}Z_{X2} + 0.009Z_{X3}$$

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการประเมินระดับความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่มีอายุ 41 - 60 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับ ม.6 หรือ ปวช. ไม่เป็นโรคเรื้อรัง และความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล (RDUL) เมื่อพิจารณาตามจุดตัดคะแนน (cut-off point) มีระดับ RDUL ยังไม่เพียงพอ การประเมินระดับ RDUL โดยใช้แบบประเมินความรู้ สำหรับประชาชนไทย ซึ่งครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึง เข้าใจ สื่อสาร ตัดสินใจ จัดการตนเอง และบอกต่อเรื่องยาและสุขภาพ รวม 52 ข้อ (ดวงรัตน์ โพธิ์และคณะ, 2564) สอดคล้องกับงานของลีรัตน์ อนุรัตน์พานิช และคณะที่ระบุว่า ความรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในโรงพยาบาลสงฆ์ยังต่ำกว่าระดับพื้นฐาน (ลีรัตน์ อนุรัตน์พานิช และคณะ, 2561) และยังได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Nutbeam, D. โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ (Nutbeam, D., 2000) นอกจากนี้ผล การศึกษาของโกนิญฐ์ ศรีทอง และคณะ พบว่ามีเพียงร้อยละ 22.25 ของพระสงฆ์ในสังคมไทยที่มีระดับความรู้ด้านสุขภาพเพียงพอ (โกนิญฐ์ ศรีทอง และคณะ, 2564) สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านการเข้าถึงและความเข้าใจข้อมูลสุขภาพที่ถูกต้องในกลุ่มพระสงฆ์โดยรวม

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐาก ในจังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และการเป็นโรคเรื้อรัง ของพระคิลานุปัฏฐากที่อายุไม่เกิน 40 ปี มีคะแนน RDUL โดยรวมไม่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่อายุเกิน 40 ปี และทำนองเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นโรคเรื้อรังกับที่ไม่เป็นโรคเรื้อรังพบว่า RDUL โดยรวมไม่แตกต่างกัน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่การศึกษาสูงกว่า ม.3 มีคะแนน RDUL โดยรวมแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่การศึกษาไม่เกิน ม.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่การศึกษาสูงกว่า ม.3 มีคะแนน RDUL สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่การศึกษา ไม่เกิน ม.3 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหลายฉบับที่ชี้ว่าระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อความรู้ด้านสุขภาพ ทั้งในด้านการเข้าถึง วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลสุขภาพอย่างเหมาะสม (Isler, A. O. et al., 2022); (Berkman, N. D. et al., 2011); (Xie, Y. et al., 2019); (Nutbeam, D., 2000); (Sørensen, K. et al., 2012) นอกจากนี้ ยังพบว่า นักเรียนที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป แม้มีระดับความรู้ ไม่เพียงพอในเบื้องต้น แต่สามารถพัฒนาได้ดีหลังได้รับการส่งเสริม (มนตรี ทองอินทร์ และปัทมา ล้อพงศ์พานิชย์, 2567) ขณะที่การศึกษาทางโลกยังส่งผลต่อความแตกฉานด้านสุขภาพของพระสงฆ์อย่างมีนัยสำคัญ (ลีรัตน์ อนุรัตน์พานิช และคณะ, 2561) อีกทั้งยังมีรายงานว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถในการเข้าถึงและใช้ข้อมูลสุขภาพ อย่างมีประสิทธิภาพ (Xie, Y. et al., 2019) และผู้ที่มีการศึกษาสูงมักมีทักษะในการประมวลผลข้อมูลสุขภาพที่ซับซ้อน ส่งผลให้สามารถตัดสินใจด้านสุขภาพได้อย่างแม่นยำและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น (Yalman, F. et al., 2022)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี จากผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้น มีระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อระดับ RDUL อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายความว่า ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นมีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีคะแนน RDUL ที่สูงขึ้น ในทางตรงกันข้าม อายุและการมีโรคประจำตัวของกลุ่มตัวอย่างไม่มีอิทธิพลต่อ RDUL อย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าอายุและการมีโรคประจำตัวเป็นปัจจัยที่ไม่ได้ส่งผลต่อระดับ RDUL อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ พบว่า ระดับการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อความแตกฉานทางสุขภาพของพระสงฆ์สูงอายุ และสามารถทำนายระดับความเข้าใจด้านยา

และสุขภาพได้อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่อายุไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความแตกต่างดังกล่าว (สิริรัตน์ อนุรัตน์ พานิช และคณะ, 2561) ในทำนองเดียวกัน ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อในการใช้ยา ขณะที่อายุและการมีโรคประจำตัวไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยา (เรณู ขวัญยืน และสมใจ พุทธาพิทักษ์ผล, 2562) ส่วนการศึกษาทางธรรมของพระสงฆ์ยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสุขภาพอย่างชัดเจน โดยที่ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุและโรคประจำตัว ไม่แสดงอิทธิพลเชิงสถิติที่ชัดเจน (พีระพล หมีเอี่ยม, 2563)

แบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับ RDUL ได้เพียงร้อยละ 16.3 ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดของตัวแปรที่ศึกษา และชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของปัจจัยเพิ่มเติมที่อยู่นอกเหนือกรอบแนวคิดของการวิจัยนี้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการประเมินระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของ พระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่มีอายุ 41 - 60 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับ ม.6 หรือ ปวช. ไม่เป็นโรคเรื้อรัง และความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDUL) ยังไม่เพียงพอ การประเมินระดับ RDUL โดยใช้แบบประเมินความรู้ สำหรับประชาชนไทย ซึ่งครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึง เข้าใจ สื่อสาร ตัดสินใจ จัดการตนเอง และบอกต่อเรื่องยาและสุขภาพ รวม 52 ข้อ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากฯ พระคิลานุปัฏฐากที่อายุไม่เกิน 40 ปีมีคะแนน RDUL โดยรวมไม่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่อายุเกิน 40 ปี และที่เป็นโรคเรื้อรังกับที่ไม่เป็นโรคเรื้อรัง RDUL โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน การศึกษาสูงกว่า ม.3 มีคะแนน RDUL โดยภาพรวมแตกต่างจากที่มีการศึกษาไม่เกิน ม.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของพระคิลานุปัฏฐากฯ จากผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้น มีระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อระดับ RDUL อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอายุและการมีโรคเรื้อรัง ไม่มีอิทธิพลต่อ RDUL อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าอายุและการมีโรคเรื้อรังเป็นปัจจัยที่ไม่ได้ส่งผลต่อระดับ RDUL อย่างชัดเจน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) การส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำสุขภาพของชุมชนจึงควรดำเนินอย่างเป็นระบบ ผ่านการพัฒนาโปรแกรมอบรมด้านความรู้ด้านสุขภาพและการใช้ยา ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของพระสงฆ์ เช่น การจัดอบรมเฉพาะทาง การพัฒนาสื่อสุขภาพที่เข้าถึงง่าย เช่น หนังสือคู่มือ แอปพลิเคชัน คลิปวิดีโอสั้น เป็นต้น 2) ควรสร้างเครือข่ายพระนักสื่อสารสุขภาพ ให้การเชื่อมโยงระหว่างวัดกับหน่วยบริการสุขภาพ ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ภายในวัด หรือการพัฒนาเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากที่สามารถทำงานร่วมกับบุคลากรสาธารณสุขเพื่อให้คำแนะนำด้านสุขภาพและการใช้ยาได้อย่างเหมาะสม เช่น สื่อดิจิทัล หน่วยแพทย์สงฆ์ หรืออาสาสมัครในวัด พร้อมส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ 3) ควรจัดอบรมเฉพาะทางเพื่อเสริมทักษะ การเข้าถึง วิเคราะห์ และตัดสินใจด้านยาและสุขภาพอย่างถูกต้อง สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบระดับ RDUL ระหว่างผู้นำศาสนาในกลุ่มต่าง ๆ และศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจมีอิทธิพล เช่น ทักษะการอ่าน การสนับสนุนจากครอบครัว และประสบการณ์สุขภาพ เพื่อให้การส่งเสริม RDUL มีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรปริญญาเอก สาขาวิทยาศาสตร์เภสัชกรรมและสุขภาพ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงต่อพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดปทุมธานีที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอขอบคุณคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร สำหรับการสนับสนุนทางวิชาการ ตลอดจนสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ที่ให้การสนับสนุนเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษานี้

เอกสารอ้างอิง

- กองบริหารการสาธารณสุข. (2567). รายงานสถานการณ์ความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในบุคลากรด้านสาธารณสุขและประชาชน ประจำปีงบประมาณ 2567 กระทรวงสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2567 จาก https://dmsic.moph.go.th/upload/web_news_files/wlrwthe2htcok000cs.pdf
- โกนิญ์ ศรีทอง และคณะ. (2564). สถานการณ์ความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(5), 1793-1804.
- จันทร์จรรย์ ดอกบัว และกมลชนก ชันทะ. (2566). สถานการณ์และความรอบรู้ด้านยาของพระในวัด อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ. อุบลราชธานี: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ดวงรัตน์ โพธิ์ และคณะ. (2564). การพัฒนาเครื่องมือและประเมินความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของประชาชนไทย. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- พระอธิการเฉลิม กนตสาโร และศิริโรจน์ นามเสนา. (2565). พระคิลานุปัฏฐาก: บทบาทการดูแลสุขภาพพระสงฆ์. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(2), 275-284.
- พีระพล หมีเยี่ยม. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มนตรี ทองอินทร์ และปัทมา ล้อพงศ์พานิชย์. (2567). ประสิทธิภาพการพัฒนาความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอำเภอข้าสูงจังหวัดขอนแก่น. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน, 9(2), 599-607.
- เรณู ขวัญเย็น และสมใจ พุทธาพิทักษ์ผล. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับการกินยาในพระสงฆ์อาพาธกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง. วารสารพยาบาลโรคหัวใจและทรวงอก, 30(2), 38-41.
- ลือรัตน์ อนุรัตน์พานิช และคณะ. (2561). ความแตกฉานทางสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ในโรงพยาบาลสงฆ์. วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University, 11(1), 2643-2656.
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2560). แผนยุทธศาสตร์การจัดการการติดต่อด้านจุลชีพ 2560 - 2564. กระทรวงสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2567 จาก <https://drug.fda.moph.go.th/media.php?id=502790086367256576&name=01.pdf>
- สำนักงานสถิติจังหวัดปทุมธานี. (2567). ข้อมูลสถิติที่สำคัญประจำเดือนพฤษภาคม 2567. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. เรียกใช้เมื่อ 17 สิงหาคม 2567 จาก <https://pubhtml5.com/zvzy/sctg/>
- Berkman, N. D. et al. (2011). Low health literacy and health outcomes: an updated systematic review. *Annals of internal medicine*, 155(2), 97-107.
- Hfocus. (2018). The Thai FDA reveals test results of weight loss supplements, finding substances harmful to health. Retrieved Jan 21, 2024, from <https://www.hfocus.org/content/2018/04/15743>
- Isler, A. O. et al. (2022). Health Literacy Levels of Individuals Between 18 - 65 Years Old and Its Effect on Rational Drug Use. *Eurasian Journal of Family Medicine*, 11(2), 127-135.
- Nutbeam, D. (2000). Health literacy as a public health goal: A challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. *Health Promotion International*, 15(3), 259-267.
- Sørensen, K. et al. (2012). Health literacy and public health: a systematic review and integration of definitions and models. *BMC public health*, 12(80), 1-13.

- World Health Organization. (2023). Antimicrobial resistance. Retrieved August 11, 2024, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/antimicrobial-resistance>
- Xie, Y. et al. (2019). Factors associated with health literacy in rural areas of Central China: Structural equation model. BMC Health Services Research, 19(300), 1-8.
- Yalman, F. et al. (2022). The effect of health literacy on rational drug use behavior. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 10(2), 475-487.

องค์ประกอบทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ*

COGNITIVE SKILL COMPONENTS IN SELF-HEALTH CARE OF THE ELDERLY

ชมสุภักดิ์ ครุฑกะ^{1*}, พรกุล สุขสด¹, มัทนิน พฤตธนาภักดิ์², อมรา อารีย์², จันทรรัตน์ แก้วสมบุญ²

Chomsupak Cruthka^{1*}, Pornkul Suksod¹, Mattanin Phrutthanapat², Amara Aree², Jantrarat Kaewsomboon²

¹วิทยาลัยการแพทย์แบบบูรณาการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹College of Integrative Medicine, Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand

²นักวิชาการอิสระ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Independent Scholar, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: shomfone@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ เป็นวิจัยเชิงสำรวจ กรอบแนวคิดการวิจัยใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การดูแลแบบองค์รวม การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ และแนวคิดทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 421 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ เป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผ่านการหาคุณภาพของเครื่องมือ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.6 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหา ความถี่ ร้อยละ และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบหลักแบบอโรโคโนลด้วยวิธีแบริแม็กซ์ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ มี 6 องค์ประกอบ บรรยายด้วย ตัวแปร 40 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวประกอบระหว่าง .455 - .817 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 69.41 ชื่อองค์ประกอบ ได้แก่ 1) การคิดแก้ปัญหาการดูแลสุขภาพ มี 14 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .455 - .817 2) การคิดวิเคราะห์ภาวะสุขภาพ มี 6 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .602 - .800 3) ความสามารถจำแนกวิธีการดูแลสุขภาพของตนเอง มี 7 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .506 - .763 4) การคิดวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม มี 5 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .555 - .695 5) การคิดอย่างมีวิจารณญาณทางสังคม มี 4 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .483 - .681 และ 6) การคิดอย่างมีวิจารณญาณทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ มี 4 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .546 - .791

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ, ทักษะทางปัญญา, การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

Abstract

The objectives of this research were to analyze the cognitive skills components in self-health care of the elderly. This survey research is used to conceptualize frameworks and theories about the elderly, holistic care, self-care for the elderly, and concepts of cognitive skills in the elderly. The sample was 421 older adults in the elderly clubs in the district of Bangkok. The instrument

used for data collection was a questionnaire on cognitive skills in self-health care of the elderly, which was a five-point rating scale. Testing for quality, the researchers found that the instruments evinced an item-objective congruence (IOC) index to fall between 0.60 and 1.00, with a reliability of 0.97. The researchers analyzed the data collected in terms of frequency and percentage. In addition, the exploratory factor analysis by orthogonal rotation with the varimax method was used to extract factors. The researchers found that there were six cognitive skills in self-health care of the elderly, described by 40 variables. Loading factors ranged from .455 to .817. They explained the variance at 69.41 percent. The name of components were as follows: 1) Thinking of problem-solving in health care could be explained by 14 variables with loading factors ranging from .455 to .817; 2) Analytical thinking in Health could be explained by 6 variables with loading factors ranging from .602 to .800; 3) 7 variables could explain discrimination ability on self-health care method with loading factors ranging from .506 to .763; 4) 5 variables could explain problem analysis and causes of holistic health care with loading factors ranging from .555 to .695; 5) critical thinking in social could be explained by 4 variables with loading factors ranging from .483 to .681; and 6). 4 variables could explain Critical Thinking in Physical and Mental Health with loading factors ranging from .546 to .791.

Keywords: Elderly, Self-Health Care of The Elderly, Cognitive Skills, Exploratory Factor Analysis

บทนำ

จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2579) ด้านสาธารณสุข สรุปลถึงการก้าวสู่สังคมสูงวัย ส่งผลให้สัดส่วนของประชากรสูงวัยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วคาดว่าจะสูงถึง ร้อยละ 32.2 ในปี พ.ศ. 2575 และคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุบางกลุ่ม เช่น ผู้สูงอายุที่มีภาวะติดเตียง ติดบ้าน ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้มีเพิ่มขึ้น มีโรคประจำตัวเรื้อรังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขจึงจัดทำแผนแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) มุ่งเน้น 1) การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตในเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย 2) การเสริมสร้างการจัดการสุขภาวะในทุกรูปแบบที่นำไปสู่การมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง และมีทักษะด้านสุขภาวะที่เหมาะสม ครอบคลุมทั้งด้าน กาย ใจ สติปัญญา และสังคม และ 3) การเสริมสร้างพลังทางสังคมรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพให้สามารถปรับเปลี่ยนอาชีพให้เหมาะสมตามแต่ละช่วงอายุ (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2561)

ประเทศไทย กำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 31 ว่าเป็นบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ลดลง จากร้อยละ 51.2 ในปี พ.ศ. 2562 เป็นร้อยละ 30.8 ในปี พ.ศ. 2564 ส่งผลให้ป่วยเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคระบบหัวใจและหลอดเลือด ความดันโลหิตสูง เบาหวาน อ้วน อ้วนลงพุง เมแทบอลิซึมผิดปกติ นอกจากนี้ พบว่า ผู้สูงอายุมีพื้นที่ใช้งานได้น้อย 20 ซี่หรือ 4 คูศบ เพิ่มจากร้อยละ 55.36 ในปี พ.ศ. 2561 เป็นร้อยละ 61.80 ในปี พ.ศ. 2564 ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงเป็นช่วงวัยที่ร่างกายมีระบบภูมิคุ้มกันที่เสื่อมถอยลดลงโดยเฉพาะบางท่านที่มีโรคประจำตัว จึงมีโอกาสเสี่ยงในการได้รับเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ง่ายและรุนแรง จนทำให้เสียชีวิตมากกว่าคนช่วงวัยอื่น ในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ที่ผ่านมา (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กองบริหารการสาธารณสุข, 2565) ในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) สุขภาพทางกาย เป็นการดูแลสุขภาพร่างกาย ให้มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลังสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางกายภาพได้

ตามสภาพที่เป็นอยู่ ได้แก่ อาหารและโภชนาการ การออกกำลังกายที่เหมาะสม การเข้าถึงบริการ การนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ และตรวจสุขภาพประจำปี 2) สุขภาพทางจิตใจ เป็นการรับรู้และเข้าใจความรู้สึกของตนเอง การควบคุมอารมณ์ การมีอารมณ์ที่เป็นบวก เช่น ความพึงพอใจในชีวิต ความรู้สึกสงบและมีความสุขสามารถจัดการกับสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถผ่อนคลาย ความเครียด ผิดสติ สมาธิ สามารถปรับตัวและยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สามารถจัดการกับความเครียด ความกดดันและปัญหาชีวิตได้ดี รวมถึงการมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในชีวิต 3) สุขภาพทางปัญญา เป็นความสามารถของผู้สูงอายุด้านความจำ ความคิดอย่างมีเหตุผล การสื่อสาร การวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาปัญญาด้วยทักษะการวางแผนและทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และ 4) สุขภาพทางสังคม เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและมีคุณภาพกับผู้อื่นในชุมชน รวมถึงการมีเครือข่ายทางสังคมที่แข็งแรง การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อน และสังคมในช่วงเวลาที่ยากลำบาก เป็นความภาคภูมิใจ ความเชื่อมั่น เห็นคุณค่าในตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง การให้กำลังใจตนเองได้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเอื้อเฟื้อแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม (กรมสุขภาพจิต, 2558); (ภักจิรา ภูสมศรี และสาธุกานต์ กาบคำ, 2564); (จิรวรา โรจนสกุลเกตุ, 2568)

ดังนั้น การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพครอบคลุมทั้ง 4 ด้านดังกล่าว ต้องมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health literacy) ซึ่งเป็นความสามารถในการค้นหา เข้าถึง ทำความเข้าใจ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลด้านสุขภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยทักษะ 3 ระดับ ตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก ได้แก่ 1) ระดับพื้นฐาน ประกอบด้วย ทักษะอ่าน และเขียน 2) ระดับการปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วย ทักษะในการคิด การพูด การสื่อสาร และ 3) ระดับวิจารณ์ญาณ ประกอบด้วย ทักษะทางปัญญาและสังคม สามารถวิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างมีวิจารณ์ญาณและใช้ข้อมูลในการจัดการสถานการณ์ในการดำรงชีวิตประจำวันของตนเองได้ รวมทั้งมีส่วนร่วมผลักดันสังคมและการเมืองเพื่อส่งเสริมการมีสุขภาพดี (จินตนา ทองเพชร และคณะ, 2564) โดยที่ทักษะทางปัญญามีความสำคัญและจำเป็นในการนำไปสู่การจดจำและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพในอดีตถึงปัจจุบัน สามารถนำมาวิเคราะห์ได้อย่างมีวิจารณ์ญาณ และใช้ข้อมูลความรู้ในการจัดการเพื่อแก้ปัญหาและตัดสินใจทางสุขภาพได้ ซึ่งเป็นระบบการรับรู้สุขภาพของผู้สูงอายุอย่างมีสุขภาวะโดยมีทุนสำรองวิถีชีวิตในช่วงต้นชีวิตของผู้สูงอายุเป็นกลไกที่สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมโดยเน้นกิจกรรมทางจิตใจที่สามารถส่งผลดีต่อระบบการรับรู้สุขภาพของผู้สูงอายุในช่วงปลายชีวิตได้ (Fritsch, T. et al., 2007) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคิดที่เป็นระบบ มีประสบการณ์ มีความรู้ มีความคิดเป็นผู้นำ และมีการสื่อสารที่ชัดเจนพอสมควร มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญมาช่วยทำงานพัฒนาชุมชน และผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความยินดีที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (ณัฐฐิธิตา เทวเลิศสกุล และคณะ, 2559) แต่หากผู้สูงอายุที่มีความบกพร่องทางการรับรู้เพียงเล็กน้อยจะมีปัญหาเกี่ยวกับความจำลดลง ความจำเปลี่ยนแปลง หรือรู้สึกวุ่นวายตัวเองจำไม่ได้ แต่ไม่ถึงขั้นสูญเสียความสามารถในการทำหน้าที่หรือกิจวัตรประจำวันได้รับผลกระทบต่อการสูญเสียความสามารถ ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากยิ่งขึ้นและอาจมีการสูญเสียความสามารถในการบริหารจัดการที่ซับซ้อน (ภัชราภรณ์ วงศ์อาสา และคณะ, 2565) และจากการทดสอบความสามารถในการเรียนรู้ทักษะทางปัญญาและการเคลื่อนไหวจากผู้สูงอายุโดยใช้ปริศนาหอคอยแห่งโตรอนโต (The Tower of Toronto) ของ Peretti, C. et al. อธิบายได้ว่า ผู้สูงอายุแม้ว่าเตรียมการรับรู้ และสมาธิอย่างต่อเนื่องยังส่งผลต่อทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุแม้ว่าการเรียนรู้ทักษะทางปัญญาจะได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อยหรือไม่เลยก็ตามความสามารถในการแก้ปัญหาที่แย่ง สมาธิที่ลดลง ความเหนื่อยล้า ความจำจากการอ่านที่บกพร่องซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ (Peretti, C. et al., 2002) ด้วยทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ เป็นความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการต่าง ๆ ในการคิด

วิเคราะห์และแก้ปัญหาสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสิ่งแวดล้อม (กิตติธเนศ สว่างวรรณ และชมสุภัค ครุฑกะ, 2562)

จากการศึกษาองค์ประกอบของทักษะทางปัญญา ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ 2) การแก้ปัญหา 3) การคิดรวบยอด 4) คิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 5) การคิดเชิงระบบ โดยมีนักวิชาการนำไปออกแบบพัฒนาทักษะทางปัญญาทั้งด้านศึกษานำมาออกแบบวิธีการจัดการเรียนการสอน ด้านการดูแลสุขภาพ ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต นำมาออกแบบโปรแกรมหรือพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม (ทิตนา แหมมณี, 2555); (กิตติธเนศ สว่างวรรณ และชมสุภัค ครุฑกะ, 2562); (Rahman, M., 2019) และพัฒนานักกีฬา ได้แก่ กีฬา หมากล้อมโดยเชื่อว่าการเสริมสร้างทักษะทางปัญญาก่อให้เกิดความฉลาดด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ความฉลาดทางสติปัญญา เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคำนวณ และการใช้เหตุผล 2) ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถในการรับรู้ เข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และยับยั้งชั่งใจตนเองและแสดงออกอย่างเหมาะสมรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา 3) ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ มีความคิด จินตนาการหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ 4) ความฉลาดทางศีลธรรม จริยธรรม คือ มีความประพฤติดี รู้จักผิดชอบมีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีจริยธรรม 5) ความฉลาดในการแก้ไขปัญหา เป็นความสามารถที่มีความยืดหยุ่นสามารถปรับตัวในการเผชิญปัญหาได้ดี และพยายามเอาชนะอุปสรรคความยากลำบากด้วยตัวเอง ไม่ย่อท้อง่าย ๆ มองปัญหาเป็นเรื่องท้าทาย ไม่ใช่เรื่องที่ต้องจำนน และ 6) ความฉลาดทางสังคมที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น ไม่คิดว่าตนเองเหนือกว่าใคร มีใจเปิดกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่เบียดเบียนผู้อื่น (ลภณ จิรโสภิน, 2562) ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุมีความจำเป็นและสำคัญในการวางแผนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ด้วยทักษะทางปัญญานำมาซึ่งการเสริมสร้างความฉลาดสามารถใช้สติปัญญาเพื่อแก้ปัญหาในการดูแลสุขภาพอย่างสมเหตุสมผล ควบคุมอารมณ์ และปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อดูแลให้มีสุขภาพที่ดี โดยการศึกษาองค์ประกอบของทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ออกแบบโปรแกรมการดูแลสุขภาพด้วยตนเองสำหรับผู้สูงอายุ ด้วยทักษะทางปัญญาก่อให้เกิดความฉลาดทั้ง 6 ด้านดังกล่าวซึ่งครอบคลุมการดูแลสุขภาพด้วยตนเองทั้ง 4 มิติ เป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายให้กับรัฐบาล องค์กระบวนสุขภาพทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมมือในการกำหนดกรอบนโยบายและแผน พัฒนาทักษะทางปัญญาให้ผู้สูงอายุตั้งแต่ผู้สูงอายุตอนต้น (อายุ 60 - 69 ปี) เพื่อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการดูแลตนเอง พัฒนาคูณภาพชีวิต และมีสุขภาพดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณค่า สร้างสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์อย่างมีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเอง และเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีศักดิ์ศรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเชิงสำรวจ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร 50 เขต จำนวน 24,761 คน ข้อมูลชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปีงบประมาณ 2566 (กรุงเทพมหานคร, 2566) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดตัวอย่างจากการวิเคราะห์ตัวประกอบต้องใช้ตัวอย่างไม่น้อยกว่า 10 เท่าของตัวแปรที่ศึกษา (บุญใจ ศรีสถิตย่นรากร, 2550) การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่ศึกษา จำนวน 40 ตัวแปร ดังนั้น ตัวอย่างจึงมีไม่น้อยกว่า จำนวน 400 คน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ใช้ขนาด

ตัวอย่าง 421 คน และสุ่มตัวอย่างโดยสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยสำรวจข้อมูลชมรมผู้สูงอายุจากพื้นที่กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 6 กลุ่มเขตพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ กลุ่มเขตกรุงเทพใต้ กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก กลุ่มเขตกรุงธนเหนือ และกลุ่มเขตกรุงธนใต้ ซึ่งมีชมรมผู้สูงอายุทั้งหมด 306 ชมรม จากนั้น 1) สุ่มชมรมผู้สูงอายุจากกลุ่มเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร กลุ่มละ 1 ชมรม โดยสุ่มอย่างง่ายจับฉลากแบบไม่แทนที่ (ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุลูกจ้างประจำกรุงเทพมหานคร ชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านพหลโยธิน ชมรมผู้สูงอายุในชุมชนเขตบางคอแหลม ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลลาดกระบังกรุงเทพมหานคร ชมรมผู้สูงอายุวัดรวกสุทธาราม และชุมชนสงวนคำ) 2) สุ่มผู้สูงอายุจากชมรมในข้อ 1 โดยสุ่มอย่างง่าย จับฉลากแบบไม่แทนที่ และยินดีเข้าร่วมงานวิจัย ได้แก่ 2.1) ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุลูกจ้างประจำกรุงเทพมหานคร จำนวน 22 คน 2.2) ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านพหลโยธิน จำนวน 174 คน 2.3) ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุในชุมชนเขตบางคอแหลม จำนวน 49 คน 2.4) ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลลาดกระบังกรุงเทพมหานคร จำนวน 79 คน 2.5) ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุวัดรวกสุทธาราม จำนวน 34 คน และ 2.6) ผู้สูงอายุจากชุมชนสงวนคำ จำนวน 63 คน

ขอบเขตตัวแปรที่ศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การดูแลแบบองค์รวม การดูแลตนเองของผู้สูงอายุ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2559); (วิไลวรรณ อิศรเดช, 2565); (ฐิรา โรจนสกุลเกตุ, 2568) แนวคิดทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ ตามแนวคิดรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญา (ฉันท ชาติทอง, 2555) และทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย (Gagné) ในมุมมองทักษะทางปัญญา (ทิตนา แคมมณี, 2555) และศึกษาจากบทความวิชาการและงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ (กิตติธเนศ สว่างวรรณ และชมสุภัค ครุฑทะ, 2562); (Hanushek, E. A. & Woessmann, L., 2008); (Rahman, M., 2019)

ขอบเขตพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้เป็นการสำรวจองค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร 50 เขต แบ่ง 6 กลุ่มเขตพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ กลุ่มเขตกรุงเทพใต้ กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก กลุ่มเขตกรุงธนเหนือ และกลุ่มเขตกรุงธนใต้ ซึ่งมีชมรมผู้สูงอายุทั้งหมด 306 ชมรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 2 ตอน โดยตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา แหล่งรายได้ และชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 5 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และคำถามปลายเปิด ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จำนวน 40 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 2 คน นักวิชาการและอาจารย์ด้านการวิจัยและการวัดประเมินผล 2 คน และผู้บริหารที่เป็นผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ และคณะ, 2559) สรุปค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 และหาความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยนำแบบสอบถามที่ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุในชมรม เขตดอนเมือง จำนวน 30 คน โดยใช้สูตรคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1970) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยประสานงานกับผู้บริหารสำนักพัฒนาสังคม ชมรมผู้สูงอายุในศูนย์บริการสาธารณสุขจากพื้นที่ 50 สำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยลงพื้นที่ไปแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง กรณีผู้สูงอายุที่มีปัญหาการมองเห็น และการอ่านจะช่วยอ่านข้อความและคำตอบ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุต้องยินดีเข้าร่วมวิจัย จำนวน 421 คน

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยโดยมีหนังสือแนชี้แจงกลุ่มตัวอย่างให้มีความเข้าใจ และยินยอมร่วมมือในการให้ข้อมูลเท่านั้น และยืนยันให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าข้อมูลจะเป็นความลับ ชื่อและที่อยู่ของท่านได้รับการปกปิดและจะไม่เปิดเผยแก่สาธารณชน คำถามในแต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด จะถูกเก็บไว้เป็นความลับ การนำเสนอข้อมูลจะผ่านการประมวลผลในภาพรวมเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลองค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยการหาค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) ซึ่งเป็นค่าที่บอกความเหมาะสมของข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ปัจจัย โดยมีค่า 0.5 ขึ้นไป ถือว่าข้อมูลมีความเหมาะสมในการนำมาวิเคราะห์ต่อไป และ Bartlett's Test เพื่อทดสอบความตรงเชิงโครงสร้าง ใช้พิจารณาความเหมาะสมของข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยวิธีสกัดองค์ประกอบหลัก การหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal) แบบแปรผัน (Varimax) เพื่อแยกตัวแปรให้เห็นชัดเจนว่าตัวแปรหนึ่ง ๆ ควรจะจัดอยู่ในกลุ่มหรือองค์ประกอบใด ผู้วิจัยพิจารณาตัวประกอบตามเกณฑ์ที่ตัวประกอบนั้นต้องมีค่าไอเกนมากกว่าหรือเท่ากับ 1 และมีตัวแปรที่อธิบายตัวประกอบนั้น ๆ ตั้งแต่ 3 ตัวแปร ขึ้นไป โดยในแต่ละตัวแปรต้องมีค่าน้ำหนักตัวประกอบตั้งแต่ 0.40 ขึ้นไป (บุญใจ ศรีสถิตยันทรากร, 2550)

ผลการวิจัย

1. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 293 คน คิดเป็นร้อยละ 69.60 เพศชาย จำนวน 128 คน คิดเป็น ร้อยละ 30.40 ส่วนใหญ่มีอายุ 66 - 70 จำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 63.66 มีระดับการศึกษาส่วนมาก ประถมศึกษา จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 38.48 รองลงมา ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 31.83 แหล่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัว (ลูกหลาน) 303 คน คิดเป็น 71.97 และผู้สูงอายุในชมรมที่มากที่สุด คือ ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านพลโยธิน จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 41.33

2. ผลตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลองค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การตรวจสอบความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมด้วย KMO and Bartlett's Test

KMO and Bartlett's Test		
KMO		.943
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	14677.837
	Df	780
	Sig	.000

จากตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมด้วย KMO and Bartlett's Test พบว่า ค่าดัชนี KMO มีค่าเท่ากับ 0.943 ซึ่งมีความมากกว่าค่าดัชนีเกณฑ์ 0.5 แสดงว่าข้อมูลชุดนี้มีความเหมาะสมในการใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ และการทดสอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 แสดงว่า

ข้อมูลชุดนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

องค์ประกอบ ที่	จำนวน ตัวแปรที่ถูกเลือก	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ	ค่าไอแกน	ร้อยละของความ แปรปรวน	ร้อยละความ แปรปรวนสะสม
1	14	.455 - .817	8.458	21.145	21.145
2	6	.602 - .800	5.099	12.747	33.892
3	7	.506 - .763	4.842	12.106	45.998
4	5	.555 - .695	3.433	8.582	54.580
5	4	.483 - .681	3.192	7.980	62.560
6	4	.546 - .791	2.742	6.854	69.413

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าไอแกน (Eigen Value) ในแต่ละองค์ประกอบที่มีค่าไอแกนมากกว่า 1 ขึ้นไป ได้องค์ประกอบทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมทั้ง 6 องค์ประกอบ มีค่าเท่ากับ 69.413 สามารถอธิบายได้ว่า องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ทั้ง 6 องค์ประกอบ สามารถเป็นองค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 69.413

ผลการจัดกลุ่มตัวแปรเข้าในแต่ละองค์ประกอบได้กำหนดชื่อองค์ประกอบ 1 - 6 ได้ดังนี้

องค์ประกอบ 1 การคิดแก้ปัญหาการดูแลสุขภาพ ประกอบด้วย ตัวแปร จำนวน 14 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .455 ถึง .817 มีค่า Eigenvalue 8.458 ค่าร้อยละความแปรปรวน เท่ากับ 21.145 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สามารถตรวจสอบผลการแก้ปัญหาด้านอารมณ์ จิตใจ เพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (ค่าน้ำหนัก .817) สามารถวางแผนเกี่ยวกับการปรับตัวให้อยู่ร่วมกับครอบครัวอย่างมีความสุข (ค่าน้ำหนัก .777) และสามารถทบทวนผลการแก้ปัญหาสุขภาพทางร่างกายเพื่อนำมาปรับปรุงและเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้ดีขึ้นกว่าเดิม (ค่าน้ำหนัก .774)

องค์ประกอบ 2 การคิดวิเคราะห์ภาวะสุขภาพ ประกอบด้วย ตัวแปร จำนวน 6 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .602 ถึง .800 มีค่า Eigenvalue 5.099 ค่าร้อยละความแปรปรวน เท่ากับ 12.747 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สามารถวิเคราะห์ความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและชมรม เช่น การเต้นลีลาศ รำวง การทำกิจกรรมจิตอาสาของชุมชนหรือชมรม โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเอง (ค่าน้ำหนัก .800) สามารถวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ เช่น หงุดหงิด ซึมเศร้า แยกตนเอง ร้องไห้ ไม่มีเหตุผล เป็นต้น (ค่าน้ำหนัก .784) และสามารถคิดวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เช่น อาการเหนื่อย หน้ามืด ปวดศีรษะ ปวดเข่า กลืนปัสสาวะไม่อยู่ (ค่าน้ำหนัก .782)

องค์ประกอบ 3 ความสามารถจำแนกวิธีการดูแลสุขภาพของตนเอง ประกอบด้วย ตัวแปร จำนวน 7 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .506 ถึง .763 มีค่า Eigenvalue 4.842 ค่าร้อยละความแปรปรวน เท่ากับ 12.106 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สามารถจำแนกแยกแยะเลือกวิธีการจัดการทางอารมณ์ (ค่าน้ำหนัก .763) สามารถจำแนกแยกแยะเลือกวิธีการป้องกันโรคได้ (ค่าน้ำหนัก .740) และสามารถจำแนกแยกแยะเลือกวิธีการออกกำลังกายที่เหมาะสม (ค่าน้ำหนัก .738)

องค์ประกอบ 4 การคิดวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ประกอบด้วย ตัวแปร จำนวน 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .555 ถึง .695 มีค่า Eigenvalue 3.433 ค่าร้อยละความแปรปรวน เท่ากับ 8.582 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สามารถหาสาเหตุของปัญหาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม เช่น ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าแสดงออก (ค่าน้ำหนัก .695) สามารถหาสาเหตุของปัญหาที่เกิด

ขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงของภาวะสุขภาพทางร่างกาย เช่น การรับประทานอาหารเค็มจัดเป็นสาเหตุให้เกิดความดันโลหิตสูง (ค่าน้ำหนัก .639) และเข้าใจปัญหาที่เกิดจากความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม เช่น ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวและชุมชน (ค่าน้ำหนัก .607)

องค์ประกอบ 5 การคิดอย่างมีวิจารณญาณทางสังคม ประกอบด้วย ตัวแปร จำนวน 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .483 ถึง .681 มีค่า Eigenvalue 3.192 ค่าร้อยละความแปรปรวน เท่ากับ 7.980 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สามารถคิดอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมและชุมชนเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตนได้อย่างเหมาะสม (ค่าน้ำหนัก .681) สามารถคิดอย่างมีเหตุและผลเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมและชุมชน เพื่อให้ผลของความคิดเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้พัฒนากิจกรรมของสังคมและชุมชน (ค่าน้ำหนัก .650) และสามารถคิดใคร่ครวญจำแนกวิธีการฟื้นฟูสุขภาพให้กับตนเองและชุมชน (ค่าน้ำหนัก .600)

องค์ประกอบ 6 การคิดอย่างมีวิจารณญาณทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ ประกอบด้วย ตัวแปร จำนวน 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .546 ถึง .791 มีค่า Eigenvalue 2.742 ค่าร้อยละความแปรปรวน เท่ากับ 6.854 โดยตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สามารถคิดอย่างรอบคอบเกี่ยวกับภาวะสุขภาพด้านร่างกาย เพื่อตัดสินใจในปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง เช่น ไม่ควรวิ่ง หรือเดินอย่างรีบเร่ง เพราะส่งผลต่อการทำงานของหัวใจและหลอดเลือด (ค่าน้ำหนัก .791) สามารถคิดอย่างรอบคอบเกี่ยวกับสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์ เพื่อตัดสินใจในการทำงานได้อย่างไม่รู้สึกเครียด หรือวิตกกังวล (ค่าน้ำหนัก .786) และสามารถคิดใคร่ครวญไตร่ตรองเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึกของบุคคลใกล้ชิดที่สะท้อนกลับในความรู้สึกที่ท่านได้แสดงออกไป เช่น อารมณ์หงุดหงิด (ค่าน้ำหนัก .587)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำข้อค้นพบจากการวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบ 1 การคิดแก้ปัญหาการดูแลสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุสามารถตรวจสอบผลการแก้ปัญหาด้านอารมณ์ จิตใจ เพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม สามารถวางแผนเกี่ยวกับการปรับตัวให้อยู่ร่วมกับครอบครัวอย่างมีความสุข และสามารถทบทวนผลการแก้ปัญหาสุขภาพทางร่างกายเพื่อนำมาปรับปรุงและเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องมาจากการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการทางปัญญาของสมองมุ่งเน้นไปที่เทคนิคการแก้ปัญหาเป็นหลัก ครอบคลุมทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การสร้างภาพ การเชื่อมโยง การแยกความคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ รวมถึงทักษะต่าง ๆ เช่น การสังเกต การทำความเข้าใจ การใช้เหตุผล การสังเคราะห์ และการประเมินเพื่อแก้ไขปัญหที่เรียบง่ายหรือซับซ้อน การแก้ปัญหาส่วนบุคคลได้รับอิทธิพลจากความรู้เดิม โดยที่ปัญหาของบุคคลหนึ่ง อาจไม่ใช่ปัญหาสำหรับบุคคลที่รู้วิธีแก้ไขอยู่แล้ว (Rahman, M., 2019) และจากการที่ผู้สูงอายุในชมรมเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น โดยใช้การสังเกต การพูดคุย และเปลี่ยนความรู้ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการสร้างเสริมสุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และปัญญา ทำให้สามารถวิเคราะห์ แยกแยะ และนำความรู้มาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพไม่ให้เกิดปัญหาทางสุขภาพได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รจนา อยู่สุข และรินทร์หทัย กิตติธรรณรัตน์ ที่สรุปถึง ความตระหนักรู้เรื่องสุขภาพ การเป็นสมาชิกชมรมและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยทำนายสุขภาพของครอบครัว ทั้งนี้ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความมุ่งมั่น ศรัทธา และมีเป้าหมายที่จะพัฒนาศักยภาพ ที่ชมรมมีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักรู้และเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของตนเอง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออกกำลังกาย การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ มีความสุขกับการใช้

ชีวิต ไม่เครียด เข้าร่วมกิจกรรมพบปะพูดคุยกับเพื่อนสมาชิกล้วนทำให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี (รจนา อยู่สุข และรินทร์หทัย กิตติธนาจรณ์, 2568)

องค์ประกอบ 2 การคิดวิเคราะห์ภาวะสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุสามารถวิเคราะห์ความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและชมรม เช่น การเต้นลีลาศ รำวง การทำกิจกรรมจิตอาสาของชุมชนหรือชมรม โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเอง วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ เช่น หงุดหงิด ซึมเศร้า แยกตนเองร้องไห้ไม่มีเหตุผล และวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เช่น อาการเหนื่อย หน้ามืด ปวดศีรษะ ปวดเข่า กลืนปัสสาวะไม่อยู่ ทั้งนี้ เนื่องมาจากภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นความเสี่ยง ในทางบวกแสดงถึงสุขภาพสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ผู้สูงอายุบางคนอาจทำงานนอกเวลาได้ ทางด้านลบอาจส่งผลต่อชีวิตในขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ลดความเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยและเป็นอันตรายต่อชีวิต เช่นเดียวกับ Caroline, N. et al. กล่าวถึงกระบวนการสุขภาพตามปกติสัมพันธ์กับการลดลงของความสามารถทางปัญญาบางประการ เช่น ความเร็วในการประมวลผล ความจำ ภาษา การมองเห็นเชิงพื้นที่ และความสามารถในการทำงานของผู้บริหาร การเปลี่ยนแปลงทางปัญญาที่เสื่อมถอยเป็นการเปลี่ยนแปลงทางปัญญาตามปกติ โดยที่การเปลี่ยนแปลงอาจส่งผลต่อการทำงานประจำวันของผู้สูงอายุ และการเปลี่ยนแปลงสามารถช่วยให้แยกแยะภาวะปกติจากภาวะของโรคได้ (Caroline, N. et al., 2013) และจากผลการวิจัยของ Uchmanowicz, I. et al. พบว่า คะแนนจากแบบทดสอบวัดสภาพจิตใจแบบย่อ (the Mini Mental State Examination Scale) และแบบประเมินพฤติกรรมดูแลตนเองเกี่ยวกับภาวะหัวใจล้มเหลวของยุโรปลดลง อายุ ระยะเวลาของการเจ็บป่วย จำนวนครั้งที่ต้องเข้ารับรักษาในโรงพยาบาล เป็นตัวทำนายว่าสูงอายุที่เจ็บป่วยจากภาวะหัวใจล้มเหลวอาจมีพฤติกรรมดูแลตนเองที่ลดลงเนื่องจากความบกพร่องทางสติปัญญา ดังนั้น การคิดวิเคราะห์ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุดูแลสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Uchmanowicz, I. et al., 2017) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทรธิดา ศรีแสง และวราภรณ์ ดินน้ำจืด ที่ระบุว่า การประเมินการวิเคราะห์สุขภาพของผู้สูงอายุที่บ่งบอกถึงสุขภาพที่ดี ได้แก่ สามารถประเมินข้อมูลสุขภาพที่ได้รับมาก่อนที่จะปฏิบัติตาม เลือกข้อมูลสุขภาพที่ดีที่สุดให้กับตนเอง ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลสุขภาพ สามารถเลือกอาหารที่เหมาะสมกับตัวเองหลังได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโภชนาการ เลือกรับประทานอาหารให้อยู่ในเกณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพดี และสามารถประเมินตนเองได้ว่ามีความเสี่ยงหรือไม่ เมื่อแพทย์แนะนำเกี่ยวกับความเสี่ยงทางสุขภาพของผู้สูงอายุ (ภัทรธิดา ศรีแสง และวราภรณ์ ดินน้ำจืด, 2562)

องค์ประกอบ 3 ความสามารถจำแนกวิธีการดูแลสุขภาพของตนเอง พบว่า ผู้สูงอายุสามารถจำแนกแยกแยะเลือกวิธีการจัดการทางอารมณ์ วิธีการป้องกันโรค และวิธีการออกกำลังกายที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องมาจากกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุมีความหลากหลายครอบคลุมการดูแลสุขภาพทั้งด้านร่างกาย เช่น อาหาร และการออกกำลังกายที่เหมาะสม การดูแลช่องปาก ด้านจิตใจ และอารมณ์ โดยการฝึกปฏิบัติการนั่งสมาธิ ด้านสังคม มีกิจกรรมนันทนาการ และจิตอาสา ด้านปัญญา ใช้กิจกรรมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับภาวะสุขภาพและการดูแลสุขภาพที่ถูกต้องเหมาะสม มีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ ทั้งแพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล นักกำหนดอาหารร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้สูงอายุสามารถจำแนกวิธีการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมกับตนเอง สอดคล้องกับ วิไลวรรณ อิศรเดช ที่ระบุว่า “ผู้สูงอายุที่รู้จักการดูแลสุขภาพตนเองเป็นอย่างดีจะทำให้ร่างกายมีความแข็งแรงและเสื่อมสภาพช้าลง และด้านจิตใจมีอารมณ์ที่คงที่ มีทัศนคติที่ดีรู้จักปรับตัวฝึกอารมณ์ให้มีสุขอยู่เสมอ จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นด้วย ผู้สูงอายุต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้อง มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดูแลตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดการพิจารณาสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อการดูแลสุขภาพตนเองเป็นไปตามแบบแผนและขั้นตอน และมีเป้าหมายที่จะดูแลตัวเองอย่างชัดเจน ซึ่งหมายถึง การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิต สุขภาพทางสังคม และสุขภาพทางปัญญา” (วิไลวรรณ อิศรเดช, 2565)

องค์ประกอบ 4 การคิดวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม พบว่า ผู้สูงอายุสามารถหาสาเหตุของปัญหาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม และหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงของภาวะสุขภาพทางร่างกาย และเข้าใจปัญหาที่เกิดจากความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม เช่น ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ เนื่องมาจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่เข้าสู่วัยชราที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความคิดและความจำ จากความเสื่อมของการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย และผู้สูงอายุบางคนมีสถานภาพทางสังคมเปลี่ยนไป ผู้สูงอายุที่โรคประจำตัว อาทิเช่น หัวใจ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และโรคทางหลอดเลือดสมอง ทำให้ต้องพึ่งพาคนอื่น ผู้สูงอายุบางคนมีอาการซึมเศร้าจากที่เคยทำงานประจำต้องอยู่บ้านจากการเกษียณอายุ เมื่อผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมจากชมรมผู้สูงอายุ เกิดการเรียนรู้จากการร่วมกิจกรรมทางชมรม ทั้งความรู้เกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพด้วยตนเองที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และปัญญา ทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาการดูแลสุขภาพของตนเองทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และปัญญา สอดคล้องกับ วิไลวรรณ อิศรเดช ได้สรุปแนวความคิดผู้สูงอายุจากมุมมองนักวิชาการว่า “กระบวนการสุขภาพในผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงได้ทั้งชายและหญิงทำให้เกิดความเสื่อมทางกายภาพ จิต สังคมของผู้สูงอายุ มีผลต่อวิธีการดำเนินชีวิต การพึ่งพิงผู้อื่นเป็นเหตุให้เกิดความคับข้องใจ ทำให้เกิดการสังสมภาวะเครียด เมื่อวัยสูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องปรับตัวให้ต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หากผู้สูงอายุไม่สามารถปรับตัวตามจะเกิดผลกระทบทางด้านกายภาพและจิตสังคมต่าง ๆ ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงต้องปรับตัวตามสภาพกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณแบบองค์รวม” (วิไลวรรณ อิศรเดช, 2565) และบุคคลที่มีทักษะการคิดวิเคราะห์จะสามารถคิดได้อย่างมีเหตุผล แบ่งปัญหาและระบุสาเหตุและผลออกเป็นส่วนสำคัญ สร้างรายการการดำเนินการและทรัพยากรที่จำเป็นในการแก้ปัญหาสามารถเปรียบเทียบและแสดงความแตกต่างระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของปัญหาและสาเหตุ และจัดหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อระบุรูปแบบและสรุปผล (Rahman, M., 2019) ดังนั้น ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมชมรม จะพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุได้ จากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชมรม ดังเช่นที่ Lai, E. R. แนะนำว่า การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์แม้ว่าผู้ใหญ่มักจะใช้เหตุผลได้ไม่ดี แต่ในทางทฤษฎีแล้วทุกคนสามารถเรียนรู้ที่จะคิดวิเคราะห์ได้ แนะนำให้พัฒนาโดยหาวิธีการถ่ายทอดสู่บริบทใหม่ และใช้แนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Lai, E. R., 2011) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ์ธเนศ สว่างวรรณ และชมสุภัค ครุฑกะ พบว่า ผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรพัฒนาทักษะทางปัญญา ในด้านการวิเคราะห์หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (กิตติ์ธเนศ สว่างวรรณ และชมสุภัค ครุฑกะ, 2562)

องค์ประกอบ 5 การคิดอย่างมีวิจารณญาณทางสังคม พบว่า ผู้สูงอายุสามารถคิดอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมและชุมชนเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตนได้อย่างเหมาะสม และสามารถคิดอย่างมีเหตุและผลเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมและชุมชน เพื่อให้ผลของความคิดเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้พัฒนากิจกรรมของสังคมและชุมชน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมมีการรับรู้และเรียนรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง และสมาชิกของชมรม รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุปรับพฤติกรรมให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและชมรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของตนให้มีสุขภาพที่ดีและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ Rahman, M. ระบุถึงการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการใช้เหตุผลในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องตีความ และกำหนดข้อมูลที่ใช้ในการหาเหตุผลและสรุปผล และนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือคุ้นเคยเพื่อแก้ไขปัญหาโดยใช้ข้อเท็จจริง ความรู้ หลักการและเทคนิคที่ได้รับนำไปปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา (Rahman, M., 2019) และเป็นไปในทางเดียวกันกับการศึกษาของ รจนา อยู่สุข และรินทร์หทัย กิตติ์ธนาจันท์ ที่สรุปว่าการเป็นสมาชิกชมรมและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและความตระหนักรู้เรื่องสุขภาพเป็นปัจจัยทำนายสุขภาวะองค์

รวมด้านปัญญาของผู้สูงอายุ (รจนา อยู่สุข และรินทร์หทัย กิตติธนาจรณ์, 2568)

องค์ประกอบ 6 การคิดอย่างมีวิจารณญาณทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ พบว่า ผู้สูงอายุสามารถคิดอย่างรอบคอบเกี่ยวกับภาวะสุขภาพด้านร่างกายเพื่อตัดสินใจในปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง เช่น ไม่ควรวิ่ง หรือเดินอย่างรีบเร่ง เพราะส่งผลต่อการทำงานของหัวใจและหลอดเลือด และสามารถคิดอย่างรอบคอบเกี่ยวกับสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์เพื่อตัดสินใจในการทำงานได้อย่างไม่รู้สึกเครียด หรือวิตกกังวล ทั้งนี้ เนื่องมาจากการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นความคิดที่รอบคอบสมเหตุสมผลผ่านการพิจารณาปัจจัยรอบด้านอย่างกว้างขวาง ไตร่ตรองคุณค่าที่แท้จริง ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาผลที่ตามมา (ทิตนา แคมมณี, 2555) และใช้ทักษะการตัดสินใจในการเลือกแนวทางการดำเนินการที่เหมาะสมและทันที่ที่สามารถตัดสินใจประสิทธิผลของวิธีแก้ปัญหาและให้เหตุผลของกระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล (Rahman, M., 2019) ซึ่งผู้สูงอายุที่ได้รับกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพจากชมรมสามารถดูแลสุขภาพร่างกายตนเอง สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ถึงพฤติกรรมเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตของตนเอง โดยพิจารณาแนวทางที่ส่งเสริมการพัฒนาด้านปัญญาด้วยทักษะการวางแผนและทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจและปลอดภัย ด้านจิตใจมีการฝึกสมาธิและการพัฒนาทางจิตตภาวนาช่วยให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่แข็งแรงและมีสุขภาพจิตที่ดี ลดความเครียดและความกังวล ทำให้พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ด้วยปัญญาและการแก้ปัญหาอย่างมีสติ (จิรวรา โรจนสกุลเกตุ, 2568)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยองค์ประกอบของทักษะทางปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ระบบบริการสุขภาพทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุรวมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบบุคลากรในองค์กรทั้งวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ควรนำข้อค้นพบจากงานวิจัยไปกำหนดนโยบายและแผน ดังนี้ 1) ควรมีการออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาเพื่อดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยหน่วยงานฝ่ายบุคคลนำไปวางแผนพัฒนาบุคลากรก่อนเข้าสู่วัยเกษียณอายุ 2) ควรมีการวางแผนร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ และกระทรวงสาธารณสุข ในการพัฒนาทักษะทางปัญญาให้ครอบคลุมการดูแลสุขภาพตนเองทั้งองค์รวม ครอบคลุมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันสุขภาพ การดูแลรักษา และการฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุและ 3) รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาทักษะทางปัญญา เพื่อค้นหานวัตกรรมในการดูแลสุขภาพด้วยตนเองของผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส และ 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ควรวางแผน สร้างความเข้าใจกับญาติ และครอบครัว รวมทั้งผู้ดูแลให้มีบทบาทการกระตุ้นสติปัญญาผู้สูงอายุ (การพูดคุย การอ่าน การสนับสนุนทางสังคม เข้าชมรมหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ) เพื่อให้เกิดการรับรู้ และป้องกันการหลงลืมจากการเปลี่ยนแปลงทางสมองเมื่ออายุสูงวัย อันส่งผลให้การใช้ทักษะทางปัญญาน้อยลง

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2558). คู่มือความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ (ฉบับปรับปรุง). (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรุงเทพมหานคร. (2566). ข้อมูลชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปีงบประมาณ 2566. เรียกใช้เมื่อ 23 เมษายน 2568 จาก https://webportal.bangkok.go.th/public/user_files_editor/103/3Sor/Chomrom2566.pdf
- กิตติธเนศ สว่างวรรณ และชมสุภัค ครุฑทะ. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ. วารสารพยาบาลทหารบก, 20(1), 207-215.

- ฉันท ชาติทอง. (2555). สบายตา โมเดล รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญา. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- จินตนา ทองเพชร และคณะ. (2564). ความรอบรู้ด้านสุขภาพและการจัดการตนเองในผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง. วารสารพยาบาลทหารบก, 22(2), 57-64.
- จิ้วรา โรจนสกุลเกิด. (2568). การบูรณาการกฎแห่งปัญญาของสถาบันพลังจิตตธรรมะจักรวาล (PDJ Institute) กับนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพ: แนวทางการส่งเสริมทักษะและสุขภาวะผู้สูงอายุผ่านหลักกฏา 4. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(1), 106-114.
- ณัฐจิตตา เทวเลิศสกุล และคณะ. (2559). แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง กรณีศึกษาเทศบาล นครรังสิต. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 9(1), 529-545.
- ทิตนา แคมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญใจ ศรีสถิตย่นรากร. (2550). ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภักจิรา ภูสมศรี และสาธุกานต์ กาบคำ. (2564). การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์น เอเชียฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 15(2), 102-115.
- ภัชราภรณ์ วงศ์อาสา และคณะ. (2565). ประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุที่มีภาวะการรู้คิดบกพร่องเล็กน้อย: การสังเคราะห์อภิमानงานวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารสภาการพยาบาล, 37(2), 30-45.
- ภัทรธิดา ศรีแสง และวราภรณ์ ดินน้ำจืด. (2562). ความรอบรู้ทางสุขภาพในการดูแลตนเองให้มีสุขภาพดีของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร: การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของแบบวัด. วารสารพยาบาลทหารบก, 20(2), 340-350.
- รจนา อยู่สุข และรินทร์หทัย กิตติธนากร. (2568). ปัจจัยทำนายสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุในอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 15(1), 147-159.
- ลภณ จิรโสภิน. (2562). วิเคราะห์ศาสตร์การบริหารจัดการผ่านทักษะทางปัญญา 11 ประการของหมากลิ้ม. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 25(2), 78-93.
- วิไลวรรณ อิศรเดช. (2565). ผู้สูงอายุกับการดูแลสุขภาวะแบบองค์รวม. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา เชียงพุทธ, 7(12), 147-161.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2561). แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561. นนทบุรี: ปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กองบริหารการสาธารณสุข. (2565). แผนปฏิบัติการราชการแผนการบูรณาการเพื่อการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ (พ.ศ. 2566 - 2570). นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ และคณะ. (2559). ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2559). การเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Caroline, N. et al. (2013). Normal Cognitive Aging. Clinics in Geriatric Medicine, 29(4), 737-752.
- Cronbach, L. J. (1970). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

- Fritsch, T. et al. (2007). Cognitive Functioning in Healthy Aging: The Role of Reserve and Lifestyle Factors Early in Life. *The Gerontologist*, 47(3), 307-322.
- Hanushek, E. A. & Woessmann, L. (2008). The Role of Cognitive Skills in Economic Development. *Journal of Economic Literature*, 46(3), 607-668.
- Lai, E. R. (2011). *Critical Thinking: A Literature Review Research Report*. London: Parsons Publishing.
- Peretti, C. et al. (2002). Cognitive skill learning and aging A component process analysis. *Archives of Clinical Neuropsychology*, 17(5), 445-459.
- Rahman, M. (2019). 21st Century Skill “Problem Solving”: Defining the Concept. *Asian Journal of Interdisciplinary Research*, 2(1), 64-74.
- Uchmanowicz, I. et al. (2017). Cognitive deficits and self-care behaviors in elderly adults with heart failure. *Clinical Interventions in Aging*, 12, 1565-1572 <https://doi.org/10.2147/CIA.S140309>

ปัญหาและแนวปฏิบัติที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา*

CHALLENGES AND BEST PRACTICES IN STUDENT SERVICES

IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

ชิตชนก สิทธารัตตักดิ์*, อัจฉรา ไชยอุปถัมภ์, สรเนตร อารีโสภณพิเชษฐ

Chidchanok Sittaratask*, Atchara Chaiyoopatham, Sornnate Areesophonpichet

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: director.sdo@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ปัญหาที่พบในการบริการนักศึกษา และแนวปฏิบัติที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารกิจการนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำนวน 8 แห่ง 24 คน ที่ดำเนินงานด้านการบริการนักศึกษาครบทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านที่พักอาศัย การเงิน แะแนว และคำปรึกษา อาชีพ ศาสนกิจ สุขภาพ และนักศึกษานานาชาติ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการสรุป ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีการให้บริการตามแนวปฏิบัติของกระทรวงการอุดมศึกษาฯ แต่ประสบปัญหาในด้านประสิทธิภาพ ความทั่วถึง ในการตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาต่างชาติ และนักศึกษาที่มีความต้องการพิเศษ ปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหาเชิงระบบที่ขาดกรอบนโยบายที่ชัดเจน การขาดฐานข้อมูลรวมในการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ปัญหาเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ส่งผลให้นักศึกษาบางกลุ่มรู้สึกไม่เชื่อมโยงกับบริการที่จัดไว้ สำหรับแนวปฏิบัติที่ดี ได้แก่ การกำหนดนโยบายโดยการให้บริการเชิงรุกด้านเทคโนโลยี โดยมีข้อเสนอแนะว่า การพัฒนาระบบบริการนักศึกษาในลักษณะสมรรถนะที่เน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการข้อมูล และการจัดตั้งหน่วยงานสนับสนุน รวมถึงในอนาคตควรศึกษานักศึกษาในเชิงลึกเฉพาะกลุ่ม เช่น นักศึกษาต่างชาติหรือผู้เรียนที่มีภาวะเปราะบาง การวิจัยเชิงประเมินผลการให้บริการแบบบูรณาการในยุคที่มหาวิทยาลัยต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการระบบการเรียนการสอนและการบริหารแบบอัจฉริยะ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีศักยภาพในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: ปัญหาและแนวปฏิบัติที่ดี, การบริการนักศึกษา, สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

This study investigates the current models, challenges, and best practices in student services provided by higher education institutions. A qualitative research methodology was employed. The participants included 24 key informants who were student affairs administrators from 8 undergraduate institutions in Bangkok and its metropolitan area. These institutions provided

comprehensive student services across seven dimensions: housing, financial support, counseling and guidance, career services, religious activities, healthcare, and international student support. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using thematic synthesis. The findings reveal that most institutions implement student services by the Ministry of Higher Education's guidelines. However, challenges remain regarding efficiency and inclusiveness in meeting diverse student needs, particularly among international students and those with special requirements. Systemic issues include a lack of clear policy frameworks and integrated data systems. Operational problems involve limited personnel, insufficient budget, and inadequate communication strategies. These gaps result in certain groups of students feeling disconnected from the services offered. Best practices identified include proactive service policies that leverage advanced technology. Recommendations emphasize developing smart service systems focused on data-driven management, establishing dedicated support units, and professional development for staff. Future research should explore the specific needs of targeted groups, such as international or vulnerable students. Moreover, evaluative research on integrated service models in the digital transformation era is essential to enhance the quality of student life and promote effective learning and development in the 21st century.

Keywords: Student Service Challenges and Best Practices, Student Affairs, Higher Education Institutions

บทนำ

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศและระดับโลก โดยมีการปฏิบัติงานสำคัญในการผลิตบัณฑิต พัฒนานิสิต และตอบสนองนโยบายของชาติ ความคาดหวังเหล่านี้ไม่สามารถบรรลุได้โดยอาศัยการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังต้องอาศัยระบบบริการนักศึกษา (Student Support Services) เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการเติบโตอย่างสมบูรณ์ งานกิจการนักศึกษาเป็นหัวใจในการส่งเสริมพัฒนาการที่สมดุลของนักศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และให้บริการที่ครอบคลุมหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ การแนะแนว ความเป็นอยู่ หรือการวางแผนอาชีพ เพื่อให้ นักศึกษามีความพร้อมต่อการใช้ชีวิตทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยอย่างมีคุณภาพ (สุวพร ตั้งสมรพงษ์, 2542)

กรอบแนวทางการดำเนินการตามมาตรฐานกิจการนักศึกษาที่กำหนดไว้โดยสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งครอบคลุมทั้งการให้บริการด้านที่พักอาศัย การเงิน การแนะแนว สุขภาพ ศาสนกิจ และนักศึกษานานาชาติ (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) อย่างไรก็ตามการศึกษาหลายฉบับชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานเหล่านี้ในระดับสถาบันยังคงประสบปัญหา ทั้งในแง่ของประสิทธิภาพ ความทั่วถึง และความทันสมัย โดยพบว่า คุณภาพชีวิตนักศึกษาในมิติต่าง ๆ เช่น ด้านอาหาร ความปลอดภัย สุขอนามัย หรือความสัมพันธ์ทางสังคม ยังอยู่ในระดับปานกลาง (กฤตธัช อันชื่น, 2557) ขณะที่ผลการสำรวจจากหน่วยงานต่าง ๆ ยังสะท้อนถึงปัญหาหอพักภายนอกมหาวิทยาลัย การมั่วสุม การใช้ยาเสพติด และพฤติกรรมเสี่ยงอื่น ๆ นอกจากนี้ ความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคม ยังส่งผลต่อสภาวะจิตใจของนักศึกษา เช่น ภาวะซึมเศร้า การฆ่าตัวตาย รวมถึงปัญหาการลาออกกลางคันจาก

การศึกษา ซึ่งสะท้อนว่าระบบบริการนักศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาได้อย่างแท้จริง (สายงานกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2564)

ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติของนักศึกษาและพัฒนาการที่เหมาะสม สถาบันอุดมศึกษาควรพิจารณา รูปแบบการบริการนักศึกษาตามกรอบแนวคิดที่ยึดนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะทฤษฎีการพัฒนานักศึกษา ที่เน้นถึงองค์ประกอบภายในบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตของนักศึกษาในหลากหลายมิติ ทั้งด้าน ความสามารถ อารมณ์ สัมพันธภาพ อัตลักษณ์ และจริยธรรม รวมถึงบริบทของสภาพแวดล้อม (I-E-O Model) (Chickering, A. W. & Reisser, L., 1993); (Astin, A. W., 1993) ซึ่งเห็นว่าสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยมี บทบาทสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานของหน่วยงานด้านกิจการนักศึกษา จากสถาบันต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีบริการสุขภาวะเชิงรุก (CU News, 2020) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจเพื่อให้นักศึกษาสามารถปรับตัวได้ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2561) หรือมหาวิทยาลัยรังสิตเน้นการให้บริการแบบ 24 ชั่วโมง (สารรังสิตออนไลน์, 2565) จากการให้บริการ ดังกล่าวของสถาบันอุดมศึกษา พบว่า งานบริการที่ดำเนินการครอบคลุมหลายด้านแต่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อ ความหลากหลายและซับซ้อนของนักศึกษาได้อย่างเพียงพอ การศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ปัญหาในการบริการ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับนักศึกษาในบริบทปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ปัญหาที่พบใน การบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถนำไปสู่การพัฒนาระบบบริการนักศึกษาให้มี ประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะในยุค Smart University ที่ต้องพึ่งพา เทคโนโลยีในการให้บริการอย่างยั่งยืน (ธีรยุทธ บาลชน และคณะ, 2560); (Kabadayi, S. et al., 2019) และ ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพศ ศาสนา และเศรษฐกิจของนักศึกษา (Perozzi, B. & Ramos, E., 2015) การพัฒนาแนวทางบริการที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อรองรับความหลากหลายดังกล่าวจะช่วยให้ นักศึกษาใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยได้อย่างมีคุณภาพ และสำเร็จการศึกษาได้ตามเป้าหมายของประเทศชาติอย่าง แท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ปัญหาที่พบและแนวปฏิบัติที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ไทยในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ปัญหาที่พบและแนวปฏิบัติ ที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเป็นผู้บริหารที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการ บริการนักศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ระดับปริญญาตรีซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาขนาดกลาง (มีจำนวนนักศึกษาตั้งแต่ 5,001 ถึง 15,000 คน มีจำนวน 53 แห่ง) และสถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่ (จำนวนนักศึกษาตั้งแต่ 15,001 คนขึ้นไป มีจำนวน 32 แห่ง) รวม ทั้งสิ้น 85 แห่ง ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2563)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการนักศึกษา ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา และหัวหน้างานกิจการนักศึกษา ซึ่งใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จากสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ระดับปริญญาตรีซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีเกณฑ์การดำเนินการให้บริการนักศึกษาครบทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดบริการด้านที่พักอาศัย 2) การจัดบริการเพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงิน 3) การจัดบริการด้านแนะแนวและให้คำปรึกษา 4) การจัดบริการด้านการวางตัวบุคคลด้านอาชีพ 5) การจัดบริการด้านศาสนกิจในสถาบัน 6) การจัดบริการด้านสุขภาพและสุขภาวะ และ 7) การจัดบริการนักษิษานานาชาติ จำนวน 44 แห่ง โดยทำการเลือกมา 8 แห่ง ประกอบด้วยสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐจำนวน 2 แห่ง สถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มราชภัฏ จำนวน 2 แห่ง สถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มเทคโนโลยีราชมงคลจำนวน 2 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 2 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับการบริการนักศึกษา ประกอบด้วย ข้อคำถามชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยมีแนวคำถามที่ผู้วิจัยได้จัดเตรียมไว้ และผู้วิจัยอาจมีการตั้งคำถามเพิ่มเติมได้เมื่อค้นพบข้อมูลที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์ โดยแนวคำถามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้แล้วนั้นครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

1. นโยบายของสถาบันในการบริหารจัดการ การดำเนินงานเกี่ยวกับการบริการนักศึกษา
2. โครงสร้างองค์กรในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริการนักศึกษา
3. รูปแบบการดำเนินงานในการให้บริการนักศึกษาทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ 3.1) การจัดบริการด้านที่พักอาศัย 3.2) การจัดบริการเพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงิน 3.3) การจัดบริการด้านแนะแนวและให้คำปรึกษา 3.4) การจัดบริการด้านการวางตัวบุคคลด้านอาชีพ 3.5) การจัดบริการด้านศาสนกิจในสถาบัน 3.6) การจัดบริการด้านสุขภาพและสุขภาวะ และ 3.7) การจัดบริการนักษิษานานาชาติ
4. ประเด็นปัญหาที่พบในการให้บริการนักศึกษาทั้ง 7 ด้าน และข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เค้าโครงวิจัยฉบับย่อเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด และความเหมาะสมด้านภาษาโดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณสมบัติคือ เป็นผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาและมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการงานกิจการนักศึกษาในด้านการให้บริการนักศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละคำถามแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ให้คะแนน + 1 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญมั่นใจและแน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องกับจุดหมายที่ต้องการวัด

ให้คะแนน 0 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องกับจุดหมายที่ต้องการวัด

ให้คะแนน - 1 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญมั่นใจและแน่ใจว่าคำถามไม่มีความสอดคล้องกับจุดหมาย

เกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีความตรงเชิงเนื้อหาควรพิจารณาจากค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 เป็นต้นไป หมายถึงข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามเนื้อหาลักษณะเฉพาะของนิยาม แสดงว่ามีความตรงเชิงเนื้อหา ถ้าข้อคำถามใดค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ลงมาต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลต่อไป (อจศรา ประเสริฐสิน, 2563)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการส่งจดหมายเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง โดยรายละเอียดที่ระบุลงไปในการจดหมายขออนุญาตเก็บข้อมูล ได้แก่ การขออนุญาตสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองหรือกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกสามารถสัมภาษณ์ผ่านระบบ Online เช่น การประชุม Zoom ซึ่งเป็นการประชุมแบบเสียงและวิดีโอ และขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึก การสัมภาษณ์เป็นวิธีที่ค้น พร้อมแนบแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์แนบท้ายจดหมายดังกล่าว ทั้งนี้ ผู้วิจัย จะประสานงานกับสถาบันเพื่อทำการนัดหมายวันและเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกันนี้ผู้วิจัยชี้แจงวิธี พิทักษ์สิทธิป้องกันความเสี่ยงและรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบว่าจะรวบรวมข้อมูลโดยไม่ มีข้อระบุและที่ทำงานของผู้ให้สัมภาษณ์หากแต่จะเสนอการรายงานผลการวิจัยเป็นภาพรวม เพื่อประโยชน์ด้าน วิชาการเท่านั้น โดยไม่มีผู้อื่นนอกเหนือจากผู้วิจัยและคณะกรรมการจริยธรรมงานวิจัยในคนเท่านั้นที่สามารถ เข้าถึงข้อมูลได้ และผู้วิจัยจะทำการทำลายข้อมูลทั้งหมดภายใน 1 ปี ภายหลังจากที่ผลการวิจัยได้รับการเผยแพร่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการบริการนักศึกษา ผู้วิจัยจะนำข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ตามวิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อพิจารณาลักษณะร่วมกัน ของข้อมูลรูปธรรมเพื่อสรุปรวมลักษณะของข้อมูลแต่ละชุดดังกล่าว การหาความจริงจากข้อเท็จจริงส่วนย่อยหลาย ๆ ส่วนที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมแล้วสรุปความจริงชุดใหญ่ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมครอบคลุมข้อเท็จจริงส่วนย่อย เหล่านั้นทั้งหมด (สุภางค์ จันทวนิช, 2554); (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2555)

ผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ปัญหาที่พบและแนวปฏิบัติที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ในปัจจุบัน พบว่า รูปแบบและแนวปฏิบัติของงานบริการนิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ดำเนินการเหมือนกัน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดบริการด้านที่พักอาศัย 2) การจัดบริการเพื่อให้ความช่วยเหลือทาง การเงิน 3) การจัดบริการด้านแนะแนวและให้คำปรึกษา 4) การจัดการด้านการวางตัวบุคคลด้านอาชีพ และ 5) การจัดบริการด้านสุขภาพและสันทนาการ ซึ่งทั้ง 5 ด้านเป็นส่วนหนึ่งในงานบริการ 7 ด้าน ตามกรอบมาตรฐาน การดำเนินการตามมาตรฐานกิจการนักศึกษา ในมาตรฐานการดำเนินงานตามภารกิจด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมด้วยเช่นกัน เพื่อนำมาเป็นรูปแบบการสร้างแนว ปฏิบัติที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา

การศึกษายาใต้แนวคิดเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารกิจการนักศึกษาจากสถาบัน อุดมศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 8 แห่ง 24 คน และจาก การรวบรวมจากการศึกษา พบว่า ปัญหาหลักของการให้บริการนักศึกษาในปัจจุบันมีทั้งในระดับโครงสร้างเชิงระบบ และในระดับปฏิบัติการ สามารถสรุปประเด็นปัญหาได้ดังนี้

1. ปัญหาในระดับโครงสร้างเชิงระบบ ประกอบด้วย การขาดกรอบนโยบายที่ชัดเจนต่อการจัดบริการ ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการขาดฐานข้อมูลรวมใน การเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทั้งในหน่วยงานการบริการนักศึกษา และระหว่างหน่วยงานการบริการ นักศึกษากับคณะวิชา เพื่อให้เห็นภาพรวมของการบริหารจัดการ รวมถึงขั้นตอนในการดำเนินการที่มีความซ้ำซ้อน

2. ปัญหาในเชิงปฏิบัติการ พบว่า ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและบุคลากร ทำให้ประสบปัญหาทรัพยากร ไม่เพียงพอ ทั้งบุคลากร งบประมาณ และระบบสนับสนุนด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะบุคลากรผู้ให้บริการในด้านที่ ต้องใช้ความรู้เฉพาะทาง เช่น การให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยา รวมทั้งปัญหาเรื่องของการสื่อสารระหว่างบุคลากร

และนักศึกษาต่างชาติ ในการดูแลนักศึกษาต่างชาติ หรือนักศึกษาที่มีความต้องการพิเศษ แต่มีข้อจำกัดในแง่ การเข้าถึงบริการของนักศึกษาที่อยู่ในกลุ่มเปราะบาง เช่น LGBTQ + นักศึกษาผู้พิการ ปัญหาด้านช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) ของการทำงานร่วมกันของบุคลากรหลายช่วงวัย ปัญหาด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน กิจกรรมนักศึกษากับคณะวิชา ปัญหาด้านการไม่รับทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของนักศึกษา รวมถึงความเชี่ยวชาญ และความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

จากข้อมูลที่รวบรวมได้ การบริการนักศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบสนองต่อความหลากหลาย และซับซ้อนของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ อีกทั้งยังขาดกระบวนการประเมินผลบริการอย่างเป็น ระบบ ข้อมูลที่ได้รับไม่ถูกนำไปสังเคราะห์หรือใช้วางแผนต่อยอดเพื่อการพัฒนา ส่งผลให้รูปแบบการบริการยังคง อยู่ในลักษณะเฉพาะกิจ ขาดความยั่งยืนและไม่สามารถพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีได้อย่างต่อเนื่อง จากปัญหาดังกล่าวเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้จะมีการกล่าวถึงการให้บริการนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพในเชิงทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติกลับยังไม่สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทสภาพการณ์ปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างแท้จริง

จากข้อมูลด้านปัญหาข้างต้นทำให้เกิดการสรุปข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการการให้บริการนักศึกษา ผู้บริหารให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายชัดเจนโดยยึดนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยและจบการศึกษาได้ โดยการดูแลนักศึกษาให้ได้รับความอบอุ่นเหมือนอยู่บ้าน ให้ความสำคัญกับสุขภาพกายและสุขภาพใจ ให้นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการได้รับบริการ เพื่อให้นักศึกษาใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. กำหนดรูปแบบการดำเนินงานในการให้บริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ควรประกอบด้วย ด้านทุนการศึกษา หอพักนักศึกษา การให้บริการสุขภาวะทางจิตใจ การให้คำปรึกษา และการให้บริการสุขภาพ กาย การให้บริการด้านสนามกีฬา และอุปกรณ์กีฬา งานประกันอุบัติเหตุ การให้บริการนักศึกษาวิชาทหาร และการผ่อนผันการเข้ารับราชการทหาร รวมถึงการให้ข้อมูลข่าวสารด้านอาชีพ ตลาดแรงงาน งานบริการจัดหางาน การเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน รวมทั้งการดูแลงานบริการกิจกรรมของนักศึกษา การจัดบริการ ห้องละหมาด (ดูแลร่วมกันกับฝ่ายอาคารสถานที่) ซึ่งเป็นไปตามภารกิจการให้บริการนักศึกษา 7 ด้าน ตามกรอบ แนวทางการดำเนินการตามมาตรฐานกิจการนักศึกษา นอกจากนี้ ยังพบงานบริการที่นอกเหนือจากงานบริการทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ งานศิษย์เก่าและชุมชนสัมพันธ์ และหน่วยบริการสนับสนุนสำหรับนักศึกษาพิการ สำหรับการให้ บริการนักศึกษาต่างชาติ จะมีหน่วยงานที่ดูแลนักศึกษาต่างชาติเป็นการเฉพาะในการดูแลและประสานงานบริการ ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

3. การกำกับ ติดตาม และประเมินผลการให้บริการนักศึกษา ซึ่งโครงสร้างองค์กรในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริการนักศึกษา ถูกดูแลและกำกับระดับนโยบายโดยตรงอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดี ที่ได้รับมอบหมายให้ ดูแลงานกิจการนักศึกษา กำกับขับเคลื่อนโดยผู้อำนวยการฝ่ายดำเนินงานในกำกับ โดยให้มีการกำกับ ติดตามและ ประเมินผลการให้บริการอย่างเป็นรูปธรรม และนำมาพัฒนาองค์กรและการให้บริการ

4. นโยบายการบริการนักศึกษาเชิงรุก โดยสำรวจความจำเป็นของนักศึกษาเพื่อจะได้ช่วยเหลือได้ทันทั่วถึง และปรับปรุงงานให้บริการตามแบบสำรวจความพึงพอใจของนักศึกษา พัฒนางานโดยใช้กระบวนการ R to R และการฝึกอบรมความรู้วัฒนธรรมการบริการ จัดโครงการเชิงป้องกันในการให้บริการทั้งในด้านสุขภาวะและความปลอดภัย การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการให้บริการ ประสานงานการให้ข้อมูลเชิงรุกกับคณะวิชา พัฒนารูปแบบข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงการให้บริการ พัฒนาคุณภาพหอพักนักศึกษา และจัดหาแหล่งทุนการศึกษาเพิ่ม

5. นโยบายและแนวทางในการการพัฒนาบุคลากรในการให้บริการนักศึกษา โดยกำหนดระดับขั้นในการพัฒนาตัวเองและนำมาใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานประจำปี รวมทั้งจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยมหาวิทยาลัยจัดฝึกอบรมประเด็นความรู้ในการทำงาน และส่งบุคลากรเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนากับหน่วยงานภายนอกอย่างสม่ำเสมอ ทั้งจัดทำคู่มือการให้บริการทั้งนักศึกษาและผู้ปฏิบัติงาน

6. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานบริการศึกษากับคณะวิชา ขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการ คณะทำงาน โดยมีผู้แทนมาจากทุกคณะวิชาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมงานกัน โดยการให้ข้อมูลและประสานผ่านทางโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เช่น Open Chat Group Line เป็นต้น และติดตามผ่านระบบเอกสารส่งให้คณะวิชา ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีข้อมูลการให้บริการโดยสามารถดูได้ผ่านฐานข้อมูล ในแต่ละส่วนที่ให้บริการ อย่างไรก็ตามยังไม่มีฐานข้อมูลรวมในการเชื่อมโยงเพื่อใช้ในการบริหารจัดการ จัดอบรมให้กับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อจะได้สามารถดูแลนักศึกษาได้ โดยมหาวิทยาลัยจัดให้มีการให้บริการในรูปแบบ One Stop Service

7. กำหนดเป้าหมายหรือผลลัพธ์ของความร่วมมือกับคณะวิชาในการให้บริการนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยได้อย่างมีความสุขและสำเร็จการศึกษา และได้รับการบริการที่ดี ครอบคลุมและบรรลุวัตถุประสงค์ การให้บริการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน พบว่า จากการดำเนินงานที่ผ่านมาคณะวิชาให้ความร่วมมือในการดำเนินการ และส่วนใหญ่นักศึกษาได้รับการและข่าวสารได้อย่างทั่วถึง ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่สามารถใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยและสำเร็จการศึกษาได้

สรุปได้ว่า รูปแบบการให้บริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษามีลักษณะหลากหลายและสะท้อนความแตกต่างทั้งด้านแนวคิดเชิงบริหาร ทรัพยากร โครงสร้างองค์กร และความสามารถในการบูรณาการบริการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะใน 7 ด้านหลักที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน ได้แก่ 1) การจัดบริการด้านที่พักอาศัย 2) การช่วยเหลือทางการเงิน 3) การแนะแนวและให้คำปรึกษา 4) การพัฒนาทักษะและวางแผนอาชีพ 5) การจัดกิจกรรมทางศาสนา 6) การดูแลสุขภาพและสุขภาวะ และ 7) การให้บริการศึกษานานาชาติ แต่ละสถาบันมีความสามารถและรูปแบบที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับโครงสร้างงบประมาณ วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร และการจัดสรรบุคลากร บางแห่งมีการจัดตั้งศูนย์บริการแบบ One Stop Service ซึ่งช่วยให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงบริการได้สะดวกและครบถ้วน แต่พบว่า สถาบันจำนวนมากยังใช้แนวทางการบริหารแบบแยกส่วน การประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในยังมีข้อจำกัด ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนหรือความล่าช้าในการให้บริการ การพัฒนาไปสู่ระบบ Smart Service ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่ยังไม่ปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการบริการ เช่น การจัดระบบฐานข้อมูลนักศึกษา การติดตามพฤติกรรมเสี่ยง

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ พบว่า มีระบบการให้บริการนักศึกษาที่ครอบคลุม บูรณาการ และใช้เทคโนโลยีสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในมิติการพัฒนาช่องทางบริการที่หลากหลาย การให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง และการออกแบบบริการโดยให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง เช่น ระบบ Early Alert เพื่อป้องกันการลาออกกลางคัน หรือแอปพลิเคชันที่รวบรวมข้อมูลสุขภาพ การเงิน และกิจกรรมไว้ในแพลตฟอร์มเดียว ซึ่งแตกต่างจากบริบทของประเทศไทยที่ยังขาดการบูรณาการเชิงระบบ แม้ว่าจะมีกรอบแนวคิดด้าน Smart University แต่ขาดเครื่องมือสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ และขาดการบูรณาการแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) อย่างเป็นรูปธรรม จากผลการวิจัย ยังสะท้อนว่าในประเทศไทยมีตัวอย่างบางสถาบันที่ริเริ่มแนวทางบริการแบบใหม่ เช่น การนำระบบปรึกษาออนไลน์ หรือการสร้างชุมชนนักศึกษารูปแบบใหม่ที่เน้นการช่วยเหลือกันเอง (Peer Support) ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้ขยายผลและจัดทำเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในระดับประเทศต่อไป โดยการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จเชิงคุณภาพและการจัดการความรู้ร่วมกันระหว่างสถาบัน ทั้งหมดนี้จะช่วยยกระดับระบบบริการนักศึกษาไทยให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

อภิปรายผล

จากการสรุปผล ผู้วิจัยจึงสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์สำหรับเพื่อศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ปัญหาที่พบและแนวปฏิบัติที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน ได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษารูปแบบการให้บริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่มีการดำเนินงานภายใต้กรอบ 7 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านที่พักอาศัย การช่วยเหลือทางการเงิน การแนะแนวและให้คำปรึกษา การวางแผนอาชีพ การบริการศาสนกิจ สุขภาพและสุขภาวะ และบริการศึกษานานาชาติ ซึ่งถือเป็นโครงสร้างที่ครอบคลุมตามแนวทางของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้บริหารกิจการนักศึกษาในหลากหลายประเภทของสถาบัน พบว่า รูปแบบการดำเนินงานในแต่ละด้านยังมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความพร้อมของทรัพยากร การจัดสรรงบประมาณ การบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนบริการ นักศึกษาบางกลุ่มยังขาดการเข้าถึงบริการบางประเภท โดยเฉพาะบริการสุขภาพจิต แนะแนวอาชีพ และ Early Warning System ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถาบันยังดำเนินการในรูปแบบ “ตั้งรับ” มากกว่าเชิงรุก ทั้งนี้ ยังพบว่า สถาบันขนาดเล็กหรือในภูมิภาคมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและบุคลากร ทำให้การจัดบริการบางด้านยังไม่ทั่วถึงหรือมีคุณภาพเท่ากับสถาบันขนาดใหญ่หรือในเขตเมือง

แนวปฏิบัติที่ดี ประกอบด้วย 1) การกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการการให้บริการนักศึกษาโดยเน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลางและผู้บริหารให้ความสำคัญ 2) กำหนดรูปแบบการดำเนินงานในการให้บริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาให้ครอบคลุมในทุกมิติ 3) การกำกับ ติดตาม และประเมินผลการให้บริการนักศึกษาขับเคลื่อนทั้งส่วนกลางและคณะวิชาและนำผลการประเมินมาพัฒนาการให้บริการ 4) นโยบายการบริการนักศึกษาเชิงรุกในด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย 5) นโยบายและแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในการให้บริการนักศึกษา 6) ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานบริการศึกษากับคณะวิชา และ 7) กำหนดเป้าหมายหรือผลลัพธ์ของความร่วมมือกับคณะวิชาในการให้บริการนักศึกษา

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับหลายงานวิจัยในประเทศไทยที่ได้ศึกษาเรื่องการให้บริการนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ที่พบว่า นักศึกษารู้จักบริการต่าง ๆ ผ่านช่องทางออนไลน์ แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่องรูปแบบการประชาสัมพันธ์ (อมรา ศรีสังข์ และคณะ, 2549) ขณะที่มหาวิทยาลัยเอกชนมีการกำหนดนโยบายด้านกิจการนักศึกษาไว้อย่างเป็นระบบแต่ด้านทุนการศึกษายังเป็นจุดอ่อนที่ต้องปรับปรุง (ปริยากร มนุสเวต, 2553) และพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมากต่อการให้บริการในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านสุขภาพและสวัสดิการ แต่พบความแตกต่างเมื่อจำแนกตามเพศ คณะ หรือชั้นปี (เชเอิ้น พิศาลวัชรินทร์, 2554); (ชวิน สุภรัตน์ และปิยธิดา รุจศิริ, 2555) รวมทั้งนักศึกษามีทัศนคติในระดับปานกลางต่อการจัดการหอพัก ที่แสดงให้เห็นว่าคุณภาพการบริการในบางด้านยังต่ำกว่ามาตรฐาน แม้จะมีสมรรถนะบุคลากรที่ดี สะท้อนให้เห็นว่าการมีระบบที่ดีเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากไม่พัฒนาเชิงปฏิบัติและเสริมทักษะบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทำให้การให้บริการนักศึกษายังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้เต็มที่ (ชุตินา ทวีศรี, 2555); (นิพนธ์ เรืองศิริธนวิธ และคณะ, 2560)

สุดท้ายนี้เมื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับงานวิจัยต่างประเทศ พบแนวโน้มสอดคล้องกันหลายประเด็น โดยเฉพาะในเรื่องความจำเป็นในการปรับบริการให้เหมาะกับกลุ่มนักศึกษาเฉพาะ (Student Segmentation) โดยมีการเสนอการจัดกลุ่มนักศึกษาออกเป็น 5 ประเภทเพื่อวางแผนบริการให้ตรงกับความต้องการ เช่น นักศึกษาต่างชาติ นักศึกษาโอนย้าย นักศึกษาชั้นปีสุดท้าย เป็นต้น แนวคิดนี้สะท้อนความท้าทายที่พบในงานวิจัยฉบับปัจจุบัน ซึ่งพบว่า สถาบันยังใช้รูปแบบการบริการแบบเดียวกันกับนักศึกษาทุกกลุ่ม ทั้งที่กลุ่มเป้าหมายต้องการการดูแลเฉพาะ (Ghosh, A. K. et al., 2008) นอกจากนี้ ควรเน้นการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในการให้บริการนักศึกษาที่มีความบกพร่อง (Burgstahler, S. & Moore, E., 2009) โดยมีการนำเสนอแนวคิด Smart

Service Experience ที่ใช้เทคโนโลยีและข้อมูลช่วยให้การให้บริการมีความแม่นยำ ปลอดภัย และสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้ใช้บริการ (Kabadayi, S. et al., 2019) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของงานวิจัยฉบับนี้ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนารูปแบบบริการเชิงรุกที่ยืดหยุ่นตามกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาบริการนักศึกษาในยุค Smart University

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยที่ศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ปัญหาที่พบและแนวปฏิบัติที่ดีในการบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน พบว่า สถาบันมีการจัดบริการครอบคลุมหลายมิติแต่ยังขาดกลไกการบริหารจัดการที่ตอบสนองได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติ สำหรับงานบริการนักศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในบริบทของแต่ละสถาบัน ควรเน้นแนวทางการบริการที่มีลักษณะเป็น Smart Service ผสมผสานทั้งเทคโนโลยี การวิเคราะห์ข้อมูล และองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาและการแนะแนว และควรมีการจัดอบรมหรือพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นสำหรับบุคลากรที่ทำหน้าที่ให้บริการนักศึกษา เพื่อเพิ่มพูนทักษะการให้คำปรึกษา การบริหารความหลากหลาย และการจัดการกับสถานการณ์เฉพาะด้าน เช่น การดูแลนักศึกษาที่มีภาวะเครียดหรือปัญหาสุขภาพจิต ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อออกแบบระบบติดตามและแจ้งเตือนนักศึกษาในกลุ่มเสี่ยง ขณะเดียวกันหน่วยงานระดับชาติ เช่น กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ควรพิจารณานำข้อมูลจากงานวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบาย หรือพัฒนาเกณฑ์ประเมินมาตรฐานบริการนักศึกษาที่ทันสมัย ยืดหยุ่น และครอบคลุมความหลากหลายทางเพศ วัฒนธรรม และเศรษฐฐานะ นอกจากนี้ การพัฒนาระบบบริการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต้องมีความต่อเนื่อง และควรมีการวิจัยเชิงลึกในประเด็นเฉพาะ ของรูปแบบบริการที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษากลุ่มเปราะบาง ได้แก่ นักศึกษาต่างชาติ นักศึกษาที่มีความต้องการพิเศษ หรือนักศึกษาที่มีภาวะทางจิตสังคม ทั้งนี้ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างสถาบันที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานกิจการนักศึกษา กับสถาบันที่ยังมีข้อจำกัด เพื่อถอดบทเรียนและพัฒนาโมเดลบริการที่สามารถนำไปใช้ขยายผลได้ในระดับประเทศ อีกทั้งควรส่งเสริมงานวิจัยเชิงประเมินผลเพื่อติดตามผลกระทบของการปรับใช้แนวทาง Smart Service หรือระบบสนับสนุนนักศึกษาแบบอัจฉริยะ ทั้งในแง่ของคุณภาพชีวิตนักศึกษา อัตราการคงอยู่ในระบบ และการลดภาระของบุคลากร ในอนาคตควรมีการพัฒนาชุดตัวชี้วัดประสิทธิภาพบริการนักศึกษาที่ตอบโจทย์การบริหารยุคใหม่ และเชื่อมโยงกับการพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของคณาจารย์เรื่อง รูปแบบการให้บริการนักศึกษาอย่างชาญฉลาดของสถาบันอุดมศึกษาไทย ของนางชนิดชนก สิทธิธรรณศักดิ์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาอุดมศึกษา หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้การให้คำปรึกษาทางวิชาการโดย ผศ.ดร.อัครา ไขบุญปัทม์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ผศ.ดร.ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่านเป็นอย่างสูง ที่ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดตลอดกระบวนการวิจัย ทั้งในด้านแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ อีกทั้งยังขอขอบคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลอันมีคุณค่ายิ่ง ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยอย่างรอบคอบ การดำเนินงานในครั้งนี้ไม่อาจสำเร็จได้หากขาดแรงสนับสนุนทั้งในเชิงวิชาการและกำลังใจจากบุคคลรอบข้าง ผู้วิจัยจึงขอแสดงความซาบซึ้งใจและขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กฤตชัย อันซีน. (2557). คุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ขวณีย์ สุภรัตน์ และปิยธิดา รุจจะศิริ. (2555). ความพึงพอใจของนักศึกษา มทร.พระนครที่มีต่อการบริหารงานด้านกิจการนักศึกษา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ชะเอื้อน พิศาลวัชรินทร์. (2554). ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตที่มีต่อการให้บริการงานกิจการนักศึกษา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชุติมา ทวีศรี. (2555). ทศนะของนักศึกษาต่อการจัดบริการหอพักนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรยุทธ บาลชน และคณะ. (2560). บริการออนไลน์ เข้าถึงง่าย เข้าถึงเร็ว ด้วย Smart Service | Smart Service @KKU Library. PULINET Journal, 4(3), 38-45.
- นิพนธ์ เรืองศิริภูวนิช และคณะ. (2560). คุณภาพการให้บริการของกองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 10(2), 2677-2689.
- ปรียากร มนุเสวต. (2553). รูปแบบการบริหารงานกิจการนักศึกษาที่มีประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, 1(1), 127-138.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2561). คู่มือการดำเนินการนิสิตแบบองค์รวม. กรุงเทพมหานคร: กองกิจการนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รายงานกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (2564). ปัญหาที่ต้องแก้ไข. เรียกใช้เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.dpu.ac.th/sao/solve.html>
- สารรังสีออนไลน์. (2565). RSU Dream Space พื้นที่แห่งการเรียนรู้ตลอด 24 ชม. เรียกใช้เมื่อ 19 พฤษภาคม 2568 จาก <https://www2.rsu.ac.th/sarnrangsit-online-detail/Dream%20Space>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). กรอบแนวทางการดำเนินการตามมาตรฐานกิจการนักศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สุภากร จันทวานิช. (2554). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพร ตั้งสมวรพงษ์. (2542). การพัฒนาบัณฑิตในยุคโลกาภิวัตน์: ในอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: พรินซ์.
- อมรา ศรีสังข์ และคณะ. (2549). ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการบริการของงานแนะแนวและจัดหางาน กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ประจำปี การศึกษา 2549. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อจธรา ประเสริฐสิน. (2563). เครื่องมือการวิจัยทางการศึกษาและสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 17(1), 17-29.
- Astin, A. W. (1993). Assessment for Excellence: the philosophy and practice of assessment and evaluation in higher education. New York: Orix Press.

- Burgstahler, S. & Moore, E. (2009). Making student services welcoming and accessible through accommodations and universal design. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 21(3), 155-174.
- Chickering, A. W. & Reisser, L. (1993). *Education and identity*. (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- CU News. (2020). Scholarship and Welfare Assistance to Chula Students Affected by COVID-19. Retrieved May 20, 2025, from <https://www.chula.ac.th/en/news/30391/>
- Ghosh, A. K. et al. (2008). Service strategies for higher educational institutions based on student segmentation. *Journal of Marketing for Higher Education*, 17(2), 238-255.
- Kabadayi, S. et al. (2019). Smart service experience in hospitality and tourism services: A conceptualization and future research agenda. *Journal of Service Management*, 30(3), 326-348.
- Perozzi, B. & Ramos, E. (2015). Student Affairs and Services in Global Perspective. In George S. McClellan & Jeremy Stringer (Editors). *The Handbook of Student Affairs Administration* (pp. 115 - 134). San Francisco: Joessy-Bass.

การประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช*

CREATIVE MUSIC COMPOSITION “HOMRONG NAKHON SI THAMMARAT”

ธนาธิป คำทอง*, สุรสิทธิ์ ศรีสมุทร, ปาหนัน กฤษณมรณย์

Tanatip Kamthong*, Surasit Sreesamut, Panan Kritsanarom

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Fine and Applied Arts, Prince of Songkhla University, Songkhla Campus, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: bawclub2503@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราชจากอัตลักษณ์นครสามธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร ทฤษฎีแนวคิดการประพันธ์ และบริบทท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ บทเพลง ผลการวิจัยพบว่า การประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราชจากอัตลักษณ์นครสามธรรม แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ สารัตถะเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางมรดกและวัฒนธรรม มีภูมิหลังทาง ประวัติศาสตร์ เป็นเมืองศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในภาคใต้ และมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงได้รับขนานนามว่า “นครสามธรรม” ได้แก่ นครแห่งธรรมะ นครแห่งธรรมชาติ และนครแห่งศิลปวัฒนธรรม การประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช ได้แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) แนวคิดการประพันธ์ มี 3 ด้าน ดังนี้ ด้านธรรมะ ด้านธรรมชาติ และด้านศิลปวัฒนธรรม ใช้แนวคิดการตีความ และสร้างทำนอง เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) โครงสร้างทำนองและวิธีการประพันธ์ ได้แบ่งเป็น 3 ท่อน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ท่อน 1 มี 5 ช่วง ว่าด้วย นครแห่งธรรมะ ท่อน 2 ว่าด้วยนครแห่งธรรมชาติ มี 3 ช่วง และท่อน 3 ว่าด้วยนครแห่งศิลปวัฒนธรรม มี 3 ช่วง และมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ วิธีการประพันธ์ โน้ตทำนองหลัก การดำเนินทำนอง และหน้าทับ และต่อท้าย ด้วยเพลงมาร์ชนครศรีธรรมราช จบด้วยลงวา และ 3) การประมวลผลภาพสะท้อนที่มีต่อเพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช เป็นเพลงที่สะท้อนอัตลักษณ์นครสามธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำนองเพลงแต่ละส่วนไม่ยาวมากนัก และมีการวางลำดับทางสุนทรียะให้เพลงเริ่มต้นจากทำนองเรียบง่ายไปสู่ลีลาที่โลดโผน โดยมีการสอดแทรกดนตรี พื้นบ้านเข้ามาเป็นระยะทำให้มีลีลาที่แปลกใหม่ เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดจิตวิญญาณของนครศรีธรรมราชได้ อย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ: การประพันธ์, เพลงโหมโรง, นครศรีธรรมราช

Abstract

This research article aims to compose a Homrong Nakhon Si Thammarat piece based on the identity of “Nakhon Sam Tham.” It is a qualitative study that draws upon documents, compositional theories, and local context in creating the musical piece. The research findings reveal that the composition of the Homrong Nakhon Si Thammarat based on the identity of Nakhon Sam Thamm is divided into three parts: the essence of Nakhon Si Thammarat, a province rich in heritage and culture, with a historical background as a spiritual center for Buddhists in

*Received May 12, 2025; Revised June 4, 2025; Accepted June 9, 2025

Southern Thailand and abundant natural resources. Thus, it has been dubbed “Nakhon Sam Tham,” which consists of Nakhon of Dhamma, Nakhon of Nature, and Nakhon of Arts and Culture. The composition is divided into three components: 1) Compositional Concepts-Consisting of three aspects: Dhamma, Nature, and Arts and Culture. These aspects are interpreted and developed into melodic lines that reflect the unique identity of Nakhon Si Thammarat. 2) Melodic Structure and Compositional Method-Divided into three sections and four stages: Section 1 contains five segments, representing the Nakhon of Dhamma; Section 2 has three segments, representing the Nakhon of Nature; and Section 3 includes three segments, representing the Nakhon of Arts and Culture. The four compositional stages are: Compositional method, central melodic motifs, melodic development, and rhythmic patterns Nha-Thap, followed by the March Nakhon Si Thammarat and Long-wa and 3) Interpretation and Reflections on the Homrong Nakhon Si Thammarat-This final part reflects the identity of Nakhon Sam Tham as embedded in Nakhon Si Thammarat. Each melodic section is relatively short and aesthetically structured, to begin with a simple melody that gradually intensifies in rhythmic and melodic complexity. Elements of Southern Thai folk music are interwoven throughout, creating a fresh and distinctive musical character that effectively conveys the spirit of Nakhon Si Thammarat.

Keywords: Composition, Homrong, Nakhon Si Thammarat

บทนำ

เพลงไทยแต่เดิมถูกสร้างสรรค์ขึ้นหลายประเภทโดยบรมครูดนตรีไทยเพื่อใช้ในพิธีมงคล และพิธีอวมงคลต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีบทเพลงไทยที่ใช้บรรเลงเฉพาะโอกาสหรือเพื่อประชันแข่งขัน เช่น เพลงหน้าพาทย์ เพลงเรื่อง เพลงเกร็ด และเพลงโหมโรง เป็นต้น โดยเฉพาะเพลงโหมโรงนั้นมีความสำคัญในการเปิดพิธีหรือการแสดงเพื่อประกาศการเริ่มต้นงาน (ราชบัณฑิตสถาน, 2540) ซึ่งเพลงโหมโรงก็เป็นเพลงประเภทหนึ่งที่มีลักษณะบ่งบอกว่า เป็นเพลงนำของพิธีต่าง ๆ เพราะตามประเพณีการบรรเลงดนตรีไทยจะต้องเริ่มด้วยโหมโรงเสียก่อน (เกษม โพนบุญกุล, 2554) เช่น พิธีทางศาสนา พิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีทำบุญบ้าน วันเกิด หรือถวายภัตตาหาร เพลงโหมโรงยังช่วยให้นักดนตรีเตรียมความพร้อม และมีคุณค่าทางจิตใจในแง่ความเชื่อ เป็นการแสดงความเคารพบรมครูดนตรี และอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อนึ่งเพลงโหมโรงนี้ยังเป็นการบรรเลงเพื่อเชิดชูอนุสรณ์สถาน เพื่อสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของสถานที่ เช่น เพลงโหมโรงมหาราช เพลงโหมโรงเทิด ส.ธ. เพลงโหมโรงเจริญศรีอยุธยา และเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันมีการแต่งเพลงโหมโรงเพื่อเป็นสื่อประชาสัมพันธ์และสร้างอัตลักษณ์ประจำสถาบันมากขึ้น เช่น โหมโรงพริบพรี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เป็นเพลงประเภทโหมโรงเสภาใช้บรรเลงทั้งในงานประจำปี และงานที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดเพชรบุรี เพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมกิจกรรมของจังหวัดเพชรบุรี อีกทั้งเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับวงดนตรีไทยมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี (ปราชญา สายสุข, 2565)

ข้อมูลข้างต้นทำให้ทราบว่าเพลงโหมโรงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อวงการศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งมีประโยชน์ต่อสังคมในการสร้างอัตลักษณ์ ค่านิยมอันดีงาม และสามารถใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น จากรายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2566 - 2570 เมืองนครศรีธรรมราชมีความโดดเด่นเป็นเมืองสามธรรมอันได้แก่ เมืองแห่งธรรมะ เมืองแห่งธรรมชาติ และเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรม (ถนอม พูลวงศ์, 2550) จากคุณค่าดังกล่าวผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจในการประพันธ์เพลงที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตน คือ โหมโรงนครศรีธรรมราช เพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์ของเมืองผ่านเสียงดนตรี โดยศึกษาประวัติศาสตร์ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม และทรัพยากร

ธรรมชาติของนครศรีธรรมราช เมืองที่มีความโดดเด่นทั้งในฐานะเมืองแห่งธรรมะ ธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรม หรือที่เรียกว่า “นครสามธรรม”

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง การประพันธ์เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนครศรีธรรมราชทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และศิลปะ การละเล่น สนับสนุนองค์ความรู้เพื่อประยุกต์ใช้และนำความรู้ที่นำมาต่อยอดในการนำเสนออัตลักษณ์ “นครสามธรรม” ของเมืองนครศรีธรรมราช เกี่ยวกับสาระสำคัญของเมืองนครศรีธรรมราช ประพันธ์เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช และประมวลผลภาพสะท้อนที่มีต่อเพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราชผ่านการประพันธ์เพลงใหม่โรจนโดยผานคนตรีไทย กับดนตรีพื้นบ้านภาคใต้เป็นแกนหลักของทำนองในแต่ละช่วงของเพลง ซึ่งผู้วิจัยตั้งใจให้เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช นี้เป็นต้นแบบในการใช้เพลงใหม่โรจนเป็นสื่อส่งเสริมท้องถิ่น ซึ่งถ้าหากจังหวัดนครศรีธรรมราชมีเพลงใหม่โรจนสำหรับใช้ในพิธีการของจังหวัดก็อาจมีส่วนในการนำร่องเป็นแบบอย่างแก่จังหวัดอื่น ๆ ได้ปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประพันธ์เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราชจากอัตลักษณ์นครสามธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบวิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความจากเอกสารและข้อมูลจริงตามปรากฏการณ์ของสภาพแวดล้อม ทั้งด้านความรู้สึนึกคิด ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ความหมาย ค่านิยม นัยสำคัญในการวิจัย และได้กำหนดแนวทางการศึกษาไว้ด้วยกัน 3 แนวทาง คือ ศึกษาสาระสำคัญของนครศรีธรรมราช ประพันธ์เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช และประมวลผลภาพสะท้อนที่มีต่อเพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวผู้วิจัย ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัย มีบทบาทในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่ได้จากเอกสารและบริบทที่เกี่ยวข้องโดยระหว่างจัดทำข้อมูลหากข้อมูลมีความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยใช้วิธีการซ่อมข้อมูลด้วยการศึกษาเพิ่มเติม และด้วยการปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ สำหรับใช้ในการประพันธ์เพลงตามขั้นตอนต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับเมืองนครศรีธรรมราช ในประเด็นประวัติความเป็นมา สภาพสังคมด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านศาสนาวัฒนธรรมประเพณี ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านศิลปะ การละเล่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด คำขวัญประจำจังหวัด เพลงมาร์ชประจำจังหวัด และอัตลักษณ์นครสามธรรม รวมทั้งได้นำประสบการณ์ส่วนตัวที่ผู้วิจัยมีภูมิเฝ้าอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีโอกาสสัมผัสวิถีทางวัฒนธรรมตั้งแต่กำเนิด มาสนับสนุนองค์ความรู้เพื่อประยุกต์ใช้และนำความรู้ที่นำมาต่อยอดในการนำเสนอเพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช จากอัตลักษณ์ “นครสามธรรม” ของเมืองนครศรีธรรมราช โดยใช้ดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านภาคใต้เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินทำนองเพลงช่วงต่าง ๆ ตลอดเพลง ซึ่งมีกระบวนการศึกษา ค้นคว้าข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามกรอบการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร มากำหนดกรอบแนวคิดตามอัตลักษณ์ของเมืองนครศรีธรรมราชเพื่อเป็นแนวทางในการประพันธ์เพลงและนำอัตลักษณ์ “นครสามธรรม” ของเมืองนครศรีธรรมราชแต่ละด้านมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความเชิงอุปมาโวหารหาความเชื่อมโยงเพื่อใช้เป็นองค์ประกอบด้านคติธรรม พร้อมทั้งร้อยเรียงกระสวนทำนอง กระสวนจังหวะ และสำนวนกลอนเพลงให้สอดคล้อง

กับลักษณะของอัตลักษณ์ โดยมีขั้นตอนการประพันธ์ผลงานเพลง ดังนี้ 1) ขั้นตอนการประพันธ์ 1.1) กำหนดโครงสร้างเพลง เช่น ท่อนเพลง กลุ่มเสียงหลัก วรรคเพลง หน้าทับ โน้ตขึ้นต้น และอัตราจังหวะ เป็นต้น 1.2) กำหนดองค์ประกอบการบรรเลง เช่น กลวิธีการบรรเลง สำเนียงเพลง กลุ่มเสียงเครื่องดนตรี เป็นต้น 1.3) ประพันธ์ทำนองหลัก โดยเชื่อมโยงกระสวนทำนองกับกระสวนจังหวะที่ร้อยเรียงไว้ 1.4) ตกแต่งทำนองหลัก และกำหนดจังหวะหน้าทับแต่ละท่อนให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด 1.5) ประดับประดาโน้ตให้มีความสอดคล้องกลมกลืนกันทั้งในและระหว่างท่อนเพลง 1.6) ตรวจสอบทำนองโดยการบรรเลงทำนองหลักพร้อมกับทำนองทางพื้น แล้วปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ 1.7) ประดิษฐ์ทางการบรรเลงตามวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด และ 1.8) ประสมวง กำหนดแนวจังหวะ ดำเนินการบันทึกเสียงและวิดีโอ 2) สังคีตลักษณ์ เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น 3 ท่อน ดังนี้ ท่อนที่ 1 สื่อถึง “นครแห่งธรรมะ” มีสัดส่วนความยาว 12 จังหวะ, ท่อนที่ 2 สื่อถึง “นครแห่งธรรมชาติ” มีสัดส่วนความยาว 12 จังหวะ, ท่อนที่ 3 สื่อถึง “นครแห่งศิลปวัฒนธรรม” มีสัดส่วนความยาว 24 จังหวะ ออกเพลงมาร์ชประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช (เฉพาะทำนอง) และลงวา 3) จังหวะ ผู้วิจัยกำหนดใช้หน้าทับสองไม้ อัตราจังหวะ 3 ชั้น กำกับจังหวะหลัก และกำหนดให้ใช้หน้าทับพื้นบ้านโนราห์กำกับจังหวะร่วมในบางช่วงของเพลงทุกท่อน 4) ทำนอง เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช ใช้บันไดเสียงทางเพียงอาบน โดยลักษณะทำนองประกอบด้วยทำนองทางกรอ ทำนองทางเก็บ ลูกล่อ ลูกขัด ลูกเหลื่อม และสำนวนเพลงพื้นบ้านภาคใต้ 5) การเรียบเรียงเสียงประสาน ผู้วิจัยกำหนดวงดนตรีในการเรียบเรียงทำนองเพลง โดยนำเครื่องดนตรีในกลุ่มวงปี่พาทย์กับเครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ (วงเครื่องห้าโนรา) มาบรรเลงร่วมกัน เพื่อได้ถ่ายทอดอัตลักษณ์เพลงโหมโรงตามวิถีดนตรีไทยที่แฝงไว้ซึ่งอรรถรสดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี และเครื่องเป่า ดังนี้ 5.1) เครื่องดนตรีไทยกลุ่มปี่พาทย์ ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ข้องวงใหญ่ กลองแขก และเครื่องกำกับจังหวะ และ 5.2) เครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ (วงเครื่องห้าโนรา) ได้แก่ ปี่ได้ ทับ และกลองตุ๊ก

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

การประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราชจากอัตลักษณ์นครสามธรรม แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ สารัตถะ เมืองนครศรีธรรมราช การประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช และการประมวลผลภาพสะท้อนที่มีต่อเพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช มีรายละเอียด ดังนี้

สารัตถะเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน เป็นเมืองศูนย์กลางและศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในภาคใต้ของประเทศไทย รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ล้วนเป็นปัจจัยหล่อหลอมให้ชาวนครศรีธรรมราชถือปฏิบัติในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างหลากหลาย โดยเมืองนครศรีธรรมราชได้รับขนานนามว่า “นครสามธรรม” ได้แก่ 1) นครแห่งธรรมะ ซึ่งคำกล่าวนี้เป็นภาพลักษณ์เรื่องคติความเชื่อของชาวนครศรีธรรมราชที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางที่สำคัญ ผวนวกกับการมีพระบรมธาตุเจดีย์ที่ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประดิษฐานอยู่กลางเมืองรวมถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงการตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาในดินแดนแห่งนี้ก็ยิ่งทำให้เมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนาหรือธรรมะอย่างแท้จริง ซึ่งอย่างไรก็ดีแม้พระพุทธศาสนาจะเป็นความเชื่อที่สำคัญของเมืองนครศรีธรรมราชดังกล่าวแล้ว หากแต่ในวิถีชีวิตของชาวมืองนครศรีธรรมราช พบว่า มีการผสมผสานระหว่างผู้คนหลายศาสนา อันได้แก่ พื้น้องชาวมุสลิม พราหมณ์ ฮินดู คริสต์ รวมถึงชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นเมืองแห่งพหุวัฒนธรรมที่ผู้คนหลากหลายเชื้อชาติศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวสามัคคีและมีความสุข นอกจากนี้ สิ่งที่ควบคู่กับ

ศาสนาของชาวนครศรีธรรมราชก็คือประเพณีสำคัญทางศาสนา เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ หรือแต่เดิม เรียกว่า “แห่พระบฏขึ้นธาตุ” เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนร่วมกันแห่ผ้าที่ร่วมกันบริจาคเงินตามกำลังศรัทธามาเย็บต่อกันไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา ถือเป็นประเพณีที่เก่าแก่ที่ชาวนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียงร่วมถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ด้วยต่างก็ยึดถือองค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นเสมือนตัวแทนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นับเป็นประเพณีที่รวมความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาหล่อหลอมเป็นหนึ่งเดียวกันของพุทธศาสนิกชน 2) นครแห่งธรรมชาติ นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทั้งป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา และทะเลทั้งดง เป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญของภาคใต้ ด้วยภูมิประเทศที่หลากหลายทำให้เมืองนครศรีธรรมราชแห่งนี้เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และอากาศเหมาะแก่การทำเกษตรและเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ นครศรีธรรมราชมีพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะป่าที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติเขาลง ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของจังหวัด ป่าเขาลงเต็มไปด้วยพันธุ์ไม้หายาก สัตว์ป่านานาชนิด และน้ำตกที่สวยงาม เช่น น้ำตกกรุงชิง น้ำตกอ้ายเขียว และน้ำตกพรหมโลก ป่าแห่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นปอดของภาคใต้แต่ยังช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศให้คงอยู่ ดังเช่น หมู่บ้านคีรีวงเป็นชุมชนที่โอบล้อมไปด้วยภูเขา หนึ่งในนั้น คือ เขาหลวงนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ มีคลองท่าดีเป็นคลองสายหลักที่ไหลผ่านหมู่บ้านทำให้เห็นบรรยากาศและทัศนียภาพของชุมชนที่โอบล้อมด้วยธรรมชาติ และยังมีอากาศบริสุทธิ์จนได้รับการขนานนามว่า “เมืองแห่งโอโซน” แห่งแดนใต้ 3) นครแห่งศิลปวัฒนธรรม นครศรีธรรมราชมรดกมากศิลป์ คือข้อความหนึ่งในคำขวัญท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชที่สะท้อนให้เห็นว่าเมืองนครศรีธรรมราชมีมรดกทางวัฒนธรรมมากมายแขนง อาทิ ด้านหัตถศิลป์ ด้านนาฏศิลป์ ด้านวรรณศิลป์ ด้านวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ทั้งด้านคติความเชื่อ ประเพณี ศิลปการแสดง การละเล่น สำเนียงภาษา อาหาร สิ่งเหล่านี้ล้วนบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของเมืองนครศรีธรรมราช ด้วยเหตุนี้การประพันธ์เพลงใหม่โรจน์นครศรีธรรมราชจึงจำเป็นต้องศึกษาบริบทของจังหวัดนครศรีธรรมราชรวมถึงอัตลักษณ์นครสามธรรม เพื่อทบทวนความรู้ สร้างความเข้าใจ และเปิดมุมมองจากประสบการณ์ในอดีต ซึ่งสิ่งนี้ได้นำมาซึ่งความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญา เกิดความหวงแหนในมรดกนี้และเกิดแรงบันดาลใจในการประพันธ์เพลงใหม่โรจน์นครศรีธรรมราชเพื่อสร้างภาพลักษณ์รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะช่วยส่งเสริมสังคมและวัฒนธรรมเมืองนครให้มีบทเพลงที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น

การประพันธ์เพลงใหม่โรจน์นครศรีธรรมราช ได้แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ แนวคิดการประพันธ์ โครงสร้างทำนองและวิธีการประพันธ์ และ วงดนตรีเครื่องดนตรีและบทบาทการบรรเลง

1. แนวคิดการประพันธ์ มี 3 ด้าน ดังนี้ 1.1) ด้านธรรมะ ประกอบด้วย เกรีน พระบรมธาตุเจดีย์ แห่ผ้าขึ้นธาตุ ขนหลังไหลและรวมใจชาวนคร 1.2) ด้านธรรมชาติ ประกอบด้วย ธารเขาลง กรุงชิง ผนแสนท่า และ 1.3) ด้านศิลปวัฒนธรรม ใช้แนวคิด การตีความ และการสร้างทำนอง เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราชแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสรุปแนวคิดการประพันธ์เพลงใหม่โรจน์นครศรีธรรมราช

การประพันธ์เพลง	ท่อน 1	ท่อน 2	ท่อน 3
แนวคิด	ประพันธ์เพลงเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ด้านธรรมะของจังหวัดนครศรีธรรมราช	ประพันธ์เพลงเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ด้านธรรมชาติของจังหวัดนครศรีธรรมราช	ประพันธ์เพลงเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 1 แสดงสรุปแนวคิดการประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช (ต่อ)

การประพันธ์เพลง	ท่อน 1	ท่อน 2	ท่อน 3
การตีความอัตลักษณ์	1. เกริ่น	1. ธารเขาหลวง	1. พากย์หนัง
	2. พระบรมธาตุเจดีย์	2. น้ำตกกรุงชิง	2. โนรา
	3. แห่ผ้าขึ้นธาตุ	3. ฝนแสนห่า	3. ลายถม
	4. ขนหลังไหล		
	5. รวมใจชาวนคร		
การสร้างทำนอง	1. ตีความจากลักษณะขององค์พระบรมธาตุเจดีย์	1. ตีความจากความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าแห่งอุทยานแห่งชาติเขาหลวง	1. ตีความจากหนังตะลุง ศิลปะการเล่นเงาของชาวนครศรีธรรมราช
	2. ตีความจากประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา	2. ตีความจากลักษณะน้ำตกกรุงชิง	2. ตีความจากการแสดงโนรา ศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นหัวใจของชาวนคร
	3. ตีความจากความศรัทธาของผู้คนชาวนครที่เดินทางมาร่วมประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	3. ลักษณะสายน้ำที่ชุ่มฉ่ำ	3. ตีความจากลวดลายงานหัตถศิลป์ถนอม

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า แนวคิดการประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช เพลงท่อน 1 ใช้แนวคิดมุ่งเน้นการถ่ายทอดและสื่อความหมายในด้านประเพณีท้องถิ่นและสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา เช่น การใช้ลักษณะขององค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นสัญลักษณ์ในการตีความเพื่อสร้างทำนอง ถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และสื่อถึงความศรัทธาของผู้คนชาวนครที่มีต่อพระพุทธศาสนา การตีความอัตลักษณ์ด้านธรรมชาติของเมืองนครศรีธรรมราชผู้วิจัยร้อยเรียงสัญลักษณ์ออกเป็น 5 อย่าง ได้แก่ เกริ่น (พรรณนาถึงวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร) พระบรมธาตุเจดีย์ แห่ผ้าขึ้นธาตุ ขนหลังไหล และรวมใจชาวนคร ตีความสัญลักษณ์เหล่านี้เพื่อหาความเชื่อมโยงสู่การสร้างทำนอง ซึ่งการสร้างทำนอง ผู้วิจัยกำหนดการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงหรือโน้ตได้ระดับเสียงเรียงกันจากเสียงต่ำสู่เสียงสูง ใช้แนวจังหวะช้าเพื่อสื่อถึงความสงบและความศักดิ์สิทธิ์ กำหนดให้ทำนองเพลงไล่เรียงไปมาจากซ้ายไปขวาเหมือนการเดินทางเวียนทักษิณาวรรตเป็นทำนองที่ไล่เรียงอย่างเรียบง่าย กำหนดให้โน้ตหรือทำนองมีความสลับซับซ้อนขึ้นด้วยการสลับเสียงหรือไล่เรียงโน้ตให้ถี่ขึ้น ใช้จังหวะที่สอดคล้องประสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านเพื่อแสดงความหลากหลายของผู้คน กำหนดให้โน้ตหรือทำนองบรรเลงสลับสับเปลี่ยนถี่ยิ่งขึ้น และกำหนดให้มีลักษณะทำนองคล้ายอาภักภิการขยับเดินของผู้คนแสดงถึงความศรัทธาของผู้คนที่มีต่อพระบรมธาตุเจดีย์ เพลงท่อน 2 ใช้แนวคิดในการประพันธ์เพลงเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ด้านธรรมชาติของจังหวัดนครศรีธรรมราชในเชิงคุณค่า ความงดงาม และความสำคัญของธรรมชาติที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ใช้ธรรมชาติของน้ำตกกรุงชิงเป็นสัญลักษณ์ในการตีความเพื่อสร้างทำนอง ถ่ายทอดความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าแห่งอุทยานแห่งชาติเขาหลวง และสื่อถึงลักษณะสายน้ำที่ชุ่มฉ่ำ การตีความอัตลักษณ์ด้านธรรมชาติของเมืองนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยร้อยเรียงสัญลักษณ์ออกเป็น 3 อย่าง ได้แก่ ธารเขาหลวง น้ำตกกรุงชิง และฝนแสนห่า ตีความสัญลักษณ์เหล่านี้เพื่อหาความเชื่อมโยงสู่การสร้างทำนอง ซึ่งการตีความทำนอง ผู้วิจัยกำหนดให้การเคลื่อนที่ของทำนองหรือโน้ตบรรเลงในลักษณะม้วนเสียงลงที่ละกลุ่มเสียงตามลำดับและกระชั้นจังหวะเล็กน้อยคล้ายลักษณะน้ำไหลกระทบแก่งหิน กำหนดให้โน้ตหรือทำนองม้วนลงเป็นกลุ่มทำนองหลายกลุ่มต่อกันเหมือนชั้นของน้ำตกที่ไหลลงมา รวมถึงกำหนดให้โน้ตหรือทำนองกระชั้นจังหวะและบรรเลงด้วยวิธีการเหลื่อมจังหวะ เพลงท่อน 3 ใช้แนวคิดการประพันธ์เพลงที่สะท้อนอัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ผสมผสานศิลปวัฒนธรรมเข้ากับท่วงทำนองเพื่อเชิดชูความภาคภูมิใจในความเป็นนครศรีธรรมราช เช่น เล่าเรื่องผ่านท่วงทำนอง

ที่สะท้อนถึงหนังตะลุง ศิลปะการเล่นเงาของชาวนครศรีธรรมราช ถ่ายทอดจังหวะและลีลาที่สะท้อนการแสดงโนรา ศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นหัวใจของชาวนคร และสื่อถึงภูมิปัญญาของช่างฝีมือในงานหัตถศิลป์ถนอมซึ่งเป็น อัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช การตีความอัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมเมืองนครศรีธรรมราชผู้วิจัยร้อย เรียงสัญลักษณ์ออกเป็น 3 อย่าง ได้แก่ พากย์หนัง โนรา และลายถม ตีความสัญลักษณ์เหล่านี้เพื่อหาความเชื่อมโยง สู่การสร้างทำนอง การตีความทำนอง ผู้วิจัยกำหนดให้การเคลื่อนที่ของทำนองหรือโน้ตบรรเลงในลักษณะถามตอบกัน กล่าวคือ กำหนดให้ทำนองวรรคหน้าเล่นอย่างหนึ่งและกำหนดให้ทำนองวรรคหลังเล่นอีกอย่างหนึ่งในระยะเวลา ใกล้เคียงกันคล้ายการสนทนาถามตอบของรูปหนังหรือตัวละครในหนังตะลุง นอกจากนี้ผู้วิจัยนำทำนองเพลงสวด ร้อยมาประดับประดาโน้ตให้มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น 1 เท่าตัว เพื่อเสริมอรรถรสและความคุ้นชินในการฟังเพลงไทย สำเนียงใต้ และสุดท้ายกำหนดให้โน้ตหรือทำนองไล่เรียงซับซ้อนด้วยวิธีการกระชั้นจังหวะ เหลื่อมจังหวะ เป็นต้น เพื่อให้ทำนองเป็นไปตามลักษณะของการเดินลวดลายถม

2. โครงสร้างทำนองและวิธีการประพันธ์ ได้แบ่งเป็น 3 ท่อน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ท่อน 1 มี 5 ช่วง ว่าด้วย นครแห่งธรรมะ ท่อน 2 ว่าด้วยนครแห่งธรรมชาติ มี 3 ช่วง และท่อน 3 ว่าด้วยนครแห่งศิลปวัฒนธรรม มี 3 ช่วง และมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วิธีการประพันธ์ 2) โน้ตทำนองหลัก 3) การดำเนินทำนอง และ 4) หน้าทับ และต่อท้าย ด้วยเพลงมาร์ชนครศรีธรรมราช และลงวา แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงโครงสร้างทำนองและวิธีการประพันธ์

ท่อนที่	ช่วงที่ 1	ช่วงที่ 2	ช่วงที่ 3	ช่วงที่ 4	ช่วงที่ 5
1. นครแห่งธรรมะ	เกริ่น	พระบรมธาตุเจดีย์	แห้วขึ้นธาตุ	ชนหลังไหล	รวมใจชาวนคร
ความยาว	2 จังหวะ	2 จังหวะ	2 จังหวะ	4 จังหวะ	2 จังหวะ
หน้าทับ	หน้าทับสองไม้	หน้าทับสองไม้	หน้าทับสองไม้	หน้าทับ คอนเหิน	หน้าทับสองไม้
กลุ่มเสียง	ดรัมXซลX	ดรัมXซลX	ดรัมXซลX	ดรัมXซลX	ดรัมXซลX
2. นครแห่งธรรมชาติ	ธารเขาหลวง	กรุงชิง	ผ่นแสนห่า		
ความยาว	4 จังหวะ	2 จังหวะ	6 จังหวะ		
หน้าทับ	หน้าทับสองไม้	หน้าทับกินรี เล่นน้ำ	หน้าทับสองไม้		
กลุ่มเสียง	ดรัมXซลX	ดรัมXซลX	ดรัมXซลX		
3. นครแห่งศิลปวัฒนธรรม	พากย์หนัง	โนรา	ลายถม		
ความยาว	5 จังหวะ	6 จังหวะ	13 จังหวะ		
หน้าทับ	หน้าทับลูกหมด	หน้าทับโนรา	หน้าทับแขก		
กลุ่มเสียง	ฟลุตXดรัมX	ซลทXดรัมX	ฟลุตXดรัมX		
มาร์ชนคร	ดรัมXซล	ดรัมXซลX	ดรัมXซลX		
ลงวา					

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างทำนองและวิธีการประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช ท่อนที่ 1 นครแห่งธรรมะ 1) วิธีการประพันธ์ ช่วงที่ 1 - ช่วงที่ 5 มีความแตกต่างกันในประเด็นการตีความคือ ช่วงที่ 1 กับ ช่วงที่ 2 ตีความจากลักษณะของโบราณสถานเช่นความสูงต่ำหรือคั้งมนขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ ที่เป็นสัจจะความจริงและจับต้องได้ ส่วนช่วงที่ 3 - ช่วงที่ 5 ตีความจากอากัปกริยาของผู้คน 2) โน้ตทำนองหลัก นำเสนอด้วยโน้ตฆ้องวงใหญ่แบ่งมือซ้าย - ขวา บริบททำนองช่วงที่ 1 - ช่วงที่ 5 สรุปได้ว่าเป็นกลุ่มเสียง โด เร มี ซอล ลา โดยในช่วงที่ 3 กับช่วงที่ 4 มีการใช้เสียงจรคือเสียงฟากับเสียงที ซึ่งแตกต่างจากช่วงที่ 1, 2, 5 เล็กน้อย 3) การดำเนินทำนอง ช่วงที่ 1 ใช้เทคนิคการสับัดกับการกรอเสียงยาว ช่วงที่ 2 ใช้เทคนิคการกรอเสียงยาว ช่วงที่ 3

ใช้เทคนิคการบรรเลงเก็บ กรอเสียงสั้น และการหยุดเสียง ช่วงที่ 4 ใช้เทคนิคการบรรเลงเก็บ ช่วงที่ 5 ประกอบด้วย เทคนิคการบรรเลงเก็บ โดยแนวจังหวะจะค่อย ๆ ขยับจากแนวช้าแล้วกระชับในช่วงปลาย และ 4) หน้าทับ ใช้หน้าทับสองไม้ 3 ชั้นในช่วงที่ 1, 2, 3, และ 5 ส่วนช่วงที่ 4 จังหวะแรกใช้หน้าทับคอนเหินซึ่งเป็นหน้าทับพื้นบ้านภาคใต้ มี 2 รูปแบบ ส่วนช่วงที่ 4 จังหวะที่สองใช้หน้าทับสองไม้เช่นเดิม ตอนที่ 2 นครแห่งธรรมชาติ 1) วิธีการประพันธ์ ช่วงที่ 1 - ช่วงที่ 3 มีความเหมือนกันในประเด็นการตีความคือ ช่วงที่ 1 - ช่วงที่ 3 ตีความจากลักษณะการเคลื่อนที่ของสายน้ำซึ่งเป็นสิ่งสามารถนึกภาพตามได้ง่าย โดยลักษณะทำนองส่วนใหญ่มีการเคลื่อนที่ขึ้นลงและกระชั้น จังหวะเหมือนกันทั้ง 3 ช่วงทำนอง 2) โน้ตเป็นกลุ่มเสียง โด เร มี ซอล ลา และมีการใช้เสียงจระเขยเสียงทีในช่วงที่ 3 ผ่นแสนท่า 3) การดำเนินทำนอง ช่วงที่ 1 ใช้เทคนิคการบรรเลงลูกล่อลูกเลื่อมและกระชั้นจังหวะ ช่วงที่ 2 ใช้เทคนิคการบรรเลงที่เรียบง่ายมีการกระชั้นจังหวะเล็กน้อย ส่วนช่วงที่ 3 เน้นหนักที่เทคนิคการเลื่อมกระชั้น จังหวะซึ่งแนวจังหวะเร็วขึ้นกว่าทุกช่วงที่ผ่านมา และ 4) หน้าทับ ใช้หน้าทับสองไม้ 3 ชั้นในช่วงที่ 1 กับช่วงที่ 3 ส่วนช่วงที่ 2 ใช้หน้าทับกิริเล่นน้ำ ซึ่งเป็นหน้าทับพื้นบ้านภาคใต้ ตอนที่ 3 นครแห่งศิลปวัฒนธรรม 1) วิธีการประพันธ์ ช่วงที่ 1 - 3 มีความเหมือนและต่างกันในประเด็นการตีความสร้างทำนอง โดยช่วงที่ 1 กับช่วงที่ 2 มีการนำทำนองเพลงพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้หรือเป็นส่วนหนึ่งในการประพันธ์ในขณะที่ช่วงที่ 3 เป็นการตีความสร้างทำนอง ล้วน ๆ ไม่ได้ยึดเอาเพลงใดเป็นเพลงพื้น นอกจากนั้นยังมีความแตกต่างกันในประเด็นสำนวนและสำเนียงเพลง โดยช่วงที่ 1 กับช่วงที่ 2 มีลักษณะทำนองที่สื่อถึงความเป็นใต้แบบทั่วไปในขณะที่ช่วงที่ 3 มีการนำเสนอทำนองที่เป็นสำเนียงแขก 2) ทำนองหลัก ช่วงที่ 1 เป็นกลุ่มเสียงฟา ซอล ลา โด เร ช่วงที่ 2 เป็นกลุ่มเสียงซอล ลา ที เร มี และช่วงที่ 3 เป็นกลุ่มเสียงฟา ซอล ลา โด เร ซึ่งในแต่ละช่วงทำนองมักมีการเปลี่ยนกลุ่มเสียงอยู่บ่อยครั้งเพื่อสร้างมิติทางเสียงให้น่าฟังมากยิ่งขึ้น 3) การดำเนินทำนอง ช่วงที่ 1 พากย์หนัง ใช้เทคนิคการบรรเลงลูกเท่า ลูกขัด และ ลูกเลื่อมจังหวะ ตามลำดับทำนอง โดยบรรเลงในแนวจังหวะกระชับ ช่วงที่ 2 โนรา ใช้เทคนิควิธีการบรรเลงแบบ ลูกล่อเป็นส่วนใหญ่โดยบรรเลงในแนวจังหวะรุกเร้าอารมณ์เพื่อให้เกิดความครื้นเครง และช่วงที่ 3 ใช้เทคนิคการบรรเลงลูกเลื่อม ลูกขัดเป็นส่วนใหญ่ และ 4) หน้าทับ ช่วงที่ 1 พากย์หนัง ใช้หน้าทับสองไม้ 3 ชั้นในจังหวะที่ 1 ใช้หน้าทับลูกหมัดในจังหวะที่ 2 กับจังหวะที่ 3 ใช้หน้าทับสองไม้ 3 ชั้นในจังหวะที่ 4 และใช้หน้าทับโหมโรง (พื้นบ้านภาคใต้) ในจังหวะที่ 5 ในช่วงที่ 2 โนรา ใช้หน้าทับสอสร้อยในจังหวะที่ 1 - 2 หน้าทับท่าบอในจังหวะที่ 3 - 5 และหน้าทับสายในจังหวะที่ 6 และช่วงที่ 3 ลายถม หน้าทับสองไม้ 3 ชั้นในจังหวะที่ 1 - 3 ใช้หน้าทับแขก ในจังหวะที่ 4 - 9 ใช้หน้าทับลูกหมัดในจังหวะที่ 10 ใช้หน้าทับสายในจังหวะที่ 11 - 12 และจบด้วยหน้าทับสองไม้ 3 ชั้นในจังหวะที่ 13

3. วงดนตรี เครื่องดนตรีและบทบาทการบรรเลง ผู้วิจัยนำเครื่องดนตรีไทย 2 กลุ่มมาประสมวงกัน เรียกว่า “วงปี่พาทย์เครื่องใต้” ประกอบด้วย ดนตรีไทยกลุ่มปี่พาทย์ และดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ (วงเครื่องห้าโนรา) ด้วยแนวคิดที่ว่าดนตรีเป็นศิลปะที่สะท้อนอัตลักษณ์และจิตวิญญาณของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น ทั้งดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ต่างก็มีเอกลักษณ์และความงามในแบบฉบับของตน ดนตรีไทยมีความงามในเชิงประณีตและซับซ้อนของทำนอง ในขณะที่ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้โดดเด่นด้วยพลังและความสนุกสนานที่สะท้อนชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีและตอบสนองแนวคิดของผู้วิจัย ดังนี้ 1) เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องนำ ได้แก่ ปี่ได้ ระนาดเอก 2) เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องตาม ได้แก่ ฆ้องวงใหญ่ ระนาดทุ้ม และ 3) เครื่องดนตรีกลุ่มจังหวะ ได้แก่ กลองแขก ทับ กลองตุ๊ก ฉิ่ง ฉาบเล็ก

การประมวลผลภาพสะท้อนที่มีต่อเพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช ใช้การตีความลักษณะโดดเด่นที่แสดงความเป็น “ตัวตน” ได้สอดคล้องกับความเป็นจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนครแห่งธรรมะ นครแห่งธรรมชาติ และนครแห่งศิลปวัฒนธรรม ต่างก็เป็นลักษณะที่โดดเด่นอันบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของจังหวัด นครศรีธรรมราช ทำนองมีความสมัยใหม่ซึ่งแต่ละส่วนไม่ยาวมากนักและมีการวางลำดับทางสุนทรียะให้เพลง

เริ่มต้นจากทำนองเรียบง่ายไปสู่ลีลาที่โลดโผน โดยมีการสอดแทรกดนตรีพื้นบ้านเข้ามาเป็นระยะ ทำให้มีลีลาที่แปลกใหม่สามารถติดตามฟังได้ตั้งแต่ต้นจนจบ เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราชสามารถใช้เป็นเพลงประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราชในโอกาสและบริบทที่เหมาะสมทั้งในลักษณะของการเป็นเพลงพื้นหลังประกอบภาพเพื่อสื่ออารมณ์ หรือการนำไปใช้บรรเลงเนื่องในงานด้านศิลปวัฒนธรรม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราชจากอัตลักษณ์นครสามธรรม แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ สารัตถะเมืองนครศรีธรรมราช การประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช และการประมวลผลภาพสะท้อนที่มีต่อเพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช มีรายละเอียด ดังนี้

สารัตถะเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน เป็นเมืองศูนย์กลางและศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในภาคใต้ของประเทศไทย รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ล้วนเป็นปัจจัยหล่อหลอมให้ชาวนครศรีธรรมราชถือปฏิบัติในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างหลากหลาย โดยเมืองนครศรีธรรมราชได้รับขนานนามว่า “นครสามธรรม” ได้แก่ 1) นครแห่งธรรมะ 2) นครแห่งธรรมชาติ และ 3) นครแห่งศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งนี้ได้นำมาซึ่งความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญา เกิดความหวงแหนในมรดกนี้และเกิดแรงบันดาลใจในการประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช เพื่อสร้างภาพลักษณ์รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะช่วยส่งเสริมสังคมและวัฒนธรรมเมืองนครให้มีบทเพลงที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น นครศรีธรรมราชเคยเป็นเมืองต้นแบบในหลายด้าน และยังคงรักษาบทบาทนั้นไว้จนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่กำลังดำเนินแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2566 - 2570 ครอบคลุมด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การปกครอง และวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็น “เมืองน่าอยู่” ซึ่งหัวใจสำคัญของการพัฒนา คือ “การมีส่วนร่วม” ของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชน งานวิจัยชิ้นนี้จึงถือเป็นตัวอย่างหนึ่งที่อาจต่อยอดเป็นต้นแบบในอนาคตเพื่อส่งเสริมให้นครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่น่าอยู่ในทุกมิติ ซึ่งเมืองนครหรือนครศรีธรรมราช เป็นเมืองเก่าแก่โบราณที่สุดเมืองหนึ่งทางภาคใต้ของประเทศไทย มีความสำคัญมาตั้งแต่ก่อนสมัยศรีวิชัย มีโบราณสถานและโบราณวัตถุหลายอย่างโดยเฉพาะพระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเมืองนครในปัจจุบัน กล่าวได้ว่า เมื่อจะกล่าวถึงเมืองนครมักจะคิดถึงพระบรมธาตุเจดีย์ควบคู่กันไปด้วยเสมอ (จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2523)

การประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช ได้แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ แนวคิดการประพันธ์ โครงสร้างทำนองและวิธีการประพันธ์ และวงดนตรีเครื่องดนตรีและบทบาทการบรรเลง มีรายละเอียด ดังนี้ 1) แนวคิดการประพันธ์ มี 3 ด้าน ดังนี้ 1.1) ด้านธรรมะ ประกอบด้วย เกริ่น พระบรมธาตุเจดีย์ แห่ผ้าขึ้นธาตุ ขนหลังไหล และรวมใจชาวนคร 1.2) ด้านธรรมชาติ ประกอบด้วย ธารเขาหลวง กรุงชิง ฝนแสนห่า และ 1.3) ด้านศิลปวัฒนธรรม ใช้แนวคิด การตีความ และการสร้างทำนอง เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช อภิปรายได้ว่าแนวคิดด้านการประพันธ์เพลง ผู้วิจัยพัฒนาแนวคิดการประพันธ์เพลงจากการเข้าใจรากฐานของดนตรีไทยในเรื่องลักษณะของสำเนียง โครงสร้างเพลง ความสำคัญของจังหวะ และทำนอง ระบบเสียงกลุ่ม 5 เสียง ซึ่งสอดคล้องกับสมนึก แสงอรุณ มีการศึกษาสาระการประพันธ์เพลงไทยของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร โดยใช้ระบบวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีตีความแบบอุปนัย (สมนึก แสงอรุณ, 2562) โดยศึกษาผลงานเพลงไทยเดิมและวิธีการประพันธ์ของบรมครูดนตรีไทย เช่น การแต่งเพลงแบบมีเพลงพื้น การแต่งขยาย การแต่งอิสระ รวมถึงการสอดแทรกเอกลักษณ์ท้องถิ่นและการปรับแต่งให้เหมาะสมกับบริบทของเพลง นอกจากนี้ ผู้วิจัยศึกษาและนำเทคนิคการผสมผสานดนตรีต่างวัฒนธรรมมาใช้เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว

เช่น การดัดแปลงเสียงเครื่องดนตรีไทยเข้ากับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน หรือการให้เครื่องดนตรีพื้นบ้านบรรเลงในสำนวนดนตรีไทย ในการประพันธ์เพลงไทยผู้วิจัยคำนึงถึงความงดงามและความหมายดั้งเดิมอยู่เสมอ แต่ขณะเดียวกันก็มีการปรับเปลี่ยนมิติใหม่ ๆ เพื่อให้ดนตรีไทยยังคงเข้าถึงผู้คนในปัจจุบันและเพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว สอดคล้องกับ อรอนงค์ อิงค์ขำนิ และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การตีความและการสื่อความหมายในบทเพลงไทย เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการตีความในบทเพลงไทยและวิเคราะห์วิธีสื่อของหมายของบทเพลงไทย (อรอนงค์ อิงค์ขำนิ และคณะ, 2566) ในการประพันธ์ท่อนที่ 1 ของผู้วิจัย ใช้พระบรมธาตุเจดีย์เป็นสัญลักษณ์ด้านธรรมะ โดยเปรียบเทียบกับงานเพลงโหมโรงพุทธ ชยันตีของ วีระศักดิ์ กลั่นรอด ที่ได้ทำการประพันธ์เพลงโหมโรงพุทธชยันตี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับทำนองหลัก การประพันธ์เพลงพุทธประวัติ หลักธรรมทางพุทธศาสนา และเพื่อสร้างสรรค์ทำนองเพลงโหมโรงพุทธชยันตี โดยใช้เพลงสาธุการเทียนน้อย พระเจ้าลอยลาด ดวงพระธาตุ และกราวรำมาเป็นเพลงหลัก ใช้วิธีการยืดขยาย การย่อ การประพันธ์ทำนองใหม่ และการเปลี่ยนทำนอง เป็นเพลงอัตราจังหวะ 3 ชั้น หน้าทับปรบไก่ (วีระศักดิ์ กลั่นรอด, 2561) โดยผู้วิจัยเลือกวิธีการประพันธ์แบบตีความอัตลักษณ์ใหม่ทั้งหมด ทำให้เกิดเอกลักษณ์ด้านทำนอง กลุ่มเสียง และหน้าทับ สำหรับท่อนที่ 2 ใช้หน้าตกรุงชิงเป็นสัญลักษณ์ด้านธรรมชาติ โดยถ่ายทอดการเคลื่อนไหวของน้ำตกผ่านบันไดเสียง “เพียงออบน” และหน้าทับสองไม้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิวรรณ ลิ้มปชัย และชาคม พรประสิทธิ์ ที่ศึกษาทำนองเพลงไทยที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ศึกษาแนวคิดการประพันธ์เพลงของคีตกวีในอดีต โดยเฉพาะการกำหนดทางทั้ง 7 การกำหนดแนวเสียง ลักษณะการดำเนินทำนองเพลง ผลการศึกษาประเด็นหนึ่ง พบว่า เพลงโหมโรงที่เกี่ยวข้องกับน้ำมีจำนวน 1 เพลงคือ เพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง กำกับจังหวะด้วยหน้าทับสองไม้เช่นเดียวกัน (สุวิวรรณ ลิ้มปชัย และชาคม พรประสิทธิ์, 2565) 2) โครงสร้างทำนองและวิธีการประพันธ์ ได้แบ่งเป็น 3 ท่อน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ท่อน 1 มี 5 ช่วง ว่าด้วย นครแห่งธรรมะ ท่อน 2 ว่าด้วยนครแห่งธรรมชาติ มี 3 ช่วง และท่อน 3 ว่าด้วยนครแห่งศิลปวัฒนธรรม มี 3 ช่วง และมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วิธีการประพันธ์ 2) โน้ตทำนองหลัก 3) การดำเนินทำนอง และ 4) หน้าทับ และต่อท้ายด้วยเพลงมาร์ชนครศรีธรรมราช และลงวาท อภิปรายได้ว่า โครงสร้างทำนองเพลงและวิธีการประพันธ์เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราชเป็นการตีความอัตลักษณ์เพื่อสร้างทำนอง เช่น การเทียบเคียงลักษณะโค้งมนของปล้องไฉน หรือรูปทรงเรียวแหลมของเจดีย์ ตีความเป็นลักษณะทำนองไต่เสียงเรียงสูงขึ้นซึ่งวิธีการนี้นับเป็นหนึ่งในการแต่งเพลงแบบอิสระซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวภาคย์ อุดมชัยวัฒน์ ที่ได้ศึกษาแนวคิดในการประพันธ์เพลงไทยของครูสำราญ เกิดผล (ศิลปินแห่งชาติ) กล่าวว่าหลักการประพันธ์เพลงไทยแบบอิสระนั้นคือการประพันธ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือไม่ได้อ้างอิงจากเพลงที่มีอยู่แล้ว (เสาวภาคย์ อุดมชัยวัฒน์, 2561) และ 3) วงดนตรี เครื่องดนตรีและบทบาทการบรรเลง ได้นำเครื่องดนตรีไทย 2 กลุ่มมาประสมวงกันเรียกว่า “วงปี่พาทย์เครื่องใต้” ระหว่างเครื่องดนตรีกลุ่มปี่พาทย์กับเครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคใต้กลุ่มเครื่องห้าโนรา ประกอบด้วย ปี่ได้ ระนาดเอก ช้องวงใหญ่ ระนาดทุ้ม กลองแขก ทับ กลองตุ้ม ฉิ่ง และฉาบเล็ก แบ่งหน้าที่ชัดเจนระหว่างเครื่องนำ เครื่องตาม และเครื่องจังหวะ มีการปรับใช้ปีได้แทนปีโน และระนาดเอกใช้ไม้ฉวม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น แม้รูปแบบวงนี้ไม่ปรากฏในหลักวิชาดนตรีไทยทั่วไป แต่ช่วยให้ผู้ฟังโดยเฉพาะในท้องถิ่นเข้าถึงอารมณ์และอัตลักษณ์ของเพลงได้ง่าย

การประมวลผลภาพสะท้อนที่มีต่อเพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราช ใช้การตีความลักษณะโดดเด่นที่แสดงความเป็น “ตัวตน” ได้สอดคล้องกับความเป็นจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนครแห่งธรรมะ นครแห่งธรรมชาติ และนครแห่งศิลปวัฒนธรรม ต่างก็เป็นลักษณะที่โดดเด่นอันบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำนองมีความสมัยใหม่ซึ่งแต่ละส่วนไม่ยาวมากนักและมีการวางลำดับทางสุนทรียะให้เพลงเริ่มต้นจากทำนองเรียบง่ายไปสู่ลีลาที่โลดโผน โดยมีการสอดแทรกดนตรีพื้นบ้านเข้ามาเป็นระยะ ทำให้มีลีลาที่แปลกใหม่สามารถติดตามฟังได้ตั้งแต่ต้นจนจบ เพลงโหมโรงนครศรีธรรมราชสามารถใช้เป็นเพลงประชาสัมพันธ์

จังหวัดนครศรีธรรมราชในโอกาสและบริบทที่เหมาะสมทั้งในลักษณะของการเป็นเพลงพื้นหลังประกอบภาพเพื่อสื่ออารมณ์ หรือการนำไปใช้บรรเลงเนื่องในงานด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์นครสามธรรมได้อย่างชัดเจน เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดจิตวิญญาณของนครศรีธรรมราชผ่านบทเพลงนี้ได้อย่างสมบูรณ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การประพันธ์เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราชจากอัตลักษณ์นครสามธรรม แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) สารัตถะเมืองนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน เป็นเมืองศูนย์กลางและศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในภาคใต้ของประเทศไทย รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จึงได้รับขนานนามว่า “นครสามธรรม” ได้แก่ นครแห่งธรรมะ นครแห่งธรรมชาติ และนครแห่งศิลปวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญา และเกิดแรงบันดาลใจในการประพันธ์เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช เพื่อสร้างภาพลักษณ์ และเป็นแบบอย่างที่ดี ที่จะช่วยส่งเสริมสังคมและวัฒนธรรมเมืองนคร 2) การประพันธ์เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช ได้แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 2.1) แนวคิดการประพันธ์ มี 3 ด้าน ดังนี้ 2.1.1) ด้านธรรมะ ประกอบด้วย เกริ่น พระบรมธาตุเจดีย์ แผ่นผ้าขึ้นธาตุ ขนหลังไหลและรวมใจชาวนคร 2.1.2) ด้านธรรมชาติ ประกอบด้วย ธารเขาหลวง กรุงชิง ผืนแสนห้า และ 2.1.3) ด้านศิลปวัฒนธรรม ใช้แนวคิดการตีความ และการสร้างทำนอง เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช 2.2) โครงสร้างทำนองและวิธีการประพันธ์ ได้แบ่งเป็น 3 ท่อน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ท่อน 1 มี 5 ช่วง ว่าด้วย นครแห่งธรรมะ ท่อน 2 ว่าด้วยนครแห่งธรรมชาติ มี 3 ช่วง และท่อน 3 ว่าด้วยนครแห่งศิลปวัฒนธรรม มี 3 ช่วง และมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ วิธีการประพันธ์ โน้ตทำนองหลัก การดำเนินทำนอง และหน้าทับ ต่อท้ายด้วยเพลงมาร์ชนครศรีธรรมราช และลงวา และ 2.3) การประมวลผลภาพสะท้อนที่มีต่อเพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราช ใช้การตีความลักษณะโดดเด่นที่แสดงความเป็น “ตัวตน” ได้สอดคล้องกับความเป็นจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนครแห่งธรรมะ นครแห่งธรรมชาติ และนครแห่งศิลปวัฒนธรรม ต่างก็เป็นลักษณะที่โดดเด่นอันบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำนองมีความสมัยใหม่ซึ่งแต่ละส่วนไม่ยาวมากนักและมีการวางลำดับทางสุนทรียะให้เพลงเริ่มต้นจากทำนองเรียบง่ายไปสู่ลีลาที่โลดโผน โดยมีการสอดแทรกดนตรีพื้นบ้านเข้ามาเป็นระยะ ทำให้มีลีลาที่แปลกใหม่สามารถติดตามฟังได้ตั้งแต่ต้นจนจบ เพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราชสามารถใช้เป็นเพลงประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราชในโอกาสและบริบทที่เหมาะสมทั้งในลักษณะของการเป็นเพลงพื้นหลังประกอบภาพเพื่อสื่ออารมณ์ หรือการนำไปใช้บรรเลงเนื่องในงานด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์นครสามธรรมได้อย่างชัดเจน เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดจิตวิญญาณของนครศรีธรรมราชผ่านบทเพลงนี้ได้อย่างสมบูรณ์ จึงเสนอแนะว่า ควรขยายผลต่อไปในระดับภูมิภาค ใช้บรรเลงในวาระดนตรีไทยอุดมศึกษา หรือมหกรรมดนตรีสี่ภาค หน่วยงานในจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น วงดนตรีของสถานศึกษา หรือสำนักงานวัฒนธรรม สามารถนำเพลงใหม่โรจนนครศรีธรรมราชไปใช้ในงานด้านศิลปวัฒนธรรม หรือพิธีการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์จังหวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นแรงผลักดันให้เยาวชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎี โพนบุญกุล. (2554). วิเคราะห์ผลงานการประพันธ์เพลงประเภทโหมโรงครุมนตรี ตราโมท. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2523). เดือนสิบ 23. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ถนอม พูลวงศ์. (2550). ประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ปราชญา สายสุข. (2565). การสร้างสรรค์ผลงานการประพันธ์เพลงโหมโรงพริบพรี. วารสารอินทนิทกษณ, 17(2), 107-117.
- ราชบัณฑิตสถาน. (2540). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ - ดุริยางค์. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- วีระศักดิ์ กลั่นรอด. (2561). เพลงโหมโรงพุทธชยันตี. วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ, 1(2), 113-126.
- สมนึก แสงอรุณ. (2562). สารการประพันธ์เพลงไทยตามแนวทางของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร (ศิลปินแห่งชาติ). วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 14(2), 1-12.
- สุวิวรรณ์ ลิ้มปชัย และข้าคม พรประสิทธิ์. (2565). ลักษณะการดำเนินทำนองเพลงไทยที่เกี่ยวกับน้ำ. วารสารดนตรีบ้านสมเด็จเจ้า, 4(2), 31-48.
- เสาวภาคย์ อุดมชัยวัฒน์. (2561). แนวคิดในการประพันธ์เพลงไทยของครูสำราญ เกิดผล (ศิลปินแห่งชาติ). วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 20(2), 52-66.
- อรอนงค์ อิงค์ขำนิ และคณะ. (2566). การตีความและการสื่อความหมายในบทเพลงไทย. วารสาร Roi Kaensarn Academi, 8(11), 363-380.

การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา*

THE DEVELOPMENT OF LOCAL LEARNING UNIT ON LIVING ACCORDING TO THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY TOGETHER WITH THE GPAS 5 STEPS LEARNING MANAGEMENT METHOD IN SOCIAL STUDIES, RELIGION, AND CULTURE FOR SCHOOLS IN SONGKHLA PROVINCE

พนัชนกร พิทยะกุล

Panatchakorn Pittiyakul

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, Thailand

Corresponding author E-mail: aporn.pi@skru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาผลการใช้หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นฯ 2.1) ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2.2) ศึกษาความพึงพอใจ เป็นวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับวิจัยเชิงทดลอง ผู้ให้ข้อมูลหลักมี 3 กลุ่ม รวม 104 คน ได้แก่ ผู้บริหาร 20 คน หัวหน้าวิชาการ 30 คน และหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ 54 คน ประชากรที่ใช้ คือ ผู้เรียนชั้นป.6 ในเขตพื้นที่สพป.สงขลา เขต 1 จำนวน 200 คน กลุ่มตัวอย่าง 30 คน คือ ผู้เรียนชั้น ป. 6 แบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาต้องการให้มีการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.24 ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่/ถอดบทเรียน (AAR) ระดับความต้องการมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.39 รองลงมา คือ ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ค่าเฉลี่ย 4.38 ด้านศาสตร์พระราชาและหลักการทำงาน ค่าเฉลี่ย 4.32 ด้านการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ค่าเฉลี่ย 4.25 และด้านที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ค่าเฉลี่ย 4.16 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.97 ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 81.00 อยู่ในระดับดีมาก พบว่า ผู้เรียน 16 คน อยู่ในระดับดีมาก ผู้เรียน 9 คน อยู่ในระดับดี ผู้เรียน 5 คนอยู่ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ย 4.37 อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น, หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps

Abstract

The objectives of this research were 1) Develop a local learning unit on living according to the philosophy of the sufficiency economy, combined with the GPAS 5 Steps learning management method in the social studies group for schools in Songkhla Province, 2) Study the results of using the local learning unit, 2.1) Study the academic achievement, 2.2) Study the satisfaction, which is a participatory action research combined with experimental research. There are 3 groups of key informants, totaling 104 people: 20 administrators, 30 academic leaders, and 54 social studies group leaders. The population used 200 grade 6 students in the Songkhla Primary Educational Service Area Office 1. The sample group is 30 grade 6 students. Specific is used. The research instruments are interview forms, learning management plans, and Achievement tests. and 3) Satisfaction questionnaires. The statistics used for data analysis are the mean and standard deviation. The research found that the educational institutions want to develop local learning units. At a high level, an average of 4.24, New Agricultural Theory/Lessons Learned (AAR), the highest level of demand, an average of 4.39, followed by the philosophy of the sufficiency economy, the theory of 3 rings, 2 conditions, an average of 4.38, the royal science and principles of work, an average of 4.32, the application of the sufficiency economy philosophy, an average of 4.25, and the origin of the sufficiency economy philosophy, an average of 4.16. According to the set criteria, the suitability is at the highest level, with an average of 4.97. The average academic achievement score is 81.00 percent, which is excellent. It was found that 16 students were at a level, 9 were at a reasonable level, 5 were at a moderate level, and the satisfaction had an average of 4.37, which is at a high level.

Keywords: Local Learning Units, Sufficiency Economy Philosophy, GPAS 5 Steps Learning Management Method

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคม หากสังคมหรือบ้านเมืองใดส่งเสริมการศึกษาที่ดีให้แก่เยาวชนได้ครบถ้วนในทุกด้านแล้วบ้านเมืองนั้นก็จะมีแต่พลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถดำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติให้ก้าวหน้าต่อไปได้ พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 พระราชทาน เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2524 ดังนั้น แล้วการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญเพื่อการพัฒนาประเทศชาติที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) การจัดการศึกษาในโลกยุคดิจิทัลนั้นผู้สอนจะต้องปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกที่ไร้พรมแดนนั้นหมายความว่า การติดต่อสื่อสารสามารถเชื่อมโยงเข้าหากันในทุกมิติ ซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการไหลบ่าของวัฒนธรรมได้ ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องมีการกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศไว้ให้ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) เพื่อให้เกิดความสมดุล และจะต้องมีการบูรณาการสื่อดิจิทัลกับทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่อย่างหลากหลาย เพื่อสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นกับสังคมและทำให้ชาวบ้านสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้เพราะในแต่ละชุมชนท้องถิ่นมีบริบททุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จะเห็นได้ว่าการกำหนดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในยุคของการปฏิรูปการศึกษานั้น คำนึงถึงพัฒนาผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยเป็นสำคัญ ซึ่งแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นหรือมีการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ผู้เรียนและชุมชน สามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์และบูรณาการใช้ในการชีวิตประจำวันได้ ในปัจจุบันสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนได้ใช้หลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 เหมือนกันทั้งประเทศแต่ผู้วิจัยมองว่าสถานศึกษาแต่ละพื้นที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์และบริบทความโดดเด่นที่ต่างกัน ดังนั้น แล้วการออกแบบหลักสูตรของสถานศึกษานั้นจะต้องมีความแตกต่างเช่นเดียวกัน ซึ่งแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรืองใกล้ตัวและมีความจำเป็นกับผู้เรียนทุกระดับชั้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญและนำมากำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนัก เห็นคุณค่า และนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสให้แก่วิศวกรไทยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการชีวิตประจำวันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา และปัจจุบันก็ยังเป็นองค์ความรู้ที่ทันสมัยอยู่สามารถนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาสังคมได้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการนำพื้นฐานความรู้เรื่องรางวัลใกล้ตัวมาใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนประเทศไทยและแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้ทุกระดับและทุกช่วงวัย ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชนและระดับรัฐได้ กล่าวคือหัวใจสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลางหรือความพอประมาณนั่นเอง แต่ในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจยุคสมัยใหม่นั้นจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาบูรณาการเพื่อให้ได้ผลที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งในสาระสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระองค์ทรงสอนไว้นั้น คือ หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วน 2 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม (นภาพรณ พิพัฒน์, 2550) เพื่อการนำมาบูรณาการกับการใช้ชีวิตประจำวัน หลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) นั้นจะต้องมีความพอเพียง หมายถึง ทำพอประมาณ ด้วยเหตุผลเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถอยู่รอดเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก และจะต้องมีความรอบรู้ คือ มีองค์ความรู้ในตัว มีความรอบคอบ ดำรงตนด้วยความไม่ประมาท นำหลักคุณธรรมจริยธรรม อดทน อดกลั้น เพียรพยายาม มาสร้างความสมดุลให้กับชีวิต ยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549) กระทรวงศึกษาธิการเล็งเห็นถึงความสำคัญในการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ว่าการจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการคิด เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงหรือผ่านการลงมือทำ (Learning By Doing) และ มาตรา 27 และมาตรา 28 ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรแต่ละระดับโดยให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องสภาพของปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นให้เหมาะสมกับช่วงวัย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน และเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบ GPAS 5 Steps สามารถนำมาเป็นแนวทางของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ทั้งนี้ เพราะเป็นการเน้นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และยังเป็นการสร้าง ความตระหนักถึงคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่พึงประสงค์ กระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตย พัฒนาทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของสังคม ความภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างกันอย่างมีความสุข สามารถ

ปรับตัวยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (ดวงกมล สิ้นเพ็ง, 2553) ดังนั้น วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps จึงเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนได้ (พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์, 2565) ซึ่งวิธีการออกแบบการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps เป็นวิธีการที่จะพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและต่อยอดองค์ความรู้ของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 แสวงหาข้อมูลรอบด้านเพื่อตอบโจทย์การเรียนรู้ (Gathering) ขั้นที่ 2 คิด - วิเคราะห์ - สรุปความรู้เพื่อวางแผนเตรียมปฏิบัติ (Processing) ขั้นที่ 3 ลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหา เพื่อพัฒนาหาแนวทางที่ดีที่สุดและสรุปความรู้ (Applying and Constructing the Knowledge) ขั้นที่ 4 สื่อสารและนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย (Applying and Communication Skill) และขั้นที่ 5 สร้างคุณค่าให้ผลงานต่อยอดประโยชน์สู่สังคม (Self-Regulating) อย่างไรก็ตามการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในทุกช่วงวัยยังไม่ตอบโจทย์สังคมเท่าที่ควร ซึ่งการจัดการเรียนการสอนยังไม่ถึงเป้าหมาย ผู้เรียนยังไม่เกิดสมรรถนะการเรียนรู้และนำองค์ความรู้ไปบูรณาการกับชีวิตจริงได้ การจัดการศึกษาในภาพรวมยังแปลกแยกไปจากสังคมและยังเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียนชายขอบ ดังนั้น ผลการวิจัยตามการปฏิรูปการศึกษา พบว่า รัฐบาลต้องเร่งแก้ปัญหาและพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียน โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างและบริบทตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ของสถานศึกษา อาทิ การรายงานสรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี ของการปฏิรูปการศึกษาที่สรุปออกมาว่า ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและการบูรณาการเพียงร้อยละ 10.4 ซึ่งพบว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละพื้นที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวใกล้ตัวกับการดำรงชีวิตจริงได้ ทำให้เป้าหมาย ไม่สามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่ได้เน้นการฝึกปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ จึงทำให้ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้การปัญหา นอกจากนี้ ทำให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ อาทิ การคิดแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ แต่จะต้องบูรณาการ เรื่องราวใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและต้องหันกลับมาทบทวนเพื่อกำหนดแนวทางร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นโจทย์สำคัญในการแก้ปัญหาเพื่อขับเคลื่อนจากจุดเล็ก ๆ และค่อย ๆ ขยายต่อไปเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ

คำตอบที่ได้จากโจทย์วิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ (Outcome) ของการวิจัยทั้งด้านคุณภาพและด้านปริมาณ ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ โดยการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและมีความสำคัญ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษาผลการใช้หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจ เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ร่วมกับวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) โดยดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นและการตรวจสอบคุณภาพหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น และขั้นตอนที่ 3 การนำหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นไปใช้และประเมินผลการใช้หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยการดำเนินการตามแผนการทดลองวัดเฉพาะหลังการทดลอง (One-Group Posttest Only Desing) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นมีจำนวน 4 กลุ่ม รวม 15 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน นักเรียนนักศึกษา จำนวน 5 คน และผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เขต 1 จำนวน 200 คนของโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนบ้านด่าน ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จำนวน 30 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง

ขอบเขตด้านเนื้อหา การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา มีขอบเขตเนื้อหาตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 แผน ได้แก่ 1) ที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ศาสตร์พระราชาและหลักการทรงงาน 4) เกษตรทฤษฎีใหม่/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม 5) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม 6) กิจกรรมถอดบทเรียนตามหลักทฤษฎี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข และ 7) กิจกรรมถอดบทเรียน (AAR) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ ความต้องการในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนกับผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 คน โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและปรับตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อออกแบบหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นฯ ได้ 7 หน่วย ดังนี้ 1) ที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ศาสตร์พระราชาและหลักการทรงงาน 4) เกษตรทฤษฎีใหม่/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม 5) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม 6) กิจกรรมถอดบทเรียนตามหลักทฤษฎี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข และ 7) กิจกรรมถอดบทเรียน (AAR) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วเสนอให้วิเคราะห์เป็นความเรียงก่อนนำไปออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา จำนวน 7 แผน 14 ชั่วโมง

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ใช้ทดสอบหลังเรียนทั้งนี้การตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) มีค่าเท่ากับ 1.0 ในทุกข้อ แล้วคัดเลือกมาใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

จำนวน 30 ข้อ พบว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนี้มีความยากง่าย (p) ตั้งแต่ 0.4 ถึง 0.8 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.2 ถึง 0.6 ซึ่งแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนี้มีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.7 ซึ่งเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

แบบประเมินความพึงพอใจหลังจากการเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา ใช้แบบวัดที่มีมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่มี 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ทั้งนี้จากการตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC) มีค่าเท่ากับ 1.0 ในทุกข้อ ซึ่งมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปและเป็นข้อคำถามที่มีความเหมาะสม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากสอบถามความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและดำเนินการร่วมกันออกแบบหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นฯ กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 7 หน่วย ดังนี้ 1) ที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ศาสตร์พระราชาและหลักการทรงงาน 4) เกษตรทฤษฎีใหม่/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม 5) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม 6) กิจกรรมถอดบทเรียนตามหลักทฤษฎี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข และ 7) กิจกรรมถอดบทเรียน (AAR) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำมาออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ตามหน่วยที่ระบุและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนดำเนินการนำไปใช้

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของ GPAS 5 Steps เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่างโดยทำการทดสอบหลังเรียน (Post Test) แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

หลังดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ผู้วิจัยได้นำแบบวัดความพึงพอใจหลังเรียนมาให้กลุ่มตัวอย่างประเมิน แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานและสถิติอ้างอิง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สถานศึกษาต้องการให้มีการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.24 ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่/ถอดบทเรียน (AAR) ระดับความต้องการมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.39 รองลงมา คือ ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ค่าเฉลี่ย 4.38 ด้านศาสตร์พระราชาและหลักการทรงงาน ค่าเฉลี่ย 4.32 ด้านการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ค่าเฉลี่ย 4.25 และด้านที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ค่าเฉลี่ย 4.16 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.97 ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 81.00 อยู่ในระดับดีมาก พบว่า ผู้เรียน 16 คน อยู่ในระดับดีมาก ผู้เรียน 9 คน อยู่ในระดับดี ผู้เรียน 5 คนอยู่ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ย 4.37 อยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1. หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 7 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ศาสตร์พระราชาและหลักการทำงาน 4) เกษตรทฤษฎีใหม่/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม 5) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม 6) กิจกรรมถอดบทเรียนตามหลักทฤษฎี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข และ 7) กิจกรรมถอดบทเรียน (AAR) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 1 ระดับความต้องการเพื่อให้ได้หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา

ที่	ประเด็นพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความต้องการ
1	ที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.16	0.59	มาก
2	หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.38	0.63	มาก
3	ศาสตร์พระราชาและหลักการทำงาน	4.32	0.69	มาก
4	เกษตรทฤษฎีใหม่ฝึกปฏิบัติการ/ภาคสนาม	4.39	0.76	มาก
5	การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม	4.25	0.84	มาก
6	กิจกรรมถอดบทเรียนตามหลักทฤษฎี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข	4.38	0.69	มาก
7	กิจกรรมถอดบทเรียน (AAR) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.39	0.67	มาก
รวม		4.24	0.38	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ในภาพรวมระดับความต้องการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ฝึกปฏิบัติการ/ภาคสนาม และด้านกิจกรรมถอดบทเรียน (AAR) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีระดับความต้องการมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 รองลงมา คือ ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและด้านกิจกรรมถอดบทเรียนตามหลักทฤษฎี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ด้านศาสตร์พระราชาและหลักการทำงาน ค่าเฉลี่ย 4.32 ด้านการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ค่าเฉลี่ย 4.25 และด้านที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ค่าเฉลี่ย 4.16 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐานและคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา

คนที่	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)		ระดับคุณภาพ
	คะแนนที่ได้	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ	
1	29	96.67	ดีมาก
2	20	66.67	ปานกลาง
3	22	73.33	ดี
4	22	73.33	ดี
5	21	70.00	ดี

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐานและคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา (ต่อ)

คนที่	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)		ระดับคุณภาพ
	คะแนนที่ได้	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ	
6	28	93.33	ดีมาก
7	26	86.67	ดีมาก
8	29	96.67	ดีมาก
9	21	70.00	ดี
10	21	70.00	ดี
11	20	66.67	ปานกลาง
12	26	86.67	ดีมาก
13	27	90.00	ดีมาก
14	19	63.33	ปานกลาง
15	28	93.33	ดีมาก
16	26	86.67	ดีมาก
17	29	96.66	ดีมาก
18	28	93.33	ดีมาก
19	21	70.00	ดี
20	27	90.00	ดีมาก
21	28	93.33	ดีมาก
22	26	86.67	ดีมาก
23	22	73.33	ดี
24	21	70.00	ดี
25	25	83.33	ดีมาก
26	22	73.33	ดี
27	27	90.00	ดีมาก
28	28	93.33	ดีมาก
29	20	66.66	ปานกลาง
30	20	66.66	ปานกลาง
รวม	729	81.00	ดีมาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 81.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยร้อยละ เป็นรายบุคคล พบว่าผู้เรียน จำนวน 16 คน อยู่ในระดับดีมาก ผู้เรียน จำนวน 9 คน อยู่ในระดับดี และผู้เรียน จำนวน 5 คน อยู่ในระดับปานกลาง

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจรายด้านหลังเรียนของผู้เรียนที่มีต่อหน่วยการเรียนรู้ โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา

ความพึงพอใจหลังเรียน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความ
ด้านเนื้อหาสาระ	4.30	0.35	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.43	0.45	มาก
ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	4.29	0.25	มาก
ด้านการวัดผลประเมินผล	4.41	0.36	มาก
ด้านผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้	4.66	0.38	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 การแสดงความพึงพอใจหลังเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา เมื่อมีการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 รองลงมาผู้เรียนพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ด้านเนื้อหาสาระ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 และด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา พบว่า สถานศึกษาได้หน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา ที่มาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกฝ่ายในภาพรวมความต้องการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และตรวจสอบคุณภาพหน่วยการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.97 มีค่าดัชนีความสอดคล้องในแต่ละข้อ 0.60 - 1.00 ในภาพรวมเท่ากับ 0.98 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และความต้องการสอดคล้องกันอยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ฝึกปฏิบัติการ/ภาคสนาม และด้านกิจกรรมถอดบทเรียน (AAR) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีระดับความต้องการมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 รองลงมา คือ ด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและด้านกิจกรรมถอดบทเรียนตามหลักทฤษฎี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ด้านศาสตร์พระราชาและหลักการทำงานค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ด้านการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน/ฝึกปฏิบัติการภาคสนาม

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และด้านที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวเรศ ภักดีจิตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นบนฐานนครสวรรค์ศึกษาด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวมมีระดับความต้องการในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ในระดับมาก (เยาวเรศ ภักดีจิตร, 2564) และนอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง การลากพระ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางดาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์, 2550) ในการหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ นฤมล จูประเสริฐ ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสาระท้องถิ่นอนุสรณ์บ้านไร่ สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนธรรมธิปไตย เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านเรื่องราวในชุมชนของตนเองและเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) ขั้นการพิจารณาโครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่น 3) ขั้นการทดลองใช้หลักสูตร และ 4) ขั้นการประเมินการใช้หลักสูตรท้องถิ่น (นฤมล จูประเสริฐ, 2552)

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 81.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ในระดับดีมาก ทั้งนี้ เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวใกล้ตัวและสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ ฆนัท ธาตุทอง ที่ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการปรับ โครงสร้าง เนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และเพิ่มรายละเอียดของมวล ประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยจัดเนื้อหาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวประวัติความเป็นมาท้องถิ่นที่ตนอาศัย ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ซึ่งเรียนรู้จากชีวิตจริงและทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาที่พบใน ชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ฆนัท ธาตุทอง, 2550) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรชัย ตุงคนาคร ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง อาชีพในชุมชน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 79.44 สูงกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ร้อยละ 70.00 และวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา (พรชัย ตุงคนาคร, 2548) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงษ์ ศิริวิริยานันท์ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา โดยใช้กระบวนการ GPAS 5 Steps พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาที่ใช้กระบวนการ GPAS 5 Steps หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากเป็นกระบวนการที่นำกระบวนการคิดเชิงระบบขั้นสูงมาใช้โดยเฉพาะการใช้คำถามกระตุ้น การสังเกต การรวบรวมข้อมูลและฝึกปฏิบัติเพื่อให้ได้ข้อสรุปความรู้หลังปฏิบัติ (รัฐพงษ์ ศิริวิริยานันท์, 2563)

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยรวม พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวใกล้ตัวสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันจนสามารถสรุปความรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิรมย์ อิสโร ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง กุ้งเสียบ สำหรับนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพังงา ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับมาก เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวใกล้ตัวและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ (ภิรมย์ อีสโร, 2549) นอกจากนี้ ในขั้นการสื่อสารและการนำเสนอ ผู้เรียนได้ร่วมกันสะท้อนกลับหลังการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ AAR เพื่อการนำไปพัฒนาและปรับใช้จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps เป็นวิธีที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์สู่กระบวนการคิดขั้นสูงของการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจต่อการสร้างองค์ความรู้ โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ที่ Srihawong, P ได้การศึกษาเรื่อง The Development of critical thinking abilities of eighth grade student a thought the GPAS. พบว่า 5 ขั้นตอนของแบบ GPAS 5 Steps ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสังเกต รวบรวมข้อมูล ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์และสรุปความรู้ ขั้นที่ 3 ปฏิบัติและสรุปความรู้หลังการปฏิบัติ ขั้นที่ 4 การสื่อสารและนำเสนอผลงาน และขั้นที่ 5 ประเมินเพิ่มคุณค่าบริการสังคมและจิตสาธารณะ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนเนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย (Srihawong, P., 2019)

การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา ที่ผู้วิจัยได้ศึกษานอกจากจะเป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้กับผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย แล้วยังเป็นการสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนได้รักและหวงแหนเข้าใจความเป็นรากเหง้าของตนเอง รวมทั้งสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานให้แก่คนไทยมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันที่ยั่งยืนให้สอดคล้องกับชีวิตได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา พบว่า พื้นที่ในบริบทท้องถิ่นของโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่จังหวัดสงขลาของโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรมและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น ให้สถานศึกษาได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความสำคัญและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำได้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ผ่านหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น และนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถองค์ความรู้ (Construction of Knowledge) ของตนเองขึ้นมาได้ ดังนั้นแล้วเครื่องมือที่เป็นกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ (GPAS) เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ GPAS 5 Steps มีสาระสำคัญ ดังนี้ ขั้นที่ 1 แสวงหาข้อมูลรอบด้านเพื่อตอบโจทย์การเรียนรู้ (Gathering) ขั้นที่ 2 คิด - วิเคราะห์ - สรุปความรู้เพื่อวางแผนเตรียมปฏิบัติ (Processing) ขั้นที่ 3 ลงมือทำจริง แก้ปัญหาจริง เพื่อพัฒนาหาแนวทางที่ดีที่สุด (Applying) ขั้นที่ 4 สื่อสารและนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย (Applying) ขั้นที่ 5 สร้างคุณค่าให้ผลงาน ต่อยอดประโยชน์สู่สังคม (Self-Regulating) ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดองค์ความรู้ แก้ไขปัญหาให้ชุมชน สร้างภูมิคุ้มกัน และทำให้เกิดสมรรถนะในการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ/กระบวนการทำงาน และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณธรรมจริยธรรมหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานไว้กับคนไทยเพื่อการนำไปปฏิบัติเพื่อความสมดุลและความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ฉันท ชาติทอง. (2550). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- ดวงกมล สินเพ็ง. (2553). การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้: การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพรณ พิชพันธ์. (2550). เปิดโลกความสุข GNH. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- นฤมล จูประเสริฐ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรสาระท้องถิ่นอนุสาวรีย์บ้านไร่สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรชัย ตุงคนาค. (2548). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง อาชีพในชุมชน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2565). สมรรถนะการนิเทศเชิงรุกร่วมกับผู้บริหารและครูในสถานศึกษา-PLC. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภิรมย์ อิศโร. (2549). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง กุ้งเสียบ โรงเรียนท่าสนุก. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เยาวเรศ ภัคดีจิตร. (2564). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นบนฐานนครสวรรค์ศึกษาด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 17(1), 61-72.
- รัฐพงษ์ ศิริวิยานันท์. (2563). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปยุโรปสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้กระบวนการ GPAS 5 Steps. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤษภาคม 2568 จาก https://drive.google.com/file/d/1luwHwEVcRu_ozYHz1HlqOtv1tP28IjE/view
- รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์. (2550). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องการลากพระในชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางदानสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2566 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). ชีวิตพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: นิตยสารแพรว รายปักษ์.
- Srihawong, P. (2019). The Development of critical thinking abilities of eighth grade student a thought the GPAS. Journal of Legal Entity Management and Local Innovation, 6(6), 315-329.

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสิน
กีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

NEEDS FOR DEVELOPING A BASIC VOLLEYBALL REFEREE TRAINING PROGRAM FOR
STUDENTS AT THE THAILAND NATIONAL SPORTS UNIVERSITY IN
NORTHEASTERN REGION

พรชัย ทาธิสา*, ลักขมี ฉิมวงษ์, นภัสวรรณ เจริญชัยภินันท์

Pornchai Thathisa*, Luxsamee Chimwong, Napassawan Charoenchaipinan

คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: auy.pornchai1986@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประชากร เป็นอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในรายวิชากีฬาวอลเลย์บอลในระดับอุดมศึกษา จำนวน 170 คน นักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 248 คน รวมเป็น 418 คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 129 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถามตามสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง สถิติที่ใช้ในการอธิบายระดับของความต้องการจำเป็นในแต่ละด้าน โดยใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในแต่ละประเด็น โดยเปรียบเทียบระหว่างระดับสภาพที่เป็นจริง กับระดับสภาพที่คาดหวัง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับของความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับเร่งด่วน (PNI_{modified} = 0.90) โดยประเด็นที่มีความต้องการสูงสุด ได้แก่ 1) ทักษะในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน (PNI_{modified} = 0.99) 2) ความสามารถในการวิเคราะห์ พิจารณาสถานการณ์ และการตัดสินใจ (PNI_{modified} = 0.94) 3) องค์ความรู้ที่จำเป็นในการเป็นผู้ตัดสิน (PNI_{modified} = 0.85) และ 4) บทบาทหน้าที่ในการตัดสิน (PNI_{modified} = 0.80) ตามลำดับ จากผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญยังสะท้อนว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้ตัดสิน โดยควรวางแผนพัฒนาโปรแกรมอย่างเป็นระบบตามแนวคิด APIE (Assessment-Planning-Implementation-Evaluation) เพื่อส่งเสริม การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, โปรแกรมการฝึกอบรม, ผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล, มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ

Abstract

This research aimed to study the needs in developing a basic volleyball referee training program for students of the National Sports University in the Northeast by using a mixed quantitative and qualitative research method. The population was 170 lecturers and experts with experience in volleyball in higher education and 248 students of the National Sports University in the Northeast, totaling 418 people. The sample group was 129 people by purposive selection. The instruments were semi-structured interviews and questionnaires based on actual and expected conditions. The statistics used to describe the level of needs in each area were descriptive data analysis and the Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) to prioritize the needs in each issue by comparing the actual and expected levels. The results of the research found that students had urgent needs ($PNI_{\text{modified}} = 0.90$). The issues with the highest needs were: 1) Basic volleyball referee skills ($PNI_{\text{modified}} = 0.99$) and 2) Ability to analyze and consider situations. and decision making ($PNI_{\text{modified}} = 0.94$), 3) the knowledge required to be a referee ($PNI_{\text{modified}} = 0.85$), and 4) the role of refereeing ($PNI_{\text{modified}} = 0.80$), respectively. The qualitative analysis results from experts also reflected that there is a great need to develop training programs that cover the components of knowledge, analytical skills, decision making, and understanding of the role of referees. The program development should be planned systematically based on the APIE (Assessment-Planning-Implementation-Evaluation) concept to promote in-depth learning and effective practical implementation.

Keywords: Necessary Needs, Training Program, Volleyball Referees, Thailand National Sports University

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน กีฬาไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมเพื่อสุขภาพหรือความบันเทิงเท่านั้น หากแต่ยังมีบทบาทสำคัญในด้านการพัฒนาทักษะชีวิต และเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่ผู้เรียน เช่น ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ ซึ่งสามารถบูรณาการผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สิทธิพงษ์ ปานนา, 2562) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกีฬาจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้การแข่งขันเป็นไปอย่างมีคุณภาพและยุติธรรม โดยเฉพาะ "ผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล" ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการควบคุมการแข่งขันให้ดำเนินไปตามกติกาอย่างเคร่งครัด มีบทบาทในการลดความขัดแย้งระหว่างผู้เล่น และส่งเสริมภาพลักษณ์ของกีฬาให้ได้รับความน่าเชื่อถือ (Afanasov, M., 2024) ยิ่งไปกว่านั้น การฝึกอบรมผู้ตัดสินโดยมุ่งเน้นการตัดสินใจในสถานการณ์ที่มีแรงกดดันสูง สามารถช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยลดข้อผิดพลาดในการตัดสินและสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่การแข่งขัน (Phipps, D. J. et al., 2021) การออกแบบและพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎี “APIE Model” ของ Austin, D. R. มาใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักในการพัฒนาโปรแกรม โดย APIE ย่อมาจาก Assessment-Planning-Implementation-Evaluation ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาโปรแกรมที่ได้เป็นระบบและสามารถวัดผลได้จริง โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ 1) การประเมินความรู้ในการตัดสิน (Assessment of Officiating Knowledge) 2) การวางแผนเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และการตัดสินใจในสถานการณ์แข่งขัน (Planning for Decision-Making and Analysis) 3) การลงมือฝึกทักษะการตัดสินใจอย่างมีระบบในสถานการณ์จำลอง (Implementation of Practical Officiating Skills)

และ 4) การประเมินผลบทบาทหน้าที่และความพร้อมของผู้ตัดสินในบริบทจริง (Evaluation of Officiating Roles and Responsibilities) หลักการนี้สามารถเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ตัดสินมืออาชีพ ไม่เพียงแต่ใน ด้านเทคนิค แต่รวมถึงการควบคุมอารมณ์ การสื่อสาร และการแสดงออกที่เหมาะสมต่อบทบาทด้วย (Austin, D. R., 2013); (Phipps, D. J. et al., 2021) สอดคล้องกับ Anderson-Butcher, D. et al. ได้ศึกษาบทบาทของการฝึกอบรม โค้ชในระดับชาติของสหรัฐอเมริกา และพบว่า การเข้าร่วมอบรมอย่างมีโครงสร้างมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะ ชีวิตของนักกีฬา ซึ่งสะท้อนว่าการฝึกอบรมผู้ที่มีบทบาทในสนามแข่งขัน เช่น โค้ชหรือผู้ตัดสิน สามารถส่งผลต่อ คุณภาพของนักกีฬาในระยะยาว (Anderson-Butcher, D. et al., 2024)

แนวคิด APIE ยังได้รับการสนับสนุนในงานวิจัยด้านการฝึกอบรมบุคลากรสายสุขภาพ การศึกษา และกีฬา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อมีการวางแผนเป็นระบบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งและเกิดการนำไปใช้จริงในบริบทการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Norman, G. J. et al., 2005) มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในฐานะสถาบันการศึกษาชั้นนำด้านการกีฬา มีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และทักษะด้านกีฬาอย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตและรวบรวม ข้อมูลเบื้องต้น พบว่า นักศึกษาจำนวนมากยังขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ตัดสินวอลเลย์บอลที่มี ประสิทธิภาพ เช่น ความรู้ด้านกติกา ทักษะในการสังเกตการณ์ และการตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่กดดัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรศักดิ์ พุ่มดวง ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ตามทฤษฎีของผู้ควบคุมทีมและนักกีฬา งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้ตัดสินที่มีประสิทธิภาพควรมีความรู้ความเข้าใจใน กติกา ทักษะการสังเกตการณ์ และการตัดสินใจที่แม่นยำภายใต้สถานการณ์ที่กดดัน เป็นทักษะที่นักศึกษาควร ได้รับการพัฒนา (จิรศักดิ์ พุ่มดวง, 2553) และการสนับสนุนแนวทางการฝึกอบรมที่อิงหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ โดยระบุว่าผู้ฝึกสอนหรือบุคลากรทางการกีฬาคควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับสมองและพัฒนาการเรียนรู้เพื่อหลีกเลี่ยง ความเข้าใจผิด ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการฝึกและการตัดสินใจอย่างมาก โดยเฉพาะในภาคสนามที่ต้อง ตัดสินใจรวดเร็ว (Betts, K. et al., 2025)

ดังนั้น การนำแนวคิด APIE มาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมผู้ตัดสินจึงถือเป็นกลยุทธ์ที่สอดคล้อง กับปัญหาที่ค้นพบจากบริบทจริง ช่วยให้โปรแกรมสามารถออกแบบให้ตอบโจทย์ทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ และ การประเมินผล ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้ตัดสินรุ่นใหม่ได้อย่างเป็นรูปธรรมและวัดผลได้การพัฒนา โปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานที่มีความเหมาะสมจึงเป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมให้ นักศึกษาได้ฝึกฝนและพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งยังขาดแคลน ผู้ตัดสินกีฬาที่มีคุณภาพในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค เนื่องจากในปัจจุบัน ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการส่งเสริม และจัดการแข่งขันกีฬาวอลเลย์บอลอย่างต่อเนื่องในระดับท้องถิ่นและระดับทัวร์นาเมนต์ ซึ่งสะท้อนถึงความตื่นตัว และการพัฒนากีฬาวอลเลย์บอลในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนานักกีฬารุ่นใหม่ที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีความก้าวหน้าในด้านการพัฒนาผู้เล่น แต่ยังพบว่า ภูมิภาคนี้ ประสบปัญหาการขาดแคลนผู้ตัดสิน กีฬาวอลเลย์บอลที่มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับมืออาชีพ ส่งผลให้การแข่งขันบางรายการอาจขาดความน่าเชื่อถือ ความเป็นธรรม และมาตรฐานในการตัดสิน ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนากีฬาวอลเลย์บอลอย่างยั่งยืนใน ระดับภูมิภาค สอดคล้องกับงานวิจัยของ กริธา พรหมเทพ และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ตัดสิน ฟุตบอลที่มีต่อปัจจัยการตัดสินฟุตบอลลีกภูมิภาคดิวิชั่น 2 โซนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2558 จากการศึกษา ความคิดเห็นของผู้ตัดสินฟุตบอลในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การตัดสินในระดับท้องถิ่นต้องเผชิญกับ ความท้าทายหลายด้าน จากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและแรงกดดันจากผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งหากไม่มีการเตรียมความพร้อม หรือฝึกอบรมผู้ตัดสินอย่างเป็นระบบ จะนำไปสู่การตัดสินที่ผิดพลาด เสียความน่าเชื่อถือ และลดคุณภาพของ การแข่งขัน (กริธา พรหมเทพ และคณะ, 2561) ซึ่งภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังขาดแคลนผู้ตัดสินกีฬาที่มี

คุณภาพ และผู้ตัดสินที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวยังต้องเผชิญกับ ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสิน อย่างมีนัยสำคัญ เช่น สภาพสนามและความปลอดภัยที่ยังไม่ทั่วถึง แรงกดดันจากนักกีฬา โค้ช กองเชียร์ และการเมืองท้องถิ่น ระบบการบริหารจัดการที่ยังไม่มีประสิทธิภาพในระดับภูมิภาค และขาดระบบสนับสนุนด้าน ค่าตอบแทนและความก้าวหน้าในอาชีพ ดังนั้น การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขึ้น พื้นฐานที่มีความเหมาะสมจึงเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถ เสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะ และมาตรฐานใน การปฏิบัติงานของผู้ตัดสินหน้าใหม่ได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาที่มีความสนใจในด้านการเป็น ผู้ตัดสินกีฬา เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมืออาชีพ และสามารถรองรับความต้องการของวงการกีฬา วอลเลย์บอลในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล เพื่อให้เกิดการออกแบบโปรแกรม การฝึกอบรมที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและความต้องการของชุมชนกีฬาในภูมิภาค (Norman, G. J. et al., 2005) การมีโปรแกรมที่พัฒนาอย่างมีระบบและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเข้ารับ การอบรมและสอบใบอนุญาตผู้ตัดสินได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างโอกาสใน การประกอบอาชีพ และ สนับสนุนการเติบโตของกีฬาวอลเลย์บอลในระดับประเทศได้อย่างยั่งยืน (Kobierecka, A., 2023) ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการของนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขึ้นพื้นฐาน และนำข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนาเป็นโปรแกรมฝึกอบรมที่ เหมาะสม บนพื้นฐานของแนวคิด APIE ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง วัตถุประสงค์ และตอบสนองต่อความต้องการของ ผู้เรียนและบริบทของกีฬาไทยในปัจจุบันได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขึ้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยใช้วิธีการเชิงปริมาณ มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และวิธีการ เชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน มกราคม และสิ้นสุดเดือน มีนาคม พ.ศ. 2568 มีรายละเอียด ดังนี้

คณะกรรมการจริยธรรม

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการการทำวิจัยในมนุษย์จาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ในมนุษย์มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ เลขที่โครงการวิจัย TNSU-EDU 015/2568

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในรายวิชากีฬาวอลเลย์บอล ในระดับอุดมศึกษา จำนวน 170 คน นักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ลงทะเบียนเรียน เทอม 2/2567 ที่อยู่ในชมรมวอลเลย์บอล ได้แก่ วิทยาเขตศรีสะเกษ วิทยาเขตมหาสารคาม วิทยาเขตชัยภูมิ และวิทยาเขตอุดรธานี จำนวน 248 คน รวมทั้งหมดเป็น 418 คน (กองส่งเสริมวิชาการ มหาวิทยาลัย การกีฬาแห่งชาติ, 2567)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นอาจารย์ระดับอุดมศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการตัดสินกีฬา วอลเลย์บอล และนักศึกษา จำนวน 129 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญด้านการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล โดยใช้การเลือก แบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มเป็นอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ใน

รายวิชากีฬาวอลเลย์บอลในระดับอุดมศึกษา ที่มีประสบการณ์การสอนในรายวิชาวอลเลย์บอลไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 6 คน และผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับสมาคมกีฬาวอลเลย์บอลแห่งประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2567 จำนวน 3 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 9 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

2.2 กลุ่มนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาที่สังกัดมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จาก 4 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตศรีสะเกษ วิทยาเขตมหาสารคาม วิทยาเขตชัยภูมิ และวิทยาเขตอุดรธานี ในแต่ละวิทยาเขตจะคัดเลือกนักศึกษา จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 120 คน คัดเลือกด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่คือนักศึกษาอยู่ในชมรมวอลเลย์บอลแต่ละวิทยาเขต

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบสอบถามสำหรับนักศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยลักษณะเป็นข้อคำถามแบบตัวเลือก (Check-list) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อยู่ในชมรมวอลเลย์บอล เคยเข้ารับการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล และอยากเป็นผู้ตัดสินสมาคมวอลเลย์บอลหรือไม่ ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง ในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ในการเป็นผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน 2) ด้านสามารถในการวิเคราะห์ พิจารณาสถานการณ์ และการตัดสินใจ 3) ด้านทักษะในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน และ 4) ด้านบทบาทหน้าที่ในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามแบบปิด (Close Ended Question) โดยใช้วิธีประมาณค่ามาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) มีเกณฑ์การให้ คะแนน ดังนี้ ความคิดเห็นกับสภาพความเป็นจริง คะแนน 1 หมายถึง ระดับความคิดเห็นกับสภาพความเป็นจริงน้อยที่สุด ถึง คะแนน 5 หมายถึง ระดับความคิดเห็นกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด และความคิดเห็นกับสภาพความคาดหวัง คะแนน 1 หมายถึง ระดับความคิดเห็นกับสภาพความคาดหวังน้อยที่สุดถึงคะแนน 5 หมายถึง ระดับความคิดเห็นกับสภาพความคาดหวังมากที่สุด

เกณฑ์การให้คะแนนนำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวังและสภาพที่เป็นจริง ในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด กำหนดเกณฑ์ให้คะแนน ดังนี้ 4.51 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด, 3.51 - 4.50 หมายถึง มาก, 2.51 - 3.50 หมายถึง ปานกลาง, 1.51 - 2.50 หมายถึง น้อย และ 1.00 - 1.50 หมายถึง น้อยมากที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2535) เกณฑ์การประเมิน PNI Modified คะแนน < 0.20 ความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด, 0.20 - 0.29 ความต้องการจำเป็นน้อย, 0.30 - 0.39 ความต้องการจำเป็นปานกลาง, 0.40 - 0.49 ความต้องการจำเป็นมาก และ ≥ 0.50 ความต้องการจำเป็นเร่งด่วน และตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งประเด็นการสัมภาษณ์ เป็น 4 หัวข้อ ดังนี้ 1) ด้านความรู้ในการเป็นผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน 2) ด้านทักษะในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน 3) ด้านสามารถในการวิเคราะห์ พิจารณาสถานการณ์ และการตัดสินใจ ในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน และ 4) ด้านบทบาทหน้าที่ในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน

3. ขั้นตอนการออกแบบเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามสร้างจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) และพิจารณาความคิดเห็น จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับเหมาะสมมาก (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) เป็นการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.98 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับความเชื่อมั่นสูงมาก แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) อยู่ในระดับดีเยี่ยม และสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือ (Tavakol, M. & Dennick, R., 2011)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตัดสินใจวอลเลย์บอล จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญด้านการตัดสินใจวอลเลย์บอล โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มเป็นอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในรายวิชากีฬาวอลเลย์บอลในระดับอุดมศึกษา ที่มีประสบการณ์การสอนในรายวิชาวอลเลย์บอลไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 6 คน และผู้ตัดสินใจวอลเลย์บอลที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับสมาคมกีฬาวอลเลย์บอลแห่งประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2567 จำนวน 3 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 9 คน

2. ผู้ตัดสินใจวอลเลย์บอลที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับสมาคมกีฬาวอลเลย์บอลแห่งประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2567 จำนวน 3 คน การสัมภาษณ์ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อผู้เชี่ยวชาญล่วงหน้า เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ท่านละประมาณ 30 - 60 นาที และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นที่สำคัญและนำไปใช้ในการออกแบบสอบถามต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาที่อยู่ในชมรมวอลเลย์บอลของมหาวิทยาลัย การกีฬาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมจำนวนทั้งสิ้น 120 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (ค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับ = 0.97 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค = 0.98 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มนักศึกษา จำนวน 120 คน (จาก 4 วิทยาเขต ๆ ละ 30 คน) ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามใช้รูปแบบออนไลน์ผ่านระบบ Google Forms กำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 10 - 15 นาที ต่อฉบับ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ 1) ดำเนินการโดยประสานงานผ่านอาจารย์ผู้สอนในแต่ละวิทยาเขต เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอความร่วมมือในการเผยแพร่แบบสอบถามไปยังนักศึกษาที่เข้าเกณฑ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ ผ่านระบบ Google Forms ซึ่งมีข้อดี คือสามารถเข้าถึง

กลุ่มเป้าหมายได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ผู้วิจัยได้แนบลิงก์แบบสอบถามไปยังกลุ่ม LINE หรือกลุ่ม Facebook ที่นักศึกษาใช้สื่อสารร่วมกัน พร้อมคำอธิบายประกอบอย่างชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ข้อมูลที่ต้องตอบ และการรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคล 2) กำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถาม ประมาณ 10 - 15 นาทีต่อฉบับ โดยนักศึกษสามารถเข้าทำแบบสอบถามได้จากอุปกรณ์ของตนเอง เช่น โทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์ และ 3) การเก็บข้อมูล ดำเนินการภายในระยะเวลา 2 สัปดาห์ โดยมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องร่วมกับอาจารย์ผู้ประสานงานในแต่ละวิทยาเขต เพื่อให้แน่ใจว่ามีการตอบแบบสอบถามครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด เมื่อเก็บข้อมูลครบแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนที่วางไว้ หลังจากเก็บข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความต้องการจำเป็น โดยการหาค่าความต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น และดำเนินการจัดอันดับความต้องการจำเป็น

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และเพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาบอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมใช้วิธีการเปรียบเทียบระหว่าง สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง โดยใช้ดัชนีความต้องการจำเป็นที่ปรับปรุงแล้ว (Modified Priority Needs Index: PNI_{Modified}) ตามแนวทางของ สุวิมล ว่องวาณิช เพื่อจัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนา (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548) โดยมีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$PNI_{Modified} = \frac{(I-D)}{D}$$

โดยที่ I = ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่คาดหวัง (Importance)

D = ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่เป็นจริง (Degree of Success)

หากค่า PNI_{Modified} > 0.2 ถือว่าเป็นความต้องการจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาในลำดับต้น

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยถอดความ อ่านทำความเข้าใจ จัดกลุ่มประเด็นสำคัญ และตีความตามกรอบ APIE ได้แก่ การตัดสินใจ การวิเคราะห์และตัดสินใจ ทักษะการตัดสินใจ และบทบาทหน้าที่ผู้ตัดสิน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาบอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการนำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	นักศึกษา (n = 120 คน)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	78	65.00
หญิง	42	35.00

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	นักศึกษา (n = 120 คน)	
	จำนวน	ร้อยละ
2. อายุ		
ต่ำกว่า 18 ปี	2	1.70
19 ปี	46	38.30
20 ปี	32	26.70
21 ปี	19	15.80
22 ปี	15	12.50
23 ปี	6	5.00
3. ระดับการศึกษา		
ปี 1	38	31.70
ปี 2	38	31.70
ปี 3	28	23.30
ปี 4	16	13.30
6. สังกัดอยู่ในชมรมวอลเลย์บอล		
อยู่	120	100.00
ไม่อยู่	00	00.00
7. เคยเข้ารับการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล		
เคยระบุ/จำนวนครั้ง	16	13.30
ไม่เคย	104	86.70
8. อยากเป็นผู้ตัดสินสมาคมวอลเลย์บอลหรือไม่		
อยากเป็น	104	86.70
ไม่อยากเป็น	16	13.30

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 120 คน พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 65.00) อายุเฉลี่ย 19 ปี (ร้อยละ 46.00) ทุกคนกำลังศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 100.00) สังกัดชมรมวอลเลย์บอล (ร้อยละ 100.00) ไม่เคยอบรมผู้ตัดสิน (ร้อยละ 86.70) และมีความต้องการเป็นผู้ตัดสินสมาคม (ร้อยละ 86.70)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังจัดเรียง ลำดับตามค่า PNI ของนักศึกษาในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน (n = 120)

รายด้าน	สภาพที่ความจริง (I)			สภาพที่คาดหวัง (D)			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	PNI _{modified}	ลำดับ
1. ด้านองค์ความรู้ในการเป็นผู้ตัดสิน	3.36	0.63	ปานกลาง	4.21	0.70	มาก	0.85	3
2. ด้านสามารถในการวิเคราะห์ พิจารณา สถานการณ์ และการตัดสินใจ	3.31	0.79	ปานกลาง	4.25	0.72	มาก	0.94	2
3. ด้านทักษะในการตัดสิน	3.21	0.76	ปานกลาง	4.20	0.65	มาก	0.99	1
4. ด้านบทบาทหน้าที่ในการตัดสิน	3.34	0.64	ปานกลาง	4.14	0.64	มาก	0.80	4
ค่าเฉลี่ยรวม	3.30	0.71	ปานกลาง	4.20	0.65	มาก	0.90	

จากตารางที่ 2 พบว่า เมื่อพิจารณาผลการประเมินความต้องการจำเป็นสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง จัดเรียงลำดับ ตามค่า $PNI_{modified}$ ของนักศึกษาในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ขั้นพื้นฐาน พบว่า ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับเร่งด่วน ($PNI_{modified} = 0.90$) ความต้องการจำเป็น สูงสุด คือ 1) ด้านทักษะในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน ($PNI_{modified} = 0.99$) 2) ด้านสามารถในการวิเคราะห์ พิจารณาสถานการณ์ และการตัดสินใจ ในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน ($PNI_{modified} = 0.94$) 3) ด้านองค์ ความรู้ในการเป็นผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ($PNI_{modified} = 0.85$) และ 4) ด้านบทบาทหน้าที่ใน การตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน ($PNI_{modified} = 0.80$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ($n = 9$)

หลักการ สร้างโปรแกรม APIE ของ Austin	แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
1. ความรู้ในการตัดสิน	1.1 ความรู้ที่ควรมี: ควรรู้กฎกติกา FIVB, แนวทางผู้ตัดสิน, ทักษะสื่อสาร และจิตวิทยาการกีฬา 1.2 ปัญหาด้านความรู้: ขาดความเข้าใจกติกาและประสบการณ์จริง 1.3 แนวทางการพัฒนา: อบรมเชิงทฤษฎี - ปฏิบัติ, ใช้วิดีโอประกอบ, ฝึกปฏิบัติจริงและสอบวัดผล
2. การวิเคราะห์ และตัดสินใจ	2.1 องค์ประกอบการวิเคราะห์และตัดสินใจ: ต้องมีไหวพริบ, วิเคราะห์เกมแม่นยำ, เข้าใจธรรมชาติ ของกีฬา 2.2 ปัญหาด้านการวิเคราะห์/ตัดสินใจ: ขาดสมาธิ, ตัดสินผิดพลาดในจังหวะเร็ว และขาด ประสบการณ์เกมจริง 2.3 แนวทางพัฒนา: ฝึกจำลองสถานการณ์, วิเคราะห์คลิปเกม และทำแบบฝึกหัดจำลอง
3. ทักษะการตัดสิน	3.1 ความเข้าใจบทบาทผู้ตัดสิน: รับบทบาทตนเอง, ใช้สัญญาณถูกต้อง และมีบุคลิกภาพและ จริยธรรมที่ดี 3.2 ปัญหาบทบาทที่ควรพัฒนา: ขาดการฝึกสม่ำเสมอ, วางตัวไม่เหมาะสม และขาดความมั่นใจ 3.3 แนวทางพัฒนา: อบรมเชิงลึก, ใช้คลิปวิเคราะห์, ฝึกควบคุมเกม และพัฒนาอารมณ์
4. บทบาทหน้าที่ ผู้ตัดสิน	4.1 ทักษะที่ควรมี: ต้องเชี่ยวชาญด้านกฎกติกา, สัญญาณมือ, การเคลื่อนไหว, การบันทึก และ การควบคุมอารมณ์ 4.2 ปัญหาทักษะที่ต้องพัฒนา: ตัดสินใจไม่เด็ดขาด ขาดทักษะสื่อสาร และมั่นใจเกินเหตุ 4.3 แนวทางพัฒนาทักษะ: ฝึกจากสถานการณ์จำลอง เก็บชั่วโมงตัดสินจริงและพัฒนา Soft Skills เช่น ฝึกทักษะการทำ Scoresheet E-Score และเรียบเรียงลำดับพิธีการอย่างเป็นระบบ

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรม ผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น ความมุ่งเน้นทั้งในด้านองค์ความรู้ ทักษะการวิเคราะห์ การตัดสินใจ และบทบาทหน้าที่ของผู้ตัดสิน โดยสามารถสรุป สาระสำคัญได้ 4 ด้านหลัก ดังนี้ 1) องค์ความรู้ในการตัดสิน พบว่า ผู้ตัดสินควรมีความรู้ด้านกฎกติกา FIVB แนว ทางการตัดสิน การสื่อสาร และจิตวิทยาการกีฬา อย่างครบถ้วน โดยปัญหาสำคัญคือการขาดความเข้าใจในกติกา และประสบการณ์จริง ซึ่งควรแก้ไขด้วยการจัดอบรมแบบบูรณาการ ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ โดยใช้สื่อวิดีโอ ฝึกปฏิบัติจริง และมีการสอบวัดผลความเข้าใจ 2) การวิเคราะห์และตัดสินใจ พบว่า การตัดสินที่มีคุณภาพต้อง อาศัยไหวพริบ ความสามารถในการวิเคราะห์เกม และเข้าใจบริบทของการแข่งขัน โดยปัญหาหลัก คือ ความผิดพลาด ในการตัดสินจากจังหวะเร็ว การขาดสมาธิ และประสบการณ์ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกจำลองสถานการณ์ วิเคราะห์คลิปการแข่งขัน และฝึกการตัดสินในสภาพแวดล้อมใกล้เคียงของจริง 3) ทักษะการตัดสิน พบว่า ผู้ตัดสิน ควรเข้าใจบทบาทของตน ใช้สัญญาณได้ถูกต้อง และแสดงบุคลิกภาพที่เหมาะสม ปัญหาที่พบคือการขาดการฝึก สม่ำเสมอ ความไม่มั่นใจ และการวางตัวไม่เหมาะสม ซึ่งควรได้รับการพัฒนาโดยการอบรมเชิงลึก การวิเคราะห์

คลิป และฝึกควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์จริง และ 4) บทบาทหน้าที่ผู้ตัดสิน การเป็นผู้ตัดสินที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีความชำนาญทั้งด้านกฎกติกา สัญญาณมือ การเคลื่อนไหว การบันทึกผลการแข่งขัน และการควบคุมอารมณ์ โดยปัญหาที่พบบ่อย ได้แก่ การขาดความเด็ดขาด ทักษะการสื่อสารที่ไม่ดี และความมั่นใจที่เกินพอดี ซึ่งควรพัฒนา โดยฝึกจากสถานการณ์จำลอง เก็บข้อมูลผู้ตัดสินจริง และพัฒนา Soft Skills เช่น การทำ Scoresheet ใช้ระบบ E-Score และจัดลำดับพิธีการอย่างเป็นระบบ

โดยสรุป การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมผู้ตัดสินควรมีความเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และ คุณลักษณะเฉพาะของผู้ตัดสิน เพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญและความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ในสนามแข่งขันจริง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความต้องการ จำเป็นในการฝึกอบรมผู้ตัดสินวอลเลย์บอลในระดับเร่งด่วน ($PNI_{modified} = 0.90$) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขาด ความมั่นใจ ประสบการณ์ตรง และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ตัดสินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะใน บริบทของการตัดสินในสถานการณ์จริงที่ต้องการความแม่นยำ ความคล่องตัว และการตัดสินใจอย่างถูกต้องใน ระยะเวลาอันสั้น พบว่า ลำดับของความต้อการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ 1) ทักษะในการตัดสินกีฬาวอลเลย์บอล ขั้นพื้นฐาน 2) ความสามารถในการวิเคราะห์ พิจารณาสถานการณ์ และตัดสินใจ 3) องค์ความรู้ที่จำเป็นในการเป็น ผู้ตัดสิน และ 4) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้ตัดสิน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Wiersma, L. D. & Sherman, C. P. ที่เสนอว่าการฝึกอบรมด้านการตัดสินควรเริ่มจากการประเมินความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ สามารถออกแบบเนื้อหาที่ตอบสนองต่อทักษะที่ยังขาดแคลนและลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง (Wiersma, L. D. & Sherman, C. P., 2005) นอกจากนี้ งานวิจัยของ Pascarella, E. T. & Terenzini, P. T. ชี้ให้เห็นว่า ประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติจริงมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาทักษะที่ซับซ้อน เช่น การตัดสินใจในสถานการณ์การแข่งขันกีฬา (Pascarella, E. T. & Terenzini, P. T., 2005) และสอดคล้องกับ Dimitropoulos, P. พบว่า ผู้ตัดสินที่ได้รับการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ และมีการพัฒนาทั้งในด้านทักษะ ความรู้ และจิตวิทยาการตัดสิน จะสามารถรับมือกับความกดดันในสนามแข่งขันได้ดีกว่าและมีความมั่นใจในตนเองสูงกว่า (Dimitropoulos, P., 2011) ขณะที่ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Unnithan, V. et al. เน้นย้ำถึงความสำคัญของการฝึกแบบบูรณาการที่เน้นการใช้สถานการณ์จำลองและการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อพัฒนาการตัดสินใจ ที่เหมาะสมในบริบทการแข่งขันจริง ดังนั้น การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมผู้ตัดสินกีฬาวอลเลย์บอลควรมุ่งเน้น การเติมเต็มองค์ประกอบที่นักศึกษาขาด ทั้งในด้านทักษะ ความรู้ และบทบาทหน้าที่ ผ่านกระบวนการฝึกอบรม ที่มีการประเมินความต้องการอย่างเป็นระบบและมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เพื่อให้สามารถผลิตผู้ตัดสินที่มี คุณภาพในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Unnithan, V. et al., 2012) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson-Butcher, D. et al. ได้ศึกษาบทบาทของการฝึกอบรมโค้ชในระดับชาติของสหรัฐอเมริกา และพบว่า การเข้าร่วมอบรมอย่างมีโครงสร้างมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะชีวิตของนักกีฬา ซึ่งสะท้อนว่าการฝึกอบรมผู้ที่ มีบทบาทในสนามแข่งขัน เช่น โค้ชหรือผู้ตัดสิน สามารถส่งผลต่อคุณภาพของนักกีฬาในระยะยาว (Anderson-Butcher, D. et al., 2024) ตรงตามแนวคิด APIE ยังได้รับการสนับสนุนในงานวิจัยด้านการฝึกอบรมบุคลากรสาย สุขภาพ การศึกษา และกีฬา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อมีการวางแผนเป็นระบบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จะส่งผล

ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งและเกิดการนำไปใช้จริงในบริบทการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Norman, G. J. et al., 2005)

ส่วนผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญเสนอแนวทางพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมครอบคลุม 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) องค์ความรู้ในการตัดสินใจ 2) การวิเคราะห์และตัดสินใจ 3) ทักษะการตัดสินใจ และ 4) บทบาทหน้าที่ผู้ตัดสินใจ โดยควรออกแบบตามกรอบการพัฒนาโปรแกรม APIE ของ Austin, D. R. ซึ่งเน้นการฝึกที่ผสมผสานทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติด้านองค์ความรู้ในการตัดสินใจ (Austin, D. R., 2013) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cushion, C. J. ที่กล่าวว่าควรเน้นความเข้าใจในกติกา FIVB การสื่อสาร และจิตวิทยาการกีฬา (Cushion, C. J., 2018) และสอดคล้องกับ Zenko, Z. et al. ที่แนะนำการใช้วิดีโอและการประเมินตนเองเพื่อเสริมประสบการณ์ด้านการวิเคราะห์และตัดสินใจ (Zenko, Z. et al., 2016) และ Dodt, M. et al. กล่าวว่า การฝึกผ่านสถานการณ์จำลองช่วยเพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจ ด้านทักษะการตัดสินใจ (Dodt, M. et al., 2022) พบว่า ความมั่นใจ บุคลิกภาพ และการจัดการกับความเครียดส่งผลต่อความเชื่อมั่นจากผู้เล่นและโค้ช ซึ่งด้านบทบาทหน้าที่ (Mathers, J. F. & Brodie, K., 2011); (Mascarenhas, D. R. D. et al., 2009); (Wong, R. S. K. et al., 2015) ต่างเห็นตรงกันว่า ผู้ตัดสินใจต้องพัฒนาทั้งด้านเทคนิค จิตวิทยา และความสามารถในการควบคุมตนเองภายใต้ความกดดัน เพื่อให้การตัดสินใจแม่นยำและได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องในสนาม การบูรณาการกรอบแนวคิด APIE เข้ากับการฝึกอบรมที่เน้นการประเมินความต้องการเฉพาะบุคคล การวางแผนที่มีโครงสร้างการดำเนินการฝึกอบรมที่ตอบสนองต่อความต้องการ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้โปรแกรมฝึกอบรมผู้ตัดสินใจฟาวอลเลย์บอลมีความเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ตัดสินใจฟาวอลเลย์บอลจำเป็นต้องอิงบนพื้นฐานของความเข้าใจเชิงลึกในด้านองค์ความรู้ ทักษะ และจริยธรรม พร้อมมีการวางแผนอย่างเป็นระบบตามหลักการแนวคิด APIE เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมหรือกิจกรรมฝึกอบรมที่มีลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมิน (Assessment) การวางแผน (Planning) การดำเนินการ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนกัน เพื่อให้การพัฒนาโปรแกรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิด APIE นิยมประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมในหลากหลายสาขา อาทิ ด้านกีฬา การส่งเสริมสุขภาพ การฝึกอาชีพ และการพัฒนาศักยภาพบุคคล เนื่องจากเป็นแนวทางที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบท กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของแต่ละโปรแกรมได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมมีความเป็นระบบ ชัดเจน และสามารถวัดผลได้ โดยเน้นให้ผู้เข้าร่วมเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ทั้งในด้าน ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมผู้ตัดสินใจฟาวอลเลย์บอลให้มีความเชี่ยวชาญและพร้อมปฏิบัติหน้าที่ในสนามแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

นักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะด้านการเป็นผู้ตัดสินใจฟาวอลเลย์บอลขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับกติกา สัญญาณมือ การวิเคราะห์เกม และการควบคุมอารมณ์ จึงควรมีการจัดอบรมที่ผสมผสานทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในสถานการณ์จำลองจริง รวมถึงการเสริมสร้างจริยธรรมและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับบทบาทของผู้ตัดสินใจ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมที่เหมาะสมกับนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย โดยอิงจากความต้องการที่ปรากฏ ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการหรือกิจกรรมเสริม เช่น ชุมรมกีฬาและชมรมผู้ตัดสินใจ เพื่อเสริมสร้างทักษะเชิงวิชาชีพ ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการจัดอบรมของหน่วยงาน

ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรกีฬาในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อีกทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้ในการเตรียมนักศึกษาสู่การสอบรับรองคุณวุฒิผู้ตัดสินจากสมาคมกีฬาแห่งประเทศไทยหรือองค์กรระดับสากล สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรศึกษาความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายอื่น เช่น ครูพลศึกษา บุคลากรกีฬาท้องถิ่น หรือผู้ที่เคยผ่านการอบรมมาก่อน เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบและพัฒนาโปรแกรมให้ตอบโจทย์ในระดับสูงขึ้น ควรดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นในกลุ่มตัวอย่างจริง พร้อมทั้งประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมอย่างเป็นระบบ และควรศึกษาปัจจัยเสริมอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจในการเป็นผู้ตัดสิน ผลตอบแทนทางอาชีพ หรือการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาและความยั่งยืนของผู้ตัดสินในระบบกีฬาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรีธา พรหมเทพ และคณะ. (2561). ความคิดเห็นของผู้ตัดสินฟุตบอลที่มีต่อปัจจัยการตัดสินฟุตบอลลีกภูมิภาค ดิวิชั่น 2 โซนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2558. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 8(2), 1-9.
- กองส่งเสริมวิชาการ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ. (2567). กลุ่มมาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2567 จาก <http://www.tnsu.ac.th/article223>
- จิรศักดิ์ พุ่มดวง. (2553). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ตัดสินกีฬาโอลิมปิกตามทฤษฎีของผู้ควบคุมทีม นักกีฬาโอลิมปิก ในการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยครั้งที่ 37 “แม่โดมเกมส์”. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- สิทธิพงษ์ ปานนา. (2562). กีฬากับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียน. วารสารร่วมพฤษภูมิมหาวิทยาลัยเกริก, 37(1), 105-115.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย.
- Afanasov, M. (2024). Resolving International Financial Disputes in Volleyball. Retrieved May 15, 2025, from <https://legaltts.ro/en/author/m-afanasov/>
- Anderson-Butcher, D. et al. (2024). Coach Training Participation and Athlete Life Skill Development: Findings from The US National Coach Survey. Quest, 1-19. <https://doi.org/10.1080/00336297.2024.2407140>
- Austin, D. R. (2013). Therapeutic Recreation Processes & Techniques: Evidenced-Based Recreational Therapy. (7th ed.). Illinois: Sagamore Publishing.
- Betts, K. et al. (2025). International study of professional development in sports coaching: Awareness of neuromyths, brain knowledge, and evidence-based practices. Retrieved November 10, 2024, from <https://shorturl.asia/fDCTk>
- Cushion, C. J. (2018). Reflection and reflective practice discourses in coaching: A critical analysis. Sport, education and society, 23(1), 82-94.
- Dimitropoulos, P. (2011). Corporate governance and earnings management in the European football industry. European Sport Management Quarterly, 11(5), 495-523.

- Dodt, M. et al. (2022). Personality profile of team handball referees at expert level. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 52(1), 58-67.
- Kobierecka, A. (2023). International Olympic Committee Struggle against the COVID-19 Pandemic Health Diplomacy of Non-State Actors. *Athenaeum Polskie Studia Politologiczne*, 79(1), 215-239.
- Mascarenhas, D. R. D. et al. (2009). Physical performance and decision making in association football referees: A naturalistic study. *The Open Sports Sciences Journal*, 2(1), 1-9.
- Mathers, J. F. & Brodie, K. (2011). Elite refereeing in professional soccer: A case study of mental skills support. *Journal of Sport Psychology in Action*, 2(3), 171-182.
- Norman, G. J. et al. (2005). Comparability and reliability of paper-and computer-based measures of psychosocial constructs for adolescent physical activity and sedentary behaviors. *Research quarterly for exercise and sport*, 76(3), 315-323.
- Pascarella, E. T. & Terenzini, P. T. (2005). How college affects students: A third decade of research. *Journal of Student Affairs in Africa*, 2(2), 47-50.
- Phipps, D. J. et al. (2021). A dual-process model of affective and instrumental attitudes in predicting physical activity. *Psychology of Sport and Exercise*, 54(2), 1-32.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49-60.
- Tavakol, M. & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International journal of medical education*, 2, 53-55. doi: <https://www.ijme.net/archive/2/cronbachs-alpha/>
- Unnithan, V. et al. (2012). Talent identification in youth soccer. *Journal of sports sciences*, 30(15), 1719-1726.
- Wiersma, L. D. & Sherman, C. P. (2005). Volunteer youth sport coaches' perspectives of coaching education/certification and parental codes of conduct. *Research quarterly for exercise and sport*, 76(3), 324-338.
- Wong, R. S. K. et al. (2015). Stress, coping, coping effectiveness and emotions in Malaysian Elite tenpin bowlers: Role of context and importance. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 13(4), 320-334.
- Zenko, Z. et al. (2016). Changing minds: Bounded rationality and heuristic processes in exercise-related judgments and choices. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 5(4), 337-351.

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม*

MANAGEMENT STRATEGIES OF PILOT SCHOOLS IN EDUCATION SANDBOX OF CHIANG MAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BASED ON THE CONCEPT OF INNOVATIVE ORGANIZATION

จตุรงค์ ศรีเมืองมา*, ชูชีพ พุทประเสริฐ, สำเนา หมั่นแจ่ม, ศิริมาศ โกศลย์พัฒน์
Chaturong Srimuangma*, Choochip Phuprasert, Samnao Muenjaem, Sirimas Kosanpipat
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย
Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand
*Corresponding author E-mail: chaturong1212@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียน 3) พัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และ 4) ตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา 317 คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง แบบสอบถาม แบบตรวจสอบ แบบประเมิน การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมพิจารณา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multi-Phase mixed method) จำนวน 4 ระยะ สถิติที่ใช้ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย การวางแผน, การจัดองค์กร, การอำนวยการ, การควบคุม, การประสานงาน และการประเมินผล และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์, ภาวะผู้นำ, บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน, โครงสร้างองค์กร, วัฒนธรรมองค์กร, บุคลากร, การสื่อสาร, และการสนับสนุน 2) สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) สภาพที่พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) 3) กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการดำเนินงานสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม 4) กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100 มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$)

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหารโรงเรียน, โรงเรียนนาร่อง, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, องค์กรแห่งนวัตกรรม

Abstract

This research article aimed to 1) Study the components of school management, 2) Examine the current conditions and desired conditions of school management, 3) Develop school management

strategies, and 4) Verify and evaluate management strategies of pilot schools in the education sandbox of Chiang Mai primary educational service area office based on the concept of innovative organization. The sample consisted of 317 teachers and educational personnel. The research instruments included document synthesis forms, questionnaires, verification forms, evaluation forms, focus group discussions, workshops, and public hearings. The study employed a multi-phase mixed methods research design consisting of 4 phases. Statistical analysis utilized frequency, percentage, mean, standard deviation, and Priority Needs Index (PNI). The findings revealed that: 1) The components of school management comprised six elements: planning, organizing, directing, controlling, coordinating, and evaluating. The innovative organization components consisted of eight elements: strategy, leadership, work atmosphere and environment, organizational structure, organizational culture, personnel, communication, and support. 2) The current conditions of school management overall were implemented at a high level ($\bar{X} = 3.87$), while the desired conditions of school management overall were at the highest level ($\bar{X} = 4.55$). 3) The management strategies for pilot schools in educational innovation areas comprised two main strategies: Strategy 1-Development of management processes for pilot schools in education sandbox, and Strategy 2-Development of operations toward becoming an innovative organization. 4) The management strategies for pilot schools in education sandbox demonstrated accuracy and propriety at 100 percent, with feasibility at a high level ($\bar{X} = 4.33$) and utility at a high level ($\bar{X} = 4.34$).

Keywords: School Management Strategies, Pilot Schools, Educational Sandbox, Innovative Organization

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับประเทศไปสู่เป้าหมาย “ประเทศไทยมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกายใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบ ต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิด ที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ โดยมีสัมมาชีฟตามความถนัดของตนเอง (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 มีเป้าหมายพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และจัดการศึกษาให้ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานอย่างเท่าเทียม ระบบการศึกษามีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และสนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเหมาะสมกับ บริบทของพื้นที่ตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาการจัดการ การศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนไทย ให้มีคุณภาพ มีความใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย (พระราชบัญญัติพื้นที่

นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562) ได้กำหนดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิบัติการบริหารและการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา รวมทั้งมีการขยายผลนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนและวิธีการปฏิบัติที่ดีไปใช้ในสถานศึกษา ให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่กำหนดให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2565 - 2569 โดยมี การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) พิจารณาร่างยุทธศาสตร์ (Public Hearing) ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่าการจัดการศึกษาเชียงใหม่ต้องปรับตัวแบบก้าวกระโดดที่ตอบโจทย์ นวัตกรรมการศึกษาแห่งอนาคต (CM-EDU Next Normal) จังหวัดเชียงใหม่ได้แถลงเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นริเริ่ม สร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่มีความสุข สำหรับบุคคลทุกช่วงวัย บนหลักการจังหวัดการศึกษา สถานศึกษาจัดการตนเอง ดำเนินการปฏิบัติการบริหาร และการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่, 2562)

การบริหารโรงเรียนเพื่อสร้างเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะแวดล้อม ในการบริหารจัดการต้องนำเทคนิค วิธีการ หรือมีการปรับปรุงโครงสร้างในโรงเรียนให้มีความเหมาะสม โดยแนวคิด องค์กรแห่งนวัตกรรม (Innovative Organization) มีความสำคัญและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่มุ่งสร้างและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาขยายผลสู่สถานศึกษาอื่น ๆ พัฒนาบุคลากร ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2563) การพัฒนาโรงเรียน ให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรในทุกระดับและมีองค์ประกอบสำคัญ เช่น การกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่ชัดเจน การสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการเชื่อมโยง กับปัจจัยภายนอกองค์กร (สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม, 2563) โดยที่ผลการวิจัยของ Zhao, J. พบว่า การจัดการโรงเรียนเชิงนวัตกรรมมีส่วนช่วยส่งเสริมการศึกษาเพื่อความคิดสร้างสรรค์ และช่วยให้โรงเรียนมีความสามารถในการแข่งขันเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Zhao, J., 2009)

ดังนั้น จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะนำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน และองค์กรแห่งนวัตกรรม มาใช้ในการบริหารโรงเรียนเพื่อกำหนดแนวทางเชิงรุก การนำกระบวนการสร้างและพัฒนานวัตกรรม ไปปฏิบัติงานด้านการบริหารโรงเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่ง นวัตกรรม และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาการบริหารงานโดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของ การบริหารโรงเรียน ในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม
4. เพื่อตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multi-Phase mixed method) ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัย แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ตารางที่ 1 วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีการดำเนินงาน
ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	1. สังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน องค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม จากแนวคิดและผลงานวิจัยของนักวิชาการและนักการศึกษาภายในประเทศและต่างประเทศ 2. ตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน องค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)
ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	1. สอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 2. สัมภาษณ์แนวทางในการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	1. การจัดทำ TOWS Matrix จุดแข็ง จุดอ่อน จากค่าความต้องการจำเป็น โอกาสและภาวะคุกคามจากการโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 2. ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
ระยะที่ 4 การตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	1. ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมโดยจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) 2. ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยการประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing)

จากตารางที่ 1 พบว่า วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 4 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การสังเคราะห์ ตรวจสอบ และยืนยัน องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน, ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์, ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และระยะที่ 4 การตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 สังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียน 2) จัดทำร่างแบบสังเคราะห์องค์ประกอบนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบและภาษา 3) นำแบบสังเคราะห์องค์ประกอบให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องของภาษาที่ใช้ และหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยการวิเคราะห์ค่า (Index of item Objective Congruence: IOC) ของ Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) พบว่า แบบสังเคราะห์องค์ประกอบ มีดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 5) นำแบบสังเคราะห์องค์ประกอบไปใช้เก็บข้อมูลองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม จากแหล่งข้อมูลเป็นเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน จำนวน 14 แหล่งข้อมูล และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม จำนวน 18 แหล่งข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ความถี่ (frequency) และร้อยละ (Percentage) องค์ประกอบที่คัดเลือกนำมาศึกษาต้อง เท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของแหล่งข้อมูลที่นำมาสังเคราะห์องค์ประกอบ

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี อภิปรายสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน และผู้อำนวยการโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรม จำนวน 3 คน

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน 2) จัดทำร่างแบบตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบ 3) นำแบบตรวจสอบและยืนยันให้ อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ และภาษา 4) จัดทำแบบตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัย ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขอความอนุเคราะห์เรียนเก็บข้อมูล 2) ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำเสนอที่มาและความสำคัญของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และนำเสนอผลการสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน องค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม และดำเนินการตรวจสอบโดยใช้แบบตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ความถี่ (frequency) และร้อยละ (Percentage) องค์ประกอบที่ผ่านการตรวจสอบและยืนยันต้องมีค่าเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 99 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 99 คน ครูผู้สอน 1,670 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่, 2562)

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., 1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 317 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) สุ่มจากเกณฑ์ขนาดโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวนโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา 75 คน ครู 242 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน และนำข้อมูลจากในระยยะที่ 1 มาจัดทำแบบสอบถามฉบับร่าง 2) นำแบบสอบถามฉบับร่าง เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมเนื้อหา และความถูกต้องของภาษาที่ใช้ 3) นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความถูกต้องของภาษา และหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของRovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. พบว่า แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) และ 4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งสิ้น 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างการวิจัย เพื่อหาความเที่ยง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของ Nunnally, J. C. พบว่า แบบสอบถามด้านสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนฯ มีค่าเท่ากับ 0.998และด้านสภาพที่พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนฯ มีค่าเท่ากับ 0.996 (Nunnally, J. C., 1978) แล้วนำมาจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจัดส่งทางไปรษณีย์ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้รูปแบบการตอบแบบสอบถามออนไลน์ ใช้ระยะเวลารวม 45 วัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$)

ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 1 จัดทำ TOWS Matrix จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน จากค่าความต้องการจำเป็นในระยะที่ 2 และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก นำมาจัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 3 คน และผู้อำนวยการโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน ครูวิชาการโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรม โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์ 2) จัดทำร่างกลยุทธ์ และร่างประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ 3) นำร่างกลยุทธ์ และร่างประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบและภาษา 4) จัดทำร่างกลยุทธ์ และและประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอถึงความสำคัญของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และนำเสนอร่างกลยุทธ์ ในแต่ละประเด็นให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมอภิปรายพิจารณา พร้อมกับนำเสนอปรับแก้ไขกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และดำเนินการสรุปกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อจัดทำฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาฉันทามติ และปรับปรุงพัฒนาเป็น กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ระยะที่ 4 การตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี สนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และประเด็นการสนทนากลุ่ม

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลยุทธ์ 2) จัดทำร่างแบบตรวจสอบกลยุทธ์ และร่างประเด็นการสนทนากลุ่มเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ และภาษา 3) จัดทำแบบตรวจสอบกลยุทธ์ และประเด็นการสนทนากลุ่ม ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงความสำคัญของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และนำเสนอกลยุทธ์ในแต่ละประเด็น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมอภิปรายพิจารณา 3) ตรวจสอบกลยุทธ์โดยใช้แบบตรวจสอบด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม 4) สรุปกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนตามข้อเสนอแนะเพื่อจัดทำฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมโดยใช้สถิติความถี่ (f) ค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อเสนอแนะการตรวจสอบกลยุทธ์ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณา และปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่ ประชุม

ประชาพิจารณ์ (Public Hearings) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนและครู โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และประเด็นการประชุมประชาพิจารณ์

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การพัฒนากลยุทธ์ 2) จัดทำร่างแบบประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และ ร่างประเด็นการประชุมประชาพิจารณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ และภาษา 3) จัดทำแบบตรวจสอบกลยุทธ์ และประเด็นการประชุมประชาพิจารณ์ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ประชุมประชาพิจารณ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงความสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และนำผลการตรวจสอบเสนอกลยุทธ์ และกลยุทธ์หลังผ่านการตรวจสอบ ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมอภิปราย พิจารณากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน 3) ประเมินกลยุทธ์โดยใช้แบบประเมินด้านความเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ 4) สรุปกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนตามข้อเสนอแนะเพื่อจัดทำฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งจะนำเสนอ ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการศึกษางค์ประกอบการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

1.1. องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน, การจัดองค์กร, การอำนวยการ, การควบคุม, การประสานงาน และการประเมินผล และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์, ภาวะผู้นำ, บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน, โครงสร้างองค์กร, วัฒนธรรมองค์กร, บุคลากร, การสื่อสาร, และการสนับสนุน

1.2 การตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม ของโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการตรวจสอบและยืนยันทุกองค์ประกอบ มีค่าความถี่ เท่ากับ 9 คิดเป็นร้อยละ 100

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

2.1 สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D.=0.75) และสภาพที่พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.51)

2.2 ความต้องการจำเป็นในการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมมีค่า $PNI_{Modified} = 0.175$

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ร.ม.	การบริหารโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม	ระดับความคิดเห็น						ความต้องการจำเป็น		การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
		สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์					
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	PNI Modified	ผลการจัดกลุ่ม	
1.	ด้านกลยุทธ์	3.82	0.82	มาก	4.56	0.51	มากที่สุด	0.195	สูง	จุดอ่อน
2.	ด้านภาวะผู้นำ	3.86	0.80	มาก	4.58	0.50	มากที่สุด	0.185	สูง	จุดอ่อน
3.	ด้านวัฒนธรรมองค์กร	3.90	0.77	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	0.168	ต่ำ	จุดแข็ง
4.	ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน	3.85	0.72	มาก	4.56	0.50	มากที่สุด	0.185	สูง	จุดอ่อน
5.	ด้านโครงสร้างองค์กร	3.87	0.68	มาก	4.52	0.50	มากที่สุด	0.169	ต่ำ	จุดแข็ง
6.	ด้านบุคลากร	3.91	0.74	มาก	4.53	0.51	มากที่สุด	0.160	ต่ำ	จุดแข็ง
7.	ด้านการสื่อสาร	3.89	0.73	มาก	4.54	0.51	มากที่สุด	0.166	ต่ำ	จุดแข็ง
8.	ด้านการสนับสนุน	3.88	0.75	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	0.174	ต่ำ	จุดแข็ง
	โดยรวม	3.87	0.75	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	0.175		

3. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก คือ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการดำเนินงานสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์รอง จำนวน 14 กลยุทธ์ มาตรการ จำนวน 28 มาตรการ ตัวบ่งชี้จำนวน 28 ตัวบ่งชี้ แผนงาน จำนวน 28 แผนงาน และโครงการ จำนวน 82 โครงการ

4. ผลการตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

การตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่ามีความถูกต้องและมีความเหมาะสม มีความถี่เท่ากับ 9 คิดเป็นร้อยละ 100 การประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่า มีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.48) และมีความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.48) ดังตารางที่ 3 - 4

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

รายการ	ผลการตรวจสอบ					
	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม		
	ความถี่	ร้อยละ	ผล	ความถี่	ร้อยละ	ผล
1. กลยุทธ์	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม
2. ตัวบ่งชี้	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม
3. มาตรการ	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม
4. แผนงาน	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม
5. โครงการ	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม

ตารางที่ 4 ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาฯ

รายการ	ผลการประเมิน					
	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. กลยุทธ์	4.34	0.49	มาก	4.33	0.48	มาก
2. ตัวบ่งชี้	4.36	0.49	มาก	4.38	0.50	มาก
3. มาตรการ	4.31	0.47	มาก	4.35	0.48	มาก
4. แผนงาน	4.32	0.47	มาก	4.32	0.47	มาก
5. โครงการ	4.33	0.47	มาก	4.34	0.47	มาก
โดยรวม	4.33	0.48	มาก	4.34	0.48	มาก

อภิปรายผล

องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย การวางแผน, การจัดองค์กร, การอำนวยการ, การควบคุม, การประสานงาน และการประเมินผล ผลการศึกษานี้พบองค์ประกอบกระบวนการบริหารตามแนวคิดของ Fayol, H. พร้อมทั้งเพิ่มองค์ประกอบการประเมินผลเข้าไป แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการบริหารโรงเรียนสมัยใหม่ที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทฤษฎีของ Fayol, H. เน้นความสำคัญของการวางแผนที่ต้องมีการมีส่วนร่วมของทั้งองค์กร และการจัดโครงสร้างที่เหมาะสมตามจำนวนบุคลากรและความซับซ้อนของงาน (Fayol, H., 1916) การเพิ่มองค์ประกอบการประเมินผลในบริบทการศึกษาจึงเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการบริหารการศึกษาที่ต้องการการติดตามผลลัพธ์และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกร เมืองมา ที่ศึกษาการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา ซึ่งพบองค์ประกอบบริหารที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดโครงสร้างองค์กร การบริหารทรัพยากรบุคคล การกำกับติดตาม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ความคล้ายคลึงนี้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการบริหารตามทฤษฎีคลาสสิกที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับบริบทการศึกษาที่หลากหลาย (ธนกร เมืองมา, 2560) เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Harris, A. et al. ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนเพื่อการพัฒนาการศึกษาได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผนเชิงระบบ การจัดโครงสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การสร้างภาวะผู้นำร่วม การกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง การประสานงานระหว่างเครือข่าย และการประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างทฤษฎีคลาสสิกของ Fayol กับแนวคิดการบริหารสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม การเรียนรู้องค์กร และความยั่งยืน (Harris, A. et al, 2021)

สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการศึกษานี้ สะท้อนถึงปรากฏการณ์ที่สำคัญในทฤษฎีการจัดการองค์กร คือ การมีอยู่ของ “ช่องว่างประสิทธิภาพ” (Performance Gap) ซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างผลการดำเนินงานที่เป็นจริงกับเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ ทำให้เห็นถึงความซับซ้อนของการจัดการองค์กรการศึกษาในยุคของการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม ซึ่งต้องการการวิเคราะห์เชิงลึกในทฤษฎีการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องในบริบทของโรงเรียนนาร่อง สาเหตุของช่องว่างประสิทธิภาพอาจเกิดจากปัจจัยหลายด้าน เช่น ความไม่ชัดเจนในทิศทางเชิงกลยุทธ์ ความไม่เพียงพอของทรัพยากร การขาดการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์กรที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการนวัตกรรม หรือการขาดระบบการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ การขาดการมีส่วนร่วมของพนักงานระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อการเปลี่ยนแปลงและการต้านทานการเปลี่ยนแปลง (Ling, Z. & Amanda, R., 2019) ดังนั้น

การสร้างความสะดวกคล่องเชิงกลยุทธ์ในโรงเรียนนาร่องต้องใช้การผสมผสานระหว่างการวางแผนระยะยาว การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพสามารถปรับปรุงวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียน โดยสร้างความไว้วางใจ และความยืดหยุ่นของบุคลากร สร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน และการจัดการการเปลี่ยนแปลงช่วยให้โรงเรียนสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงได้มากขึ้น การจัดการศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เคยมีมาก่อนในทศวรรษที่ผ่านมา ตั้งแต่ผลกระทบของการระบาดไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงในวิธีการสอน โรงเรียนต้องการความคล่องตัวในการปรับตัวเข้ากับความท้าทายที่เปลี่ยนแปลง มากกว่าที่เคย (Walk Me, 2024)

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก คือ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการดำเนินงานสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง จำนวน 14 กลยุทธ์ มาตรการ จำนวน 28 มาตรการ ตัวบ่งชี้ จำนวน 28 ตัวบ่งชี้ แผนงาน จำนวน 28 แผนงาน และโครงการ จำนวน 82 โครงการ ผลการพัฒนากลยุทธ์สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เป็นแนวคิดและเครื่องมือสำหรับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การดำเนินการ และการควบคุมที่เหมาะสมกับสภาพองค์กรที่มุ่งเน้นให้โรงเรียนมีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน มีเป้าหมายที่สามารถวัดและประเมินผลได้ และมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประสบความสำเร็จ ช่วยให้โรงเรียนเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติการในด้านนวัตกรรมการศึกษา และการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (Dias, E., 2018) พร้อมกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎีองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ ทฤษฎีองค์กรแห่งนวัตกรรม มาบูรณาการอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทรินทร์ เปียงแก้ว และนันทรัตน์ เจริญกุล ยืนยันถึงความเหมาะสมและประสิทธิผลของแนวทางนี้ในบริบทการศึกษาไทย การมีโครงสร้างกลยุทธ์ที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมเป็น การตอบสนองต่อความซับซ้อนของการบริหารโรงเรียนนาร่องในยุคปัจจุบัน ที่ต้องการทั้งประสิทธิภาพในการดำเนินงานและความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรม การบูรณาการระหว่างสองมิตินี้จะช่วยให้โรงเรียนนาร่องสามารถเป็นต้นแบบและเป็นผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พัทธรินทร์ เปียงแก้ว และนันทรัตน์ เจริญกุล, 2565)

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันในทุกองค์ประกอบ ตั้งแต่ กลยุทธ์ มาตรการ ตัวบ่งชี้ แผนงาน และโครงการ ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงรุกในการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management Theory) ของ Porter, M. E. ที่เน้นความสำคัญของการบูรณาการระหว่างกลยุทธ์ โครงสร้าง และ กระบวนการ เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Porter, M. E., 1985) เช่นเดียวกับผล การศึกษาของ นงลักษณ์ เรือนทอง และนพดล เจนอักษร ที่ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สู่ความเป็นเลิศ พบว่า กลยุทธ์การบริหารที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันในทุกองค์ประกอบ โดยเริ่มจากวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ไปสู่พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ มาตรการ ตัวบ่งชี้ แผนงาน และโครงการที่เป็น รูปธรรม (นงลักษณ์ เรือนทอง และนพดล เจนอักษร, 2561) และผลการศึกษาของ Lester, P. ที่ศึกษาการบริหาร โรงเรียนนวัตกรรมในประเทศสิงคโปร์ พบว่า การกำหนดกลยุทธ์การบริหารที่มีความเชื่อมโยงกันในทุกองค์ประกอบ และการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน นวัตกรรม (Lester, P., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม 1) ผลการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน, การจัดองค์กร, การอำนวยการ, การควบคุม, การประสานงาน และการประเมินผล และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์, ภาวะผู้นำ, บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน, โครงสร้างองค์กร, วัฒนธรรมองค์กร, บุคลากร, การสื่อสาร, และการสนับสนุนกฎหมาย และผลการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบ ผ่านการตรวจสอบและยืนยันทุกองค์ประกอบ 2) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการดำเนินงานสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม มีกลยุทธ์รอง จำนวน 14 กลยุทธ์ 28 มาตรการ 28 ตัวบ่งชี้ 28 แผนงาน และ 82 โครงการ และ 4) ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีความถูกต้องและมีความเหมาะสม และผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผลการวิจัยที่ได้หน่วยงานระดับปฏิบัติ โรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา หรือโรงเรียนทั่วไปสามารถนำไปประยุกต์ใช้ปรับปรุงพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน นำไปเป็นกรอบแนวทางในการบริหารงานให้เกิดความเป็นรูปธรรม โดยการนำไปพัฒนาปรับปรุงกลยุทธ์ของโรงเรียนให้มีความเหมาะสมกับบริบท ความพร้อม ความต้องการของชุมชน เพื่อกำหนดกรอบในการวางแผนพัฒนากลยุทธ์ ดำเนินการตามแผน มีการกำกับติดตาม การดำเนินการ และนำผลไปปรับปรุงกระบวนการพัฒนาการดำเนินการตามกลยุทธ์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารโรงเรียน และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปดำเนินการกำหนดนโยบายการขับเคลื่อนกลยุทธ์เชิงรุก หรือพัฒนาแนวทางการนำกลยุทธ์ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ มุ่งพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการบริหารโรงเรียน เพิ่มความสามารถของครูในการพัฒนาและใช้นวัตกรรม การพัฒนาความสามารถด้านความเป็นนวัตกรรม และคุณภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น และควรนำกลยุทธ์จากการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และประเมินผลสำเร็จเพื่อการปรับปรุง พัฒนากลยุทธ์ให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น และศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอนาคตภาพการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

- ธนกร เมืองมา. (2560). การบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา, 15(2), 45-62.
- นางลักษณ์ เรือนทอง และนพดล เจนอักษร. (2561). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 16(1), 78-90.
- พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก หน้า 102-120 (30 เมษายน 2562).

- พัชรินทร์ เปียงแก้ว และนันทรัตน์ เจริญกุล. (2565). การบริหารสถานศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในประเทศไทย: กรณีศึกษาโรงเรียนนาร่องในจังหวัดเชียงใหม่และศรีสะเกษ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 14(1), 85-102.
- สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม. (2563). การจัดการสู่องค์กรนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาชาติ 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 2561-2580. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2563). โมเดลการจัดการนวัตกรรมในระดับองค์กรหรือระดับบริษัท (Innovative Organization Model: IOM). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่. (2562). ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมเชียงใหม่ 2565 - 2569. เชียงใหม่: สำนักงานคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่.
- Dias, E. (2018). Strategic management of educational institutions enabling transformation to excellent education innovative centers in India. *International Journal of Management, Technology, and Social Sciences*, 3(1), 25-36.
- Fayol, H. (1916). *General and Industrial Management*. Paris: Institute of Electrical and Electronics Engineering.
- Harris, A. et al. (2021). Teachers leading educational reform: The power of professional learning communities. *Educational Management Administration & Leadership*, 49(3), 363-377.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Approach in Quantitative Research. *The Journal of Faculty of Applied Arts*, 7(2), 112-125.
- Lester, P. (2022). Leading innovative schools in Singapore: A case study of successful practices. *Asia Pacific Journal of Education*, 42(1), 67-82.
- Ling, Z. & Amanda, R. (2019). Managing the gaps: How performance gaps shape managerial decision making. *Public Performance & Management Review*, 42(2), 1-33.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: Free Press.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(1977), 49-60.
- Walk Me. (2024). The role of change management in education. Walk Me Blog. Retrieved July 29, 2024, from <https://www.walkme.com/blog/change-management-in-education/>
- Zhao, J. (2009). School innovative management model and strategies: The perspective of organizational learning. *Information Systems Management*, 26(3), 241-257.

การพัฒนาแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติโดยบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่ม สำหรับนักศึกษาที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้าน ทักษะปฏิบัติและผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาครูนาฏศิลป์*

DEVELOPING A LEARNING MODEL FOR PRACTICAL SKILLS BY INTEGRATING GROUP LEARNING FOR STUDENTS WITH DIFFERENT BACKGROUNDS TO ENHANCE THE ABILITY IN PRACTICAL SKILLS AND ACHIEVEMENT OF DANCE TEACHER STUDENTS

มาลินี แทนบุญ

Malinee Tanboon

หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี จันทบุรี ประเทศไทย

Program in Dance Education, Department of Dramatic Arts, Chanthaburi College of Dramatic Arts, Chanthaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: malineetanboon08@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่ม เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะปฏิบัติระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่ม โดยประชากรในการวิจัย คือ นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 สาขานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ประมวลรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 แบบประเมินทักษะปฏิบัติ และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบ t-test จากการศึกษาผลการเปรียบเทียบคะแนนทักษะปฏิบัติก่อนและหลังเรียนผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่ม พบว่า หลังการเรียนด้วยรูปแบบบูรณาการแบบกลุ่ม คะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่า t อยู่ในช่วง 2.58 ถึง 8.13) ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกด้านที่มีการพิจารณา และผลการประเมินความพึงพอใจพบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ มีค่า 4.61 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก หัวข้อที่มีผลการประเมินสูงสุดในระดับดีมาก ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ช่วยให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ และนักศึกษาทุกคนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือร่วมกับกลุ่มทุกกิจกรรม แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่มช่วยให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์โดยตรงสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้มีการสอดแทรกความเป็นครูในตอนท้าย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพแก่นักศึกษามากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: นาฏศิลป์ศึกษา, การเรียนรู้แบบบูรณาการ, การเรียนรู้แบบกลุ่ม

Abstract

This case study research aimed to develop a practical skills instructional model via integrated cooperative learning by comparing the learning achievements before and after using

*Received May 17, 2025; Revised June 11, 2025; Accepted June 15, 2025

the model and to evaluate the satisfaction of the learners who underwent the model. The participants were 17 first-year undergraduate students majoring in Dance Education at Chanthaburi College of Dramatic Arts, enrolled in the first semester of the 2024 academic year. The research instruments included the course syllabus for Practical Dance Skills 1, a practical skills assessment form, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics (t-test). The results revealed that the students' post-intervention practical skill scores were significantly higher than their pre-intervention scores at the .01 level of significance (t-values ranging from 2.58 to 8.13). This indicates a statistically significant improvement in practical skill performance across all assessed areas. In terms of satisfaction, the overall mean score was 4.61, indicating a very high level of satisfaction. The highest-rated aspects of the learning model were the effectiveness of the learning activities in providing knowledge and practical experience, as well as opportunities for active student participation in all tasks, individually or in groups. These findings suggest that the integrated group-based learning model effectively practical skills and learner engagement. The inclusion of pedagogical components at the end of the instructional process further contributed to develop of teaching competencies, supporting the model's applicability in teacher preparation programs in the performing arts.

Keywords: Dance Education, Integrated Cooperative Learning, Group-Based Learning

บทนำ

นาฏศิลป์ศึกษาเป็นหลักสูตรที่พัฒนาในด้านวิชาชีพครูนาฏศิลป์ที่พัฒนามาจากความเป็นครูที่มีจุดเด่นทางด้านความสามารถในการแสดงออก โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วมีศักดิ์ศรีความเป็นครูตามมาตรฐานวิชาชีพ เป็นครูดีมีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตนดีงาม เป็นครูเก่งที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะนาฏศิลป์อย่างลุ่มลึก สามารถประยุกต์ริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรม สามารถบูรณาการศาสตร์การสอนด้านนาฏศิลป์ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพัฒนาทางกาย อารมณ์ สติปัญญาและสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งพัฒนาตนในสังคมแห่งฐานการเรียนรู้ได้ต่อไป หลักสูตรพื้นฐานของนาฏศิลป์ศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ๆ คือ รายวิชาทั่วไปรวมถึงรายวิชาทางด้านนาฏศิลป์ และรายวิชาชีพครู การจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรเน้นการเชื่อมโยงกับผลลัพธ์การเรียนรู้ และเน้นผลการปฏิบัติงานสัมพันธ์กับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ตอบสนองนโยบายและความต้องการของประเทศที่ต้องการสร้างสรรค์ผลงานหรือชิ้นงาน ทางด้านวิชาชีพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านบริการตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา ในด้านรายวิชาทางด้านนาฏศิลป์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ เหมือนกับการเรียนในศาสตร์อื่น ๆ คือ รายวิชาเกี่ยวกับทฤษฎี และรายวิชาเกี่ยวกับการปฏิบัติ โดยที่ผู้เรียนจะเป็นคนเลือกศาสตร์ตามความสนใจของผู้เรียนเอง ในหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาจะเน้นในรายวิชาปฏิบัติมากกว่าหลักสูตรทั่วไป ประกอบกับหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่รับนักศึกษาที่มีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์เข้ามาศึกษา ซึ่งมีนักศึกษาแต่ละคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกันส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน และเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเรียนทักษะปฏิบัติในด้านความเหลื่อมล้ำทางพื้นฐาน นอกจากนี้ นักศึกษายังจะต้องผ่านมาตรฐานความรู้วิชาชีพครูและตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ประกอบด้วย 1) การเปลี่ยนแปลงบริบทของโลก สังคม และแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการศึกษา และจิตวิทยาการปรึกษาในการวิเคราะห์และพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ 3) เนื้อหา

วิชาที่สอน หลักสูตร ศาสตร์การสอนและเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ 4) การวัด ประเมินผล การเรียนรู้ และการวิจัย เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน 5) การใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสาร และการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 6) การออกแบบและการดำเนินการเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพการศึกษา และ 7) จิตวิญญาณความเป็นครู และจรรยาบรรณของวิชาชีพ ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของวิชาชีพครู จึงมีการสอดแทรกมาตรฐานความรู้วิชาชีพครูสำหรับการจัดการเรียนการสอน

ทักษะปฏิบัติเป็นทักษะสำคัญในการจัดการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญ และความคงทน ผลของ พฤติกรรมหรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความแรงหรือความราบรื่นในการจัดการ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นการรับรู้ ให้ผู้เรียนรับรู้ ในสิ่งที่จะทำ ขั้นการเตรียมความพร้อม เป็นการปรับตัวให้พร้อมที่จะทำการเคลื่อนไหวหรือแสดงทักษะ ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม ให้โอกาสแก่ผู้เรียน อาจใช้วิธีการเลียนแบบการกระทำ หรือการแสดงทักษะ หรือการลองผิดลองถูก จนกระทั่งสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไก ที่สามารถกระทำตัวเอง ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติและเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้น ๆ ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำ จนสามารถทำได้อย่างคล่องแคล่ว ขั้นการปรับปรุงและ ประยุกต์ใช้ ช่วยให้เกิดการปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะที่ได้รับการพัฒนา ในสถานการณ์ต่าง ๆ และขั้นการคิดริเริ่ม เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติอย่างชำนาญ จะเริ่มเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกระทำหรือปรับการกระทำนั้นให้เป็นไปตามที่ต้องการ (Simpson, D., 1972) นอกจากนี้มีแนวคิดการฝึกให้ ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ ได้ดีและรวดเร็วขึ้นกว่าการฝึกทักษะใหญ่ในขั้นตอนเดียว ประกอบด้วย 5 ขั้น คือ 1) ขั้นสาธิตทักษะหรือ การกระทำ เป็นการสาธิตให้ผู้เรียนดูตั้งแต่ต้นจนจบ 2) ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ผู้สอนควรจะแตก ทักษะทั้งหมดให้เป็นทักษะย่อย ๆ สาธิตส่วนย่อยแต่ละส่วนให้ผู้เรียนสังเกตและทำตามไปทีละส่วนอย่างช้า ๆ 3) ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทักษะย่อยโดยไม่มีการสาธิตหรือมีแบบอย่างให้ 4) ขั้นให้ เทคนิควิธีการ เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้ว ผู้สอนอาจแนะนำเทคนิควิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถทำงานนั้นได้ดี ขึ้น และ 5) ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติแต่ละส่วนได้แล้ว จึงให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ (Davies, I. K., 1971) การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็น วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันและมีการทำงานร่วมกัน กลุ่มละ 2 - 5 คน โดยกำหนดให้สมาชิกของกลุ่มต้องมีความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ ของแต่ละคน จะส่งผลให้สมาชิกแต่ละคนมีความสามารถมากขึ้น สมาชิกแต่ละคนจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ บทบาทของสมาชิกที่ทำงานด้วยกันในกลุ่มมีหน้าที่ 2 อย่าง คือ เป็นผู้เรียน ที่รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง และเป็นผู้สอนที่ต้องรับผิดชอบการสอนและช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกในกลุ่มให้ เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน (ศิริพันธุ์ สาสะกุล, 2559); (ไชยมนตรี วงศ์คำจันทร์ และเด่นดวง มูลเมือง, 2568)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนา “รูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ” ผ่านการเรียนรู้แบบกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานที่แตกต่างกันของนักศึกษา และส่งเสริมให้ทุกคนสามารถพัฒนาทักษะได้อย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่ดีขึ้น โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วย สมาชิกที่มีพื้นฐาน แตกต่างกัน เน้นให้มีการทำงานร่วมกัน เพื่อทำกิจกรรม แก้ไขปัญหา และทำงานร่วมกันจนเกิดความสำเร็จ และ เป็นการเสริมสร้างความสามารถด้านทักษะปฏิบัติและผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาครุนาฏศิลป์ โดยมีการสอดแทรก ความเป็นครูให้นักศึกษาในตอนท้ายของการจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่ม
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่มระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 สาขานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ จันทบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 จำนวนทั้งหมด 17 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประมวลรายวิชา (Course Syllabus) รายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 สาขานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

2.2 แบบประเมินทักษะปฏิบัติ รำมาตรฐาน เพลงแม่บทใหญ่ ผ่านการตรวจสอบค่าความสอดคล้องของแบบประเมิน (IOC) มีค่ามากกว่า 0.67 โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมินเครื่องมือและเลือกเฉพาะข้อมูลที่มีผลการประเมินมากกว่า 0.67 ในการดำเนินการประเมินทักษะปฏิบัติ

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผ่านการตรวจสอบค่าความสอดคล้องของแบบประเมิน (IOC) มีค่ามากกว่า 0.67 โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมินเครื่องมือและเลือกเฉพาะข้อมูลที่มีผลการประเมินมากกว่า 0.67 ในการดำเนินการประเมินความพึงพอใจ

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ใช้มาตราส่วน 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก

ระดับ 4 ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 อยู่ในเกณฑ์ ดี

ระดับ 3 ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ระดับ 2 ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 อยู่ในเกณฑ์ ต่ำ

ระดับ 1 ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 อยู่ในเกณฑ์ ต่ำมาก (กัลยา วาณิชยปัญญา, 2545)

3.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.3 การทดสอบ t-test (Dependent)

4. กระบวนการที่ใช้ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะปฏิบัติของนักศึกษาที่มีพื้นฐานแตกต่างกันโดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่ม ซึ่งจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละเท่า ๆ กัน โดยมีนักศึกษาที่มีพื้นฐานแตกต่างกันอยู่ในกลุ่ม ประกอบด้วย นักศึกษาที่มีความสามารถในการเรียนรู้ได้เร็ว ปานกลาง และช้า อยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยบูรณาการร่วมกับการแสดงบทบาทสมมติการเป็นครู และนักเรียนภายในกลุ่ม กิจกรรมการเรียนการสอนออกแบบเป็น 5 ขั้นตอน รวมทั้งบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่มโดยสอดแทรกมาตรฐานความรู้วิชาชีพครู จำแนกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ครูเป็นผู้สาธิตและปฏิบัติทำรำมาตรฐาน เพลงแม่บทใหญ่ โดยครูจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมา เพลงแม่บทใหญ่ ฝึกปฏิบัติการร้องเพลง และฝึกปฏิบัติกระบวนการทำ เพื่อให้นักศึกษาได้เห็นภาพรวม และสลับกันเป็นครูและนักเรียน ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีนักศึกษาที่มีความรู้อยู่แล้วจะแสดงบทบาทเป็นครูก่อน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสาธิตและให้นักศึกษาปฏิบัติทักษะย่อย ครูจะสาธิตทำรำเพลงเพลงแม่บทใหญ่ ตั้งแต่ทำรำที่ละวรรคของเนื้อร้อง ทำนอง อย่างช้า ๆ และครูจะคอยแก้ไขข้อบกพร่องโดยการสาธิตทำรำที่ถูกต้องให้นักเรียน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นผู้เรียนฝึกทักษะปฏิบัติย่อย ครูจะให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติทำรำเพลงแม่บทใหญ่ หากนักเรียนติดขัด ครูจะมีหน้าที่ให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนจนนักเรียนสามารถปฏิบัติได้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นให้เทคนิคและวิธีการ ครูจะให้นักเรียนจับกลุ่มปฏิบัติทำรำเพลงแม่บทใหญ่ โดยนักเรียนในแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทความเป็นครูและนักเรียนสลับกัน และมีครูคอยให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องให้กับนักเรียน เน้นย้ำในเรื่องของลีลาการปฏิบัติทำรำให้ถูกต้องตามจังหวะ เนื้อร้อง และทำนองเพลง

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ ครูจะให้นักเรียนปฏิบัติทำรำและฝึกร้องเพลงด้วยตนเองพร้อมกัน จนสามารถจำทำรำของเนื้อเพลงและทำนองได้อย่างสมบูรณ์จนเกิดความชำนาญ

หลังจกดำเนินการ 5 ขั้นตอน เรียบร้อยแล้ว (Davies, I. K., 1971); (Simpson, D., 1972) จะมีการอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูและนักเรียนในแต่ละกลุ่มที่พบเห็น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การประเมินผลจากกระบวนการจัดการเรียนรู้สามารถประเมินได้จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะปฏิบัติระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยครูผู้สอนพิจารณาจากความถูกต้อง ลีลาท่าทาง จังหวะ ความพร้อมเพรียง และการกล้าแสดงออก จากนั้นให้ผู้เรียนประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการเรียนแบบกลุ่ม

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้อัตนศึกษาผ่านกระบวนการเรียนแบบกลุ่มของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 สาขานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี จำนวน 17 คน มีการใช้เครื่องมือแบบประเมินทักษะปฏิบัติ รำมาตรฐาน เพลงแม่บทใหญ่ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับการหาประสิทธิภาพของรูปแบบแสดงได้จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการเรียนแบบกลุ่มระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน แสดงดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางด้านทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการเรียนแบบกลุ่มระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

การประเมิน	คะแนนสอบ	n	μ	S.D.	t	df	sig
ความถูกต้อง	ก่อนเรียน	17	2.76	1.06	4.4	16	0
	หลังเรียน	17	3.76	0.19			
ลีลาท่าทาง	ก่อนเรียน	17	2.29	0.72	6.9	16	0
	หลังเรียน	17	3.58	0.25			
จังหวะ	ก่อนเรียน	17	3.29	0.22	4.78	16	0
	หลังเรียน	17	3.88	0.11			
พร้อมเพรียง	ก่อนเรียน	17	2.58	0.25	4.69	16	0
	หลังเรียน	17	3	0.51			
กล้าแสดงออก	ก่อนเรียน	17	3.64	0.24	2.58	16	0
	หลังเรียน	17	3.94	0.05			
รวม	ก่อนเรียน	17	14.58	5.8	8.13	16	0
	หลังเรียน	17	18.7	0.8			

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางด้านทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการ การเรียนแบบกลุ่ม ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนในรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 รำมาตรฐาน เพลงแม่บทใหญ่ ของนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี เมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test พบว่า ค่า t มีค่าระหว่าง 2.58 - 8.13 ถ้าพิจารณาแยกประเด็นในแต่ละด้าน รวมไปถึงภาพรวมของการเรียนรู้ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ผลปรากฏว่านักศึกษาที่เรียนรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 รำมาตรฐาน เพลงแม่บทใหญ่ มีผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกด้านที่มีการพิจารณา ประกอบด้วย ความถูกต้อง ลีลาท่ารำ จังหวะ พร้อม เปรียง กล้าแสดงออก ตลอดจนภาพรวมของทั้ง 5 ด้าน ดังแสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนใน ตารางที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจากนี้ได้วิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการ การเรียนแบบกลุ่ม โดยประเมินทั้งหมด 20 หัวข้อ ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจสูงสุด 5 อันดับแรก

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียน แบบกลุ่ม

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย (μ)	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)
1. การนำเสนอเนื้อหาที่เรียนมีรูปแบบชัดเจน	4.65	0.48
2. วิธีการสอนช่วยกระตุ้นความคิดและการแสดงออกด้วยความมั่นใจ	4.47	0.70
3. การจัดกิจกรรมได้เรียนรู้ทักษะปฏิบัติและช่วยกันทำงานและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ	4.65	0.48
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามประมวลรายวิชา ทำให้นักศึกษารู้ตนเองว่ามีความสามารถในด้านใด	4.65	0.59
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ช่วยให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์	4.76	0.42
6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในแต่ละขั้นตอนมีความน่าสนใจ	4.65	0.59
7. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำมาใช้มีความเหมาะสม ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ได้จริง	4.71	0.46
8. มีกิจกรรมใหม่ ๆ ที่ท้าทายมาสอดแทรกในการเรียน การสอนช่วยให้เกิดการเรียนรู้	4.59	0.60
9. กิจกรรมมีความเหมาะสมกับความรู้และความสามารถของนักศึกษา	4.65	0.59
10. นักศึกษาทุกคนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือร่วมกับกลุ่มทุกกิจกรรม	4.76	0.55
11. นักศึกษาเป็นผู้ค้นพบคำตอบหรือทำกิจกรรมสำเร็จด้วยตนเอง	4.53	0.61
12. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีแบบฝึกปฏิบัติที่มีความต่อเนื่องจากง่ายไปหายาก	4.53	0.61
13. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาสามารถฝึกปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น	4.53	0.61
14. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีแบบฝึกปฏิบัติที่หลากหลาย	4.47	0.61
15. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาเกิดแรงบันดาลใจในการฝึกฝนทักษะปฏิบัติมากยิ่งขึ้น	4.53	0.61
16. การเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้นักศึกษาสามารถทบทวนการเรียนได้ตลอดเวลา	4.53	0.61
17. นักศึกษาสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้ไปปรับใช้กับการฝึกปฏิบัติการรำประเภทอื่น ๆ ที่มีความใกล้เคียงกันได้	4.53	0.61
18. นักศึกษาลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความกระตือรือร้น และทำเต็มความสามารถ	4.71	0.46
19. นักศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติแก้ไขและปรับปรุงผลงาน	4.65	0.48
20. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	4.71	0.46
ค่าเฉลี่ย	4.61	0.55

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการ การเรียนแบบกลุ่มของนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 รายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัย นาฏศิลป์จันทบุรี จำนวน 17 คน พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ คือ 4.61 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก หัวข้อที่มีผล การประเมินสูงสุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ช่วยให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ และนักศึกษาทุกคนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือร่วมกับกลุ่มทุกกิจกรรมมีค่าเฉลี่ย 4.76 และลำดับ น้อยที่สุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีแบบฝึกปฏิบัติที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ย 4.47

อภิปรายผล

ผลจากการอภิปรายหลังจากการจัดการเรียนการสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่าน การบูรณาการการเรียนแบบกลุ่ม และประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการ การเรียนแบบกลุ่ม โดยใช้กระบวนการ โดยเริ่มจากครูเป็นผู้สาธิตและปฏิบัติทำรำมาตรฐาน เพลงแม่บทใหญ่ เพื่อให้นักศึกษาได้เห็นภาพรวม และสลับกันเป็นครูและนักเรียนโดยในแต่ละกลุ่มจะมีนักศึกษาที่มีความรู้อยู่แล้ว จะแสดงบทบาทเป็นครูก่อน นักศึกษาจะเห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างเพื่อนด้วยกันทำให้นักศึกษากล้าที่จะปฏิบัติใน การทำกิจกรรมกลุ่ม การสาธิตและให้นักศึกษาปฏิบัติทักษะย่อย เพื่อเป็นการทบทวนการเรียนรู้ในแต่ละทักษะย่อย ๆ ผู้เรียนฝึกทักษะปฏิบัติย่อย ครูจะให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติทำรำเพลงแม่บทใหญ่ หากนักเรียนติดขัด ครูจะมีหน้าที่ให้ คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนจนนักเรียนสามารถปฏิบัติได้ดีและถูกต้อง ผลจากการดำเนินการนักศึกษา สามารถปฏิบัติได้เร็วขึ้น ขึ้นให้เทคนิคและวิธีการ ครูจะให้นักเรียนจับกลุ่มปฏิบัติทำรำเพลงแม่บทใหญ่ โดยนักเรียน ในแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทความเป็นครูและนักเรียนสลับกัน และมีครูคอยให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องให้กับ นักเรียน เน้นย้ำในเรื่องของลีลาการปฏิบัติทำรำให้ถูกต้องตามจังหวะ เนื้อร้อง และทำนองเพลง ขึ้นให้ผู้เรียน เชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางด้านทักษะปฏิบัติผ่าน การบูรณาการการเรียนแบบกลุ่ม หลังการเรียนมีผลการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเนื่องจากนักศึกษาจะไม่รู้สึกกดดัน เพราะผู้สอนเป็นเพื่อนนักศึกษาด้วยกัน โดยผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ผ่านการบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มอยู่ในระดับดีมาก แสดงว่านักศึกษาพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้และ ด้วยวิธีการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนแบบกลุ่ม เกิดจากการให้นักศึกษาในกลุ่มได้แสดง บทบาทสมมติเป็นครูกับนักเรียน เพื่อเป็นการวิเคราะห์การเป็นครูและการเป็นนักเรียนที่ดี นอกจากนี้ ยังเห็นถึง ลักษณะการเป็นครูและนักเรียนที่ไม่ดี เพื่อเป็นการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพครูต่อไป รวมถึงนักศึกษาได้ ทบทวนบทเรียนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ นักศึกษาบางคนต้องเตรียมการเพื่อที่จะมาแสดงเป็นครูในการสอนเพื่อน สุดท้าย นี้ นักศึกษาจะได้ความรู้และวิธีการจัดการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งสำหรับการนำไปใช้ในการจัดการศึกษา

1. การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนแบบกลุ่ม และสอดแทรก ความเป็นครูให้กับนักศึกษาครุนาฏศิลป์ ในรายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหลังเรียนด้วยการบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนในทุกด้าน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เห็นได้ว่าการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียน แบบกลุ่ม สามารถพัฒนานักศึกษาได้ดีขึ้น เนื่องจากนักศึกษาสามารถลดความวิตกกังวลในกรณีที่แสดงบทบาท สมมติโดยการผลัดกันเป็นครู - นักเรียน ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่ครูเป็นผู้สอนทักษะปฏิบัติโดยตรงทำให้นักศึกษาเกิด ความกังวล สอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิพัชร สังข์พาลี และคณะ ที่ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน ด้านความรู้ และด้านทักษะการร้องและทักษะปฏิบัติในรายวิชานาฏศิลป์ละคร 3 ชุดฉายเบญจกาย ของนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรีที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติ ของเดวิส ผสมผสานบทเรียนออนไลน์ Google Site ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียน

สูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งถือว่าผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะปฏิบัติอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ น่าจะเกิดจากการใช้รูปแบบการสอนเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนสนใจที่จะศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมด้วยตนเอง (ศศิพัชร สังข์พาลี และคณะ, 2566) และนอกจากนี้ การใช้รูปแบบการสอนในลักษณะนี้ยังเป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนช่วยให้นักศึกษามีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมากที่สุด และการที่นักศึกษามีบทบาทเป็นผู้กระทำการในการเรียนรู้ในบทเรียน พร้อมทั้งฝึกวิเคราะห์การเป็นครูและการเป็นผู้เรียนที่ดี จะช่วยให้นักศึกษาเกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ได้พูดคุยปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนมวลประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ที่กล่าวถึงการสอนแบบฝึกปฏิบัติ คือ การให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในสิ่งนั้น แล้วผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการกระทำ ได้ฝึกคิด ฝึกทักษะกระบวนการต่าง ๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม และที่สำคัญผู้เรียนจะได้เรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2543) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ไสว พิกขาว ที่กล่าวถึงการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้กลุ่มได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด (ไสว พิกขาว, 2544) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Miao, L. & Lili, Y. ที่ได้ทำการเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษาหลังจากใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือและวิธีการสอนแบบดั้งเดิมของนักศึกษาสาขาวิชาฟิสิกส์ที่มหาวิทยาลัยกวางซี (Miao, L. & Lili, Y., 2025)

2. นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการเรียนแบบร่วมมือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก = 4.61 (S.D.) = 0.55 ทั้งนี้ เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความน่าสนใจ มีการนำเสนอเนื้อหาที่มีรูปแบบชัดเจนเน้นกระบวนการกลุ่มจากการที่ให้นักศึกษาแบ่งเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละเท่า ๆ กันโดยมีนักศึกษาที่มีพื้นฐานแตกต่างกันอยู่ในกลุ่มและบูรณาการร่วมกับการแสดงบทบาทสมมติ การเป็นครูและผู้เรียนภายในกลุ่ม โดยมีครูคอยให้คำปรึกษาชี้แนะนักศึกษาขณะทำกิจกรรม ซึ่งทำให้นักศึกษาได้กระตุ้นความคิดและการแสดงออกด้วยความมั่นใจ จึงส่งผลให้เกิดความพึงพอใจต่อกิจกรรมเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการเรียนแบบร่วมมือ สอดคล้องกับการศึกษาของ Davies, I. K. ที่ได้นำเสนอกระบวนการสอนทักษะปฏิบัติไว้ว่า ควรมีการให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ดีและรวดเร็วขึ้นกว่าการฝึกทักษะใหญ่ในขั้นตอนเดียว ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำเป็นการสาธิตให้ผู้เรียนดูตั้งแต่ต้นจนจบ โดยครูควรให้คำแนะนำในการสังเกตหรือจุดที่สำคัญที่ควรสนใจเป็นพิเศษแก่ผู้เรียน 2) ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ผู้สอนควรจะแตกทักษะทั้งหมดให้เป็นทักษะย่อย ๆ สาธิตส่วนย่อยแต่ละส่วนให้ผู้เรียนสังเกตและทำตามไปทีละส่วนอย่างช้า ๆ 3) ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทักษะย่อยโดยไม่มีการสาธิตหรือมีแบบอย่างให้ 4) ขั้นให้เทคนิควิธีการ เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้ว ผู้สอนอาจแนะนำเทคนิควิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถทำงานนั้นได้ดีขึ้น และ 5) ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติแต่ละส่วนได้แล้ว จึงให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ และฝึกหลาย ๆ ครั้ง จนสามารถปฏิบัติทักษะได้อย่างชำนาญ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการเรียนแบบร่วมมือนี้ (Davies, I. K., 1971) สอดคล้องกับ สุดาร์ตน์ บัวบุญ จัมา พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวีส์มีทักษะการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับดี มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก (สุดาร์ตน์ บัวบุญ จัมา, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อีรพล จ่านองนิง ที่ได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ คือ ความต้องการให้ได้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมาก็จะมีการแสดงความพึงพอใจเป็นความรู้สึก และความประทับใจที่เกิดขึ้น (อีรพล จ่านองนิง, 2548)

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่ม รายวิชาทักษะนาฏศิลป์ 1 สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี จำนวน 17 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ประกอบด้วย สมาชิกในกลุ่มที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน โดยเน้นให้มีการทำงานร่วมกัน เพื่อทำกิจกรรม แก้ไขปัญหา และทำงานร่วมกันจนเกิดความสำเร็จ มีการประเมินเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะปฏิบัติ รำมาตรฐาน เพลงแม่บทใหญ่ ผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่มระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหลังเรียน ด้วยการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่มมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนในทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านการบูรณาการการเรียนรู้แบบกลุ่ม คือ 4.61 ถือได้ว่าอยู่ในระดับดีมาก หัวข้อที่มีผลการประเมินสูงสุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ช่วยให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ และนักศึกษาทุกคนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือร่วมกับกลุ่มทุกกิจกรรม จากงานวิจัยนี้ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างความสามารถด้านทักษะปฏิบัติและผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาครุนาฏศิลป์ โดยมีการสอดแทรกความเป็นครู ให้นักศึกษาในตอนท้ายของการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปในเรื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนที่สมบูรณ์นั้นควรมีองค์ประกอบอื่น ๆ ผสมผสานร่วมด้วย ได้แก่ จิตวิทยาการสอน บรรยายภาคในการเรียนรู้ เป็นต้น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ที่สุดที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และนำไปสู่เป้าหมายตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และเป้าหมายของมาตรฐานการเรียนรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติในเนื้อหาของรายวิชาอื่น ๆ ที่มุ่งเน้นทักษะปฏิบัติเพื่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และควรมีการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ กับรูปแบบการสอนที่หลากหลายในชุดการแสดงนาฏศิลป์ เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วาณิชยปัญญา. (2545). การวิเคราะห์สถิติสำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสาร.
- ไชยมนตรี วงศ์คำจันทร์ และเด่นดวง มูลเมือง. (2568). การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) ร่วมกับเกม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องแนวคิดการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลเชิงตรรกะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 19(1), 118-134.
- ธีรพล จานงนิจ. (2548). ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2543). ปรัชญาการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิพัชร สังข์พาลี และคณะ. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชานาฏศิลป์ละคร 3 ชุดฉายาเบญจกษัตริย์ของนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ปะลบุรีที่เรียน โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ผสมผสานบทเรียนออนไลน์ Google Site. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 14(2), 409-420.
- ศิริพันธุ์ สาสะกุล. (2559). การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการคิดและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18(1), 23-34.

- สุดารัตน์ บัวบุญ จ้ามา. (2555). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติ เรื่อง ร่างมาตรฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไสว พักขาว. (2544). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร: เอ็มพันธ์.
- Davies, I. K. (1971). *The Management of Learning*. London: McGraw-Hill.
- Miao, L. & Lili, Y. (2025). Implementation of Cooperative Learning Method to Enhance the Students' Learning Ability and Students' Core Competencies. *Higher Education Studies*, 14(3), 104-104.
- Simpson, D. (1972). *Teaching physical education: A system approach*. Boston: Houghton Mufflin.

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี*

DEVELOPMENT OF DIGITAL PUBLIC RELATIONS MEDIA TO PROMOTE BUDDHIST TOURISM OF TONCHUEAK TEMPLE, NONTHABURI PROVINCE

ปวีณา ชัยวนารมย์¹, บวร เครือรัตน์^{2*}Paweena Chaiwanarom¹, Bovon Krouat^{2*}¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย¹Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand²คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย²Faculty of Architecture and Design, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: bovon.kro@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคลากรภายในวัดต้นเชือก จำนวน 2 คน นักพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 คน และพุทธศาสนิกชนหรือนักท่องเที่ยวในเชิงพระพุทธรูป จำนวน 3 คน วิธีคัดเลือกโดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พุทธศาสนิกชนทั่วไปจำนวน 287 คน โดยการใช้สูตรของคอกแรน ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือกที่พัฒนาเสร็จแล้ว อยู่ในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดีย มีความยาวทั้งสิ้น 2.39 นาที 2) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลที่สร้างขึ้นได้ให้ความสำคัญด้านประโยชน์และการไปใช้มากกว่าด้านเนื้อหาและด้านการนำเสนอ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด คือ เห็นด้วยในการนำสื่อดังกล่าวไปใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววัดต้นเชือก ประเด็นที่ได้รับผลประโยชน์รองลงมา คือ สื่อกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความต้องการไปเที่ยวชมวัดต้นเชือก ทั้งนี้ หวังว่าสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลที่ถูกสร้างขึ้นจากงานวิจัยนี้จะมีส่วนช่วยสร้างโอกาสในการสะสมทุนทางสังคมออนไลน์ของวัดต้นเชือกได้มากขึ้น ขยายผลสู่การเพิ่มทุนทางเศรษฐกิจ เพื่อนำไปต่อยอดฟื้นฟูทุนทางวัฒนธรรมของวัดต้นเชือกต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนา, สื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัล, การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา, วัดต้นเชือก

Abstract

This research article aimed to 1) Develop digital promotional media to support Buddhist tourism at Tonchueak Temple, Nonthaburi Province, and 2) Assess the satisfaction of the sample of the developed digital public relations media. A mixed-methods approach was employed,

integrating both qualitative and quantitative methods. The qualitative data were collected from six purposively selected key informants, including two temple personnel, one media developer, and three Buddhist tourists. For the quantitative component, the sample consisted of 287 general Buddhist laypeople, determined using Cochran's formula. The research findings were as follows: 1) The developed digital public relations media to promote Buddhist tourism of Tonchueak temple has evolved into a multimedia format with a duration of 2.39 minutes. 2) The satisfaction assessment revealed that viewers valued the usefulness and potential applicability of the media more than its content or presentation style. Overall satisfaction was rated at a high level. The most highly rated aspect was agreement with using the media as a promotional tool for tourism at Tonchueak Temple, followed by its effectiveness in stimulating interest in visiting the temple. It is anticipated that the digital promotional media developed through this research will contribute to the accumulation of online social capital for Tonchueak Temple, thereby creating opportunities for increasing economic capital and supporting the revitalization of the temple's cultural capital.

Keywords: Development, Digital Promotional Media, Buddhist Tourism, Tonchueak Temple

บทนำ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศและเพิ่มรายได้ให้แก่ประชากรภายในประเทศ ในขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในด้านการเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยประเภทหนึ่งของการท่องเที่ยวภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) คือ มิติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม (Creative Tourism) ซึ่งเป็นประเภทการท่องเที่ยวที่ประเทศไทยมีศักยภาพควรได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างมาก (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565) จากสถิติแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมของชาวไทยในปี 2567 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2567) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนสถานได้รับความนิยมเป็นอันดับ 2 ที่ร้อยละ 46.16 โดยแนวทางการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวในมิตินี้ด้วยการนำเสนอเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ผ่านสื่อสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมการสื่อสารเรื่องราวอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคและจังหวัดต่าง ๆ ผ่านการสื่อสารเรื่องราวอย่างสร้างสรรค์ผ่านช่องทางการตลาดที่เป็นที่นิยมในกลุ่มเป้าหมาย

วัด เป็นศาสนสถานของชาวพุทธที่ใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติกิจของสงฆ์และศาสนพิธีของพุทธศาสนิกชน เป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของผู้คนในชุมชนมาช้านาน ด้วยเหตุที่วัดเป็นสถานที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้อยู่มากมาย ทำให้ปัจจุบันวัดได้ขยายบทบาทโดยอาศัยคุณสมบัติของศาสนสถานเป็นแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา (Buddhist Tourism) หรือการท่องเที่ยววิถีพุทธ ซึ่งจัดเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบย่อยในมุมมองของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา ได้แก่ การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละที่ ซึ่งหากสถานที่ใดสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมที่ตนมีได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมาซึ่งการสร้างสรรคคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจของวัดและชุมชนโดยรอบให้มีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ (อัญธิชา มั่นคง, 2560) ดังนั้น เพื่อกระจายโอกาสในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไปสู่วัดและชุมชนอย่างทั่วถึงและยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่วัดต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการรองรับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น

เป็นโครงสร้างพื้นฐาน ภูมิทัศน์ ความสะอาด รวมถึงการให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันมาช่วยในการประชาสัมพันธ์ ลักษณะเช่นนี้จะทำให้วัดเป็นสถานที่ดึงดูดความสนใจให้ผู้คนอยากเดินทางไปเยี่ยมชมมากขึ้น ส่งผลให้วัดและชุมชนได้รับประโยชน์ในรูปของรายได้จากการประกอบธุรกิจต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

วัดต้นเชือกเป็นวัดเก่าแก่ที่มีประวัติอันยาวนานในตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีทำเลที่ตั้งติดกับคลองบางใหญ่จึงสะดวกต่อการเดินทางขนส่งในสมัยก่อนที่ต้องพึ่งพาเรือเป็นหลัก ต่อมาเมื่อชุมชนบริเวณโดยรอบวัดเจริญขึ้น มีการถมที่ให้สูงขึ้นเพื่อรองรับการก่อสร้างอาคารและบ้านจัดสรร จึงทำให้วัดต้นเชือกกลายเป็นพื้นที่ต่ำไปโดยปริยายประกอบกับพื้นที่ตั้งอยู่ริมคลอง จึงส่งผลให้วัดต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ในปี 2558 วัดต้นเชือกจึงได้จ้างผู้รับเหมาทำการบูรณะอุโบสถให้สูงขึ้นกว่าเดิมเพื่อหนีน้ำท่วม แต่สิ่งที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้นเมื่ออุโบสถได้พังถล่มลงมาจนเป็นข่าวดังในปีดังกล่าว (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) จากเหตุการณ์นี้ทำให้วัดต้องเร่งรื้อถอนซากอุโบสถ และเริ่มก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ทดแทนในปี 2559 ซึ่งผลการดำเนินงานในช่วงแรกเป็นไปอย่างรวดเร็วด้วยแรงขับเคลื่อนจากเงินบริจาคของผู้ที่ได้รับทราบข่าว จนเมื่อเวลาผ่านไป การก่อสร้างก็ยังไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากวัดต้นเชือกเป็นวัดเล็ก ๆ ที่ไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนในวงกว้าง การที่จะรวบรวมกำลังศรัทธาจำนวนมากนั้นจึงเป็นไปได้ยาก จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวัดต้นเชือกยังต้องการปัจจัยจากญาติโยมอีกเป็นจำนวนมาก เพื่อมาเติมเต็มอุโบสถซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประจำวัดให้แล้วเสร็จ และเพื่อให้วัดต้นเชือกได้เป็นส่วนหนึ่งให้ประเทศไทยได้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยววิถีพุทธของโลกตามยุทธศาสตร์ชาติ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี เพื่อให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้นแก่นักท่องเที่ยว ด้วยการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดีย ซึ่งเป็นสื่อดิจิทัลที่ทันสมัยทำให้ผู้ชมเข้าถึงรับรู้ข่าวสารได้รวดเร็วและเข้าใจง่าย อีกทั้งยังสามารถเผยแพร่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาที่วัดต้นเชือกมากขึ้นจะส่งผลให้วัดนารายได้จากการท่องเที่ยวไปสมทบทุนการก่อสร้างอุโบสถให้เสร็จสมบูรณ์ และบูรณะปฏิสังขรณ์วัดในส่วนอื่นต่อไปได้ในอนาคต ผลการวิจัยนี้จะช่วยประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้วัดต้นเชือกมีความพร้อมมากขึ้นในด้านการท่องเที่ยว ช่วยขับเคลื่อนพลังทางสังคมบนฐานทุนทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างนวัตกรรมรองรับสังคมยุคดิจิทัล รวมถึงทำให้วัดต้นเชือกสามารถปรับตัวได้ทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีการดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กล่าวคือ ในช่วงแรกของการวิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษา สำนวน รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปประเด็นสิ่งที่น่าสนใจภายในวัดต้นเชือก ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพถูกนำมาใช้เป็นฐานในการออกแบบและพัฒนาสื่อมัลติมีเดียที่

สะท้อนประวัติ ทุนทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และจุดท่องเที่ยวภายในวัด ในช่วงท้ายของการวิจัย ได้ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดต้นเชือก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ใช้วิธีคัดเลือกโดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 6 คน ได้แก่ บุคลากรภายในวัดต้นเชือกที่ดูแลและบริหารจัดการพื้นที่โดยตลอด จำนวน 2 คน นักพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 คน และพุทธศาสนิกชนที่มีความรู้และมีความเชื่อถือศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือชอบการท่องเที่ยวในเชิงพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พุทธศาสนิกชนทั่วไป จำนวน 287 คน โดยการใช้สูตรของ Cochran, W. G. (Cochran, W. G., 1953) เนื่องด้วยไม่ทราบสัดส่วนที่แน่นอนของประชากรที่จะทำการศึกษา กำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 และระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ใช้วิธีคัดเลือกโดยสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยเริ่มต้นจากการทบทวนวรรณกรรม จากหนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสืบค้นข้อมูลงานวิจัยจากอินเทอร์เน็ต ก่อนจะแยกแยะ ตีความข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดขอบเขตประเด็นสำคัญของแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นเรียงลำดับเนื้อหาและนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ปรับปรุงตามความเห็นและข้อเสนอแนะ แล้วแก้ไขข้อบกพร่องในร่างแบบสัมภาษณ์อีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง 2) สื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลของวัดต้นเชือกในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดีย ข้อมูลที่สรุปได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพได้ถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลหลักที่สำคัญในการพัฒนาสื่อมัลติมีเดีย ซึ่งกระบวนการพัฒนาสื่อเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนเตรียมการผลิต โดยการวางแผนด้านเนื้อหา อุปกรณ์ในการถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว การออกแบบฉาก จากนั้น จึงเข้าสู่ขั้นตอนการผลิต โดยการลงพื้นที่ถ่ายทำวิดีโอและภาพนิ่ง ส่วนขั้นตอนสุดท้าย คือ ขั้นตอนหลังการผลิตจะเป็นการตัดต่อลำดับภาพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ใส่เสียงบรรยายพร้อมด้วยข้อความบรรยาย เมื่อครบถ้วนทั้งสามขั้นตอนแล้ว สื่อจะถูกส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินประสิทธิภาพด้านเนื้อหาและองค์ประกอบของสื่อ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขสื่อตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนจะนำสื่อที่ปรับปรุงแล้วนี้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งจนสมบูรณ์ และ 3) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีลักษณะของชุดคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) และแบบปลายปิด (Close-Ended) โดยการสร้างแบบสอบถามนั้น ข้อคำถามทั้งหมดจะถูกจัดหมวดหมู่ประเด็นที่ต้องการเป็นประเด็นย่อย ๆ เรียงลำดับให้มีความต่อเนื่องสัมพันธ์กันจากคำถามที่ง่ายสู่คำถามที่ซับซ้อน ข้อคำถามในประเด็นที่สำคัญจะถูกจัดลำดับไว้ตอนต้นของแบบสอบถาม เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้ตอบด้วยความตั้งใจไม่เบื่อหน่ายแบบสอบถามทั้งหมดถูกแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน มีจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check – List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับความพึงพอใจของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อสื่อมัลติมีเดียที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายปิดใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ท จำนวน 14 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อสื่อมัลติมีเดียที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด

จากนั้นได้นำแบบประเมินความพึงพอใจที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบภาษา ตรวจสอบความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย โดยหาค่าความสอดคล้องหรือดัชนีของ

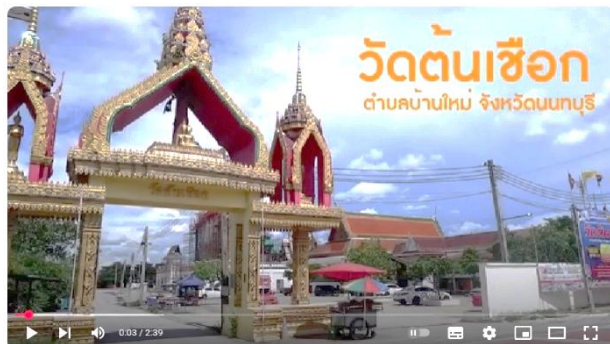
ความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Item - Objective Congruence: IOC) ซึ่งดัชนีนี้ควรมีค่าเข้าใกล้ 1 หากต่ำกว่า 0.50 ควรปรับปรุง (สุวิมล ติรภานันท์, 2550) จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ พร้อมทั้งนำกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง จนดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.61 - 1.00 หลังจากที่ได้แบบสอบถามการวิจัยที่มีความสมบูรณ์แล้ว ได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจริง จำนวน 30 ชุด เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แล้วนำไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม) พิจารณาความเหมาะสมและให้ความเห็นชอบก่อนนำแบบสอบถามนี้ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เกิดขึ้นในช่วงต้นของกระบวนการวิจัย ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 ระยะ กล่าวคือ ระยะแรกเป็นการศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวัดต้นเชือกโดยทั่วไป ด้วยการค้นคว้าจากข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารทางวิชาการทั้งในรูปแบบหนังสือ ข่าว และงานวิจัย ทั้งที่อยู่ในรูปแบบของฉบับพิมพ์และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ระยะต่อมาเป็นการลงพื้นที่วัดต้นเชือกเพื่อสำรวจบริบทวัด ลักษณะทางกายภาพ ประวัติความเป็นมา และจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ พร้อมพูดคุยเบื้องต้นกับพระสงฆ์และประชาชนที่พบภายในวัด โดยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในช่วงนี้จะถูกนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์ต่อไป สำหรับระยะสุดท้าย เป็นการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การจดบันทึก การบันทึกเสียง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมตามแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม หลังจากลงพื้นที่เก็บข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงกลับมาถอดเทปการสัมภาษณ์ เพื่อสรุปรวมกับข้อมูลจากการสังเกตและจดบันทึก ทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน และความเชื่อถือได้ของข้อมูล ก่อนจะนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในขั้นตอนการวิเคราะห์ต่อไป และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เกิดขึ้นในช่วงท้ายของงานวิจัย เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลที่สร้างขึ้น โดยเริ่มจากทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนลงพื้นที่เพื่อนำสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลไปให้กลุ่มตัวอย่างให้ได้รับชม พร้อมนำแบบสอบถามความพึงพอใจให้กลุ่มตัวอย่างทำการประเมิน ทั้งนี้ ได้อธิบายรายละเอียดโครงการวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ เปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย และใช้เวลาแก่กลุ่มตัวอย่างในการทำแบบประเมิน เมื่อท่านใดทำแบบประเมินเสร็จแล้ว ทีมงานจะตรวจสอบความครบถ้วนของคำตอบ นอกจากนี้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากกลุ่มตัวอย่างก็จะถูกนำไปพิจารณาเพื่อแก้ไขและปรับปรุงให้สื่อมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ (Content Analysis) โดยนำข้อมูลดิบที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาจำแนกประเภทของข้อมูลตามความสัมพันธ์ วิเคราะห์เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แยกตามประเด็นตามเหตุผลเชิงตรรกะ จากนั้นจึงนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา ซึ่งผลลัพธ์จากการวิเคราะห์นี้เป็นข้อมูลคุณภาพที่นำไปออกแบบเนื้อหาของสื่อประชาสัมพันธ์ภายใต้บริบทของวัดต้นเชือก และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ นั้น หลังจากรวบรวมข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ทำการตรวจสอบความครบถ้วนของคำตอบในแบบประเมินอีกครั้งหนึ่ง ก่อนจะนำคำตอบทั้งหมดไปบันทึก และวิเคราะห์ต่อด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งผลลัพธ์จากการวิเคราะห์เป็นค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ถูกนำเสนอในรูปแบบตารางพร้อมคำอธิบาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนันทบุรี อยู่ในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดีย โดยนำองค์ประกอบของสื่อชนิดต่าง ๆ มาผสมผสานรวมกัน ประกอบด้วย ข้อความ ภาพนิ่ง เสียง และวิดีโอ มีความยาวทั้งสิ้น 2 นาที 39 วินาที ถูกเก็บและเผยแพร่อยู่บนเว็บไซต์ Youtube <https://youtu.be/mLoPDcNZlUI> รองรับการใช้งานจากทุกแพลตฟอร์ม ทั้งระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) และไอโอเอส (iOS) ทั้งนี้ ตัวอย่างบางฉากในสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัล แสดงได้ดังภาพที่ 1 และภาพที่ 2 โดยมีขั้นตอนการพัฒนาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ฉากแสดงชื่อเรื่องของสื่อ

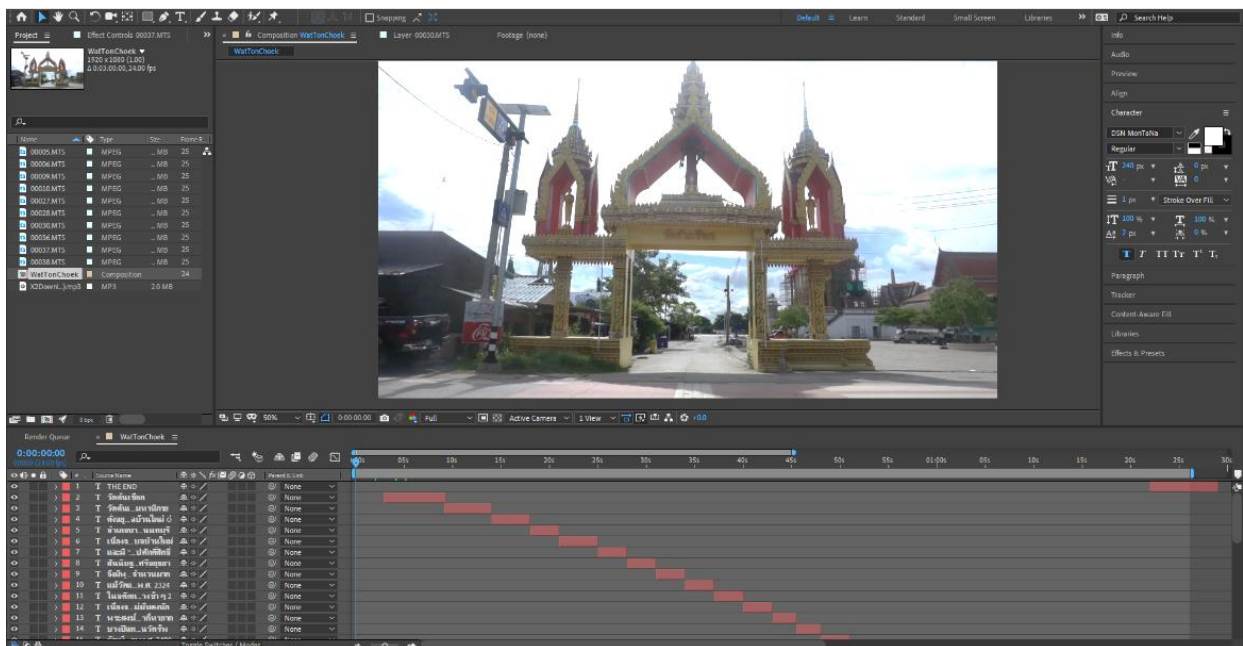

ภาพที่ 2 ฉากอุโบสถที่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง

ขั้นเตรียมการผลิต (Pre - Production) เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งก่อนถึงขั้นการผลิตสื่อ โดยนำข้อสรุปจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพมาเป็นพื้นฐานในการวางแผนผลิตสื่อ ไม่ว่าจะเป็นการทำหนังสือขออนุญาตใช้สถานที่ การแสวงหาแนวคิด การกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การวางโครงเรื่อง การเขียนบทดำเนินเรื่อง การพิจารณาสภาพอากาศเพื่อเลือกวันถ่ายทำ การประสานงานระหว่างผู้วิจัย ทีมงานถ่ายทำ และวัดต้นเชือก การเตรียมสถานที่ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ถ่ายทำ อุปกรณ์การบันทึกเสียง รวมไปถึงการเดินทางในวันถ่ายทำจริง ทั้งนี้ เนื้อหาโครงเรื่องของสื่อเริ่มจากฉากด้านหน้าของวัด ลานจอดรถ พร้อมการบรรยายถึงสถานที่ตั้งของวัดต้นเชือก จากนั้นจึงเล่าถึงประวัติของวัดไปพร้อม ๆ กับการนำเสนอภาพพร้อมคำบรรยายของสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด ได้แก่ กุฏิพระสงฆ์ที่อยู่ด้านหน้าวัด กุฏิเจ้าอาวาสทางด้านหลังวัด ภาพอุโบสถหลังใหม่ที่กำลังอยู่ระหว่างการก่อสร้าง อาคารที่ประดิษฐานหลวงพ่อวิหาร พิพิธภัณฑวัดต้นเชือก และจบลงด้วยการเชิญชวนมาท่องเที่ยววัดต้นเชือก

ขั้นลงมือผลิต (Production) เป็นขั้นตอนการลงพื้นที่วัดต้นเชือก เพื่อดำเนินการถ่ายทำตามที่ได้เขียนบทไว้ในขั้นตอนเตรียมการผลิต โดยประสานงานกับเจ้าอาวาสและถ่ายทำตามแผนงานที่กำหนดไว้ มีการตรวจสอบภาพและเสียงจากการถ่ายทำ บางฉากต้องมีการถ่ายทำแก้ไขหลายรอบจนกว่าจะได้ภาพเป็นที่พอใจ นอกจากนี้ยังมีการใช้กล้องดิจิทัลตัวอื่นในการเก็บภาพนิ่ง/เสียงบรรยายภาคทั่วไป ภาพเฉพาะมุมเพิ่มเติม เพื่อไว้ใช้ในการขยายความให้ผู้ชมได้เห็นและเข้าใจรายละเอียดมากยิ่งขึ้น

ขั้นหลังการผลิต (Post - Production) เป็นการตัดต่อบนพื้นฐานการบอกเล่าเรื่องราวในรูปภาพเคลื่อนไหว ประกอบเสียงบรรยายที่เข้ามาช่วยเสริมในส่วนของภาพให้เข้าใจเนื้อเรื่องมากยิ่งขึ้น เริ่มจากการย้ายไฟล์ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวจากอุปกรณ์จัดเก็บข้อมูล (SD Card) มาเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ ก่อนทำการตัดต่อตามที่วางแผนไว้ด้วยโปรแกรม Adobe Premiere Pro พร้อมทั้งแก้ไข ปรับแต่งภาพให้สวยงาม เพิ่มความเร็วหรือลดความเร็วในการแสดงภาพเคลื่อนไหวให้มีความเหมาะสม จากนั้นใส่เสียงบรรยายให้สอดคล้องกับภาพ เพื่อเพิ่มการสื่อความหมายของภาพ เน้นเสียงอ่านที่ถูกต้องชัดเจนเป็นธรรมชาติ แสดงได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การตัดต่อภาพและเสียง

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านเนื้อหา			
เนื้อหาสามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน	4.21	0.73	มาก
การเรียงลำดับเนื้อหามีความเข้าใจง่าย	4.28	0.71	มาก
สามารถบอกเล่าเรื่องราว ที่มา และข้อมูลได้อย่างครบถ้วน	4.33	0.71	มาก
เนื้อหาน่าสนใจชวนติดตาม	4.09	0.87	มาก
ภาพรวมด้านเนื้อหา	4.23	0.76	มาก
ด้านการนำเสนอ			
วิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ	4.41	0.73	มาก
ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการนำเสนอ	4.22	0.71	มาก
แบบอักษรและข้อความบรรยายมีความชัดเจน	4.20	0.70	มาก
คุณภาพของเสียงบรรยายชัดเจน	4.32	0.70	มาก
ภาพและสีมีความคมชัด	4.36	0.81	มาก
เวลาในการนำเสนอไม่สั้น/ยาวเกินไป	4.32	0.82	มาก
ภาพรวมด้านการนำเสนอ	4.32	0.75	มาก
ด้านประโยชน์และการนำไปใช้			
สื่อมีประโยชน์ในการเผยแพร่สู่สังคม	4.33	0.71	มาก
สื่อแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวตามเทคโนโลยีของวัดต้นเชือก	4.28	0.73	มาก
สื่อกระตุ้นให้อยากไปเที่ยวชมวัดต้นเชือก	4.35	0.77	มาก
สามารถใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยววัดต้นเชือกได้	4.47	0.73	มาก
ภาพรวมด้านการนำไปใช้	4.36	0.74	มาก
ภาพรวมทั้งหมด	4.30	0.75	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก ด้านเนื้อหาจำนวน 4 ข้อ ด้านการนำเสนอ 6 ข้อ และด้านการนำไปใช้ 4 ข้อ รวมทั้งสิ้นจำนวน 14 ข้อคำถาม โดยภาพรวมทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) เนื้อหาสามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ด้วยค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) ส่วนประเด็นที่ได้ผลการประเมินน้อยที่สุดคือ ความน่าสนใจชวนติดตามของเนื้อหา ด้วยค่าเฉลี่ย 4.09 ด้านการนำเสนอ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) มีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = .41$) ส่วนประเด็นที่ได้ผลการประเมินน้อยที่สุดคือ แบบอักษรและข้อความบรรยายมีความชัดเจน ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.20$) ส่วนด้านประโยชน์และการนำไปใช้ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$) สื่อสามารถนำมาใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยววัดต้นเชือกได้ ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.47$) ส่วนประเด็นที่ได้ผลการประเมินน้อยที่สุด คือ สื่อแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวตามเทคโนโลยีของวัดต้นเชือก ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.28$)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี อยู่ในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดีย นำองค์ประกอบของสื่อชนิดต่าง ๆ มาผสมผสานรวมกัน ประกอบด้วยข้อความ ภาพนิ่ง เสียง และวิดีโอ มีความยาวทั้งสิ้น 2 นาที 39 วินาที ถูกเก็บและเผยแพร่อยู่บนเว็บไซต์ Youtube <https://youtu.be/mLoPDcNzIU> รองรับการใช้งานจากทุกแพลตฟอร์ม ทั้งระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) และไอโอเอส (iOS) มีขั้นตอนการพัฒนาตามลำดับ ได้แก่ 1) ขั้นตอนเตรียมการผลิต (Pre - Production) 2) ขั้นตอนการผลิต (Production) และ 3) ขั้นตอนหลังการผลิต (Post - Production) อภิปรายได้ว่า การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือกมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูทางวัฒนธรรมของวัดต้นเชือก นั่นคือการก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ เพื่อทดแทนอุโบสถหลังเก่าที่ถล่มลงเมื่อ 10 ปีที่แล้ว โดยใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เพื่อให้มีปัจจัยมากขึ้นสำหรับการทำนุบำรุงวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งรติศ เมืองลือ และอิสริย์ ดิยะพิพัฒน์ เรื่องกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนา ของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ที่ได้นำเสนอกลยุทธ์เชิงพลิกฟื้นโดยการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดดิจิทัลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลศรีเตี้ย แม้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวสามารถทำได้หลายรูปแบบ แต่ในปัจจุบันสื่อดิจิทัลโดยเฉพาะสื่อมัลติมีเดียและวิดีโอถือเป็นสื่อดิจิทัลพื้นฐานที่มีความสมบูรณ์มากกว่าสื่อดิจิทัลประเภทอื่น ๆ เพราะประกอบขึ้นจากทั้งข้อความ เสียง ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว และที่สำคัญที่ทำให้สื่อมัลติมีเดียเป็นที่นิยม คือ สามารถเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ได้สะดวกรวดเร็ว (รุ่งรติศ เมืองลือ และอิสริย์ ดิยะพิพัฒน์, 2567) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสร กฤตาวาณิช เรื่อง การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามศาสตร์พระราชาของศูนย์เรียนรู้ศาสตร์พระราชา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากต่อวิดีโอที่พัฒนาขึ้นเพราะเป็นสื่อที่มีความทันสมัยและมีความคิดสร้างสรรค์ (อภิสร กฤตาวาณิช, 2564) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาวัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน) และพิชญานันต์ พงษ์ไพบูลย์ เรื่องการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์วิถีทัศน์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธศาสนานานาชาติในเมืองหลัก 15 จังหวัดของประเทศไทย ที่ได้นำเสนอสื่อวิถีทัศน์การท่องเที่ยววิถีพุทธระดับเมืองหลักแล้ว พบว่าสื่อดังกล่าวทำให้การประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง (พระมหาวัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน) และพิชญานันต์ พงษ์ไพบูลย์, 2567) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อดิษฐ์ไชย

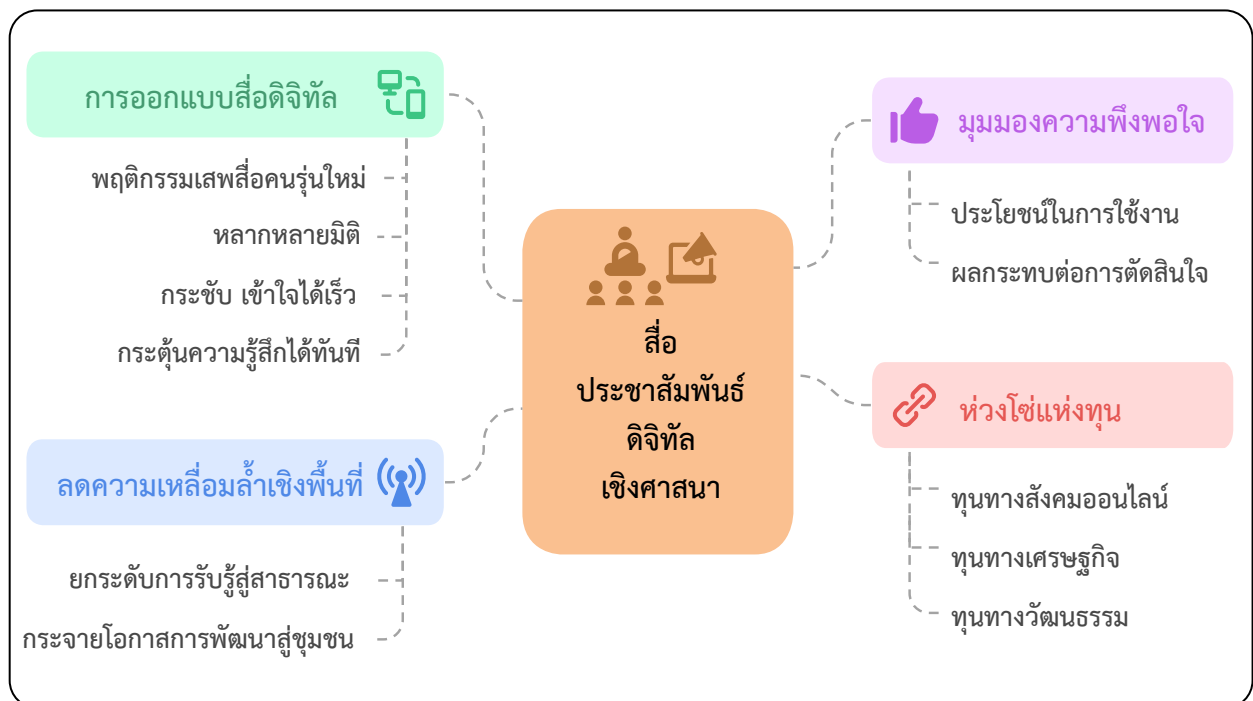
เชษฐ์ และคณะ ที่พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์สามารถนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์เชิงชวนให้ผู้คนเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงพุทธได้มากขึ้น (อนพลิชฐ์ ไชยเชษฐ์ และคณะ, 2564) จากการอภิปรายผลที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลในรูปแบบสื่อมัลติมีเดีย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับทิศทางการสื่อสารร่วมสมัย ที่เน้นการเข้าถึงง่าย รวดเร็ว และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป้าหมายของการสื่อสารคือการฟื้นฟูทางวัฒนธรรมของวัด ซึ่งต้องอาศัยทั้งความตระหนักรู้ ความสนใจ และการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนและนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยที่สอดคล้องจากหลากหลายงานชี้ให้เห็นว่า สื่อมัลติมีเดียประเภทวิดีโอประชาสัมพันธ์มีศักยภาพสูงในการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม สร้างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว และมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อในยุคดิจิทัล สื่อรูปแบบนี้จึงเป็นเครื่องมือที่ตอบโจทย์ทั้งในเชิงการประชาสัมพันธ์ การฟื้นฟูศรัทธา และการขยายทุนทางสังคมสู่วัตถุประสงค์ระยะยาวทางวัฒนธรรมของวัดได้อย่างดี

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอ และด้านประโยชน์และการนำไปใช้ โดยภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอ และด้านประโยชน์และการนำไปใช้ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ผู้รับชมสื่อให้ความสำคัญด้านประโยชน์ของสื่อและการนำไปใช้ไปใช้มากกว่าด้านเนื้อหาและด้านการนำเสนอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชมพึงพอใจมากที่สุดที่สื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์วัดต้นเชือกได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ ดรพินิจ และคณะ เรื่องสื่อดิจิทัลในการนำเสนอข้อมูลการเรียนรู้เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ที่พบว่า มีความพึงพอใจสูงสุดที่สื่อมีความเหมาะสมกับการประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยว (พงษ์ศักดิ์ ดรพินิจ และคณะ, 2567) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญลักษณ์ ศุภพลธร และคณะ ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนามีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เหมาะสม เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี และความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว สำหรับประเด็นที่ผู้ชมสื่อมีความพึงพอใจรองลงมาในด้านประโยชน์และการนำไปใช้ คือ สื่อกระตุ้นให้ผู้ชมอยากไปเที่ยวชมวัดต้นเชือก (ธัญลักษณ์ ศุภพลธร และคณะ, 2567) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ชนก สุวรรณศรี และคณะ เรื่องการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียในการนำเสนอข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่ ที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับสูงสุด ที่สื่อกระตุ้นให้ผู้ชมอยากไปแหล่งท่องเที่ยวที่นำเสนอ สำหรับการประเมินด้านเนื้อหานั้น ผู้ชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลของวัดต้นเชือกให้คะแนนความพึงพอใจมากที่สุดในประเด็นที่เนื้อหาสามารถบอกเล่าเรื่องราว ที่มา และข้อมูลของวัดต้นเชือกได้อย่างครบถ้วน (พิมพ์ชนก สุวรรณศรี และคณะ, 2563) สอดคล้องกับผลการประเมินความพึงพอใจของ อนพลิชฐ์ ไชยเชษฐ์ และคณะ เรื่องสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ที่พบว่า มีความพึงพอใจที่สื่อแนะนำเนื้อหาที่ครบถ้วน ทั้งประวัติ วิธีการท่องเที่ยว และเส้นทางการเดินทาง และสุดท้ายผลการประเมินความพึงพอใจด้านการนำเสนอ ผู้ชมสื่อประชาสัมพันธ์วัดต้นเชือกมีความพึงพอใจมากที่สุดในประเด็นที่สื่อมีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ กล่าวคือ มีการเล่าเรื่องที่เข้าใจง่าย และมีเทคนิคการตัดต่อที่ดี (อนพลิชฐ์ ไชยเชษฐ์ และคณะ, 2564) และยังสามารถสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิโรจน์ ศรีหิรัญ เรื่อง การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลในยุคการหลอมรวมสื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ได้ให้แนวทางการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลว่า นอกเหนือจากที่สื่อต้องทันสมัยแล้ว สื่อยังต้องมีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจด้วย ส่วนประเด็นที่ได้รับผลการประเมินน้อยที่สุดคือ เนื้อหาที่ไม่ชวนให้ติดตามเท่าที่ควร ซึ่งอาจเป็นเพราะเนื้อหาของเรื่องเป็นการเล่าอดีตและเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา (วิโรจน์ ศรีหิรัญ, 2565) ด้วยเหตุนี้เอง จึงได้ดึงดูดความสนใจของผู้ชมด้วยการใช้เทคนิคการถ่ายทำ การวางมุมกล้อง รวมถึงการตัดต่อ เพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับสื่อ จนทำให้ผลประเมินด้านการนำเสนอ ประเด็นวิธีการนำเสนอ

ที่น่าสนใจจึงได้รับความพึงพอใจสูงสุดจากผู้ชม เมื่อได้เปรียบเทียบกับผลของการประเมินข้ออื่นในด้านเดียวกัน จากการอภิปรายผลที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า สื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือกได้รับการตอบรับในระดับที่น่าพึงพอใจจากผู้ชมทั้งในด้านเนื้อหา การนำเสนอ และประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยเฉพาะด้านประโยชน์และการประยุกต์ใช้ พบว่า ผู้ชมเห็นว่าสื่อสามารถตอบโจทย์การประชาสัมพันธ์วัดได้อย่างเหมาะสม และกระตุ้นความสนใจให้เกิดความต้องการเดินทางมาท่องเที่ยว นอกจากนี้ สื่อยังมีจุดเด่นในด้านการนำเสนอที่ใช้เทคนิคการเล่าเรื่องและการตัดต่อที่ดึงดูดความสนใจ แม้ว่าจะมีข้อสังเกตเกี่ยวกับเนื้อหาบางส่วนที่ไม่ชวนติดตาม ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายในการนำเสนอเนื้อหาเชิงศาสนาในรูปแบบที่ร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ภาพรวมผลการประเมินชี้ให้เห็นว่าสื่อดังกล่าวมีศักยภาพในการใช้เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ และสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาสื่อท้องถิ่นที่มีเป้าหมายในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ในบริบทของการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล สื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารสารทางศาสนา และการส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่วัดและชุมชนท้องถิ่นที่มีทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ขาดช่องทางการเผยแพร่ในโลกสมัยใหม่ งานวิจัยฉบับนี้จึงได้สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญ 4 ประการที่แสดงถึงศักยภาพของสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลกับการสื่อสารศาสนาและทุนวัฒนธรรมในยุคใหม่ ตามภาพที่ 4 ดังนี้

ภาพที่ 4 สื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลกับการสื่อสารศาสนาและทุนวัฒนธรรมในยุคใหม่

1. การออกแบบสื่อมัลติมีเดียที่ตอบโจทย์พฤติกรรมผู้บริโภคสื่อยุคใหม่: สื่อประชาสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นในรูปแบบของมัลติมีเดีย โดยมีองค์ประกอบครบถ้วนหลากหลายมิติ ทั้งข้อความ ภาพนิ่ง เสียง และวิดีโอ ภายใต้ความยาวที่กระชับ สะท้อนถึงแนวทางการออกแบบเนื้อหาดิจิทัลที่เหมาะสมกับแพลตฟอร์มออนไลน์ และพฤติกรรม การเสฟสื่อของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เช่น Gen Y, Gen Z และ Alpha ที่นิยมรับสื่อแบบสั้น เข้าใจง่าย และเร้าอารมณ์ได้ทันที สื่อประเภทนี้สามารถสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมศาสนาและ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังลดอุปสรรคด้านเวลาและความซับซ้อนในการเข้าถึงสาระทางศาสนาในรูปแบบเดิม

2. มุมมองความพึงพอใจในการประเมินผลสื่อศาสนา: ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้ชมให้ความสำคัญกับ “ประโยชน์ในการใช้งานจริง” ของสื่อประชาสัมพันธ์ มากกว่าเนื้อหาและการนำเสนอเพียงอย่างเดียว มุมมองเช่นนี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในแนวทางการประเมินสื่อทางศาสนา ซึ่งในอดีตมักเน้นการวัดผลในด้านความรู้หรือความสวยงามของเนื้อหาเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน ผู้ชมกลับให้คุณค่ากับผลกระทบที่สื่อมีต่อการตัดสินใจหรือพฤติกรรม เช่น การตัดสินใจไปเยี่ยมชมนัด หรือการแชร์ข้อมูลต่อไปยังเครือข่ายของตนเอง ดังนั้น แนวทางการประเมินผลสื่อในยุคดิจิทัลจึงควรเน้นการตรวจวัดผลลัพธ์ทางสังคม และความสามารถในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

3. การเชื่อมโยงห่วงโซ่แห่งทุนด้วยสื่อดิจิทัล: การประชาสัมพันธ์วัดผ่านสื่อดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผู้ชมในวงกว้างสามารถเข้าถึงข้อมูล ประวัติ และกิจกรรมของวัดได้อย่างสะดวกและต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้รับสารกับชุมชนวัดในระดับที่ลึกยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างทุนทางสังคมออนไลน์ ความศรัทธาและความผูกพันที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดิจิทัลสามารถนำไปสู่การสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในด้านการมีส่วนร่วม การบริจาค หรือการเผยแพร่ข้อมูล ซึ่งในระยะยาวสามารถแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจ และต่อยอดสู่การฟื้นฟูทุนทางวัฒนธรรมของวัดทั้งในด้านกายภาพ เช่น การบูรณะศาสนสถาน และในด้านนามธรรม เช่น การฟื้นฟูความเชื่อ ประเพณี และอัตลักษณ์ท้องถิ่น

4. ลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่: การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือศาสนาในอดีตมักกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่หรือพื้นที่ที่มีทรัพยากรพร้อม ขณะที่วัดหรือชุมชนในชนบทกลับมีข้อจำกัดในการเข้าถึงช่องทางประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย ส่งผลให้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ากลับไม่ถูกมองเห็นในระดับสาธารณะ กรณีของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า “แม้วัดจะไม่มีชื่อเสียงหรือทุนเริ่มต้นมากนัก ก็สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการยกระดับการรับรู้สู่สาธารณะได้” งานวิจัยนี้จึงมิใช่เพียงการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นต้นแบบของ “การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่” อันสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติในการผลักดันประเทศไทยสู่ความสมดุล ทั้งในมิติ วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความเป็นธรรมทางสังคม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า ผลการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี อยู่ระหว่างดำเนินการสร้างอุโบสถหลังใหม่ เพื่อทดแทนอุโบสถหลังเก่าที่ถล่มลงมาเมื่อ 10 ปีที่แล้ว เหตุการณ์นี้เป็นข่าวดังตามหน้าสื่อทุกช่องทางไม่ว่าบนเว็บไซต์หรือช่องทางออนไลน์ การเผยแพร่หรือการประชาสัมพันธ์ข่าวนี้ออกไปทำให้เกิดการรับรู้ของผู้ชมในวงกว้าง จึงส่งผลให้วัดต้นเชือกได้รับเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาจำนวนมากมาช่วยขับเคลื่อนการก่อสร้างในช่วงแรก จนเมื่อเวลาผ่านไป ช่างนั้นก็ค่อย ๆ ถูกลิ้มเลือนไปตามกาลเวลาด้วยความที่ทางวัดไม่มีการประชาสัมพันธ์ความคืบหน้าของการก่อสร้างบนพื้นที่สื่อมากนัก ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลให้แก่วัดต้นเชือก ผลการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี อยู่ในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดีย มีความยาวทั้งสิ้น 2 นาที 39 วินาที ถูกเก็บอยู่บนเว็บไซต์ Youtube ที่สะดวกในการเผยแพร่ต่อไปยังสื่อสังคมออนไลน์อื่น มีขั้นตอนการพัฒนาตามลำดับ ได้แก่ 1) ขั้นตอนการผลิต (Pre - Production) 2) ขั้นตอนการผลิต (Production) และ 3) ขั้นตอนหลังการผลิต (Post - Production) สื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลนี้จะช่วยสร้างโอกาสในการสะสมทุนทางสังคมออนไลน์ได้มากขึ้น เมื่อมีคนรู้จักและมาท่องเที่ยวที่วัดต้นเชือกมากขึ้น ก็จะขยายต่อเนื่องให้วัดมีโอกาสสะสม

ปัจจัย (ทุนทางเศรษฐกิจ) ได้มากขึ้น เพื่อนำไปเร่งก่อสร้างอุโบสถ (ทุนทางวัฒนธรรม) ของวัดต่อไป สำหรับผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับชมสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดต้นเชือก ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอ และด้านประโยชน์และการนำไปใช้ โดยภาพรวมทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอ และด้านประโยชน์และการนำไปใช้ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผู้รับชมสื่อให้ความสำคัญด้านประโยชน์ของสื่อและการนำไปใช้มากกว่าด้านเนื้อหาและด้านการนำเสนอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชมพึงพอใจมากที่สุดที่สื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์วัดต้นเชือกได้ ส่วนประเด็นที่ได้รับผลการประเมินน้อยที่สุดคือ เนื้อหาที่ไม่ชวนให้ติดตามเท่าที่ควร โดยสรุปแล้ว ผู้ชมให้การยอมรับว่าสื่อดิจิทัลที่ถูกพัฒนาขึ้นจากงานวิจัยนี้ สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้แก่วัดต้นเชือกได้ ผลลัพธ์จากงานวิจัยนี้สามารถนำมาเป็นต้นแบบสำหรับวัดท้องถิ่นอื่น ๆ ทั่วประเทศ ในการใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนวัด ชุมชน และทุนทางวัฒนธรรมให้เติบโตอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล เพื่อเป็นการผลักดันการทุนบำรุงทุนทางวัฒนธรรมตามวิถีของเทคโนโลยีและของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) วัดต้นเชือกสามารถนำสื่อมัลติมีเดียที่เป็นผลลัพธ์จากงานวิจัยนี้ไปตัดต่อให้สั้นลง กลายเป็นคลิป Reel เพื่อเผยแพร่ในแพลตฟอร์มอื่น เช่น TikTok หรือ Facebook คลิปดังกล่าวจะตอบใจกลุ่มผู้ชมที่ชอบดูสื่อสั้นๆ และกระชับ 2) วัดต้นเชือกควรมีการถ่ายภาพความคืบหน้าของการก่อสร้างอุโบสถเก็บไว้เป็นระยะ ๆ เช่น ทุก 3 เดือน หรือทุก 6 เดือน เป็นต้น แล้วนำมาเก็บสะสมไว้ เพื่อใช้เป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์สื่อประชาสัมพันธ์ได้ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับโครงการวิจัยมูลฐาน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี สัญญาเลขที่ FRB68039/2568 รหัสโครงการ 202945 โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารดิจิทัลเพื่อสะสมทุนทางสังคมออนไลน์สู่การฟื้นฟูทุนทางวัฒนธรรมของวัดต้นเชือก จังหวัดนนทบุรี ปีงบประมาณ 2568

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2567). โครงการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยปี 2567. ใน รายงานการวิจัย. บริษัท มาร์เก็ตเมทริกซ์ เอเชีย จำกัด.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). “รายงานวันจันทร์” - อุบัติเหตุโบสถ์ถล่ม-วสท.แนะทางแก้ ดิฉันอาคารอุบัติเหตุที่ซ้ำซาก. เรียกใช้เมื่อ 22 เมษายน 2568 จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/523416>
- ธัญลักษณ์ ศุภพลธร และคณะ. (2567). แนวทางการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา จังหวัดเชียงราย. ศวท : ศิลปศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 1(2), 15-31.
- พงษ์ศักดิ์ ดรพินิจ และคณะ. (2567). พัฒนาสื่อดิจิทัลในการนำเสนอเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4(1), 823-834.
- พระมหาวัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน) และพิชญนันต์ พงษ์ไพบูลย์. (2567). การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธนานาชาติในเมืองหลัก 15 จังหวัดของประเทศไทย. วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 10(1), 12-24.

- พิมพ์ชนก สุวรรณศรี และคณะ. (2563). การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียในการนำเสนอข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 40(2), 23-33.
- รุ่งรติศ เมืองลือ และอิสริย์ ดิยะพิพัฒน์. (2567). กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนา ของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(2), 296-310.
- วิโรจน์ ศรีหิรัญ. (2565). การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลในยุคการหลอมรวมสื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 7(2), 121-131.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุวิมล ติรกันนัถ. (2550). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อณพสิษฐ์ ไชยเชษฐ์ และคณะ. (2564). การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น. Journal of Buddhist Education and Research, 7(1), 120-129.
- อภิสร่า กฤตาวาณิช. (2564). การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามศาสตร์พระราชาของศูนย์เรียนรู้ศาสตร์พระราชา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 25(2), 140-152.
- อัญธิชา มั่นคง. (2560). บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านต๋อน อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 12(39), 90-100.
- Cochran, W. G. (1953). Sampling Techniques. New York: John Wiley & Sons.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนวัตกรรมโซ่อุปทานด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของประเทศไทย*

DEVELOPMENT OF A SUPPLY CHAIN INNOVATION TRAINING CURRICULUM
THROUGH ENGINEERING DATA ANALYSIS FOR UNDERGRADUATE STUDENTS IN
PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THAILAND

ศิลา ปัญญวรวงศ์

Sitha Panyavacharawongse

คณะโลจิสติกส์และเทคโนโลยีการบิน มหาวิทยาลัยเซาท์อีสต์บางกอก กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Logistics and Aviation Technology, Southeast Bangkok University, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: chetphanat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมโซ่อุปทาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม และความต้องการฝึกอบรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทย เพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในระบบโซ่อุปทาน และ 2) เพื่อทดลองใช้และประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ไม่น้อยกว่า 80/80 และค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I.) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R & D) ที่ออกแบบอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม 3 หน่วย ได้แก่ 1) แนวคิดและนวัตกรรมโซ่อุปทานยุคดิจิทัล 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม และ 3) การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเชิงธุรกิจ (Business Intelligence: BI Tools) ในการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 - 4 จากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 200 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบมีหลักเกณฑ์ (Criteria-based Sampling) โดยการเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านแบบสอบถามออนไลน์และออฟไลน์ มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ก่อนตอบคำถามอย่างชัดเจน และสุ่มกลุ่มย่อยจำนวน 30 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นกลุ่มทดลองฝึกอบรมจริง วิเคราะห์ผลด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน (Pre-test/Post-test) และวิเคราะห์ด้วย t-test เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีค่าประสิทธิภาพ $E_1/E_2 = 85.12/87.35$ และ E.I. เฉลี่ย 72.80% ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงถึงความเหมาะสมของหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้จริงได้ทั้งในระดับมหาวิทยาลัย ภาคอุตสาหกรรม และระบบการเรียนรู้แบบการเรียนรู้บนฐานการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงธุรกิจ (BI-Based Learning) สะท้อนความเชื่อมโยงกับการพัฒนาทักษะดิจิทัลในบริบทอุตสาหกรรมยุคใหม่ได้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ข้อ 9 และ 12

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรม, นวัตกรรมโซ่อุปทาน, การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม, ระบบธุรกิจอัจฉริยะ, ประสิทธิภาพการเรียนรู้

Abstract

This research aims to 1) Investigate supply chain innovation knowledge, engineering data analytics, and training needs of undergraduate students in Thai private higher education institutions to develop practically applicable training curricula for supply chain systems, and 2) Pilot test and evaluate curriculum effectiveness using E_1/E_2 efficiency criteria of no less than 80/80 and an Effectiveness Index (E.I.) of no less than 60%. This research and development (R&D) study was systematically designed with three comprehensive units: 1) Digital-era supply chain concepts and innovation, 2) Engineering data analytics methodologies, and 3) Practical learning using Business Intelligence (BI) Tools. The sample comprised 200 third and fourth-year undergraduate students from private higher education institutions, selected through criteria-based sampling methodology. Data collection was conducted via online and offline questionnaires with clear objective explanations provided beforehand to ensure understanding. A subset of 30 students was randomly selected from the total sample as the experimental training group. Results were analyzed using pre-test/post-test assessments and t-tests to compare learning achievement outcomes effectively. The findings revealed that the curriculum achieved E_1/E_2 efficiency values of 85.12/87.35 and an average E.I. of 72.80%, significantly exceeding the established criteria with statistical significance. This demonstrates the curriculum's suitability for practical implementation across university levels, industrial sectors, and BI-Based Learning systems comprehensively. The results clearly reflect connections to digital skill development in modern industrial contexts and align with Sustainable Development Goals (SDGs) 9 and 12 respectively. The curriculum's effectiveness suggests its potential for enhancing student competencies in data-driven decision-making and supply chain management, addressing the growing demand for digitally skilled professionals in Thailand's evolving industrial landscape. This research contributes significantly to bridging the gap between academic education and industry requirements through innovative, technology-integrated training approaches that prepare students for the challenges of Industry 4.0 and digital transformation in global supply chains and modern logistics.

Keywords: Training Program, Supply Chain Innovation, Engineering Data Analysis, Business Intelligence, Learning Effectiveness

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งต่อการดำเนินธุรกิจทั่วโลก การบริหารจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management: SCM) จำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) และระบบธุรกิจอัจฉริยะ (Business Intelligence: BI) (Nunnally, J. C., 1978) เข้ามาเสริมศักยภาพในการวิเคราะห์สถานการณ์และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ แนวคิด Supply Chain 4.0 และ Green Supply Chain Integration (GSCI) กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการบริหารจัดการ โดยหลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมเพื่อยกระดับขีดความสามารถของแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) เป้าหมายที่ 9 และ 12 ที่เน้นเรื่องอุตสาหกรรม นวัตกรรม และการผลิตที่ยั่งยืน (United Nations, 2023)

สำหรับประเทศไทย ภาคการผลิตและโลจิสติกส์เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยรัฐบาล มีนโยบายส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการพัฒนาทักษะกำลังคนในยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 รวมถึง นโยบายการยกระดับทักษะดิจิทัล (Upskilling/Reskilling) เพื่อตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมในอนาคต อย่างไรก็ตาม จากผลสำรวจของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล พบว่า บัณฑิตระดับอุดมศึกษาจำนวนมากยังขาดทักษะด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและการใช้ BI Tools ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการทำงานในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในสาขาโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน (Creswell, J. W., 2014)

ดังนั้น การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ผสมผสานการจัดการนวัตกรรมโซ่อุปทานกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมโดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเชิงธุรกิจ (Business Intelligence: BI Tools) จึงเป็นแนวทางสำคัญ ในการเสริมสร้างทักษะเชิงวิเคราะห์และความสามารถในการจัดการโซ่อุปทานให้กับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Best, J. W., 1981) โดยเฉพาะในสถาบันเอกชนที่มีความคล่องตัวในการปรับหลักสูตรช่วยให้บัณฑิตสามารถ ประยุกต์ใช้ทักษะในสถานการณ์จริง เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับแนวคิด และสามารถต่อยอดสู่ การเรียนรู้บนแพลตฟอร์มออนไลน์ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ Knowles, M. S. ที่เน้นการเรียนรู้ของ ผู้ใหญ่ต้องสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียน (Knowles, M. S., 1984) รวมถึงแนวทางของ (Ivanov, D. & Dolgui, A., 2020) ที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยี BI ในการเพิ่มประสิทธิภาพของโซ่อุปทาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมโซ่อุปทานและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม ตลอดจน ความต้องการฝึกอบรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของประเทศไทย เพื่อใช้ในการ พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในระบบโซ่อุปทาน
2. เพื่อทดลองใช้และประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น โดยใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ไม่น้อยกว่า 80/80 และค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ (Effectiveness Index: E.I.) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 รวมถึงติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้จริงในกลุ่มทดลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมด้านนวัตกรรมโซ่อุปทานโดยผสมผสาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม เริ่มจากการศึกษาวรรณกรรมเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและพัฒนาเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามวัดความต้องการฝึกอบรม และแบบทดสอบ Pre-test/Post-test ซึ่งผ่านการตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีค่าระหว่าง 0.80 - 1.00 และมีค่าความเที่ยง (KR-21) ระหว่าง 0.81 - 0.85 สำหรับกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิเคราะห์ SEM ขนาด 200 คน (ตามแนวทางของ Creswell และ Hair ที่แนะนำขนาดตัวอย่าง 10 - 20 เท่าของพารามิเตอร์ 12 ตัว) และกลุ่มทดลอง 30 คน จากคณะโลจิสติกส์และเทคโนโลยีการบิน มหาวิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก ที่มีความพร้อมและสนใจเข้าร่วม ฝึกอบรมจริง โดยใช้การเรียนรู้ผ่าน BI Tools และการจำลองสถานการณ์จริง การประเมินผลใช้แบบทดสอบ 15 ข้อ (5 ข้อต่อหน่วยเรียนรู้ ครอบคลุม 3 หน่วย) คะแนนเต็ม 30 คะแนน ใช้เวลาทำ 45 นาที ผ่านการตรวจสอบ IOC (0.80 - 1.00) และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วย KR-21 ได้แก่ หน่วยที่ 1 = 0.85, หน่วยที่ 2 = 0.83, หน่วยที่ 3 = 0.81 เฉลี่ยรวม 0.83 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดีมากตามเกณฑ์ของ Nunnally (1978) สะท้อนว่าเครื่องมือมีคุณภาพสูง เหมาะสม สำหรับเก็บข้อมูลจริงได้อย่างน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูลผลการฝึกอบรม

การวิเคราะห์หาดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ (Effectiveness Index: EI) ของผู้เข้าฝึกอบรมแต่ละหน่วยฝึกอบรม ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่ทำแบบทดสอบระหว่างฝึกอบรม และแบบทดสอบหลังฝึกอบรม ทำการวิเคราะห์เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ของผู้เข้าฝึกอบรมแต่ละหน่วย โดยใช้สูตรดังต่อไปนี้

1. หาดัชนีประสิทธิผล

$$(EI) = E_{\text{post-test}} - E_{\text{pre-test}} \geq 60 \quad (1)$$

เมื่อ $E_{\text{post-test}}$ หมายถึง คะแนนหลังกระบวนการฝึกอบรมของหน่วยฝึกอบรม โดยคิดเป็นร้อยละจากคะแนน โดยเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังการฝึกอบรม

เมื่อ $E_{\text{pre-test}}$ หมายถึง คะแนนก่อนกระบวนการฝึกอบรมของหน่วยฝึกอบรมที่ทำการวัดได้ คิดเป็นร้อยละจากคะแนน โดยเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนการฝึกอบรม

$$E_{\text{post-test}} = \frac{\sum_{i=1}^N X_i}{NB} \times 100 \quad (2)$$

เมื่อ X_i หมายถึง คะแนนทดสอบหลังฝึกอบรมของผู้เข้าอบรมคนที่ i
 N หมายถึง จำนวนผู้เข้าฝึกอบรมทั้งหมด
 B หมายถึง คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังฝึกอบรม

$$E_{\text{pre-test}} = \frac{\sum_{k=1}^N X_k}{NC} \times 100 \quad (3)$$

เมื่อ X_k หมายถึง คะแนนทดสอบก่อนฝึกอบรมของผู้เข้าอบรมคนที่ k
 N หมายถึง จำนวนผู้เข้าฝึกอบรมทั้งหมด
 C หมายถึง คะแนนเต็มของแบบทดสอบก่อนฝึกอบรม

2. หาประสิทธิภาพของหลักสูตรว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ 80/80 หรือไม่การวิเคราะห์ ประสิทธิภาพของหลักสูตรตามเกณฑ์ E_1/E_2 ใช้สูตร

$$E_1 = \frac{(\sum x/N)}{A} \times 100 \quad (4)$$

$$E_2 = \frac{(\sum x/N)}{B} \times 100 \quad (5)$$

เมื่อ E_1 = ประสิทธิภาพของกระบวนการหรือคะแนนแบบทดสอบระหว่างฝึกอบรม
 E_2 = ประสิทธิภาพของกระบวนการหรือคะแนนหลังฝึกอบรม
 $\sum x$ = คะแนนรวมหลังฝึกอบรมแต่ละหน่วยของผู้เข้าอบรมทุกคน
 $\sum y$ = คะแนนรวมหลังฝึกอบรมหลังฝึกอบรม
 A = คะแนนเต็มของแบบทดสอบทุกหน่วยฝึกอบรมรวมกัน
 B = คะแนนเต็มของการทดสอบหลังฝึกอบรม
 N = จำนวนผู้เข้าฝึกอบรม

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถามกับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวนทั้งสิ้น 200 คน พบว่า ด้านข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนของเพศ ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 58.5 รองลงมา คือ เพศหญิง ร้อยละ 40.5 และเพศอื่น ๆ หรือไม่ประสงค์ระบุ คิดเป็นร้อยละ 1.0 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายในด้านเพศ ส่วนในด้านชั้นปีที่ศึกษา พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 3 เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.0 รองลงมา คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 34.0 ชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 14.5 และชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 6.5 ซึ่งสะท้อนถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีความพร้อมในการเรียนรู้และฝึกอบรมทักษะเชิงวิเคราะห์ในระดับสูงโดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 ส่วนผลการวิเคราะห์แบบสอบถามส่วนที่ 2 จำแนกตามตัวแปร โดยผลการวิเคราะห์แบบสอบถามที่มีทั้งหมด 36 ข้อ จำแนกออกเป็น 12 ตัวแปร ตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean $\pm$ S.D.) ในการวิเคราะห์ พบว่า

1.1 ตัวแปรนำเข้า (Input Variables: IV) ประกอบด้วย 6 ด้าน ความรู้ด้านโซ่อุปทานดิจิทัล (DSCI): ค่าเฉลี่ย 4.18, S.D. 0.45 การบูรณาการโซ่อุปทานสีเขียว (GSCI): ค่าเฉลี่ย 4.14, S.D. 0.49 ความรู้ด้านนวัตกรรมสีเขียว (GINN): ค่าเฉลี่ย 4.19, S.D. 0.41 การใช้เครื่องมือ BI (BIS): ค่าเฉลี่ย 4.12, S.D. 0.48 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม (EDA): ค่าเฉลี่ย 4.22, S.D. 0.43 ความต้องการของผู้เรียน (LRN): ค่าเฉลี่ย 4.30, S.D. 0.37

1.2 ตัวแปรกระบวนการ (Process Variable: PV) ประกอบด้วย 3 ด้าน นวัตกรรมโซ่อุปทาน (INN): ค่าเฉลี่ย 4.28, S.D. 0.39 การจำลองข้อมูลและวิเคราะห์ด้วย BI (SIM): ค่าเฉลี่ย 4.20, S.D. 0.41 การประยุกต์ BI แก้ปัญหา (APP): ค่าเฉลี่ย 4.22, S.D. 0.38

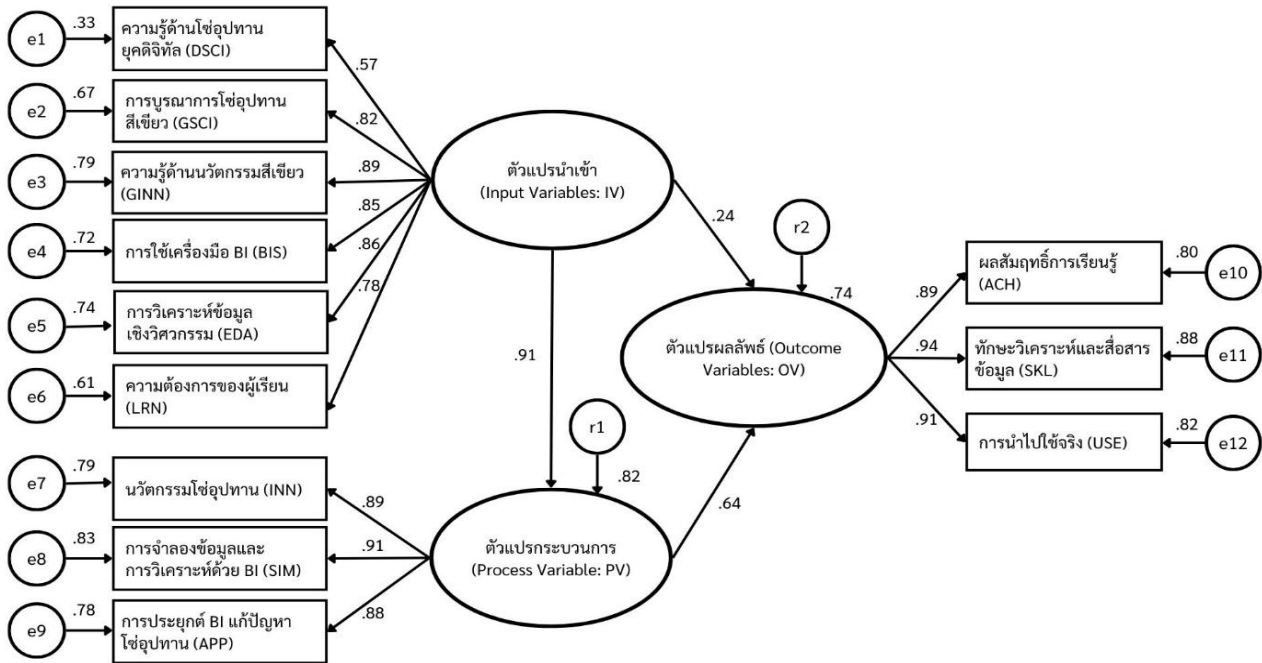
1.3 ตัวแปรผลลัพธ์ (Outcome Variables: OV) ประกอบด้วย 3 ด้าน ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ (ACH): ค่าเฉลี่ย 4.26, S.D. 0.40 ทักษะวิเคราะห์และสื่อสารข้อมูล (SKL): ค่าเฉลี่ย 4.18, S.D. 0.42 การนำไปใช้จริง (USE): ค่าเฉลี่ย 4.24, S.D. 0.36

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด พบว่า ทุกตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะตัวแปรความต้องการของผู้เรียน (LRN) และการนำไปใช้จริง (USE) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจและความพร้อมของนักศึกษาในการเรียนรู้ทักษะด้านการจัดการนวัตกรรมโซ่อุปทานและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมผ่าน BI Tools ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ค่าความแปรปรวนของข้อมูลอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างสอดคล้องและต่อเนื่อง

2. ผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีเนื้อหาครอบคลุม 3 หน่วย ได้แก่ 1) หน่วยที่ 1 นวัตกรรมโซ่อุปทาน 2) หน่วยที่ 2 การจำลองข้อมูลและวิเคราะห์ด้วย BI และหน่วยที่ 3 การประยุกต์ใช้ BI แก้ปัญหาโซ่อุปทาน โดยผลการตรวจสอบเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (มีรายละเอียดตามภาพที่ 1 และตารางที่ 1) จากการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรนำเข้า (Input Variables: IV) ตัวแปรกระบวนการ (Process Variables: PV) และตัวแปรผลลัพธ์ (Outcome Variables: OV) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการนวัตกรรมโซ่อุปทานโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม โดยตัวแปรนำเข้าประกอบด้วยองค์ความรู้และทักษะสำคัญ 6 ด้าน ประกอบด้วย ความรู้ด้านโซ่อุปทานดิจิทัล (DSCI) การบูรณาการ GSCI และ Green Innovation รวมถึงทักษะการใช้เครื่องมือ BI และความต้องการของผู้เรียน (LRN) ทั้งนี้ ตัวแปร IV ส่งผลโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อ PV (0.906*) และ OV (0.818*) ขณะที่ PV มีผลต่อ OV ที่ระดับ 0.635* ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องกับค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (GFI = 0.990, CFI = 0.999, RMSEA = 0.018) ในระดับดีมาก การวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรนำเข้าโดยเฉพาะความรู้และทักษะดิจิทัลมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ การนำผลลัพธ์นี้ไปใช้สามารถช่วยใน

การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นการเสริมสร้างทักษะวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมผ่านการใช้ BI Tools อย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรม ทำให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาให้นำไปใช้จริงในสถานการณ์โซ่อุปทานได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต รายละเอียดตามภาพที่ 2 และตารางที่ 1

ภาพที่ 2 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์หลังปรับโมเดล

ตารางที่ 1 ค่าอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลรวม ระหว่างตัวแปรสาเหตุ และตัวแปรผล

ตัวแปรผล	ตัวแปรกระบวนการ (PV)			ตัวแปรผลลัพธ์ (OV)		
ตัวแปรสาเหตุ	TE	DE	IE	TE	DE	IE
ตัวแปรนำเข้า (IV)	0.906*	0.906*	0.00	0.818*	0.243*	0.575*
ตัวแปรกระบวนการ (PV)	0.00	0.00	0.00	0.635*	0.635*	0.00
R - Square	.820			.741		
Chi-square = 22.553, Chi-square /df = 1.128, df = 20, p-value = 0.311, GFI = .990, AGFI = 0.963, CFI = 0.999, RMR = 0.007, RMSEA = 0.018, TLI = 0.998						

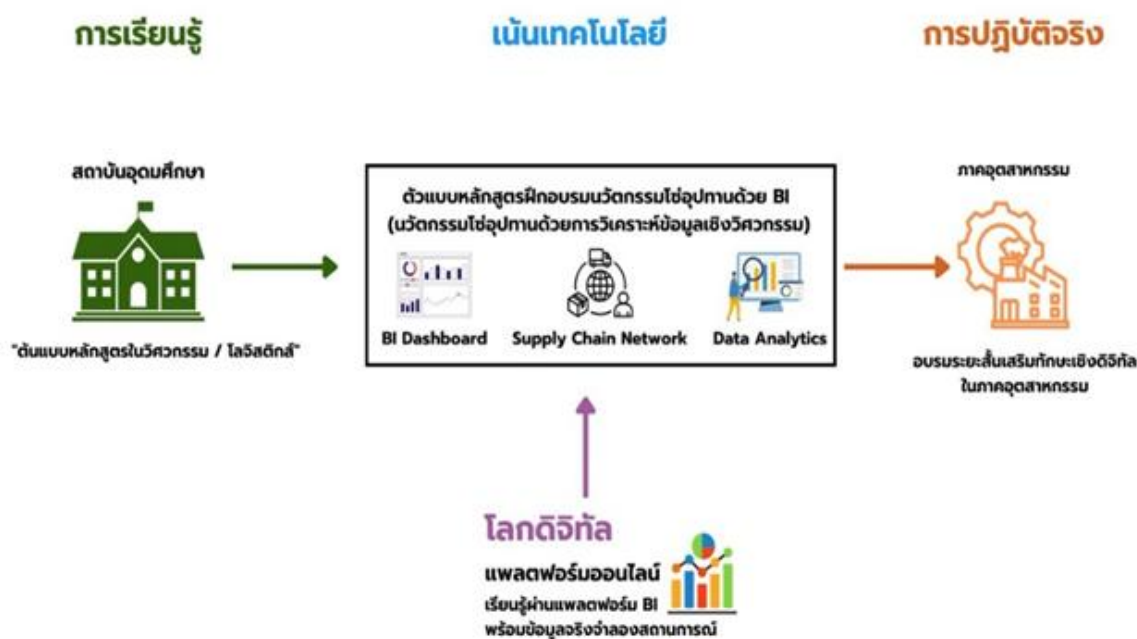
หมายเหตุ: TE = อิทธิพลรวม, DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม,

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < .05$)

2.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนการเรียนรู้ก่อนและหลังฝึกอบรม

จากการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เข้าร่วมฝึกอบรมด้านการจัดการนวัตกรรมโซ่อุปทานโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังฝึกอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึกอบรม แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านเนื้อหาเชิงทฤษฎี และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาโซ่อุปทานในสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม มีรายละเอียดดังนี้

ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมมีผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกหน่วย โดยหน่วยที่ 1 ค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 2.83 เป็น 23.38 ($t = -39.56$, E.I. = 68.50%), หน่วยที่ 2 ค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 2.45 เป็น 24.28 ($t = -44.64$, E.I. = 72.76%) และหน่วยที่ 3 ค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 2.41 เป็น 15.76 ($t = -29.12$, E.I. = 63.55%) ทั้งนี้ ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของทั้ง 3 หน่วยอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าขั้นต่ำที่กำหนดคือ 60% สำหรับประสิทธิภาพของหลักสูตรตามเกณฑ์ E_1/E_2 พบว่า $E_1 = 80.29$ และ $E_2 = 81.43$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 แสดงถึงควมมีประสิทธิภาพของหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านนวัตกรรมโซ่อุปทานและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ หลักสูตรต้นแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในระดับมหาวิทยาลัย สถาบันฝึกอบรมภาคอุตสาหกรรม และพัฒนาต่อเป็นหลักสูตรออนไลน์แบบ BI-Based Learning โดยใช้ข้อมูลจริงและสถานการณ์จำลอง รองรับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน SDG 9 และ SDG 12 ได้อย่างเป็นรูปธรรม มีรายละเอียดตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ตัวแบบหลักสูตรฝึกอบรมนวัตกรรมโซ่อุปทานโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมนวัตกรรมโซ่อุปทานโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงสะท้อนถึงความเหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนผ่านการใช้เครื่องมือ BI อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ตัวแบบหลักสูตรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในสถาบันการศึกษาและภาคอุตสาหกรรม และสอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs ด้านนวัตกรรมและการผลิตที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการวิจัยที่ใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อพัฒนาโมเดลหลักสูตรฝึกอบรมนวัตกรรมโซ่อุปทานด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม พบว่า 1) ตัวแปรนำเข้า (Input Variables: IV) ได้แก่ 1.1) ความรู้ด้านโซ่อุปทานดิจิทัล (Digital Supply Chain: DSC) 1.2) การบูรณาการโซ่อุปทานสีเขียว (Green Supply Chain Integration: GSCI) 1.3) ความรู้ด้านนวัตกรรมสีเขียว (GINN) 1.4) การใช้เครื่องมือ BI (BIS) 1.5) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม (EDA) 1.6) ความต้องการของผู้เรียน (Learner Requirements: LRN) ล้วนมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ (Process Variables: PV) (George, D. & Mallery, P., 2003) และผลลัพธ์ของผู้เรียน (Outcome Variables: OV) ซึ่งผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศหลายฉบับ โดย Ivanov, D. & Dolgui, A. ระบุว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโซ่อุปทานสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นในการจัดการความไม่แน่นอน (Ivanov, D. & Dolgui, A., 2020) ขณะที่ Green, K. W. et al. พบว่า การจัดการโซ่อุปทานสีเขียวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจขององค์กร (Green, K. W. et al., 2012) นอกจากนี้ Wixom, B. H. & Watson, H. J. ยังเน้นว่าการใช้ BI ช่วยเพิ่มคุณภาพของกระบวนการตัดสินใจและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพโดยรวม (Wixom, B. H. & Watson, H. J., 2010) และ Knowles, M. S. ได้เสนอว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการและประสบการณ์ของผู้เรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ดังนั้นผลวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล แนวทางสีเขียว และเครื่องมือ BI ในหลักสูตรฝึกอบรมสามารถพัฒนาทักษะผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมในยุคดิจิทัลได้อย่างแท้จริง (Knowles, M. S., 1984)

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมนวัตกรรมโซ่อุปทานโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะการวิเคราะห์ และการนำไปใช้จริง โดยเฉพาะการใช้เครื่องมือ Business Intelligence (BI) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถจำลองและวิเคราะห์สถานการณ์จริงในระบบโซ่อุปทานได้อย่างเป็นระบบโดยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรมในแต่ละหน่วยเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) อยู่ในช่วง 63.55%-72.76% และ ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 80.29/81.43 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 80/80 สะท้อนถึงคุณภาพของหลักสูตรที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง งานวิจัยที่สนับสนุนผลการวิจัยจากการศึกษาของ Copacino, W. C. และ Harrison, A. et al. ระบุว่า การใช้ระบบธุรกิจอัจฉริยะ (Business Intelligence) ช่วยให้องค์กรสามารถรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการตัดสินใจที่แม่นยำและการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ ระบุว่า การใช้เครื่องมือ BI และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมสามารถเสริมสร้างทักษะและความรู้ของผู้เรียน รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการห่วงโซ่อุปทานและการตัดสินใจทางธุรกิจ (Copacino, W. C., 2019); (Harrison, A. et al., 2019)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “หลักสูตรฝึกอบรมนวัตกรรมโซ่อุปทานโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรม” พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิศวกรรมและการจัดการโซ่อุปทานยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประเมินจากเกณฑ์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 และค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ (Effectiveness Index: E.I.) ที่สูงกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนด พร้อมทั้งได้รับความพึงพอใจจากผู้เรียนในระดับสูง หลักสูตรนี้จึงเหมาะสมสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในสถาบันอุดมศึกษา โดยสามารถจัดเป็นรายวิชาเสริมในสาขาวิศวกรรม โลจิสติกส์ หรือธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และสามารถขยายการใช้งานเป็นหลักสูตรอบรมระยะสั้นสำหรับบุคลากร

ในภาคอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาทักษะด้าน Business Intelligence และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในระบบโลจิสติกส์ นอกจากนี้ ควรพัฒนาหลักสูตรให้รองรับการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ (BI-Based Learning Platform) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และควรบูรณาการแนวคิด SDGs โดยเฉพาะ SDG 9 และ SDG 12 เพื่อสร้างความตระหนักรู้ด้านความยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อมและสังคม สำหรับข้อเสนอแนะเชิงวิจัยในอนาคต ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบออนไลน์ที่ใช้ BI-Based Learning เป็นเครื่องมือ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับแพลตฟอร์มดิจิทัล และการพัฒนาระบบรับรองผลการเรียนรู้ด้วย Digital Badge และ Blockchain Certification เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและขยายผลการเรียนรู้อย่างยั่งยืนในบริบทของโซ่อุปทานดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- Best, J. W. (1981). *Research in education*. (5th ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Copacino, W. C. (2019). *Supply chain excellence: A handbook for dramatic improvement using the SCOR model*. New York: AMACOM.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (4th ed.). Thousand Oaks. New York: SAGE Publications.
- George, D. & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (11.0 update) . Boston: Allyn & Bacon.
- Green, K. W. et al. (2012). Green supply chain management practices: Impact on performance. *Supply Chain Management: An International Journal*, 17(3), 290-305.
- Harrison, A. et al. (2019). *Logistics management and strategy: Competing through the supply chain*. (5th ed.). London: Pearson Education.
- Ivanov, D. & Dolgui, A. (2020). A digital supply chain twin for managing the disruption risks and resilience in the era of Industry 4.0. *Production Planning & Control*, 32(9), 775-788. <https://doi.org/10.1080/09537287.2020.1768450>
- Knowles, M. S. (1984). *The adult learner: A neglected species*. (3rd ed.). Houston, Texas: Gulf Publishing.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- United Nations. (2023). *Sustainable development goals report 2023*. New York: United Nations Publications.
- Wixom, B. H. & Watson, H. J. (2010). The BI-based organization. *International Journal of Business Intelligence Research*, 1(1), 13-28.

การพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัด
เพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาด
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร*
DEVELOPMENT OF A MANAGEMENT SYSTEM FOR TEMPLE-BASED
TEMPORARY SHELTERS TO ADDRESS PUBLIC HEALTH EMERGENCIES DURING
THE 2019 CORONAVIRUS DISEASE (COVID-19) PANDEMIC IN BANGKOK

พระมหาพร้อมพงศ์ คะอินโน*, สร้อยบุญ ทรายทอง

Phramaha Phromphong Kainno*, Soiboon Saithong

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: p.m.prompong@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัด 2) พัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัด และ 3) นำเสนอตัวแบบระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อรองรับภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขจากการระบาดของโรคโควิด - 19 ในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการศึกษาในศูนย์พักคอยในวัด 5 แห่ง ซึ่งคัดเลือกจากเกณฑ์ความพร้อมตามที่กรมอนามัยกำหนด เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 ราย ประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก 16 ราย และการสนทนากลุ่ม 6 ราย ครอบคลุม 3 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย ระดับบริหาร และระดับปฏิบัติการ ได้แก่ พระสงฆ์ผู้รับผิดชอบศูนย์พักคอย บุคลากรทางการแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาล อาสาสมัคร และประชาชนที่เข้ารับการดูแลในระบบศูนย์พักคอย ผลการวิจัยพบว่า ระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐ ศาสนา และภาคประชาสังคม ในการดูแลผู้ป่วยและควบคุมการระบาดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นภายใต้หลักเมตตาธรรม จิตอาสา มีโครงสร้างบริหารที่โปร่งใส แบ่งระดับการดำเนินงานอย่างชัดเจน วัดสามารถปรับบทบาทจากศูนย์รวมจิตใจของชุมชนมาเป็น “กลไกหลัก” ในการจัดการวิกฤตโดยผสมผสานหลักธรรมพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และอปริหานิยธรรม 7 เข้ากับแนวคิดการจัดการภาวะฉุกเฉิน ตัวแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 3 ระดับ ช่วยให้การถ่ายทอดนโยบายมีความรวดเร็ว บทบาทหน้าที่มีความชัดเจน เกิดเอกภาพ และสามารถรับมือกับวิกฤตได้อย่างมีระบบ มีศักยภาพในการบริหารจัดการวิกฤตในระดับชุมชน และสามารถต่อยอดใช้งานในอนาคตได้

คำสำคัญ: ศูนย์พักคอยในวัด, ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข, ไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

This research article aims to 1) Study the management system of temple-based community isolation centers, 2) Develop an effective management system for these centers, and 3) Propose a

model of temple-based management for responding to public health emergencies caused by the COVID-19 outbreak in Bangkok. The study employed qualitative research methodology and participatory action research (PAR). Data were collected from five temple-based isolation centers in Bangkok, selected based on readiness criteria set by the Department of Health. A total of 22 key informants participated, including 16 in-depth interviewees and 6 focus group participants, representing three levels: policy, administration, and operations. Informants included monks responsible for the centers, medical personnel, nursing experts, volunteer workers, and community members who received care in the temple-based system. The findings reveal that the management system of temple-based isolation centers reflects a collaborative effort among the state, religious institutions, and civil society to care for patients and efficiently control the spread of COVID-19. These centers utilized local resources under the principles of compassion and volunteerism. Their administrative structure was transparent, with clearly defined operational levels. Temples transitioned from being solely spiritual centers to becoming "core mechanisms" in crisis management. Buddhist principles such as the Four Iddhipada (Bases of Success), the Four Sangahavattu (Principles of Social Integration), and the Seven Aparihaniyadhamma (Conditions of Welfare) were integrated with modern emergency management concepts. The three-tier model facilitated rapid policy dissemination, clarified roles and responsibilities, promoted unity, and enabled a systematic crisis response. This model demonstrates strong potential for managing community-level emergencies and could be further adapted for future applications.

Keywords: Temple-Based Temporary Shelters, Public Health Emergency, COVID-19

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ได้ส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขทั่วโลกอย่างรุนแรง นับตั้งแต่องค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศให้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศในวันที่ 30 มกราคม 2563 (World Health Organization, 2020) ประเทศไทยประสบกับการระบาดอย่างหนักในหลายระลอก โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการคมนาคมของประเทศ ในรายงานของกรมควบคุมโรค มีสถิติรายวันซึ่งระบุว่ากรุงเทพมหานครมีจำนวนผู้ติดเชื้อสะสมและรายวันสูงสุดในหลายช่วงเวลา โดยเฉพาะในเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2564 โดยยอดผู้ติดเชื้อรายใหม่มากกว่า 4,000 ราย (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ซึ่งเห็นว่า กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีผู้ติดเชื้อสูงสุดในประเทศ และมีอัตราการแพร่ระบาดที่รวดเร็ว มีจำนวนผู้ติดเชื้อจำนวนมาก ระบบสาธารณสุขของไทยประสบปัญหาการขาดแคลนเตียงผู้ป่วยและทรัพยากรทางการแพทย์ ทำให้จำเป็นต้องหาพื้นที่เพิ่มเติมเพื่อรองรับผู้ป่วย ทำให้สถานพยาบาลของรัฐไม่เพียงพอในการรองรับผู้ป่วย ส่งผลให้มีการจัดตั้งศูนย์พักคอยในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งหนึ่งในแนวทางที่ได้รับการนำมาใช้คือการจัดตั้งศูนย์พักคอยในวัดเพื่อรองรับผู้ป่วยโควิด - 19 ที่มีอาการไม่รุนแรง

กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีความท้าทายในการจัดการวิกฤตโควิด - 19 เนื่องจากเป็นเมืองหลวงที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง มีความหลากหลายทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงมีประชากรแฝงจำนวนมาก (สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร, 2564) มีการจัดตั้งศูนย์พักคอยในวัดกว่า 50 แห่งทั่วกรุงเทพฯ เพื่อรองรับผู้ป่วยโควิด - 19 ที่อาการไม่รุนแรงและรอเตียงในโรงพยาบาล โดยศูนย์พักคอยเหล่านี้มีความแตกต่างกันทั้งในด้าน

ขนาด ศักยภาพ และการบริหารจัดการ ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและให้คำปรึกษาแก่ศูนย์พักคอยภายในวัด 5 แห่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งทำให้เห็นถึงปัญหาและความท้าทายในการบริหารจัดการทั้งในด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การจัดการทรัพยากร การคัดกรองและส่งต่อผู้ป่วย รวมถึงการดูแลด้านจิตสังคมของผู้ป่วย เมื่อพิจารณางานวิจัยของ วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของวัดและชุมชนในการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข: กรณีศึกษาโควิด - 19 ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า สถาบันศาสนาโดยเฉพาะวัดในไทยมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางทางสังคม ทั้งด้านการให้ความช่วยเหลือทางวัตถุและจิตใจ การระดมทรัพยากร และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยพระสงฆ์และวัดทำหน้าที่เป็น “ทุนทางสังคม” ที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย (วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร และคณะ, 2565) สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์กรที่ยึดหลักศาสนาอิสลามในการรับมือกับการระบาดของโควิด - 19 ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทขององค์กรศาสนาอิสลามในการรับมือกับสถานการณ์ COVID-19 ในประเทศอินโดนีเซีย องค์กรทางศาสนาและความเชื่อมีบทบาทสำคัญในการจัดการภาวะฉุกเฉิน โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด - 19 โดยองค์กรเหล่านี้สามารถเข้าถึงชุมชนที่เปราะบางได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา รวมถึงการป้องกันในระยะที่สอง เช่น การควบคุมและจัดการเมื่อเริ่มเกิดการระบาด ช่วยลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ และการสนับสนุนการเข้าถึงวัคซีน (Rachmawati, E. et al., 2022) เมื่อพิจารณาแนวคิดที่สนับสนุนการให้วัดสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน คือ แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Socially Engaged Buddhism) เน้นการประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในภาวะวิกฤต เช่น การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อิทธิบาท 4 ซึ่งส่งเสริมความเพียรและความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อส่วนรวม หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือในชุมชนด้วยทาน วาจา และประพฤตินิยม และ หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นแนวทางรักษาความสามัคคีและความเจริญมั่นคงของชุมชน ซึ่งล้วนเป็นรากฐานของการพัฒนาระบบสนับสนุนผู้เปราะบางในสังคม และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในยามวิกฤต (พนม คลีฉาย, 2560) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการบริหารจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขโดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น การศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนโดยอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) : คู่มือแนะนำสำหรับ อสม. แม้คู่มือนี้จะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการทำงานของ อสม. ในระดับชุมชน การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 (ศุภกชญา ภูวงค์รัตน์ และคณะ, 2563) แต่ก็มีช่องว่างหลายประการที่สามารถนำไปสู่การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศูนย์พักคอย เช่น แนวทางการปฏิบัติสำหรับ อสม. หรือหน่วยงานอื่นในพื้นที่เมืองใหญ่ที่ไม่มีโครงสร้าง “หมู่บ้าน” แบบดั้งเดิม และยังไม่ได้กล่าวถึงบทบาทของ วัดหรือพระสงฆ์ ในการร่วมมือกับ อสม. หรือหน่วยงานอื่นในการรองรับผู้ป่วย ซึ่งเป็นโอกาสในการพัฒนาแนวทางร่วมกันระหว่าง อสม. และวัด เพื่อสร้างระบบสนับสนุน เช่น ศูนย์พักคอย หรือพื้นที่ช่วยเหลือฉุกเฉินทางสาธารณสุข ส่วนการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) กรณีศึกษาอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี แม้งานศึกษานี้จะให้ภาพรวมของการบริหารจัดการโควิด - 19 ในระดับอำเภอ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดและยังไม่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของวัด หรือบทบาทของพระสงฆ์ในภาวะวิกฤติ ซึ่งเป็น “ทุนทางสังคม” ที่มีศักยภาพในการรองรับผู้ป่วย และฟื้นฟูจิตใจของชุมชน โดยยังไม่มีคำตอบสำหรับการรับมือภาวะฉุกเฉินในเมืองขนาดใหญ่ ทำให้เกิดช่องว่างทางวิชาการในประเด็นนี้ (กฤษฎา รัตนเจริญ, 2563)

ผู้วิจัย ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดมาตั้งแต่ต้น จึงเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินทางสาธารณสุขในอนาคต ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถาบันทางศาสนา รวมถึงสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข

ในอนาคต สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวัดหรือศาสนสถานอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายและระบบการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอตัวแบบระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมสามารถนำไปพัฒนาอย่างเป็นระบบ ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกระบวนการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้หลักการความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ในการกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูล โดยคัดเลือกศูนย์พักคอยภายในวัด 5 แห่งในกรุงเทพมหานคร คุณสมบัติคือ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 3 เดือน และมีความพร้อมในการให้ข้อมูลและร่วมพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัด

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในครั้งนี้ มีจำนวน 22 ท่าน (รูป/คน) ประกอบด้วย

1.1.1 เจ้าอาวาส/พระผู้บริหารศูนย์พักคอย 5 รูป จากคุณสมบัติที่รับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินงานศูนย์พักคอย ได้แก่ วัดศรีสุทธาราม, วัดสะพาน, วัดอินทรวีหาร, วัดสุทธิวราวาส และวัดคลองใหม่

1.1.2 บุคลากรสาธารณสุข 5 คน ที่ให้บริการทางการแพทย์ภายในศูนย์พักคอย ได้แก่ สำนักรอานามัย กรุงเทพมหานคร, กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 13 กรุงเทพมหานคร

1.1.3 เจ้าหน้าที่รัฐ 7 คน ที่มีหน้าที่ประสานงานภาครัฐในภาวะฉุกเฉิน ได้แก่ สำนักงานเขตบางกอกน้อย, สำนักงานเขตดุสิต, สำนักงานเขตภาษีเจริญ, อาสาสมัคร/ตัวแทนชุมชน/ผู้ใช้บริการ 5 คน ที่มีประสบการณ์ตรงกับการใช้บริการศูนย์พักคอย

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (Structured In-depth Interview) จำนวน 7 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 แนวทางการวางแผน/การบริหารจัดการ และการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรค

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

กำหนดคำถามครอบคลุมประเด็นการบริหารจัดการศูนย์พักคอยใน 3 ระดับ ได้แก่

ระดับนโยบาย การกำหนดทิศทางและการสนับสนุนของรัฐ และวัด

ระดับบริหาร ระบบการจัดการภายในศูนย์พักคอย

ระดับปฏิบัติการ การดำเนินงานในพื้นที่ การสื่อสาร และประเมินผล

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ สร้างโดยอ้างอิงกรอบแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management Framework) ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ด้านการจัดการภาวะฉุกเฉิน ทางสาธารณสุข และพระพุทธศาสนา ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ ประมาณ 45 - 90 นาที/ครั้ง บันทึกเสียงและจดบันทึกประกอบ การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ หมายเลข ว.47/2568 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2568 มีการขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลโดยสมัครใจ และรักษาความลับและสิทธิส่วนบุคคลอย่างเคร่งครัด

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยติดต่อผ่านคณะกรรมการชุมชน หน่วยงานสาธารณสุขเขต และเจ้าอาวาสวัด เพื่อขออนุญาตเข้าสู่พื้นที่ศึกษาและเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมวิจัย โดยยึดหลักจริยธรรม ได้แก่ ความยินยอมโดยสมัครใจ และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกชนิดปลายเปิดแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการ และการพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยภายในวัดกำหนดเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับนโยบาย เจ้าหน้าที่รัฐระดับเขต/สำนักงานสาธารณสุข 2) ระดับบริหาร เจ้าอาวาสวัด ผู้จัดการศูนย์พักคอย และ 3) ระดับปฏิบัติการ บุคลากรทางการแพทย์ อาสาสมัคร และชาวบ้านผู้รับบริการ เพื่อให้เห็นถึงการเชื่อมโยงการทำงานตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในศูนย์พักคอยทั้ง 5 แห่ง และการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) จากรายงาน ผลการประชุม ภาพถ่าย กิจกรรม และเอกสารทางราชการ

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยกระบวนการ ถอดเทปจากการสัมภาษณ์และการสนทนา การวิเคราะห์หาประเด็นร่วม ได้แก่ ชุมชนร่วมวางแผน ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากร การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น การสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็น ในด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ ด้านการแพทย์ ด้านจิตใจ และด้านความร่วมมือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจาก 3 แหล่ง คือ สัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสาร

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

2.1 ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย 1) กลุ่มบริหาร พระสงฆ์ ผู้แทนสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ 2) กลุ่มปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ศูนย์พักคอย อาสาสมัคร และ 3) ตัวแทนชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้ใช้บริการศูนย์พักคอย

2.2 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (PAR)

2.2.1 ขั้นวางแผน (Planning) วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางร่วมกันผ่านเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 ครั้ง ในหัวข้อ เรื่อง “พระไม่ทิ้งโยม” เพื่อการพัฒนากระบวนการเฝ้าระวัง สนับสนุน ส่งเสริม ป้องกัน และการบริหารจัดการศูนย์พักคอยในชุมชนเมือง มีพระสงฆ์ พระคิลานุปัฏฐาก/พระนักพัฒนา การสาธารณสุขสงเคราะห์ และนักวิชาการ เข้าร่วม โดยมีการบรรยายในหัวข้อ “รูปแบบการจัดการและการวางระบบ ที่มีความพร้อม 5 ด้าน ประกอบการใช้คู่มือ จำนวน 4 ชุด ได้แก่ 1) คู่มือสำหรับผู้บริหารในการบริหารจัดการศูนย์

พักคอย 2) คู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติในศูนย์พักคอย 3) คู่มือสำหรับผู้นำชุมชน จิตอาสา ประชาชนทั่วไป และ 4) คู่มือสำหรับพระสงฆ์

2.2.2 การปฏิบัติ (Acting) ทดลองนำแนวทางไปใช้ในศูนย์พักคอยจริง (pilot test) โดยนำไปใช้ในพื้นที่ศึกษาของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วัดศรีสุธาราม วัดสะพาน และวัดอินทรวีรหาร โดยเน้นการนำแนวทางที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะจากการประชุมเชิงปฏิบัติการและการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำไปพัฒนาต่อในศูนย์ฯ อีก 2 แห่ง วัดสุทิวราราม และวัดคลองใหม่ โดยมีกิจกรรมหลัก ได้แก่ การจัดระบบการดูแลผู้ป่วยแบบบูรณาการ ทั้งด้านการแพทย์ จิตใจ และการสนับสนุนจากชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยระบบบริจาครายการของวัดและเครือข่ายอาสาสมัคร การสื่อสารประสานงานระหว่างภาคส่วน ผ่านคณะกรรมการร่วมจากทุกระดับ การพัฒนาแนวทางการติดตามและประเมินผล โดยใช้เครื่องมือพื้นฐานที่ง่ายและเหมาะสมกับบริบทของวัด

2.2.3 การสังเกต (Observing) การเก็บข้อมูลและสังเกตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ ศูนย์พักคอยในวัดสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มสีเขียวลดภาระของโรงพยาบาลหลัก และสร้างความไว้วางใจแก่ชุมชน ทั้งยังเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้มีบทบาทในการจัดการภาวะวิกฤตอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยยังได้ทำการจดบันทึกภาคสนาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม โดยการบันทึกเสียงและภาพการประชุม

2.2.4 การสะท้อนผล (Reflecting) การประเมินผลร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและปรับปรุงแนวทางใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของศูนย์พักคอยในวัด 5 แห่ง โดยการจัดเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการถอดองค์ความรู้ในประเด็นสนทนา เรื่อง “ถอดบทเรียน: การเรียนรู้หลังโควิดกับบทบาทพระไม่ทิ้งโยม” ประกอบไปด้วย พระเทพสุวรรณเมธี, รศ.ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร, พระพิศาลธรรมานุสิฐ เจ้าอาวาสวัดสะพาน, พระโสภณธรรมวงศ์ เจ้าอาวาสวัดอินทรวีรหาร, พระสุธีรัตนบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดสุทิวราราม, พระมหาพร้อมพงศ์ ปภัสสรจิตโต ทีมงานพระไม่ทิ้งโยม วัดสุทิวราราม (ผู้วิจัย), พระมหาวิสันต์ เขมสัจจวาที เจ้าอาวาสวัดคลองใหม่, นพ. เกษม เวชสุทธานนท์ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาสุขภาพเขตเมือง กรมอนามัย, อาจารย์ ดร.ณัชพล ศิริสวัสดิ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านมามีรูปแบบในลักษณะที่เป็นระบบบูรณาการแบบองค์รวมเชื่อมโยงโครงสร้างระดับนโยบายกับการปฏิบัติการในพื้นที่ โดยมีองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดการจัดการภาวะฉุกเฉิน ได้แก่ โครงสร้างเชิงการบริหารที่ก่อรูปขึ้นจากการบูรณาการเชิงนโยบายระหว่างหน่วยงานของรัฐ กรุงเทพมหานคร มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สู่การปฏิบัติของวัดในฐานะพื้นที่ปฏิบัติการหลัก เกิดการก่อรูปความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคม (Structuration Theory) สะท้อนแนวคิดทวิลักษณ์ (ระบบย่อย) ของโครงสร้าง (duality of structure) ตามทฤษฎีของ Giddens, A. ที่ระบุว่า โครงสร้างทางสังคมไม่เพียงเป็นข้อจำกัดแต่ยังเป็นผลลัพธ์ของการกระทำ โดยเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ทำให้เกิดการบริหารแบบแนวราบที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับภาวะวิกฤต ด้านบริการสุขภาพ ศูนย์พักคอยจัดให้มีระบบ

บริการสุขภาพเบื้องต้นสำหรับผู้ป่วยกลุ่มสีเขียว ด้วยความร่วมมือจากศูนย์บริการสาธารณสุข อสม. และโรงพยาบาลในพื้นที่ ซึ่งช่วยลดภาระของระบบสาธารณสุขหลัก ด้านสาธารณสุขโรค วัณและชุมชนร่วมกันจัดหาและบริหารจัดการทรัพยากรที่จำเป็น เช่น ที่พัก อาหาร เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ป้องกันโรค ด้านจิตวิญญาณ วัณยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการดูแลสุขภาวะทางจิตของผู้ป่วยผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการให้คำปรึกษา ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกสงบและมีกำลังใจ ขณะที่ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านแรงงาน อาสาสมัคร และทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเป็นเจ้าของและความยั่งยืนของศูนย์พักคอย ในมิติของการสื่อสาร มีการใช้ช่องทางออนไลน์และออฟไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อประสานงาน รายงานข้อมูล และสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน และในด้านการติดตามและประเมินผล มีการรวบรวมข้อมูล จัดทำรายงาน และสรุปบทเรียนจากประสบการณ์จริงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยองค์ประกอบทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงระบบการจัดการภาวะฉุกเฉินที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับโครงสร้างสู่ระดับปฏิบัติการอย่างมีพลวัต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดโครงสร้างทางสังคม (Structuration Theory) ซึ่งอธิบายบทบาทของโครงสร้างและการกระทำในบริบทวิกฤตทางสังคม และตอกย้ำถึงความสำคัญของการออกแบบระบบบริหารจัดการที่มีความยืดหยุ่น มีส่วนร่วม และสามารถตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพในภาวะวิกฤต

การแพร่ระบาดของไวรัสในครั้งนี้ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบทางสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้พระสงฆ์และประชาชนตระหนักในเรื่องของสุขภาพมากขึ้น วัณมีการจัดระบบเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นผลจากมติมหาเถรสมาคมและประกาศกระทรวงสาธารณสุข โดยมีผลจากการดำเนินการ 2 ระดับที่ส่งผลให้เกิดผลกระทบอันเป็นประโยชน์ ดังนี้

ระดับที่ 1 ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์พักคอย การนำร่อง จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์พักคอยวัดศรีสุธรรม เขตบางกอกน้อย 2) ศูนย์พักคอยวัดสะพาน เขตพระโขนง และ 3) ศูนย์พักคอยวัดอินทวิหาร เขตพระนคร ซึ่งช่วยลดภาระของโรงพยาบาลและควบคุมการแพร่ระบาดในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขในชุมชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง, การประสานงานระหว่างภาคีเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ, การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ, การบริหารจัดการภายใต้หลักเมตตาธรรมและจิตอาสา, ความคล่องตัวในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และ มีแนวทางการพัฒนาระบบที่ต่อยอดได้

ระดับที่ 2 การจัดตั้งศูนย์แยกกักตัวในชุมชนโดยใช้พื้นที่ของวัดเป็นการนำร่อง (หน่วยงานสนับสนุน) วัดได้แสดงบทบาทสำคัญในสามมิติหลัก ได้แก่

มิติด้านพื้นที่สาธารณประโยชน์ วัดได้ปรับพื้นที่ศาสนสถานให้สามารถรองรับผู้ป่วยโควิด - 19 โดยมีการจัดสรรพื้นที่ภายในวัดแยกเป็นเขตพักคอยสำหรับผู้ป่วยและเขตสงฆ์อย่างชัดเจน เพื่อไม่รบกวนกิจของสงฆ์ ขณะเดียวกันก็สามารถใช้พื้นที่ศาสนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดในภาวะวิกฤต หนึ่งในเจ้าอาวาสกล่าวไว้ว่า “เราปรับศาลาการเปรียญให้เป็นเขตพักคอย แยกจากกุฏิพระโดยสิ้นเชิง เพื่อให้ผู้ป่วยปลอดภัย และยังรักษาความสงบเรียบร้อยในกิจของสงฆ์ได้ด้วย” แสดงให้เห็นถึงความสามารถของวัดในการยืดหยุ่นและปรับพื้นที่ให้ตอบโจทย์ทั้งศาสนาและสาธารณสุขในเวลาเดียวกัน

มิติด้านจิตวิญญาณ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งทางใจของผู้ป่วยและญาติ ผ่านกิจกรรมทางศาสนา การให้คำปรึกษา และการสร้างขวัญกำลังใจ เช่น การสวดมนต์ แผ่เมตตา และสันทนาธรรม เพื่อช่วยเยียวยาจิตใจในภาวะที่หลายคนวิตกกังวล หนึ่งในผู้ป่วยกล่าวว่า “ถึงจะป่วย แต่ได้ยินเสียงพระสวดมนต์ทุกเย็น มันทำให้ใจสงบขึ้นมาก ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวเหมือนอยู่โรงพยาบาล” สะท้อนบทบาทของวัดที่ไม่เพียงแต่ช่วยรักษากาย แต่ยังดูแลใจของผู้ป่วยและชุมชนโดยรวม

มิติด้านการเชื่อมประสานชุมชน วัดทำหน้าที่เป็นจุดศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจิตอาสา และประชาชนทั่วไป ผ่านการระดมทรัพยากรและการบริหารจัดการอาสาสมัคร พระสงฆ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “พอวัดประกาศว่าจะเปิดเป็นศูนย์พักคอย คนในชุมชนก็เข้ามาช่วยกันหมด บางคนช่วยทำความสะอาด บางคนช่วยหาข้าวหาน้ำ บางคนก็เป็น อสม. มาช่วยวัดไข้และดูแลผู้ป่วย” วัดจึงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางสังคมที่มีพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

2. การพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดสำหรับการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกรุงเทพมหานคร พบว่า วัดในฐานะสถาบันทางศาสนาได้ปรับบทบาทจากศูนย์รวมจิตใจของชุมชน มาสู่การเป็นกลไกหลักในการจัดการวิกฤตสาธารณสุข โดยมีการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกรณีศึกษาของวัดสุทธิวาราม วัดสะพาน และวัดอินทรวีรหาร ซึ่งเป็นต้นแบบของการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานด้านสาธารณสุข และชุมชนในพื้นที่ โดยระบบบริหารจัดการดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน วัดได้รับการปรับพื้นที่ให้เหมาะสมต่อการดูแลผู้ป่วย โดยสามารถรองรับผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางที่ไม่สามารถกักตัวที่บ้านได้ 2) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข มีการจัดระบบการดูแลผู้ป่วยโดยทีมแพทย์ พยาบาล และอาสาสมัครที่สนับสนุนการดูแลอย่างต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง 3) ด้านอาหารและสาธารณูปโภค วัดจัดหาอาหาร 3 มื้อและของใช้จำเป็นด้วยความร่วมมือจากเครือข่ายภาคประชาชน และการรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา 4) ด้านการคัดกรองเชิงรุก “กลุ่มพระไม่ทิ้งโยม” และอาสาสมัครในชุมชนได้ลงพื้นที่ค้นหาผู้ป่วยกลุ่มเปราะบางให้ได้รับการดูแลอย่างทันท่วงที และ 5) ด้านการสื่อสาร มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบ Telemedicine และสื่อสารสาธารณะผ่านอินโฟกราฟิก เพื่อสร้างความเข้าใจและเข้าถึงข้อมูลของประชาชนอย่างทั่วถึง

การดำเนินงานของศูนย์พักคอยในวัดยังสะท้อนการผสมผสานระหว่างระบบบริหารจัดการสมัยใหม่กับหลักพุทธธรรม โดยมีการประยุกต์ใช้แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Socially Engaged Buddhism) ซึ่งพระสงฆ์ทำหน้าที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 อันประกอบด้วย การให้ปัจจัย การพูดให้กำลังใจ การบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตนอย่างไม่เลือกปฏิบัติ พร้อมกันนำหลักธรรมด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ อปริหานิยธรรม 7 สาราณียธรรม 6 และอิทธิบาท 4 มาใช้ในการประชุม วางแผน และติดตามการดำเนินงานของศูนย์พักคอย อันเป็นการส่งเสริมความร่วมมืออย่างยั่งยืน และตอบสนองความต้องการของประชาชนในยามวิกฤตอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแนวปฏิบัตินี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดเรื่องโครงสร้างและการกระทำ (Structuration Theory) ที่สะท้อนถึงความสามารถของสถาบันทางศาสนาในการปรับเปลี่ยนบทบาทเชิงโครงสร้างและสร้างผลกระทบเชิงระบบต่อการบริหารจัดการภาวะฉุกเฉิน ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ WHO Emergency Response Framework ที่เน้นการบูรณาการการตอบสนองภาวะฉุกเฉินโดยอาศัยทรัพยากรภายในชุมชน การประสานงานข้ามภาคส่วน และการจัดการที่เน้นความเป็นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งกรณีของศูนย์พักคอยในวัดนับเป็นต้นแบบของการจัดการภาวะวิกฤตสาธารณสุขที่มีลักษณะเฉพาะในบริบทไทย และสามารถต่อยอดเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะและระบบบริหารจัดการในระยะยาวได้

3. ตัวแบบของระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร การวิเคราะห์ตัวแบบระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขในกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ได้นำรูปแบบการบริหารจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขมาใช้ โดยมีการจัดตั้งศูนย์บัญชาการเหตุการณ์และระบบการทำงานที่เป็นเอกภาพ เป็นตัวแบบการบริหารจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขและระบบบัญชาการเหตุการณ์

3.1 บริบทและความสำคัญของศูนย์พักคอยในวัด

การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ได้สร้างผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบสาธารณสุข โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองหลวงที่มีประชากรหนาแน่น การจัดตั้งศูนย์พักคอยภายในวัดจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการรองรับผู้ป่วยที่ไม่สามารถเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลได้ทันที ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบูรณาการทรัพยากรและความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 โครงสร้างและระบบการบริหารจัดการ

โครงสร้างการบริหารจัดการของศูนย์พักคอยในวัด เป็นผลจากความร่วมมือระหว่าง วัด ภาครัฐ และชุมชนท้องถิ่น ที่รวมตัวกันภายใต้ความจำเป็นในการจัดการวิกฤต COVID-19 และเกิดขึ้นผ่านแนวทาง การมีส่วนร่วม การประสานงานแบบบูรณาการ และความไว้วางใจในผู้นำทางศาสนา โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารที่ประกอบด้วยพระสงฆ์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้นำชุมชน และอาสาสมัคร ซึ่งมีบทบาทชัดเจนตามหน้าที่ ทั้งด้านการแพทย์ อาหาร เวชภัณฑ์ และการประสานงาน การจัดพื้นที่ภายในศูนย์แบ่งออกเป็นโซนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาด เช่น โซนคัดกรอง โซนพักคอย และโซนขยะติดเชื้อ การดูแลผู้ป่วยเน้นแนวทางองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย โภชนาการ จิตใจ และการส่งต่อฉุกเฉิน พร้อมด้วยระบบสนับสนุนด้านอาหาร น้ำดื่ม ความสะอาด และการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้อง บุคลากรได้รับการบริหารจัดการ ผ่านการจัดเวร อบรม และดูแลสวัสดิการ ระบบข้อมูลมีการลงทะเบียน ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเครือข่ายอาสาสมัคร การระดมทรัพยากร และมาตรการควบคุมความปลอดภัย ขณะเดียวกันยังมีการประชุมทบทวน ถอดบทเรียน และปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการโดยรวม

3.3 ตัวแบบ 3 ระดับของการบริหารจัดการ

3.3.1 ระดับนโยบาย การกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายของศูนย์พักคอย รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ และการกำกับดูแลมาตรฐานการดำเนินงาน

3.3.2 ระดับบริหาร การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติผ่านการบริหารทรัพยากร การวางแผนปฏิบัติการ และการควบคุมคุณภาพของศูนย์พักคอย

3.3.3 ระดับปฏิบัติการ ดำเนินงานในพื้นที่จริง เช่น การคัดกรองผู้ป่วย การดูแลสุขภาพ การจัดการพื้นที่ การสื่อสารข้อมูลระหว่างระดับบริหารและปฏิบัติการเพื่อให้การทำงานมีความสอดคล้องกัน

3.4 หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ

หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการภาวะฉุกเฉินจากโควิด - 19 ประกอบด้วยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ กรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์บัญชาการสถานการณ์เพื่อควบคุมการระบาดในพื้นที่ชุมชน พร้อมพัฒนาแนวทางดูแลผู้ป่วยอย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันประชาชนมีบทบาทสำคัญผ่านความรับผิดชอบต่อตนเอง เช่น การป้องกันตน การเฝ้าระวัง และความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและช่วยเหลือกันในภาวะวิกฤต ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรและเสริมสร้างระบบสาธารณสุข สถานการณ์โควิด - 19 ยังเป็นบทเรียนสำคัญที่นำไปสู่การเรียนรู้ การพัฒนาแนวทางบริหารจัดการภาวะฉุกเฉิน การฟื้นฟูผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพจิต ตลอดจนการปรับตัวสู่วิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยี การทำงานแบบยืดหยุ่น และการพัฒนาระบบเฝ้าระวังและเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

อภิปรายผล

1. การศึกษาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร

ที่ได้ผ่านมา พบว่าการสร้างกลไกบริหารจัดการภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขในระดับพื้นที่ วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข และภาคประชาชน อันเกิดจากบริบทเฉพาะของชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม ช่วยเปิดพื้นที่ให้ข้อมูลจากภาคสนามสะท้อนความจริงจากประสบการณ์ของผู้เกี่ยวข้องโดยตรง ทั้งพระสงฆ์ อาสาสมัคร และประชาชน ซึ่งทำให้สามารถเข้าใจกลไกของความร่วมมือเชิงระบบที่ไม่เป็นทางการได้อย่างลึกซึ้ง ประเด็นสำคัญที่ค้นพบ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนบทบาทของวัดจากศาสนสถานเป็น “พื้นที่กลาง” ในการจัดการวิกฤต ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพในการปรับตัวของสถาบันศาสนา โดยใช้หลักธรรมเป็นกรอบในการดูแลสุขภาพจิตและสังคม 2) การบริหารจัดการภายในศูนย์พักคอยที่ดำเนินการแบบแนวราบและเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและความร่วมมือที่เข้มแข็งในระดับชุมชน และ 3) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและบริการทางการแพทย์ เช่น Telemedicine ช่วยลดภาระของระบบสุขภาพหลัก และเพิ่มประสิทธิภาพการประสานงานในช่วงวิกฤต ทั้งนี้ แม้จะมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณ แต่กระบวนการมีส่วนร่วมในทุกระดับช่วยลดข้อจำกัดดังกล่าว และสอดคล้องกับแนวคิด Structuration Theory ที่ชี้ว่าโครงสร้างสังคมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ผ่านการปฏิบัติและการตัดสินใจร่วมกันในบริบทใหม่ (Giddens, A., 1984) ผลการศึกษานี้เสนอแนวทางสำคัญในการนำวัดมาเป็นต้นแบบของ “พื้นที่ศาสนาเพื่อสาธารณะ” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในภาวะวิกฤตอื่น ๆ ได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมของชุมชนเป็นแกนกลางในการสร้างระบบจัดการที่มีพลวัตและยืดหยุ่นตามสถานการณ์

2. การพัฒนาระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร

ที่เกิดขึ้น พบว่า บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของวัดและพระสงฆ์จากเดิมที่เป็นศูนย์กลางทางศาสนา สู่การเป็นกลไกสำคัญในการดูแลสุขภาพของชุมชนอย่างมีมนุษยธรรม ซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น สังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงานร่วมกับภาคีเครือข่ายภาครัฐและภาคประชาชน ทั้งนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม มีบทบาทสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับชุมชนมีเสียงและบทบาทในการพัฒนาแนวทางปฏิบัติจริง โดยผลการศึกษาพบประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การขยายบทบาทของวัดในการจัดการภาวะฉุกเฉิน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของวัดในการเป็นศูนย์กลางการดูแลแบบองค์รวม ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม สอดคล้องกับแนวคิด “พุทธศาสนาเพื่อสังคม” 2) การบูรณาการแนวคิดด้านมนุษยธรรมเข้ากับระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีส่วนช่วยฟื้นฟูสุขภาพในภาวะที่ระบบโรงพยาบาลหลักไม่สามารถรองรับได้อย่างทั่วถึง (พินิจ ลาภอนันท์, 2564) และ 3) การบริหารจัดการโดยอาศัยความร่วมมือหลายฝ่าย ส่งผลให้เกิดระบบบริหารจัดการแบบยืดหยุ่น คล่องตัว และมีประสิทธิภาพตามกรอบแนวคิดการจัดการภาวะฉุกเฉินแบบมีส่วนร่วมของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2564) อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของระบบคือการพึ่งพาทุนทางสังคมและศรัทธาในชุมชนเฉพาะพื้นที่ ซึ่งอาจไม่สามารถขยายผลได้ทันทีในบริบทอื่นที่ขาดทุนทางวัฒนธรรมแบบเดียวกัน กระนั้น แนวทางที่เกิดขึ้นจากกรณีศึกษานี้ โดยเฉพาะในพื้นที่นำร่องเช่น วัดสุทธิวราราม ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาระบบดูแลสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน ที่สามารถต่อยอดเป็น “ศูนย์สุขภาพชุมชนเชิงบูรณาการ” โดยมีองค์กรทางศาสนาเป็นแกนกลาง ซึ่งสะท้อนว่า “ศาสนา” และ “การจัดการแบบมีส่วนร่วม” ไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ หากแต่เป็นพลังเชิงโครงสร้างที่สามารถพัฒนาเชิงระบบได้จริงในสถานการณ์วิกฤต

3. ตัวแบบระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ในกรุงเทพมหานคร

แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการ การจัดการภาวะวิกฤตที่เชื่อมโยงบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนกับการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจากหลายภาคส่วน อาทิ พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้นำชุมชน และอาสาสมัคร ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีบทบาทตั้งแต่ระดับนโยบายถึงระดับปฏิบัติการ ทั้งนี้ผลการวิจัยชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การออกแบบโครงสร้างการบริหารจัดการแบบสามระดับ (นโยบาย - บริหาร - ปฏิบัติการ) ที่ส่งเสริมเอกภาพในการสั่งการ (Unity of Command) ทำให้สามารถถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างรวดเร็วและสอดคล้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Structuration Theory ที่ชี้ว่าโครงสร้างทางสังคมเกิดจากปฏิสัมพันธ์ซ้ำ ๆ ที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Giddens, A., 1984) 2) การใช้แนวคิดการสื่อสารความเสี่ยงในภาวะวิกฤต Crisis and Emergency Risk Communication (CERC) ที่เน้นความโปร่งใสในการสื่อสาร การสร้างความเชื่อถือ และการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง (Reynolds, B. & Seeger, W., 2005) ช่วยให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถรับรู้ เข้าใจ ลดความตื่นตระหนก สร้างความไว้วางใจ และมีส่วนร่วมในการจัดการภาวะวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) การบูรณาการกรอบแนวคิด “List Model” โดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำเชิงจิตวิญญาณและผู้ประสานเครือข่าย ซึ่งช่วยเสริมสร้างพลังทางสังคมและความมั่นคงทางจิตใจของชุมชน (พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., 2561) องค์ประกอบเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาตัวแบบ “ระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัด” ซึ่งมีข้อจำกัดบางประการในด้านความพร้อมเชิงโครงสร้างที่แตกต่างกันระหว่างวัด และความยั่งยืนของแรงสนับสนุนในระยะยาว แต่ด้วยการถอดบทเรียนและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านเวทีสาธารณะและเครือข่ายอาสาสมัคร ทำให้สามารถพัฒนาแนวทางเชิงระบบที่รองรับภาวะฉุกเฉินได้อย่างยั่งยืน กล่าวโดยสรุป ตัวแบบที่ได้จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการออกแบบระบบบริหารจัดการภาวะวิกฤตที่มีประสิทธิภาพบนฐานวัฒนธรรมชุมชน โดยบูรณาการศาสนา การแพทย์ การจัดการ และการสื่อสารอย่างมีพลวัต ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบของ “พื้นที่ศาสนาเพื่อการจัดการภาวะฉุกเฉิน” ในบริบทเมืองใหญ่อื่นได้ในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

ระบบบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัด มีบทบาทสำคัญในการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือระหว่างรัฐ หน่วยงานท้องถิ่น ภาคสาธารณสุข และประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ โครงสร้างการบริหารมีความชัดเจน เชื่อมโยงระดับนโยบายสู่การปฏิบัติ พร้อมทั้งใช้พื้นที่และทรัพยากรของวัดในการให้บริการดูแลผู้ป่วยกลุ่มสีเขียว ดูแลสุขภาพจิต และประสานการสื่อสารกับชุมชนผ่านเทคโนโลยี วัดในฐานะ “พื้นที่ทางสังคม” ได้แสดงศักยภาพในการสร้างโครงสร้างที่ตอบสนองต่อวิกฤตอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแนวคิดทางพุทธศาสนา เช่น สังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงาน กรณีศึกษา ศูนย์พักคอย 3 แห่ง ได้แก่ วัดศรีสุธาราม วัดสะพาน และวัดอินทรวีหาร แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการลดภาระของโรงพยาบาลหลักและควบคุมการแพร่ระบาดในระดับชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการจากหลากหลายภาคส่วน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และใช้การสื่อสารตามแนวคิด CERC เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน ทั้งนี้ การบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำจิตวิญญาณและผู้ประสานเครือข่าย ได้รับการสนับสนุนจากแนวคิด “List Model” เน้นการบูรณาการธรรมะ การแพทย์ และการจัดการ ศูนย์พักคอยในวัดจึงไม่เพียงตอบสนองภาวะฉุกเฉินในระยะสั้น แต่ยังเป็นต้นแบบของการพัฒนา “พื้นที่ศาสนาเพื่อสาธารณะ” ที่สามารถต่อยอดสู่ระบบสุขภาพชุมชนที่ยั่งยืน ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย กรุงเทพมหานครและกระทรวงสาธารณสุขควรพิจารณานำตัวแบบการบริหารจัดการศูนย์พักคอยในวัดไปประยุกต์ใช้ในการจัดตั้งศูนย์

รองรับผู้ป่วยในภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขในอนาคต ทั้งในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ที่มีบริบทชุมชนคล้ายคลึงกัน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานเขต ควรบูรณาการบทบาทของวัดและภาคประชาสังคม เข้ากับแผนจัดการภัยพิบัติในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรับมือวิกฤต ขณะเดียวกัน ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ วัดและองค์กรทางศาสนา สามารถใช้ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการ ศูนย์พักคอยให้มีโครงสร้างที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และเสริมบทบาทของตนในฐานะศูนย์กลางการฟื้นฟูชุมชนในยามวิกฤต สำหรับข้อเสนอในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการประเมินการประยุกต์ใช้ตัวแบบในพื้นที่ต่างจังหวัดที่มีบริบทสังคมและศาสนาแตกต่างจากกรุงเทพมหานคร เพื่อทดสอบความยืดหยุ่นและข้อจำกัดของตัวแบบ นอกจากนี้ ควรศึกษาปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์สุขภาพ เช่น ต้นทุนและประสิทธิผลของการดำเนินงานศูนย์พักคอยในวัด เปรียบเทียบกับรูปแบบอื่น ๆ ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบข้อมูล การสื่อสาร และการบริหารจัดการในศูนย์พักคอยเพื่อรองรับการพัฒนาในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2565). มาตรการเฝ้าระวังผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. เรียกใช้เมื่อ 22 สิงหาคม 2567 จาก <https://ddc.moph.go.th/covid19-dashboard/>
- กฤษฎา รัตนเจริญ. (2563). การบริหารจัดการการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19): กรณีศึกษาอำเภอบึงสามพัน จังหวัดสระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พนม คล้ายย. (2560). พุทธสังคัมภีร์แนวพุทธ: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. (2561). LIST MODEL FOR RESEARCH AND SOCIAL DEVELOPMENT. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พินิจ ลาภอนันท์. (2564). แนวทางขับเคลื่อนการดูแลผู้ป่วยในชุมชนอย่างมีมนุษยธรรม. วารสารสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 47(3), 45-62.
- วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร และคณะ. (2565). บทบาทของวัดและชุมชนในการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข: กรณีศึกษาโควิด - 19. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- ศุภักชญา ภาวักะรัต และคณะ. (2563). การศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนโดยอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.). คู่มือแนะนำสำหรับ อสม. เรียกใช้เมื่อ 22 ธันวาคม 2567 จาก <http://202.28.34.124/dspace/bitstream/123456789/1796/1/62011480015.pdf>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.). (2564). องค์การที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศูนย์ CI. เรียกใช้เมื่อ 22 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.thaihealth.or.th/wp-content/uploads/2021/10/741.pdf>
- สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร. (2564). รายงานสถานการณ์การจัดตั้งศูนย์พักคอยและศูนย์แยกกักชุมชน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร.
- Giddens, A. (1984). The constitution of society: Outline of the theory of structuration. United States of America: University of California Press.
- Rachmawati, E. et al. (2022). The roles of Islamic Faith-Based Organizations on countermeasures against the COVID-19 pandemic in Indonesia. Heli yon, 8(2), e08928. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e08928>

- Reynolds, B. & Seeger, W. (2005). Crisis and emergency risk communication as an integrative model. *Journal of health communication*, 10(1), 43-55.
- World Health Organization. (2020). Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. Retrieved August 24, 2024, from <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศ
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร*
THE LEARNING ECOSYSTEM FOR GENDER EQUALITY
ACROSS SECONDARY SCHOOLS IN BANGKOK

ลดาวัลย์ ปัญตะยัง*, อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร, เฟื่องอรุณ ปรีดีดิลก
Ladawan Puntayoung*, Ubonwan Hongwityakorn, Fuangarun Preededilok
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: 6281028027@student.chula.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน 2) วิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ความเท่าเทียมทางเพศ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน โดยการวิจัยเชิงปริมาณในโรงเรียนมัธยมศึกษา 6 ประเภท จำนวน 18 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานครจากการสุ่มแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน จำนวน 540 คน จากการสุ่มแบบง่าย และครู จำนวน 432 คน จากการสุ่มแบบลูกโซ่ เครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแปรปรวน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียนอยู่ในระดับ “ดีที่สุด” ($\bar{X} = 4.31$) โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ($\bar{X} = 4.54$) และการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.48$) ระบบนิเวศการเรียนรู้มีความสัมพันธ์สูงกับทัศนคติความเท่าเทียมทางเพศของนักเรียน ($r = 0.73 - 0.77$) และมีความสัมพันธ์ต่ำมากกับทัศนคติของครู ($r = 0.13 - 0.27$) โรงเรียนแต่ละประเภทมีการดำเนินการที่แตกต่างในด้านการลงโทษ ($p = .01$) การจัดการเรียนการสอน ($p = .02$) และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ($p = .04$) โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมทุกระบบสัมพันธ์สูงกับการจัดการเรียนรู้ ($r = 0.67 - 0.74$) และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน ($r = 0.65 - 0.69$) และสัมพันธ์ต่ำที่สุดกับ ด้านการสื่อสาร ($r = 0.23 - 0.29$) นำไปสู่การพัฒนาแบบจำลอง “SLE-GE” ที่อธิบายโครงสร้างระบบนิเวศ การเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: ระบบนิเวศการเรียนรู้, ความเท่าเทียมทางเพศ, โรงเรียนมัธยมศึกษา, โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในโรงเรียน

Abstract

This research aims to 1) Examine the current state of the learning ecosystem for gender equality in schools, 2) Analyze the social-relational structures that influence gender-equitable learning, and 3) Propose development guidelines for enhancing a gender-equitable learning

ecosystem in schools. A quantitative research approach was employed, focusing on six types of secondary schools (18 total) in Bangkok, selected through purposive sampling. The sample consisted of 540 students selected through simple random sampling and 432 teachers selected via snowball sampling. Data were collected using a structured questionnaire and analyzed using percentage, mean, standard deviation, analysis of variance (ANOVA), and Pearson's correlation coefficient. The findings indicated that the overall learning ecosystem for gender equality was rated at an "excellent" level ($\bar{X} = 4.31$), particularly in student participation ($\bar{X} = 4.54$) and instructional management ($\bar{X} = 4.48$). The learning ecosystem demonstrated a high correlation with students' attitudes toward gender equality ($r = 0.73 - 0.77$), while the correlation with teachers' attitudes was significantly lower ($r = 0.13 - 0.27$). Significant differences among school types were observed in disciplinary practices ($p = .01$), instructional management ($p = .02$), and the provision of school facilities ($p = .04$). All dimensions of social structural relationships showed strong correlations with instructional practices ($r = 0.67 - 0.74$) and school facility provision ($r = 0.65 - 0.69$), whereas communication presented the weakest correlation ($r = 0.23 - 0.29$). These findings contributed to the "SLE-GE Model" (Structural Learning Ecosystem for Gender Equality), which systematically explains the structural dynamics of learning ecosystems that support gender equality in schools.

Keywords: Learning Ecosystem, Gender Equality, Secondary Schools, Social Structural Relationships in Schools

บทนำ

ความเท่าเทียมทางเพศเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 โดยกำหนดเป็นเป้าหมายที่ 5 ของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งมุ่งยุติการเลือกปฏิบัติทางเพศในทุกรูปแบบและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคของบุคคลทุกเพศในทุกระดับของการพัฒนา (UN Women. & DESA., 2024) ประเทศไทยได้ตอบสนองต่อพันธกิจนี้ผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ล้วนสะท้อนแนวนโยบายที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคเท่าเทียมในทุกมิติ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570), 2565) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโครงสร้างของระบบการศึกษายังพบการดำรงอยู่ของโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมที่ผลิตซ้ำอคติทางเพศผ่านหลักสูตร กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในโรงเรียน แม้ว่าการเรียนรู้เรื่องความเท่าเทียมทางเพศจะดำเนินการผ่านหลักสูตรเพศศึกษาเป็นหลัก แต่ยังคงให้ความสำคัญกับเนื้อหาเชิงชีววิทยาและการป้องกันปัญหาสุขภาพมากกว่าการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศและความหลากหลายของมนุษย์ (UNESCO, 2023) นอกจากนี้ แบบเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้จำนวนมากยังสะท้อนภาพจำที่ตอกย้ำบทบาทหญิงชายแบบเหมารวม ขณะที่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศกลับถูกละเลยทั้งในเชิงเนื้อหาและพื้นที่ในการมีตัวตนภายในโรงเรียน (สุชาดา ทวีสิทธิ์ และคณะ, 2565); (วิจิตร ว่องวาริทิพย์, 2559); (Lee, J., 2014) ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนชัดเจนเมื่อพิจารณาการบริหารจัดการในโรงเรียนซึ่งแฝงด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ (Zhang, Y., 2021) ส่งผลให้นักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศต้องเผชิญกับการตีตรา ขาดระบบสนับสนุนที่เหมาะสมไร้พื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้และแสดงออกอย่างเต็มศักยภาพ (มหาวิทยาลัยมหิดล องค์การแพลนอินเตอร์เนชันแนลประเทศไทย และองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2557); (สุชาดา ทวีสิทธิ์ และคณะ, 2565)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่เมืองหลวงที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสูง แม้จะดูเหมือนเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างต่ออัตลักษณ์ที่แตกต่าง ทว่าความหลากหลายนั้นกลับทวีความซับซ้อนทางโครงสร้างที่อาจก่อให้เกิดการกีดกันทางเพศอย่าง แฝงยลต่อนักเรียน ซึ่งภายหลังปี พ.ศ. 2563 มีการเคลื่อนไหวของกลุ่ม “นักเรียนเลว” เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ส่วนใหญ่เรียนอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้เรียกร้องสิทธิในร่างกาย อัตลักษณ์ทางเพศ และพื้นที่ปลอดภัยในการมีส่วนร่วมทางการเมือง สะท้อนถึงโครงสร้างภายในโรงเรียนยังผลิตซ้ำอำนาจนิยมแบบชายเป็นใหญ่ผ่านทั้งระเบียบทรงผม และการจำกัดการแสดงออกของนักเรียนกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) (ณัชพล นาเครือ และคณะ, 2567) ปรากฏการณ์นี้ได้เป็นเพียงผลของการปฏิสัมพันธ์เชิงกลุ่มบุคคลเท่านั้น หากแต่ยังเป็นผลสะท้อนของโครงสร้างทางสถาบันต่อการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ ดังนั้น การทำความเข้าใจกลไกทางสังคมนี้ จึงต้องอาศัยกรอบการวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงระหว่างโครงสร้าง (Structure) และการกระทำของปัจเจก (Agency) ตามทฤษฎีการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Giddens, A., 1984) ผสมกับการพิจารณาปัจจัยแวดล้อมการเรียนรู้ในระบบนิเวศทางพัฒนาการมนุษย์ (Bronfenbrenner, U. & Morris, P. A., 2006)

ทั้งนี้ แม้ว่าแนวนโยบายระดับชาติและสากลจะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ ภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ยังคงดำรงอยู่ในระบบการศึกษาไทย โดยเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษา สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการวิเคราะห์ “ระบบนิเวศการเรียนรู้” เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน ผลการวิจัยจะมีประโยชน์ต่อการออกแบบระบบนิเวศที่เอื้อต่อการการเรียนรู้และส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนทุกเพศอย่างแท้จริง อันเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาไทยสู่ความเท่าเทียมทางเพศอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียน
3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งวิเคราะห์ระบบนิเวศการเรียนรู้ และโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจสภาพการณ์ระบบนิเวศการเรียนรู้ และ 2) การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเท่าเทียมทางเพศ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ตลอดจนครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา 18 แห่ง ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกตามลักษณะโรงเรียน 6 ประเภท ได้แก่ สหศึกษา ชายล้วน หญิงล้วน ทั้งแบบประจำและไป - กลับ โดยพิจารณาจากประวัติศาสตร์ความเก่าแก่ และการสืบทอดประเพณีของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 540 คน คำนวณจากสูตรของ Yamane (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย โดยนักเรียนต้องกำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย กลุ่มตัวอย่างครู

จำนวน 432 คน คัดเลือกโดยวิธีแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โรงเรียนละ 24 คน จาก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระละ 3 คน โดยมีเกณฑ์ คือ สอนมาไม่น้อยกว่า 1 ปี และเคยร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) โดยแบบสอบถามสำหรับนักเรียนมี 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ ศาสนา ระดับการศึกษา แผนการเรียนและข้อมูลครอบครัว ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ ตอนที่ 3 สภาพการณ์ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน (Micro-System) ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ การสื่อสาร การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การลงโทษและกฎระเบียบ การจัดการเรียนการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวก ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ส่วนแบบสอบถามสำหรับครู มี 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เช่น อายุ เพศ วุฒิการศึกษา วิทยฐานะ รายได้ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ ตอนที่ 3 สภาพการณ์ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน (Micro-System) 5 ด้านเดียวกันกับนักเรียน ตอนที่ 4 โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อระบบนิเวศการเรียนรู้เรื่องความเท่าเทียมทางเพศของโรงเรียน ได้แก่ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน (Meso-System) ระบบสื่อมวลชน และชุมชนภายนอก (Exo-System) ระบบความเชื่อและทัศนคติทางสังคม (Macro-System) และระบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (Chrono-System) และตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอิงกรอบทฤษฎีการก่อตัว โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) (Giddens, A., 1984) และทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์เชิงนิเวศ (Ecological Systems Theory) (Bronfenbrenner, U. & Morris, P. A., 2006) จากนั้นตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ด้วยดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ การวิจัย (IOC) ซึ่งพบว่า แบบสอบถามของนักเรียนมีค่า IOC เท่ากับ 0.84 และของครูเท่ากับ 0.88 และได้ทดสอบความเชื่อมั่นกับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค พบว่า ทั้งสองชุดแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.80

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ประสานงานกับโรงเรียนเพื่อขออนุญาตการเก็บรวบรวมข้อมูล สร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมการวิจัย ข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลผลตามเกณฑ์ 5 ระดับ สำหรับการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และข้อมูลปลายเปิดใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 43.33) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 80.19) มีผลการเรียนเฉลี่ย 3.50 - 4.00 (ร้อยละ 45.55) และเรียนในแผนวิทย์ - คณิตฯ (ร้อยละ 42.97) รายได้ครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ในช่วงต่ำกว่า 26,000 บาท (ร้อยละ 25.00) และ 35,001 - 50,000 บาท (ร้อยละ 18.89) ผู้ปกครองส่วนใหญ่สมรสแล้ว (ร้อยละ 61.66) ประกอบอาชีพรับจ้าง/พนักงานเอกชน (ร้อยละ 47.78) และค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 30.00) โดยจบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 43.52) ส่วนกลุ่มครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 53.47) อายุระหว่าง 29 - 44 ปี (ร้อยละ 52.55) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 86.34) และจบปริญญาตรี (ร้อยละ 68.52) อายุงานส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1 - 5 ปี (ร้อยละ 38.66) รองลงมา คือ 11 - 15 ปี

(ร้อยละ 25.00) อยู่ในวิทยฐานะครูชำนาญการ (ร้อยละ 48.15) และครูผู้ช่วย (ร้อยละ 24.54) รายได้ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 26,001 - 35,000 บาท (ร้อยละ 37.96) และต่ำกว่า 26,000 บาท (ร้อยละ 32.41) ครูส่วนใหญ่ยังโสด (ร้อยละ 51.62) และประเภทโรงเรียนกับกลุ่มสาระการเรียนรู้มีการกระจายตัวอย่างสม่ำเสมอในทุกกลุ่ม

2. สภาพการณ์ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน (Micro-System)

ในส่วนนี้เป็นนำเสนอทัศนคติของนักเรียนและครูเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ รวมถึงสภาพการณ์ระบบนิเวศการเรียนรู้พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับประเภทโรงเรียนและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้กับทัศนคติดังกล่าว จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทัศนคติด้านความเท่าเทียมทางเพศในภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.90) ขณะที่ครูมีทัศนคติในระดับสูง ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.91) ทั้งสองกลุ่มมีทัศนคติสอดคล้องกันเกี่ยวกับสิทธิในการเป็นผู้นำอย่างเท่าเทียมกัน (นักเรียน $\bar{X} = 4.61$, ครู $\bar{X} = 4.28$) อย่างไรก็ตาม พบความแตกต่างในด้านการเลือกอาชีพตามความสนใจ ซึ่งนักเรียนให้คะแนนสูง ($\bar{X} = 4.59$) แต่ครูไม่ได้จัดอยู่ในลำดับต้น ($\bar{X} = 4.08$) สำหรับข้อที่นักเรียนให้คะแนนต่ำที่สุด ได้แก่ การทำงานกลุ่มกับเพื่อนต่างเพศและการล้อเลียนเพื่อนจากเพศสภาพ ($\bar{X} = 4.18$ เท่ากันทั้งสองข้อ) ขณะที่ครูให้คะแนนต่ำสุดในด้านการเลือกกิจกรรมตามความสนใจมากกว่าตามเพศ ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อทัศนคติดังกล่าว พบว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียนที่โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.68) โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการแบ่งบทบาทในโรงเรียน ($\bar{X} = 4.54$) รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ($\bar{X} = 4.48$) และการสื่อสารในโรงเรียน ($\bar{X} = 4.31$) ขณะที่ด้านการลงโทษและกฎระเบียบมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.92$) นอกจากนี้ ยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างระบบนิเวศการเรียนรู้กับทัศนคติเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนกับทัศนคติเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ

องค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียน	ทัศนคติเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ					
	นักเรียน			ครู		
	r	p	แปลผล	r	p	แปลผล
ด้านที่ 1 การสื่อสารในโรงเรียน	0.70	0.00	สูง	0.27	0.00	ต่ำ
ด้านที่ 2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการแบ่งบทบาทในโรงเรียน	0.77	0.00	สูง	0.21	0.00	ต่ำมาก
ด้านที่ 3 การลงโทษและกฎระเบียบในโรงเรียน	0.42	0.00	ปานกลาง	0.16	0.00	ต่ำมาก
ด้านที่ 4 การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร	0.73	0.00	สูง	0.13	0.01	ต่ำมาก
ด้านที่ 5 การจัดสิ่งแวดล้อมความสะดวกในโรงเรียน	0.64	0.00	สูง	0.17	0.00	ต่ำมาก

$p < .01$

จากตารางที่ 1 พบว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้แต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับทัศนคติของนักเรียน โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ($r = 0.77$) และการจัดการเรียนการสอน ($r = 0.73$) ขณะที่กลุ่มครูมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำถึงต่ำมากในทุกด้าน ($r = 0.13 - 0.27$) ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างจำแนกตามประเภทโรงเรียน พบความแตกต่างในบางองค์ประกอบ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความแตกต่างขององค์ประกอบระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนจำแนกตามประเภทโรงเรียน

องค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียน	F	p	แปลผล
ด้านที่ 1 การสื่อสารในโรงเรียน	1.02	0.41	ไม่แตกต่าง
ด้านที่ 2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการแบ่งบทบาทในโรงเรียน	1.72	0.13	ไม่แตกต่าง
ด้านที่ 3 การลงโทษและกฎระเบียบในโรงเรียน	3.39	0.01	แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 2 ความแตกต่างขององค์ประกอบระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนจำแนกตามประเภทโรงเรียน (ต่อ)

องค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียน	F	p	แปลผล
ด้านที่ 4 การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร	2.62	0.02	แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
ด้านที่ 5 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน	2.29	0.04	แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
รวม	1.07	0.37	ไม่แตกต่าง

$p < .05$

จากตารางที่ 2 พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3 ด้าน ได้แก่ การลงโทษฯ ($p = 0.01$) การจัดการเรียนการสอนฯ ($p = 0.02$) และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน ($p = 0.04$)

3. โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียน

การวิเคราะห์ในส่วนนี้มุ่งพิจารณาความคิดเห็นของครู ความแตกต่างระหว่างประเภทโรงเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคมกับองค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ในระดับจุลภาค (Micro-System) จากการวิจัยพบว่า ครูคิดว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมส่งผลต่อความเท่าเทียมทางเพศ โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 1.09) ซึ่งระบบโครงสร้างเชิงเวลา (Chrono-System) ($\bar{X} = 4.03$) มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ระบบภายนอก (Exo-System) ($\bar{X} = 4.00$) และระบบกลาง (Meso-System) ($\bar{X} = 3.97$) ขณะที่ระบบมหภาค (Macro-system) มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.91$) เมื่อจำแนกตามประเภทโรงเรียน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญใน 3 ระบบ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมจำแนกตามประเภทโรงเรียน

โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม	F	p	แปลผล
1. ระบบกลาง: ความสัมพันธ์ระหว่าง ครู ผู้ปกครอง และชุมชน (Meso-System)	3.77	0.00	แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
2. ระบบภายนอก: สื่อสารมวลชน ชุมชน และสังคม (Exo-System)	3.17	0.01	แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
3. ระบบมหภาค: ความเชื่อและทัศนคติในสังคม (Macro-System)	2.98	0.01	แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
4. ระบบโครงสร้างเชิงเวลา: การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (Chrono-System)	1.27	0.28	ไม่แตกต่าง
รวมทุกด้าน	2.97	0.01	แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

จากตารางที่ 3 พบว่า ทุกระบบย่อยของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ยกเว้นระบบโครงสร้างเชิงเวลา (Chrono-System) ($p = 0.28$) และได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับองค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียน

องค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียน		โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม					
			ระบบกลาง (Meso-System)	ระบบภายนอก (Exo-System)	ระบบมหภาค (Macro-System)	ระบบโครงสร้างเชิงเวลา (Chrono-System)	
		ด้านที่ 1	r	0.27	0.29	0.24	0.23
			p	0.00	0.00	0.00	0.00
			แปลผล	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
ด้านที่ 2	r	0.51	0.48	0.53	0.57		
	p	0.00	0.00	0.00	0.00		
	แปลผล	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง		

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับองค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียน (ต่อ)

องค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียน		โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม					
				ระบบกลาง (Meso-System)	ระบบภายนอก (Exo-System)	ระบบมหภาค (Macro-System)	ระบบโครงสร้างเชิงเวลา (Chrono-System)
		ด้านที่ 3	r	0.47	0.52	0.55	0.45
			p	0.00	0.00	0.00	0.00
			แปลผล	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
		ด้านที่ 4	r	0.67	0.73	0.74	0.67
			p	0.00	0.00	0.00	0.00
			แปลผล	สูง	สูง	สูง	สูง
		ด้านที่ 5	r	0.69	0.65	0.67	0.66
			p	0.00	0.00	0.00	0.00
แปลผล	สูง		สูง	สูง	สูง		

$p < .01$

จากตารางที่ 4 พบว่า โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมมีความสัมพันธ์สูงกับด้านที่ 4 การเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ($r = 0.67 - 0.74$) และด้านที่ 5 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ($r = 0.65 - 0.69$) ขณะที่ด้านที่ 1 การสื่อสารมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับทุกระบบ ($r = 0.23 - 0.29$)

แนวทางพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน

มี 2 ระดับ คือ ระดับเชิงปฏิบัติการ ควรดำเนินการผ่าน 7 มาตรการ ได้แก่

1. สร้างสื่อเรียนรู้หลากหลายเพศ เช่น พอดแคสต์เพศศึกษาและผนังเรื่องเล่าแบบสแกนได้ (QR Story Wall)
2. การเรียนรู้ไร้กรอบเพศด้วยพื้นที่จำลองเรื่องเพศ (Gender Sandbox)
3. พัฒนาครูผ่านกระบวนการสะท้อนตน (Reflective Learning)
4. เว็บไซต์ “กฎเพื่อทุกคน” ให้นักเรียนร่วมทบทวนกฎระเบียบ
5. ส่งเสริมวินัยเชิงบวกที่เคารพบริบททางเพศ
6. พัฒนาโครงสร้างทางกายภาพ เช่น ห้องน้ำสำหรับทุกเพศ
7. จัดกิจกรรมเพศศึกษาร่วมกับครอบครัวโดยใช้เทคโนโลยี เช่น แชตบอต (Gender Dialogue Chatbot)

และไลน์กลุ่มครู - ผู้ปกครอง

ระดับนโยบาย มี 8 แนวทาง ได้แก่

1. นโยบายสื่อสารไม่เลือกปฏิบัติพร้อมคู่มือภาษาปลอดภัยและการอบรมครูอย่างต่อเนื่อง
2. บทเรียนที่เป็นกลางทางเพศและลดการผลิตซ้ำภาพเหมารวมทางเพศ
3. บรรจุวิชาเพศศึกษาแบบองค์รวมในหลักสูตรผลิตครู
4. กำหนดสมรรถนะด้านความหลากหลายทางเพศเป็นเกณฑ์วิชาชีพครู
5. พัฒนาโรงเรียนต้นแบบที่เป็นกลางทางเพศ
6. กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของโครงสร้างทางกายภาพสำหรับทุกเพศ
7. จัดตั้งศูนย์เพศศึกษาและสุขภาวะเชื่อมโยงบริการจากหน่วยงานภายนอก
8. จัดตั้งคณะกรรมการความร่วมมือเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในหลายระดับและสนับสนุนงบประมาณ

สร้างเครือข่ายทุกระดับ

อภิปรายผล

1. สภาพการณ์ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน (Micro-System)

ผลการวิจัยชี้ว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมทัศนคติเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ โดยในภาพรวมนักเรียนมีทัศนคติต่อความเท่าเทียมทางเพศในระดับสูงมาก ขณะที่ครู มีทัศนคติระดับสูง ($\bar{X} = 4.41$ และ $\bar{X} = 4.06$ ตามลำดับ) ซึ่งนักเรียนให้คะแนนเฉลี่ยสูงในด้านการเลือกอาชีพตามความสนใจ ($\bar{X} = 4.59$) ขณะที่ครูให้ความสำคัญน้อยกว่า สะท้อนช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) ที่ยังคงมีอิทธิพลในสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ สอดคล้องกับการวิจัยของ อัสมิตา คัดคะ ที่ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของโรงเรียนในภูมิภาคอาเซียนในการผลิตซ้ำและรื้อถอนบทบาททางเพศ พบว่า นักเรียนรุ่นใหม่นี้ มีแนวโน้มเปิดรับความหลากหลายทางเพศมากกว่า ครูที่ยังคงแสดงออกภายใต้กรอบบทบาททางเพศดั้งเดิม (Khadka, A., 2022) สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศการเรียนรู้กับทัศนคติด้านความเท่าเทียมทางเพศมีความสัมพันธ์สูงในกลุ่มนักเรียน ($r = 0.73 - 0.77$) แต่กลับต่ำในกลุ่มครู ($r = 0.13 - 0.27$) สะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาโลกที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและทัศนคติของครูอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ของสังคม (Structuration Theory) (Giddens, A., 1984) ที่เสนอว่าโครงสร้างและการกระทำต่างมีอิทธิพลหล่อหลอมซึ่งกันและกันและผู้กระทำ (เช่น ครู) มักถูกจำกัดด้วยโครงสร้างทางสังคมที่ฝังลึกกว่า ด้านผลการวิจัยสะท้อนถึงความแตกต่างระหว่างประเภทโรงเรียนกับการลงโทษและถูกระเบียบในโรงเรียน รวมถึงการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิรินทร์ เศรษฐวัฒน์บดี และคณะ ที่ได้วิจัยเรื่อง ระบบนิเวศการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี พบว่า โรงเรียนบางแห่งสามารถบูรณาการการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่บางแห่งยังคงยึดกรอบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมซึ่งไม่เอื้อต่อการเคารพอัตลักษณ์ที่หลากหลาย (ศศิรินทร์ เศรษฐวัฒน์บดี และคณะ, 2566) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ถึงความแตกต่างระหว่างประเภทโรงเรียนกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน สะท้อนถึงเหตุปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น การบริหารจัดการ บุคลากร งบประมาณและความพร้อมทางกายภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถของโรงเรียนในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนและความแตกต่างในด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนแต่ละประเภท (ลดาวัลย์ ปัญตะยัง และคณะ, 2565)

2. โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในทุกระดับมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับองค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้โดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ล้วนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์จำแนกตามประเภทโรงเรียน พบว่า ระบบโครงสร้างเชิงเวลา (Chrono-System) เป็นระบบเดียวที่ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.28$) ซึ่งอาจเป็นผลจากโครงสร้างภายในสถานศึกษาของไทยที่ยังตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างจำกัด สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศในระบบการศึกษาอาเซียน ที่พบว่า แม้หลายประเทศในอาเซียนจะมีความก้าวหน้าเชิงนโยบาย เช่น การให้สัตยาบันอนุสัญญาระหว่างประเทศหรือการส่งเสริมสิทธิของเด็กและสตรี แต่ในระดับปฏิบัติการโรงเรียนยังคงสะท้อนอคติทางเพศผ่านแบบเรียน ระบบระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เป็นโครงสร้างตายตัว (Asawasakulkrai, A. & Tubtim, K., 2023) สำหรับความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมในแต่ละด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์สูงกับด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ($r = 0.67 - 0.74$) และด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ($r = 0.65 - 0.69$) ในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานของวิจัยของ อุษณีย์ มากประยูร และ จักภพ พานิช ที่ได้วิจัยเรื่อง ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศที่มีผลต่อการสื่อสารของครู ระดับ

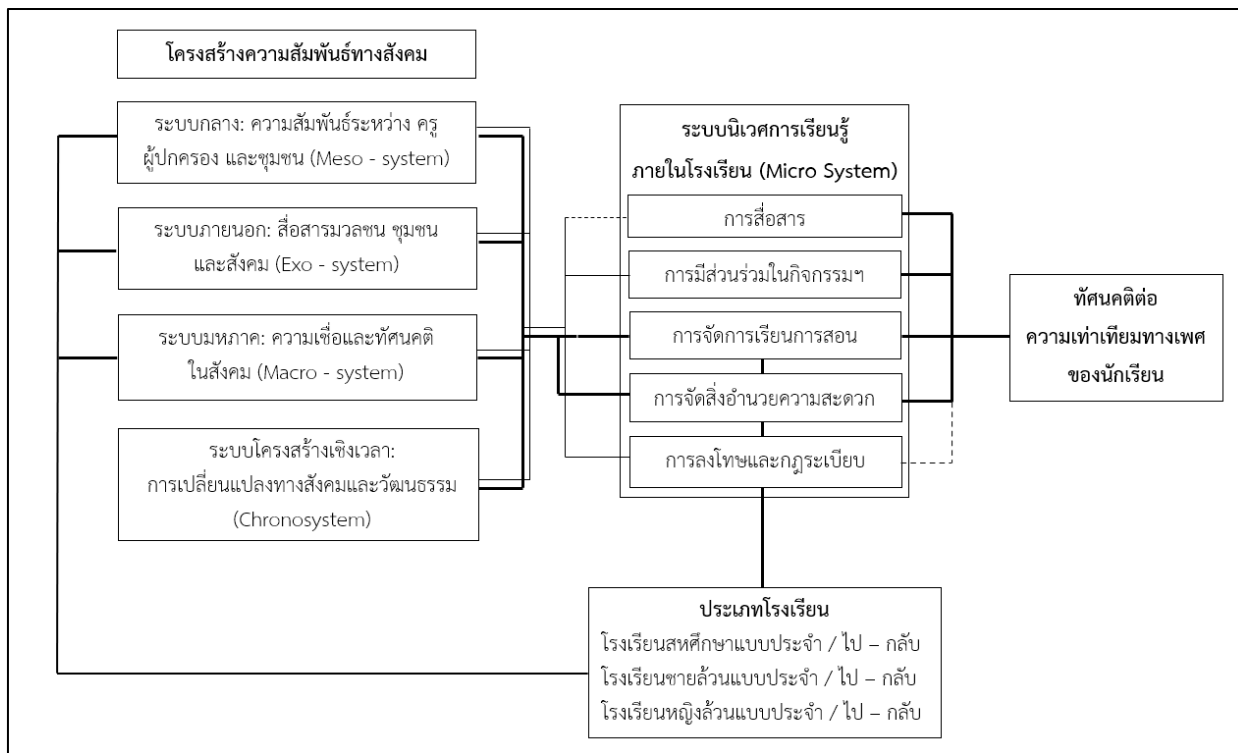
มัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก - อุตรดิตถ์ พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับนักเรียนกลุ่มเพศหลากหลาย โดยเฉพาะในบริบทที่ชุมชนมีอิทธิพลต่อแนวทางการจัดการเรียนรู้และการกำหนดพฤติกรรมทางสังคมของโรงเรียน (อุษณีย์ มากประยูร และจกภพ พานิช, 2566) และความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่นยังคงมีอิทธิพลต่อการผลิตซ้ำอคติทางเพศในโรงเรียน โดยเฉพาะในบริบทที่ยังยึดถือบทบาททางเพศแบบเหมารวม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในระดับปฏิบัติการ (Asawasakulkrai, A. & Tubtim, K., 2023) ขณะเดียวกัน โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในทุกกระบวนมีความสัมพันธ์ระดับต่ำกับด้านการสื่อสารในโรงเรียน ($r = 0.23 - 0.29$) ระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการแบ่งบทบาท ($r = 0.48 - 0.57$) รวมถึงการลงโทษและกฎระเบียบในโรงเรียน ($r = 0.45 - 0.55$) สะท้อนให้เห็นว่า แม้สังคมภายนอกจะเปิดกว้างต่อแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น แต่ระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนยังไม่เปลี่ยนแปลงในด้านเหล่านี้ อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง บทบาทของโรงเรียนในภูมิภาคอาเซียนในการผลิตซ้ำและรื้อถอนบทบาททางเพศ ระบุว่าโรงเรียนยังคงเป็นพื้นที่ผลิตซ้ำบทบาททางเพศแบบเหมารวมผ่านกิจกรรม กฎระเบียบและการใช้ภาษา แม้จะมีความพยายามรื้อสร้างอคติผ่านกิจกรรมเฉพาะกลุ่มแต่ยังไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบอย่างแท้จริง (Khadka, A., 2022)

3. แนวทางพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน

การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศต้องดำเนินการทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และสังคม ผ่านกลไกเชิงระบบแบบบูรณาการเพื่อสร้างระบบนิเวศ การเรียนรู้ที่เปิดรับอัตลักษณ์และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกเพศอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี และคณะ ที่ได้วิจัยเรื่อง ระบบนิเวศการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี โดยเสนอว่าระบบนิเวศการเรียนรู้ที่มีคุณภาพต้องยึดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและมีองค์ประกอบหลากหลาย ทั้งพื้นที่ บุคคล เทคโนโลยี เวลา และความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายเพื่อรองรับการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 อย่างเหมาะสม (ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยพบว่า ความเท่าเทียมทางเพศมิได้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายหรือกระบวนการเรียนรู้ภายในโรงเรียนเพียงลำพัง หากแต่เป็นผลลัพธ์ของพลวัตที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยภายในระบบนิเวศการเรียนรู้กับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมภายนอก ซึ่งส่งอิทธิพลต่อทัศนคติของนักเรียนอย่างเป็นระบบจากการสังเคราะห์ข้อค้นพบได้นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ “โมเดล SLE-GE (Structural Learning Ecosystem for Gender Equality Model)” เพื่อพิจารณาโรงเรียนในฐานะระบบนิเวศทางสังคม ที่ประกอบด้วยกลไกการสื่อสาร การมีส่วนร่วมและการแบ่งบทบาท การจัดการเรียนรู้และกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การลงโทษและกฎระเบียบภายในโรงเรียน โดยองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของนักเรียนด้านความเท่าเทียมทางเพศแตกต่างกัน ขณะเดียวกัน ยังพบว่า โครงสร้างสังคมภายนอกในทุกระดับ (Meso, Exo, Macro และ Chrono-System) มีปฏิสัมพันธ์ ต่อระบบนิเวศภายในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและกฎระเบียบ ส่วนการสื่อสารมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ โมเดลนี้จึงสะท้อนว่า การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศต้องออกแบบเป็นระบบเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงกลไกภายในโรงเรียนกับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม อย่างเป็นองค์รวม

ภาพที่ 1 โมเดลระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงโครงสร้างเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน
(Structural Learning Ecosystem for Gender Equality; SLE-GE Model)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับทัศนคติด้านความเท่าเทียมทางเพศของนักเรียนโดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วม การจัดการเรียนการสอน และการสื่อสาร อีกทั้งยังพบความแตกต่างตามประเภทโรงเรียนในมิติการลงโทษและกฎระเบียบ สิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดการเรียนรู้ การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่าง ๆ ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงระบบ ระหว่างโครงสร้างทางสังคมภายนอกกับระบบนิเวศภายในโรงเรียน โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน และการจัดตั้งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบ ผู้วิจัยได้พัฒนาโมเดล SLE-GE ซึ่งอธิบายโรงเรียนในฐานะระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกลไกภายในกับพลวัตของโครงสร้างทางสังคมภายนอก ซึ่งมีอิทธิพลต่อการก่อรูปทัศนคติของผู้เรียน ซึ่งข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย คือ การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ที่เคารพความหลากหลายทางเพศ การพัฒนาสื่อปลอดภัย การเปิดพื้นที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบอย่างเท่าเทียม และการพัฒนาครูผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบสะท้อนคิด เพื่อสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่ปลอดการเลือกปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา การปรับปรุงหลักสูตร การออกแบบมาตรการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพครูเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศอย่างเป็นระบบ สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยในอนาคต ควรวิจัยข้ามบริบทระหว่างโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ รวมถึงบริบทเมืองและชนบท และพัฒนาเครื่องมือวิจัยที่เชื่อมโยงบทบาทของครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศอย่างรอบด้าน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง แนวทางการพัฒนา ระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน: การวิเคราะห์การก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ ทางสังคม ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลที่สนับสนุนงานวิจัยฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

- ณัชพล นาเครือ และคณะ. (2567). การศึกษารูปร่างและการเคลื่อนไหวทางสังคัมรูปแบบใหม่ในประเด็นด้าน การศึกษาของไทยผ่าน “กลุ่มนักเรียนแล้ว”. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์, 2(2), 1-41.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). (2565). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 1 (1 พฤศจิกายน 2565).
- มหาวิทยาลัยมหิดล องค์การแพลนอินเตอร์เนชั่นแนลประเทศไทย และองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และ วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2557). รายงานการวิจัยการรังแกต่อกลุ่มนักเรียนที่เป็นหรือ ถูกมองว่า เป็นคนข้ามเพศหรือคนรักเพศเดียวกันในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา: รูปแบบ ความชุก ผลกระทบ แรงจูงใจ และมาตรการการป้องกันใน 5 จังหวัดของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ.
- ลดาวลัย ปัญตะยัง และคณะ. (2565). รูปแบบและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศเพื่อเสริมสร้าง พลังทางสังคมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 จังหวัดสุรินทร์. วารสาร สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(7), 84-100.
- วิจิตร ว่องวารวิทย์. (2559). การสะท้อนบทบาทหญิงชายในแบบเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. วารสาร วิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 13(2), 88-102.
- ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี และคณะ. (2566). การศึกษาระบบนิเวศการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัด ปทุมธานี. วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร, 6(1), 102-113.
- สุชาติ ทวีสิทธิ์ และคณะ. (2565). ชุดความรู้เพื่อยุติการใช้ภาษาเกลียดชังและพฤติกรรมระรานบนโลก ออนไลน์ ต่อคนหลากหลายทางเพศสำหรับครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- อุษณีย์ มากประยูร และจกภพ พานิช. (2566). ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศที่มี ผลต่อ การสื่อสารของครู ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก-อุตรดิตถ์. วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร, 8(1), 79-90.
- Asawasakulkrai, A. & Tubtim, K. (2023). ASEAN's gender inequality in education. NIDA Development Journal, 62(1), 53-83.
- Bronfenbrenner, U. & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.). Handbook of child psychology: Theoretical models of human development (pp. 793 - 828). New York: Wiley.
- Giddens, A. (1984). The constitution of society: Outline of the theory of structuration. Berkeley: University of California Press.

- Khadka, A. (2022). The role of school communities in doing and undoing gender in ASEAN. *NIDA Development Journal*, 62(1), 28-52.
- Lee, J. (2014). Gender representation in Thai school textbooks: An analysis of images and language. *Asian Journal of Women's Studies*, 20(2), 110-130.
- UN Women. & DESA. (2024). Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2024. New York: UN Women and DESA.
- UNESCO. (2023). Global education monitoring report, 2023: Technology in education: A tool on whose terms? Retrieved April 30, 2025, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385723>
- Zhang, Y. (2021). Hidden curriculum and gender roles: A cross-cultural perspective. *Comparative Education Review*, 65(4), 567-589.

**กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน
ในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย***
**FUTURE STRATEGIES FOR EDUCATIONAL INSTITUTIONS MANAGEMENT TOWARDS
EXCELLENCE IN SCHOOLS UNDER THE FOUNDATION OF THE CHURCH
OF CHRIST IN THAILAND**

พันธุ์ยุทธ มีชาญเชาว์*, สิรินทร สิ้นจินดาวงศ์, วราภรณ์ ไทยมา

Phanyut Meechanchao*, Sirinthorn Sinjindawong, Waraporn Thaima

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Doctor of Philosophy Program, Sripatum University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: phanyut.me@bcc1852.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย และ 3) ประเมิน กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย รวมจำนวน 4,620 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 110 คน และครูผู้สอนจำนวน 257 คน รวมจำนวน 367 คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมินและการสนทนา สติติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่า $PNI_{modified}$ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ทุกด้านอยู่ในระดับมากและปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ทุกด้านอยู่ในระดับมากและมากที่สุด 2) กลยุทธ์การบริหารงานของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ 2.1) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างมืออาชีพ 2.2) การส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้แบบองค์รวมตามหลักปรัชญาคริสเตียน 2.3) การบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2.4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรศาสนา และ 2.5) การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน และ 3) ผลการประเมินกลยุทธ์ มี 5 กลยุทธ์หลัก 21 กลยุทธ์รอง และ 63 วิธีดำเนินการ ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหารสถานศึกษาในอนาคต, ความเป็นเลิศของโรงเรียน, กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา, มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

Abstract

This research aimed to 1) Study the current and desired conditions of school administration toward excellence in schools under the Foundation of the Church of Christ in Thailand 2) Develop

strategic approaches for school administration toward excellence in schools under the Foundation of the Church of Christ in Thailand and 3) Evaluate future strategic approaches for school administration toward excellence in these schools. This study employed a multi-phase mixed methods research design. The population comprised 4,620 individuals, including school administrators and teachers from schools under the Foundation of the Church of Christ in Thailand. The sample group included 110 school administrators and 257 teachers, totaling 367 participants. The research instruments consisted of questionnaires, evaluation forms, and interviews. The statistical methods used for data analysis included the PNI modified index, means, and standard deviations. Research findings revealed that. 1) The current conditions of school administration toward excellence were at moderate to high levels across all aspects, while the desired conditions were rated at high to highest levels. 2) The strategic framework for school administration toward excellence comprised five main strategies: 2.1) Professional development for teachers and educational personnel, 2.2) Promotion of holistic learning based on Christian philosophy, 2.3) Innovative management and the use of information technology, 2.4) Development of collaborative networks with communities and religious organizations and 2.5) Development of schools as learning organizations and centers of sustainable excellence. and 3) The evaluation of the strategic approaches resulted in five main strategies, 21 sub-strategies, and 63 practical guidelines, all rated at the highest level in all aspects.

Keywords: Strategy, Future Educational Administration School, Administration for Excellence, Strategic School Administration, Foundation of the Church of Christ in Thailand

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทยไว้ว่า ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุขและตอบสนองต่อการบรรลุผลประโยชน์แห่งชาติในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูงและสร้างความสุขของคน การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนาส่งเสริมและปลูกฝังแนวคิดให้กับพลเมืองและเยาวชนของชาติ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญของสมรรถนะและความสามารถในการแข่งขันระยะยาวที่เป็นผลต่อหลักการและบริบทที่สำคัญของการออกแบบภายใต้การขับเคลื่อนของการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอันเชื่อมโยงกับมนุษย์และสังคมในพลวัตการเปลี่ยนแปลงของการก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 และการเป็นไทยแลนด์ 4.0 การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและสำเร็จได้นั้นต้องทำหลายการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (พรชัย เจดามาน, 2561) และสอดคล้องตรงตามมาตรฐานการศึกษาของชาติที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งยึดเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาผู้เรียนไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา และให้หน่วยงานต้นสังกัดใช้เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษา โดยการกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมตามช่วงวัยในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา และใช้เป็นเป้าหมายในการสนับสนุนสถานศึกษาให้สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมกำกับดูแล ตรวจสอบประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษาของสถานศึกษา ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ดังนั้น ผู้บริหารจึงเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (อมรรัตน์ เตชะนอก, 2563)

จากการศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ส่วนใหญ่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน 4 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการโดยเฉพาะงานวิชาการ ซึ่งมีบริบทแตกต่างกัน การใช้ข้อมูลสารสนเทศและการนำเอาผลการประเมินงาน/โครงการมาใช้วางแผนปรับปรุงพัฒนางานยังมีน้อย นอกจากนี้ การอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรวัยเรียนไปรับจ้างต่างพื้นที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างมาก มีอัตราครูต่อนักเรียนต่อห้องต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายของนักเรียน 1 คน สูงกว่าโรงเรียนอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรที่รัฐมอบให้โรงเรียนไม่สมดุลกัน 2) ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะ ครูไม่ครบชั้นและนักเรียนมีน้อยในแต่ละชั้น ครูสอน ไม่เต็มเวลาและไม่เต็มความสามารถ เพราะมีการกิจอื่นที่ครูจำเป็นต้องปฏิบัติหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ซึ่งสาเหตุมาจากโรงเรียนได้รับงบประมาณน้อย สื่อเทคโนโลยีและการสื่อสารมีการใช้อย่างจำกัดหรือใช้ได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ 3) ปัญหาค่าความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน การจัดงบประมาณให้กับโรงเรียนใช้เกณฑ์การจัดสรรหลายเกณฑ์ เพราะต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพในการใช้จ่ายงบประมาณโรงเรียนไม่สามารถระดมทรัพยากรจากผู้ปกครองและชุมชนได้มากนัก เนื่องจากผู้ปกครองยากจน และ 4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาแม้ว่าจะมีตัวแทนของชุมชนและองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ สุนิสรา เทศเขียว และคณะ ที่ได้เสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในวิสัยทัศน์ใหม่ของสถานศึกษาเอกชน ได้แก่ 1) การนำองค์กรวิสัยทัศน์ใหม่ ผู้บริหารกำหนดทิศทางการดำเนินงานและสื่อสารการปฏิบัติงาน สร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการปฏิบัติงาน 2) การบริหารเชิงกลยุทธ์วิสัยทัศน์ใหม่ ผู้บริหารวิเคราะห์โดยใช้ SWOT และข้อมูลที่ได้จากลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากำหนดแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติงาน 3) ลูกค้าวิสัยทัศน์ใหม่ ผู้บริหารรับฟังลูกค้าเพื่อการพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความพึงพอใจและความผูกพัน 4) การวัดวิเคราะห์และการจัดการความรู้วิสัยทัศน์ใหม่ ผู้บริหารพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและระบบการวัดผลให้ไวต่อข้อบ่งชี้ตามการเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอก 5) การพัฒนาบุคลากรวิสัยทัศน์ใหม่ ผู้บริหารจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของบุคลากร 6) การปฏิบัติการวิสัยทัศน์ใหม่ ผู้บริหารกำหนดรูปแบบการปฏิบัติงานและเตรียมความพร้อมทั้งการเรียนที่สถานศึกษาและเรียนออนไลน์ และ 7) ผลลัพธ์วิสัยทัศน์ใหม่ ผู้บริหารประเมินผลการดำเนินงานทุกด้านและนำข้อมูลที่ได้มาปรับกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ (สุนิสรา เทศเขียว และคณะ, 2565)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศ และประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผลการวิจัยจะมีประโยชน์ต่อการวางแผนการดำเนินงานและกำหนดนโยบายในการบริหารงานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานพันธกิจการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยจะส่งผลให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิผลนำไปสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธีแบบพหุระยะ (Multi-Phase Mixed Methods Research) ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีจำนวนสถานศึกษา รวม 28 แห่ง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 496 คน ครูผู้สอน 4,124 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 4,620 คน กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 367 คน กำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามสถานภาพของประชากรโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 110 คน 2) ครูผู้สอน จำนวน 257 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีวิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ตามขั้นตอนการพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย 2) ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบสอบถามประเภทต่าง ๆ จากหนังสือการวิจัยเบื้องต้น (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และศึกษาแบบสอบถามงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องพร้อมกำหนดรูปแบบและขอบเขตของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหาให้ได้กรอบแนวคิดของการวิจัย รวมถึงศึกษาองค์ประกอบประเด็นเนื้อหาและโครงสร้างของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย 4) สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน คุณลักษณะที่ต้องการวัด การใช้ภาษาที่ชัดเจน แล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ก่อนเสนอให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง และ 5) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) การตรวจสอบอำนาจจำแนก โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) การตรวจสอบความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค หลังจากนั้นได้หาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของภาษาที่ใช้ (Wording) 2) นำแบบสอบถามที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยการวิเคราะห์

หาค่า (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่า แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 3) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยนำไปลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มประชากรที่ต้องการวิจัยและไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จำนวน 40 คน คิดเป็นสัดส่วน ผู้บริหาร 20 คน ครูผู้สอน 20 คน เพื่อหาความเที่ยงของเครื่องมือ และหาคุณภาพแบบสอบถาม และ 4) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) โดยมีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.97 แล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลถึงของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อขออนุญาตและอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย 2) ได้ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังสถานศึกษาในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล และ 3) นำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจัดส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้ 1) สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์ $PNI_{modified}$ 2) วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 2.1) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบจากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้ 2.2) ได้วิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง 2.3) ได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ 2.4) ได้วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยนำค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มาวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น คำนวณโดยใช้สูตร ดังนี้ (สุวิมล ว่องวานิช, 2558) $PNI_{Modified} = (I-D)/D$ โดย $PNI_{Modified}$ = ดัชนีการเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น, I = คะแนนเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศ, D = คะแนนเฉลี่ยสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศ

ระยะที่ 2 ร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ SWOT โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภาวะคุกคามของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยใช้วิธี Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) (สุวิมล ว่องวานิช, 2558) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 2 ร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ SWOT Matrix การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมาพัฒนาเป็นร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีรายละเอียด ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) อภิปรายสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย 1.1) ผู้บริหารสถานศึกษา มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทหรือมีประสบการณ์ในการบริหาร ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 7 คน และ 1.2) ศึกษาพิเศษ มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก หรือมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 2.1) ขอนหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เพื่อขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญผู้เข้าร่วมสนทนา และ 2.2) ดำเนินการตรวจสอบว่าจะใช้ Focus Group หรือสัมภาษณ์ ทั้งนี้ก่อนการสนทนา ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงที่มา และความสำคัญของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และนำเสนอร่างกลยุทธ์ให้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ในแต่ละประเด็นของร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์หรือวิธีดำเนินการ และตัวชี้วัด และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาค้นหา และปรับปรุงร่าง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ระยะที่ 3 ประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มิบทบาทอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทยทั้งอดีตผู้บริหารและผู้บริหารปัจจุบัน จำนวน 4 คน 2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในด้านการกำหนดนโยบายของโรงเรียนใน สังกัดมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม 3) เป็นผู้ที่มิบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานสนองต่อนโยบายในโรงเรียน สังกัดมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทย จำนวน 3 คน และ 4) นักวิชาการ จำนวน 2 คน โดยเป็นนักวิชาการที่อยู่ในหน่วยงานการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยที่ทำงานวิชาการทางด้านการโรงเรียนเอกชน ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย และเป็นนักวิชาการที่เขียนตำรา บทความเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในอนาคต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เป็นแบบตรวจสอบรายการ และแนวคำถามประกอบการสนทนา ที่มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 อันดับโดยใช้รูปแบบการให้ตอบข้อมูลตามความเหมาะสมความเป็นไปได้ ความสมเหตุสมผล และความเป็นประโยชน์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) สร้างแบบประเมินกลยุทธ์ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ 2) ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ความสมเหตุสมผลและความเป็นประโยชน์ ของร่างกลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ 1) นำรายละเอียดกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมาเป็นประเด็นคำถาม 2) สร้างแบบประเมินด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความสมเหตุสมผล และความเป็นประโยชน์ ของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) 3) นำร่างแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความสมเหตุสมผล และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา และ 4) ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความสมเหตุสมผล และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการ ดังนี้ 1) ขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยดำเนินการประสานผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อจัดสนทนากลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ขณะทำการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะขออนุญาตในการบันทึกเทปและชี้แจงว่าจะทำลายเทปนั้นทิ้ง เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปสาระสำคัญจากการตรวจสอบด้านอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและนำเสนอรูปแบบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณา โดยนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับแก้ไขรูปแบบให้ดียิ่งขึ้น สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในอนาคตสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ในรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีดังนี้ 1) สภาพปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($M = 3.68$, $S.D. = 0.67$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($M = 4.01$, $S.D. = 0.54$) รองลงมา คือ การพัฒนาบุคลากร ($M = 3.87$, $S.D. = 0.66$) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ ($M = 3.73$, $S.D. = 0.66$) การบริหารจัดการ ($M = 3.70$, $S.D. = 0.73$) ด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ($M = 3.68$, $S.D. = 0.73$) ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ($M = 3.68$, $S.D. = 0.50$) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($M = 3.66$, $S.D. = 0.52$) การมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ($M = 3.59$, $S.D. = 0.72$) ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ($M = 3.57$, $S.D. = 0.74$) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ($M = 3.53$, $S.D. = 0.67$) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ($M = 3.50$, $S.D. = 0.75$) ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย ($M = 3.39$, $S.D. = 0.74$) ตามลำดับ และ 2) สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($M = 4.48$, $S.D. = 0.58$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การบริหารจัดการ ($M = 4.73$, $S.D. = 0.48$) รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ($M = 4.69$, $S.D. = 0.44$) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ($M = 4.63$,

S.D. = 0.62) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (M = 4.63, S.D. = 0.55) การมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง (M = 4.57, S.D. = 0.63) ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย (M = 4.50, S.D. = 0.43) การพัฒนาบุคลากร (M = 4.49, S.D. = 0.44) ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม (M = 4.47, S.D. = 0.60) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ (M = 4.38, S.D. = 0.75) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (M = 4.32, S.D. = 0.40) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (M = 4.29, S.D. = 0.59) และด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ (M = 4.08, S.D. = 0.38) ตามลำดับ ความต้องการจำเป็นและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่มีค่าดัชนีสูงสุดที่เป็นจุดอ่อน ได้แก่ ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย (PNI_{Modified} = 0.33) การบริหารจัดการ (PNI_{Modified} = 0.28) ด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ (PNI_{Modified} = 0.27) การมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง (PNI_{Modified} = 0.27) ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม (PNI_{Modified} = 0.26) การพัฒนาบุคลากร (PNI_{Modified} = 0.25) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (PNI_{Modified} = 0.25) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ (PNI_{Modified} = 0.24) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (PNI_{Modified} = 0.23) และความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่เป็นจุดแข็ง ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ (PNI_{Modified} = 0.11) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (PNI_{Modified} = 0.16) และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (PNI_{Modified} = 0.18) เมื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยเรียงตามค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า จุดแข็ง คือ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จุดอ่อน คือ ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย การบริหารจัดการ ด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ การมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม การพัฒนาบุคลากร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ และด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา เมื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ในด้าน 3 ด้าน ได้แก่ สภาพปัจจุบัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (M = 3.74, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (M = 3.99, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ การพัฒนาบุคลากร (M = 3.94, S.D. = 0.72) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (M = 3.79, S.D. = 0.66) การบริหารจัดการ (M = 3.78, S.D. = 0.68) การบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ (M = 3.78, S.D. = 0.83) การพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ (M = 3.78, S.D. = 0.59) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (M = 3.73, S.D. = 0.62) ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย (M = 3.66, S.D. = 0.81) การมุ่งเน้นนักเรียนผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง (M = 3.65, S.D. = 0.75) ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม (M = 3.62, S.D. = 0.80) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (M = 3.61, S.D. = 0.77) และด้านการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ (M = 3.60, S.D. = 0.75) ตามลำดับ 2) ด้านสภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.57, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การบริหารจัดการ (M = 4.75, S.D. = 0.48) รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (M = 4.69, S.D. = 0.58) ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ (M = 4.69, S.D. = 0.44) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (M = 4.61, S.D. = 0.55) ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย (M = 4.59, S.D. = 0.49) การมุ่งเน้นนักเรียนผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง (M = 4.57, S.D. = 0.59) การพัฒนาบุคลากร (M = 4.56, S.D. = 0.53) ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม (M = 4.55, S.D. = 0.51) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (M = 4.54, S.D. = 0.45) ด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ (M = 4.50, S.D. = 0.56) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ (M = 4.44, S.D. = 0.59) และด้านการบริหารจัดการ

สถานศึกษา ($M = 4.37$, $S.D. = 0.61$) ตามลำดับ และ 3) ความต้องการจำเป็นมีค่าดัชนีสูงสุดที่เป็นภาวะคุกคาม ได้แก่ การบริหารจัดการ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย ($PNI_{Modified} = 0.26$) รองลงมา คือ การมุ่งเน้นนักเรียนผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ($PNI_{Modified} = 0.25$) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ($PNI_{Modified} = 0.24$) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ ($PNI_{Modified} = 0.22$) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.21$) ด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ ($PNI_{Modified} = 0.19$) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ($PNI_{Modified} = 0.18$) และการพัฒนาบุคลากร ($PNI_{Modified} = 0.16$) ตามลำดับ และความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่เป็นโอกาส ได้แก่ ไม่มี เมื่อวิเคราะห์โอกาสและภาวะคุกคามของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยเรียงตามค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า โอกาสไม่มี ส่วนภาวะคุกคาม คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการการพัฒนาบุคลากร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การมุ่งเน้นนักเรียนผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย และด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ

ผลการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ได้ดำเนินการตามวิธีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT) และกำหนดกลยุทธ์ทางเลือก (TOWS Matrix) ประกอบด้วย กลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างมืออาชีพ มี 4 กลยุทธ์รอง 4 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้แบบองค์รวมตามหลักปรัชญาคริสเตียน มี 4 กลยุทธ์รอง 4 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 3 การบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมี 4 กลยุทธ์รอง 4 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรศาสนา มี 4 กลยุทธ์รอง 4 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน มี 5 กลยุทธ์รอง 5 วิธีดำเนินการ

ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ในภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความถูกต้องมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 4.93$, $S.D. = 0.16$) รองลงมา คือ ด้านความเหมาะสม ($M = 4.91$, $S.D. = 0.22$) ด้านความเป็นไปได้ ($M = 4.91$, $S.D. = 0.22$) และด้านความเป็นประโยชน์ ($M = 4.91$, $S.D. = 0.21$)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีดังนี้ 1) สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ส่วนด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย รองลงมาตามลำดับ 2) สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การบริหารจัดการ ส่วนด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย การพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา และด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ รองลงมาตามลำดับ ส่วนความต้องการจำเป็นและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ที่มีค่าดัชนีสูงสุดที่เป็น จุดอ่อน ได้แก่ ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย ด้านการบริหารงานวิชาการ

และความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา และความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศฯ ที่เป็นจุดแข็ง ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อวิเคราะห์โอกาสและภาวะคุกคาม โดยเรียงตามค่าดัชนีความต้องการจำเป็น โอกาสที่ไม่มีส่วนภาวะคุกคาม คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย และด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ ความต้องการจำเป็น พบว่า จุดแข็ง คือ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จุดอ่อน คือ ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย การบริหารจัดการ ด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ การมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้านการบริหาร การเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม การพัฒนาบุคลากร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ และด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา พบว่า โอกาส คือ ไม่มี ส่วนภาวะคุกคาม คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การมุ่งเน้นนักเรียนผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิง กลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย และด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มังโสด หมะเต๊ะ และพลศักดิ์ โกสิยวัฒน์ เรื่อง การบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการจัดการกระบวนการ ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการสร้างทีมงาน ด้านการประเมินผลตนเอง ด้านมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน และด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศควร เป็นต้นี้ 1) การมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ 2) มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนให้หลากหลาย 3) การใช้หลักธรรมาภิบาล 4) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงาน 5) การประเมินผลสัมฤทธิ์กระบวนการจัดการเรียนการสอน 6) การจัดความรู้คู่คุณธรรมและทักษะชีวิตนักเรียน และ 7) การนำเทคโนโลยีให้ความรู้บริการชุมชน (มังโสด หมะเต๊ะ และพลศักดิ์ โกสิยวัฒน์, 2562) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรรัตน์ ศรีพอ และคณะเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนตามแนวคิดทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis) ตามแบบการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) และ 2) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) ประกอบด้วย กลยุทธ์หลัก ระดับกลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการ (อมรรรัตน์ ศรีพอ และคณะ, 2563) และยังได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธิวิญญ์ เลี้ยงชีพชอบ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดคนไทย 4.0 พบว่า โดยภาพรวม ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดคนไทย 4.0 ที่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การพัฒนาสื่อแหล่งเรียนรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา รองลงมา คือ การวัดผลประเมินผล การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาหลักสูตร เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร คือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ คือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล 3) ด้านการวัดผลประเมินผล คือ การกำหนดนโยบายขยายและการพัฒนาเครื่องมือการวัดผล ประเมินผลผู้เรียนที่มีความเป็น

ผู้ประกอบการดิจิทัล และ 4) ด้านการพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา คือ การผลิต การพัฒนาและการใช้สื่อแหล่งเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล (พันธิวิชญ์ เลียงชีพชอบ และคณะ, 2561)

ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ประกอบด้วย กลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา อย่างมืออาชีพ กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้แบบองค์รวมตามหลักปรัชญาคริสเตียน กลยุทธ์ที่ 3 การบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 4 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรศาสนา และกลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน โดยแต่ละกลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์รองและวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและรอบด้าน โดยเน้นการยกระดับคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลอมรวมคุณธรรมตามหลักคริสเตียน การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก และการมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนไปสู่ความเป็นเลิศอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมาพร ลีภัยรัตน์ เรื่อง รูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษาได้ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) การพัฒนาบุคลากร 3) การสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนา 4) การสร้างทีมงานในการพัฒนานักเรียน 5) การควบคุมคุณภาพ 6) คุณภาพนักเรียน 7) การนำนโยบายคุณภาพสู่การปฏิบัติ และ 8) การบริหารจัดการการประเมินรูปแบบการบริหารคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา มีความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก (สมาพร ลีภัยรัตน์, 2560) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรวัชร เทียมสุวรรณ และคณะ เรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคาทอลิกในอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ สู่ประชาชนอาเซียน พบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาควรประกอบด้วย 1) กลยุทธ์ด้านการจัดการนักเรียน 2) กลยุทธ์ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) กลยุทธ์ด้านผู้บริหารผลิตผู้บริหารที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถสูง 4) กลยุทธ์ด้านหลักสูตร มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 5) กลยุทธ์ด้านการจัดการอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาที่นำศึกษาเรียนรู้ (วรวัชร เทียมสุวรรณ และคณะ, 2562)

ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ในภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พันธิวิชญ์ เลียงชีพชอบ และคณะ เรื่อง กลยุทธ์การบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดคนไทย 4.0 แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis) 2) พิจารณา Corporate Analysis ได้แก่ จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และภาวะคุกคาม (Threat) จากการศึกษางานวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนากลยุทธ์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การจัดทำกลยุทธ์ และ 3) การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ (พันธิวิชญ์ เลียงชีพชอบ และคณะ, 2561) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประภาพร จันทร์ศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา สังเคราะห์แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ และได้ทำการตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์ เพื่อตรวจสอบและประเมินความถูกต้อง เหมาะสมและเป็นไปได้ของกลยุทธ์ และการปรับปรุงกลยุทธ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และเพื่อพัฒนากลยุทธ์ที่จัดทำขึ้นมีความสมบูรณ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (ประภาพร จันทร์ศรี, 2559)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีดังนี้ 1) สภาพปัจจุบัน โดย ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ส่วนด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา และด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่ายรองลงมาตามลำดับ 2) สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การบริหารจัดการ ส่วนด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา และด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ รองลงมาตามลำดับ ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนีสูงสุด ที่เป็นจุดอ่อน ได้แก่ ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย ด้านการบริหารงานวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่วนที่เป็นจุดแข็ง ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เมื่อวิเคราะห์โอกาสและภาวะคุกคาม โดยเรียงตามค่าดัชนีความต้องการจำเป็น โอกาส ไม่มี ส่วนที่เป็นภาวะคุกคาม คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการการพัฒนาบุคลากร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำวิชาการ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย และด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศฯ มีกลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ ได้แก่ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างมืออาชีพ การส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้แบบองค์รวมตามหลักปรัชญาคริสเตียน การบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรศาสนา และการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน และผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศฯ ในภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความถูกต้องมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ส่วนด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ รองลงมาตามลำดับ ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและรอบด้าน โดยเน้นการยกระดับคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลอมรวมคุณธรรมตามหลักคริสเตียน การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ การสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก และการมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนไปสู่ความเป็นเลิศอย่างแท้จริง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิชาการ เทคโนโลยี และจิตวิญญาณ เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมืออาชีพ ด้านการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมควรบูรณาการหลักปรัชญาคริสเตียนเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ ทักษะและคุณธรรมควบคู่กันไปอย่างสมดุล ด้านการบริหารจัดการด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี 2) ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการและการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความสะดวก และความทันสมัยในการดำเนินงานของโรงเรียน ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือควรพัฒนาและขยายความร่วมมือกับชุมชน องค์กรศาสนา และหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเครือข่ายที่แข็งแกร่งและเอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน และ 3) ควรมีระบบในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานตามกลยุทธ์อย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ เพื่อใช้เป็นข้อมูล ในการปรับปรุง พัฒนา และวางแผนในระยะต่อไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประภาพร จันทร์ศรี. (2559). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชัย เจดามาน. (2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 เพื่อการเปลี่ยนผ่าน การบริหารจัดการศึกษา 4.0 อย่างยั่งยืน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 13(2), 27-35.
- พันธวิทย์ เลี้ยงชีพชอบ และคณะ. (2561). ศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดคนไทย 4.0. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 16(2), 345-356.
- มังโสดี หมะเต๊ะ และพลศักดิ์ โกสิยวัฒน์. (2562). การบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. วารสารราชชนรินทร์, 16(2), 89-100.
- วรวัชร เทียมสุวรรณ และคณะ. (2562). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคาทอลิกในอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ สู่ประชาคมอาเซียน. วารสารวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม, 12(2), 94-116.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: פרקหวานกราฟฟิค.
- สุนิสา เทศเขียว และคณะ. (2565). ความเป็นเลิศในการบริหารสถานศึกษาวิถีสานใหม่ของสถานศึกษาเอกชน. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(4), 1621-1637.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรรัตน์ เตชะนอก. (2563). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในศตวรรษที่ 21. Journal of Modern Learning Development, 5(6), 364-373.
- อมรรัตน์ ศรีพอ และคณะ. (2563). ความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนตามแนวคิดทักษะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 10(3), 85-98.

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม*

MANAGEMENT STRATEGIES OF PILOT SCHOOLS IN EDUCATION SANDBOX OF CHIANG MAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BASED ON THE CONCEPT OF INNOVATIVE ORGANIZATION

จตุรงค์ ศรีเมืองมา*, ชูชีพ พุทประเสริฐ, สำเนา หมั่นแจ่ม, ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์
Chaturong Srimuangma*, Choochip Phuprasert, Samnao Muenjaem, Sirimas Kosanpipat
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย
Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand
*Corresponding author E-mail: chaturong1212@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียน 3) พัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และ 4) ตรวจสอบและประเมิน กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการ 317 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในวิจัย แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง แบบสอบถาม แบบตรวจสอบ แบบประเมิน การสนทนากลุ่ม การประชุม เชิงปฏิบัติการ การประชุมพิจารณา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multi-Phase mixed method) จำนวน 4 ระยะ สถิติที่ใช้ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย การวางแผน, การจัดองค์กร, การอำนวยการ, การควบคุม, การประสานงาน และการประเมินผล และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์, ภาวะผู้นำ, บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน, โครงสร้างองค์กร, วัฒนธรรมองค์กร, บุคลากร, การสื่อสาร, และการสนับสนุน 2) สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) สภาพที่ พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) 3) กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องใน พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนนาร่องพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา และกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการดำเนินงานสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม 4) กลยุทธ์การบริหาร วิทยาลัยนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100 มีความเป็นไปได้ อยู่ ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$)

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหารโรงเรียน, โรงเรียนนาร่อง, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, องค์กรแห่งนวัตกรรม

Abstract

This research article aimed to 1) Study the components of school management, 2) Examine the current conditions and desired conditions of school management, 3) Develop school management

strategies, and 4) Verify and evaluate management strategies of pilot schools in the education sandbox of Chiang Mai primary educational service area office based on the concept of innovative organization. The sample consisted of 317 teachers and educational personnel. The research instruments included document synthesis forms, questionnaires, verification forms, evaluation forms, focus group discussions, workshops, and public hearings. The study employed a multi-phase mixed methods research design consisting of 4 phases. Statistical analysis utilized frequency, percentage, mean, standard deviation, and Priority Needs Index (PNI). The findings revealed that: 1) The components of school management comprised six elements: planning, organizing, directing, controlling, coordinating, and evaluating. The innovative organization components consisted of eight elements: strategy, leadership, work atmosphere and environment, organizational structure, organizational culture, personnel, communication, and support. 2) The current conditions of school management overall were implemented at a high level ($\bar{X} = 3.87$), while the desired conditions of school management overall were at the highest level ($\bar{X} = 4.55$). 3) The management strategies for pilot schools in educational innovation areas comprised two main strategies: Strategy 1-Development of management processes for pilot schools in education sandbox, and Strategy 2-Development of operations toward becoming an innovative organization. 4) The management strategies for pilot schools in education sandbox demonstrated accuracy and propriety at 100 percent, with feasibility at a high level ($\bar{X} = 4.33$) and utility at a high level ($\bar{X} = 4.34$).

Keywords: School Management Strategies, Pilot Schools, Educational Sandbox, Innovative Organization

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับประเทศไปสู่เป้าหมาย “ประเทศไทยมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 มีเป้าหมายพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และจัดการศึกษาให้ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานอย่างเท่าเทียม ระบบการศึกษามีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และสนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนไทย ให้มีคุณภาพ มีความใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย (พระราชบัญญัติพื้นที่

นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562) ได้กำหนดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิบัติการบริหารและการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา รวมทั้งมีการขยายผลนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนและวิธีการปฏิบัติที่ดีไปใช้ในสถานศึกษา ให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่กำหนดให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2565 - 2569 โดยมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) พิจารณาร่างยุทธศาสตร์ (Public Hearing) ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่าการจัดการศึกษาเชียงใหม่ต้องปรับตัวแบบก้าวกระโดดที่ตอบโจทย์นวัตกรรมการศึกษาแห่งอนาคต (CM-EDU Next Normal) จังหวัดเชียงใหม่ได้แถลงเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่มีความสุข สำหรับบุคคลทุกช่วงวัย บนหลักการจังหวัดการศึกษา สถานศึกษาจัดการตนเอง ดำเนินการปฏิบัติการบริหาร และการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่, 2562)

การบริหารโรงเรียนเพื่อสร้างเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะแวดล้อมในการบริหารจัดการต้องนำเทคนิค วิธีการ หรือมีการปรับปรุงโครงสร้างในโรงเรียนให้มีความเหมาะสม โดยแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม (Innovative Organization) มีความสำคัญและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่มุ่งสร้างและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาขยายผลสู่สถานศึกษาอื่น ๆ พัฒนาบุคลากร ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2563) การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรในทุกระดับและมีองค์ประกอบสำคัญ เช่น การกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่ชัดเจน การสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการเชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอกองค์กร (สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม, 2563) โดยที่ผลการวิจัยของ Zhao, J. พบว่าการจัดการโรงเรียนเชิงนวัตกรรมมีส่วนช่วยส่งเสริมการศึกษาเพื่อความคิดสร้างสรรค์ และช่วยให้โรงเรียนมีความสามารถในการแข่งขันเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Zhao, J., 2009)

ดังนั้น จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะนำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน และองค์กรแห่งนวัตกรรม มาใช้ในการบริหารโรงเรียนเพื่อกำหนดแนวทางเชิงรุก การนำกระบวนการสร้างและพัฒนานวัตกรรม ไปปฏิบัติงานด้านการบริหารโรงเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาการบริหารงานโดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารโรงเรียน ในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม
4. เพื่อตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multi-Phase mixed method) ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัย แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ตารางที่ 1 วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีการดำเนินงาน
ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	1. สังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน องค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม จากแนวคิดและผลงานวิจัยของนักวิชาการและนักการศึกษาภายในประเทศและต่างประเทศ 2. ตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน องค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)
ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	1. สอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 2. สัมภาษณ์แนวทางในการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	1. การจัดทำ TOWS Matrix จุดแข็ง จุดอ่อน จากค่าความต้องการจำเป็น โอกาสและภาวะคุกคามจากการโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 2. ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
ระยะที่ 4 การตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	1. ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมโดยจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) 2. ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยการประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing)

จากตารางที่ 1 พบว่า วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 4 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การสังเคราะห์ ตรวจสอบ และยืนยัน องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน, ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์, ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และระยะที่ 4 การตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 สังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียน 2) จัดทำร่างแบบสังเคราะห์องค์ประกอบนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบและภาษา 3) นำแบบสังเคราะห์องค์ประกอบให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องของภาษาที่ใช้ และหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยการวิเคราะห์ค่า (Index of item Objective Congruence: IOC) ของ Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) พบว่า แบบสังเคราะห์องค์ประกอบ มีดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 5) นำแบบสังเคราะห์องค์ประกอบไปใช้เก็บข้อมูลองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม จากแหล่งข้อมูลเป็นเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ องค์ประกอบ การบริหารโรงเรียน จำนวน 14 แหล่งข้อมูล และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม จำนวน 18 แหล่งข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ความถี่ (frequency) และร้อยละ (Percentage) องค์ประกอบที่คัดเลือกนำมาศึกษาต้อง เท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของแหล่งข้อมูลที่นำมาส่งเคราะห์องค์ประกอบ

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กร แห่งนวัตกรรม จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจาก ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ มีประสบการณ์ใน การปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี อภิปรายสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน และ ผู้อำนวยการโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรม จำนวน 3 คน

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การบริหารโรงเรียน 2) จัดทำร่างแบบตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบ 3) นำแบบตรวจสอบและยืนยันให้ อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ และภาษา 4) จัดทำแบบตรวจสอบและ ยืนยันองค์ประกอบฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขอความอนุเคราะห์เรียนเก็บข้อมูล 2) ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำเสนอ ที่มาและความสำคัญของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และนำเสนอผลการส่งเคราะห์องค์ประกอบการบริหาร วิทยาลัย องค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม และดำเนินการตรวจสอบโดยใช้แบบตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบ การบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ความถี่ (frequency) และร้อยละ (Percentage) องค์ประกอบที่ผ่านการตรวจสอบและ ยืนยันต้องมีค่าเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนนำ ร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 99 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 99 คน ครูผู้สอน 1,670 คน (สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดเชียงใหม่, 2562)

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., 1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 317 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลาย ขั้นตอน (Multi-stage sampling) สุ่มจากเกณฑ์ขนาดโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวนโรงเรียนนำ ร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษา 75 คน ครู 242 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่ พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน และนำข้อมูลจากในระยที่ 1 มาจัดทำแบบสอบถามฉบับร่าง 2) นำแบบสอบถามฉบับร่าง เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมเนื้อหา และความถูกต้องของภาษาที่ใช้ 3) นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความถูกต้องของภาษา และหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของRovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. พบว่า แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) และ 4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งสิ้น 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างการวิจัย เพื่อหาความเที่ยง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของ Nunnally, J. C. พบว่า แบบสอบถามด้านสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนฯ มีค่าเท่ากับ 0.998และด้านสภาพที่พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนฯ มีค่าเท่ากับ 0.996 (Nunnally, J. C., 1978) แล้วนำมาจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจัดส่งทางไปรษณีย์ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้รูปแบบการตอบแบบสอบถามออนไลน์ ใช้ระยะเวลารวม 45 วัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$)

ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 1 จัดทำ TOWS Matrix จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน จากค่าความต้องการจำเป็นในระยะที่ 2 และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก นำมาจัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 3 คน และผู้อำนวยการโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน ครูวิชาการโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรม โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์ 2) จัดทำร่างกลยุทธ์ และร่างประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ 3) นำร่างกลยุทธ์ และร่างประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบและภาษา 4) จัดทำร่างกลยุทธ์ และและประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอถึงความสำคัญของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และนำเสนอร่างกลยุทธ์ ในแต่ละประเด็นให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมอภิปรายพิจารณา พร้อมกับนำเสนอปรับแก้ไขกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และดำเนินการสรุปกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อจัดทำฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาฉันทามติ และปรับปรุงพัฒนาเป็น กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ระยะที่ 4 การตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี สนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และประเด็นการสนทนากลุ่ม

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลยุทธ์ 2) จัดทำร่างแบบตรวจสอบกลยุทธ์ และร่างประเด็นการสนทนากลุ่มเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ และภาษา 3) จัดทำแบบตรวจสอบกลยุทธ์ และประเด็นการสนทนากลุ่ม ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงความสำคัญของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และนำเสนอกลยุทธ์ในแต่ละประเด็น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมอภิปรายพิจารณา 3) ตรวจสอบกลยุทธ์โดยใช้แบบตรวจสอบด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม 4) สรุปกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนตามข้อเสนอแนะเพื่อจัดทำฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมโดยใช้สถิติความถี่ (f) ค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อเสนอแนะการตรวจสอบกลยุทธ์ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณา และปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ประชุม

ประชาพิจารณ์ (Public Hearings) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนและครู โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และประเด็นการประชุมประชาพิจารณ์

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลยุทธ์ 2) จัดทำร่างแบบประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และร่างประเด็นการประชุมประชาพิจารณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ และภาษา 3) จัดทำแบบตรวจสอบกลยุทธ์ และประเด็นการประชุมประชาพิจารณ์ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ประชุมประชาพิจารณ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงความสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และนำผลการตรวจสอบเสนอกลยุทธ์ และกลยุทธ์หลังผ่านการตรวจสอบ ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมอภิปราย พิจารณากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน 3) ประเมินกลยุทธ์โดยใช้แบบประเมินด้านความเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ 4) สรุปกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนตามข้อเสนอแนะเพื่อจัดทำฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งจะนำเสนอ ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการศึกษางค์ประกอบการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

1.1. องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน, การจัดองค์กร, การอำนวยการ, การควบคุม, การประสานงาน และการประเมินผล และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์, ภาวะผู้นำ, บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน, โครงสร้างองค์กร, วัฒนธรรมองค์กร, บุคลากร, การสื่อสาร, และการสนับสนุน

1.2 การตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรม ของโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการตรวจสอบและยืนยันทุกองค์ประกอบ มีค่าความถี่ เท่ากับ 9 คิดเป็นร้อยละ 100

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

2.1 สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D.=0.75) และสภาพที่พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.51)

2.2 ความต้องการจำเป็น ในการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมมีค่า $PNI_{Modified} = 0.175$

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ที่	การบริหารโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม	ระดับความคิดเห็น						ความต้องการจำเป็น		การวิเคราะห์
		สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์					
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	PNI Modified	ผลการจัดกลุ่ม	
1.	ด้านกลยุทธ์	3.82	0.82	มาก	4.56	0.51	มากที่สุด	0.195	สูง	จุดอ่อน
2.	ด้านภาวะผู้นำ	3.86	0.80	มาก	4.58	0.50	มากที่สุด	0.185	สูง	จุดอ่อน
3.	ด้านวัฒนธรรมองค์กร	3.90	0.77	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	0.168	ต่ำ	จุดแข็ง
4.	ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน	3.85	0.72	มาก	4.56	0.50	มากที่สุด	0.185	สูง	จุดอ่อน
5.	ด้านโครงสร้างองค์กร	3.87	0.68	มาก	4.52	0.50	มากที่สุด	0.169	ต่ำ	จุดแข็ง
6.	ด้านบุคลากร	3.91	0.74	มาก	4.53	0.51	มากที่สุด	0.160	ต่ำ	จุดแข็ง
7.	ด้านการสื่อสาร	3.89	0.73	มาก	4.54	0.51	มากที่สุด	0.166	ต่ำ	จุดแข็ง
8.	ด้านการสนับสนุน	3.88	0.75	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	0.174	ต่ำ	จุดแข็ง
	โดยรวม	3.87	0.75	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	0.175		

3. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก คือ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการดำเนินงานสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์รอง จำนวน 14 กลยุทธ์ มาตรการ จำนวน 28 มาตรการ ตัวบ่งชี้จำนวน 28 ตัวบ่งชี้ แผนงาน จำนวน 28 แผนงาน และโครงการ จำนวน 82 โครงการ

4. ผลการตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

การตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่ามีความถูกต้องและมีความเหมาะสม มีความถี่เท่ากับ 9 คิดเป็นร้อยละ 100 การประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่า มีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.48) และมีความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.48) ดังตารางที่ 3 - 4

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

รายการ	ผลการตรวจสอบ					
	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม		
	ความถี่	ร้อยละ	ผล	ความถี่	ร้อยละ	ผล
1. กลยุทธ์	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม
2. ตัวบ่งชี้	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม
3. มาตรการ	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม
4. แผนงาน	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม
5. โครงการ	9	100	ถูกต้อง	9	100	เหมาะสม

ตารางที่ 4 ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

รายการ	ผลการประเมิน					
	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. กลยุทธ์	4.34	0.49	มาก	4.33	0.48	มาก
2. ตัวบ่งชี้	4.36	0.49	มาก	4.38	0.50	มาก
3. มาตรการ	4.31	0.47	มาก	4.35	0.48	มาก
4. แผนงาน	4.32	0.47	มาก	4.32	0.47	มาก
5. โครงการ	4.33	0.47	มาก	4.34	0.47	มาก
โดยรวม	4.33	0.48	มาก	4.34	0.48	มาก

อภิปรายผล

องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย การวางแผน, การจัดองค์กร, การอำนวยการ, การควบคุม, การประสานงาน และการประเมินผล ผลการศึกษานี้พบองค์ประกอบครบกระบวนการบริหารตามแนวคิดของ Fayol, H. พร้อมทั้งเพิ่มองค์ประกอบการประเมินผลเข้าไป แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการบริหารโรงเรียนสมัยใหม่ที่เน้นความรับผิดชอบและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทฤษฎีของ Fayol, H. เน้นความสำคัญของการวางแผนที่ต้องมีการมีส่วนร่วมของทั้งองค์กร และการจัดโครงสร้างที่เหมาะสมตามจำนวนบุคลากรและความซับซ้อนของงาน (Fayol, H., 1916) การเพิ่มองค์ประกอบการประเมินผลในบริบทการศึกษาจึงเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการบริหารการศึกษาที่ต้องการการติดตามผลลัพธ์และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกร เมืองมา ที่ศึกษาการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา ซึ่งพบองค์ประกอบการบริหารที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดโครงสร้างองค์กร การบริหารทรัพยากรบุคคล การกำกับติดตาม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ความคล้ายคลึงนี้แสดงให้เห็นถึงความสากลของหลักการบริหารตามทฤษฎีคลาสสิกที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับบริบทการศึกษาที่หลากหลาย (ธนกร เมืองมา, 2560) เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Harris, A. et al. ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผนเชิงระบบ การจัดโครงสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การสร้างภาวะผู้นำร่วม การกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง การประสานงานระหว่างเครือข่าย และการประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างทฤษฎีคลาสสิกของ Fayol กับแนวคิดการบริหารสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม การเรียนรู้องค์กร และความยั่งยืน (Harris, A. et al, 2021)

สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการศึกษานี้ สะท้อนถึงปรากฏการณ์ที่สำคัญในทฤษฎีการจัดการองค์กร คือ การมีอยู่ของ “ช่องว่างประสิทธิภาพ” (Performance Gap) ซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างผลการดำเนินงานที่เป็นจริงกับเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ ทำให้เห็นถึงความซับซ้อนของการจัดการองค์กรการศึกษาในยุคของการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม ซึ่งต้องการการวิเคราะห์เชิงลึกในทฤษฎีการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องในบริบทของโรงเรียนนาร่อง สาเหตุของช่องว่างประสิทธิภาพอาจเกิดจากปัจจัยหลายด้าน เช่น ความไม่ชัดเจนในทิศทางเชิงกลยุทธ์ ความไม่เพียงพอของทรัพยากร การขาดการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์กรที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการนวัตกรรม หรือการขาดระบบการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ การขาดการมีส่วนร่วมของพนักงานระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อการเปลี่ยนแปลงและการต้านทานการเปลี่ยนแปลง (Ling, Z. & Amanda, R., 2019) ดังนั้น

การสร้างความสะดวกคล่องเชิงกลยุทธ์ในโรงเรียนนำร่องต้องใช้การผสมผสานระหว่างการวางแผนระยะยาว การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพสามารถปรับปรุงวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียน โดยสร้างความไว้วางใจ และความยืดหยุ่นของบุคลากร สร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน และการจัดการการเปลี่ยนแปลงช่วยให้โรงเรียนสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงได้มากขึ้น การจัดการศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เคยมีมาก่อนในทศวรรษที่ผ่านมา ตั้งแต่ผลกระทบของการระบาดไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงในวิธีการสอน โรงเรียนต้องการความคล่องตัวในการปรับตัวเข้ากับความท้าทายที่เปลี่ยนแปลง มากกว่าที่เคย (Walk Me, 2024)

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก คือ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการดำเนินงานสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง จำนวน 14 กลยุทธ์ มาตรการ จำนวน 28 มาตรการ ตัวบ่งชี้ จำนวน 28 ตัวบ่งชี้ แผนงาน จำนวน 28 แผนงาน และโครงการ จำนวน 82 โครงการ ผลการพัฒนากลยุทธ์สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เป็นแนวคิดและเครื่องมือสำหรับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การดำเนินการ และการควบคุมที่เหมาะสมกับสภาพองค์กรที่มุ่งเน้นให้โรงเรียนมีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน มีเป้าหมายที่สามารถวัดและประเมินผลได้ และมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้การบริหารโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประสบความสำเร็จ ช่วยให้โรงเรียนเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติการในด้านนวัตกรรมการศึกษา และการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (Dias, E., 2018) พร้อมกับประยุกต์ใช้ทฤษฎีองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ ทฤษฎีองค์กรแห่งนวัตกรรม มาบูรณาการอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรินทร์ เปียงแก้ว และนันทรัตน์ เจริญกุล ยืนยันถึงความเหมาะสมและประสิทธิผลของแนวทางนี้ในบริบทการศึกษาไทย การมีโครงสร้างกลยุทธ์ที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมเป็น การตอบสนองต่อความซับซ้อนของการบริหารโรงเรียนนำร่องในยุคปัจจุบัน ที่ต้องการทั้งประสิทธิภาพในการดำเนินงานและความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรม การบูรณาการระหว่างสองมิตินี้จะช่วยให้โรงเรียนนำร่องสามารถเป็นต้นแบบและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พัชรินทร์ เปียงแก้ว และนันทรัตน์ เจริญกุล, 2565)

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันในทุกองค์ประกอบ ตั้งแต่ กลยุทธ์ มาตรการ ตัวบ่งชี้ แผนงาน และโครงการ ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงรุกในการบริหารโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management Theory) ของ Porter, M. E. ที่เน้นความสำคัญของการบูรณาการระหว่างกลยุทธ์ โครงสร้าง และ กระบวนการ เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Porter, M. E., 1985) เช่นเดียวกับผล การศึกษาของ นงลักษณ์ เรือนทอง และนพดล เจนอักษร ที่ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ พบว่า กลยุทธ์การบริหารที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันในทุกองค์ประกอบ โดยเริ่มจากวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ไปสู่พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ มาตรการ ตัวบ่งชี้ แผนงาน และโครงการที่เป็น รูปธรรม (นงลักษณ์ เรือนทอง และนพดล เจนอักษร, 2561) และผลการศึกษาของ Lester, P. ที่ศึกษาการบริหาร วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาในประเทศสิงคโปร์ พบว่า การกำหนดกลยุทธ์การบริหารที่มีความเชื่อมโยงกันในทุกองค์ประกอบ และการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน นวัตกรรม (Lester, P., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม 1) ผลการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน, การจัดองค์กร, การอำนวยการ, การควบคุม, การประสานงาน และการประเมินผล และองค์ประกอบองค์กรแห่งนวัตกรรมประกอบด้วย กลยุทธ์, ภาวะผู้นำ, บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน, โครงสร้างองค์กร, วัฒนธรรมองค์กร, บุคลากร, การสื่อสาร, และการสนับสนุนกฎหมาย และผลการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบ ผ่านการตรวจสอบและยืนยันทุกองค์ประกอบ 2) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการดำเนินงานสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม มีกลยุทธ์รอง จำนวน 14 กลยุทธ์ 28 มาตรการ 28 ตัวบ่งชี้ 28 แผนงาน และ 82 โครงการ และ 4) ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีความถูกต้องและมีความเหมาะสม และผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผลการวิจัยที่ได้หน่วยงานระดับปฏิบัติ โรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา หรือโรงเรียนทั่วไปสามารถนำไปประยุกต์ใช้ปรับปรุงพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน นำไปเป็นกรอบแนวทางในการบริหารงานให้เกิดความเป็นรูปธรรม โดยการนำไปพัฒนาปรับปรุงกลยุทธ์ของโรงเรียนให้มีความเหมาะสมกับบริบท ความพร้อม ความต้องการของชุมชน เพื่อกำหนดกรอบในการวางแผนพัฒนากลยุทธ์ ดำเนินการตามแผน มีการกำกับติดตาม การดำเนินการ และนำผลไปปรับปรุงกระบวนการพัฒนาการดำเนินการตามกลยุทธ์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารโรงเรียน และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปดำเนินการกำหนดนโยบายการขับเคลื่อนกลยุทธ์เชิงรุก หรือพัฒนาแนวทางการนำกลยุทธ์ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ มุ่งพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการบริหารโรงเรียน เพิ่มความสามารถของครูในการพัฒนาและใช้นวัตกรรม การพัฒนาความสามารถด้านความเป็นนวัตกร และคุณภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น และควรนำกลยุทธ์จากการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และประเมินผลสำเร็จเพื่อการปรับปรุง พัฒนากลยุทธ์ให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น และศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอนาคตภาพการบริหารโรงเรียนนาร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

- ธนกร เมืองมา. (2560). การบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา, 15(2), 45-62.
- นงลักษณ์ เรือนทอง และนพดล เจนอักษร. (2561). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 16(1), 78-90.
- พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก หน้า 102-120 (30 เมษายน 2562).

- พัชรินทร์ เปียงแก้ว และนันทรัตน์ เจริญกุล. (2565). การบริหารสถานศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในประเทศไทย: กรณีศึกษาโรงเรียนนาร่องในจังหวัดเชียงใหม่และศรีสะเกษ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 14(1), 85-102.
- สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม. (2563). การจัดการสู่องค์กรนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาชาติ 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 2561-2580. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2563). โมเดลการจัดการนวัตกรรมในระดับองค์กรหรือระดับบริษัท (Innovative Organization Model: IOM). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่. (2562). ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมเชียงใหม่ 2565 - 2569. เชียงใหม่: สำนักงานคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่.
- Dias, E. (2018). Strategic management of educational institutions enabling transformation to excellent education innovative centers in India. *International Journal of Management, Technology, and Social Sciences*, 3(1), 25-36.
- Fayol, H. (1916). *General and Industrial Management*. Paris: Institute of Electrical and Electronics Engineering.
- Harris, A. et al. (2021). Teachers leading educational reform: The power of professional learning communities. *Educational Management Administration & Leadership*, 49(3), 363-377.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Approach in Quantitative Research. *The Journal of Faculty of Applied Arts*, 7(2), 112-125.
- Lester, P. (2022). Leading innovative schools in Singapore: A case study of successful practices. *Asia Pacific Journal of Education*, 42(1), 67-82.
- Ling, Z. & Amanda, R. (2019). Managing the gaps: How performance gaps shape managerial decision making. *Public Performance & Management Review*, 42(2), 1-33.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: Free Press.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(1977), 49-60.
- Walk Me. (2024). The role of change management in education. Walk Me Blog. Retrieved July 29, 2024, from <https://www.walkme.com/blog/change-management-in-education/>
- Zhao, J. (2009). School innovative management model and strategies: The perspective of organizational learning. *Information Systems Management*, 26(3), 241-257.

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู*

FACTORS AND INDICATORS OF TEACHING COMPETENCY IN GEOMETRY OF PRE-SERVICE TEACHERS

อุเทน ปุ่มสันเทียะ*, ขวัญ เพียชัย, สุกัญญา หะยีสาละ, เอนก จันทรจรรณ

Uthen Pumsanthia*, Khawn Piasai, Sukanya Hajisalah, Anek Janjaroon

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Science, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: uthen.pumsanthia@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู โดยใช้วิธีวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย ซึ่งเป็นกระบวนการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรง และหลีกเลี่ยงการพบปะกันโดยตรงเพื่อลดอิทธิพลทางความคิด โดยที่การวิจัยดำเนินการ จำนวน 3 รอบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย อาจารย์นิเทศก์ ครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล รวมจำนวน 17 คน ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่า 0.5 ทุกฉบับ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก รวมทั้งหมด 40 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 13 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมความรู้ด้านเรขาคณิต หลักสูตร วิธีการสอน และการวัดและประเมินผล 2) ด้านทักษะการสอน 18 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมทักษะที่จำเป็นต่อการสอนเรขาคณิต ได้แก่ การนำเข้าสู่บทเรียน การใช้คำถาม การอธิบาย การสรุปบทเรียน การใช้เครื่องมือ และการใช้โปรแกรมทางเรขาคณิตพลวัต และ 3) ด้านคุณลักษณะ 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีวินัย การสร้างแรงจูงใจ และการเสริมแรง ตัวบ่งชี้มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.00 ขึ้นไป และพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน 1.00 แสดงถึงความสอดคล้องของความคิดเห็นในระดับที่เชื่อถือได้ ผลการวิจัยนี้สามารถนำตัวบ่งชี้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตรฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: สมรรถนะการสอน, องค์ประกอบสมรรถนะการสอน, ตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอน, เทคนิคเดลฟาย, การสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู

Abstract

This study aimed to investigate the components and indicators of geometry teaching competency among pre-service teachers by employing the Delphi technique, which collects expert opinions without face-to-face interaction to minimize cognitive bias. The research proceeded

through three iterative rounds with a purposively selected panel of 17 experts, including university faculty members, teaching supervisors, basic education teachers, and educational measurement and evaluation specialists. Data collection instruments comprised a document analysis protocol, a semi-structured interview guide, and a five-point Likert scale questionnaire; all instruments passed content validity checks with an Item-Objective Congruence (IOC) index greater than 0.5. Qualitative data were analyzed using content analysis, while quantitative data were examined with descriptive statistics, specifically, the median and interquartile range, to assess the degree of consensus. The findings revealed that geometry teaching competency consists of three main components encompassing a total of 40 indicators: 1) Knowledge (13 indicators) covering geometry content, curriculum understanding, instructional methods, and assessment practices; 2) Teaching Skills (18 indicators) including lesson introduction, effective questioning, concept explanation, lesson summarization, use of geometric tools, and application of dynamic geometry software; and 3) Attributes (9 indicators) such as professional discipline, motivational strategies, and reinforcement techniques. All indicators achieved median scores of 4.00 or higher and interquartile ranges not exceeding 1.00, indicating a high level of expert agreement and reliability. These indicators can be applied effectively to designing teacher practicum curricula and developing assessment instruments for evaluating geometry teaching competency among pre-service teachers.

Keywords: Geometry Teaching Competency, Components of Teaching Competency, Indicators of Teaching Competency, Delphi Technique, Pre-Service Teachers' Geometry Teaching

บทนำ

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะเริ่มจากความสงสัยของ David McClelland ที่สงสัยว่าทำไมบุคลากรที่ทำงานในตำแหน่งเดียวกันมีผลการทำงานที่แตกต่างกัน จึงได้ทำการศึกษาโดยแยกบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีออกจากบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานพอใช้ แล้วจึงศึกษาบุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม ว่ามีผลการทำงานที่แตกต่างกันอย่างไร ผลจากการศึกษาสรุปว่า บุคลากรที่มีการปฏิบัติงานดีจะมีสิ่งหนึ่งที่เรียกว่าสมรรถนะ (Competence) ซึ่งเป็นกลุ่มของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่สูงกว่ามาตรฐานและในปี ค.ศ. 1973 David McClelland ได้ตีพิมพ์บทความวิชาการเรื่อง Testing for Competence Rather than Intelligence ในวารสาร American Psychologist เพื่อเผยแพร่แนวคิดให้คนหันมาสนใจประเมินสมรรถนะมากกว่าประเมินเชาวน์ปัญญาหรือ IQ และได้สร้างแบบสัมภาษณ์ (Behavioral Event Interview-BE) เพื่อค้นหาผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดี ผลจากการศึกษาของ David McClelland ทำให้องค์กรต่าง ๆ เริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับสมรรถนะ ทั้งที่ก่อนหน้านี้มีบทความเกี่ยวกับสมรรถนะในวารสารซึ่งเขียนโดย R. W. White ในปีค.ศ. 1959 ที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะว่าเป็นแรงจูงใจในการทำงาน (Performance motivation) และในระยะเวลาต่อมามีผู้ที่เห็นความสำคัญและให้ความหมายของสมรรถนะหลายความหมายและคำนี้ถูกนำมาใช้ในสาขาการจัดการ การพัฒนาองค์กร ความหมายของสมรรถนะจึงแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ แต่ก็อยู่ในแนวทาง ที่หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ที่จะทำให้คนผู้นั้นทำงานได้เหนือกว่าคนอื่นและประสบความสำเร็จ สมรรถนะจึงถูกนำไปใช้เป็นมาตรฐานสำหรับการพิจารณาคัดคนเข้าทำงาน ใช้ในการประเมินเพื่อเลื่อนตำแหน่งและพัฒนาองค์กร (อัญชลี สารรัตน์, 2559) สำหรับในทางการศึกษา พบว่า ผู้เรียนที่มีสมรรถนะจะสามารถนำความรู้ในเชิงทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่แค่รู้แบบท่องจำได้ หรือรู้แต่ทำไม่ได้ อีกทั้งผู้เรียนที่มีสมรรถนะยังมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ

ในระยะยาว สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมในอาชีพได้ ตรงกันข้ามกับผู้เรียนที่ขาดสมรรถนะ ซึ่งอาจมีความรู้แต่นำไปใช้ไม่ได้ หรือมีความรู้แต่ขาดคุณลักษณะบางอย่างที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน หรืออาจจะไม่มีทั้งความรู้และคุณลักษณะที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการพัฒนาสมรรถนะของตนเองในระยะยาวเช่นกัน นอกจากสมรรถนะของผู้เรียนแล้ว สมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมรรถนะด้านการสอนของครู กล่าวว่าการสร้างเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น (มณฑลธน ไชยเสน, 2562) การสอนของครูมีความสำคัญหรือมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องพัฒนาสมรรถนะการสอนของตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน (Lucero, J., 2018) สมรรถนะการสอนเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูที่พึงมีเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูควรมีการพัฒนาและฝึกฝนเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนของตนเองเนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการพัฒนาวิชาชีพของตนเองและมีผลกระทบต่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของสมรรถนะการสอนของครู มีนักวิชาการและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสมรรถนะการสอนของครู (Berry, A. et al., 2008) สมรรถนะการสอนของครู ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ (Knowledge) เกี่ยวข้องกับความรู้เนื้อหาวิชาและความรู้กระบวนการ 2) ด้านทักษะ (Skills) เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูในชั้นเรียนที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และ 3) ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวครู (พูนสุข อุดม, 2556) สมรรถนะการสอน ที่ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ รวมทั้งความสามารถทางวิชาชีพของครูที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน (Gogia, N. & Lakshmi, Y. V., 2020) ครูจะต้องมีความรู้ มีทักษะ และมีคุณลักษณะในการปฏิบัติการสอนทุกครั้งเป็นความสามารถอย่างหนึ่งในการนำเอาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งเทคนิคมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริง เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสมรรถนะการสอนของครูมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับมิติทางด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล รวมทั้งความสามารถทางวิชาชีพของครูที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ได้รับอิทธิพลจากวิทยาการที่หลากหลายและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความไวต่อข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลง (ประสาธน์ เณรเฉลิม, 2562) ผู้เรียนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎีทางคณิตศาสตร์ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ เห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของคณิตศาสตร์ สามารถนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ตลอดจนการประกอบอาชีพ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560ก) ซึ่งเนื้อหาเรขาคณิตเป็นสาระการเรียนรู้หนึ่งของคณิตศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเรียนคณิตศาสตร์ เรขาคณิตเกิดขึ้นในอียิปต์โบราณเมื่อประมาณ 700 ปี ก่อนคริสต์ศักราช ชาวอียิปต์โบราณต่างก็ให้ความสนใจเรขาคณิตในแง่การนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิต ปัจจุบันความรู้เกี่ยวกับเรขาคณิตมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของมนุษย์ อย่างมาก เราใช้เรขาคณิตเพื่อทำความเข้าใจหรือการสำรวจโลก และอวกาศ นอกจากนี้ เรขาคณิตยังช่วยพัฒนาทักษะที่สำคัญหลายประการ อีกทั้งเป็นพื้นฐานในการเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับความรู้แขนงอื่น ๆ อีกด้วย (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2554) ซึ่งประเทศไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เรขาคณิตไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการสอน หรือด้านเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการสอน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแม้ว่าจะเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่การจัดการเรียนรู้เรขาคณิตยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควรเห็นได้จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (Ordinary National Education Test: O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561, 2562, 2563 และ 2564 ในส่วนสาระการวัดและ

เรขาคณิต พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 42.78, 26.93, 25.91 และ 25.68 ตามลำดับ จะเห็นว่าแนวโน้มของคะแนนลดลงทุกปีการศึกษา นอกจากนี้ คะแนนเฉลี่ยร้อยละดังกล่าวยังต่ำกว่าร้อยละ 50 ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการทดสอบ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2565) เช่นเดียวกันกับผลการประเมิน PISA ของนักเรียนไทย ด้านคณิตศาสตร์ ในปี 2012 ปี 2015 และปี 2018 มีคะแนนเฉลี่ย PISA 2012 (427 คะแนน) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (494 คะแนน) มีนักเรียนประมาณครึ่งหนึ่งยังรู้เรื่องคณิตศาสตร์ไม่ถึงระดับพื้นฐาน คะแนนเฉลี่ย PISA 2015 (415 คะแนน) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (490 คะแนน) และคะแนนเฉลี่ย PISA 2018 (419 คะแนน) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (489 คะแนน) นักเรียน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562) เช่นกัน ซึ่งผลการประเมินทั้ง 3 ครั้ง มีแนวโน้มของคะแนนที่ลดลง และในปี 2018 ความสามารถของนักเรียนไทยอยู่ต่ำกว่าระดับพื้นฐานถึง 53% ผลการทำข้อสอบ พบว่า เนื้อหาที่นักเรียนทำได้คะแนนน้อยที่สุด คือ ปริภูมิและรูปทรง (25.7%) ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับความรู้ทางเรขาคณิตของนักเรียน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560ข) และผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโครงการศึกษาแนวโน้มนโยบายการจัดการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2558 (Trends in International Mathematics and Science Study: TIMSS) พบว่า คะแนนเฉลี่ยจำแนกตามเนื้อหาวิชาในสาระเรขาคณิต 429 คะแนน ของนักเรียนไทยอยู่ในระดับต่ำสุดเช่นกัน เมื่อเทียบกับสาระ จำนวน 430 คะแนน, ฟิสิกส์ 429 คะแนน และข้อมูลและโอกาส 431 คะแนน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560ค) จากผลการประเมินข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของครูผู้สอนซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษาครูและครูผู้สอนเรขาคณิต พบประเด็นปัญหาที่นักวิชาการหลายท่านเสนอไว้ในงานวิจัย ในการสำรวจสภาพลักษณะมีโนทัศน์ทางเรขาคณิตของนักศึกษาครูและครู พบว่า นักศึกษาครูและครูมีภาพลักษณะมีโนทัศน์ทางเรขาคณิตที่คลาดเคลื่อนในเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง มุม เส้นขนาน รังสี รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยมด้านขนาน รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส รูปหลายเหลี่ยม พื้นที่และเส้นรอบรูป และรูปสามเหลี่ยมที่เท่ากันทุกประการ (นวลศรี ชำนาญกิจ, 2544) นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษาครูสาขาวิชาคณิตศาสตร์มีความสามารถในการพิสูจน์ทางเรขาคณิตที่อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง (นวลศรี ชำนาญกิจ, 2550) นักศึกษาครูยังมีความรู้ทางเรขาคณิตอยู่ในระดับต่ำและขาดความรู้สามารถในการแก้ปัญหาทางเรขาคณิต อีกทั้งมีมีโนทัศน์ทางเรขาคณิตที่คลาดเคลื่อนในหลาย ๆ หัวข้อ (Nihan, S. & Cigdem, K., 2021) การจัดการเรียนการสอนเรขาคณิตของครูยังไม่ส่งเสริมพัฒนาการทางการคิดเชิงเรขาคณิตของนักเรียนทำให้นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้เรขาคณิตกับวิชาอื่น ๆ ได้ (ณัชฎาภา นิमितติ และณัฐจิรา บุศย์ดี, 2560) นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสอนเรขาคณิตของครู พบว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเรขาคณิตของครูยังเป็นในลักษณะการบอกความรู้ให้กับนักเรียน ขาดการนำสื่อการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมมาใช้ ทำให้นักเรียนนึกภาพไม่ออก (นฤมล ซอลี และคณะ, 2561) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ สมวงษ์ แปลงประสพโชค และคณะ พบว่า ปัญหาการสอนของครูซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ ครูยังเน้นใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย การจัดการกิจกรรมยังไม่หลากหลาย วิธีการจัดการเรียนการสอนยังเน้นครูเป็นศูนย์กลางและให้ความสำคัญกับความรู้ความจำมากกว่าระบบการคิดการแก้ปัญหาที่มีวิธีการที่แน่นอนวิธีเดียว ซึ่งลักษณะของโจทย์ปัญหาเป็นการฝึกใช้สูตรและฝึกการทำตามขั้นตอน ยังไม่เน้นกระบวนการคิด รวมทั้งขาดการฝึกเพื่อให้นักเรียนหาข้อสรุปบทเรียนด้วยตนเอง (สมวงษ์ แปลงประสพโชค และคณะ, 2551)

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสืบทอดบทบาทการจัดการฝึกหัดครูของประเทศต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ควรจะเป็นผู้นำในการปรับเปลี่ยนการฝึกหัดครูให้สามารถสร้างครูรุ่นใหม่ให้มีความเพียบพร้อมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อความเชี่ยวชาญในการประกอบวิชาชีพครู (บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์, 2550) หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เป็นหลักสูตรหนึ่งที่ทำเนิการสอนนักศึกษาครูหลักสูตรปริญญาตรีทางวิชาชีพ (หลักสูตรอิงสมรรถนะ) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้

ความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านเนื้อหาคณิตศาสตร์ ทั้งในการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น 2) เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านคณิตศาสตร์ด้วยวิธีการที่หลากหลายและใช้เทคโนโลยีวิทยาการใหม่ ๆ มาพัฒนาองค์ความรู้และการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และ 3) เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู มุ่งมั่นและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ สมรรถนะหลักที่ทางหลักสูตรมุ่งเน้นให้เกิดแก่นักศึกษาคือ สมรรถนะการสอน (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2562)

ปัจจุบันจะมีกรอบสมรรถนะการสอนครูทั่วไปที่พัฒนาขึ้นโดยหน่วยงานต่าง ๆ ตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพครู แต่กรอบดังกล่าวยังขาดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่เจาะจงสำหรับการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาคูในบริบทการฝึกประสบการณ์จริง จึงไม่อาจสะท้อนพฤติกรรม ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะด้านที่จำเป็นต่อการสอนเรขาคณิตได้อย่างครบถ้วน งานวิจัยนี้จึงมุ่งตอบข้อสงสัยดังกล่าว ด้วยการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีและปราศจากอิทธิพลทางความคิด ผลลัพธ์จากการวิจัยจึงมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้จริง (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) อย่างไรก็ตาม จุดเด่นสำคัญของการศึกษานี้คือ การพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีความละเอียดและครอบคลุมเฉพาะด้านการสอนเรขาคณิต ซึ่งแตกต่างจากกรอบมาตรฐานเดิมที่เป็นแบบทั่วไป แต่ไม่ละเอียดเพียงพอสำหรับการประเมินและพัฒนาในเชิงปฏิบัติ ด้วยข้อค้นพบจากครั้งนี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างแนวทางเชิงปฏิบัติในการเสริมสร้างสมรรถนะการสอนเรขาคณิตให้นักศึกษาคู และสามารถเข้าสู่วิชาชีพครูได้อย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาคู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาคู โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ที่เป็นเทคนิคการวิจัยที่ใช้รวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาฉันทามติโดยหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้เชี่ยวชาญมาเผชิญหน้ากัน ลดการมีอิทธิพลทางความคิด และให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นลงในแบบสอบถาม แล้วนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทุกคนมาสรุป จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ที่เหมาะสม คือ 17 คนขึ้นไป เพราะมีอัตราความคลาดเคลื่อนต่ำ ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือในระดับที่ยอมรับได้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 17 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 อาจารย์คณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ จำนวน 5 คน มีประสบการณ์เกี่ยวกับการผลิตและพัฒนาครูสาขาวิชาคณิตศาสตร์ เป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป ที่สอนเกี่ยวกับเรขาคณิตในระดับมหาวิทยาลัย และมีผลงานหรืองานวิจัยด้านการผลิตและพัฒนาครู ในระดับชาติหรือระดับนานาชาติ

1.2 อาจารย์นิเทศศาสตร์สาขาวิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 4 คน ที่มีประสบการณ์ด้านการนิเทศการสอน นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสาขาวิชาคณิตศาสตร์ เป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือมีตำแหน่งทางวิชาการ ตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และมีผลงานหรืองานวิจัยด้านการศึกษาในระดับชาติหรือระดับนานาชาติ

1.3 ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 คน ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาเนื้อหาเรขาคณิต เป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป และเคยเป็นครูที่เลี้ยงนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาคณิตศาสตร์

1.4 ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 4 คน มีประสบการณ์สอนด้านการวัดและประเมินผลในสถาบันอุดมศึกษา เป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการ ตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีในสาขาวิชาคณิตศาสตร์ และมีผลงานหรืองานวิจัย ด้านการวัดและประเมินผลในระดับชาติหรือระดับนานาชาติ

2. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยศึกษาวิธีการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร ที่เป็นเครื่องมือในการบันทึกข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาครู เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนเรขาคณิต และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรขาคณิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอต่ออาจารย์ ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของแบบวิเคราะห์เอกสาร จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแบบวิเคราะห์เอกสารตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู รอบที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จัดทำแบบสัมภาษณ์โดยยึดตามผลการวิเคราะห์เอกสาร เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้แบบสัมภาษณ์สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลรอบที่ 1

2.3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู รอบที่ 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 สังเคราะห์เป็นแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม เพื่อให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลรอบที่ 2

2.4 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู รอบที่ 3 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามในรอบที่ 2 สังเคราะห์เป็นแบบสอบถาม พร้อมทั้งระบุค่าระดับคะแนนของผู้เชี่ยวชาญนั้น ๆ ที่ได้ตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 ไว้ในแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู ฉบับที่ 3 แสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกับความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ และเพิ่มตารางส่วนท้ายในการเติมเหตุผลของคำตอบ จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม เพื่อให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลรอบที่ 3

ลักษณะของแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู รอบที่ 2 และรอบที่ 3 แบบสอบถามนี้ประกอบด้วยตัวแปร 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) จำนวน 13 ตัวบ่งชี้ ด้านทักษะการสอน (Teaching Skills) จำนวน 18 ตัวบ่งชี้ และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ รวมเป็น 40 ข้อคำถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ “ให้คะแนนความเหมาะสม” ของแต่ละตัวบ่งชี้เป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (1 = เหมาะสมน้อยที่สุด, 2 = เหมาะสมน้อย, 3 = เหมาะสมปานกลาง, 4 = เหมาะสมมาก, 5 = เหมาะสมมากที่สุด) เมื่อรวบรวมคะแนนแล้วจะคำนวณค่าเฉลี่ยและพิสัยควอร์ไทล์เพื่อพิจารณาว่าตัวบ่งชี้ใดควรรักษา ปรับแก้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) ตัวอย่างรูปแบบข้อคำถาม เช่น “ตัวบ่งชี้ที่ 1 เข้าใจและอธิบายทฤษฎีบทเรขาคณิตขั้นพื้นฐานได้อย่างถูกต้อง” ให้เลือกคะแนน 1 - 5 ตามความเหมาะสม

3. การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้หมายเลขรับรอง SWUEC-672600 วันที่รับรอง 16 พฤศจิกายน 2567 และวันที่หมดอายุ 15 พฤศจิกายน 2568 โดยได้ทำหนังสือชี้แจงให้กลุ่มเป้าหมายทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย และสิทธิของกลุ่มเป้าหมายในการตอบรับหรือปฏิเสธในการเข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ โดยคำตอบที่ได้จะไม่มีการเผยแพร่ให้กระทบต่อกลุ่มเป้าหมาย และจะนำเสนอข้อมูลโดยภาพรวมเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษานี้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสารที่เขียนโดยหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับชาติที่เขียนโดยนักการศึกษาหรือนักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการศึกษา และมีผลงานวิชาการในระดับชาติหรือนานาชาติ จากวารสารในฐานข้อมูล Thai Journals Online, ERIC และ Scopus โดยใช้คำค้น ดังนี้ “การสอนเรขาคณิต, สมรรถนะการสอน, องค์ประกอบสมรรถนะการสอน, ตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอน, Geometry Teaching, Geometry Teaching Competency, Components of Teaching Competency, Indicators of Teaching Competency, Pre-Service Teachers” ดำเนินการในเดือนกันยายน ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลา 4 เดือน

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญผ่านระบบออนไลน์โดยใช้โปรแกรม zoom meeting และบันทึก VDO ดำเนินการในเดือนมกราคม พ.ศ. 2568

4.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 โดยส่งแบบสอบถามทาง E-mail ของผู้เชี่ยวชาญ และติดตามการตอบกลับแบบสอบถามจนครบตามจำนวน 17 คน ดำเนินการในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ถึง เดือนเมษายน พ.ศ. 2568 รวมระยะเวลา 3 เดือน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

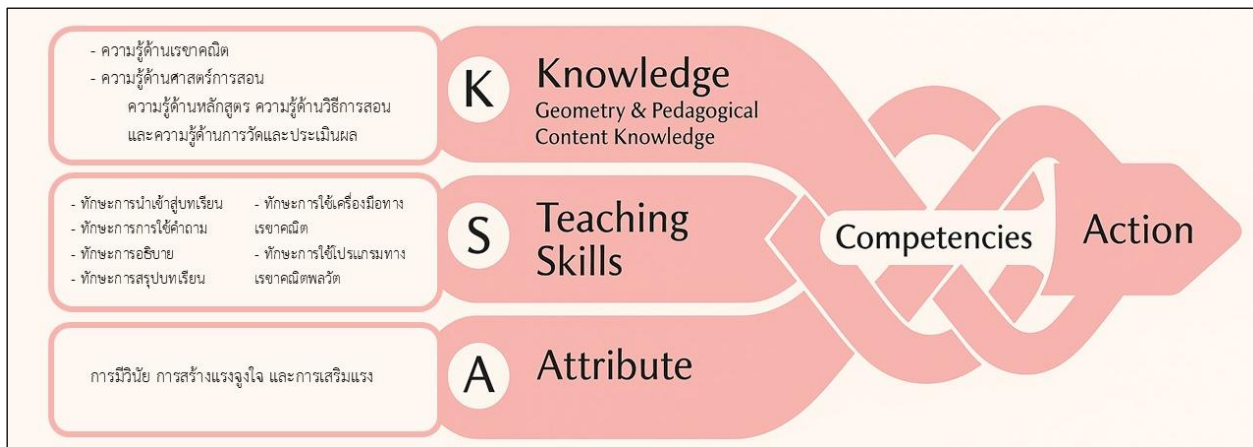
5.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู รอบที่ 1 โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดำเนินการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู รวมถึงมโนทัศน์ทางเรขาคณิต จากนั้นจึงสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นข้อคำถามในแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู (รอบที่ 2) ซึ่งจะใช้เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญต่อไป

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู รอบที่ 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละข้อ และรอบที่ 3 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมยืนยันคำตอบ วิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่าง ควอร์ไทล์ (Interquartile Range) เกณฑ์ฉันทามติ คือ ตัวบ่งชี้ที่มีค่ามัธยฐานระหว่าง 3.50 - 5.00 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในระดับมากขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ 0.00 - 1.50 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนของนักศึกษาคู และศึกษามโนทัศน์ทางเรขาคณิตเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาคูได้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย ด้านความรู้ด้านเรขาคณิต (Geometry Content Knowledge) และความรู้ด้านศาสตร์การสอน (Pedagogical Content Knowledge) ด้านทักษะการสอน (Teaching Skills) และด้านคุณลักษณะ (Attribute) รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาคู

จากภาพที่ 1 องค์ประกอบของสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาคู ผู้วิจัยได้สร้างเป็นข้อคำถามเพื่อเก็บข้อมูลในรอบที่ 1 โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาคูกับผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 17 คน ได้ข้อมูลดังตารางที่ 1

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบของสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาคู ในรอบที่ 1 ด้านความรู้ (K: Knowledge) การแสดงพฤติกรรมของนักศึกษาคูที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการนำความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรขาคณิตจนประสบความสำเร็จ ด้านความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย ความรู้ด้านเรขาคณิต (Geometry Content Knowledge) และความรู้ด้านศาสตร์การสอน (Pedagogical Content Knowledge) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ นักศึกษาคูควรมีความรู้ด้านเรขาคณิตทั้งในเชิงเนื้อหาและศาสตร์การสอน โดยต้องเข้าใจแนวคิดพื้นฐาน รูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ การพิสูจน์ และการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง พร้อมทั้งมีความเข้าใจหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และสามารถออกแบบแผนการสอน กิจกรรม และการประเมินผลที่ส่งเสริมความเข้าใจและพัฒนาความคิดของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านทักษะการสอน (S: Teaching Skills) การแสดงพฤติกรรมของนักศึกษาคูที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการนำทักษะการสอนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรขาคณิตจนประสบความสำเร็จ ด้านทักษะการสอน (Teaching Skills) ประกอบด้วย ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะการการใช้คำถาม ทักษะการอธิบาย ทักษะการสรุปบทเรียน ทักษะการใช้เครื่องมือทางเรขาคณิต และทักษะการใช้โปรแกรมทางเรขาคณิตพลวัต ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ นักศึกษาคูควรมีทักษะการสอนที่สามารถถ่ายทอดแนวคิดเรขาคณิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถนำเข้าสู่บทเรียนได้อย่างกระตุ้นความสนใจ ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการให้เหตุผล อธิบายแนวคิดเชิงนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งเลือกใช้สื่อ เทคโนโลยี และ

เครื่องมือเรขาคณิต เช่น GeoGebra ได้เหมาะสมกับเนื้อหา มีทักษะในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ การสังเกตและสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตจริงได้อย่างมีความหมาย ด้านคุณลักษณะ (A: Attribute) การแสดงพฤติกรรมของนักศึกษาครูที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เรขาคณิตจนประสบความสำเร็จ ด้านคุณลักษณะ (Attribute) ประกอบด้วย การมีวินัย การสร้างแรงจูงใจ และการเสริมแรง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า นักศึกษาครูควรมีคุณลักษณะที่สะท้อนความเป็นครูมืออาชีพ ได้แก่ ความมีวินัยและความรับผิดชอบในการเตรียมการสอนอย่างรอบคอบ สม่าเสมอ และตรงต่อเวลา มีความมุ่งมั่นทุ่มเท และใฝ่รู้ โดยสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเมื่อพบปัญหาหรือเนื้อหาที่ยาก รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ เช่น การใช้คำชม การเสริมแรงเชิงบวก และการเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตจริงเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้เรขาคณิต

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบของสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครูในรอบที่ 1 สะท้อนความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดด้านสมรรถนะใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านความรู้ ทักษะการสอน และคุณลักษณะ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งด้านทฤษฎี ปฏิบัติ และเจตคติที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้เรขาคณิตอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู

ตารางที่ 1 ผลการพิจารณาตัวบ่งชี้ ค่ามัธยฐาน (Med) ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (IQR) และฉันทามติ

ตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู		รอบที่ 2			รอบที่ 3		
		Med	IQR	ฉันทามติ	Med	IQR	ฉันทามติ
ด้านความรู้ (K: Knowledge)	K1: ความรู้ด้านเรขาคณิต						
	K11: อธิบายและวิเคราะห์สมบัติของรูปเรขาคณิตพื้นฐาน	5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓
	K12: อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างนิยาม สัจพจน์ และทฤษฎีบทในเรขาคณิต	4.00	1.00	✓	4.00	1.00	✓
	K13: วิเคราะห์โครงสร้างและพิสูจน์ทฤษฎีบทเรขาคณิตแบบยูคลิด	5.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	K14: ระบุข้อบกพร่องของเรขาคณิตแบบยูคลิดในอิลลิเมนต์และการแก้ไข	4.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	K2: ความรู้ด้านหลักสูตร						
	K21: เข้าใจมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร	5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
	K22: เชื่อมโยงตัวชี้วัดกับสาระการเรียนรู้แกนกลาง	4.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	K23: กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตร	5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
	K3: ความรู้ด้านวิธีการสอน						
	K31: อธิบายหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการเรียนการสอน	5.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	K32: ออกแบบแผนการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์	5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
	K33: วางแผนและจัดการชั้นเรียนอย่างสร้างสรรค์	5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓

ตารางที่ 1 ผลการพิจารณาตัวบ่งชี้ ค่ามัธยฐาน (Med) ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (IQR) และฉันทามติ (ต่อ)

ตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู		รอบที่ 2			รอบที่ 3		
		Med	IQR	ฉันทามติ	Med	IQR	ฉันทามติ
	K4: ความรู้ด้านการวัดและประเมินผล						
	K41: อธิบายหลักการวัดและประเมินผลที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล	5.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	K42: สร้างเครื่องมือวัดผลทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีคุณภาพ	5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓
	K43: วิเคราะห์และใช้ผลการประเมินเพื่อสะท้อนกลับ	5.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
ด้านทักษะการสอน (S: Teaching Skills)	S1: ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน						
	S11: เตรียมความพร้อมนักเรียนด้วยเทคนิคหรือวิธีการที่เหมาะสม	4.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	S12: เชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้สัมพันธ์กับบทเรียนใหม่	5.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	S13: ใช้สถานการณ์หรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาที่จะสอน	4.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	S2: ทักษะการการใช้คำถาม						
	S21: เลือกใช้คำถามที่เหมาะสมกับเนื้อหาและระดับของผู้เรียน	5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓
	S22: ใช้วิธีการถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม	5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
	S23: หยุดเว้นระยะหลังจากการถามเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดก่อนตอบคำถาม	5.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	S3: ทักษะการอธิบาย						
	S31: อธิบายเนื้อหาได้อย่างถูกต้อง	5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
	S32: อธิบายเนื้อหาได้ครอบคลุมสาระที่สำคัญ	5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
	S33: อธิบายเนื้อหาอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับขั้น	5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓
	S4: ทักษะการสรุปบทเรียน						
	S41: สรุปสาระสำคัญได้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
	S42: เลือกใช้วิธีหรือเทคนิคการสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม	4.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
	S43: เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสรุปเนื้อหา	5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓
	S5: ทักษะการใช้เครื่องมือทางเรขาคณิต						
	S51: เลือกใช้เครื่องมือเรขาคณิตได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์	5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
	S52: แสดงหรือให้นักเรียนฝึกปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง	5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
	S53: สาธิตการใช้อย่างชัดเจนและเป็นขั้นตอน	5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓

ตารางที่ 1 ผลการพิจารณาตัวบ่งชี้ คำนวณฐาน (Med) ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (IQR) และฉันทามติ (ต่อ)

ตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู		รอบที่ 2			รอบที่ 3		
		Med	IQR	ฉันทามติ	Med	IQR	ฉันทามติ
S6: ทักษะการใช้โปรแกรมทางเรขาคณิตพลวัต							
S61: ใช้โปรแกรมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบทเรียน		5.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
S62: นำเสนอแนวคิดเรขาคณิตผ่านการใช้โปรแกรม		4.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
S63: มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการสำรวจเรขาคณิตจากโปรแกรม		5.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
A1: การมีวินัย							
A11: ปฏิบัติตามเวลาที่กำหนดในการสอนอย่างเคร่งครัด		5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
A12: เตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างสม่ำเสมอ		5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
A13: รับผิดชอบต่อหน้าที่การสอนและงานที่ได้รับมอบหมาย		5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓
A2: การสร้างแรงจูงใจ							
A21: ใช้คำพูดหรือกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนรู้		5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
A22: แสดงท่าทีและอารมณ์ที่ส่งเสริมพลังบวกในการเรียน		5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓
A23: ส่งเสริมความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียน		5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
A3: การเสริมแรง							
A31: มีการเสริมแรงผู้เรียนด้วยวาจา		5.00	0.00	✓	5.00	0.00	✓
A32: มีการเสริมแรงผู้เรียนด้วยท่าทาง เช่น การปรบมือ		4.00	1.00	✓	5.00	1.00	✓
A33: มีการเสริมแรงผู้เรียนอย่างมีหลักเกณฑ์เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วม		5.00	1.00	✓	5.00	0.00	✓

หมายเหตุ: เครื่องหมาย ✓ หมายถึง ตัวบ่งชี้ผ่านเกณฑ์ฉันทามติ และมีความเหมาะสมระดับมากขึ้นไป

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู มีจำนวนทั้งหมด 40 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 13 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านทักษะการสอน 18 ตัวบ่งชี้ และ 3) ด้านคุณลักษณะ 9 ตัวบ่งชี้ ซึ่งทั้ง 40 ตัวบ่งชี้ ได้รับผ่านฉันทามติจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.00 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน 1.00

อภิปรายผล

การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการสอนเรขาคณิต พบว่า ตัวบ่งชี้มีค่ามัธยฐาน (Med) 4.00 - 5.00 อยู่ในระดับสูงทุกตัวบ่งชี้ อภิปรายตามความหมายของค่ามัธยฐานได้ว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ทักษะการสอน และ 3) ด้านคุณลักษณะ ทุกองค์ประกอบมีความสำคัญ และต้องใช้ร่วมกัน เพื่อบ่งบอกถึงระดับของสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครู เป็นการแสดงพฤติกรรมของนักศึกษาครู ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการนำความรู้ ทักษะการสอน และคุณลักษณะ มาใช้ร่วมกันอย่างกลมกลืนในการจัดการเรียนรู้เรขาคณิตจนประสบความสำเร็จ ดังนั้น จากค่ามัธยฐานที่อยู่ในระดับสูงในทุกตัวบ่งชี้ ยืนยันได้ว่า

การบูรณาการระหว่างองค์ประกอบความรู้ ทักษะการสอน และคุณลักษณะ เป็นหัวใจสำคัญที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นพร้อมกัน เพื่อให้ได้ประสบการณ์การเรียนรู้เรขาคณิตที่ครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบด้านความรู้ (Knowledge) ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย ความรู้ด้านเนื้อหาเรขาคณิต (Geometry Content Knowledge) และความรู้ด้านศาสตร์การสอน (Pedagogical Content Knowledge) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการมีความรู้ทั้งสองด้านร่วมกันอย่างสมดุล ผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยร่วมสมัยในช่วงปี 2022 - 2025 ที่ชี้ว่า ครูคณิตศาสตร์ควรพัฒนาทั้งความรู้ทางวิชาการและความเข้าใจผู้เรียนควบคู่กัน โดยเฉพาะในบริบทของการสอนเรขาคณิตที่มีความเป็นนามธรรมสูง สอดคล้องกับการศึกษาของ Fukaya, T. et al. ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เนื้อหาการสอนคณิตศาสตร์ ความเชื่อ และแรงจูงใจ พบว่าความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนและการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ส่งผลต่อคุณภาพการสอนในระดับที่มีนัยสำคัญ (Fukaya, T. et al., 2024) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Alka, M. et al. ที่แสดงให้เห็นว่า เรขาคณิตเป็นหัวข้อที่ครูต้องมี PCK เฉพาะทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ งานเหล่านี้ตอกย้ำความสำคัญของแนวคิด Pedagogical Content Knowledge (PCK) (Alka, M. et al., 2023) สอดคล้องกับการศึกษาของ Shulman, L. S. ครูต้องผสมผสานทั้งความรู้ด้านเนื้อหาและศาสตร์การสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้ได้อย่างลึกซึ้งและเหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทของเรขาคณิต (Shulman, L. S., 1986) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Vinner, S. ก็ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนิยาม สมบัติ และทฤษฎีบทในเชิงโครงสร้าง ผลการวิจัยนี้จึงสะท้อนถึงการบูรณาการความรู้ทางเรขาคณิตกับกลยุทธ์การสอนอย่างกลมกลืน (Vinner, S., 1991) และสอดคล้องกับนโยบายสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่เน้นการใช้ความรู้ในการคิดอย่างมีเหตุผลและการแก้ปัญหาในชีวิตจริง (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) ดังนั้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นชัดว่า การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ของนักศึกษาครูจำเป็นต้องเน้นทั้งความรู้เชิงลึกด้านเนื้อหาเรขาคณิตและความรู้ด้านการสอน (PCK) พร้อม ๆ กัน จึงจะส่งเสริมให้การจัดการเรียนรู้เรขาคณิตมีคุณภาพและตอบโจทย์การเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างแท้จริง

องค์ประกอบทักษะการสอน องค์ประกอบนี้เน้นย้ำถึงการปฏิบัติการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสัมพันธ์กับกรอบแนวคิด TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) ที่กล่าวถึงความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาผนวกกับศาสตร์การสอนและเนื้อหาวิชา โดยเฉพาะตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ “โปรแกรมเรขาคณิตพลวัต” เช่น GeoGebra และการใช้เครื่องมือเรขาคณิตต่าง ๆ ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ครูยุคใหม่ควรมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การยอมรับของผู้เชี่ยวชาญในประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนิษฐา เขาวัววัฒนกุล และวัชรรา เล่าเรียนดี ที่พบว่า ทักษะด้านการออกแบบกิจกรรม การตั้งคำถาม และการใช้สื่อมีบทบาทสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (กนิษฐา เขาวัววัฒนกุล และวัชรรา เล่าเรียนดี, 2554) และยังสัมพันธ์กับนโยบายของ OECD. ที่ส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills) (OECD, 2019) ดังนั้น ทักษะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครูจึงต้องมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีควบคู่กับการออกแบบกิจกรรมเชิงกระบวนการ เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบด้านคุณลักษณะ เช่น การมีวินัย การเสริมแรง และการสร้างแรงจูงใจ เป็นส่วนสำคัญของสมรรถนะครูที่ดี ตามกรอบสมรรถนะวิชาชีพครูของคุรุสภา และสอดคล้องกับการศึกษาของ วรวรรณ ก่อทอง และใจทิพย์ ณ สงขลา ที่เน้นว่า “คุณลักษณะทางจิตวิทยาและเจตคติของครู” มีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมของผู้เรียนในชั้นเรียน ผลการวิจัยนี้ยังสะท้อนถึงความสำคัญของการบูรณาการด้าน “อารมณ์” และ “แรงจูงใจ” (วรวรรณ ก่อทอง และใจทิพย์ ณ สงขลา, 2559) ซึ่งเป็นหนึ่งในสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามกรอบ (OECD, 2019) และสอดคล้องกับการศึกษาของ พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถนะการจัดการชั้นเรียนเพื่อความพึงพอใจ

เรียนดี มีความสุข พบว่า การสร้างแรงจูงใจเป็นหัวใจในการขับเคลื่อนสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2564) ดังนั้น การส่งเสริมคุณลักษณะทางจิตวิทยา ได้แก่ การมีวินัย การมีแรงจูงใจ และการเสริมแรง ถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้เรขาคณิตของครูมีความยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการทางพัฒนาการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

สมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครูประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก รวมทั้งหมด 40 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 13 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมความรู้ด้านเรขาคณิต หลักสูตร วิธีการสอน และการวัดและประเมินผล 2) ด้านทักษะการสอน 18 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การนำเข้าสู่บทเรียน การใช้คำถาม การอธิบาย การสรุปบทเรียน การใช้เครื่องมือ และการใช้โปรแกรมทางเรขาคณิตพลวัต และ 3) ด้านคุณลักษณะ 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีวินัย การสร้างแรงจูงใจ และการเสริมแรง ตัวบ่งชี้มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.00 ขึ้นไป และพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน 1.00 แสดงถึงความสอดคล้องของความคิดเห็นในระดับที่เชื่อถือได้ ผลการวิจัยนี้สามารถนำตัวบ่งชี้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตรฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำผลวิจัยไปใช้ควรนำผลการวิจัยเป็นพื้นฐานแนวคิดในการออกแบบเครื่องมือเพื่อวัดระดับสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครูและเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมสมรรถนะ ควรนำผลการวิจัยไปต่อยอดพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการสอนเรขาคณิตของนักศึกษาครูไปสู่การเป็นครูมืออาชีพในอนาคต สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป นักวิจัยควรมีการขยายกลุ่มเป้าหมายไปสู่กลุ่มนักพัฒนาครูที่สังกัดในหน่วยงานอิสระ และควรใช้เทคนิคการวิจัยอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการวิจัย จากทุนพัฒนาศักยภาพทางวิชาการนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และบทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนเรขาคณิตสำหรับนักศึกษาครู ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลที่สนับสนุนงานวิจัยฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา เชาววัฒนกุล และวัชร เล่าเรียนดี. (2554). การพัฒนารูปแบบการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการสอนและการทำวิจัยในชั้นเรียนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสาขาการสอนคณิตศาสตร์. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 3(1-2), 150-165.
- ณัชฎาภา นิमितดี และนัฐจิรา บุศย์ดี. (2560). การจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิบัติสู่ผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงเรขาคณิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. The 22nd Annual Meeting in Mathematics (AMM 2017) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 22(1), 151-165.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2563). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- นฤมล ขอลี และคณะ. (2561). การวิจัยปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง เรขาคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบัวเหลือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 10(29), 1-8.

- นวลศรี ชำนาญกิจ. (2550). ผลการสอนโดยใช้ลำดับขั้นตอนของไดนา แวน ฮีลี ที่มีต่อระดับการคิดทางเรขาคณิตตามตัวแบบแวน ฮีลี และความสามารถในการพิสูจน์ทางเรขาคณิตของนักศึกษาครู สาขาวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- _____. (2544). การพัฒนาตัวแบบเพื่อสร้างสมรรถภาพการสอนภาพลักษณ์มีโนทัศน์ทางเรขาคณิต สำหรับนักศึกษาครู. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุฎีบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2562). ครูในศตวรรษที่ 21. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 39(1), 15-24.
- พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2564). สมรรถนะการจัดการชั้นเรียนเพื่อความ پاکเพียร เรียนดี มีความสุข. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนสุข อุดม. (2556). การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลกระทบต่อพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพด้านกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้. พัทลุง: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- มณฑลธน ไชยเสน. (2562). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกระบวนการวิจัยศึกษาบทเรียน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. (2562). หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2562. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2567 จาก <https://edu.psu.ac.th/>
- วรวรรณ ก่อทอง และใจทิพย์ ณ สงขลา. (2559). ผลของการใช้พอดคาสต์ในการฝึกสอนแบบจุลภาคด้วยแบบระดับต่างกันที่มีต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองและสมรรถนะการสอนของนิสิตศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์. วารสารวิจัย มสธ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(3), 59-71.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2565). ผลการทดสอบ O-NET ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามสาระการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.niets.or.th/th/>
- _____. (2554). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานคณิตศาสตร์ เล่ม 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1: กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของ สกสค.
- _____. (2560ก). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2560ข). รายงาน PISA 2015. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2567 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa/reports/2015/>
- _____. (2560ค). รายงานผลการวิจัยโครงการ TIMSS 2015. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2567 จาก <https://pisa-thailand.ipst.ac.th/?s=TIMSS>
- _____. (2562). การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2018 เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2567 จาก <https://pisa-thailand.ipst.ac.th/news-12/>
- สมวงษ์ แปลงประสพโชค และคณะ. (2551). ผลสำรวจสาเหตุนักเรียนไทยอ่อนคณิตศาสตร์และแนวทางแก้ไข. วารสารคณิตศาสตร์, 53(599-601), 20-28.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการประเมินสมรรถนะครู. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). กรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: พรินทวนกราฟฟิค จำกัด.
- อัญชลี สารรัตน์. (2559). การศึกษาเชิงสังเคราะห์เกี่ยวกับสมรรถนะสากล. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 39(3), 1-13.
- Alka, M. et al. (2023). Bibliometric analysis of pedagogical content knowledge (PCK) publication trends in Scopus database from 2018 to 2022. *Studies in Learning and Teaching*, 4(2), 306-318.
- Berry, A. et al. (2008). Revisiting the roots of pedagogical content knowledge. *International Journal of Science Education*, 30(10), 1271-1279.
- Fukaya, T. et al. (2024). Relationship between mathematical pedagogical content knowledge, beliefs, and motivation of elementary school teachers. *Frontiers in Education*, 8(1), 1-11.
- Gogia, N. & Lakshmi, Y. V. (2020). Supervision practices in doctoral education: What are the concerns and how can we improve? *Shodh Sarita*, 7(28), 114-119.
- Lucero, J. (2018). Instructional competence of teachers: Basis for learning action cell sessions. *International Journal of Novel Research in Education and Learning*, 5(4), 5-8.
- Nihan, S. & Cigdem, K. (2021). Pre-service primary school teachers' metaphoric perceptions about geometry. *Acta Didactica Napocensia*, 14(2), 59-70.
- OECD. (2019). *OECD Lernkompass 2030: Rahmenkonzept des Lernens OECD Projekt Future of Education and Skills 2030*. Paris: OECD.
- Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4-14.
- Vinner, S. (1991). The role of definitions in the teaching and learning of mathematics. In D. Tall (Eds.). *Advanced mathematical thinking* (pp. 65 - 81). Dordrecht: Springer Netherlands.

การวิเคราะห์นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย*

ANALYSIS OF THE ELDERLY PENSION POLICY IN THAILAND

นภาพร แก้วทิพย์*, พรางทิพย์ สายทอง, ปิยนุช พึ่งพิน, พิมพ์นารา สาโท, มีนา ถาวรกุล, ยวดี พ่วงรอด
Napaporn Kaewtip*, Prangthip Saithong, Piyanut Puengpin, Pimnara Sato, Meena Thaworrakool, Yuvadee Phongrod

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย
Master of Public Administration, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: napapornkikkok@gmail.com

บทคัดย่อ

นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย เป็นสวัสดิการสังคมในการรองรับสังคมสูงวัย โดยประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ และมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดในอนาคตอันใกล้ ส่งผลให้ภาครัฐต้องพัฒนานโยบายเบี้ยยังชีพให้มีประสิทธิภาพในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้ บทความทางวิชาการจึงมีความสนใจศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ศึกษาสัมฤทธิ์ผลของโครงการ 2) ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ และ 3) ทราบแนวทางการพัฒนาโครงการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ วิเคราะห์นโยบายดังกล่าวภายใต้กรอบทฤษฎีของแวน มิเตอร์ และแวน ฮอร์น ผลการศึกษาพบว่า แม้นโยบายจะมีจุดเด่นในด้านวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและมีการบริหารในระดับท้องถิ่นที่ใกล้ชิดประชาชน แต่มีข้อจำกัดด้านจำนวนเงินที่ไม่เพียงพอกับค่าครองชีพ ความไม่ครอบคลุมของผู้มีสิทธิและภาระทางการคลังที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง พร้อมทั้งได้เปรียบเทียบกับระบบสวัสดิการผู้สูงอายุจากต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และสวีเดน เป็นต้น เพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติของต่างประเทศ จึงได้เสนอแนวทางการปรับปรุงนโยบาย อาทิ การเพิ่มอัตราเบี้ยยังชีพให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ โดยใช้เส้นความยากจนเป็นเกณฑ์ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและเข้าถึงง่าย เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนมีระบบการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และที่สำคัญ คือ การส่งเสริมการออมเพื่อวัยเกษียณ และสนับสนุนการมีรายได้ของผู้สูงวัย เพื่อให้นโยบายผู้สูงอายุและระบบเบี้ยยังชีพมีความครอบคลุม เป็นธรรม และเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: สวัสดิการผู้สูงอายุ, เบี้ยยังชีพในประเทศไทย, สังคมผู้สูงอายุ, นโยบายสาธารณะ, การเปรียบเทียบระหว่างประเทศ

Abstract

The elderly pension policy in Thailand is a form of social welfare designed to address the country's transition into an aged society. Thailand has now fully entered an aged society and is projected to become a super-aged society in the near future. This demographic shift necessitates the development of effective policies to improve the quality of life for elderly citizens, particularly those with low or no income. This academic article aims to examine three key aspects: 1) Examine the effectiveness of the program, 2) Identify key problems and obstacles in its implementation, and

*Received May 30, 2025; Revised June 21, 2025; Accepted June 25, 2025

3) Explore strategies for the development of the elderly allowance system. The analysis is conducted within the framework of Van Meter and Van Horn's implementation theory. The findings reveal that although the policy demonstrates strengths such as clearly defined objectives and local-level administration that facilitates close engagement with citizens, it faces limitations including insufficient allowance amounts relative to the cost of living, limited coverage of eligible recipients, and an increasing fiscal burden. The study also draws comparisons with elderly welfare systems in countries such as France, Japan, and Sweden, with the aim of learning from international practices. Policy recommendations include adjusting allowance rates in line with the cost of living using the poverty line as a benchmark, enhancing administrative efficiency and accessibility, promoting stakeholder participation, establishing continuous monitoring and evaluation systems, encouraging retirement savings, and supporting income-generating opportunities for older persons. These measures aim to make the policy more inclusive, equitable, and sufficient to meet the needs of Thailand's ageing population.

Keywords: Elderly Welfare, Elderly Allowance Policy in Thailand, Aged Society, Public Policy, International Comparison

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว จากรายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยต้น (60 - 69 ปี) คิดเป็นร้อยละ 59.3 และมีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุจะอยู่คนเดียวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มขึ้นเกือบ 4 เท่า จากร้อยละ 3.6 ในปี พ.ศ. 2537 เป็นร้อยละ 12.9 ในปี พ.ศ. 2567 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) ซึ่งบ่งชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวจากแบบขยายไปสู่แบบเดี่ยว สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุหลายราย โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่คนเดียว หรือต้องรับภาระดูแลบุตรหลาน ซึ่งมักมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพที่สูงขึ้น

แม้รัฐมีนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพื่อบรรเทาภาระด้านรายได้ แต่ข้อเท็จจริงจากข้อมูลของนักวิชาการหลายท่านกลับสะท้อนปัญหาสำคัญ คือ จำนวนเงินเบี้ยยังชีพที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในบริบทที่ค่าครองชีพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง บทความนี้จึงต้องการวิเคราะห์ว่า นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในปัจจุบันมีประสิทธิภาพเพียงใดในการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้สูงอายุ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรและควรมีแนวทางปรับปรุงอย่างไรให้เหมาะสมกับบริบทเศรษฐกิจและสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปผ่านกระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งผลกระทบทางการคลังในระยะยาว ผลกระทบทางสังคม และได้เปรียบเทียบกับโดยเรียนรู้จากประเทศที่ประสบความสำเร็จในการดูแลผู้สูงอายุ โดยตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า การดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมไม่เพียงเป็นภารกิจของภาครัฐเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทบทวนและพัฒนานโยบายเบี้ยยังชีพให้มีความยืดหยุ่น ยุติธรรม และสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มนี้อย่างยั่งยืน ให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีคุณค่า

ความเป็นมาและพัฒนาการของนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย

ตามคำนิยามในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งบุคคลทั่วไปอาจมองว่าเป็นภาระทางสังคมและเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม งานวิชาการจำนวนมากแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ มีคุณค่า และสร้างประโยชน์แก่สังคมได้ โดยเฉพาะประสบการณ์ชีวิตที่น่าสนใจ ส่งผลให้เด็กรุ่นหลังเกิดการเรียนรู้จากแนวคิด วัฒนธรรม และพฤติกรรมผ่านประสบการณ์เหล่านี้ เช่น มีน้ำใจ อุดหนุน อุตสาหะ มีระเบียบ สามัคคีช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน การดูแลสุขภาพกายและใจ หรือแม้กระทั่งมีศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ซึ่งคนรุ่นหลังนำไปประยุกต์ใช้ได้ การตระหนักและส่งเสริมศักยภาพนี้จึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน (นิพัชชา โอทกานนท์, 2562)

จากปัญหาเชิงโครงสร้างประชากรข้างต้น นำไปสู่การกำหนดนโยบายเบี้ยยังชีพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งช่วงระยะเวลาที่มีการดำเนินการที่สำคัญ ดังนี้

ช่วงก่อน พ.ศ. 2536 นโยบายจะมีลักษณะเป็น การสงเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือเฉพาะกับผู้สูงวัยที่ยากไร้หรือประสบปัญหา โดยการพิจารณาของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (ซึ่งปัจจุบันคือ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) การเข้าถึงสวัสดิการจึงยังไม่ทั่วถึงและขึ้นอยู่กับการคัดกรองรายบุคคล

ในปี พ.ศ. 2536 เป็นการให้การสงเคราะห์เงินช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั่วประเทศในอัตราคนละ 200 บาทต่อเดือน โดยใช้ระบบการคัดเลือก ซึ่งพบว่า วิธีการคัดเลือกผู้สูงอายุไม่ตรงกับเป้าหมายและไม่มีประสิทธิภาพ (วรเวศม์ สุวรรณระดา, 2557)

ในปี พ.ศ. 2542 - 2543 เป็นช่วงที่มีวิกฤติทางเศรษฐกิจ คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2542 จึงได้กำหนดให้มีการจ่ายเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุ 200 บาทต่อเดือน และเงินเพิ่มพิเศษในภาวะเศรษฐกิจถดถอย 100 บาทต่อเดือน รวมเป็นคนละ 300 บาทต่อเดือน (บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์, 2555)

ในปี พ.ศ. 2544 ได้มีการถ่ายโอนภารกิจด้านการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้แก่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ดังนั้น ในช่วงปี พ.ศ. 2544 - 2545 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2544 และวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2545 อนุมัติเปลี่ยนแปลงการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นราย 6 เดือน จำนวน 2 งวด โดยแต่ละงวดจะได้รับเงิน 1,800 บาท รวมเป็นเงินทั้งหมด 3,600 บาท (ยังคงอัตราเดือนละ 300 บาท) เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 (ชนัดถ์วันนัถ์ เอียดพวง, 2554)

พ.ศ. 2549 คณะรัฐมนตรีซึ่งอยู่ในได้มีมติปรับเพิ่มเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพผู้สูงอายุ อนุมัติเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2549 เป็นคนละ 500 บาทต่อเดือน

พ.ศ. 2551 นายกรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2551 กำหนดนโยบายเร่งด่วนในโครงการสร้างหลักประกันด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุ ขยายเบี้ยยังชีพ 500 บาท ให้ครอบคลุมคนไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทุกคนที่ยังไม่ได้รับสิทธิโดยถ้วนหน้า ทัวถึง และเท่าเทียมกัน

พ.ศ. 2554 นายกรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2554 ปรับเปลี่ยนนโยบายการจ่ายเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุให้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาล เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ จึงปรับการจ่ายเบี้ยยังชีพรายเดือนเป็นรูปแบบขั้นบันได โดยให้ผู้มีอายุ 60 - 69 ปี จะได้รับ 600 บาท อายุ 70 - 79 ปี จะได้รับ 700 บาท อายุ 80 - 89 ปี จะได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับ 1,000 บาท (บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์, 2555)

พ.ศ. 2567 คณะรัฐมนตรีได้มีมติในคราวประชุมเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2567 ปรับเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแบบขั้นบันไดในอัตราใหม่ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2568) ดังนี้

ตารางที่ 1 การดำเนินการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย

ช่วงอายุ (ปี)	อัตราเบี้ยยังชีพ (บาท)/เดือน	
	เดิม (พ.ศ. 2554)	ใหม่ (พ.ศ. 2567)
60 - 69	600	700
70 - 79	700	850
80 - 89	800	1,000
ตั้งแต่ 90 ปีขึ้นไป	1,000	1,250

จากตารางที่ 1 การดำเนินการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นพัฒนาการเชิงนโยบายที่สำคัญในการตอบสนองต่อพลวัตทางประชากรศาสตร์โดยได้ปรับเปลี่ยนจากแนวคิด “การสงเคราะห์” ไปสู่การเป็น “สิทธิถ้วนหน้า” ที่ผู้สูงวัยทุกคนจะได้รับตามอัตราที่ถูกกำหนดไว้แบบขั้นบันได อันถือเป็นหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานที่สะท้อนถึงการตระหนักของภาครัฐต่อคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุในสังคม

หลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายเบี้ยยังชีพในปัจจุบัน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2566 กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

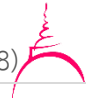
ข้อ 6 ผู้มีสิทธิจะได้รับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติ คือ 1) มีสัญชาติไทย 2) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) มีอายุหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งได้ยื่นยืนยันสิทธิขอรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 4) เป็นผู้ไม่มีรายได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุกำหนด

ข้อ 13 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุภายในวันที่ 10 ของทุกเดือน ตามที่ผู้สูงอายุที่มีสิทธิได้แสดงความจำนงจะรับเงินโดยเลือกวิธีใดที่สะดวก ได้แก่ รับเงินสด ด้วยตนเอง รับเงินสด โดยบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้มีสิทธิ โอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารในนามผู้มีสิทธิ และโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารในนามบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้มีสิทธิ

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน คุณสมบัติของผู้มีสิทธิได้รับเงิน ไม่เพียงแต่เป็นผู้ไม่มีรายได้เท่านั้น แต่รวมถึงผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติกำหนดด้วย แสดงให้เห็นว่านโยบายมุ่งเน้นช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพตรงตามเจตนารมณ์ของการลดความเหลื่อมล้ำและบรรเทาความเดือดร้อน อีกทั้งในข้อ 13 เสนอทางเลือกในการรับเงินหลากหลายวิธี ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเลือกช่องทางที่สะดวกและเหมาะสมกับสภาพร่างกายหรือข้อจำกัดในการเดินทาง ช่วยให้ได้รับเงินเบี้ยยังชีพอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว

ผลกระทบต่อการคลังของไทยในระยะยาว

จากหลักเกณฑ์การจ่ายเงินสนับสนุนผู้สูงอายุดังกล่าว ทำให้ภาครัฐใช้งบประมาณดูแลผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นในทุกปี ทั้งนี้ การจัดสรรงบประมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งตามข้อมูลแผนปฏิบัติการประจำปี 2566 - 2568 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2568) งบประมาณเพื่อโครงการสร้างหลักประกันด้านรายได้เพื่อจ่ายแก่ผู้สูงอายุทั่วประเทศ มีจำนวน ดังนี้

ตารางที่ 2 งบประมาณเพื่อโครงการสร้างหลักประกันด้านรายได้เพื่อจ่ายแก่ผู้สูงอายุทั่วประเทศ

ปีงบประมาณ	ค่าเป้าหมายผู้สูงอายุ (คน)	งบประมาณ (บาท)
2566	9,524,026	75,070,630,800
2567	9,524,026	77,230,630,800
2568	9,524,026	79,390,630,800

จากตารางที่ 2 จึงเห็นได้ว่ามาตรการช่วยเหลือทางการเงิน แม้เป็นนโยบายด้านสวัสดิการสังคมที่สำคัญสำหรับรัฐบาลในทุกสมัยที่ให้ความสำคัญและยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน และได้รับการพัฒนา รวมถึงปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลาอยู่เสมอ แต่ในขณะเดียวกันนโยบายกลับส่งผลกระทบต่อด้านการเงินการคลังของประเทศอย่างมาก สอดคล้องกับงานของ อีรพงศ์ วิจารณ์ญาณ ซึ่งพบว่า งบประมาณที่นำมาจัดสรรเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความยั่งยืนทางการเงินการคลังได้ เนื่องจากเป็นรายจ่ายในระยะยาวและไม่สามารถยกเลิกได้ รัฐบาลจำเป็นต้องบริหารจัดการงบประมาณรายจ่าย ตลอดจนการเก็บรายได้ของรัฐบาลให้สอดคล้องกับสภาพสังคมผู้สูงอายุไทย หากรายได้ที่รัฐบาลจัดเก็บไม่เพียงพอจะทำให้รัฐบาลต้องก่อหนี้สาธารณะเพิ่มขึ้น ซึ่งถ้าวงจรรุนเวียนไปเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดภาระทางการเงินการคลังได้ และก่อให้เกิดการผลักภาระการชำระหนี้ไปให้คนรุ่นหลังมากขึ้นตามไปด้วย (อีรพงศ์ วิจารณ์ญาณ, 2558)

จึงเห็นได้ว่า นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแบบถ้วนหน้าของไทย ซึ่งเป็นหลักประกันทางสังคมที่สำคัญ กำลังสร้างภาระทางการเงินการคลังอย่างมีนัยสำคัญและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการก้าวสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดในอนาคต ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่องบประมาณลงทุนด้านอื่น ๆ ดังนั้น การบริหารจัดการนโยบายนี้จำเป็นต้องรักษาสมดุลระหว่างสวัสดิการสังคมกับการคลังของประเทศ โดยอาจพิจารณากลไกการระดมทุนที่หลากหลาย การส่งเสริมการออมภาคบังคับ และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความมั่นคงในระยะยาว

ผลกระทบทางสังคม

นอกเหนือจากมิติทางเศรษฐกิจและภาระทางการเงินการคลังที่นำมาพิจารณาแล้ว นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุยังส่งผลกระทบต่อมิติทางสังคมของประเทศไทย สอดคล้องกับงานของ สุภาภรณ์ โฉมฉิน และคณะ พบว่า โครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุโดยรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุอยู่ดี กินดี และมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น แต่พบปัญหาของโครงการ คือ จำนวนเงินน้อยเกินไป และการรับข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง ขาดความต่อเนื่อง ควรเพิ่มเงินจาก 500 บาท/เดือน เป็น 1,000 บาท/เดือน (สุภาภรณ์ โฉมฉิน และคณะ, 2555) และสอดคล้องกับงานของ ชนกนันท์ แสงศักดิ์ชัย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้จ่ายเพื่อการยังชีพ ทำบุญ และช่วยเหลือลูกหลาน นอกจากนี้ ยังทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกได้รับการเอาใจใส่ (ชนกนันท์ แสงศักดิ์ชัย, 2553) สุขภาพดีขึ้น มีหลักประกันชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ธนัตถ์นันท์ เอียดพวง ที่เน้นย้ำว่าเบี้ยยังชีพมีความสำคัญและจำเป็นต่อผู้สูงอายุที่ขาดรายได้ ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น หากได้รับในจำนวนที่เหมาะสม (ธนัตถ์นันท์ เอียดพวง, 2554) เช่นเดียวกับงานของ พรทิพย์ ท้าววัฒน์ ที่เสนอว่าควรต้องมีการปรับเปลี่ยนเบี้ยยังชีพให้พอเพียงกับสถานการณ์ปัจจุบันจากค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น และควรมีการจัดอบรมฝึกอาชีพที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ (พรทิพย์ ท้าววัฒน์, 2561)

จึงเห็นได้ว่าเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตและความรู้สึกที่ดีของผู้สูงอายุ และช่วยสนับสนุนการเงินแก่ประชากรสูงวัยอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ แต่ยังคงมีข้อจำกัดและปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ จำนวนเงินที่ได้รับไม่เพียงพอการดำรงชีพรวมถึงประเด็นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นสิ่งที่ภาครัฐควรนำไปพิจารณาเพื่อการปรับปรุงนโยบายให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

การใช้กรอบคิดและทฤษฎีจะช่วยให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ในกระบวนการนํานโยบายไปยังผู้สูงอายุไปปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ และนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงนโยบายให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดตามวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งคณะผู้จัดทำขอนําทฤษฎีการนํานโยบายไปปฏิบัติของแวน มิเตอร์ และแวน ฮอร์น ที่ชื่อตัวแบบว่า “A model of the Policy Implementation Process” มาช่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรทั้งสิ้น 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย (Policy Standards and Objectives), 2) ทรัพยากร (Policy Resources), 3) การสื่อสารระหว่างองค์การและกิจกรรมการนํานโยบายไปปฏิบัติ (Inter-organizational Communication and Enforcement Activities), 4) ลักษณะขององค์การในการนํานโยบายไปปฏิบัติ (Characteristics of the Implementation Agencies) 5) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Economic, Social, and Political Conditions) และ 6) ทักษะของผู้ปฏิบัติงาน (The Disposition of Implementers) (Van Meter, D. S. & Van Horn, C. E., 1975)

บุญมี โททำ และคณะ ได้วิเคราะห์นโยบายไปยังผู้สูงอายุ โดยใช้ทฤษฎีการนํานโยบายไปปฏิบัติของแวน มิเตอร์ และแวน ฮอร์น เห็นว่า 1) วัตถุประสงค์ของนโยบายชัดเจน คือ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุขในชุมชน 2) ทรัพยากร มีเพียงพอเนื่องจาก มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน โดยมีความใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมายและได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงการคลัง 3) การสื่อสารและกิจกรรมการนํานโยบายไปปฏิบัติ พบว่า มีการสื่อสารระหว่างองค์การที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในแนวทางของนโยบาย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ 4) ลักษณะขององค์กร เห็นว่า กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบและกระจายอำนาจในการดำเนินงาน ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึงและมีความรู้ความเข้าใจในภารกิจเป็นอย่างดี 5) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เห็นว่า นโยบายไปยังผู้สูงอายุยังคงมีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐ ท่ามกลางสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบัน 6) ทักษะของผู้ปฏิบัติงาน เห็นว่า บุคลากรที่รับผิดชอบมีความกระตือรือร้น มุ่งมั่น และมีขวัญกำลังใจที่ดีในการทำงาน ซึ่งส่งผลดีต่อการนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติ (บุญมี โททำ และคณะ, 2561)

ดังนั้น ตามกรอบทฤษฎีนี้ จะเห็นได้ว่า นโยบายช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีหน่วยงานปฏิบัติงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน มีการสื่อสารที่ดีระหว่างหน่วยงาน และทัศนคติที่ดีของผู้ปฏิบัติงาน แต่พบปัญหาที่สำคัญหลายประการ กล่าวคือ แม้การจ่ายเงินสามารถวัดผลได้ชัดเจน แต่การประเมินว่าผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข รู้สึกมีคุณค่าจริงหรือไม่นั้น ยังไม่สามารถชี้ให้เห็นเป็นตัวเลขได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งด้วยการที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว จำนวนผู้สูงอายุและงบประมาณที่ต้องใช้ในการจ่ายเบี้ยยังชีพจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต การพิจารณาความยั่งยืนของแหล่งที่มาของงบประมาณและรูปแบบการจัดสรรที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุกับต่างประเทศ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับสังคมสูงวัย ซึ่งเป็นความท้าทายที่สำคัญในการวางแผนและพัฒนานโยบายเพื่อรองรับประชากรกลุ่มนี้ การเรียนรู้จากประเทศที่ประสบความสำเร็จในการดูแลผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งจำเป็น คณะผู้จัดทำจึงทำการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายและสวัสดิการผู้สูงอายุของประเทศต่าง ๆ เช่น ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และสวีเดน เป็นต้น โดยศึกษาค้นคว้าจาก (แอร์เว บูลโฮล และโมนิกา เควสเซอร์, 2566); (The Matter, 2564); (Mercer CFA Institute Global Pension Index, 2565) ดังนี้

ตารางที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายและสวัสดิการผู้สูงอายุ

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศญี่ปุ่น	ประเทศสวีเดน
วัตถุประสงค์	สวัสดิการพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุถ้วนหน้า	รายได้หลังเกษียณระบบประกันสังคมแบบบังคับ	ประกันรายได้ขั้นต่ำสำหรับผู้สูงอายุทุกคน	ประกันความมั่นคงรายได้ขั้นพื้นฐานหลังเกษียณ
สิทธิประโยชน์	ทุกคนที่อายุ 60 ปีขึ้นไปไม่ต้องสมทบ	ต้องทำงานและจ่ายเงินสมทบขั้นต่ำตามเกณฑ์ของรัฐ	ทุกคนอายุ 65 ปีขึ้นไป ที่สมทบครบ 10 ปีขึ้นไป	ทุกคนที่อายุ 65 ปีขึ้นไป ที่พำนักในประเทศอย่างน้อย 3 ปี (สูงสุด 40 ปี)
ผู้สมทบ	ไม่มีการสมทบจากผู้รับสิทธิหรือผู้จ้างงาน	ลูกจ้างและนายจ้างสมทบร่วมกันและได้รับการสนับสนุนจากรัฐ	บุคคลทั่วไปทุกคน รวมถึงอาชีพอิสระ	เงินสมทบจากลูกจ้างและนายจ้างรวมกับเงินจากภาษีและเงินลงทุนกองทุนบำนาญแห่งชาติ
การคำนวณผลประโยชน์	ได้เงินเท่ากันตามช่วงอายุ *พ.ศ. 2567 ได้แก่ 700 - 1,250 บาท/เดือน	คำนวณจากรายได้เฉลี่ยย้อนหลังร่วมกับจำนวนปีที่ทำงาน	คำนวณตามจำนวนปีที่สมทบ รวมกับรายได้เฉลี่ย โดยใช้ระบบคะแนน	คำนวณจากเงินสมทบรวมกับรายได้ตลอดชีวิตร่วมกับระยะเวลาพำนักในสวีเดนรวมกับอัตราเงินเฟ้อ
การปรับตามเงินเฟ้อ	ไม่ปรับแบบอัตโนมัติ	ปรับตามดัชนีค่าครองชีพ	ปรับตามดัชนีเงินเฟ้อและค่าจ้างเฉลี่ยรายปี	มีการปรับบำนาญตามค่าจ้างเฉลี่ยและเงินเฟ้อ
อายุเริ่มรับสิทธิ	60 ปี	64 ปี	65 ปี (สามารถเลือกรับช้าถึง 70 ปีเพื่อได้เงินเพิ่ม)	65 ปี (สามารถเลือกรับช้าถึง 70 ปี เพื่อได้เงินเพิ่ม)
ระบบบริหารจัดการ	องค์กรปกครองท้องถิ่นภายใต้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	Caisse Nationale d'Assurance Vieillesse และกองทุนอื่น ๆ	Japan pension Service ภายใต้กระทรวงสาธารณสุข แรงงานและสวัสดิการ	Swedish Pensions Agency ร่วมกับรัฐบาลกลางควบคุมระบบบำนาญร่วมกับกองทุนรัฐ
ความยั่งยืนทางการคลัง	เสี่ยงขาดทุนหากประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง	ปฏิรูปโครงสร้างต่อเนื่องเพื่อลดภาระในอนาคต	ปรับระบบอย่างต่อเนื่องให้ยั่งยืน เช่น ปรับสูตรจ่ายเงิน	ปฏิรูประบบให้ยั่งยืน เช่น ตั้งแต่ ปี ค.ศ.1990 ใช้ระบบ Notional Defined Contribution

ตารางที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย

เปรียบเทียบข้อดี			
ประเทศไทย	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศญี่ปุ่น	ประเทศสวีเดน
1. เป็นเบี้ยยังชีพถ้วนหน้า ไม่ต้องสมทบหรือทำงานมาก่อน ระบบง่ายไม่ซับซ้อน ไม่ผ่านกระบวนการตรวจสอบรายได้ หรือการจ่ายเงินสมทบ เบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้	1. ประชาชนได้รับความเสมอภาค ลดช่องว่างระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงกับรายได้ต่ำ 2. ระบบครอบคลุมประชากรเกือบทุกกลุ่มอาชีพ	1. มีระบบบำนาญแห่งชาติ ครอบคลุมทุกคนในประเทศ 2. มีเบี้ยยังชีพขั้นต่ำสำหรับผู้ไม่มีรายได้หรือเงินบำนาญน้อย	1. สร้างความมั่นคงในชีวิตหลังเกษียณให้แก่ ผู้สูงอายุ รัฐมีระบบบำนาญที่ครอบคลุมทั้งจากภาครัฐ ภาคนายจ้าง และภาคส่วนตัว ช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้ที่แน่นอน 2. มีความเสมอภาค

ตารางที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย (ต่อ)

เปรียบเทียบข้อดี			
ประเทศไทย	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศญี่ปุ่น	ประเทศสวีเดน
2. ครอบคลุมผู้มีรายได้น้อยและถือเป็นพื้นฐานช่วยเหลือ	3. มีการปรับตามอัตราเงินเฟ้อ	3. ระบบการจัดการการเงินที่ดี คือ มีการบริการจัดการเงินบำนาญผ่านองค์กรกองทุนการลงทุนของรัฐ	3. ระบบมีความยั่งยืนในระยะยาวเนื่องจากเป็นระบบบำนาญที่ผูกกับรายได้ตลอดชีวิตและความยืดหยุ่นตามสถานะเศรษฐกิจ
เปรียบเทียบข้อเสีย			
ประเทศไทย	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศญี่ปุ่น	ประเทศสวีเดน
1. จำนวนเงินน้อย ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ 2. ไม่มีการปรับตามเงินเฟ้อ 3. ขาดระบบส่งเสริมการออมเพื่อวัยเกษียณ ในวงกว้าง ส่งผลให้ขาดแรงจูงใจต่อการวางแผนการเงินในระยะยาว	1. ประชาชนได้รับความเสมอภาค ลดช่องว่างระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงกับรายได้น้อย 2. ระบบครอบคลุมประชากรเกือบทุกกลุ่มอาชีพ 3. มีการปรับตามอัตราเงินเฟ้อ	1. ภาระของระบบสูง 2. เงินบำนาญไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ 3. ยังมีผู้สูงอายุที่ยากจนและอยู่อย่างโดดเดี่ยว 4. ระบบมีความซับซ้อน	1. ภาระทางการคลังสูง 2. ระบบซับซ้อน เนื่องจากมีระบบบำนาญหลายประเภท 3. ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเนื่องจากการทำงานไม่ต่อเนื่องหรือทำงานนอกระบบ 4. แรงจูงใจในการทำงานลดลงเนื่องจากรัฐให้ความคุ้มครองดี

จากข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างของประเทศที่กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ในการเข้าถึงบริการสาธารณะของผู้สูงอายุ ความเหลื่อมล้ำในการจ่ายภาษีของคนรุ่นต่าง ๆ มีกองทุนซึ่งเป็นกลไกหลักของนโยบายผู้สูงอายุจะต้องมีการกระจายภาระให้เกิดความเป็นธรรมต่อคนทุกรุ่น (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2562) และมาวิน ทรงประไพ หลักเกณฑ์ที่สำคัญเมื่อเปรียบกับการสวัสดิการของประเทศไทย คือ ฝรั่งเศสให้สวัสดิการเบี้ยยังชีพแก่ทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศอย่างทั่วถึง โดยคำนวณจากจำนวนสูงสุดต่อปี หักลบด้วยรายได้ของผู้สูงอายุรายนั้น ซึ่งเมื่อเทียบกับเส้นความยากจนแล้ว ถือว่าเพียงพอต่อการดำรงชีพและมีความสมเหตุสมผล และประเทศสวีเดนจะจัดสรรเงินเยียวยาให้แก่พลเมืองสวีเดนทุกคนที่มีอายุมากกว่า 65 ปี โดยคำนวณให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและค่าที่พักอาศัย (มาวิน ทรงประไพ, 2563)

ข้อมูลเหล่านี้ ทำให้เรียนรู้จากประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติของประเทศต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จได้ เช่น การใช้เกณฑ์พื้นที่ ให้ผู้สูงอายุทุกสัญชาติที่อยู่อาศัยในประเทศมีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือ หรือนำหลักเกณฑ์การคำนวณอัตราของฝรั่งเศสและสวีเดนมาปรับใช้ มีการปรับตามอัตราเงินเฟ้อ ให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ การสำรวจหรือพิจารณาเรื่องรายได้ของผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีรายได้อยู่แล้วให้ได้รับเงินเหี่ยวยาน้อยลง เป็นต้น เพื่อให้ประเทศไทยได้นำมาปรับปรุงและพัฒนานโยบายผู้สูงอายุและระบบเบี้ยยังชีพให้มีความครอบคลุมเป็นธรรม และเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุมากขึ้น

ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์อย่างรอบด้านแล้วนั้น มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

1. การปรับปรุงหลักเกณฑ์และเพิ่มจำนวนเงินเบี้ยยังชีพ สอดคล้องกับงานของ มาวิน ทรงประไพ ที่เสนอให้พิจารณาปรับแก้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยฯ พ.ศ. 2552 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยนำเกณฑ์ “ที่พักอาศัย

ในประเทศ” ของประเทศฝรั่งเศสมาใช้ กล่าวคือ ให้รวมถึงผู้สูงอายุทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เช่น ผู้ที่อาศัยในประเทศไทยแต่ไม่มีบัตรประชาชน ผู้ที่ไม่มีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านในไทย เป็นต้น ควรได้รับสิทธิการสงเคราะห์ดังกล่าวด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุฯ พ.ศ. 2546 รัฐธรรมนูญฯ และหลักสิทธิมนุษยชน (มาวิน ทรงประไพ, 2563) นอกจากนี้ ยังเสริมให้ใช้เส้นความยากจนซึ่งเป็นจำนวนเงินขั้นต่ำที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเป็นมาตรฐานเช่นเดียวกับที่ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสวีเดนใช้ และให้ใช้หลักเกณฑ์การสำรวจหรือพิจารณารายได้ของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้จากรับเงินเบี้ยหวัดลด เช่นเดียวกับงานของวรรณถ พรหมศวร ที่เสนอให้มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงบริบทแวดล้อมทางสังคมที่เป็นจริงของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นแนวทางที่น่าสนใจเพราะ ในแต่ละพื้นที่ย่อมมีบริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน เช่น บริบทของผู้สูงวัยในชนบทย่อมต่างจากในเมือง เป็นต้น (วรรณถ พรหมศวร, 2559)

2. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการเข้าถึงข้อมูล สอดคล้องกับงานของ ขวัญตา เบญจจะพันธ์ ซึ่งแนะนำให้มีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดตั้งระบบ "One Stop Service" เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลลดต้นทุนการเดินทางของประชาชน และฝึกอบรมเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงเน้นย้ำความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูลที่เพียงพอ ครบถ้วนเป็นปัจจุบัน และเข้าถึงได้สะดวก เพื่อนำมาวิเคราะห์นโยบายและการจัดสรรงบประมาณ (ขวัญตา เบญจจะพันธ์, 2563) และงานของ ปิยะนุช เรืองโพธิ์ และกมลรัตน์ แสงพรหมชาติ ได้ให้ข้อเสนอที่สอดคล้องกัน คือ ให้พัฒนาระบบการขึ้นทะเบียนผู้รับสิทธิให้สะดวก และที่สำคัญ คือ พัฒนาระบบการตรวจสอบทรัพย์สิน โดยการเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อคัดกรองผู้ที่ไม่เข้าเกณฑ์ ลดการสูญเสียงบประมาณ และป้องกันการเสียชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย (ปิยะนุช เรืองโพธิ์ และกมลรัตน์ แสงพรหมชาติ, 2567)

3. ส่งเสริมการรับรู้ข้อมูลนโยบายอย่างทั่วถึง ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงวัยและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน สอดคล้องกับงานของ วรรณถ พรหมศวร และ ขวัญตา เบญจจะพันธ์ ซึ่งให้ความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ข้อมูลนโยบายให้ทั่วถึงและหลากหลายช่องทาง เพื่อสร้างการรับรู้และตระหนักถึงข้อควรปฏิบัติและสิทธิประโยชน์ที่ตนจะได้รับและป้องกันการเข้าใจผิดพลาดคลาดเคลื่อน เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อสังคมออนไลน์ และการลงพื้นที่แบบเชิงรุก เป็นต้น (วรรณถ พรหมศวร, 2559); (ขวัญตา เบญจจะพันธ์, 2563) นอกจากนี้ งานของ ปิยะนุช เรืองโพธิ์ และกมลรัตน์ แสงพรหมชาติ เสนอแนะให้พัฒนาระบบการให้ความรู้เกี่ยวกับนโยบาย โดยเฉพาะเข้าใจถึงประโยชน์ที่ควรได้รับอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงอีกประการหนึ่ง ยังชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยและภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อสะท้อนปัญหา และประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และช่องทางสื่อสารออนไลน์ต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ภาครัฐเข้าใจความต้องการที่แท้จริงและสามารถนำมาปรับปรุงนโยบายได้ตรงจุดมากขึ้น (ปิยะนุช เรืองโพธิ์ และกมลรัตน์ แสงพรหมชาติ, 2567)

4. การเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ รวมถึงมีระบบการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ วางมาตรการควบคุมและตรวจสอบการเบิกจ่ายงบประมาณ โดยกำหนดมาตรการที่เข้มงวดและต้องติดตามและประเมินผลโครงการเป็นประจำ เพื่อให้รู้ผลของการดำเนินการว่าประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายได้มากหรือน้อยเพียงใด ควรแก้ไขปรับปรุงจุดใด ซึ่งมีการวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดนี้ เช่น งานของวรรณถ พรหมศวร เสนอให้ปรับกระบวนการจ่ายเบี้ยยังชีพให้โปร่งใส รวดเร็ว เงินถึงมือผู้สูงอายุครบถ้วนจริง และผู้ดำเนินการเบิกจ่ายแทนต้องจัดทำระบบบัญชีที่ตรวจสอบได้ และที่สำคัญ คือ การติดตามประเมินผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ป้องกันการใช้จ่ายผิดพลาดทุประสงค์ และกระตุ้นประสิทธิภาพในการทำงาน (วรรณถ พรหมศวร, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ปิยะนุช เรืองโพธิ์ และกมลรัตน์ แสงพรหมชาติ ที่เสนอให้พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลเพื่อให้ข้อมูลของผู้สูงอายุเป็นปัจจุบันและป้องกันการเสียชีวิต (ปิยะนุช เรืองโพธิ์ และกมลรัตน์ แสงพรหมชาติ, 2567)

5. สนับสนุนให้คนทุกวัยตระหนักถึงความสำคัญของการออมเพื่อเตรียมพร้อมวัยเกษียณ สอดคล้องกับงานของ ขวัญตา เบ็ญจะจันทร์ ได้เสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างสื่อเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการออมเงิน สำหรับวัยเกษียณในกลุ่มประชาชนทุกช่วงวัย ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนทางการเงินที่ดีและลดการพึ่งพาสวัสดิการจากภาครัฐในระยะยาว (ขวัญตา เบ็ญจะจันทร์, 2563) และงานของ ธัญวรัตน์ สุวรรณ เห็นว่าแรงงานนอกระบบควรได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ทางการเงิน และเห็นถึงความสำคัญของการวางแผนอนาคต นอกจากนี้ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมความรู้ทางการเงินและปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมทางการเงินที่ดี การตั้งกองทุนการออมแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมการออม และเพิ่มนโยบายทางเลือกให้กับประชาชนเพื่อช่วยในการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ (ธัญวรัตน์ สุวรรณ, 2564)

6. สนับสนุนการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานของ สุภาภรณ์ โฉมฉิน และคณะ เสนอให้จัดทำอาชีพให้กับผู้สูงอายุ โดยต้องเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและสงวนไว้สำหรับผู้สูงอายุเท่านั้น เช่น อาชีพเก็บเงินบนทางด่วน อาชีพขายสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น รวมถึงควรจัดให้มีศูนย์ฝึกอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุ เป็นศูนย์ฝึกอาชีพการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนให้จ้างงานบุคคลในวัยสูงอายุสร้างรายได้แก่กลุ่มคนเหล่านี้มากขึ้น (สุภาภรณ์ โฉมฉิน และคณะ, 2555)

ดังนั้น การปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์หรืออัตราเบี้ยยังชีพ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ ค่าครองชีพ โดยใช้เส้นความยากจนเป็นเกณฑ์ ซึ่งคณะผู้จัดทำ พบว่า ปัจจุบันตามรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2566 เส้นความยากจน มีค่าเท่ากับ 3,043 บาทต่อคนต่อเดือน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567) จะเห็นได้ว่า หากปรับอัตราโดยใช้เกณฑ์ความยากจนทันที อาจจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมากซึ่งจะกระทบกับการคลังของประเทศ ภาครัฐควรปรับเพิ่มแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมีเป้าหมายระยะยาวที่จะเข้าใกล้เส้นความยากจน เช่น ในระยะที่ 1 ปรับเพิ่มเป็น 1,000 บาท, ระยะที่ 2 (ใน 3 - 5 ปี ถัดมา) ปรับเพิ่มเป็น 1,500 บาท และระยะที่ 3 (ในระยะยาว) ปรับเพิ่มให้เท่าหรือใกล้เคียงกับเส้นความยากจนมากที่สุด โดยพิจารณาเรื่องความจำเป็นเร่งด่วนมาประกอบ

ที่สำคัญการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการเข้าถึงข้อมูล การเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ รวมถึงมีระบบการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ จำเป็นต้องมีกลไกที่สำคัญ คือ การสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ควรเร่งสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนทุกวัย ถึงความจำเป็นของการวางแผนการออมเงินเพื่อใช้ในวัยเกษียณตั้งแต่เริ่มต้น ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ทางการเงินที่ครอบคลุม โดยเฉพาะเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับการเงินในอนาคต และสนับสนุนให้เกิดการจ้างงานผู้สูงอายุ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีคุณค่า ไม่เป็นภาระต่อลูกหลานและสังคม แต่ยังเป็นการนำแรงงานที่มีคุณภาพ เข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ และลดภาระทางการคลังของประเทศได้ในระยะยาวอย่างยิ่ง

สรุป

นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของประเทศไทยถือเป็นมาตรการด้านสวัสดิการสังคมที่มีความสำคัญยิ่งในการสร้างหลักประกันด้านรายได้ขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรผู้สูงอายุ โดยมีการดำเนินการและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจ่ายเป็นแบบขั้นบันได เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น จำนวนเงินที่ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ การเข้าถึงสิทธิที่ยังไม่ทั่วถึง ตลอดจนภาระงบประมาณทางการคลังของประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์นโยบายดังกล่าวภายใต้กรอบทฤษฎี Van Meter และ Van Horn และเปรียบเทียบกับระบบสวัสดิการผู้สูงอายุจากต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส

ญี่ปุ่น และสวีเดน พบว่า นโยบายเบี้ยยังชีพของประเทศไทยจะเป็นหลักประกันทางสังคมที่สำคัญ แต่ก็ส่งผลกระทบบ้างมีนัยสำคัญต่อการการคลังระยะยาวของประเทศ การก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดในอนาคต อีกทั้งยังมีข้อจำกัดและปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ จำนวนเงินที่ได้รับไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงประเด็นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นสิ่งที่ภาครัฐควรนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงนโยบายให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ดียิ่งขึ้นในอนาคต ดังนั้น การขับเคลื่อนนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ จึงควรมุ่งเน้นความครอบคลุม ความเป็นธรรม และความเหมาะสมกับบริบทเศรษฐกิจและสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่า

เอกสารอ้างอิง

- แอร์เว บูลโฮล และโมนิกา เคสเซอร์. (2566). การปฏิรูปเงินบำนาญของฝรั่งเศสปี 2023. เศรษฐศาสตร์ระหว่างรัฐ, 5(3), 130-131.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2568). ข้อเสนอ การพัฒนาหลักประกัน บริการทางสังคมแก่กลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน. เรียกใช้เมื่อ 24 มีนาคม 2568 จาก https://www.dla.go.th/upload/document/type2/2568/2/33294_1_1740449656888.pdf?time=1740456893931
- ขวัญตา เบ็ญจะขันธุ์. (2563). แนวทางในการพัฒนาระบบการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชลบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชนกันท์ แสงศักดิ์ชัย. (2553). ผลจากการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพที่มีต่อผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย อำเภอสว่างดินแดน จังหวัดสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนัตถ์นันท์ เอียดพวง. (2554). การประเมินโครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์แทน จังหวัดนครนายก. ใน สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธัญวรัตน์ สุวรรณะ. (2564). การเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของแรงงานนอกระบบ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(2), 58-72.
- ธีรพงศ์ วิจารณ์ญาณ. (2558). การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรกับผลกระทบต่อความยั่งยืนทางการคลังของเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิพัชชา โอทกานนท์. (2562). คุณค่าร่วมอย่างยั่งยืนของสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 2(2), 55-66.
- บุญเกียรติ การเวกพันธุ์. (2555). พัฒนาการของนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 8(1), 18-32.
- บุญมี โททำ และคณะ. (2561). การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ. วารสารวิชาการ, 12(2), 149-158.
- ปิยะนุช เรืองโพธิ์ และกมลรัตน์ แสงพรหมชาติ. (2567). การพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ กรณีศึกษา สำนักงานเทศบาลตำบลท่าแร่ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 11(2), 140-157.

- พรทิพย์ ท้าววัฒน์. (2561). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยวิชาการ, 1(3), 37-53.
- มาวิน ทรงประไพ. (2563). ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2560) กรณีศึกษาการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วรเวชม์ สุวรรณระดา. (2557). ปฏิรูประบบบำนาญภาครัฐ : ก้าวสู่สังคมวัยบำนาญอันมั่นคงและระบบการคลังที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรนาถ พรหมศวร. (2559). การวิเคราะห์นโยบายเร่งด่วนเรื่อง การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ. ราชวดีสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์, 6(2), 41-46.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2567 ระดับจังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 24 มีนาคม 2568 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2025/20250103144326_51634.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=15744
- สุภาภรณ์ โฉมฉิน และคณะ. (2555). สัมฤทธิ์ผลของโครงการจ่ายเงินสงเคราะห์ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- Mercer CFA Institute Global Pension Index. (2565). รายงานการจัดอันดับประเทศที่มีระบบบำนาญดีที่สุดปี 2565. เรียกใช้เมื่อ 8 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.sdgmovement.com/2023/08/15/policy-for-pensions-and-retirement/>
- The Matter. (2564). เมื่อโลกเข้าสู่สังคมสูงวัย สำรวจสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละประเทศเป็นยังไงบ้าง. เรียกใช้เมื่อ 8 มิถุนายน 2568 จาก <https://thematter.co/social/social-welfare-in-other-country>
- Van Meter, D. S. & Van Horn, C. E. (1975). The Policy Implementation Process: A conceptual Framework. Administration and Society, 6(4), 445-488.

การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง*

THE DEVELOPMENT OF A SUPPLEMENTARY CURRICULUM BASED ON PROBLEM-BASED LEARNING TO ENHANCE FINANCIAL LITERACY SKILLS FOR SECONDARY SCHOOL YOUTH IN LAMPANG PROVINCE

ปณิสรา จันทร์पालะ^{1*}, วิมพ์วิภา บุญกลิ่น¹, ปริญญภาส สีทอง¹, ธัญลักษณ์ งามขำ², ฐิติกานต์ สุริยะสาร³
Panisara Chanpala^{1*}, Wimwipa Boonklin¹, Parinyapast Seethong¹, Thanyaluck Ngamkhum², Titikarn Suriyasarn³

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ลำปาง ประเทศไทย

¹Faculty of Education, Lampang Rajabhat University, Lampang, Thailand

²คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ลำปาง ประเทศไทย

²General Science Program, Faculty of Science, Lampang Rajabhat University, Lampang, Thailand

³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ลำปาง ประเทศไทย

³Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University, Lampang, Thailand

*Corresponding author E-mail: plammy@g.lpru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และ 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริม การวิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 30 คน ที่เรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จากโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง จำนวน 2 โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนแบบเท่ากัน โรงเรียนละ 15 คน และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับฉลากจากรายชื่อนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งหมดในแต่ละโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หลักสูตรเสริมตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 2) คู่มือการใช้หลักสูตรเสริม และ 3) แบบวัดทักษะทางการเงิน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรเสริมตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55) และมีค่าประสิทธิภาพ 84.73/82.44 ในส่วนของคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม มีองค์ประกอบ คือ คำชี้แจงการใช้หลักสูตร คำแนะนำสำหรับผู้สอน คำแนะนำสำหรับผู้เรียน แผนการดำเนินการตามหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ตามหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.51) 2) ผลจากการศึกษาการใช้หลักสูตรเสริม พบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะทางการเงินหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, ทักษะทางการเงิน

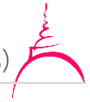
Abstract

This research aimed to 1) Develop and determine the effectiveness of a supplementary curriculum based on a problem-based learning approach, and 2) Study the effects of implementing the supplementary curriculum. The study employed research and development methodology. The sample consisted of 30 upper secondary school students enrolled in the second semester of the 2023 academic year from two upper secondary schools in Mae Moh District, Lampang Province. The sample was selected through proportional stratified random sampling with 15 students from each school, followed by simple random sampling through lottery drawing from the complete list of upper secondary students in each school. The research instruments included: 1) A supplementary curriculum based on problem-based learning approach, 2) A curriculum implementation manual, and 3) A financial literacy assessment tool. Statistical analyses employed were mean, standard deviation, and t-test. The research findings revealed that: 1) The problem-based learning supplementary curriculum, comprising background and significance, curriculum principles, curriculum objectives, content structure, learning activity arrangements, media and learning resources, and learning assessment and evaluation, demonstrated appropriateness at the highest level (mean = 4.55) with an efficiency rating of 84.73/82.44. The curriculum implementation manual, consisting of curriculum usage instructions, guidelines for instructors, guidelines for learners, curriculum implementation plans, learning units, curriculum content structure, and lesson plans, showed appropriateness at the highest level (mean = 4.51). 2) The results of the supplementary curriculum implementation indicated that students' post-instruction financial literacy scores were significantly higher than pre-instruction scores at the .05 statistical significance level.

Keywords: Curriculum Development, Problem-Based Learning, Financial Literacy

บทนำ

สถานการณ์ในสังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการเงินของประชาชนทุกระดับ ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ได้กำหนดเป้าหมายให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ และพร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ซึ่งรวมถึงการมีทักษะทางการเงินที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งตามแนวคิดของ The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) หมายถึง การตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญ ทักษะ และพฤติกรรมที่ส่งผลให้บุคคลเกิดการตัดสินใจ ทางการเงินที่ดี และมีสุขภาพทางการเงินที่ดี โดยการพัฒนาทักษะดังกล่าว ถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกัน ทางการเงินและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน จากการสำรวจระดับทักษะทางการเงินของคนไทยตามกรอบของ OECD โดยธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี 2563 จากกลุ่มตัวอย่าง 11,901 คนพบว่า คนไทยมีระดับทักษะทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 71.0 โดยความรู้ทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 62.9 พฤติกรรมทางการเงินร้อยละ 71.1 และทัศนคติทางการเงินร้อยละ 82.0 แสดงให้เห็นว่าทักษะทางการเงินในด้านความรู้ มีพัฒนาการต่ำสุด และความรุนแรงของสถานการณ์ทางการเงินที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เป็นผลต่อเนื่องมาจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทาง

รายได้ของประชาชน จากผลการสำรวจความฉลาดรู้ทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2561 พบว่า ช่วงอายุที่มีความฉลาดรู้ทางการเงินด้านรายจ่ายต่ำ คือช่วงอายุ 10 - 19 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ ที่เป็นเยาวชน สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนจำนวนไม่น้อย ยังขาดความรู้ด้านการเงิน การส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะทางการเงินเพื่อให้เตรียมรับมือกับสถานการณ์ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของการออมเงิน และการให้ความรู้เรื่องการเงินดิจิทัล และภัยทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565) ซึ่งมีผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสำคัญ เนื่องจากการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเงิน และสามารถบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ขวัญธิศรา อภิสุขสกุล และคณะ, 2565)

จังหวัดลำปาง โดยเฉพาะอำเภอแม่เมาะ พบว่า มีเยาวชนอายุ 13 - 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.85 ของเด็กและเยาวชนทั้งหมดในจังหวัด (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง, 2564) เป็นเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน สถานศึกษาจึงต้องเข้ามามีบทบาท ในการพัฒนาเยาวชนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีสถานศึกษาที่เปิดสอนถึงในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนแม่เมาะวิทยา และโรงเรียนสบจางวิทยา จากการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 2 แห่ง พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพในโรงงานไฟฟ้าแม่เมาะ ซึ่งมีรายได้ค่อนข้างดี เยาวชนได้รับเงินจากผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอทั้งแบบรายวันและรายสัปดาห์ ส่งผลให้เกิดความเคยชินกับการได้รับเงินมาโดยง่าย มีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น ขาดการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และไม่มีการออมเงินเพื่อใช้ในยามจำเป็น แม้ว่าโรงเรียนทั้งสองแห่งจะมีพันธกิจในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การจัดการเรียนรู้ แต่โรงเรียนก็ยังขาดหลักสูตรเสริมเฉพาะด้านในการพัฒนาทักษะทางการเงิน ที่เหมาะสมกับบริบทของเยาวชนในพื้นที่ (เฉลิมศักดิ์ นนทมาลย์, 2566); (กัญญาวิทย์ ศิรินัน, 2566) ซึ่ง Davis, G. A. & Rimm, S. B. ได้กล่าวถึงหลักสูตรเสริมนิยมใช้เพื่อสร้างคุณลักษณะทางบวก โดยมีเนื้อหาที่แตกต่างจากหลักสูตรปกติแต่มีความเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการพัฒนา (Davis, G. A. & Rimm, S. B., 2004) โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ซึ่งเป็นการนำสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงมาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ กระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ความอยากรู้ และการค้นพบคำตอบด้วยตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม (ทิตินา แคมมณี, 2564)

ด้วยเหตุนี้ จากสภาพปัญหาและช่องว่างงานวิจัยที่พบ แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับทักษะทางการเงินในหลายมิติ เช่น การศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ขอบเขตเนื้อหาความรู้ทางการเงิน การศึกษาระดับทักษะทางการเงิน และปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะทางการเงิน (กานต์พิชชา กองคนขวา และคณะ, 2564); (ศิรินุช อินละคร, 2563) แต่ยังไม่มียงานวิจัยที่พัฒนาหลักสูตรเสริมโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในการพัฒนาทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนโดยเฉพาะ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง มุ่งพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) พฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) และทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) ที่ดีขึ้น สามารถบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีทักษะในการแก้ปัญหาเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจและการเงินที่ท้าทายในชีวิตได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง

2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นแบบการวิจัยและพัฒนา (research and development) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งหมดที่เรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จากโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง จำนวน 2 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 30 คน ที่เรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จากโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง จำนวน 2 โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนแบบเท่ากัน โรงเรียนละ 15 คน และใช้การสุ่มตัวอย่าง แบบง่าย โดยการจับฉลากจากรายชื่อนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งหมดในแต่ละโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดทักษะทางการเงินของเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือของหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของทาบ (Taba) เริ่มต้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางการเงิน และยกร่างหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม นำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการเงินและการบัญชี ด้านคณิตศาสตร์ ด้านการวัดและประเมินผล และศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในการนิเทศโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยแต่ละท่านมีประสบการณ์การปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 3 ปี ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม ซึ่งใช้เกณฑ์การพิจารณาคือ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ มากกว่า 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) น้อยกว่า 1.00 จึงถือว่า องค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558)

หลังจากผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและปรับแก้ไขแล้ว ได้นำหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมที่ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในอำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง โดยแบ่งเป็นขั้นตอน เริ่มต้นจากการทดลองกับนักเรียน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและความเหมาะสมของเวลา จากนั้นปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องและทดลองใช้กับนักเรียน 9 คน และสุดท้ายทดลองใช้กับนักเรียน 30 คน เพื่อหาค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของหลักสูตร โดยใช้เกณฑ์ 75/75 ในส่วนของการสร้างแบบวัดทักษะทางการเงินของเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างข้อคำถามวัดทักษะทางการเงิน สร้างแบบวัดทักษะทางการเงินแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบคุณภาพ และคัดเลือกให้เหลือจำนวนแบบทดสอบที่สามารถนำไปใช้จริง จำนวน 30 ข้อ โดยการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา และวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับองค์ประกอบของทักษะทางการเงิน และข้อเสนอแนะด้านความถูกต้องชัดเจนของภาษาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งใช้เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC (Index of item – Objective: IOC) ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป ถือว่าเป็นข้อสอบที่มีความตรงเชิงเนื้อหาสามารถนำไปใช้ได้ (รัตนะ บัวสนธิ์, 2552) จากผลการพิจารณาค่า IOC พบว่า

ข้อคำถามในแบบวัดทักษะทางการเงินที่ใช้ได้ จำนวน 30 ข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความยากง่ายของแบบทดสอบเป็นรายข้อ และค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบเป็นรายข้อโดยใช้สูตรตามวิธีการของเบรนนัน โดยค่าความยากง่ายของแบบทดสอบต้องอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบต้องมีค่าตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (ปรกรณ์ ประจัญบาน, 2553) คัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าความยากและมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 30 ข้อ และนำผลการตอบข้อสอบที่คัดเลือกไว้มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตรการคำนวณตามวิธีของโลเวต เพื่อจัดทำแบบทดสอบฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.88 (ปรกรณ์ ประจัญบาน, 2553)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนการทดลองได้ทำการทดสอบวัดทักษะทางการเงินของนักเรียนก่อนการทดลองใช้หลักสูตรเสริม (Pretest) โดยใช้แบบวัดทักษะทางการเงินซึ่งเป็นข้อสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง จากนั้นดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริม ใช้เวลารวม 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ และได้ทำการทดสอบวัดทักษะทางการเงินของนักเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริม (Post - test) โดยใช้แบบวัดทักษะทางการเงินฉบับเดียวกัน โดยใช้เวลา 1 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำกระดาษคำตอบของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จากนั้นรวบรวมคะแนนและคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลการทดสอบวัดทักษะทางการเงินของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียนตามหลักสูตรเสริม โดยใช้สถิติทดสอบทีแบบไม่อิสระ (t-test dependent samples)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงิน สำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และคู่มือการใช้หลักสูตร โดยหลักสูตรเสริมมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญ 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร 5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 7) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีขั้นตอนย่อย ๆ 6 ขั้นตอน เรียกว่า ดู อาร์ เอส ซีพี (DURS SePe) ได้แก่ ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา (Define) ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา (Understand) ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า (Research) ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ (Synthesize) ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าของคำตอบ (Summarize and evaluate) และ ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน (Present and evaluate) ส่วนคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คำชี้แจงการใช้หลักสูตร 2) คำแนะนำสำหรับผู้สอน 3) คำแนะนำสำหรับผู้เรียน 4) แผนการดำเนินการตามหลักสูตร 5) หน่วยการเรียนรู้ตามหลักสูตร 6) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร และ 7) แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมจากผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปผลการประเมิน ความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม และคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม แสดงได้ดังตารางที่ 2 - 3

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมของผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร	4.55	0.50	มากที่สุด
2. หลักการของหลักสูตร	4.50	0.50	มากที่สุด
3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.73	0.60	มากที่สุด
4. โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร	4.47	0.50	มาก
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.60	มากที่สุด
6. สื่อและแหล่งเรียนรู้	4.60	0.60	มากที่สุด
7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.40	0.50	มาก
รวมเฉลี่ย	4.55	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.50)

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม ของผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. คำชี้แจงการใช้หลักสูตร	4.60	0.60	มากที่สุด
2. คำแนะนำสำหรับผู้สอน	4.53	0.50	มากที่สุด
3. คำแนะนำสำหรับผู้เรียน	4.60	0.60	มากที่สุด
4. แผนการดำเนินการตามหลักสูตร	4.60	0.55	มากที่สุด
5. หน่วยการเรียนรู้ตามหลักสูตร	4.40	0.50	มาก
6. โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร	4.30	0.50	มาก
7. แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร	4.55	0.50	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.51	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า คู่มือการใช้หลักสูตรเสริมแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.50)

ผลการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

แบบทดสอบระหว่างเรียน (E_1)		แบบทดสอบหลังเรียน (E_2)		ประสิทธิภาพ
คะแนนเต็ม	ร้อยละ	คะแนนเต็ม	ร้อยละ	E_1/E_2
160	84.73	30	82.44	84.73/82.44

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 84.73/82.44 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75

2. ผลการใช้หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง โดยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบวัดทักษะทางการเงินฉบับเดียวกัน แสดงได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลของค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที และระดับนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบวัดทักษะทางการเงินเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนของนักเรียน

การทดสอบ วัดทักษะ ทางการเงิน	คะแนน เต็ม	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{D}$	$S. D. D$	t	Sig. (1-tailed)
ก่อนเรียน	30	20.57	2.16	3.97	1.00	21.74*	0.0000
หลังเรียน	30	24.53	1.72				

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 20.57 คะแนน และค่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.53 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนน ก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงิน สำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง อภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร 5) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 7) การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ในส่วนของคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม ประกอบด้วย 1) คำชี้แจงการใช้หลักสูตร 2) คำแนะนำสำหรับครู 3) คำแนะนำสำหรับนักเรียน 4) แผนการดำเนินการใช้หลักสูตร 5) หน่วยการเรียนรู้ตามหลักสูตร 6) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร และ 7) แผนการจัดการเรียนรู้ เมื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม พบว่า หลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร จากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตร โดยผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Tabá, H. มี 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การวินิจฉัยความต้องการ ขั้นที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหา ขั้นที่ 4 การจัดองค์ประกอบของเนื้อหา ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ขั้นที่ 6 การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ และขั้นที่ 7 การวินิจฉัยสิ่งที่ประเมิน การเลือกวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน จึงทำให้โครงสร้างของหลักสูตรมีความสมบูรณ์อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับการศึกษาของทาบา (Tabá) ที่ระบุว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่ต้องการการจัดลำดับทางความคิดให้เป็นระเบียบในการตัดสินใจ จึงต้องพิจารณาทั้งลำดับในการวางแผนก่อนและหลัง และวิธีการที่จะทำงานให้การพัฒนาหลักสูตร สำเร็จลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Tabá, H. , 1962) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิบูลย์ พุ่มพูลสวัสดิ์ และนาที เกิดอรุณ พบว่า หลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนานักศึกษาด้านจริยธรรม มี 7 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) แนวคิด ทฤษฎีในการพัฒนาหลักสูตรเสริม 3) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม 4) โครงสร้างของหลักสูตรเสริม 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) สื่อการเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผล (วิบูลย์ พุ่มพูลสวัสดิ์ และนาที เกิดอรุณ, 2561) โดยถ้าพิจารณาองค์ประกอบหลักสูตร แม้ว่าจะมีการใช้คำศัพท์ที่

แตกต่างกันในบางองค์ประกอบ เช่น “ความเป็นมาและความสำคัญ” เทียบกับ “หลักการและเหตุผล” หรือ “จุดมุ่งหมาย” เทียบกับ “วัตถุประสงค์” แต่แก่นสารของแต่ละองค์ประกอบมีความคล้ายคลึงกัน ความสอดคล้องนี้จึงชี้ให้เห็นถึงความถูกต้อง และความเป็นสากลของกรอบการพัฒนาหลักสูตรเสริมที่ใช้ในบริบทการศึกษาไทย

ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 84.73/82.44 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฯ ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัย ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรให้มีความน่าสนใจ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน และใช้ปัญหาสถานการณ์ในชีวิตประจำวันเป็นสื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จัดลำดับเนื้อหาความยากง่ายอย่างเป็นระบบ เน้นฝึกกระบวนการวางแผน และกระบวนการคิดเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วลีษฐ์พล เครือจันทะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดทางดิจิทัลโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ การสอนมาโคร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรส่งเสริมความฉลาด ทางดิจิทัลโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้การสอนมาโครมีค่าเท่ากับ 80.37/83.58 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 (วลีษฐ์พล เครือจันทะ, 2565) ซึ่งผู้วิจัยได้ข้อค้นพบสำคัญ คือ ทั้งสองงานวิจัยใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยงานวิจัยนี้ใช้แนวคิด Problem-Based Learning ส่วนงานวิจัยของ วลีษฐ์พล เครือจันทะใช้รูปแบบการเรียนการสอนมาโคร ซึ่งทั้งสองแนวทางต่างก็เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และสร้างความรู้ด้วยตนเอง

2. ผลการใช้หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงิน สำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนเรียน เท่ากับ 20.57 คะแนน และค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 24.53 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหาของผู้เรียน จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ 1 หน่วย จำนวน 8 แผน การจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาเรียน 16 ชั่วโมง และใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่า ดู อาร์ เอส ซีพี (DURS SePe) 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดปัญหา 2) ทำความเข้าใจกับปัญหา 3) ดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) สังเคราะห์ความรู้ 5) สรุปและประเมินค่าของคำตอบ และ 6) นำเสนอและประเมินผลงาน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักการจัดกิจกรรมบนพื้นฐานของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง สถานการณ์ปัญหากรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางการเงิน ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ปัญหาทางการเงิน ได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ผ่านการลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้เกิดขึ้นด้วยตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะในการบริหารจัดการทางการเงินได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี ที่กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหา และคิดหาแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลายวิธี โดยมีผู้สอนเป็นผู้คอยชี้แนะให้คำปรึกษา (ทิศนา ขัมมณี, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ หทัยทิพย์ รินศรี และเกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะในการจัดทำบัญชี สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลการวัดทักษะการจัดทำบัญชีหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (หทัยทิพย์ รินศรี และเกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์, 2563) โดยผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นสำคัญคือ การที่งานวิจัยได้ผลลัพธ์ที่คล้ายคลึงกันในการพัฒนาทักษะทางการเงิน โดยทั้งการจัดทำบัญชีและทักษะทางการเงินทั่วไป ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิผลของแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่ช่วยในการพัฒนาทักษะทางการเงิน เพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย และแสดงให้เห็นว่าแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ใช้ได้ผลดีในการพัฒนาทักษะทางการเงินในบริบทต่าง ๆ และสอดคล้องกับธีระพงษ์ สุขสกล ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สมการเชิงเส้นสอง

ตัวแปร พบว่า นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ธีระพงษ์ สุขสกล, 2564) โดยการทำงานวิจัยของ ธีระพงษ์ สุขสกล ในสาขาคณิตศาสตร์ก็ได้ผลลัพธ์ที่คล้ายคลึงกัน แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายในการประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ไม่เพียงแต่ในสาขาการเงินเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสอดคล้องข้ามสาขาวิชา จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าทฤษฎีและแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นมีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนได้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่า ดู อาร์ เอส ซีพี (DURS SePe) 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดปัญหา 2) ทำความเข้าใจกับปัญหา 3) ดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) สังเคราะห์ความรู้ 5) สรุปและประเมินค่าของคำตอบ และ 6) นำเสนอและประเมินผลงาน เป็นกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในแต่ละขั้นตอน โดยใช้หลักการจัดการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนบนพื้นฐานแนวคิดของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ผ่านประสบการณ์จริง สถานการณ์ปัญหากรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางการเงิน ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับปัญหาได้ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหา และลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะในการบริหารจัดการทางการเงินได้เป็นอย่างดี โดยนำไปใช้ในขั้นตอนการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริม สามารถเขียนเป็นรูปโมเดลได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้แบบ ดู อาร์ เอส ซีพี (DURS SePe) 6 ขั้นตอน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ หลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และหลักสูตรเสริมมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 84.73/82.44 เป็นเพราะว่า หลักสูตรได้ออกแบบตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบ โดยหลักสูตรเสริม มี 7 องค์ประกอบ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน มีการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจ ให้ผู้เรียนได้ใช้ปัญหาสถานการณ์ ในชีวิตประจำวัน เป็นสื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้และผลการใช้หลักสูตรเสริม พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากใช้กระบวนการเรียนรู้ DURS SePe 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดปัญหา 2) ทำความเข้าใจกับปัญหา 3) ดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) สังเคราะห์ความรู้ 5) สรุปและประเมินค่าของคำตอบ 6) นำเสนอและประเมินผลงาน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักการจัดการกิจกรรมบนพื้นฐานของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของสถานการณ์ปัญหา กรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางการเงิน ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ปัญหาทางการเงิน ผูกกระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทาง การแก้ไขปัญหา ผ่านการลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้เกิดขึ้นด้วยตนเอง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ในการนำหลักสูตรไปใช้ คือ 1) ครูจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจขั้นตอนกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ DURS SePe อย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนการนำไปใช้ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรเน้นการใช้โจทย์สถานการณ์ที่สร้างขึ้นใหม่บนสถานการณ์จริง หรือดัดแปลงจากสถานการณ์จริง ครูควรอธิบายเพิ่มเติมและขยายความในโจทย์ปัญหาสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ อย่างละเอียด เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเข้าใจและปฏิบัติกิจกรรมได้สำเร็จ 3) การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับทุกขั้นตอนของ DURS SePe โดยจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน ให้โอกาสนักเรียนในการพิจารณา ไตร่ตรอง และวิเคราะห์ปัญหาจากโจทย์สถานการณ์อย่างเพียงพอ รวมทั้งจัดให้มีกิจกรรมสะท้อนคิดภายหลังการเรียนการสอน เพื่อสรุปองค์ความรู้รวมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณนักวิจัยทุกท่านในโครงการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางการเงินสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2567 ตลอดจนผู้อำนวยการสถานศึกษา บุคลากรครู และศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมศักดิ์ นนทมาลย์. (3 ต.ค. 2566). การสื่อสารส่วนบุคคล. (ปณิสรา จันทร์पालะ, ผู้สัมภาษณ์)
กัณฑ์ญาวิฬ์ ศิรินัน. (3 ต.ค. 2566). การสื่อสารส่วนบุคคล. (ปณิสรา จันทร์पालะ, ผู้สัมภาษณ์)
กานต์พิชชา กองคนขวา และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อระดับทักษะทางการเงินของเกษตรกรในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วารสารเศรษฐศาสตร์ประยุกต์และการจัดการ, 8(2), 45-58.

- ขวัญธิศรา อภิสุขสกุล และคณะ. (2565). การวิเคราะห์ขอบเขตเนื้อหาความรู้ทางการเงินสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(2), 241-257.
- ทีศนา แคมมณี. (2564). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). รายงานประจำปีธนาคารแห่งประเทศไทย 2565. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2566 จาก <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/reports/annual-report/AnnualReport2022.html>
- ธีระพงษ์ สุขสกุล. (2564). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สมการเชิงเส้นสองตัวแปร. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ปกรณ์ ประจัญบาน. (2553). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). วิธีวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 8). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2552). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คำสมัย.
- วลีษฐ์พล เครือจันต๊ะ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมความฉลาดทางดิจิทัลโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนมาโคร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- วิบูลย์ พุ่มพูลสวัสดิ์ และนาที เกิดอรุณ. (2561). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนานักศึกษาด้านจริยธรรมมหาวิทยาลัยปทุมธานี. วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 4(1), 233-247.
- ศิริสุข อินละคร. (2563). ระดับทักษะทางการเงินของนิสิต: การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ. วารสารการเงินการธนาคาร, 25(3), 78-92.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง. (2564). รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนจังหวัดลำปาง ประจำปี 2564. ลำปาง: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
- หทัยทิพย์ รินศรี และเกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์. (2563). การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะในการจัดทำบัญชี สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 9(2), 101-111.
- Davis, G. A. & Rimm, S. B. (2004). Education of the gifted and talented. (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Taba, H. (1962). Curriculum Development: Theory and Practice. New York: Harcourt, Brace and World.

แนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร*

GUIDELINES FOR ENHANCING SERVANT LEADERSHIP AMONG SUPPORT
PERSONNEL OF RAJABHAT UNIVERSITIES IN BANGKOK

จิระวรรณ ยืนยง*, ขนิษฐา สาลีหมัด, อัมพาพรรณ ตันตินากรกุล

Jirawan Yuenyung*, Khanittha Saleemad, Ampapan Tuntinakhongul

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

The Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: jirawan.yyg@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาแนวทางฝึกอบรม เสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร และบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 9 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง จาก 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร เพื่อสรุปข้อมูลวิเคราะห์เนื้อหาและประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบและคุณลักษณะ มีผลความเที่ยงตรง มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน จึงพัฒนาแบบสอบถามคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.98 ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เก็บข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากการอาสาสมัครเข้าร่วมฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน สรุปเป็น 3 องค์ประกอบ และผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ส่วนใหญ่มีภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในระดับมาก โดยด้านการนำตน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาด้านการนำคน และด้านการนำงาน จากการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ บุคลากรสายสนับสนุน มีความต้องการฝึกอบรมแบบเก็บชั่วโมง ด้วยรูปแบบฝึกอบรมการผสมผสานออนไลน์และออนไลน์ ร้อยละ 60 ระบุความต้องการเพิ่มเติมว่าเน้นรูปแบบให้มีความยืดหยุ่น เลือกรอบเข้าฝึกอบรมได้ตามความสะดวก นำไปฝึกปฏิบัติกับงานได้ และระบุว่าไม่เคยฝึกอบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำ/ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มาก่อน แสดงให้เห็นว่าควรส่งเสริมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับบุคลากรสายสนับสนุนให้มีรูปแบบฝึกอบรมที่เหมาะสม มีทักษะที่จำเป็นในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (ซอฟท์สกีล) จะช่วยเพิ่มศักยภาพบุคลากรสายสนับสนุนด้านภาวะผู้นำให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

คำสำคัญ: รูปแบบการฝึกอบรม, ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้, บุคลากรสายสนับสนุน, มหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

The objectives of this research are 1) To study the components, characteristics, to enhance servant leadership among support personnel at Rajabhat Universities in Bangkok, 2) To study the presentation of guidelines for the development of a training model to enhance servant leadership.

The study adopted a qualitative research and development methodology employing qualitative data were collected through in-depth, semi-structured interviews with nine participants from five Rajabhat Universities. Content analysis was conducted to identify key themes and assess the alignment of components and attributes. The content validity of the findings, assessed by seven experts, yielded an Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.80 to 1.00. a servant leadership questionnaire was developed using a Likert-scale format, also resulting in producing a high reliability coefficient (Cronbach's $\alpha = 0.98$). A quantitative research, The validated questionnaire was subsequently administered to a sample group of 30 among support personnel is from volunteer in research. The results study of the components of servant leadership characteristics for support personnel can be summarized into 3 components and indicated that most support personnel exhibited high levels of servant leadership attributes. Among the three dimensions assessed, self-leadership scored the highest, followed by people leadership and task leadership. Regarding training needs, the majority preferred a credit-hour-based format that integrated both onsite and online learning with 60%, emphasizing flexibility and experiential learning and the ability to choose their training sessions. Participants noted a lack of prior training in leadership and expressed a desire to apply servant leadership principles in their service-related roles. These findings suggest that servant leadership should be actively promoted through appropriately designed training programs or training model for support personnel, with the goal of enhancing both job-specific competencies and essential soft skills for effective interpersonal collaboration. This will enhance the leadership capacity of support personnel to effectively adapt to future changes.

Keywords: Training Model, Servant Leadership, Support Personnel, Rajabhat University

บทนำ

ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง การศึกษา และภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้าได้ ผู้นำจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรและสังคมสู่ความยั่งยืนสามารถนำภาวะผู้นำแต่ละประเภทมาใช้กับแต่ละสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ปัจจุบันมีการนำภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน เป็นอีกหนึ่งภาวะผู้นำที่สังคมเริ่มจะเรียนรู้ที่จะปฏิบัติในการทำงานกับคนอื่นโดยใช้การบีบบังคับ สั่งการ กดดันน้อยลงและเริ่มด้วยวิธีการสนับสนุนการดำเนินงาน มีความเข้าใจ และมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ตามแนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ (Servant Leadership) ของกรีนลีฟ (Greenleaf, R. K., 1970) โดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามนั้นเป็นศูนย์กลางของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และเป็นเรื่องสำคัญอย่างมากสำหรับผู้นำที่จะต้องเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดต่อความต้องการที่แตกต่างของผู้ตามแต่ละคน นอกจากนั้น ผู้นำควรมีการกระทำและมีค่านิยมทางศีลธรรม มีการเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่าตนเอง มีการดูแลเอาใจใส่ และมีการช่วยเหลือสนับสนุนผู้ตามด้วย (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2566) ด้วยความตระหนักรู้ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อุทิศตนให้กับผู้อื่น เป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจ และสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติตามกฎกติกาขององค์กรของตน ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย (ปราณี แสนต่างนา และคณะ, 2567)

ภาวะผู้นำเป็นหนึ่งในทักษะที่จำเป็น ที่ควรส่งเสริมเพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพทั้งที่ผู้ที่มีตำแหน่งและไม่มีตำแหน่งการบริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ในการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ จึงมุ่งเน้นเรื่องภาวะผู้นำ แบ่งเป็นทักษะด้านภาวะผู้นำ และทักษะเฉพาะทาง รวมทั้งในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งในช่วงอีกประมาณ 5 - 10 ปีข้างหน้า การพัฒนาผู้นำต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ยกย่องทักษะสำคัญที่ตัวเองพึงมีในการปฏิบัติหน้าที่ให้เต็มที่ คือ เรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงควรมีแนวคิดการบริหารสถาบันอุดมศึกษาที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเพื่อตอบโจทย์ความท้าทายดังกล่าวในการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพและทักษะ ที่เหมาะสมในทุกช่วงวัย ผ่าน Upskill Reskill และ New Skill อย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม ในอนาคต ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏ จัดกลุ่มเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามกฎกระทรวงการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2564 ซึ่งมีมหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวน 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมเห็นความสำคัญของผู้บริหารสายสนับสนุน จึงจัดการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานอุดมศึกษาสายสนับสนุนระดับสูง โดยการฝึกอบรมดังกล่าวบุคลากรสายสนับสนุนไม่ได้เข้ารับการพัฒนาอย่างทั่วถึง มหาวิทยาลัยจึงควรมีการส่งเสริมภาวะผู้นำแก่บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นให้มีรูปแบบที่เหมาะสมแก่บุคลากรสายสนับสนุนทั้งที่มีหน้าที่ตำแหน่งและไม่มีตำแหน่งในการเพิ่มศักยภาพการทำงานที่สูงขึ้นจะช่วยส่งผลให้การบริการมีความพึงพอใจที่ดี (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2566) ดังแนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของ Greenleaf และ Spears ซึ่งเป็นอดีตผู้บริหารของ The Greenleaf Center for Servant Leadership เป็นบุคคลที่ได้รับการกล่าวถึง และได้รับการยอมรับมากที่สุดในการวิชาการ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ซึ่ง Spears ได้สรุปคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ จากแนวคิดของ Greenleaf, R. K. ไว้ 10 คุณลักษณะ (Greenleaf, R. K., 1970); (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2566) ซึ่งมีนักวิชาการ นักวิจัย ได้ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้และวิเคราะห์องค์ประกอบอย่างหลากหลายแตกต่างกันตามกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การนำแนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มาเป็นแนวทางปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับบุคลากรสายสนับสนุน ควรส่งเสริมทักษะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เพื่อการทำงาน การให้บริการ การอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับการจัดกลุ่มสถาบันที่มุ่งเน้นเรื่อง การให้บริการในเชิง การรับใช้สังคม ชุมชน และท้องถิ่น และจากผลการสำรวจ พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่ไม่เคยอบรมภาวะผู้นำ/ ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ แสดงให้เห็นว่าควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมอย่างเหมาะสมกับบุคลากรสายสนับสนุนอย่างทั่วถึง เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสมรรถนะ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี และการทำงานเป็นทีมให้มีคุณภาพเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ เพราะบุคลากรสายสนับสนุน ปฏิบัติงาน สายสนับสนุนก็เหมือนงานการบริการต้องให้บริการแก่ ผู้บังคับบัญชาหลายระดับบุคลากรสายวิชาการ นักศึกษา บุคลากรในหน่วยงานอื่น ๆ และบริการบุคคลภายนอก บางครั้งทำให้เกิดปัญหาหรือผลงานไม่บรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้นผู้บริหารมหาวิทยาลัยต้องปรับตัวไปตามระบบราชการที่ปรับเปลี่ยนไป ควบคู่ไปกับการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร โดยเฉพาะบุคลากรสายสนับสนุนหรือสายบริการที่ถือว่าเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ส่วนบุคลากรสายสนับสนุนของสถาบันอุดมศึกษา จะต้องคิด ต้องพัฒนาและต้องปรับตัวพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเพื่อความสำเร็จของมหาวิทยาลัย (ณัฐพัฒน์ มั่งชม และคณะ, 2564) ดังผลการวิจัยที่ศึกษาในกลุ่มบุคลากรฝ่ายการศึกษา ฝ่ายอบรม และฝ่ายอภิบาลแพรธรรม ในการศึกษาถึงอิทธิพลของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้และคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะ พบว่าภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาจะช่วยให้องค์กรสามารถปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ เป็นแนวทางในการวางแผนอบรมหัวหน้าแผนกให้เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ (ปราณี แสนต่างนา และคณะ, 2567)

ความสำคัญจำเป็น และสภาพปัญหา จากการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้และสภาพแวดล้อมของการส่งเสริมภาวะผู้นำให้กับบุคลากรสายสนับสนุนยังมีการศึกษา การวิจัย และการฝึกอบรมยังมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับภาวะผู้นำสำหรับผู้ที่มีตำแหน่งหรือเป็นผู้บริหาร ซึ่งมีความจำเป็นต้องปลูกฝังหรือฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง หากมีการเสริมสร้างภาวะผู้นำเข้าไปอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเป็นผู้นำ ในอนาคตเมื่อได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้นหรือการทำงานเป็นทีม เนื่องจากไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำ มาก่อน ด้วยเหตุนี้ผลการวิจัยจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการวางแผนการพัฒนาตนเองของบุคลากรสายสนับสนุนได้ หรือการปรับปรุงนโยบายของรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรสายสนับสนุนต่อไป (นิวัฒน์ เจริญศิริ และจตุพล ยงศร, 2566)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาองค์ประกอบ คุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ และการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างภาวะการเป็นผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากร สายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร ในการเพิ่มความรู้ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับการประยุกต์ใช้และเป็นทักษะที่จำเป็นในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Soft Skill) ด้วยภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มบุคลากรสายสนับสนุน ซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมและต้องใช้เวลาเพื่อให้สามารถต่อยอดภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับการบริหารงานในหน้าที่ของตนได้ต่อไปในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาแนวทางฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาด้วยการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาองค์ประกอบ คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ และแนวทางการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม สำหรับเป็นข้อมูลการพัฒนาแบบสอบถามภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน ในการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาและแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ บุคลากรสายสนับสนุนที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 2,110 คน

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ ผู้บริหารระดับสูง 4 คน (รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดี) ผู้อำนวยการ 2 คน หัวหน้างาน 1 คน และบุคลากรสายสนับสนุน 2 คน รวมจำนวน 9 คน คุณสมบัติต้องปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี จาก 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏ

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการตอบแบบสอบถามภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ก่อนเข้าร่วมฝึกอบรม คือ บุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 30 คน แบบอาสาสมัครเข้าร่วมฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ คุณสมบัติต้องปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 2 ปี จากการสุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ 1 แห่ง ด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และประชาสัมพันธ์ข้อมูลในการเปิดรับอาสาสมัครเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร จากการสืบค้นหนังสือ ตำรา (Documentary Analysis) และการสืบค้นงานวิจัยที่ผ่านมาจากฐานข้อมูล TCI, Google Scholar และ ThaiLIS ย้อนหลัง 5 ปี

2. สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยการกำหนดประเด็นคำถามในการศึกษาองค์ประกอบ คุณลักษณะ และแนวทางการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม

3. นำข้อมูลที่ได้ศึกษาจากงานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์วิเคราะห์เนื้อหา ในการยืนยันองค์ประกอบ กำหนดคุณลักษณะ และแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ เป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการนำตน องค์ประกอบที่ 2 ด้านการนำคน และองค์ประกอบที่ 3 ด้านการนำงาน

4. นำร่างองค์ประกอบ คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ให้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการวัดประเมินผล ด้านการวิจัย และด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และด้านความเชี่ยวชาญภาวะผู้นำ จำนวน 7 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยมีค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ระหว่าง 0.8 ถึง 1.0 และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

5. นำร่างแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านการวัดประเมินผล ด้านการวิจัย และด้านพัฒนาหลักสูตร จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยมีค่า IOC ระหว่าง 0.8 ถึง 1.0 และปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะ

6. ทดลองใช้แบบสอบถามในกลุ่มที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง (ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง) จำนวน 30 คน จาก 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร เพื่อทำการตรวจสอบความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามด้วย Cronbach's Alpha มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.98 เมื่อพิจารณาความเชื่อมั่นรายด้าน พบว่า ด้านการนำตน มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 ด้านการนำคน มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 และด้านการนำงาน มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 จากนั้นนำผลการทดลองใช้แบบสอบถามมาปรับปรุงสำหรับการนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

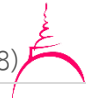
การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการนัดหมายสัมภาษณ์เชิงลึก เวลา 30 - 45 นาที กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 9 คน จาก 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูง (รองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดี) จำนวน 4 คน ผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน หัวหน้างาน จำนวน 1 คน และบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 2 คน คุณสมบัติต้องปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. ดำเนินการนัดหมายเก็บข้อมูลแบบสอบถามภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ กับบุคลากรสายสนับสนุน สำหรับทดลองใช้ (Try out) เพื่อวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ก่อนนำแบบสอบถามเก็บข้อมูลวิจัย

3. ดำเนินการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากการสุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ 1 แห่ง อย่างง่าย (Simple Random Sampling) และประชาสัมพันธ์ข้อมูลในการเปิดรับอาสาสมัครเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ โดยการนัดหมายวันและเวลาล่วงหน้า

4. ดำเนินการตรวจสอบความครบถ้วนของคำตอบตามแบบสอบถาม ก่อนบันทึกข้อมูลในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อสรุปผลการสัมภาษณ์ จัดระเบียบข้อมูลองค์ประกอบ คุณลักษณะ และแนวทางส่งเสริม พิสูจน์ความน่าเชื่อถือของผลการสรุปให้ครบถ้วน สมบูรณ์ โดยการนำข้อมูลไปยืนยันองค์ประกอบและคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ด้วยการตรวจสอบ ความเที่ยงตรง โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาค่าดัชนี IOC มีค่าระหว่าง 0.80 - 1.00 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

6. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ค่าด้วยการวิเคราะห์ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบ แบบสอบถาม และแปลผลตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ย แบบมาตรประมาณค่าจากระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ระดับน้อยที่สุดจนถึงระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการศึกษาองค์ประกอบ คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏ กรุงเทพมหานคร และการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับ บุคลากรสายสนับสนุน นำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัย ราชภัฏ กรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาองค์ประกอบ คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ เป็น 3 องค์ประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้
องค์ประกอบที่ 1 ด้านการนำตน ประกอบด้วย การฟัง การตระหนักรู้ และการมีจิตบริการ

บุคลากรสายสนับสนุนสามารถเป็นผู้ฟังที่ดี ฟังอย่างตั้งใจ มีการทบทวนจนเข้าใจความต้องการ จับใจความ สำคัญของปัญหา ก่อนตัดสินใจและสื่อสารได้อย่างครบถ้วน แสดงออกถึงการตระหนักรู้ที่สามารถรับรู้ถึงบทบาท หน้าที่ของตน อย่างมีเหตุผลที่มีต่อการให้บริการของสายสนับสนุนแสดงออกด้วยการมีจิตบริการ ที่สามารถอำนวยความสะดวก มีความพยายามบริการตามหน้าที่ที่รับมอบหมายที่ได้รับมอบหมาย และประสานงานด้วยความใส่ใจ อย่างเชี่ยวชาญ

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการนำคน ประกอบด้วย การเข้าใจผู้อื่น การเยียวยา มีการโน้มน้าวใจ และการมุ่งมั่นพัฒนาบุคคล

บุคลากรสายสนับสนุนสามารถเข้าใจผู้อื่นในความแตกต่างของแต่ละบุคคล ช่วยเยียวยาด้วย ความเป็นมิตร ให้คำปรึกษาให้กำลังใจช่วยบรรเทาทุกข์ ช่วยลดความตึงเครียด มีการโน้มน้าวใจ สร้างความเชื่อมั่น ด้วยการเสริมแรง ให้รับผิดชอบงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันเป็นทีม สามารถพัฒนาบุคคล ด้วยความมุ่งมั่น ส่งเสริมสนับสนุน การทำงานซึ่งกันและกัน ช่วยแนะนำดึงความรู้ ความสามารถในตัวบุคคล ให้พัฒนาในงาน

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการนำงาน ประกอบด้วย การสร้างกระบวนการทัศน์ การมองการณ์ไกล และการสร้าง ชุมชน

บุคลากรสายสนับสนุนสามารถสร้างกรอบมโนทัศน์ ด้วยการวางแผนการดำเนินงาน ครอบคลุมอย่างเป็น ระบบ สามารถ มองการณ์ไกล วิเคราะห์ข้อมูลสำหรับคาดการณ์เหตุการณ์ได้ล่วงหน้า เตรียมวิธีป้องกันปัญหา เพื่อพัฒนางาน สามารถ สร้างชุมชนด้วยการทำงานเป็นเครือข่าย ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย สร้างสภาพแวดล้อม ถ่ายทอดความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานเป็นชุมชนแห่งการบริการ มีเครือข่ายประสานงาน เอื้ออำนวยความสะดวกต่อความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ

จากผลการศึกษาองค์ประกอบ คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ จึงนำข้อมูลดังกล่าวพัฒนาแบบสอบถาม ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน มีผลค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.98 เมื่อพิจารณาความเชื่อมั่น รายด้าน พบว่า ด้านการนำตน มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 ด้านการนำคน มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 และด้านการนำงาน มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย มีช่วงอายุการทำงานในมหาวิทยาลัย 11 - 15 ปี 6 - 10 ปี และ 2 - 5 ปี ตามลำดับ เป็นเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป นักวิชาการศึกษา นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นักวิเทศสัมพันธ์ นักวิชาการคอมพิวเตอร์ และนักวิชาการโสตทัศนศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่าไม่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมภาวะผู้นำ/ ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้

2. คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของบุคลากรสายสนับสนุน โดยรวมมีคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.01 เมื่อพิจารณาเรียงองค์ประกอบ มีคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในระดับมากทุกด้าน พบว่า องค์ประกอบที่ 1 ด้านการนำตน มีค่าเฉลี่ย 4.22 พบว่า การฟัง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.23 รองลงมา การตระหนักรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.22 และการมีจิตบริการ มีค่าเฉลี่ย 4.20 องค์ประกอบที่ 2 ด้าน การนำตน มีค่าเฉลี่ย 4.01 พบว่า การเข้าใจผู้อื่น การเอื้อยวามีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน 4.13 รองลงมา การโน้มน้าวใจ มีค่าเฉลี่ย 3.93 การมุ่งมั่นพัฒนาบุคคล มีค่าเฉลี่ย 3.83 และองค์ประกอบที่ 3 ด้านการนำงาน มีค่าเฉลี่ย 3.81 พบว่า การสร้างกระบวนทัศน์ มีค่าเฉลี่ย 3.85 รองลงมา การมองการณ์ไกล มีค่าเฉลี่ย 3.80 และการสร้างชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.78

3. เพื่อศึกษาแนวทางฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายที่สนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏ กรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ โดยการพัฒนารูปแบบฝึกอบรมจากศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม พบว่า ผลจากการสัมภาษณ์ แนวทางการพัฒนาให้พิจารณาความต้องการเข้าร่วมการฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ด้วยความสมัครใจ หรือแบบอาสาสมัคร ให้เป็นการเรียนรู้ของแบบผู้ใหญ่ (Adult Learning) พัฒนารูปแบบฝึกอบรมแบบผสมผสาน สร้างความสนใจในการเข้าร่วม ให้รูปแบบมีความยืดหยุ่น ส่งเสริมให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นำไปฝึกปฏิบัติกับงานประจำได้ด้วยการสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมสู่ประสบการณ์ใหม่ มีการสร้างเครือข่าย ชุมชนแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามสายงานและต่างหน่วยงาน พัฒนาระบบการเรียนรู้ส่งเสริมการฝึกสะท้อนคิด เพื่อทบทวนและปรับปรุงได้ด้วยตนเองอย่างไม่สิ้นสุด

ผลการสำรวจความต้องการแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน พบว่า มีความต้องการฝึกอบรมเป็นรูปแบบเก็บชั่วโมง ผสมผสาน On-site และ On-line ร้อยละ 60 ด้วยกระบวนการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของรูปแบบฝึกอบรม แบบวงจรที่ต่อเนื่อง (Spiral) มีการวนซ้ำตลอดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ACR 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความสนใจ (Attention: A) เป็นขั้นตอนที่บุคลากรสายสนับสนุน เกิดความสนใจ ความใส่ใจ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยการนำตนเองโดยการกำหนดความต้องการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมเพื่อพัฒนาแสวงหาความรู้ วิธีการใหม่ และประยุกต์ใช้ทักษะต่าง ๆ ให้สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามความต้องการของผู้มาขอรับบริการ

ขั้นที่ 2 การเชื่อมโยงความรู้ (Connection : C) เป็นขั้นตอนที่บุคลากรสายสนับสนุน ใช้ความรู้ประสบการณ์เดิมภายในตน และการเรียนรู้สิ่งใหม่จากภายนอก ที่ได้จากการลงมือทำฝึกปฏิบัติ ด้วยการสังเกต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปราย นำเสนอร่วมกัน เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำหรับการบริการด้วยคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้

ขั้นที่ 3 การสะท้อนความคิด (Reflection : R) เป็นขั้นตอนที่บุคลากรสายสนับสนุน มีการทบทวนความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ แบบย้อนกลับเพื่อสำรวจทบทวนตนเองในการค้นหาสิ่งที่รู้และยังไม่มีรู้ และการร่วมกันสะท้อนคิดแบบมีส่วนร่วม ช่วยวิเคราะห์ให้เกิดความรู้ใหม่ ด้วยวิธีการ แนวทางการดำเนินงานที่

หลากหลาย เพื่อประยุกต์ใช้ได้ตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันจนนำไปสู่ความสนใจที่จะพัฒนาปรับปรุงสิ่งนั้นใหม่เป็นวงจรวนสู่ขั้นที่ 1 อย่างต่อเนื่อง

การเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สามารถออกแบบโครงสร้างรูปแบบการฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน จำแนกเป็น จำนวนครั้ง รูปแบบ จำนวนชั่วโมง ตามองค์ประกอบ/เนื้อหา เบื้องต้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 โครงสร้างรูปแบบการฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน จำแนกเป็นจำนวนครั้ง รูปแบบ จำนวนชั่วโมง เนื้อหา/กิจกรรม

ครั้งที่	รูปแบบ	จำนวนชั่วโมง	เนื้อหา/กิจกรรม
1	On-site	1	บรรยายที่มา ความหมาย ความสำคัญ ประเมินผลก่อนการฝึกอบรม
2	On-line	1	บรรยาย/ กิจกรรม ด้านการนำตน
	ฝึกปฏิบัติ	3	ฝึกปฏิบัติด้านการนำตน/ สะท้อนคิด
3	On-site	1	บรรยาย/ กิจกรรม ด้านการนำคน
	ฝึกปฏิบัติ	3	ฝึกปฏิบัติด้านการนำคน/ สะท้อนคิด
4	On-line	1	บรรยาย/ กิจกรรม ด้านการนำงาน
	ฝึกปฏิบัติ	3	ฝึกปฏิบัติด้านการนำงาน/ สะท้อนคิด
5	On-site	1	นำเสนอผลการฝึกอบรมรายบุคคล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์/ สะท้อนคิด
	On-line	1	สรุปการฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สะท้อนคิด/ ประเมินผลหลังการฝึกอบรม
รวม	On - site 3 ครั้ง/ 3 ชั่วโมง On - line 3 ครั้ง/ 3 ชั่วโมง ฝึกปฏิบัติ 3 ครั้ง/ 9 ชั่วโมง	15	รูปแบบฝึกอบรมแบบผสมผสาน

จากตารางที่ 1 พบว่า โครงสร้างรูปแบบการฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากร สายสนับสนุน จำแนกเป็น จำนวนครั้ง รูปแบบ จำนวนชั่วโมง เนื้อหา/กิจกรรม ประกอบด้วย ด้านการนำตน ด้านการนำคน และด้านการนำงาน เป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบฝึกอบรมแบบผสมผสาน On-site จำนวน 3 ครั้ง (3 ชั่วโมง) สลับกับรูปแบบ On-line จำนวน 3 ครั้ง (3 ชั่วโมง) และฝึกปฏิบัติ จำนวน 3 ครั้ง (9 ชั่วโมง) และการฝึกปฏิบัติฝึกอบรมแบบเก็บชั่วโมงให้ครบ 15 ชั่วโมง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สำหรับบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบคุณ ลักษณะของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามถึงโครงสร้าง ให้ความสำคัญกับการศึกษา สภาพแวดล้อม สถานการณ์ มีความยืดหยุ่นของการให้ข้อมูลเพิ่มเติมจากคำถามการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริม รวมถึงพฤติกรรมการทำงานความต้องการที่แท้จริง และความแตกต่างแต่ละหน่วยงาน ประกอบกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถบ่งบอกถึงแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับ

ใช้ของบุคลากรสายสนับสนุนที่มีอายุ ระยะเวลาการปฏิบัติงาน หรือประสบการณ์ ที่แตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบอีกด้วย

ผลการศึกษาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ มี 3 องค์ประกอบ 10 คุณลักษณะ คือ องค์ประกอบ ที่ 1 ด้านการนำตน ประกอบด้วย การฟัง การตระหนักรู้ และการมีจิตบริการ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการนำคน ประกอบด้วย การเข้าใจผู้อื่น การเอื้อยว้า มีการโน้มน้าวใจ และการมุ่งมั่นพัฒนาบุคคล และองค์ประกอบ ที่ 3 ด้านการนำงาน ประกอบด้วย การสร้างกระบวนการทัศน์ การมองการณ์ไกล และการสร้างชุมชน โดยมีงานวิจัยที่นำแนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ที่มี การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ 10 คุณลักษณะ นำมาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็น องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ในการพัฒนาฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ทั้งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำ นักศึกษา พนักงานของรัฐและเอกชน บุคลากรทางการศึกษา และระดับผู้บริหาร (ธีระ เทิดพุทธธรรม และณฐมน หมวกนิม, 2564); (รุ่งโรจน์ ฝ่ายเยื่อ, 2566)

เมื่อได้ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ จึงทำการพัฒนาแบบสอบถามภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ เมื่อพิจารณาผลการศึกษาองค์ประกอบที่ 1 ด้านการ นำตน มีค่าเฉลี่ย สูงสุดในด้านการฟัง รองลงมาการตระหนักรู้ และการมีจิตบริการ แสดงให้เห็นว่าบุคลากร สายสนับสนุน มีคุณลักษณะ เกี่ยวกับการบริการในหน้าที่ของตนอยู่ในระดับสูง (ศรุตพงศ์ ภูวพัชรวรานนท์, 2567) เนื่องจากคุณลักษณะการมีจิต บริการและมีประสบการณ์การปฏิบัติงานเดิม เพราะการให้บริการของสายสนับสนุนต้องเริ่มจากการฟังปัญหาที่ ต้องการความช่วยเหลือหรือการแนะนำ จากนักศึกษา อาจารย์ หรือผู้มาติดต่อก่อนเสมอ เกิดการตระหนักรู้ใน หน้าที่ของตน ส่งผลต่อการให้บริการได้อย่างพึงพอใจ ส่วนคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ที่มีค่าน้อย คือ องค์ประกอบที่ 3 ด้านการนำงาน ประกอบด้วย การสร้างกระบวนการทัศน์ การมองการณ์ไกล และการสร้างชุมชน จากการศึกษาข้อมูลแสดงให้เห็นว่าควรออกแบบแนวทางฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ด้วย การพิจารณาจำนวนชั่วโมงที่มากขึ้น เนื้อหา กิจกรรม และแนวทางการฝึกปฏิบัติ เกี่ยวกับการสร้างกรอบมโนทัศน์ ด้วยการวางแผนการดำเนินงาน ครอบคลุมอย่างเป็นระบบ สามารถมองการณ์ไกล วิเคราะห์ข้อมูลสำหรับ คาดการณ์เหตุการณ์ได้ล่วงหน้า เตรียมวิธีป้องกันปัญหาเพื่อพัฒนางาน สามารถสร้างชุมชนด้วยการทำงานเป็น เครือข่าย ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย สร้างสภาพแวดล้อมถ่ายทอดความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ การทำงานเป็นชุมชนแห่งการบริการ มีเครือข่ายประสานงานเอื้ออำนวยความสะดวกต่อความต้องการของ ผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ ให้มีความสามารถในการแสดงออกในด้านนี้ให้สูงขึ้น (ศิริวรรณ จันทรมณี, 2559)

2. เพื่อศึกษาแนวทางฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตกรุงเทพมหานคร การสำรวจความคิดเห็นสำหรับการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม จากข้อ ค้นพบสามารถนำผลการศึกษาคัดฝึกอบรมแบบเก็บชั่วโมง ผสมผสาน On-site และ On-line มีความยืดหยุ่น สามารถเลือกรอบการฝึกอบรมได้ตามความสะดวกที่ไม่กระทบต่อการปฏิบัติงาน และการฝึกปฏิบัติ มีความเป็น การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) ด้วยกระบวนการที่มาจากความต้องการและความสามารถในการนำตนเอง การใช้ประสบการณ์ใน การเรียนรู้ การระบุความพร้อมที่จะเรียนของตนเองด้วยการเก็บชั่วโมง 15 ชั่วโมง เป็นข้อมูลเพื่อการวางแผนใน การพัฒนาบุคลากรได้ ดังการศึกษาภาวะผู้นำและปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสาย สนับสนุน ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จังหวัดพิษณุโลก เพื่อผู้บริหารสามารถนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการใน องค์การที่เกี่ยวข้องหรือในหน่วยงานต่าง ๆ ให้การทำงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขใน การทำงานใช้ (ณัฐพัฒน์ มั่งชม และคณะ, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน สรุปเป็น 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการนำตน ด้านการนำคน และด้านการนำงาน โดยมีแนวทางฝึกอบรม เสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน เป็นรูปแบบฝึกอบรมแบบเก็บชั่วโมง 15 ชั่วโมง แบบผสมผสาน On-site สลับกับ On-line และการฝึกปฏิบัติ โดยดำเนินการสำรวจความต้องการ และศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ด้วยแบบสอบถาม เพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ และข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบ คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ควรศึกษาข้อมูลทั้งเชิงวิชาการ และสภาพแวดล้อมบริบทปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่ได้มาวางแผน กำหนดนโยบายแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ได้ตรงตามความต้องการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ด้วยการศึกษาค้นคว้าที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เพื่อให้ได้แนวทางที่เป็นเกิดจากปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). โครงการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงาน อุดมศึกษาสายสนับสนุนระดับสูง (นบสส.). เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/news-and-announce-all/news-all/executive-ps-news/8781-22.html>
- ณัฐพัฒน์ มั่งชม และคณะ. (2564). ภาวะผู้นำและปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 6(1), 170-186.
- ธีระ เทิดพุทธธรรม และณัฐมน หมวณิม. (2564). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของ พนักงานและเจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(41), 114-125.
- นิวัฒน์ เจริญศิริ และจตุพล ยงศร. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนางานองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ. ครุศาสตร์สาร, 17(1), 39-55.
- ปราณี แสนต่างนา และคณะ. (2567). อิทธิพลของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้และคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะคณิศรภัคกานแห่งท่าแร่. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 4(3), 1101-1114.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2566). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา theories, research, and approaches to development. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สถานที่พิมพ์เอเชียดิจิทัล การพิมพ์ จำกัด.
- รุ่งโรจน์ ฝ้ายเยื่อ. (2566). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เพื่อ การพัฒนาท้องถิ่นของ ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสาร Roi Kaensarn Academi, 8(5), 182-193.
- ศรุตพิงค์ ภูวพัชรานนท์. (2567). คุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำแบบรับใช้กับการบริหารในยุควิถีใหม่. วารสาร การบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 12(47), 1-11.
- ศิริวรรณ จันทร์ศรี. (2559). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ สำหรับผู้บริหาร. วารสารครุศาสตร์, 44(2), 220-236.
- Greenleaf, R. K. (1970). The Servant as Leader. Retrieved January 10, 2023, from <https://greenleaf.org/what-is-servant-leadership>

การศึกษาและพัฒนาศักยภาพการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์
เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์
ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*

STUDY AND DEVELOPMENT OF AN ONLINE INTEGRATIVE COUNSELING PROGRAM
TO ENHANCE STUDENTS' CREATIVE PROBLEM-SOLVING ABILITIES IN ADDRESSING
CYBERBULLYING AT SONGKHLA RAJABHAT UNIVERSITY

มณีนุช รongพล, เพชร รongพล*

Maneenuch Rongpol, Petch Rongpol*

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University, Songkhal, Thailand

*Corresponding author E-mail: petch.ro@skru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา 2) พัฒนาโปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ และ 3) ศึกษาผลของโปรแกรมห้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 1 คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 400 คน โดยการสุ่มแบบโควตา และขั้นตอนที่ 3 คือ นักศึกษา 30 คน ที่สุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มตามแบบแผนการทดลอง (Random Assignment) เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 15 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 15 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ และโปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ใช้กรอบแนวคิดการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ในกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรมใช้เวลาครั้งละ 60 - 90 นาที จัดกิจกรรมรูปแบบออนไลน์ผ่านระบบ Google Meet ทั้ง 10 กิจกรรมได้ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และผ่านการทดลองใช้กับกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.46) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสำรวจปัญหา โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นช่วยให้นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ต่อสถานการณ์การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในกลุ่มนักศึกษา

คำสำคัญ: การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์, ความสามารถในการแก้ปัญหา, การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์

Abstract

This research is intended to 1) Study the creative problem-solving ability of university students in addressing cyberbullying 2) Develop an online integrative counseling program and

3) Examine the effects of the program. A quantitative research design was employed. In the first phase, the sample consisted of 400 students from Songkhla Rajabhat University selected through quota sampling. In the third phase, 30 students were randomly assigned into an experimental group (15 students) and a control group (15 students). The research instruments included a creative problem-solving ability assessment for cyberbullying and the online integrative counseling program, which was developed based on a creative problem-solving framework and implemented through 10 online sessions via Google Meet, each lasting 60–90 minutes. The program was evaluated for content validity by experts and piloted with a non-sample student group. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-tests. The results showed that students' overall creative problem-solving ability in dealing with cyberbullying was at a high level ($\bar{X} = 4.19$, S.D. 0.46), with the highest mean score in the problem exploration component. Students in the experimental group scored significantly higher in creative problem-solving after the intervention than before, and also significantly higher than the control group at the .05 level of statistical significance. These findings indicate that the developed program was effective in enhancing students' creative problem-solving abilities in response to cyberbullying situations.

Keywords: Online Integrated Consultations, Problem-Solving Capabilities, Cyberbullying

บทนำ

ในปัจจุบันการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ (Cyberbullying) ได้กลายเป็นปัญหาทางสังคมที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงในระดับโลกและประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดการใช้พื้นที่ไซเบอร์ในกลั่นแกล้งทำร้ายผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการใช้ถ้อยคำเหยียดหยาม การด่าทอ การใส่ร้าย การนำข้อมูลส่วนตัว หรือภาพถ่ายไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต รวมถึงการคุกคามทางเพศในโลกออนไลน์ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นซ้ำ ๆ และสร้างผลกระทบทางจิตใจอย่างร้ายแรงต่อผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ (ฤทัยชนนี สิทธิชัย, 2562) จากการสำรวจพบว่าการกลั่นแกล้งในระดับโลก พบว่าประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 5 ของโลก (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2563) และจากการศึกษาพบว่าเยาวชนไทย ร้อยละ 80 เคยถูกกลั่นแกล้ง ในชีวิตจริง และร้อยละ 45 เคยถูกการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (ชาญวิทย์ พรนภดล, 2560) ผู้ถูกกลั่นแกล้งมักเป็นกลุ่มเยาวชนโดยประเด็นในการกลั่นแกล้งจะมีทั้งเรื่องรูปลักษณ์ เชื้อชาติ เพศ หรือความเชื่อ โดยมีทั้งการเปิดเผยตัวตนและปิดบังตัวตนของผู้กระทำ ในประเทศไทย (สุภาวดี เจริญวานิช, 2560) รายงานว่า ร้อยละ 43.9 ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพฯ เคยถูกกลั่นแกล้งในพื้นที่ไซเบอร์ โดยพฤติกรรมที่พบบ่อยที่สุด คือ การนินทาและการด่าทอผ่านสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Line และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความอับอาย เสียชื่อเสียง และความรู้สึกด้อยคุณค่าในตนเอง

การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์เป็นปัญหาสำคัญและมีความรุนแรงส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและทางจิตใจกับเยาวชนและนักศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางที่อยู่ในช่วงวัยแห่งการเปลี่ยนผ่าน มีความต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม และการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง การการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ไม่เพียงส่งผลเสียในเชิงความรู้สึกเพียงชั่วคราว แต่ฝังรากลึกในระดับจิตใต้สำนึก นำไปสู่การบั่นทอนคุณค่าในตนเอง การเกิดภาวะซึมเศร้า และความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย (ชาญวิทย์ พรนภดล, 2561) ส่งผลโดยตรงต่อการใช้ชีวิต จากการศึกษพบว่า กลุ่มผู้ที่ถูกกลั่นแกล้งมักมีพฤติกรรมถอนตัวจากสังคม ไม่อยากไปเรียน ขาดสมาธิในการเรียน และมีแนวโน้มที่ผล

การเรียนจะถดถอยลง นอกจากนี้ยังประสบกับภาวะวิตกกังวล ความรู้สึกโดดเดี่ยว และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ (สุภาวดี เจริญวานิช, 2560) สำหรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เป็นช่วงวัยที่ได้รับการคุกคามมากกว่ากลุ่มวัยอื่น ๆ ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากธรรมชาติทางจิตวิทยาของนักศึกษาเองที่เริ่มใช้ชีวิตกับกลุ่มเพื่อนมากขึ้น และมีความสุขกับการทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่และทดลองเรียนรู้สิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน เกาะติดกระแสความนิยม ทำให้เกิดความเสียที่จะต้องเผชิญกับการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียล การกลั่นแกล้งในรูปแบบไซเบอร์ (ศุภากร หวัง และ สมชาย เตียวกุล, 2562) เป็นภัยที่มักถูกมองข้าม เนื่องจากหลายกรณีไม่ได้แสดงออกอย่างเปิดเผยเหมือนการรังแกในโลกจริง และผู้ถูกระงับทำก็มักไม่กล้าขอความช่วยเหลือเนื่องจากความอับอายหรือกลัวการตีตรา การละเลยต่อปัญหาดังกล่าวอาจทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบสะสมความรู้สึกด้านลบไว้โดยไม่ได้รับการระบาย ส่งผลต่อการดำรงชีวิต การเรียน และความสัมพันธ์กับผู้อื่นในระยะยาว (Machmutow, K. et al., 2013)

การรับมือและแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษา ซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่กำลังก่อร่างสร้างตัวและมีโอกาสเผชิญกับความขัดแย้งในสังคมออนไลน์มากกว่าวัยอื่น การพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ สื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการจัดการอารมณ์จึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ทำนายโดยไม่ตกเป็นเหยื่อ หรือไม่กลายเป็นผู้กระทำ จากการศึกษาของ Hellström, C. พบว่า ผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหการกลั่นแกล้งได้อย่างสร้างสรรค์ มีแนวโน้มที่จะฟื้นตัวจากผลกระทบทางจิตใจได้ดีกว่า และยังสามารถเปลี่ยนประสบการณ์เชิงลบให้เป็นแรงผลักดันในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในอนาคตได้ (Hellström, C., 2015) นอกจากนี้ การแก้ปัญหการกลั่นแกล้งอย่างสร้างสรรค์ยังมีส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและเคารพความแตกต่างของสังคม โดยการสร้างระบบสนับสนุนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการตัดสินใจ การเผชิญปัญหาอย่างมีสติ และการใช้เหตุผลแทนอารมณ์ ซึ่งทักษะเหล่านี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21” ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความสามารถในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงพัฒนา โปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา โดยใช้หลักการของ Harris (2002) ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ใน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจปัญหา 2) การตั้งเป้าหมาย 3) การสร้างแนวคิด 4) การเลือกวิธีแก้ไข 5) การดำเนินการ และ 6) การประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้ นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงในการจัดการกับสถานการณ์การกลั่นแกล้งที่อาจเกิดขึ้น ทั้งในฐานะผู้ถูกระงับหรือผู้พบเห็นเหตุการณ์ซึ่งจะไม่เพียงช่วยลดอัตราการเกิดปัญหการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียล แต่ยังช่วยให้ นักศึกษาเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีวุฒิภาวะ มีสติ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมออนไลน์ด้วยความเคารพและปลอดภัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
3. เพื่อศึกษาผลโปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน โดยวิธีการดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

การวิจัยในขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อพัฒนาแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาและเพื่อศึกษาระดับความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางดิจิทัล โดยเน้นความสำคัญของการศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 6 องค์ประกอบ ของ Harris, R. ได้แก่ การสำรวจปัญหา (Exploring the Problem) การสร้างเป้าหมาย (Establishing Goals) การสร้างความคิด (Generating Ideas) การเลือกวิธีการ (Choosing the Solution) การดำเนินการแก้ปัญหา (Implementing the Solution) และการประเมินผลการแก้ปัญหา (Evaluating the Solution) รวมถึงแนวคิดการสร้างชุดกิจกรรม แนวคิดการให้ความรู้เชิงจิตวิทยา และแนวคิดการทดสอบทางจิตวิทยา (Harris, R., 2002)

2. ผู้วิจัยจัดทำข้อคำถามของแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาให้ครบทุกองค์ประกอบ ในรูปแบบของแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 30 ข้อ

3. ผู้วิจัยดำเนินการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) โดยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยา 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนันทนาการ 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบระบบการสอน 1 ท่าน โดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการในแต่ละด้านเป็นรายข้อ และให้คะแนนความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบวัดที่สร้างขึ้น จากนั้นผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาในการให้คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ทุกข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.8 - 1.0 ถือว่าผ่านเกณฑ์ทุกข้อ

4. นำไปทดลองใช้ (Try - out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยทักษิณ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จำนวน 1 กลุ่มเรียน เพื่อทดลองใช้เครื่องมือ และตรวจสอบหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ด้วยเทคนิคการหาค่าสหสัมพันธ์คะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) โดยตัดข้อที่มีค่าน้อยกว่า .20 ออกไป และตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (Reliability) ด้วยเทคนิคแบบอัลฟา (Cronbach Alpha) พบว่า ทุกข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบผ่านเกณฑ์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อทั้งหมด มีค่าอำนาจจำแนกราย อยู่ระหว่าง .360 - .754 แต่ละตัวแปรเชิงประจักษ์มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ที่ .938

5. ผู้วิจัยนำแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษามาแก้ไขและจัดทำเป็นแบบวัดฉบับสมบูรณ์ เพื่อเตรียมเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ประชากร นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 - 4 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 13,133 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยใช้สูตรการคำนวณของยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ +5% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 385 คน และเพื่อให้

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างมีความครอบคลุมและป้องกันการสูญหายของข้อมูล ผู้วิจัยจึงเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนทั้งสิ้น 400 คน และผู้วิจัยได้ทำการสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling)

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ผู้วิจัยได้ติดต่อขออนุมัติจากคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เพื่อขออนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล 2) ประชาสัมพันธ์และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจัดทำใบประชาสัมพันธ์พร้อม QR Code และลิงก์ Google Forms เพื่อแจกจ่ายให้กับนักศึกษาตามโควตาที่กำหนด และอธิบายวัตถุประสงค์ ยืนยันความสมัครใจ และรับทราบสิทธิของผู้ให้ข้อมูล 3) จัดเก็บและตรวจสอบความสมบูรณ์ 4) วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ค่าร้อยละ (Percent), ค่าเฉลี่ย (Mean), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาคารก้นกล้วยโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

1. ผู้วิจัยทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาคารก้นกล้วยโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ โดยเน้นความสำคัญของแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการ แนวคิดการให้ความรู้เชิงจิตวิทยาและการศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของความสามารถในการแก้ปัญหาคารก้นกล้วยโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของ Harris (2002) จำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การสำรวจปัญหา (Exploring the Problem) การสร้างเป้าหมาย (Establishing Goals) การสร้างความคิด (Generating Ideas) การเลือกวิธีการ (Choosing the Solution) การดำเนินการแก้ปัญหา (Implementing the Solution) และการประเมินผลการแก้ปัญหา (Evaluating the Solution)

2. ผู้วิจัยพัฒนาโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาคารก้นกล้วยโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาและให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) พิจารณาถึงความสอดคล้องเหมาะสมด้านวัตถุประสงค์การเลือกใช้กิจกรรม ความถูกต้องของภาษา และวิธีดำเนินการ ผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ากิจกรรมภายในโปรแกรมการให้คำปรึกษาฯ ทั้ง 10 ครั้งมีความสอดคล้องกัน และดำเนินการปรับแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ

3. ผู้วิจัยนำโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาคารก้นกล้วยโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา ไปทดลองใช้ (Try Out) นักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เพื่อทดลองใช้เครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการศึกษาระยะเวลา เนื้อหา ระหว่างการทดลอง และพิจารณาถึงข้อจำกัด เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งเพื่อให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

4. ผู้วิจัยจัดทำโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาคารก้นกล้วยโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาลบสมบูรณ์ นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาคารก้นกล้วยโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผู้วิจัยศึกษาผลโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาคารก้นกล้วยโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาโดยมีรายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

ในการวิจัยขั้นตอนการศึกษาผลโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาคารก้นกล้วยโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา ผู้วิจัยสุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มตามแบบแผนการทดลอง (Random Assignment) โดยใช้กระบวนการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ใช้ Randomized Pretest-Posttest Control Group Design 3 ระยะ 1) ระยะก่อนการทดลองกลุ่ม

ตัวอย่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำแบบประเมินก่อนการทดลอง (Pretest) 2) ระยะกลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมฯ จำนวน 10 ครั้งรวม 15 ชั่วโมง 3) ระยะให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบประเมินหลังการทดลอง (Posttest)

ประชากร คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 - 4 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 13,133 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 - 4 ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 30 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยในขั้นตอนที่ 3 ได้เป็นวิธีการศึกษาเชิงจิตวิทยาโดยการวิเคราะห์พฤติกรรม (Analysis of Behavior) มีแนวทางในการพิจารณากำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามหลักการทั่วไป (General Rule) ใช้ผู้เข้าร่วมการทดลองอย่างน้อย 15 - 20 คน เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ และป้องกันการสูญหายของข้อมูล ผู้วิจัยจึงเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นผู้วิจัยสุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มตามแบบแผนการทดลอง (Random Assignment) โดยการจับฉลากแบบไม่ใส่กลับ (Sampling Without Replacement) เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 15 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 15 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 ได้แก่

1. เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1 - 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
2. มีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีสุขภาพแข็งแรง สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ปกติ
3. มีความสนใจในการเข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความ

สามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา และมีคะแนนจากการทำแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับน้อย และเกณฑ์ในการคัดออกกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในระยะที่ 2 และระยะที่ 3 ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษาฯ ไม่ครบตามที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence)

เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ

3. วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นแบบความสอดคล้องภายในโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

4. การแสดงค่าความสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation: r_{XY})

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Confirmation Factor Analysis: CFA) เพื่อทดสอบยืนยันโครงสร้างความฉลาดทางดิจิทัลของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

6. . การวิเคราะห์เปรียบเทียบความ t - test แบบ independent และ dependent

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาการปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา ผู้วิจัยจะได้เสนอผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผู้วิจัยได้สำรวจความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยคัดเลือกตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบโควตา นักศึกษาทุกคนได้รับแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 6 ด้าน ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อวัดระดับความสามารถในแต่ละ องค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีทักษะเชิงสร้างสรรค์ในระดับ “มาก” ทุกด้าน ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.46)

จากผลการวิเคราะห์ในแต่ละองค์ประกอบ พบว่า 1) ด้านการสำรวจปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ 2) ด้านการดำเนินการแก้ปัญหา อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.52) 3) ด้านการสร้างความคิด อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.44) 4) ด้านการสร้างเป้าหมาย อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.56) 5) ด้านการเลือกวิธีการ อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.69) และ 6) ด้านการประเมินผลการแก้ปัญหา อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา พัฒนาจากแนวคิดความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของ Harris (2002) จำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การสำรวจปัญหา (Exploring the Problem) การสร้างเป้าหมาย (Establishing Goals) การสร้างความคิด (Generating Ideas) การเลือกวิธีการ (Choosing the Solution) การดำเนินการแก้ปัญหา (Implementing the Solution) และการประเมินผลการแก้ปัญหา (Evaluating the Solution) จากองค์ประกอบนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมการให้คำปรึกษาทั้งหมด 10 ครั้ง ได้แก่ 1) ปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ 2) สำรวจปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียล 3) รู้เท่าทันตัวเอง 4) ปรับเปลี่ยนมุมมองใหม่ 5) สร้างความคิดที่หลากหลายในการพิชิตปัญหา 6) การวางแผนเส้นทาง 7) ลงมือทำ...แล้วนำไปใช้ 8) ผลสะท้อนกลับของการเดินทาง 9) การบูรณาการความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และ 10) ยุติการให้การศึกษา เป็นการปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Google meet โดยใช้เวลาครั้งละ 60 - 90 นาที โดยนำโปรแกรมการให้คำปรึกษาฯ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และนำไปทดลองใช้ (Try Out) นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เพื่อนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงโปรแกรมการให้คำปรึกษามีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาผลการใช้โปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาโดยรวม ของกลุ่มทดลอง (Experimental Group) ระหว่างก่อน-หลังทำกิจกรรม

ตัวแปร	การวัด				t-Dependent	df	p-value
	ก่อนการทดลอง (n = 15)		หลังการทดลอง (n = 15)				
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
กลุ่มทดลอง (Experimental Group)	3.17	.42	4.31	.29	-7.436***	14	.000

*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มทดลอง หลังจากผ่านโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ ทั้ง 10 ครั้ง มีค่าเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา โดยรวม สูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($M = 4.31 > M = 3.17$)

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลอง (Experimental Group) ระหว่างก่อน-หลังทำกิจกรรม

ตัวแปร	การวัด				t-Dependent	df	p-value
	ก่อนการทดลอง (n = 15)		หลังการทดลอง (n = 15)				
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
1. ด้านการสำรวจปัญหา	2.96	.39	4.41	.430	-7.581	14	.000
2. ด้านการสร้างเป้าหมาย	2.98	.531	4.38	.424	-7.321	14	.000
3. ด้านการสร้างความคิด	3.29	.75	4.33	.51	-4.250	14	.001
4. ด้านการเลือกวิธีการ	3.28	.66	4.17	.54	-4.129	14	.001
5. ด้านการดำเนินการแก้ปัญหา	3.24	.64	4.34	.47	-5.054	14	.000
6. ด้านการประเมินผลการแก้ปัญหา	3.28	.53	4.22	.31	-5.905	14	.000

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังจากนักศึกษาที่ทำกิจกรรมผ่านโปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการ มีค่าเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา สูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมฯ ทั้ง 6 ด้าน 1) ด้านการสำรวจปัญหาสูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมฯ ($M = 4.41 > M = 2.96$) 2) ด้านการสร้างเป้าหมาย สูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมฯ ($M = 4.38 > M = 2.98$) 3) ด้านการสร้างความคิด สูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมฯ 1 ($M = 4.33 > M = 3.29$) 4) ด้านการเลือกวิธีการ สูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมฯ ($M = 4.17 > M = 3.28$) 5) ด้านการดำเนินการแก้ปัญหา สูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมฯ ($M = 4.34 > M = 3.24$) และ 6) ด้านการประเมินผลการแก้ปัญหา สูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมฯ ($M = 4.22 > M = 3.28$)

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาโดยรวม ระหว่างกลุ่มทดลอง (Experimental Group) กับกลุ่มควบคุม (Control Group) หลังการทดลองใช้โปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ ด้วยสถิติทดสอบ t-test Independent

ตัวแปร	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	t-Independent	df	p-value
ความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาโดยรวม	ทดลอง	15	4.31	.29	7.736	28	.000
	ควบคุม	15	3.21	.46			

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มทดลอง (Experimental Group) หลังจากที่ได้รับการทดลองใช้โปรแกรมการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ มีค่าเฉลี่ย ความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาโดยรวม สูงกว่ากลุ่มควบคุม (Control Group) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ($M = 4.31 > M = 3.21$)

อภิปรายผล

การศึกษาและพัฒนาศักยภาพการให้การศึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อภิปรายผลตามการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษามีทักษะและความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ ส่งผลให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของการจัดการปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ประกอบกับการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ นักศึกษาจึงสามารถประยุกต์ใช้ทักษะดังกล่าวในการรับมือกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วชิรินทร์ คงพิบูลย์ ที่กล่าวว่าในการเรียนรู้ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการ คิดค้นหาคำตอบในการแก้ไขปัญหหรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่มีวิธีการแก้ปัญหาที่มีความแตกต่างแปลกใหม่ไปกว่าเดิม สามารถเลือกวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ สามารถอธิบายถึงเหตุผลและประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาได้ อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ (วชิรินทร์ คงพิบูลย์, 2566) สอดคล้องกับ พาดา นวนลิน และไสว พักขาว ที่ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาการถูกกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาการถูกกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังได้รับการจัดการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (พาดา นวนลิน และไสว พักขาว, 2564) และการศึกษาของ นลินทิพย์ คชพงษ์ ที่ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า ในระยะหลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มีระดับความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (นลินทิพย์ คชพงษ์, 2561)

2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา ประกอบไปด้วยการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการจำนวน 10 ครั้ง โดยแต่ละขั้นตอนถูกออกแบบอย่างมีระบบและสอดคล้องกับหลักการทางจิตวิทยา เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ในบริบทของการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ และการนำแนวคิด 6 องค์ประกอบของ Harris, R. มาเป็นกรอบแนวทางในการออกแบบและพัฒนา ซึ่งครอบคลุมกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การสำรวจปัญหา (Exploring the Problem), การสร้างเป้าหมาย (Establishing Goals), การสร้างความคิด (Generating Ideas), การเลือกวิธีการ (Choosing the Solution), การดำเนินการแก้ปัญหา (Implementing the Solution) และการประเมินผลการแก้ปัญหา (Evaluating the Solution) (Harris, R., 2002)

3. เพื่อศึกษาผลโปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า ผลการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า โปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ของนักศึกษาในเชิงสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับความสามารถในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้นในทุกองค์ประกอบ ทั้งด้านการสำรวจปัญหา การตั้งเป้าหมาย การสร้างแนวคิด การเลือกแนวทางแก้ไข การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผล ซึ่งสะท้อนถึงพัฒนาการทั้งทางความคิด การตัดสินใจ และการจัดการอารมณ์

อย่างมีเหตุผลผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Hellström, C. ที่กล่าวถึงกระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ว่าจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน โดยเฉพาะสถานการณ์การกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลที่ต้องใช้ทั้งเหตุผลและทักษะด้านอารมณ์ร่วมกันในการตัดสินใจ (Hellström, C., 2015) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hellström, C. ที่พบว่า ผู้ที่มีทักษะในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์จะสามารถฟื้นตัวจากผลกระทบทางจิตใจจากการถูกกลั่นแกล้งได้เร็วกว่า และสามารถนำประสบการณ์เชิงลบไปใช้พัฒนาแนวทางความสัมพันธ์เชิงบวกในอนาคตได้ (Hellström, C., 2015)

ในงานวิจัยของ สุภาวดี เจริญวานิช ระบุว่าปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลมีแนวโน้มทวีความรุนแรง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและนักศึกษาที่มีความเปราะบางทางอารมณ์ การกลั่นแกล้งในรูปแบบนี้สามารถนำไปสู่ความรู้สึกด้อยคุณค่าในตนเอง ภาวะซึมเศร้า และการถอนตัวออกจากสังคม งานวิจัยของผู้วิจัยจึงตอบสนองต่อการแก้ไขและป้องกันปัญหานี้โดยตรงด้วยการพัฒนาโปรแกรมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ (สุภาวดี เจริญวานิช, 2560) จากผลการศึกษา กวินทิพย์ จันทนิยม และคณะ ซึ่งพบว่า การให้คำปรึกษาออนไลน์ตามแนวทางทฤษฎีเน้นทางออกระยะสั้นสามารถลดความเครียดในกลุ่มพนักงานบริษัทได้อย่างมีนัยสำคัญ การลดความเครียดและการพัฒนาทักษะการจัดการปัญหาส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาในชีวิตจริง เช่นเดียวกับผลการวิจัยปัจจุบันที่แสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาออนไลน์มีความสามารถในการจัดการกับปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น (กวินทิพย์ จันทนิยม และคณะ, 2563)

จากการศึกษาโดยการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ มีคะแนนเฉลี่ยด้านความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสะท้อนว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับปัญหาที่ซับซ้อนในโลกโซเชียลได้อย่างสร้างสรรค์และเป็นระบบ กลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับการฝึกทักษะหรือมีโอกาสเรียนรู้เชิงกระบวนการ จึงมีแนวโน้มที่จะยังไม่สามารถแยกแยะสถานการณ์ ปรับตัว หรือหาทางออกต่อการถูกรังแกในโลกออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Machmutow, K. et al. ระบุว่าผู้ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านทักษะการเผชิญปัญหามีแนวโน้มใช้การหลีกเลี่ยง ตอบโต้ หรือซึมซับผลกระทบทางจิตใจอย่างรุนแรง (Machmutow, K. et al., 2013) ผลการวิจัยยังสนับสนุนแนวคิดของ Corey, G. ที่ชื่อว่า “การปรึกษาเชิงบูรณาการ” (Integrative Counseling) ซึ่งผสมผสานเทคนิคจากทฤษฎีต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับบริบทของผู้รับบริการปรึกษา จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาแนวทางการปรับตัว การยอมรับตนเอง และการตัดสินใจในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนทางอารมณ์ได้ดีขึ้น โดยเฉพาะเมื่อนำกระบวนการเหล่านี้มาใช้ในการเรียนรู้แบบออนไลน์ ก็สามารถเอื้อให้ผู้เรียนฝึกฝนได้แม้อยู่ในสถานการณ์จริงที่ไม่ได้อยู่ในห้องเรียน (Corey, G., 2017)

ด้วยเหตุนี้ ตามแนวทางของ Trilling, B. & Fadel, C. โปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นจึงสามารถตอบโจทย์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเผชิญและจัดการกับปัญหาโซเชียลบูลลี่ได้อย่างสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่เสริมสร้าง ความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีสติ มีเหตุผล และเคารพผู้อื่น อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Trilling, B. & Fadel, C., 2009)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและพัฒนาการปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลในเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา พบว่า นักศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลามีระดับความสามารถในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการสำรวจปัญหา และการดำเนินการแก้ไข อย่างไรก็ตาม ด้านการประเมินผลการแก้ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนถึงข้อจำกัด ในการวางระบบการประเมินผลอย่างรอบด้านและมีประสิทธิภาพ งานวิจัยในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา เครื่องมือและกระบวนการประเมินผลที่ครอบคลุมและแม่นยำมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สะท้อนถึงผลการดำเนินงานได้ อย่างเป็นระบบ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมการให้การปรึกษาเชิงบูรณาการแบบออนไลน์ ผู้วิจัย ได้ออกแบบโปรแกรมจำนวน 10 ครั้ง โดยมุ่งเน้นเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ในโลกไซเบอร์ผ่าน กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การรู้เท่าทันตนเอง การสร้างแนวคิดใหม่ และการลงมือปฏิบัติจริง โดยผลการทดลอง ยืนยันว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมทั้งในด้านโครงสร้างและเวลา แต่เพื่อให้โปรแกรมมีความยืดหยุ่นและ ครอบคลุมบริบทที่หลากหลายยิ่งขึ้น ควรพัฒนาโปรแกรมเพิ่มเติมสำหรับกลุ่มผู้ใช้ที่มีข้อจำกัด เช่น ผู้พิการ หรือ ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างเต็มที่ วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษาโปรแกรม พบว่า นักศึกษากลุ่ม ทดลองมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับ ก่อนและหลังการทดลอง และเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม อย่างไรก็ตาม ควรมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติมจาก ผู้เข้าร่วม เพื่อสะท้อนประสบการณ์ ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะที่แท้จริงในการใช้งานโปรแกรม รวมทั้งควรศึกษา เปรียบเทียบกับรูปแบบการให้การปรึกษาอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษาแบบตัวต่อตัว เพื่อประเมินประสิทธิภาพใน บริบทที่แตกต่างกัน และปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้รับบริการแต่ละกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กวินทิพย์ จันทนิม และคณะ. (2563). ผลการปรึกษาออนไลน์รายบุคคลทฤษฎีเน้นทางออกระยะสั้นต่อความเครียด ในการทำงานของพนักงานบริษัท. วารสารการวัดผลการศึกษา, 37(101), 114-126.
- กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. (2563). ผู้ใหญ่เอ็นดูแต่ทำร้ายหนูไม่รู้ตัว. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤษภาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/JyK6W>
- ชาลวิทย์ พรนภดล. (2560). ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ ในระดับชั้น ม.1-3. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2561). ป้องภัยใกล้ตัวลูกจาก Cyber bullying. เรียกใช้เมื่อ 23 เมษายน 2567 จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=27717>
- นลินทิพย์ คชพงษ์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพ มนุษย์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พาดาน นวนลิน และไสว พักขาว. (2564). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหากลุ่มกลั่นแกล้งในโลก ออนไลน์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- ฤทัยชนนี สิทธิชัย. (2562). พฤติกรรมการรังแกบนโลกไซเบอร์ของวัยรุ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรินทร์ คงพิบูลย์. (2566). การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 22(1), A1-A4.
- ศุภากร หวัง และสมชาย เตียวกุล. (2562). การถูกกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาสาขา วิทยาศาสตร์ สุขภาพ. วารสารจิตวิทยาคลินิก, 50(2), 17-27.

- สุภาวดี เจริญวานิช. (2560). การรังแกกันผ่านพื้นที่ไซเบอร์: ผลกระทบและการป้องกันในวัยรุ่น. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 25(4), 640-644.
- Corey, G. (2017). Theory and practice of counseling and psychotherapy. (10th ed.). Boston: Cengage Learning.
- Harris, R. (2002). Creative problem solving: A step-by-step approach. New York: Wiley.
- Hellström, C. (2015). Effects of adolescent onlinegaming time and motives on depressive, musculoskeletal, and psychosomatic symptoms. Upsala journal of medical sciences, 120(4), 263-275.
- Machmutow, K. et al. (2013). Peer victimisation and depressive symptoms: Can specific coping strategies buffer the negative impact of cybervictimisation? London: Routledge.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. New Jersey: John Wiley & Sons.

การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร
สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*
DEVELOPMENT OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING COMPETENCE AMONG
PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

นราวดี หลิมศิริ*, ขนิษฐา สาลีหมัด, อำภพรณ ตันตินากรกุล

Narawadee Limsiri*, Khanittha Saleemad, Ampapan Tuntinakhongul

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

The Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: pingnarawadee05@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อพัฒนาแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ครูที่ได้รับรางวัลครูผู้สอนดีเด่น รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 - 2566 จำนวน 5 ท่าน จากนั้นนำผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์ร่วมกับผลการสัมภาษณ์วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อกำหนดความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาที่พัฒนาขึ้น ซึ่งตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษา พิจารณาความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และนำไปทดลองใช้เพื่อหาความเชื่อมั่น ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยความสามารถ 6 ด้าน ดังนี้ 1) ความรู้และทักษะ 2) ความสามารถในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการสอน 3) ความสามารถในการวัดและประเมินผล 4) ความสามารถในการสื่อสารเรียนรู้ 5) ความสามารถในการจัดบรรยากาศและแรงจูงใจ และ 6) ความสามารถด้านบุคลิกภาพและเจตคติ แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินพบว่า มีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 แสดงว่าแบบประเมินสามารถนำไปใช้ในการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร, ครูระดับประถมศึกษา, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

This research aimed to study the English language teaching competence among primary school teachers in three southern border provinces of Thailand and to develop an assessment tool to evaluate this ability. A mixed-methods approach was employed that included a documentary analysis of related theories and previous studies, as well as interviews with five-award winning English teachers at the primary level who had been recognized between 2017 to 2023. The findings from the document analysis and interviews were synthesized and analyzed using content analysis techniques to determine English language teaching competence among primary school teachers. An assessment tool was developed to evaluate English language teaching competence for communication. The tool was validated by 5 experts and was tested for reliability. The findings showed that the English Language teaching competence for communication consists of 6 components: 1) Knowledge and skills; 2) Learning management and instructional activities; 3) Assessment and evaluation; 4) Instructional media; 5) Classroom environment and motivation; 6) Personality and attitude. The validated assessment tool with the IOC ranging from 0.80 to 1.00 can be used to evaluate the English Language teaching competence of primary school teachers in three southern border provinces.

Keywords: English Language Teaching Competence, Primary School Teachers, Three Southern Border Provinces

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 หรือ โลกดิจิทัล ข้อมูลจำนวนมากมามหาศาลถูกนำเสนอโดยใช้ภาษาอังกฤษ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าภาษาอังกฤษมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมและมีบทบาทไม่น้อยไปกว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่าผู้ที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษถือเป็นผู้ที่ได้เปรียบ เนื่องจากสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ ได้ก่อนผู้อื่น ฉะนั้นนอกจากการเสริมสร้างความสามารถของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แล้ว การปลูกฝังความสามารถทางภาษาอังกฤษจึงมีความจำเป็นและสำคัญไม่น้อยไปกว่าการเรียนรู้ศาสตร์ด้านอื่น ๆ

จากผลการทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษระดับโลก (English Proficiency Index หรือ EPI) และระดับชาติ (Ordinary National Education Test หรือ O-NET) ของประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพความสามารถทางภาษาอังกฤษของคนไทยอยู่ในขั้นวิกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส) (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2565) ซึ่งสวนทางกับการพัฒนาการศึกษาของประเทศซึ่งระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 - 2580) เกี่ยวกับการปฏิรูปกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นในโลกแห่งอนาคต เพื่อให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2565)

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่สำคัญ คือ ครูขาดเทคนิคและวิธีการในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบท และความเหมาะสมของนักเรียน วิธีการสอนที่น่าเบื่อไม่หลากหลายและไม่เข้าใจ ขาดแคลนสื่อประกอบการเรียนการสอนที่ทันสมัย ครูส่วนใหญ่สอนโดยใช้ภาษาอังกฤษสลับกับภาษาไทย ใช้ภาษาไทยส่วนใหญ่ (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และคณะ, 2559) ทั้งนี้เนื่องจากครูขาดความรู้ความเข้าใจทางภาษาอังกฤษที่ลึกซึ้ง

ไม่แม่นยำในเนื้อหาที่สอน รวมทั้งขาดทักษะทางการสอน (Wongsothorn, A. et al., 2002); (Somtawil, D., 2007) และครูมีเวลาเตรียมการสอนน้อย มีภาระงานสอนจำนวนมาก และต้องรับผิดชอบภาระงานในหน้าที่อีกหลายงาน รวมทั้งครูไม่ได้จบวิชาเอกภาษาอังกฤษ (เจตน์สุทธิ สักขพันธ์ และคณะ, 2559) ครูยอมรับว่าขาดทักษะการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดความสุขสนทน ครูไม่ค่อยใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยเนื่องจากขาดความรู้ความชำนาญ รวมทั้งครูไม่ถนัดทักษะการฟังและพูดซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักสูตรในปัจจุบันที่เน้นการสื่อสาร

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ร่วมกับการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกว่ามีคุณค่า บนพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) เป็นสำคัญ เพื่อให้ครูได้รับพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมที่สมบูรณ์เต็มที่สามารถวางแผนการปฏิบัติงานของตนเองและทำตามแผนนั้นได้เต็มศักยภาพของตนเองและบริบท รวมทั้งเกิดขวัญและกำลังใจในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อแก้ปัญหาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อพัฒนาแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนรายวิชาภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษาที่จบตรงวิชาเอกภาษาอังกฤษและไม่ตรงวิชาเอกภาษาอังกฤษ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 9 เขต ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 1,651 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 30 คน (Cochran, W. G., 1977) แบ่งการดำเนินงานวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากเอกสาร (Documentary Analysis) เกี่ยวกับความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร จากฐานข้อมูล TCI (Thai Journal Citation Index Center) ระหว่างปี 2551 - 2565 จากฐานข้อมูล Google Scholar ระหว่างปี 2010 - 2020 จาก ThaiLIS (Thailand Library Integrated System) ระหว่างปี 2551 - 2565 จำนวน 20 เล่ม/ฉบับ

2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมระดับเหรียญทอง และรางวัลทรงคุณค่าจาก สพฐ. (OBEC AWARDS) ในระดับชาติ สาขากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) โดยเฉพาะด้านวิชาการและการเรียนการสอน ระหว่างปีการศึกษา 2560 - 2566 จำนวน 5 คน

3. นำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ร่วมกับผลการวิเคราะห์เอกสารมาสังเคราะห์ร่วมกันเพื่อจัดทำความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

4. นำความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรง (Validity) ของการตีความ โดยพิจารณาความสอดคล้อง (IOC) และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 2 พัฒนาแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. นำความสามารถมาสร้างแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาในแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

3. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาและความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงและแก้ไข โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ที่ระดับ .50 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4. นำแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไปทดลองใช้ (Try out) กับครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อหาความเป็นปรนัยของแบบประเมินและนำไปตรวจสอบความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater reliability: IRR)

ผลการวิจัย

การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้จากการวิเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยกับการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมระดับเหรียญทอง และรางวัลทรงคุณค่าจาก สพฐ. (OBEC AWARDS) ในระดับชาติ สาขากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ประกอบด้วย 6 ความสามารถ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ความสามารถด้านความรู้และทักษะ หมายถึง ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (CLT) ผสานกับแนวทางการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยมุ่งพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษทั้ง 4 ด้าน (ฟัง พูด อ่าน เขียน) ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) สามารถอธิบายและจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Communicative Language Teaching (CLT) เพื่อเสริมสร้างความสามารถการสื่อสารภาษาอังกฤษได้ถูกต้อง 2) สามารถอธิบายและจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้อย่างเหมาะสมเพื่อส่งเสริมความสามารถภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้อย่างหลากหลาย 3) สามารถอธิบาย จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะ ได้อย่างครบถ้วน

4) สามารถวิเคราะห์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ครอบคลุมพฤติกรรม การเรียนรู้ (K, P, A) ได้อย่างเหมาะสม

1.2 ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการสอน หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ ผู้เรียนเพื่อกำหนดแบบการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อเทคโนโลยี การวัดและการประเมินผล สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ มาตรฐาน ตัวชี้วัด จุดประสงค์ และความต้องการของผู้เรียน โดยใช้เทคนิคและกลวิธีที่ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และกระตุ้นความสนใจให้แก่ผู้เรียน ประกอบด้วย 1) สามารถวิเคราะห์และแบ่งกลุ่ม ผู้เรียนตามความสามารถเพื่อช่วยเหลือผู้เรียนรายบุคคล 2) สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ Active Learning เพื่อส่งเสริมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 3) สามารถเลือกใช้เทคนิคและกลวิธีที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

1.3 ความสามารถด้านการวัดและประเมินผล หมายถึง ความสามารถในการวัดและประเมินผล ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล และสะท้อนผลการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียน ประกอบด้วย 1) สามารถสร้างเครื่องมือวัดและ ประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 2) สามารถเลือกวิธีวัดและประเมินผลการสื่อสารภาษาอังกฤษ ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 3) สามารถวัดและประเมินผล การสื่อสารภาษาอังกฤษผู้เรียนในสถานการณ์จริงหรือจำลองที่กำหนดขึ้น 4) สามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมิน ตนเอง และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ 5) สามารถนำผลการประเมินสะท้อนให้ผู้เรียนทราบเพื่อพัฒนา ให้ดียิ่งขึ้น

1.4 ความสามารถด้านสื่อการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการสร้างหรือเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย หลากหลาย สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และความต้องการของผู้เรียน ประกอบด้วย 1) สามารถสร้างสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 2) สามารถเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย น่าสนใจ เพื่อส่งเสริมการสื่อสาร ภาษาอังกฤษ 3) เลือกใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

1.5 ความสามารถด้านการจัดบรรยากาศและแรงจูงใจ หมายถึง ความสามารถในการจัดบรรยากาศ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเพื่อกระตุ้นความสนใจ และการบริหารจัดการชั้นเรียนเพื่อสร้าง แรงจูงใจในการสื่อสารภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย 1) สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาภาษาอังกฤษในกิจกรรม การเรียนรู้ตลอดทั้งคาบเรียน 2) สามารถสร้างสถานการณ์หรือบรรยากาศเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการฝึกทักษะ จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลาง เช่น โรงอาหาร ห้องสมุด ร้านสหกรณ์ เป็นต้น 3) สามารถ กำหนดข้อตกลงในการใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารในชั้นเรียน และติดตามพฤติกรรมสื่อสารในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.6 ความสามารถด้านบุคลิกภาพและเจตคติ หมายถึง ความสามารถในการสร้างบุคลิกภาพ ที่เป็นมิตร รักและใส่ใจผู้เรียน เป็นแบบอย่างและแรงบันดาลใจในการสื่อสารภาษาอังกฤษ และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารแก่ผู้เรียน ประกอบด้วย 1) สามารถให้ คำปรึกษาและแนวทางที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม 2) สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ ภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องกังวลความถูกต้อง ของไวยากรณ์ 3) สามารถชมเชย ยกย่อง หรือให้รางวัลผู้เรียนที่ สามารถใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ด้วยคามมั่นใจ 4) สามารถสร้างบรรยากาศที่ทำทลายความสามารถ หรือจัดการแข่งขัน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษได้ด้วยคามมั่นใจ

2. แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พัฒนามาจากความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้จากการสังเคราะห์จากเอกสารและการสัมภาษณ์

2.1 แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะเป็นแบบประเมินรูบรีค แยกองค์ประกอบ (Analytic Scoring Rubric) โดยมีเกณฑ์ประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 5 ระดับ ประกอบด้วย ความสามารถ 6 ด้าน คือ 1) ความสามารถด้านความรู้และทักษะ 2) ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการสอน 3) ความสามารถด้านการวัดและประเมินผล 4) ความสามารถด้านสื่อการเรียนรู้ 5) ความสามารถด้านการจัดบรรยากาศและแรงจูงใจ 6) ความสามารถด้านบุคลิกภาพและเจตคติ

2.2 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ระดับ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

รายละเอียดความสามารถ	ค่า IOC	แปลผล
ความสามารถด้านความรู้และทักษะ หมายถึง ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถทางภาษาอังกฤษ โดยใช้แนวคิด CLT เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ Active Learning เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ และการฝึกทักษะ ทั้ง 4 ทักษะ (ฟัง พูด อ่าน เขียน)	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 1 : ไม่แสดงความสามารถด้านนี้หรือแสดงอย่างไม่ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
ระดับที่ 2 : สามารถอธิบายการจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (CLT) แสดงออกถึง ความสามารถอธิบายการจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (CLT) ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ Active Learning เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาทั้ง 4 แก่ผู้เรียนอย่างถูกต้อง	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 3 : แสดงความสามารถระดับที่ 2 และสามารถวิเคราะห์และเลือกใช้รูปแบบหรือ กิจกรรมการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการวิเคราะห์และเลือกกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ทั้ง 4 ทักษะ (ฟัง พูด อ่าน เขียน) ตามแนวคิด CLT อย่างมีเป้าหมาย	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 4 : แสดงความสามารถระดับที่ 3 และสามารถประยุกต์ใช้กิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (CLT) และ Active Learning แสดงออกถึง ความสามารถในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผสมผสานแนวคิด Communicative Language Teaching (CLT) กับการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารในสถานการณ์จริง หรือใกล้เคียงความเป็นจริงอย่างเหมาะสม	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 5 : แสดงความสามารถระดับที่ 4 และสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (CLT) และ Active Learning แสดงออกถึง ความสามารถในการวางแผนออกแบบ และจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้แนวคิด CLT ร่วมกับการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษทั้ง 4 ด้าน (ฟัง พูด อ่าน เขียน) อย่างสมดุลและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 1 : ไม่แสดงความสามารถด้านนี้หรือแสดงอย่างไม่ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการสอน หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์และจัดกลุ่มผู้เรียนตามความสามารถ วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้ ความรู้ (K) ทักษะ (P) และเจตคติ (A) เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายและความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้อตามการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (CLT) และการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครอบคลุมองค์ประกอบ การจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษและส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสาร		

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ต่อ)

รายละเอียดความสามารถ	ค่า IOC	แปลผล
ระดับที่ 1 : ไม่แสดงความสามารถด้านนี้หรือแสดงอย่างไม่ชัดเจน	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 2 : สามารถวิเคราะห์ผู้เรียน แสดงออกถึง ความสามารถในการวิเคราะห์และจัดกลุ่มผู้เรียนตามความสามารถ เพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามความแตกต่างของผู้เรียนอย่างแท้จริง	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 3 : แสดงความสามารถระดับที่ 2 และสามารถวิเคราะห์มาตรฐาน การเรียนรู้และตัวชี้วัด แสดงออกถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้ง ความรู้ (K) ทักษะ (P) และเจตคติ (A) เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอย่างถูกต้อง	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 4 : แสดงความสามารถระดับที่ 3 และสามารถกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ เลือก และกำหนด เนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และความต้องการของผู้เรียน เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษและส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารอย่างหลากหลาย ทันสมัย และน่าสนใจ	0.80	สอดคล้อง
ความสามารถด้านการวัดและประเมินผล หมายถึง ความสามารถในการวัดและประเมินผลการสื่อสารภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้วิธีที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ทั้งในสถานการณ์จริงหรือจำลอง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง นำผลการประเมินมาสะท้อนให้ผู้เรียนทราบเพื่อพัฒนาทักษะ ให้ดียิ่งขึ้น	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 1 : ไม่แสดงความสามารถด้านนี้หรือแสดงอย่างไม่ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
ระดับที่ 2 : แสดงความสามารถออกแบบการวัดและประเมินผล แสดงออกถึง ความสามารถในการออกแบบการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และความแตกต่างของผู้เรียน	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 3 : แสดงความสามารถระดับที่ 2 และเลือกใช้หรือสร้างเครื่องมือ แสดงออกถึง ความสามารถในการเลือกใช้หรือสร้างเครื่องมือที่หลากหลาย ทันสมัยเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 4 : แสดงความสามารถระดับที่ 3 และสามารถวัดและประเมินผลตามสภาพจริง แสดงออกถึง ความสามารถในการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้เรียน ทั้งในสถานการณ์จริงหรือจำลอง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการประเมินตนเอง	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 5 : แสดงความสามารถระดับที่ 4 และสามารถสะท้อนผลการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนรายบุคคล	0.84	สอดคล้อง
ความสามารถด้านสื่อการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการสร้างหรือเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีที่ ทันสมัยและน่าสนใจการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 1 : ไม่แสดงความสามารถด้านนี้หรือแสดงอย่างไม่ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
ระดับที่ 2 : สามารถวิเคราะห์สื่อการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการวิเคราะห์สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 3 : แสดงความสามารถระดับที่ 2 และสามารถประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยี แสดงออกถึง ความสามารถในการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยและน่าสนใจ	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 4 : แสดงความสามารถระดับที่ 3 และสามารถเลือกสื่อการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการเลือกสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องสอดคล้องกับเนื้อหาและความต้องการของผู้เรียน	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 5 : แสดงความสามารถระดับที่ 4 และสามารถพัฒนาสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการพัฒนาสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้อย่างหลากหลาย ส่งเสริมการใช้ภาษา และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน	0.84	สอดคล้อง

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ต่อ)

รายละเอียดความสามารถ	ค่า IOC	แปลผล
ความสามารถด้านการจัดบรรยากาศและแรงจูงใจ หมายถึง ความสามารถในการส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ภาษาอังกฤษตลอด คาบเรียน กำหนดข้อตกลงในการใช้ภาษาอังกฤษในชั้นเรียน และสนับสนุนการฝึกทักษะจากแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลาง	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 1 : ไม่แสดงความสามารถด้านนี้หรือแสดงอย่างไม่ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
ระดับที่ 2 : สามารถระบุเทคนิค วิธีการ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการเทคนิค วิธีการ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้เรียนระดับประถมศึกษา	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 3 : แสดงความสามารถระดับที่ 2 และสามารถจัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศและแรงจูงใจ แสดงออกถึง ความสามารถในการจัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศและแรงจูงใจ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้เรียน	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 4 : แสดงความสามารถระดับที่ 3 และสามารถประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการ แนวทางการจัดการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการ แนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมกระตุ้นความสนใจและการใช้ภาษาของผู้เรียน	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 5 : แสดงความสามารถระดับที่ 4 และสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทั้งในและนอกชั้นเรียน	0.84	สอดคล้อง
ความสามารถด้านบุคลิกภาพและเจตคติ หมายถึง ความสามารถในการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยให้คำปรึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม กระตุ้นการใช้ภาษาโดยไม่กังวล ไวยากรณ์ ชมเชยเมื่อใช้ภาษาอย่างมั่นใจ และสร้างบรรยากาศที่ท้าทายเพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียน	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 1 : ไม่แสดงความสามารถด้านนี้หรือแสดงอย่างไม่ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
ระดับที่ 2 : สามารถวิเคราะห์ผู้เรียน แสดงออกถึง ความสามารถในการให้คำปรึกษาและแนวทางที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 3 : แสดงความสามารถระดับที่ 2 และสามารถใช้เทคนิคและวิธีการเรียนรู้ แสดงออกถึง ความสามารถในการใช้เทคนิคและวิธีการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องกังวลถึงความถูกต้อง	0.84	สอดคล้อง
ระดับที่ 4 : แสดงความสามารถระดับที่ 3 และสามารถส่งเสริม สนับสนุน และให้กำลังใจแก่ผู้เรียน แสดงออกถึง ความสามารถในการส่งเสริม สนับสนุน และให้กำลังใจแก่ผู้เรียน ที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ด้วยความมั่นใจ	0.80	สอดคล้อง
ระดับที่ 5 : แสดงความสามารถระดับที่ 4 และสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษได้ด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้น	0.80	สอดคล้อง

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของนิยามความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมดอยู่ในระดับสอดคล้อง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

3. นำแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ประเมินตนเอง เพื่อหาความเป็นปรนัยของแบบประเมิน โดยคำถามในแต่ละความสามารถสามารถสื่อความหมายของแต่ละด้านได้

4. ผลการตรวจสอบความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater reliability: IRR) ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) พบว่า ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r) .82 แสดงว่าแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินอยู่ในระดับดีมาก สามารถนำไปใช้ได้

อภิปรายผล

การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 6 ความสามารถย่อย คือ ความสามารถด้านความรู้และทักษะ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการสอน ความสามารถในการวัดและประเมินผล ความสามารถด้านสื่อการเรียนรู้ ความสามารถในการจัดบรรยากาศและแรงจูงใจ ความสามารถด้านบุคลิกภาพและเจตคติ สอดคล้องกับ มะลิวัน สมศรี; นันทน์ วิเชียรเพริศ; วสันต์ เต็งกวน และคณะ ที่ได้กล่าวถึง ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ประกอบด้วย ความรู้เรื่องการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ทักษะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ บุคลิกภาพและเจตคติต่อการจัด การเรียนรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับครูระดับประถมศึกษา ซึ่งการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ จำนวนทั้งสิ้น 5 คน ที่พัฒนาขึ้น เพื่อเป็นมาตรฐานและแนวทางในการกำหนดความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นการเสริมสร้างให้ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (มะลิวัน สมศรี, 2563); (นันทน์ วิเชียรเพริศ, 2566); (วสันต์ เต็งกวน และคณะ, 2566)

แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 แสดงให้เห็นว่านิยามความสามารถและระดับของความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษา สามารถนำไปใช้ในการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ เนื่องจากได้พัฒนามาจากการสังเคราะห์ ความสามารถในการขั้นตอนที่ 1 เป็นแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กำหนดไว้ 5 ระดับ จากแบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะเป็นแบบประเมินที่ใช้ในการกำหนดระดับความสามารถ (BARS) ซึ่งทำให้เห็นภาพรวมของความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และในแต่ละระดับมีคำอธิบายที่ชัดเจนเพื่อลดความคลาดเคลื่อนในการตัดสินใจให้คะแนนประเมินตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

จากการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ทำให้ได้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 6 ความสามารถ ดังภาพที่ 1

เอกสารอ้างอิง

- เจตน์สุขภูมิ์ สังขพันธ์ และคณะ. (2559). สภาพ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อังกฤษระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และคณะ. (2559). การพัฒนาการเรียนรู้อังกฤษในสามจังหวัดชายแดนใต้. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- นันทน์ วิเชียรเพริศ. (2566). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้อังกฤษเพื่อการสื่อสารของครูสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 7(2), 616-629.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- มะลิวัน สมศรี. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้อังกฤษเพื่อการสื่อสารของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วสันต์ เต็งกวน และคณะ. (2566). การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้อังกฤษของครูอาจารย์โรงเรียนเหล่าสายวิทยาการกองทัพบก. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9(1), 281-292.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2565). รายงานการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2565. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ.ฟ้าเมืองไทย).
- Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques. (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Somtawil, D. (2007). English language teaching dilemma in Thailand. Kasetsart Educational Review (Thailand), 22(2007), 53-59.
- Wongsothorn, A. et al. (2002). English Language Teaching in Thailand Today. Asia Pacific Journal of Education, 22(2), 107-116.

การสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการจัดการการสื่อสารในการขับเคลื่อนเทศบาลสู่องค์กรดิจิทัล*

CREATING BEST PRACTICES OF COMMUNICATION MANAGEMENT TO DRIVE THE MUNICIPALITY TOWARDS THE DIGITAL ORGANIZATION

อังคณา ปิยสิริ*, วิทยาธร ท่อแก้ว, กมลรัฐ อินทรทัศน์, พรปภัสสร ปริญชาญกุล

Angkana Pariyasiri*, Wittayatorn Tokeaw, Kamolrat Intaratat, Pornpatsorn Princhankol

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: angkana6422@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสารแนวความคิดและนโยบายในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล 2) การสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการวางแผนการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล 3) การสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการดำเนินการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล และ 4) การสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการประเมินผลการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี 1) การศึกษาเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการวิเคราะห์โปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่าง กลุ่ม 1 บุคลากรของเทศบาลเมืองแม่เหิยะ จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลเมืองตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เทศบาลเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรและเทศบาลเมืองพิจิตรมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 850 คน มีกลุ่มตัวอย่าง 265 คน กลุ่ม 2 ประชาชน จำนวน 73,138 คน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลโดย สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารเทศบาล รวม 40 คน ตั้งแต่เดือน มีนาคม 2567 - มีนาคม 2568 ผลการวิจัยพบว่า 1) วิธีปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสารแนวความคิดและนโยบายในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาลมีการสื่อสารที่เป็นระบบจากผู้นำเทศบาลสู่บุคลากรและประชาชน 2) วิธีการปฏิบัติที่ดีด้านการวางแผนการสื่อสารเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน วางกลยุทธ์เพื่อสร้างการรับรู้ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีของบุคลากรและประชาชน 3) วิธีการปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสารใช้ช่องทางสื่อที่หลากหลาย และการออกแบบเนื้อหาที่เข้าใจง่าย และ 4) วิธีการปฏิบัติที่ดีด้านการประเมินผลการสื่อสารมีการวัดผลด้านความรู้ ทักษะ และความพึงพอใจบุคลากรและประชาชน

คำสำคัญ: แนวปฏิบัติที่ดี, กระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล, เทศบาลดิจิทัล, การสื่อสารท้องถิ่น, การประเมินผลการสื่อสาร

Abstract

This research aimed to study 1) The development of best practices in communicating concepts and policies to drive municipalities toward digital organizations; 2) Best practices in communication planning to promote digital transformation within municipalities; 3) Best practices in communication implementation for advancing municipalities toward digital organizations; and 4) Best practices in

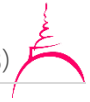
evaluating communication effectiveness in the municipal digital transformation process. This study employed a mixed-methods approach. 1) Quantitative data were collected through questionnaires from two sample groups, Group 1 consisted of 850 municipal personnel from Maehia Town Municipality (Chiang Mai Province), Takli Town Municipality (Nakhon Sawan Province), Phichit Town Municipality (Phichit Province), and Phibun Mangsahan Town Municipality (Ubon Ratchathani Province), with a sample size of 265 respondents, Group 2 consisted of 73,138 citizens from the same municipalities. 2) Qualitative data was obtained through in-depth interviews with 40 key informants, including municipal executives and digital municipal task forces, conducted between March 2024 and March 2025. The research findings revealed that 1) Best practices in communicating concepts and policies involved a systematic flow of communication from organizational leaders to staff and citizens, emphasizing top-down, cross-functional, and citizen-to-government communication; 2) Best practices in communication planning involved clearly defined goals and strategies to enhance awareness, adjust attitudes, and promote the adoption of digital technology among personnel and citizens; 3) Best practices in communication implementation utilized diverse media channels, community activities, and the design of accessible, easily understood content; and 4) best practices in communication evaluation included the measurement of knowledge, attitudes, behaviors, and satisfaction levels among both personnel and citizens.

Keywords: Best Practices, Digital Transformation Process, Digital Municipality, Local Communication, Communication Evaluation

บทนำ

การสื่อสารที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจ เสริมสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจที่ดีต่อกัน และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะในยุคของข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (มยุรินทร์ มากคง และคณะ, 2563) การสื่อสารต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายชัดเจน มีระบบที่สนับสนุนให้พนักงานเข้าใจวัตถุประสงค์ขององค์กร และร่วมมือในการพัฒนาองค์กรดิจิทัล (Kuhlmann, S. & Heuberger, M., 2023) แม้ประเทศไทยจะมีนโยบายและแผนระดับชาติที่ชัดเจนในการผลักดันภาครัฐสู่ยุคดิจิทัล เช่น แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570 และแผนปฏิบัติการกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570 ซึ่งเน้นการพัฒนาองค์กร บุคลากร และการให้บริการสาธารณะด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่การเปลี่ยนผ่านของเทศบาลสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลยังเผชิญปัญหาเชิงระบบหลายด้าน โดยเฉพาะการสื่อสารนโยบายและแนวคิดดิจิทัลที่ยังขาดแนวปฏิบัติที่ดีและเป็นระบบ หน่วยงานเทศบาลซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุดกลับประสบปัญหาในการถ่ายทอดนโยบายดิจิทัลสู่การปฏิบัติ เช่น การขาดความเข้าใจร่วมในหมู่บุคลากร การสื่อสารที่กระจัดกระจาย และการต่อต้านจากผู้ที่คุ้นชินกับระบบเดิม จากข้อมูลของสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (สรอ.) ยังชี้ให้เห็นว่าภาครัฐขาดการบูรณาการระบบ ขาดงบประมาณ บุคลากรขาดทักษะและไม่ตระหนักถึงความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การนำนโยบายดิจิทัลไปสู่การปฏิบัติของเทศบาลยังไม่เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์, 2560)

ในยุคการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยี รัฐบาลไทยและกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดนโยบายขับเคลื่อน “องค์กรดิจิทัล” เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อน และตอบสนองประชาชนอย่างโปร่งใส โดยรวมอยู่ในแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570 ซึ่งเน้นบริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) และส่งเสริม

การมีส่วนร่วมของประชาชน (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2566) กระทรวงมหาดไทยได้จัดทำแผนปฏิบัติการดิจิทัล พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2565 และต่อเนื่องถึง พ.ศ. 2570 โดยสนับสนุน อปท. ใช้เทคโนโลยีในระบบบริการ เช่น e-Saraban, ภาษีออนไลน์ และการร้องเรียนดิจิทัล (กระทรวงมหาดไทย, 2566) แผนดังกล่าวตั้งเป้าให้บริการรัฐออนไลน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 และประชาชนพึงพอใจไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ภายในปี พ.ศ. 2570 (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2566) พร้อมทั้งพัฒนาทักษะดิจิทัลบุคลากรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์อัจฉริยะทั่วประเทศ (กระทรวงมหาดไทย, 2566) อย่างไรก็ตาม ระดับเทศบาลยังเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณ ศักยภาพ และการนำเทคโนโลยีไปใช้ การพัฒนาเทศบาลสู่ความเป็นองค์กรดิจิทัลมีความสำคัญต่อการยกระดับระบบราชการท้องถิ่นให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัล โดยยึดหลักการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เป็นแนวทางหลัก เทศบาลต้องปรับจากการบริหารแบบดั้งเดิมไปสู่การใช้เทคโนโลยีในการให้บริการและบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มความโปร่งใส ลดขั้นตอน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชันและระบบตอบรับอัตโนมัติ นอกจากนี้เทศบาลยังสามารถนำข้อมูลจากระบบดิจิทัลมาวิเคราะห์และปรับปรุงบริการให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม เทศบาลดิจิทัลจึงหมายถึงการยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส และพัฒนาการบริหารท้องถิ่นให้ทันสมัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการจัดการการสื่อสารในเทศบาลที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ เทศบาลเมืองแม่เหิยะ จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลเมืองตากลิ จังหวัดนครสวรรค์ เทศบาลเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งสามารถนำแนวนโยบายดิจิทัลไปใช้จริงได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างนโยบายระดับชาติกับการปฏิบัติในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะปัญหาด้านการสื่อสารเพื่อพัฒนาแนวทางที่สามารถยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสารแนวความคิดและนโยบายในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล
2. วิธีการปฏิบัติที่ดีด้านการวางแผนการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัล
3. วิธีการปฏิบัติที่ดีด้านการดำเนินการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล
4. เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติที่ดีด้านการประเมินผลการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการจัดการการสื่อสารในการขับเคลื่อนเทศบาลสู่องค์กรดิจิทัลเป็นการวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีแผนคู่ขนาน (Convergent Parallel Design) คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่เหิยะ จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลเมืองตากลิ จังหวัดนครสวรรค์ เทศบาลเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ 1) ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองแม่เหิยะ จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลเมืองตากลิ จังหวัดนครสวรรค์ เทศบาลเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยกลุ่มประชากรเป้าหมาย คือ ประชาชนจำนวน 73,138 คน มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 382 คน 2) พนักงานและลูกจ้างของเทศบาล ทั้ง 4 แห่ง จำนวน 850 คน มีกลุ่มตัวอย่าง 265 คน สุ่มแบบโควตาตามสัดส่วน โดยตารางสุ่มของ (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

2. ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับจัดการการสื่อสารนโยบายเพื่อการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล จำนวน 40 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารเทศบาล จำนวนแต่ละ 1 คน รวม 4 คน 2) ปลัดเทศบาล หรือผู้อำนวยการกอง/สำนัก จำนวนแต่ละ 2 คน รวม 8 คน 3) เจ้าหน้าที่คณะทำงานเทศบาลดิจิทัล ซึ่งเป็นทีมพิเศษในการสื่อสารเพื่อการผลักดันสู่การปฏิบัติ จำนวนแต่ละ 2 คน รวม 8 คน 4) พนักงานระดับปฏิบัติการของเทศบาลจำนวนแต่ละ 5 คน 5) สมาชิกสภาเทศบาล จำนวนแต่ละ 2 คน รวม 8 คน และ 6) ตัวแทนชุมชน จำนวนแต่ละ 2 คน รวม 8 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง Semi-structured Interview Form) ยกร่างจากการทบทวนวรรณกรรมและออกแบบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม และดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยมีพิจารณาความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านมีลักษณะที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหา วิธีวิทยา และบริบทจริงของเทศบาล ท่านแรกเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งมีความเข้าใจบริบทของเทศบาลและแนวทางขับเคลื่อนสู่องค์กรดิจิทัล ท่านที่สองเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิธีวิทยาการวิจัย มีบทบาทสำคัญในการกลั่นกรองคุณภาพของข้อคำถามให้ตรงตามหลักวิชาการ ส่วนท่านที่สามมีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารหรือเทคโนโลยีดิจิทัลในภาครัฐ มาให้คำแนะนำโดยตรวจสอบความสอดคล้องของแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (I-CVI) เป็นเกณฑ์การตัดสิน ผลการประเมินพบว่าแบบสอบถามส่วนใหญ่มี I-CVI = 1.00 ซึ่งถือว่า “ผ่านเกณฑ์” ตามเกณฑ์ของ (Lynn, M., 1986) ส่วนข้อที่ได้ I-CVI ต่ำกว่านี้ จะได้รับการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยแบบสอบถามออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม Google Form ซึ่งเป็นวิธีการที่มีความสะดวก ประหยัดเวลา และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง โดยเฉพาะในบริบทของเทศบาลที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอยู่แล้ว

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์ล่วงหน้าเพื่ออธิบายและแจ้งวัตถุประสงค์ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความครบถ้วนของข้อมูล ประกอบด้วย สามแนวทาง ได้แก่ 1) การตรวจสอบด้านข้อมูล โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ภายในหน่วยงานเดียวกันว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ 2) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่เก็บโดยผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัย เพื่อพิจารณาความแตกต่างของข้อมูล และ 3) การตรวจสอบด้านวิธีการ โดยนำข้อมูลจากการถอดเทปสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ร่วมกับบันทึกภาคสนามและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินความสมบูรณ์และความสอดคล้องของเนื้อหา (นันทะ บุตรน้อย และคณะ, 2567)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติ ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเรียบเรียง จัดกลุ่ม โดยแบ่งแยกกลุ่มข้อมูลตามตัวแปรและประเด็นหลักที่ศึกษา คัดเลือกข้อมูลโดยตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป นำข้อมูลที่ได้นำมาสร้างข้อสรุปตีความตามประเด็นหลักที่ศึกษาตามแต่ละข้อของวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยความคิดเห็นประชาชน ผลการวิจัยความคิดเห็นประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 383 คน ซึ่งผลการวิจัย มีดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงเพศผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	115	30.03
หญิง	268	69.97
รวม	383	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 69.97 ขณะที่เพศชาย มีจำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 30.03

ตารางที่ 2 สรุปความเห็นประชาชนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

หัวข้อ	ความเห็นต่อการปฏิบัติที่ดี
1. การสร้างวิถีปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสารแนวความคิดและนโยบายในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล	ผู้ตอบแบบสอบถามเคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัล และ 90% ของผู้ที่รับรู้ข้อมูลนั้นเข้าใจเนื้อหา มีเพียง 70% เท่านั้นที่เคยรับรู้เกี่ยวกับแพลตฟอร์มของเทศบาล และ 85.38% เห็นด้วยกับแพลตฟอร์ม แสดงว่าการสื่อสารแนวคิดและนโยบายโดยรวมมีประสิทธิภาพในด้านความเข้าใจ
2. การปฏิบัติที่ดีด้านการวางแผนการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล	ผู้ตอบแบบสอบถามใช้มากที่สุดคือ Facebook (60.05%) รองลงมา คือ Line (50.13%) และ Website (30.03%) ดังนั้น การวางแผนการสื่อสารควรให้ความสำคัญกับการใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียเป็นหลัก
3. การปฏิบัติที่ดีด้านการดำเนินการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล	ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าควรเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่าน Facebook (69.97%) และ Line (60.05%) มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับช่องทางการเปิดรับข้อมูล การดำเนินการสื่อสารที่ดีจึงควรเน้นการสร้างเนื้อหาที่สม่ำเสมอและมีคุณภาพบน
4. การปฏิบัติที่ดีด้านการประเมินผลการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล	ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในระดับมากที่สุด (30.03%) และมาก (50.13%) ซึ่งบ่งชี้ว่าการสื่อสารมีประสิทธิภาพในระดับความพึงพอใจโดยรวม

ผลการวิจัยความคิดเห็นพนักงานเทศบาล ผลการวิจัยจากแบบสอบถามพนักงานเทศบาลบริบท พื้นที่ศึกษา 4 แห่ง มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 268 คน และผลการวิจัย มีดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงเพศผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน	ร้อยละ (%)
ชาย	100	37.3
หญิง	168	62.7
รวม	268	100

พนักงานเทศบาลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.7 ขณะที่พนักงานเพศชายมีร้อยละ 37.3

ตารางที่ 4 สรุปความเห็นพนักงานเทศบาลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

หัวข้อ	ความเห็นต่อการปฏิบัติที่ดี
1. การสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสารแนวความคิดและนโยบายในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล	การสื่อสารแนวคิดและนโยบายเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัล โดยพนักงานเทศบาลส่วนใหญ่ (36.9%) เห็นด้วยค่อนข้างมากกว่าผู้บังคับบัญชาได้สื่อสารนโยบาย แผนกลยุทธ์ หรือเป้าหมายการขับเคลื่อนองค์กรเทศบาลดิจิทัลให้ทราบชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารนโยบายมีแนวโน้มที่ดี แต่ยังมีโอกาสในการปรับปรุงให้พนักงานเห็นด้วยในระดับ "มาก" มากขึ้น
2. การปฏิบัติที่ดีด้านการวางแผนการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล	การวางแผนการสื่อสารที่ดีควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเปิดรับความคิดเห็น พบว่า 37.7% ของพนักงานเห็นด้วยค่อนข้างมากกว่าหน่วยงานมีการปรึกษาร่วมกันในการนำนโยบายองค์กรดิจิทัลไปปฏิบัติ และอีก 35.8% เห็นด้วยมาก
3. การปฏิบัติที่ดีด้านการดำเนินการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล	การดำเนินการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควรใช้ช่องทางที่หลากหลายและเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยน ช่องทางการสื่อสารที่ได้รับความนิยมสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ Line ส่วนตัว (70.5%), โทรศัพท์ (55.6%), Facebook (53.4%), เพื่อนร่วมงาน (58.2%), และการจัดประชุม (45.5%) สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการสื่อสารควรใช้ช่องทางเหล่านี้เป็นหลักเพื่อเข้าถึงพนักงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การปฏิบัติที่ดีด้านการประเมินผลการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล	การประเมินผลการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ. 31.3% ของพนักงานเห็นด้วยค่อนข้างมากกว่าหน่วยงานมีการจัดประชุมเพื่อกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลสม่ำเสมอ และ 24.3% เห็นด้วยมาก

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาการสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสารแนวความคิดและนโยบายในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล

การวิจัยพบว่า การสื่อสารแนวความคิดและนโยบายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเทศบาลสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล โดยมีแรงผลักดันจากระดับรัฐบาล เช่น แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2566 - 2570 และระดับองค์กร เช่น แผนปฏิบัติการดิจิทัลของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2563 - 2565 รวมถึงแรงผลักดันจากประชาชนที่ต้องการบริการที่โปร่งใสและสะดวกรวดเร็วผ่านเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ยังมีอุปสรรค เช่น การเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้สูงอายุและผู้มีรายได้น้อย ความไม่พร้อมของบุคลากร และการขาดบุคลากรด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้บางกลุ่มยังเข้าไม่ถึงข้อมูลและบริการดิจิทัล ประชาชนต้องการบริการที่ลดขั้นตอน เช่น การชำระค่าธรรมเนียมออนไลน์ และติดตามเรื่องผ่านแพลตฟอร์ม การสร้างแนวปฏิบัติที่ดีควรรวมถึงการสนับสนุนจากผู้บริหาร การพัฒนาทักษะบุคลากร และการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม โดยเทศบาลที่ประสบความสำเร็จ เช่น เทศบาลเมืองแม่เหิยะ เทศบาลเมืองตากลิ เทศบาลเมืองพิจิตร และเทศบาลเมืองพิบูลมั่งสาหาร ได้แสดงให้เห็นว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และสร้างการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาวิธีการปฏิบัติที่ดีด้านการวางแผนการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล

ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนการสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเทศบาลสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล โดยมีแนวปฏิบัติหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) การให้ความรู้ เทศบาลควรใช้ช่องทางหลากหลาย ออกแบบสารให้เข้าใจง่าย จัดอบรมและสร้างคู่มือประชาชน เช่น เทศบาลแม่เหิยะและตากลิทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการดิจิทัลได้สะดวก 2) การปรับตัวคนคิด ต้องสร้างความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับเทคโนโลยีแก่บุคลากรและประชาชน ผ่านกิจกรรมเวทีเสวนา การทดลองใช้เทคโนโลยี และการนำเสนอกรณีศึกษาที่ช่วยลดแรงต้าน เช่น การจัดกิจกรรม "Smart City Showcase" ของเทศบาลแม่เหิยะ 3) การพัฒนาทักษะ เทศบาลควรจัดอบรมการใช้ระบบสารสนเทศ ความปลอดภัยทางไซเบอร์

และพัฒนาเนื้อหาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น อบรมสมาร์โฟนสำหรับผู้สูงอายุ หรือเทคโนโลยีขั้นสูงสำหรับบุคลากร เช่น กรณีเทศบาลพิบูลมังสาหาร 4) การจูงใจ เช่น การมอบรางวัลแก่บุคลากรและประชาชนที่สนับสนุนระบบดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม 5) การสร้างการยอมรับนวัตกรรม โดยใช้ต้นแบบบริการดิจิทัลให้ประชาชนได้ทดลองใช้งานจริง เช่น ระบบแจ้งเรื่องออนไลน์ ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นและนำไปสู่การขยายการใช้งานในวงกว้างอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาวិธีการปฏิบัติที่ดีด้านการดำเนินการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาลต้องมีความเป็นระบบ โดยเริ่มจาก 1) การจัดโครงสร้างทีมสื่อสาร เทศบาลควรจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจที่รวมฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายไอที และตัวแทนชุมชน เพื่อร่วมวางแผนและเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ เช่น เว็บไซต์, Facebook IG และกิจกรรมประชาคม ตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ เทศบาลเมืองแม่เหียะ และตาสลี 2) การออกแบบเนื้อหาสื่อสาร ควรใช้แนวทางออกแบบสารให้เข้าใจง่าย ดึงดูด และนำไปใช้ได้จริง เช่น อินโฟกราฟิก วิดีโอ และการบอกกล่าวเรื่องราว (Storytelling) เพื่ออธิบายบริการดิจิทัลที่ช่วยลดขั้นตอน เพิ่มความโปร่งใส และตอบสนองประชาชนได้รวดเร็ว เช่น การลดเวลารอคิวหรือการชำระเงินออนไลน์ 3) การเลือกใช้สื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย โดยสื่อดิจิทัล เช่น Facebook และ LINE เหมาะกับกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ส่วนสื่อออฟไลน์ เช่น วิทยุชุมชนและป้ายประชาสัมพันธ์ยังจำเป็นต่อกลุ่มผู้สูงอายุ การจัดเวทีทดลองใช้งานช่วยเพิ่มการยอมรับและการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 4 ผลการศึกษาวิธีการปฏิบัติที่ดีด้านการประเมินผลการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลของเทศบาล

ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลการสื่อสารเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้เทศบาลปรับปรุงการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรดิจิทัล โดยมี 4 แนวปฏิบัติหลัก ได้แก่ 1) การประเมินความรู้ เทศบาลต้องตรวจสอบระดับความเข้าใจของบุคลากรและประชาชนต่อแนวทางดิจิทัล ผ่านแบบสอบถาม แบบทดสอบ และการสัมภาษณ์ โดยการอบรมพร้อมทดสอบก่อน-หลัง เช่น กรณีเทศบาลแม่เหียะและพิบูลมังสาหาร ช่วยวัดผลได้ชัดเจน 2) การประเมินทัศนคติ เพื่อสำรวจความยอมรับและความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี โดยจัดกิจกรรมพูดคุย รับฟังความคิดเห็น และนำเสนอกรณีศึกษาความสำเร็จ เช่น เทศบาลตาสลีใช้เรื่องราวเชิงบวกเพื่อลดความกังวลของผู้สูงอายุ 3) การประเมินพฤติกรรม มุ่งวัดการใช้งานจริง เช่น การยื่นคำร้องออนไลน์ หรือการใช้แอปของทางเทศบาล เทศบาลพิบูลมังสาหารวิเคราะห์ข้อมูลการใช้งานเว็บไซต์และจัดอบรมแบบเฉพาะกลุ่ม เพื่อเพิ่มอัตราการใช้งานดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การประเมินความพึงพอใจ ซึ่งใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์หลังการใช้บริการดิจิทัล เช่น เทศบาลแม่เหียะติดตามความเห็นประชาชนและนำไปปรับปรุงบริการ ส่งผลให้เพิ่มความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วมในระยะยาว

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสาร การสื่อสารแนวความคิดและนโยบายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการขับเคลื่อนเทศบาลสู่องค์กรดิจิทัล โดยต้องอาศัยนโยบายระดับชาติ เช่น แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570 และแผนดิจิทัลของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2565 ที่กำหนดทิศทางและทรัพยากรอย่างชัดเจน (กระทรวงมหาดไทย, 2566) รวมถึงแนวทางจาก (European Commission, 2023) ที่เน้นการจัดงบประมาณเพื่อสร้างเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน จากนโยบายระดับบน องค์กรต้องถ่ายทอดสู่ภายในผ่านการวางกลยุทธ์และการสื่อสาร โดยผู้นำองค์กรมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเข้าใจและพร้อมเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นิชาวดี ตานีเหิง และวิทยากร ท่อแก้ว ว่าผู้นำที่มีสมรรถนะการสื่อสารสามารถลดแรง

ด้านและสร้างความเชื่อมั่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิชาวดี ตานีเหิง และวิทยาธร ท่อแก้ว, 2560) และยังตรงกับข้อเสนอของ ศุภกิตต์ พุฒลา และศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม ที่ระบุว่า ผู้นำและผู้บริหารคือปัจจัยหลักของการเปลี่ยนผ่านดิจิทัล อย่างไรก็ตาม องค์การยังเผชิญแรงต้านจากบุคลากรที่ขาดทักษะและความมั่นใจ (ศุภกิตต์ พุฒลา และศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม, 2566) ซึ่ง Deep, G. ชี้ว่าส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กรในด้านการมีส่วนร่วมและความคิดสร้างสรรค์ที่จำเป็นต่อการปรับตัวในยุคดิจิทัล (Deep, G., 2023)

2. การวางแผนการสื่อสาร การวางแผนการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัลต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบครอบคลุมทั้งการให้ความรู้ การปรับทัศนคติ การพัฒนาทักษะ การจูงใจ และการสร้างการยอมรับนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านอย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้ชี้ว่า ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี การสนับสนุนจากผู้บริหาร และการจัดการข้อมูล ถือเป็นหัวใจของการวางแผนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Alshurideh, M. et AL. ที่ชี้ว่าความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลขึ้นอยู่กับระบบสารสนเทศที่พร้อมใช้และการบริหารความเสี่ยงด้านข้อมูลอย่างเหมาะสม โดยองค์กรที่สามารถบูรณาการเทคโนโลยีกับแผนกลยุทธ์การสื่อสารได้ดี จะสามารถลดอุปสรรคและเร่งกระบวนการเปลี่ยนผ่านได้ (Alshurideh, M. et AL. , 2021) ในทำนองเดียวกัน กรณีศึกษาต่างประเทศอย่าง Rocket. C. พบว่า การวางแผนการสื่อสารดิจิทัลที่ประสบความสำเร็จต้องเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับแผนการพัฒนาเทคโนโลยีขององค์กร การบริหารจัดการงบประมาณที่เหมาะสม และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในทุกระดับ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องระหว่างกลยุทธ์เทคโนโลยีและการสื่อสารภายในองค์กร (Rocket, C., 2024)

3. การดำเนินการสื่อสาร การดำเนินการสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนเทศบาลสู่องค์กรดิจิทัล โดยต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลัก ได้แก่ การจัดโครงสร้างองค์กร การออกแบบเนื้อหา และการเลือกใช้สื่อ ซึ่งต้องสอดคล้องกับบริบทประชาชนในแต่ละพื้นที่ งานวิจัยพบว่า เทศบาลที่ประสบความสำเร็จ เช่น เทศบาลเมืองแม่เหิยะและตาสลี มีการตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจด้านดิจิทัล แบ่งบทบาทฝ่ายประชาสัมพันธ์ ไอที และตัวแทนชุมชนอย่างมีระบบสอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภกิตต์ พุฒลา และศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม ที่ชี้ว่า โครงสร้างและทีมงานเฉพาะด้านช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากกว่าการบริหารแบบรวมศูนย์ (ศุภกิตต์ พุฒลา และศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม, 2566) ด้านเนื้อหา งานวิจัยเสนอการใช้ Storytelling, Infographic และ Visual Explanation เพื่ออธิบายบริการดิจิทัลให้เข้าถึงความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ Wertime, K. & Fenwick, I. ที่ชี้ว่าอิสรภาพของสื่อดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลจากหลายช่องทางอย่างไม่จำกัด สุดท้าย ด้านการเลือกใช้สื่อ (Wertime, K. & Fenwick, I., 2008) งานวิจัยเห็นพ้องกับแนวทางของ ที่เสนอให้พัฒนาสื่อดิจิทัลให้เข้าถึงได้สำหรับทุกกลุ่มรวมถึงผู้สูงอายุและผู้มีข้อจำกัดทางร่างกาย เพื่อสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลและบริการดิจิทัล

4. การประเมินผลการสื่อสาร การประเมินผลการสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเทศบาลสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล โดยกรอบแนวคิด KAP (Knowledge-Attitude-Behavior) ช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสื่อสารอย่างเป็นระบบ งานวิจัยชี้ว่า การประเมินครอบคลุม 4 ด้านหลัก ได้แก่ ความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และความพึงพอใจ การประเมินความรู้ควรใช้เครื่องมือที่สะท้อนจุดอ่อนของการสื่อสาร เช่น แบบสอบถามก่อนและหลังอบรม (ศุภกิตต์ พุฒลา และศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม, 2566) ด้านทัศนคติ การสำรวจความคิดเห็นเชิงข้อกังวล เช่น ความไม่มั่นใจของผู้สูงอายุ ซึ่งต้องใช้การสื่อสารสร้างความเชื่อมั่น (สุภาภรณ์ สีสุพรรณ และอจิราภัส เพียรขุนทด, 2564) ส่วนการประเมินพฤติกรรมควรใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น จำนวนผู้ใช้ระบบออนไลน์ ซึ่งช่วยพัฒนาบริการได้ตรงจุด (องค์กรดิจิทัล ขอนแก่น, 2565) และสุดท้าย ความพึงพอใจควรวัดด้วยระบบ CSAT เพื่อสะท้อนประสบการณ์ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพลเมืองดิจิทัลที่ส่งเสริมบทบาทเชิงรุกของประชาชนในประชาธิปไตยยุคใหม่ (ISIKLI, S., 2015)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า จากผลการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ สามารถสรุปได้อย่างเด่นชัดว่า หนึ่งในอุปสรรคสำคัญต่อการขับเคลื่อนเทศบาลไปสู่องค์กรดิจิทัล คือ "ช่องว่างของการสื่อสาร" ซึ่งช่องว่างนี้มีได้เป็นเพียงข้อบกพร่องในการถ่ายทอดข้อมูลระหว่างหน่วยงานหรือกลุ่มเป้าหมาย แต่ยังไม่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลในด้านการรับรู้ ความเข้าใจ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงระดับของการมีส่วนร่วมของทั้งบุคลากรภายในเทศบาลและประชาชนทั่วไป อันส่งผลกระทบต่อความพร้อมในการปรับตัวและการยอมรับการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยจึงเสนอแนวทางสำคัญในการลดช่องว่างดังกล่าวผ่านการพัฒนาตัวแบบการสื่อสารที่เรียกว่า "ANGKANA Model" ซึ่งออกแบบมาให้เป็นกรอบแนวคิดเชิงระบบ (systemic framework) ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับปฏิบัติการ ตัวแบบนี้ได้ถูกรวบรวมและสังเคราะห์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการศึกษาทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวแบบการสื่อสาร "ANGKANA Model" จะใช้เป็นกรอบแนวทางอธิบายการปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสาร ประกอบด้วย 1) Awareness การสร้างการรับรู้ผ่านสายการสื่อสารที่ชัดเจนจากฝ่ายบริหารถึงประชาชนทั่วไป 2) Network การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อเสริมศักยภาพด้านเทคโนโลยีและลดข้อจำกัดทรัพยากร 3) Guidance การจัดอบรม ให้คำปรึกษา และตั้งพี่เลี้ยงเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านของบุคลากร 4) Knowledge Sharing การแบ่งปันประสบการณ์ภายในและเปิดเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วม 5) Accessibility การออกแบบระบบบริการให้ใช้งานง่าย รองรับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เช่น ผู้สูงอายุ 6) Notification ระบบแจ้งเตือนที่ตรงเวลาและตรงประเด็นช่วยลดภาระงานและเพิ่มความไว้วางใจ 7) Assessment การประเมินผลจากข้อมูลจริงเพื่อปรับปรุงบริการอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบการสื่อสาร ANGKANA Model กับการสร้างวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการจัดการ
การสื่อสารในการขับเคลื่อนเทศบาลสู่องค์กรดิจิทัล

ตัวแบบการสื่อสาร ANGKANA Model เป็นกรอบแนวคิดด้านการสื่อสารที่ถือเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) สำหรับเทศบาลในการบริหารจัดการการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ตัวแบบนี้เป็นผลจากกระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่สะท้อนข้อมูลอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านพฤติกรรมการสื่อสาร ปัจจัยเกื้อหนุน อุปสรรค และแนวทางที่ประสบผลสำเร็จโดยครอบคลุมตั้งแต่การสร้างการรับรู้ไปจนถึงการประเมินผล แต่ละองค์ประกอบได้รับการออกแบบมาเพื่อแก้ไขช่องว่างของการสื่อสารที่มักเป็นปัญหาในองค์กรภาครัฐโดยเฉพาะเรื่องความเข้าใจการเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วม

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้ศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนเทศบาลสู่องค์กรดิจิทัล โดยครอบคลุมการสื่อสารแนวคิดและนโยบาย การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล พบว่าการขับเคลื่อนต้องเริ่มจากนโยบายระดับชาติที่ชัดเจน สนับสนุนงบประมาณและแนวทางปฏิบัติ เทศบาลควรกำหนดนโยบายการสื่อสารดิจิทัล ส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมผ่านเวทีชุมชน แอปแสดงความคิดเห็น และพัฒนาทักษะดิจิทัลให้บุคลากรควบคู่กับการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านไอที ในทางปฏิบัติ ควรมีแผนปฏิบัติการพร้อมเป้าหมาย ตัวชี้วัด และทีมงานเฉพาะกิจที่มีตัวแทนจากหลายภาคส่วนรวมถึงการทดลองระบบนำร่องในพื้นที่ย่อยก่อนขยายผลทั่วเทศบาล สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยี เช่น ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร และพฤติกรรมประชาชนพร้อมขยายการศึกษาสู่เทศบาลขนาดเล็ก และใช้แบบสอบถามมาตรฐานในหลายพื้นที่เพื่อประเมินการรับรู้ ทักษะ ความพึงพอใจ และพฤติกรรมเพื่อพัฒนาเทศบาลดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2566). แผนปฏิบัติการดิจิทัล พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- นันทะ บุตรน้อย และคณะ. (2567). การตรวจสอบสามเฝ้าในการวิจัยทางสังคมศาสตร์. วารสารมติเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(6), 1185.
- นิชาวดี ตานีเห็ง และวิทยธร ท่อแก้ว. (2560). การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มยุรินทร์ มากคง และคณะ. (2563). การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหนี้เสียคลองสีว่าพาสวัสดิ์ จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 4(3), 79-98.
- ศุภกิตต์ พุฒลา และศิริศักดิ์ เหล่าจันทร์. (2566). ปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงองค์กรสู่ท้องถิ่นดิจิทัล. วารสาร Gjournal-KSU, 10(2), 1-15.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2566). แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล.
- สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์. (2560). รายงานประจำปี 2560 สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (EGA). เรียกใช้เมื่อ 3 เมษายน 2568 จาก <https://www.dga.or.th/wp-content/uploads/2021/03/รายงานประจำปี-2560.pdf>

- สุภาภรณ์ สีสพรรณ และอจิรภาส เพียรขุนทด. (2564). วัฒนธรรมปรับตัวเพื่อไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล. วารสาร ร้อยแก่นสารศึกษา, 7(8), 246-264.
- องค์กรดิจิทัล ขอนแก่น. (2565). แนวทางการบริหารจัดการเทศบาลดิจิทัล. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Alshurideh, M. et Al. (2021). Digital transformation metrics: Conceptual view. *Journal of Management Information and Decision Sciences*, 24(7), 1-18.
- Deep, G. (2023). Digital transformation's impact on organizational culture. *International Journal of Science and Research Archive*, 10(0), 396-401.
- European Commission. (2023). Digital transformation for regional and local public administrations. Retrieved April 15, 2025, from https://reform-support.ec.europa.eu/digital-transformation-regional-and-local-public-administrations_en
- IŞIKLI, Ş. (2015). Digital citizenship: An actual contribution to theory of participatory democracy. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 6(18), 22-37.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Journal of Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Kuhlmann, S. & Heuberger, M. (2023). Leadership, culture, and communication in the digital era. *Journal of Organizational Development*, 29(4), 150-168.
- Lynn, M. (1986). Determination and quantification of content validity. *Nursing Research*, 35(6), 382-386.
- Rocket, C. (2024). 10 steps to accelerate digital transformation in government. Retrieved April 17, 2025, from <https://www.rocket.chat/blog/digital-transformation-in-government>
- Wertime, K. & Fenwick, I. (2008). *Digital marketing: The essential guide to new media & digital marketing*. Singapore: Wiley.

การศึกษาภาวะผู้นำของตัวละครเอก “รีน” ในนวนิยายเรื่องทุ่งมหาราช
ตามทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง*
A STUDY OF LEADERSHIP CHARACTERISTICS OF
THE MAIN CHARACTER “RUEN” IN THE NOVEL “THUNG MAHARAJ”
ACCORDING TO TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP THEORY

ศรัญญา ขวัญทอง, ชนิกันต์ กู้เกียรติ*

Sarinya Khwanthong, Chanikant Kukeati*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, Chonburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: chanikant@buu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของตัวละครเอก “รีน” ในนวนิยายเรื่องทุ่งมหาราช เป็นวิธีวิจัยเอกสารโดยใช้ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของรัตติกาล จงวิศาล ที่สังเคราะห์จากแนวคิดของ Bass และ Avolio มาวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในตัวละครเอกและนำเสนอผลการศึกษากับวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ตัวละครเอก “รีน” มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงครบ 4 องค์ประกอบตามทฤษฎีของ Bass และ Avolio ได้แก่ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือภาวะผู้นำเชิงบารมี แสดงออกผ่านบุคลิกภาพภายนอกที่โดดเด่นและคุณลักษณะภายในที่กล้าหาญ มีน้ำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี เปิดเผย จริงใจ ซื่อตรง เสียสละเพื่อส่วนรวม มีอุดมการณ์ สามารถควบคุมอารมณ์และแก้ไขปัญหได้ดีในสถานการณ์วิกฤติ และมีคุณธรรมจริยธรรม จึงสร้างศรัทธาและเป็นแบบอย่างแก่คนในชุมชน 2) การสร้างแรงบันดาลใจ มีวิสัยทัศน์ชัดเจนและถ่ายทอดให้คนในชุมชนเข้าใจและมีความหวังถึงอนาคตที่ดีกว่า 3) การกระตุ้นทางปัญญา ส่งเสริมให้ชาวบ้านตระหนักรู้ถึงปัญหา พิจารณาทางเลือก และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และ 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ใส่ใจรับฟังปัญหาของแต่ละคนและให้คำปรึกษาที่เหมาะสมกับบุคคล แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมสามารถเป็นแหล่งข้อมูลอันมีค่าในการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมของตัวละครเอกรีนยังเป็นแบบอย่างของผู้นำท้องถิ่นที่สามารถปลุกจิตสำนึกและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างยั่งยืน เป็นแนวทางให้ผู้นำท้องถิ่นในปัจจุบันนำมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน และรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ทุ่งมหาราช, มาลัย ชูพินิจ, นวนิยายไทย

Abstract

This research aims to examine the leadership characteristics of the protagonist "Ruen" in Malai Chupinit's novel "Thung Maharaj" through the lens of transformational leadership theory. Employing a documentary research methodology, the study adopts the theoretical framework of

transformational leadership developed by Rattikorn Jongwisal, which synthesizes concepts from Bass and Avolio, to analyze the leadership traits embodied by the main character. The findings are presented through descriptive analysis. The results reveal that "Ruen" exhibits all four components of transformational leadership. First, idealized influence or charismatic leadership is manifested through Ruen's distinctive external personality and internal attributes- courage, generosity, interpersonal skills, openness, sincerity, honesty, selflessness, idealism, emotional control, effective crisis management, and moral integrity-qualities that inspire trust and serve as a role model for the community. Second, inspirational motivation is evident in Ruen's clear vision and his ability to communicate it effectively, encouraging hope and unity for a better future. Third, intellectual stimulation is shown through his promotion of critical thinking among villagers, encouraging them to identify problems, evaluate options, and participate in reasoned decision-making, thereby fostering long-term structural transformation within the community. Fourth, individualized consideration is demonstrated through his attentiveness to individuals' concerns and provision of personalized advice that aligns with their specific needs and capacities. The study underscores that literary works can serve as valuable sources for leadership studies. Ruen's leadership not only embodies the essence of transformational leadership but also serves as a representation of a local leader who can inspire consciousness, drive community change, and sustain social development. These findings provide a model for contemporary local leaders, emphasizing the importance of fostering community resilience, enhancing individual potential, and preserving local identity as critical foundations for sustainable national development.

Keywords: Transformational Leadership, Thung Maharat, Malai Choopinit, Thai Novel

บทนำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง กระบวนการ คุณลักษณะ หรือทักษะที่ทำให้ผู้นั้นสามารถนำผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้มีภาวะผู้นำไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งเป็นผู้บังคับบัญชาแต่สามารถแสดงภาวะผู้นำได้ ผู้นำมีความสำคัญต่อกลุ่มสังคม เพราะเมื่อนุชนอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม โดยมีผู้นำทำหน้าที่กำหนดทิศทาง ควบคุมทรัพยากร เป็นศูนย์กลางการตัดสินใจ และชี้นำทิศทางของกลุ่ม การตัดสินใจและการกระทำของผู้นำจะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อื่น ทุกสังคมต้องการผู้นำที่ดีมีความสามารถ ภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับผู้นำที่จะประสบความสำเร็จ ดังนั้น นักวิชาการจึงสนใจศึกษาเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับภาวะผู้นำเพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ในการสร้างผู้นำที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัยและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะผู้นำเกิดขึ้นในตะวันตกตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1940 และได้มีการพัฒนาเรื่อยมาในยุคปัจจุบันทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการนิยมนอย่างมาก คือ ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) รัตติกรณ์ จงวิศาล ได้กล่าวถึงทฤษฎีของ Bass และ Avolio ไว้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานและผู้ตาม โดยเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานและผู้ตามให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานและผู้ตามไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่มและขององค์การ เพื่อให้ประโยชน์แก่กลุ่มองค์การและสังคม (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556) ซึ่งกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ตามจะกระทำผ่านองค์ประกอบของพฤติกรรม 4 ประการ หรือที่เรียกว่า 4 I's (Four I's) คือ 1) การมีอิทธิพล

อย่างมีอุดมการณ์หรือภาวะผู้นำเชิงบารมี (Idealized Influence or Charisma Leadership: II or CL) 2) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation: IM) 3) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation: IS) และ 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration: IC) การศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอยู่เป็นจำนวนมากทั้งในประเทศและนานาชาติ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรซึ่งเป็นบุคคลจริงในสังคม อย่างไรก็ตาม การศึกษาในประเด็นดังกล่าวสามารถศึกษาผ่านวรรณกรรมได้เช่นเดียวกัน เช่น การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้นำในวรรณกรรมสามก๊ก (ธีรวัตร วุฒินานนท์ และสมบัติ กุสุมาลี, 2561) ทั้งนี้เนื่องจากวรรณกรรมโดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทนวนิยาย มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคมอย่างใกล้ชิดเพราะผู้เขียนมีบทบาททั้งเป็นผู้ผลิตวรรณกรรมและเป็นประชากรของสังคมที่อยู่ร่วมในยุคสมัยนั้น นวนิยายทำหน้าที่สะท้อนสังคมในแต่ละช่วงเวลานั้น ๆ ได้ทางหนึ่ง นวนิยายจึงผูกพันกับสังคมโดยโลกทัศน์ของผู้เขียนที่มีต่อสังคม (รีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2556)

นวนิยายเรื่องทุ่งมหาธาตุ (เรียบเรียง, 2539) เป็นผลงานของมาลัย ชูพินิจ ในนามปากกา “เรียบเรียง” นวนิยายเรื่องนี้ได้รับความนิยมและได้รับการยกย่องมาอย่างต่อเนื่อง ดังที่กรมศิลปากรได้คัดเลือกนวนิยายเรื่องนี้เป็น 1 ใน 9 เรื่องของวรรณกรรมยอดเยี่ยมในสมัยรัชกาลที่ 9 ตามแนวคิดศาสตร์พระราชา (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2562) อีกทั้ง ยังได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในหนังสือดีร้อยเล่มที่คนไทยควรอ่าน (วิทยากร เชียงกูล, 2543) ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช กล่าวถึงนวนิยายเรื่องนี้ว่า “นวนิยายเล่มนี้ช่วยเปิดโลกทัศน์และมโนทัศน์อย่างทีหนังสือน้อยเล่มในโลกนี้จะสามารถทำได้ ... ทุ่งมหาธาตุ คือ สปิริตของยุคสมัย (Zeitgeist) นำเสนอเลือดเนื้ออารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนความคิดความเชื่อและอุดมการณ์ให้เราสามารถสัมผัสจับต้องและร่วมรู้สึกได้ถึงความเป็นไปของยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่าน” (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2558)

ทุ่งมหาธาตุเป็นนวนิยายที่ถ่ายทอดการดำเนินชีวิต การก่อร่างสร้างตัว และการสร้างบ้านแปงเมืองของชาวบ้านตำบลคลองสวนหมาก จังหวัดกำแพงเพชร ผ่านตัวเอก คือ รื่น หรือภายหลังมีตำแหน่งเป็น ขุนนิคมบริบาล เป็นผู้นำของชาวบ้านคลองสวนหมาก (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นนครชุม) ตัวละครรื่นมีช่วงชีวิตอยู่ในปี พ.ศ. 2401 - 2493 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เดิมทีรื่นเป็นหนุ่มชาวบ้านผู้รักอิสระจากวังแวม เขาเดินทางค้าขายไปทั่วไม่ลงหลักปักฐานที่ใดจนมาพบรักกับสุดใจที่คลองสวนหมาก จึงตัดสินใจตั้งรกรากบนที่ทำกินของภรรยา คลองสวนหมากในสมัยนั้นมีสภาพเป็นบ้านป่า ผู้คนต้องเผชิญกับความยากลำบากนานับการทั้งภัยธรรมชาติจากไฟป่า และโรคไข้ทรพิษ น้ำท่วม ความอดอยากแร้นแค้น โจรผู้ร้าย และการหาผลประโยชน์จากนายทุนในการค้าไม้ แต่เขาสามารถนำพาชาวบ้านคลองสวนหมากให้ผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ จนบ้านป่าเปลี่ยนแปลงไปเป็นชุมชน พฤติกรรมดังกล่าวของตัวละครเอกรื่นสะท้อนให้เห็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัด และเป็นแบบอย่างให้ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สัมพันธ์กับบริบทของตนได้ นวนิยายเรื่องนี้จึงน่าสนใจศึกษาในด้านภาวะผู้นำของตัวละครเอกตามทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อีกทั้ง การวิจัยในประเด็นนี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยวรรณกรรมให้มีมุมมองที่กว้างขวางขึ้น และผู้สนใจสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของตนตลอดจนภาวะผู้นำขององค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของตัวละครเอก “รื่น” ในนวนิยายเรื่องทุ่งมหาธาตุ ประพันธ์โดยมาลัย ชูพินิจ ในนามปากกา เรียบเรียง ตามทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาภาวะผู้นำของตัวละครเอก “รีน” ในนวนิยายเรื่องทุ่งมหาราช ตามทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์กรอบแนวคิดการวิจัยจากหนังสือของรัตติกรณ์ จงวิศาล ซึ่งศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Bass และ Avolio (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556) ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) มีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่อง ทุ่งมหาราช และทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งปรากฏตาม ผลการวิจัย
2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในตัวละครเอก “รีน” จากนวนิยายเรื่องทุ่งมหาราช จากการตีความความหมายของข้อความ การระบุประเด็นสำคัญ การค้นหาความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูล ตามที่กำหนดในวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. ขั้นสรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ
4. ขั้นนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของตัวละครเอก “รีน” ในนวนิยายเรื่องทุ่งมหาราช ตามทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้ผลการวิจัยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือภาวะผู้นำเชิงบารมี (Idealized Influence or Charisma Leadership: II or CL) หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างสำหรับผู้ตามจึงเป็นที่ยกย่อง เคารพ ศรัทธา ไว้วางใจ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤติ มีศีลธรรมและมีจริยธรรมสูง หลีกเลียงที่จะใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่จะประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นและเพื่อประโยชน์ของกลุ่มหรือองค์การ แสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาด มีความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตนเอง มีความแน่วแน่ในอุดมการณ์ มีวิสัยทัศน์และแสดงความมั่นใจ สำหรับองค์ประกอบด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์นี้ เป็นองค์ประกอบแรกหรือองค์ประกอบพื้นฐานที่มีความสำคัญที่จะทำให้ผู้นำกลายเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

รีน ซึ่งต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นขุนนิคมบริบาลแห่งเมืองนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพดีทั้งภายนอกและภายใน เขามีรูปร่างสูงโปร่ง ดวงหน้าเกลี้ยงเกลา คิ้วดก ไหล่กว้าง ฟันขาว ทำให้โดดเด่นสะดุดตาแก่คนที่พบเห็นโดยทั่วไป ส่วนบุคลิกภาพภายในรีนเป็นคนกล้าหาญ มีน้ำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี เปิดเผย ซื่อตรง จริงใจ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ทำให้ได้รับความเอ็นดูจากผู้ใหญ่ ได้รับมิตรภาพจากคนวัยเดียวกัน และได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชน

รีนเป็นผู้มีอุดมการณ์แน่วแน่ในการที่จะพัฒนาชุมชนคลองสวนหมากให้เจริญและเหมาะสมแก่การอยู่อาศัยอย่างปลอดภัย รีนได้ถ่ายทอดวิสัยทัศน์นี้แก่ผู้ตามที่อยู่รอบตัวเขาได้รับรู้ อาทิ รีนพูดกับสุดใจภรรยาของเขาว่า

“ทุกครอบครัวและทุกคนในคลองใต้ได้อยู่และกินกันอย่างคนควรอยู่ไม่ใช่อย่างวัวอย่างควาย ... ข้าอธิษฐาน, สุดใจ, ขอให้ข้ามีน้ำใจเข้มแข็งเหมือนพะโป้ เก่งกล้าเหมือนพะโป้ เพราะจะได้พาพวกเราสู่คืนวันที่ดีกว่านี้”

รีนไม่ได้เพียงแค่คิดฝันแต่เขามุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนให้เจริญได้อย่างที่เขาตั้งใจ

นอกจากนี้ รีนยังสามารถควบคุมอารมณ์และแก้ไขปัญหาได้ดีเมื่ออยู่ในสถานการณ์วิกฤติ ดังเห็นได้จากหลายเหตุการณ์ในเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเหตุโจรปล้น ไฟป่า ฝิตาขระบาด น้ำท่วมใหญ่ ความอดอยาก หรือนายทุนเข้ามาครอบครองสัมปทานป่าไม้ ตัวอย่างเช่น สถานการณ์โจรปล้น ตอนที่รีนกำลังล่องเรือกลับบ้านพร้อมด้วย

ภรรยาลูกชาย และเพื่อนรุ่นน้อง ระหว่างทางพวกเขาพักเรืออยู่ริมตลิ่งมีโจรกลุ่มหนึ่งยังเข้าไปในเรือลำอื่นที่จอดเทียบอยู่ฝั่งตรงข้ามเพื่อจะปล้นทรัพย์ รื่นไม่รีรอที่จะช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้งที่ไม่รู้จักได้สำเร็จ เขายังเป็นโดนโจรคนหนึ่งตายและที่เหลือนหนีไป เหตุครั้งนั้นจึงแสดงให้เห็นว่านอกจากรินจะมีฝีมือในการต่อสู้แล้ว เขายังมีความกล้าหาญ มีสติที่จะควบคุมอารมณ์และสามารถแก้ไขปัญหาในสถานการณ์วิกฤติจนทำให้เหตุการณ์ดังกล่าวคลี่คลายไปได้ด้วยดี

หรือสถานการณ์ไฟไหม้ป่าที่ลุกลามเข้ามาใกล้หมู่บ้าน ชาวบ้านตื่นตกใจจึงมัวแต่คิดถึงทรัพย์สินและการเอาตัวรอด ส่วนรินพยายามพิจารณาหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขในเวลาอันจำกัดได้อย่างรวดเร็ว โดยเขาได้รวบรวมชาวบ้านทั้งหญิงชายและมอบหมายหน้าที่ให้แต่ละคนทำเพื่อป้องกันไม่ให้ไฟไหม้เข้ามาถึงหมู่บ้านจนหมู่บ้านรอดจากไฟป่าได้ เหตุการณ์นี้จึงแสดงให้เห็นภาวะผู้นำในการควบคุมอารมณ์และแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ฉุกเฉินในตัวรินได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าแม้จะอยู่ในสถานการณ์วิกฤติเพียงใดก็ตาม แต่รินก็ยังนึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เขาไม่ได้เพียงป้องกันบ้านของตัวเองแต่ยังทำให้ทั้งบ้านและทรัพย์สินของคนในหมู่บ้านปลอดภัย

รินเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบอาชีพ แม้ว่ารินจะมีอาชีพค้าไม้ แต่รินก็ไม่โลภ เขาเลือกตัดไม้ที่ได้ขนาดเท่านั้น ไม่บุกรุกถ่วงลำพื้นที่โบราณสถานเพียงเพื่อจะได้ไม้หรือได้พื้นที่มาทำการเกษตร รินค้าขายด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกงใคร รักษาคำพูด เขาจึงได้ใจคู่ค้า ผู้ร่วมงานและชาวบ้านจนเกิดเป็นมิตรภาพที่ยั่งยืน ด้วยคุณสมบัติดังที่กล่าวมาของริน ทำให้รินมีอิทธิพลทางความคิด เป็นแบบอย่างสำหรับผู้อื่น จึงทำให้คนในชุมชนเกิดความเชื่อถือศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชน ทำให้คลองสวนหมากจากชุมชนที่เป็นบ้านป่าเต็มไปด้วยโรคภัยและความอดอยาก เปลี่ยนเป็นพื้นที่เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานเป็นแหล่งทำกิน มีคนจากต่างถิ่นย้ายเข้ามาอาศัยจำนวนมาก และได้ยกฐานะขึ้นเป็นตำบลในเวลาต่อมา

2. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation: IM) หมายถึง การที่ผู้นำทำให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ โดยสร้างแรงจูงใจจากภายในของผู้ตาม กระตุ้นจิตวิญญาณของผู้ร่วมงาน (Team Spirit) มีการนำเสนอวิสัยทัศน์ที่นำดึงดูดใจสำหรับอนาคต และจะสื่อสารความหวังที่ผู้นำต้องการอย่างชัดเจน ผู้นำจะ อุดหนุนผู้ตามเป็นแบบอย่าง แสดงความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรและส่วนรวมร่วมกัน

เมื่อรินได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในคลองสวนหมากขณะนั้นดินแดนแห่งนี้เป็นบ้านป่า มีทั้งโรคภัย น้ำท่วม ไฟป่า โจรผู้ร้ายและความอดอยากยากแค้น ก่อนหน้านั้นมีโรคห่าระบาดคร่าคนไปเกือบหมดหมู่บ้าน และโรคนี้มักวนกลับมาทุกห้าปีหรือสิบปี แต่รินก็ยังเห็นว่าคลองสวนหมากเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน รินเห็นภาพอนาคตของที่นี่ดังที่รินคิดว่า

“เขารู้ดี ด้วยสัญชาตญาณของผู้ที่เต็มไปด้วยความคิดฝันและมีศรัทธาอย่างแรงกล้าในความฝันนั้น ๆ ว่า ทำนองเดียวกับบุคคลที่เพิ่งรู้พื้นจากใช้หรือทารกที่กำลังเจริญวัย คลองสวนหมากมีแต่จะเติบโตใหญ่ต่อไป ไตวันโตขึ้นต่อไป หลายครั้งมาแล้วมันเคยพินาศด้วยไฟป่า หลายครั้งมาแล้วเหมือนกันมันเคยย่อยยับไปด้วยอุทกภัยและโรคระบาด แต่ทุกครั้ง ภัยธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถจะหยุดยั้งมันไว้ได้ ผู้ที่เหลือนอยู่จะต่อสู้ดิ้นรนต่อไป ชีวิตใหม่ ๆ จะเกิดขึ้น ครอบครัวใหม่ ๆ จะมาตั้งรกราก ผืนแผ่นดินใหม่ ๆ จะถูกหักโค่นไถ่ร้าง ป่าแดงตั้งแต่พระเจดีย์กลางทุ่ง มาจนถึงวังกระทะและชานดงเศรษฐีกลายเป็นนา ป่ายางและเบญจพรรณระหว่างคลองเหนือคลองใต้ราบลงไปกลายเป็นบ้านไร่ ห้วยยางวังยางก็กลายเป็นสภาพจากชุมชนขึ้นเป็นหมู่บ้านในเวลาใกล้เคียงกัน”

รินได้ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ผ่านคำพูดและการกระทำที่มุ่งมั่นของเขา กระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจภายในจิตใจของคนในชุมชน ดังความคิดของสุดใจที่ว่า

“โลกสำหรับผู้ชายนี้คือสนามที่มีมนุษย์ผู้แข็งแกร่งเท่านั้นจะผ่านพ้นออกมาในฐานะผู้ชนะ ต่างกว่าชาวบ้านทั้งหลายที่หล่อนรู้จักทั่วไปที่พอใจในชีวิตสันโดษของตน จุดหมายปลายทางของชายผู้นี้ผู้ที่เป็คนนายนคนเป็นหัวหน้า ซึ่งใคร ๆ จะต้องเชื่อฟัง ใคร ๆ จะต้องปฏิบัติตาม”

หรือคำกล่าวของละเมียดที่ว่า

“ขอให้เผชิญต่อไปเถอะรึ้นกับอุปสรรคที่จะมีมาข้างหน้า ชีวิตของฉันทันเป็นเพียงสนามบุญธรรมดาแต่ชีวิตของรึ้นเป็นทุ่งใหญ่-ทุ่งมหาราช ซึ่งใครต่อใครต้องฟังเพื่อดำรงชีวิตอยู่ด้วยกัน”

หรือคำกล่าวของพระครู

“คน ๆ นั้นนะ เหมาะสำหรับเกิดมาเป็นหัวหน้า ถ้าไม่ได้เขาชาวบ้านที่เหลือกก็คงแตกฉานเช่นไปไม่รู้ว่ไหนต่อไหน”

รึ้นรักในดินแดนแห่งนี้และได้ถ่ายทอดความรู้สึกของเขาผ่านคำพูดและพฤติกรรม เขาสร้างแรงบันดาลใจให้ชาวบ้านคลองสวนหมากก้าวผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากมาด้วยกัน ร่วมกันที่จะยืนหยัดก่อร่างสร้างตัวพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือกันในกลุ่มชาวบ้านบนผืนแผ่นดินนี้ โดยมีรึ้นเป็นผู้นำ คลองสวนหมากพัฒนาเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้นเจริญขึ้น จนได้รับการแต่งตั้งจากทางการให้เป็นตำบลหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสต้นที่จังหวัดกำแพงเพชร จากนั้นเขาจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกำนันคนแรกของตำบล

3. การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation: IS) หมายถึง การที่ผู้นำกระตุ้นให้ผู้ตามตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงานหรือองค์กร ทำให้ผู้ตามมีความต้องการที่จะหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาที่ดีกว่าเดิม โดยผู้นำมีการคิดและการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการให้กำลังใจผู้ตามให้พยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ ผู้นำมีการกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดและเหตุผล ผู้นำทำให้ผู้ตามรู้สึกว่ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายและเป็นโอกาสที่ดีที่จะแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยผู้นำจะสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ตามว่ปัญหาทุกอย่างต้องมีวิธีแก้ไข

ในเรื่องทุ่งมหาราช ชาวคลองสวนหมากประสบสถานการณ์วิกฤติหลายครั้ง เมื่อชาวบ้านสับสนวุ่นวายและไม่มีหนทางแก้ปัญหา รึ้นจะเป็นผู้นำในการพูดคุยกับคนในชุมชนให้ตระหนักถึงสถานการณ์และวิธีรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่กระตุ้นให้ชาวบ้านได้ร่วมกันตัดสินใจโดยไม่เคยบังคับใครให้ทำตาม แต่ชาวบ้านต่างทำตามวิธีการของรึ้นเพราะศรัทธาที่มีต่อเขา เช่น ตอนเกิดฝัดาชะระบาดทำให้ชาวบ้านตายเป็นจำนวนมาก รึ้นบอกชาวบ้านว่

“บอกทุกคนที่นี้จะบ้านไร่ ว่เราจะออกไปอยู่ที่วังกระทะชั่วคราว ... ใครจะไปด้วยให้เตรียมตัวไว้ บ้านไหนร้างจุดไฟเผาให้หมด บ้านที่ยังมีคนอยู่สุดแต่เจ้าของจะเลือก”

หลังจากอพยพชาวบ้านมาอยู่ที่วังกระทะได้ปีเศษ ทางราชการประสงค์จะตั้งคลองสวนหมากเป็นตำบลจึงขอให้รึ้นนำคนกลับมาอยู่ที่คลองสวนหมากดังเดิม เพราะที่วังกระทะห่างไกลเมืองไกลแม่น้ำไม่เหมาะจะพัฒนาเป็นบ้านเป็นเมืองเท่ากับที่คลองสวนหมาก รึ้นเข้าใจในข้อนี้ เขาพูดชักชวนชาวบ้านว่

“ถ้ามันถึงคราวตาย เราก็คงจะตายไปกะพวกนั้น แต่ครั้งนั้นแล้ว”

รินบอกกับทุกคน

“แต่จนเดี๋ยวนี้เราก็ออยู่กันมาได้ จะลำบากตรากตรำเจ็บไข้ได้ป่วย อดอยากกันเพียงใด ก็ยังมีชีวิตอยู่นอกจากนั้นอย่าลืมนึกถึงท่านพระครูว่าระหว่างที่พวกเราหนีออกป่าเสียตั้งปี ท่านไม่เคยได้หนีไปไหน เพราะอะไร เพราะ “ที่นี่เป็นเรือนตายของฉัน ผู้ใหญ่”... และท่านก็ยังอยู่ ไม่ตาย น่าละอายอะไรเช่นนั้นที่พวกเราปล่อยให้ท่าน อด ๆ ยาก ๆ อยู่แต่ลำพังเสียนาน เพราะหวาดกลัวความตาย”

จากตัวอย่างที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ารินเป็นผู้นำที่กระตุ้นปัญญาผ่านคำพูดที่ให้ข้อคิดแก่ผู้ฟัง โดยไม่ได้บังคับให้ใครต้องเชื่อหรือทำตามเขา แต่ให้ผู้ตามได้มีโอกาสในการไตร่ตรองและตัดสินใจด้วยตนเอง ทำให้ผู้ตามได้พัฒนาสติปัญญาและหาแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ในอนาคตอีกด้วย

หรือในเรื่องสัมปทานป่าโป่งน้ำร้อนซึ่งเดิมเป็นแหล่งทำกินของชาวบ้านที่จะเข้าป่าค้าไม้ในบริเวณนี้ได้ อย่างอิสระ แต่บริษัทของพะโป้และนายเสถียรต่างต้องการเป็นผู้รับสัมปทานป่าโป่งน้ำร้อนโดยอ้างว่าบริษัทของตน จะทำประโยชน์ให้ชาวบ้าน พวกชาวบ้านจะมีงานมีเงินมากขึ้น ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงขอให้รินในฐานะกำนันเป็นตัวแทนตัดสินใจแทนชาวบ้าน รินเป็นผู้รักอิสระไม่ต้องการอยู่ภายใต้อำนาจของนายทุนและเขาเห็นว่าชาวบ้าน คลองสวนหมากก็เช่นกัน รินเคยแสดงความเห็นเรื่องนี้กับพะโป้ว่า

“ผมเข้าใจในปรารถนาของนายห้าง แต่การอุปการะผมคนเดียว จะไม่เกิดประโยชน์อะไร นายห้าง จะอุปการะทุกคนไปหรือก็ไม่ได้ ขอให้ผมกะพวกนั้นได้ช่วยตัวของตัวเองดีกว่า เพราะโดยวิธีนี้เท่านั้น ที่จะทำให้เราผ่านความเป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีกว่านี้ขึ้นไปได้ด้วยความภาคภูมิใจ”

แต่รินก็ไม่บังคับใคร เขาเสนอให้ทางราชการชักถามชาวบ้านเป็นรายบุคคลซึ่งเขาได้เรียกชาวบ้านมา รวมตัวกันแล้วจากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำพูดและการกระทำของรินไม่ได้เป็นการใช้อำนาจทั้งที่ตนมีอำนาจ แต่เป็นการให้สิทธิแก่ชาวบ้านที่จะตัดสินใจเลือกอนาคตของตนเองว่าจะเป็นลูกจ้างบริษัทค้าไม้ที่มีรายได้มั่นคงขึ้น แต่ต้องทำตามคำสั่งของนายจ้างหรือจะหาเลี้ยงชีพด้วยตัวของตัวเองอย่างอิสระ โดยรินได้ประพจน์ตัวเป็นแบบอย่างให้ชาวบ้านเห็นถึงคุณค่าของการพึ่งพาตนเอง ซึ่งพฤติกรรมของรินนี้จึงเป็นการกระตุ้นปัญญาของชาวบ้านให้ได้นำไปไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียและตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง

4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration: IC) ผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล และทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ เป็นที่ปรึกษา (Advisor) ของผู้ตามแต่ละคน ให้คำแนะนำ สนับสนุน และพัฒนาผู้ตามให้มีความก้าวหน้าสูงขึ้น ให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็นและความต้องการ เพื่อผลสัมฤทธิ์และการเติบโตของแต่ละคน

รินเป็นผู้นำที่ให้ความใส่ใจคนรอบข้าง การกระทำหลายอย่างของรินแสดงให้เห็นว่าเขาดูแลใส่ใจคนรอบข้างเป็นรายบุคคล เข้าไปพูดคุยให้คำปรึกษา ทำให้คนรอบข้างรู้สึกมีคุณค่าความสำคัญและมอบความรักความศรัทธาให้แก่ริน ดังเหตุการณ์ในตอนที่เป็นที่ประหลาดซึ่งเป็นชาวบ้านคนหนึ่งไม่พอใจนายอำเภอที่ออกประกาศให้จับจองที่ดินบริเวณป่าโป่งน้ำร้อนโดยให้ใบอนุญาตเฉพาะคนของตนเอง ทั้งที่ในบริเวณนั้นมีชาวบ้านใช้เป็นแหล่งทำมาหากิน ก่อนหน้านั้นมาเป็นเวลานานแล้ว ทำให้เปรมคิดจะทำร้ายนายอำเภอเพื่อยุติปัญหาดังกล่าว รินเข้าใจความรู้สึกโกรธของเปรมเป็นอย่างดี แต่หากทำเช่นนั้นจะเป็นผลเสียแก่เปรมและชาวบ้าน รินจึงพูดโน้มน้าว ให้ข้อคิดและได้เตือนสติเปรมจนเปรมเข้าใจและยอมรับในเหตุผลของริน ดังคำว่า

“ฉันจะพยายามต่อสู้อย่างที่สุดเพื่อความเป็นธรรม แต่ต้องเป็นไปตามกฎหมายบ้านเมือง ไม่ใช่กฎหมายป่า ก่อนถึงทูลเกล้าถวายฎีกา เรายังมีวิธีอื่น ๆ อีก เรายังมีเจ้าเมือง เรายังมีเทศา เรายังมีเสนาบดี...”

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่ารินเป็นผู้นำที่เข้าใจ รับฟังปัญหาของผู้อื่นอย่างจริงจัง เอาใจเขาใส่ใจเรา และช่วยแนะแนวทางแก้ไขปัญหาของแต่ละคน ซึ่งการกระทำนี้นอกจากจะเป็นการเข้าใจความต้องการระดับบุคคลแล้วยังเป็นการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นความคิดและปัญญาของผู้ตามด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของตัวละครเอก “ริน” ในนวนิยายเรื่องทุ่งมหาสารคาม ตามทฤษฎีภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) พบว่า ตัวละคร “ริน” มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงครบทั้ง 4 องค์ประกอบ ตามทฤษฎีของ Bass และ Avolio ซึ่งประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือภาวะผู้นำเชิงบารมี (Idealized Influence or Charisma Leadership: II or CL) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation: IM) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation: IS) และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration: IC)

องค์ประกอบแรก การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือภาวะผู้นำเชิงบารมี ปรากฏอย่างเด่นชัดในบุคลิกภาพทั้งภายนอกและภายใน ภายนอก คือ รินมีรูปลักษณ์ที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป ส่วนภายในรินมีความโดดเด่นในด้านความกล้าหาญ เปิดเผย ซื่อตรง จริงใจ เข้ากับบุคคลทั่วไปได้ง่าย เสียสละ และสำคัญที่สุด คือ รินเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวส่งผลให้รินได้รับการยอมรับและศรัทธาจากชาวบ้านในชุมชนคลองสวนหมาก รินได้แสดงบทบาทเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นยึดถือ แม้ในสถานการณ์วิกฤติ อาทิ เหตุการณ์โจรปล้น ไฟป่า และโรคระบาด ตัวละครรินสามารถควบคุมอารมณ์และตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักจริยธรรม โดยไม่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนแต่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิธร อนันตพันธุ์พงศ์ และคณะ ที่ศึกษาเรื่องโมเดลสมการโครงสร้างพุทธภาวะผู้นำเชิงทศบารมีและนโยบายภาครัฐเพื่อผลสำเร็จการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการธุรกิจอาหาร พบว่า บารมีในทศบารมีและปัจจัยภาวะผู้นำเชิงบารมี ประกอบด้วย คุณลักษณะ 5 ด้าน คือ ความมีวิสัยทัศน์ มีศิลปะในการสื่อสาร มีความซื่อสัตย์ สร้างแรงจูงใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี (ศศิธร อนันตพันธุ์พงศ์ และคณะ, 2565) ซึ่งตรงกับคุณลักษณะของตัวละคร รินในด้านการมีวิสัยทัศน์ มีความซื่อสัตย์ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น ลักษณะและพฤติกรรมของตัวละคร “ริน” ดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้กับผู้นำองค์กร โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่น ในการสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสื่อสารให้ทุกคนเข้าใจ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามอุดมการณ์ อันจะก่อให้เกิดบารมีแก่ตัวของผู้นำ ทำให้คนเกิดความศรัทธา พร้อมยอมรับและปฏิบัติตามผู้นำ

องค์ประกอบที่สอง การสร้างแรงบันดาลใจ รินมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้คนในชุมชนเข้าใจ ชักนำให้ผู้คนมีความหวังและเชื่อมั่นว่าการร่วมแรงร่วมใจกันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของชุมชน การถ่ายทอดภาพอนาคตที่เจริญรุ่งเรืองของชุมชนและการแสดงความมั่นใจในศักยภาพของคนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนให้ชุมชนสามารถฟื้นฟูและพัฒนาได้แม้ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก การสร้างแรงบันดาลใจจึงมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการของผู้นำ ช่วยส่งเสริมให้บุคลากรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างกำลังใจและความสามัคคีในการทำงาน ให้บุคลากรเกิดศรัทธาและความเชื่อมั่นในองค์กร ดังนั้น ผู้นำจำเป็นต้องมีแนวทางในการสร้างแรงบันดาลใจทั้งในตนเองแล้วถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น เพื่อกระตุ้นให้ทำงานอย่างทุ่มเทเสียสละเกิดความรักและความผูกพันต่อองค์กร (สมชาย เทพแสง และคณะ, 2560) ภาวะผู้นำในการสร้าง

แรงบันดาลใจของตัวละคร “รีน” เป็นแนวทางให้ผู้นำท้องถิ่นนำมาประยุกต์ใช้โดยการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดแรงบันดาลใจสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันในการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เข้มแข็ง

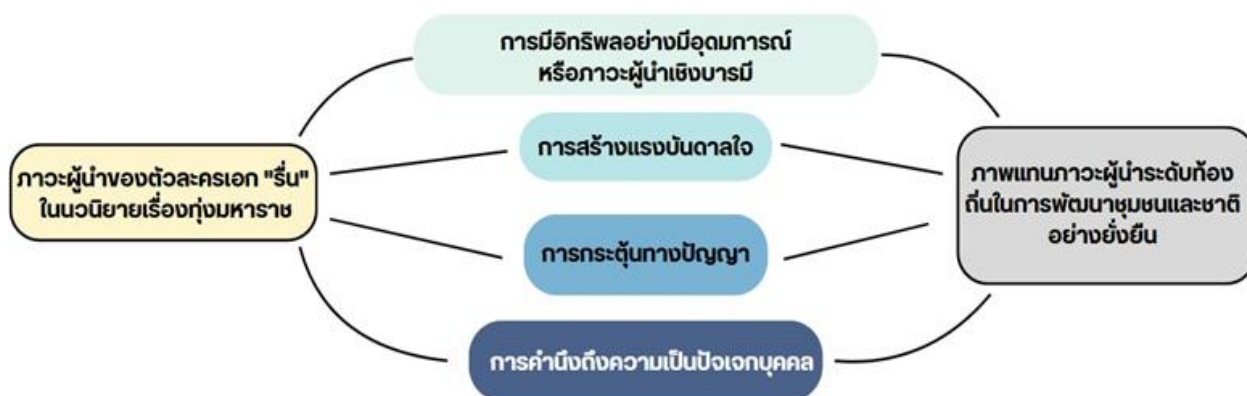
องค์ประกอบที่สาม การกระตุ้นทางปัญญา รีนไม่เพียงนำพาชาวบ้านให้แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการตระหนักรู้ถึงปัญหา การพิจารณาทางเลือก และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รีนส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและปลูกฝังแนวคิดการพึ่งพาตนเอง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของชุมชนในระยะยาว การที่ผู้นำสามารถกระตุ้นทางปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กร เพราะเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับมีการพัฒนาความคิด มุมมอง และวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเติบโตและความอยู่รอดในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ลักษณะและพฤติกรรมของตัวละคร “รีน” ดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้กับผู้นำองค์กร หรือผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้การกระตุ้นทางปัญญาส่งเสริมให้ชาวบ้านคิดวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะช่วยพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถปรับตัวและเติบโตอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่สี่ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล รีนเป็นผู้นำที่ใส่ใจคนรอบข้างเป็นรายบุคคล รับฟังปัญหาของแต่ละคนอย่างตั้งใจและเข้าใจ พร้อมทั้งให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ การกระทำดังกล่าวของรีนส่งผลให้ผู้ตามเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นภายในกลุ่ม ทั้งยังเป็นการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นความคิดและปัญญาให้ผู้ตามอีกทางหนึ่งด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิวัฒน์ เลิศสงคราม และคณะ ที่ว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การดูแลเอาใจใส่ในความต้องการของแต่ละบุคคล การให้ความเสมอภาค โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ สนับสนุนให้ผู้ตามมีโอกาสรเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ (อภิวัฒน์ เลิศสงคราม และคณะ, 2567) ลักษณะและพฤติกรรมดังกล่าวของตัวละคร “รีน” สามารถนำมาปรับใช้กับผู้นำองค์กร หรือผู้นำท้องถิ่น ให้มีความใส่ใจและรับฟังปัญหาของคนในชุมชนแต่ละคนอย่างเข้าใจ ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่เหมาะสมตามบริบทของแต่ละบุคคล ทำให้พัฒนาศักยภาพตามความสามารถและความต้องการของแต่ละบุคคล จึงสร้างความเป็นธรรมและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างความผูกพัน ความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างแท้จริง

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมสามารถสะท้อนแบบแผนและทฤษฎีภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่น้อยไปกว่าการศึกษาจากข้อมูลในบุคคลจริง ตัวละคร “รีน” ในนวนิยายเรื่อง ทຸ່ມຫາຣາຊ ไม่เพียงแต่เป็นตัวอย่างของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น หากยังเป็นภาพแทนของความเป็นผู้นำที่สามารถปลุกจิตสำนึกและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำในระดับท้องถิ่น เช่น รีนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน พัฒนาศักยภาพของสมาชิก และธำรงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระดับมหภาค

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาภาวะผู้นำของตัวละครเอก “รีน” ในนวนิยายเรื่อง ทຸ່ມຫາຣາຊตามทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตัวละครเอก “รีน” ในนวนิยายเรื่องทุ่งมหาราช

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาตัวละครเอก “รีน” ในนวนิยายเรื่อง ทุ่งมหาราช ของมาลัย ชูพินิจ พบว่า ตัวละครนี้มีลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงครบทั้ง 4 องค์ประกอบตามแนวคิดของ Bass และ Avolio ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือภาวะผู้นำเชิงบาร์มี การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาภาวะผู้นำได้ คือ การเป็นภาพแทนของผู้นำองค์กรโดยเฉพาะระดับท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน และคนในชุมชนให้เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า ตัวละคร “รีน” ในนวนิยายเรื่อง ทุ่งมหาราช ประพันธ์โดยมาลัย ชูพินิจ ในนามปากกา เรียมเอง สะท้อนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนตามแนวคิดของ Bass และ Avolio ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 ประการ ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือภาวะผู้นำเชิงบาร์มี การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตัวละครดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นผู้นำในเชิงการจัดการภายใต้สถานการณ์วิกฤติเท่านั้น แต่ยังสามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน การศึกษานี้ยืนยันถึงพลังของวรรณกรรมในการหล่อหลอมความคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับการเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมและวิสัยทัศน์อันกว้างไกล อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาภาวะผู้นำได้ คือ การเป็นภาพแทนของผู้นำองค์กรโดยเฉพาะระดับท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน และคนในชุมชนให้เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน การศึกษาวรรณกรรมในประเด็นภาวะผู้นำจึงเป็นแนวทางที่สามารถเพิ่มมิติใหม่ให้แก่การศึกษาทฤษฎีการบริหารจัดการ รวมถึงสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงศาสตร์ด้านวรรณคดีกับศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ได้อย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนของข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำของตัวละครจากวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้นำในบริบทที่ต่างยุคสมัย นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบภาวะผู้นำในวรรณกรรมไทยกับวรรณกรรมต่างประเทศ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). วรรณกรรมยอดเยี่ยมในสมัยรัชกาลที่ 9 ตามแนวคิดศาสตร์ราชา. กรุงเทพมหานคร: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2558). อ่านใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อ่าน.
- ธีรวัตร วุฒิพัฒนานนท์ และสมบัติ กุสุมาวลี. (2561). การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารในวรรณกรรมสามก๊ก. วารสาร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ, 10(2), 110-142.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2556). วรรณกรรมปัจจุบัน. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง.
- เรียบเอง. (2539). พุ่มมหาราช. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- วิทยากร เชียงกุล. (2543). หนังสือดี 100 ชื่อเรื่องที่คุณไทยควรอ่าน. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ศศิธร อนันตพันธุ์พงศ์ และคณะ. (2565). โมเดลสมการโครงสร้างพุทธภาวะผู้นำเชิงทศบาภิและนโยบายภาครัฐ เพื่อผลสำเร็จการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการธุรกิจอาหาร. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ บริหารศาสตร์, 11(3), 153-166.
- สมชาย เทพแสง และคณะ. (2560). กลยุทธ์ในการสร้างแรงบันดาลใจของผู้นำร่วมสมัย. วารสารบริหารการศึกษามศว., 14(27), 165-172.
- อภิวัฒน์ เลิศสงคราม และคณะ. (2567). การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร. วารสาร มจร. ทรัพยากรบริหารศาสตร์, 8(2), 265-280.

ผลของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตน ความรู้
และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก โรคธาลัสซีเมีย ของผู้ปกครอง โรงพยาบาลสุโขทัย*
THE EFFECT OF SELF-EFFICACY ENHANCEMENT PROGRAM ON SELF-EFFICACY
PERCEPTION, KNOWLEDGE AND BEHAVIOR IN CARING FOR CHILDREN WITH
THALASSEMIA OF PARENTS AT SUKHOTHAI HOSPITAL

นภาพร อินทร์เรือง¹, ภัทราวรรณ ศิรินันทยา¹, วาสนา บุญยมนัน², กุลธิรัตน์ ไสสีสุบ², นภาพร นวลไธสง^{2*}
Napaporn Inraung¹, Pathrawan Sirinanthaya¹, Wasana Boonyamanee², Kunthirat Saiseesoub², Napharin Nounthaisong^{2*}

โรงพยาบาลสุโขทัย สุโขทัย ประเทศไทย

¹Sukhothai Hospital, Sukhothai, Thailand

²คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ อุดรดิตถ์ ประเทศไทย

²Faculty of Nursing Uttaradit Rajabhat University, Uttaradit, Thailand

*Corresponding author E-mail: joyce.kku@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงกึ่งทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความรู้โรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย ของผู้ปกครองและการได้รับการดูแลของผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย จากผู้ปกครอง โดยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเฉพาะเจาะจง เป็นกลุ่มทดลองและควบคุม ผู้ปกครองเด็กโรคธาลัสซีเมีย กลุ่มละ 40 คน และผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย กลุ่มละ 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนของผู้ปกครองเด็กโรคธาลัสซีเมีย เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามในผู้ปกครอง ด้านข้อมูลทั่วไป ด้านการรับรู้สมรรถนะแห่งตน ด้านพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียของผู้ปกครองและการได้รับการดูแลของผู้ป่วยเด็ก โรคธาลัสซีเมียจากผู้ปกครอง ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยหาค่า CVI (Content validity index) เท่ากับ 0.90, 0.88 และ 0.87 ค่าความเที่ยง (Reliability) KR-20 เท่ากับ 0.80 สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.973, 0.908 และ 0.941 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติทดสอบที่ ผลการวิจัยพบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน ผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียมีความรู้ มีการรับรู้สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) และผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังนั้น จึงควรส่งเสริมสมรรถนะแห่งตนในผู้ปกครอง เพื่อให้สามารถดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียได้อย่างถูกต้องต่อเนื่องที่บ้านส่งผลให้ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียมีสุขภาวะที่ปกติดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: โรคธาลัสซีเมีย, การรับรู้สมรรถนะแห่งตน, ผู้ปกครอง, ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย

Abstract

The purpose of this quasi-experimental research study the knowledge of thalassemia in pediatric patients, the behavior of caring for thalassemia in pediatric patients. a quasi-experimental research design. by parents and the care received from thalassemia in pediatric patients. The samples selected as experimental and control groups, 40 parents of thalassemia in each group and 40 patients of thalassemia in each group. The research instruments included a program to enhance the self-efficacy of parents of thalassemia in children. Data were collected using a questionnaire on general information, self-efficacy perception, behavior of caring for thalassemia in children by parents and the care received from thalassemia in children by parents. The quality of the instruments was examined by finding the CVI (Content validity index) values of 0.90, 0.88 and 0.87. The reliability of KR-20 was 0.80 and Cronbach's alpha coefficient was 0.973, 0.908 and 0.941. The data were analyzed using descriptive statistics and t-test. The results found that: After participating the self-efficacy enhancement program, parents of children with thalassemia had significantly higher knowledge, self-efficacy perception, and behavior caring for children with thalassemia than before participating in the program and significantly higher than the control group ($p < 0.001$) Therefore, self-efficacy parents should be promoted so that they can properly and continuously care for children with thalassemia at home, resulting children with thalassemia having normal health and living happily in society.

Keywords: Thalassemia, Perception of Capacity, Parental, Children with Thalassemia

บทนำ

โรคธาลัสซีเมียเป็นโรคโลหิตจางทางพันธุกรรม มีความรุนแรงในผู้ป่วยเด็ก เจ็บป่วยเรื้อรัง ทำให้เสียชีวิตตั้งแต่แรกเกิดได้ มีอัตราการความชุกอยู่ระหว่างร้อยละ 2.5 - 15 ของประชากรทั่วโลก ในเอเชีย พบว่า อัตราการเกิดโรค 1 - 5 รายต่อประชากรเกิดใหม่ 1,000 ราย ในประเทศไทย มีผู้ที่เป็นพาหะของโรค 22 ล้านคน พบผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมียชนิดต่าง ๆ รวมกันมากกว่า 500,000 ต่อประชากร 63 ล้านคน (ภูผา วงศ์มีเดือน, 2563) ในเขตสุขภาพที่ 2 ปีพ.ศ. 2564 - 2566 พบผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.95, ร้อยละ 19.45 และร้อยละ 23.36 มีความชุกร้อยละ 22.35, ร้อยละ 21.61 และร้อยละ 24.70 ซึ่งตัวชี้วัดกำหนดไม่เกินร้อยละ 20 จังหวัดสุโขทัยปีพ.ศ. 2564 - 2566 พบผู้ป่วยเด็กอายุ 6 - 12 เดือน ที่พบโลหิตจาง ร้อยละ 22.09, 19.16 และ 27.30 และการตรวจคัดกรองภาวะธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ของแผนกผู้ป่วยนอกกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลสุโขทัย ปี พ.ศ 2562 - 2566 พบในผู้ป่วยเด็กอายุ 5 ปี 70 ราย, 65 ราย, 55 ราย, 54 ราย และ 50 ราย ซึ่งเป็นปัญหาอันดับแรกที่ต้องให้ความสำคัญในการดูแล (โรงพยาบาลสุโขทัย, 2566) เนื่องจากผู้ป่วยเด็กไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องได้รับการดูแล ทั้งก่อนและหลังเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลอย่างต่อเนื่อง เพราะ มีโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อนได้ตลอดช่วงอายุ (ภัทรภร อยู่สุข, 2560); (พชรพรรณ สาริสต์, 2562)

แนวคิดการรับรู้สมรรถนะแห่งตน (Perceived self-efficacy) พัฒนาจากแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) ซึ่งเชื่อว่าพฤติกรรมบุคคลเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงจาก 3 ปัจจัย คือ ด้านพฤติกรรม ด้านสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ และปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่ง (Bandura, A., 1997) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็น การตัดสินใจความสามารถของตนเอง ในการประกอบกิจกรรมที่กำหนดภายใต้สถานการณ์

ที่จำเพาะ จัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน ประกอบด้วย กระบวนการ ทางปัญญา ทางการปฏิบัติ และการจูงใจที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ที่คาดหวังหรือกำหนด พฤติกรรมเป้าหมายด้วยได้ (จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ, 2561)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การจัดการครอบครัวของผู้ดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย ส่งผลต่อ คุณภาพชีวิตผู้ป่วยเด็กได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ประกริต รัชวัตร และนัยนา ภูลม, 2565); ศึกษาผลการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน และพฤติกรรมการส่งเสริมการควบคุมโรคโลหิต จาธาลัสซีเมียของอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขเกิดการเปลี่ยนแปลง ความรู้ การรับรู้ ความสามารถของตนและพฤติกรรมการส่งเสริมการควบคุม โรคโลหิตจาธาลัสซีเมียหลัง การทดลองสูงกว่ากลุ่มการควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 16.69, t = 16.78, t = 22.12, p < .05$) และ ชลาลัย เปียงใจ ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะแห่งตน ต่อพฤติกรรมการดูแล เด็กโรคติดเชื้อ เฝื้อบลัณระบบหายใจของผู้ดูแล พบว่า กลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะแห่งตน มีคะแนน เฉลี่ย พฤติกรรมการดูแลเด็กโรคติดเชื้อเฝื้อบลัณระบบหายใจ ภายหลังการทดลองทันทีและระยะติดตามหลัง การทดลอง 1 สัปดาห์สูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) (ชลาลัย เปียงใจ, 2560) จากการดำเนินงานดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียที่เข้ารับบริการในโรงพยาบาล สุโขทัย พบว่า ผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียมีความแตกต่างกันเรื่องความรู้ และทักษะในการดูแลโรคธาลัส ซีเมีย ด้านการรับประทานอาหาร ภาวะโภชนาการที่เหมาะสม และไม่ทราบวิธีการเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อนที่ รุนแรงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย ได้แก่ การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี ซึ่งเป็นสาเหตุการเสียชีวิต อันดับหนึ่งในประเทศไทย (กิตติ ต่อจรัส และพิมพ์ลักษณ์ เจริญขวัญ, 2563) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจ ศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนของผู้ปกครองต่อพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย โรงพยาบาลสุโขทัย เพื่อสนับสนุนให้ผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กมีความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมีย และมีแนวทางปฏิบัติการ ดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียที่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียอย่างมี ประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียของผู้ปกครอง พฤติกรรมการดูแลของผู้ปกครองใน ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย การได้รับการดูแลจากผู้ปกครองของผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียก่อนและหลังเข้าร่วม โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียของผู้ปกครอง พฤติกรรมการดูแลของผู้ปกครองใน ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย การได้รับการดูแลจากผู้ปกครองของผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย ก่อนและหลังเข้าร่วม โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental research) แบบ 2 กลุ่มวัดผลก่อนหลัง (Two groups pretest-posttest design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ปกครองและผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียอายุไม่เกิน 18 ปี ที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก (OPD) โรงพยาบาลสุโขทัย ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ดูแลหลักในครอบครัวที่ดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย ผู้ป่วยเด็ก โรคธาลัสซีเมีย หมายถึง ผู้ป่วยที่แพทย์วินิจฉัยด้วยโรคธาลัสซีเมียมีอายุไม่เกิน 18 ปี

กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจงในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองประกอบด้วยผู้ปกครองกลุ่มละ 40 คน และผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย กลุ่มละ 40 คน ที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก (OPD) โรงพยาบาลสุโขทัย ระหว่างวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2566 ถึง 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ในกลุ่มควบคุม และระหว่างวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2566 ในกลุ่มทดลอง

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงจากงานวิจัยเรื่องการศึกษาระบบการเสริมสร้างความเข้าใจสำหรับผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมียที่มารับบริการที่แผนกผู้ป่วยนอกกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลศูนย์นครปฐม พบว่า กลุ่มทดลองก่อนเข้าโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยความเข้าใจในการดูแลผู้ป่วยธาลัสซีเมียในเด็กเท่ากับ 2.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.28 และหลังเข้าโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยความเข้าใจในการดูแลผู้ป่วยธาลัสซีเมียในเด็กเท่ากับ 4.52 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.20 นำมาคำนวณค่าอิทธิพล (Effect Size) ได้เท่ากับ 6.485 ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ค่าอำนาจการทดสอบขนาดใหญ่ (power analysis) เท่ากับ 0.80 กำหนดค่า $\alpha = 0.05$ และนำค่าที่ได้มาคำนวณด้วยโปรแกรม G* power ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 37 คน เพื่อป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่างจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพิ่มร้อยละ 10 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดกลุ่มละ 40 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโครงการ (Inclusion criteria) ดังนี้

ผู้ปกครอง

1. สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารภาษาไทยได้อย่างดี
2. ยินดีและเต็มใจในการตอบแบบสอบถาม
3. ยินดีปฏิบัติตามการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ตลอดระยะเวลาการวิจัย

ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย

1. อายุไม่เกิน 18 ปี
2. ยินดีและเต็มใจในการตอบแบบสอบถาม
3. มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลสุโขทัยในช่วงเดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2566

กำหนดเกณฑ์การคัดกลุ่มตัวอย่างออกจากโครงการ (Exclusion criteria) ดังนี้

ผู้ปกครอง

ไม่สามารถปฏิบัติตามการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ในทุกกิจกรรม

ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย

1. ผู้ป่วยเด็กมีอาการผิดปกติเกิดขึ้นในระหว่างการวิจัย เกณฑ์การให้อาสาสมัครออกจากโครงการทดลอง (Withdrawal of participant criteria)
2. ขอลถอนตัวออกมาก่อนการเสร็จสิ้นการวิจัย
3. ย้ายภูมิลำเนา ก่อนเสร็จสิ้นการวิจัย

การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากทะเบียนผู้ป่วย ที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกตามเกณฑ์ โดยเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติ โดย ผู้วิจัยจับฉลาก กลุ่มทดลองก่อน จนครบ 40 คน แล้วจึงจับฉลากกลุ่มควบคุมอีก 40 คน เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของกลุ่มตัวอย่าง (Contaminate) โดยกลุ่มควบคุมจะ ได้รับการบริการระบบปกติของการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย ประกอบด้วย การตรวจวินิจฉัย การให้เลือด การให้ยาขับธาตุเหล็ก การให้คำแนะนำในการป้องกันภาวะแทรกซ้อน และการติดตามมารับการรักษาต่อเนื่องของผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยก่อนทำการเก็บข้อมูลการวิจัยได้ชี้แจงข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ทราบ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนสิทธิที่จะยกเลิกหรือถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องแจ้งเหตุผลและไม่มีผลกระทบใด ๆ กับกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยจะนำเสนอเป็น ภาพรวม ไม่ระบุชื่อ/สกุลกลุ่มตัวอย่าง เมื่อกลุ่มตัวอย่างเข้าใจรายละเอียดและยินดียินยอม การวิจัยด้วยความสมัครใจ จึงให้ลงลายมือชื่อให้คำยินยอมในรูปแบบฟอร์มการให้คำยินยอมเข้า ร่วมการวิจัย (Consent form)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนของผู้ปกครองผู้ป่วย

เด็กโรคธาลัสซีเมียเป็นชุดของกิจกรรมในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้ปกครองซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตามแนวคิดการรับรู้สมรรถนะแห่งตน (Perceived self-efficacy) ของ (Bandura, A., 1997) ประกอบด้วย กิจกรรมทั้งหมด จำนวน 4 ครั้ง ดังนี้ 1) การสร้างความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในเด็ก 2) การกำหนดเป้าหมายในการดูแลโรคธาลัสซีเมียในเด็ก 3) การติดตามพฤติกรรมผู้ปกครองเด็ก และการให้คำปรึกษา และ 4) ทบทวนการดำเนินการดูแลโรคธาลัสซีเมีย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบสอบถามผู้ปกครอง ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 7 ข้อ มีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบและปลายเปิด

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก จำนวน 20 ข้อ ผู้วิจัยประยุกต์ข้อคำถามขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม เป็นลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก คือ ถูกต้อง ไม่แน่ใจ ไม่ถูกต้อง ให้คะแนน ตอบ ถูกต้อง 1 คะแนน ไม่แน่ใจ ไม่ถูกต้อง 0 คะแนน แปลผลคะแนน 3 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) คือ ระดับสูง คะแนนเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 16 ระดับปานกลาง คะแนน 13 - 15 และระดับต่ำ คะแนนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 12

ส่วนที่ 3 การรับรู้สมรรถนะแห่งตน จำนวน 15 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก บางครั้ง น้อย และน้อยที่สุด ให้คะแนน ตอบ มากที่สุด 5 คะแนน มาก 4 คะแนน บางครั้ง 3 คะแนน น้อย 2 คะแนน และน้อยที่สุด 1 คะแนน การแปลผลคะแนน 3 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) คือ ระดับสูง คะแนนเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.67 ขึ้นไป ระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34 - 3.66 และระดับต่ำ คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2.33

ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กของผู้ปกครอง จำนวน 10 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ เป็นประจำ บ่อยครั้ง บางครั้ง น้อยครั้ง และไม่ทำเลย ให้คะแนน โดยตอบเป็นประจำ 5 คะแนน บ่อยครั้ง 4 คะแนน บางครั้ง 3 คะแนน บางครั้ง 2 คะแนน และไม่ทำเลย 1 คะแนน การแปลผลแบ่งเป็น 3 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) คือ ระดับสูง คะแนนเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.67 ขึ้นไป ระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34 - 3.66 และระดับต่ำ คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2.33

2.2 แบบสอบถามการได้รับการดูแลของผู้ป่วยเด็กจากผู้ปกครอง จำนวน 10 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลางน้อย และน้อยที่สุด ให้คะแนน โดยตอบ มากที่สุด 5 คะแนน มาก 4 คะแนน บางครั้ง 3 คะแนน น้อย 2 คะแนน และน้อยที่สุด 1 คะแนน แปลผล 3 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) คือ ระดับสูง คะแนนเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.67 ขึ้นไป ปานกลาง คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34 - 3.66 และระดับต่ำคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2.33

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนของผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียเป็นชุดของกิจกรรมในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้ปกครอง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตามแนวคิดการรับรู้สมรรถนะแห่งตน (Perceived self-efficacy) ของ (Bandura, A., 1997) โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 1.00 ด้านความสอดคล้องกิจกรรม 1.00 ด้านการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 1.00 และด้านสื่อการเรียนรู้ 0.97

2. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถามในส่วนที่ 2 ส่วนที่ 3 ส่วนที่ 4 และ 2.2 โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ กุมารแพทย์ 2 ท่าน พยาบาลผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงสาขาการพยาบาลเด็ก 1 ท่าน ค่า CVI เท่ากับ 0.90, 0.88 0.88 และ 0.87 ตามลำดับ

3. ตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้ดูแลที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ได้ค่า KR-20 เท่ากับ 0.80 การรับรู้สมรรถนะแห่งตน พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก การได้รับการดูแลของผู้ป่วยเด็ก ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.973, 0.908 และ 0.941 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตจริยธรรมการวิจัยจากสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัยเลขที่ IRB78/2023วันที่ 3 ตุลาคม 2566
2. ส่งหนังสือชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลไปยังผู้เกี่ยวข้อง
3. การดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม
4. นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์ข้อมูล
5. การดำเนินการใช้โปรแกรม ชุดของกิจกรรมในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้ปกครองในกลุ่มทดลองทั้งจำนวน 4 ครั้งรายละเอียด ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 ใช้เวลา 3 ชั่วโมง ณ ห้องประชุมแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลสุโขทัย ดำเนินกิจกรรม ดังนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามครั้งที่ 1 ก่อนดำเนินการกิจกรรมของโปรแกรม

การสร้างความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียโดยการบรรยายให้ความรู้ประกอบสื่อ ความหมายของโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก ประเภทโรคธาลัสซีเมีย ภาวะแทรกซ้อนจากโรคธาลัสซีเมีย การดูแลโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก และซักถามข้อสงสัยให้คำชี้แนะเพิ่มเติมระหว่างผู้วิจัยและผู้ปกครองผู้ป่วยเด็ก

สัปดาห์ที่ 2 การเยี่ยมบ้านผู้ป่วยเด็กและผู้ปกครองครั้งที่ 2 ดำเนินกิจกรรม ดังนี้

กำหนดเป้าหมายในการดูแลโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็กเพื่อให้ผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กสามารถกำหนดเป้าหมายในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียโดยฝึกทักษะการกำหนดเป้าหมายในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย

สอบถามปัญหาและยกตัวอย่างสถานการณ์ปัญหาให้ผู้ปกครองกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติเพื่อดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียที่บ้าน

ร่วมสรุปวิเคราะห์วิธีการและเป้าหมายร่วมกัน

ครั้งที่ 3 สัปดาห์ที่ 3 ถึงสัปดาห์ที่ 5 ติดตามพฤติกรรมผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กผ่านทางโทรศัพท์และกลุ่มไลน์ กิจกรรม ดังนี้ 1) การให้คำปรึกษาการดูแลโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็กโดยให้ผู้ปกครองกลับไปปฏิบัติที่บ้านโดยใช้สื่อความรู้ต่าง ๆ ทั้งจากแผ่นภาพความรู้และสื่อวีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยเด็ก 2) การสร้างแรงจูงใจคำแนะนำการตอบปัญหาและข้อสงสัยของผู้ปกครองผ่านทางโทรศัพท์และกลุ่มไลน์

สัปดาห์ที่ 6 การเยี่ยมบ้านผู้ป่วยเด็กและผู้ปกครองครั้งที่ 4 กิจกรรม ดังนี้ 1) การทบทวนการดูแลโดยการติดตามพฤติกรรมของผู้ปกครองและการให้คำปรึกษาการดูแลโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็กที่บ้าน 2) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามครั้งที่ 2 หลังดำเนินการกิจกรรมของโปรแกรมและผู้วิจัยกล่าวขอบคุณ

6. การดำเนินการวิจัยในกลุ่มควบคุม ดังนี้ 1) การตรวจวินิจฉัย 2) การให้เลือด 3) การให้ยาขับธาตุเหล็ก 4) การให้คำแนะนำในการป้องกันภาวะแทรกซ้อน และ 5) การติดตามมารับการรักษาต่อเนื่อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก การรับรู้สมรรถนะแห่งตน พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียของผู้ปกครอง การได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียของผู้ป่วยเด็ก เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการใช้โปรแกรม ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเป็นการแจกแจงแบบปกติ ใช้สถิติการทดสอบ Paired t-test

3. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรตามความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก การรับรู้สมรรถนะแห่งตน พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียของผู้ปกครอง การได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียของผู้ป่วยเด็ก เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการใช้โปรแกรม ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเป็นการแจกแจงแบบปกติ ใช้สถิติการทดสอบ Independent t-test

ระยะเวลาการศึกษา

กรกฎาคม พ.ศ. 2566 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลา 9 เดือน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 80 และร้อยละ 82.5 อายุเฉลี่ย 52.24 ปี (S.D. = 5.78) และ 51.45 ปี (S.D. = 5.16) การศึกษามัธยมศึกษา ร้อยละ 62.50 และ 60.00 อาชีพหลักเกษตรกร ร้อยละ 40.00 และ 42.50 ลักษณะครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 82.50 และ 77.50 ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นบิดามารดา ร้อยละ 90.00 และ 92.50 ตามลำดับ

2. ความรู้ การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมการดูแลของผู้ปกครองผู้ป่วยเด็ก

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความรู้ การรับรู้สมรรถนะแห่งตนและพฤติกรรมการดูแลของผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม (n = 40)

หัวข้อ	ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม			หลังเข้าร่วมโปรแกรม			paired t – test	p-value
	M	S.D.	ระดับ	M	S.D.	ระดับ		
ความรู้								
กลุ่มทดลอง	11.05	2.70	ปานกลาง	14.30	1.91	สูง	6.926	0.000*
กลุ่มควบคุม	10.45	2.56	ปานกลาง	11.08	2.46	ปานกลาง	1.690	0.999
การรับรู้สมรรถนะแห่งตน								
กลุ่มทดลอง	3.03	0.21	ปานกลาง	3.43	0.28	สูง	8.117	0.000*
กลุ่มควบคุม	3.03	0.31	ปานกลาง	3.13	0.31	ปานกลาง	1.542	0.131
พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก								
กลุ่มทดลอง	3.06	0.20	ปานกลาง	3.67	0.21	สูง	12.923	0.000*
กลุ่มควบคุม	3.05	0.16	ปานกลาง	3.06	0.10	ปานกลาง	0.454	0.653

* p-value < 0.001

จากตารางที่ 1 พบว่า ในกลุ่มทดลองหลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน ผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียมีความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมการดูแล

ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียเพิ่มขึ้นจากระดับปานกลางเป็นระดับสูง และเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ในกลุ่มควบคุมหลังเข้าร่วมโปรแกรม ผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กมีความรู้ การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก อยู่ในระดับปานกลางเท่าเดิม ค่าเฉลี่ยของความรู้ การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม ไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของความรู้ การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมการดูแลของผู้ปกครองผู้ป่วยเด็ก ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน (n = 40)

หัวข้อ	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม			paired t – test	p-value
	M	S.D.	ระดับ	M	S.D.	ระดับ		
ความรู้								
ก่อนร่วมโปรแกรม	11.05	2.70	ปานกลาง	10.45	2.56	ปานกลาง	1.030	0.306
หลังร่วมโปรแกรม	14.30	1.91	สูง	11.08	2.46	ปานกลาง	6.541	0.000*
การรับรู้สมรรถนะแห่งตน								
ก่อนร่วมโปรแกรม	3.03	0.2	ปานกลาง	3.03	0.31	ปานกลาง	0.071	0.944
หลังร่วมโปรแกรม	3.43	0.28	สูง	3.13	0.31	ปานกลาง	4.484	0.000*
พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็ก								
ก่อนร่วมโปรแกรม	3.06	0.20	ปานกลาง	3.05	0.16	ปานกลาง	0.425	0.672
หลังร่วมโปรแกรม	3.67	0.21	สูง	3.06	0.10	ปานกลาง	16.573	0.000*

* p-value < 0.001

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียมีความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยที่ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะไม่มีความแตกต่างกัน

3. การได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียของผู้ป่วยเด็ก

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของการได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียของผู้ป่วยเด็กก่อนและหลังผู้ปกครองเข้าร่วมโปรแกรม (n = 40)

หัวข้อ	ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม			หลังเข้าร่วมโปรแกรม			paired t – test	p-value
	M	S.D.	ระดับ	M	S.D.	ระดับ		
การได้รับการดูแล								
กลุ่มทดลอง	3.03	0.21	ปานกลาง	3.92	0.35	สูง	13.013	0.000*
กลุ่มควบคุม	3.00	0.15	ปานกลาง	3.07	0.22	ปานกลาง	1.647	0.108

* p-value < 0.001

จากตารางที่ 3 พบว่า ในกลุ่มทดลองหลังผู้ปกครองเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียเพิ่มขึ้นจากระดับปานกลางเป็นระดับสูง และเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.001$ ในกลุ่มควบคุมพบอยู่ในระดับปานกลางเท่าเดิม และไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของการได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียของผู้ป่วยเด็กระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังผู้ปกครองเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน (n = 40)

หัวข้อ	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม			Independent t-test	p-value
	M	S.D.	ระดับ	M	S.D.	ระดับ		
การได้รับการดูแล								
ก่อนร่วมโปรแกรม	3.03	0.21	ปานกลาง	3.00	0.15	ปานกลาง	0.615	0.540
หลังร่วมโปรแกรม	3.92	0.35	สูง	3.07	0.22	ปานกลาง	12.914	0.000*

* p-value < 0.001

จากตารางที่ 4 พบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรม ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียในกลุ่มทดลองได้รับการดูแลสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่า ค่าเฉลี่ยของการได้รับการดูแลของผู้ป่วยเด็กอยู่ในระดับปานกลาง และไม่มีความแตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษามีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลให้ครอบคลุมผลการศึกษาที่ได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียของผู้ปกครอง พฤติกรรมการดูแลของผู้ปกครองในผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย การได้รับการดูแลจากผู้ปกครองของผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ปกครอง พบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน ผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียมีความรู้เพิ่มสูงขึ้น และมีความแตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 เนื่องจากได้รับการสร้างความรู้รวมถึงซักถามข้อสงสัย ระหว่างผู้วิจัยและผู้ปกครองผู้ป่วยเด็ก สอดคล้องกับแนวคิดระบบการพยาบาลสนับสนุนและให้ความรู้ ของโอริเม่ ว่าการให้ความรู้เป็น กลวิธีสำคัญในการพัฒนาความสมรรถนะของผู้ป่วยและญาติในการดูแลสุขภาพและที่ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมการจัดการครอบครัวต่อการจัดการของมารดาและภาวะสุขภาพของผู้ป่วยเด็กวัยเรียนที่ป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมีย พบว่า หลังได้รับโปรแกรมกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ สูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมและสูงกว่ากลุ่มควบคุม ส่วนกลุ่มควบคุมความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ปกครองอยู่ในระดับปานกลางทั้งก่อนและหลังโปรแกรมและไม่มี ความแตกต่างกัน

การรับรู้สมรรถนะแห่งตน พบว่า ผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กมีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนเพิ่มสูงขึ้น หลังเข้าร่วมโปรแกรม และมีความแตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) เนื่องจากได้รับเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนผ่านกิจกรรม จำนวน 4 ครั้ง ประกอบด้วย ฝึกทักษะการกำหนดเป้าหมายในการดูแลผู้ป่วย ปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยตามเป้าหมาย ติดตามพฤติกรรม ผ่านช่องทางไลน์ โทรศัพท์ สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนของแบนดูรา (Bandura, A., 1997) ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในสมรรถนะของผู้ปกครอง ซึ่งมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น และการศึกษาของ วัชรภรณ์ สิมศิริวัฒน์ และคณะ ที่ พบว่า หลังได้รับการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตน อาสาสมัครสาธารณสุขมีการเปลี่ยนแปลงความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ในการส่งเสริมการควบคุมโรคธาลัสซีเมียสูงกว่ากลุ่มควบคุมและก่อนได้รับการเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ในส่วนกลุ่มควบคุมการรับรู้สมรรถนะแห่งตน อยู่ในระดับปานกลางทั้งก่อนและหลังโปรแกรมและไม่มี ความแตกต่างกัน (วัชรภรณ์ สิมศิริวัฒน์ และคณะ, 2560)

พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย พบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรม ผู้ปกครองมีพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กเพิ่มสูงขึ้น และแตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.001$ เนื่องจากผู้ปกครองมีความรู้ และการรับรู้สมรรถนะแห่งตนที่เพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับแนวความคิดการปฏิบัติพฤติกรรมของเพนเดอร์ Pender, N. J. et al. กล่าวว่า การรับรู้สมรรถนะแห่งตนของการปฏิบัติพฤติกรรม เป็นความเชื่อของบุคคลที่คาดหวังประโยชน์ที่จะเกิดภายหลังการปฏิบัติ เป็นแรงเสริมทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นและ (Pender, N. J. et al., 2006) การปรับปรุงคุณภาพการดูแลในสถานบริการสำหรับผู้ป่วยเรื้อรัง กรณีคลินิกผู้ป่วยเด็กธาลัสซีเมีย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ พฤติกรรมเพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ในส่วนกลุ่มควบคุมการรับรู้สมรรถนะแห่งตน อยู่ในระดับปานกลางทั้งก่อนและหลังโปรแกรมและไม่มีความแตกต่างกัน

การได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียของผู้ป่วยเด็ก พบว่า หลังผู้ปกครองเข้าร่วมโปรแกรม ผู้ป่วยเด็กได้รับการดูแลเพิ่มสูงขึ้น และมีความแตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) เนื่องจากผู้ปกครองมีการนำความรู้ความเข้าใจ ต่างๆมาดูแลเด็กอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ สุดารัตน์ ศิริประภาณัฐรัตน์ ที่พบว่า หลังดูแลผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมีย เกี่ยวกับการทบทวนข้อมูลของผู้ป่วย การเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้น ส่งผลให้หลังการดูแลผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมียได้รับการตรวจ ferritin ครบคลุมร้อยละ 100 ได้รับยาขับเหล็กตามข้อบ่งชี้ ครบคลุม ร้อยละ 100 ส่วนกลุ่มควบคุม พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งก่อนและหลังโปรแกรมและไม่มีความแตกต่างกัน (สุดารัตน์ ศิริประภาณัฐรัตน์, 2566)

2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียของผู้ปกครอง พฤติกรรมการดูแลของผู้ปกครองในผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย การได้รับการดูแลจากผู้ปกครองของผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้ปกครองผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียมีความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียในผู้ป่วยเด็ก และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) สอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรภรณ์ สิมศิริวัฒน์ และคณะ ที่พบว่า หลังได้รับการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตน อาสาสมัครสาธารณสุขมีการเปลี่ยนแปลงความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน ในการส่งเสริมการควบคุมโรคธาลัสซีเมียสูงกว่ากลุ่มควบคุมและก่อนได้รับการเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) (วัชรภรณ์ สิมศิริวัฒน์ และคณะ, 2560)

การได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียของผู้ป่วยเด็ก พบว่า การได้รับการดูแลจากผู้ปกครองของผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรม ผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียในกลุ่มทดลองได้รับการดูแลโรคธาลัสซีเมียสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนของผู้ปกครองต่อพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย โรงพยาบาลสุโขทัย สามารถเพิ่มความรู้ สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย พยาบาลชุมชนที่หน่วยปฐมภูมิ สามารถเรียนรู้และนำกิจกรรมต่าง ๆ ในโปรแกรมนี้ ไปให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เพื่อการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียที่บ้านได้อย่างถูกต้อง ต่อเนื่อง และควรมีการติดตามผลจากการเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนของผู้ปกครองในระยะยาว เพื่อติดตามพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียที่สอดคล้อง

กับบริบทของครอบครัว และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นหลังจากนำไปปฏิบัติที่บ้าน หลังเข้าร่วมโปรแกรมไประยะหนึ่งได้ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการนำผลของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะแห่งตนของผู้ปกครองต่อพฤติกรรม การดูแลผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมียจากงานวิจัยนี้ ไปใช้ในการศึกษาเพิ่มเติมกับผู้ป่วยกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โรงพยาบาลสุโขทัย. (2566). สถิติการคัดกรองผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมีย. สุโขทัย: โรงพยาบาลสุโขทัย.
- กิตติ ต่อจรัส และพิมพ์ลักษณ์ เจริญขวัญ. (2563). แนวทางเวชปฏิบัติสำหรับการรักษาภาวะโลหิตจางและธาลัสซีเมีย. กรุงเทพมหานคร: สมาคมโลหิตวิทยาแห่งประเทศไทย.
- จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ. (2561). พฤติกรรมสุขภาพ แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ชลาลัย เปียงใจ. (2560). ผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะแห่งตน ต่อพฤติกรรมการดูแล เด็กโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจของผู้ดูแล. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประกริต รัชวัตร และนัยนา ภูม. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้ป่วยเด็กธาลัสซีเมีย. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 15(1), 334-348.
- พชรพรรณ สาริสต์. (2562). คุณภาพชีวิตและความสุขของภาวะซีมเศร้าในผู้ป่วยเด็กโรคธาลัสซีเมีย ในศูนย์การแพทย์ปัญญานันทภิกขุ ชลประทาน. วารสารสาธารณสุขศาสตร์, 49(2), 200-209.
- ภัทร์กร อยู่สุข. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการของมารดาที่มีบุตรป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมีย. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภูผา วงศ์มีเดื่อน. (2563). คุณภาพชีวิตของเด็กธาลัสซีเมียชนิดเบต้าและผู้ดูแลที่มารับบริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี, 28(3), 326-335.
- วัชรารณ สิมศิริวัฒน์ และคณะ. (2560). ผลการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อความรู้ การรับรู้ความสามารถ และพฤติกรรมการส่งเสริมการควบคุมโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียของอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา, 25(2), 94-104.
- สุดารัตน์ ศิริประภาณรัตน์. (2566). อัตราความทุกข์ของภาวะแทรกซ้อนในผู้ป่วยธาลัสซีเมีย และผลลัพธ์การดูแลผู้ป่วยในธาลัสซีเมีย คลินิกโรงพยาบาลบางละมุง จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการแพทย์เขต 11, 37(1), 71-84.
- สุวรรณ จันทรประเสริฐ และคณะ. (2560). ผลการสร้างเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อความรู้ การรับรู้ความสามารถของตน และพฤติกรรมการส่งเสริมการควบคุมโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียของอาสาสมัครสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 25(2), 94-104.
- Bandura, A. (1997). Social learning theory. New Jersey: Prentice-Hall.
- Pender, N. J. et al. (2006). Health Promotion in Nursing Practice. (5th ed.). New Jersey: Pearson Education, Inc.

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

THE DEVELOPMENT OF LEADERSHIP INDICATORS TO STRENGTHEN ACTIVE
LEARNING MANAGEMENT OF TEACHERS UNDER THE OFFICES OF PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA IN THE NORTHEAST OF THAILAND

กนิษฐกานต์ วงศ์วัฒนาวิชา*, จักรกฤษณ์ โปตาพล, กรณิกา ไวโสภ

Kanitthakarn Wongwattanawicha*, Chakgrit Podapol, Kannika Waisopa

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: namwannawic@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 2) ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.84 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 760 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและเชิงอ้างอิงโดยใช้โปรแกรม LISREL ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 4 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านบุคลิกภาพชอบความท้าทาย ด้านการสร้างแรงจูงใจครู ด้านทักษะความสามารถ โดยมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมและค่าประสิทธิผลการกระจายคัดสรรไว้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือสูงกว่า 3.00 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่าร้อยละ 20% และ 2) โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 85.43$, $df = 68$, $P = 0.75$) โดยองค์ประกอบหลักทุกด้านมีค่าน้ำหนักเชิงโครงสร้างสูงกว่าค่ากำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งมีค่าความเที่ยงเชิงโครงสร้างสูง โดยมีค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้เท่ากับ 0.90 จึงสะท้อนความเหมาะสมของโมเดลที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำ, การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, โมเดลสมการโครงสร้าง, ภาวะผู้นำทางการศึกษา, แรงจูงใจของครู

Abstract

This research aims to: 1) To develop indicators of leadership to enhance teachers' active learning management of teachers under the jurisdiction of the Northeastern Primary Educational

Service Areas, and 2) Examine the congruence of the structural equation model of leadership indicators for enhancing active learning management with empirical data. The study population consisted of school administrators and teachers affiliated with primary educational service area offices in Northeastern Thailand. Data were collected using a five-point Likert scale questionnaire, which had a reliability coefficient of 0.84. A total of 760 samples were selected through multi-stage random sampling. The data were analyzed using both descriptive and inferential statistics via the LISREL program. The findings were as follows: 1) The leadership indicators for enhancing active learning management among teachers in the Northeastern Primary Educational Service Areas consisted of four main components: (a) vision for active learning management, (b) a challenge-seeking personality, (c) motivation for teachers, and (d) competency skills. The indicators met the criteria for suitability, with mean scores equal to or greater than 3.00 and a coefficient of variation equal to or less than 20%, which met the predetermined criteria. 2) The developed structural equation model was consistent with the empirical data ($\chi^2 = 85.43$, $df = 68$, $p = 0.75$). All core components had statistically significant structural weights above the specified threshold at the 0.01 level. Furthermore, the model exhibited high construct reliability and an average extracted variance of 0.90, indicating the appropriateness and validity of the developed model.

Keywords: Leadership Indicators, Learner-Centered Learning Management, Structural Equation Modeling, Educational Leadership, Teacher Motivation

บทนำ

สังคมในยุคแห่งการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ขับเคลื่อนด้วยพลังของเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาด้วยทฤษฎีใหม่และแนวคิดใหม่ ที่ถูกพัฒนาขึ้น จุดหมายพื้นฐานของการศึกษา คือ การเรียนรู้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สามารถดำรงชีพอยู่ในโลกต่างยุคสมัยได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การศึกษา คือ สิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับทุกคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวิทยาการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้แต่ละประเทศมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คนในโลกยุคใหม่ท่ามกลางพลวัตการเปลี่ยนแปลงนั้นจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง โดยต้องอาศัยผู้นำเป็นผู้รับมือการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกลไปข้างหน้าและสามารถกำหนดทิศทางรวมทั้งสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์นั้นสู่คนในองค์กรให้คล้อยตามได้ จูงใจให้คนทุ่มเทเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (วรารักษ์ หนึ่งโชคชัย และประยุทธ ชูสอน, 2558) แผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นแผนแม่บทของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้วางกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสภาวะการณ์และบริบทแวดล้อมที่ล้วนมีผลกระทบต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ทางด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล แบบก้าวกระโดด ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและโลก ตลอดจนทักษะของประชากรในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนพึงมีเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานของการศึกษาและบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ ในการพัฒนา

หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ซึ่งในปัจจุบันการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติร่วมกันระดมความคิดแสดงความคิดเห็นและสะท้อนความคิดเห็นของตนเอง โดยที่ครูเป็นพี่เลี้ยงคอยแนะนำให้ความรู้เพิ่มเติมซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบนี้ คือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นวิธีการในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสนับสนุนและส่งเสริมครูผู้สอนให้เกิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจอารมณ์สังคมโดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงควมมีภาวะผู้นำทางวิชาการในการส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาทักษะของผู้เรียนทุกด้าน ในปัจจุบันการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้เข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก จึงมีการส่งเสริมพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้ในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนผลักดันการบริหารงานของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารงานในทุกด้าน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561)

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นสิ่งที่ผู้ดำเนินการวิจัยได้มองเห็นประโยชน์ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ด้วยโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียนต่ำกว่า 120 คนลงมา โรงเรียนที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คนส่วนใหญ่จะไม่บรรจุผู้บริหารสถานศึกษาวันแต่จะบรรจุเป็นรายกรณีหากมีความจำเป็นพิเศษ เช่น โรงเรียนกัณฑ์ โรงเรียน stand alone หรือโรงเรียนที่ห่างไกลความเจริญ ภูเขา เกาะ แก่ง จึงส่งผลให้จัดการเรียนการสอนและการบริหารเป็นไปด้วยความยากลำบาก โรงเรียนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านที่ห่างไกลความเจริญ มีพื้นที่ภูเขา ชายขอบ และการใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นปัญหาหลักในการบริหารองค์กร การพัฒนานักเรียนจึงเป็นบทบาทสำคัญของบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในโรงเรียน โดยเฉพาะการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูจะเกิดประโยชน์ต่อนักเรียนเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียน ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่น อดทนอดกลั้นและมีเป้าหมายในการพัฒนาองค์กร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู เพื่อพัฒนาและทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

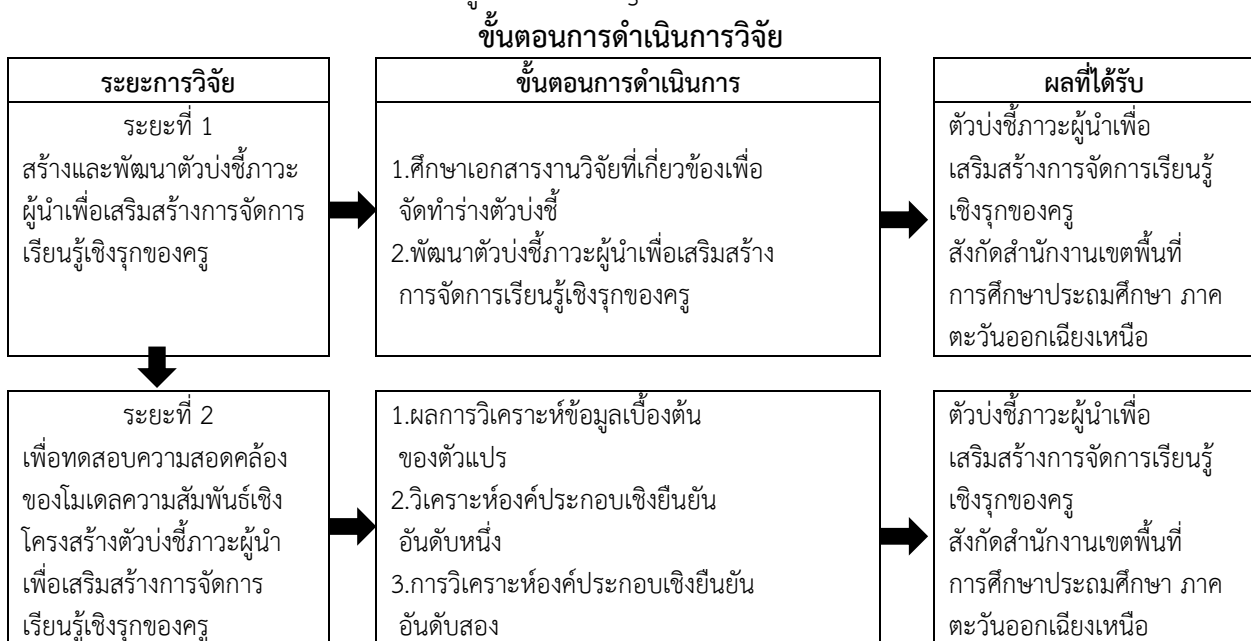
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตำรา ทฤษฎีจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบองค์ประกอบ จากนั้นสร้างเครื่องมือที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบและประเมินความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 จากกลุ่มตัวอย่าง 760 คนที่ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอ้างอิงโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเนื้อหาเชิงทฤษฎี เพื่อสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับระดับความเหมาะสมของผู้บริหารเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บัวรัตน์ ศรีนิล, 2560) ข้อคำถามรวมทั้งสิ้น 64 ข้อ ครอบคลุม 4 องค์ประกอบหลัก 17 องค์ประกอบย่อยซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบและประเมินแบบประเมินความเที่ยงแบบสอบถาม (IOC: Index of item objective congruence) เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ค่า +1 คือ แน่ใจว่าแบบสอบถามข้อนั้นสอดคล้องตามที่ระบุไว้ 0 คือ ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามข้อนั้นสอดคล้องตามที่ระบุไว้ -1 คือ แน่ใจว่าแบบสอบถามข้อนั้นไม่สอดคล้องตามที่ระบุไว้ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ มีค่า 1.00 ทุกข้อคำถามถือว่าใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด จากนั้นดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยใช้ Google form

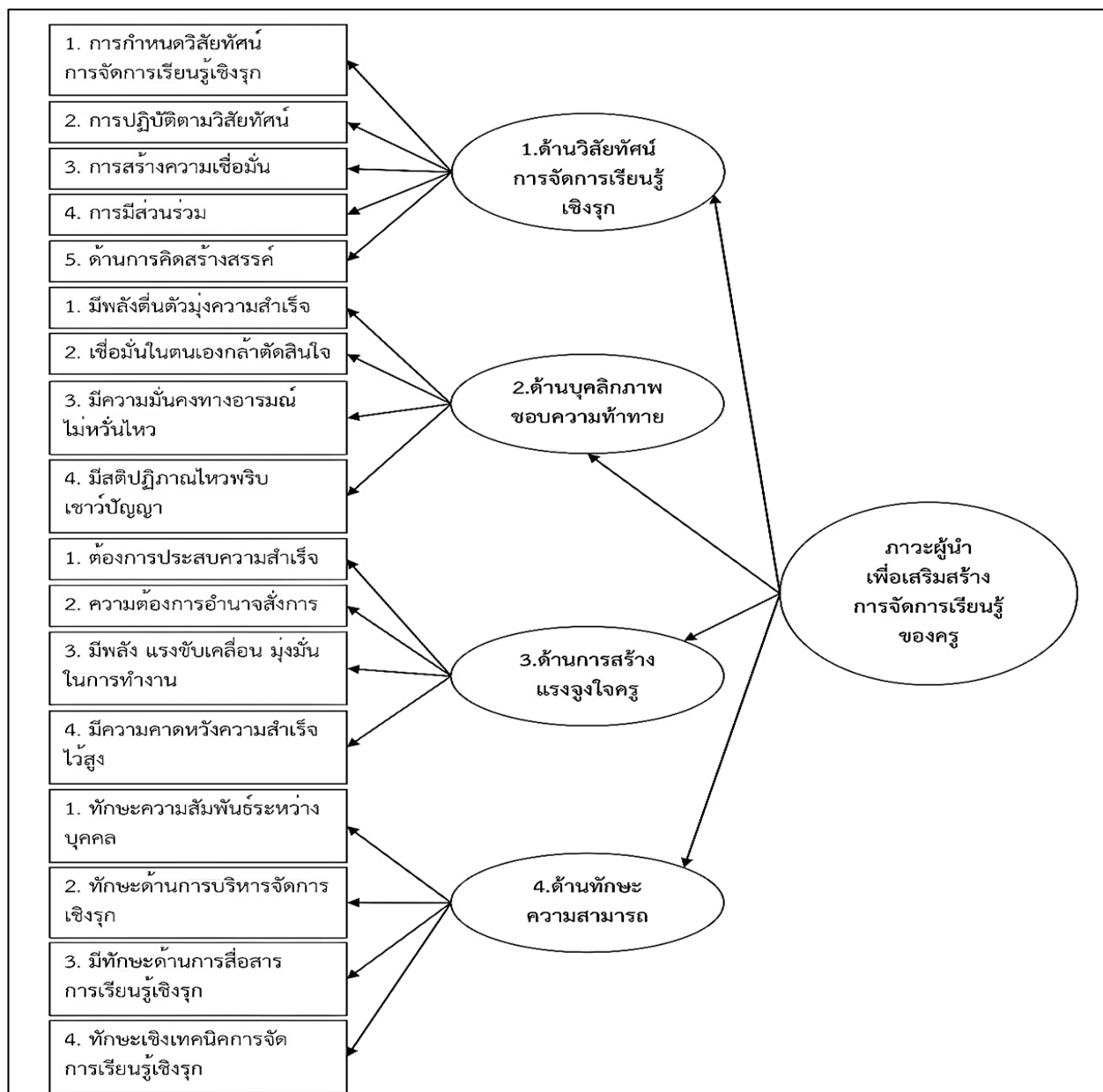

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นได้ผลการวิจัย ตามประเด็นที่ศึกษา คือ

1. สร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาเอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้อง หลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูและอื่นๆจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้โมเดลสมมุติฐานวิจัยตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้โมเดลสมมุติฐานวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2 โมเดลสมมุติฐานตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2. ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย $\bar{X}$ แทนคะแนนเฉลี่ย (Mean) S.D. แทนส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) SK แทนความเบ้ (skewness) KU แทนความโด่ง (kurtosis) ได้องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการวิจัย มีความเหมาะสมสำหรับโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือสูงกว่า 3.00 และมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20% สอดคล้องกับงานวิจัยภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปรค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ และค่าความโด่งของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

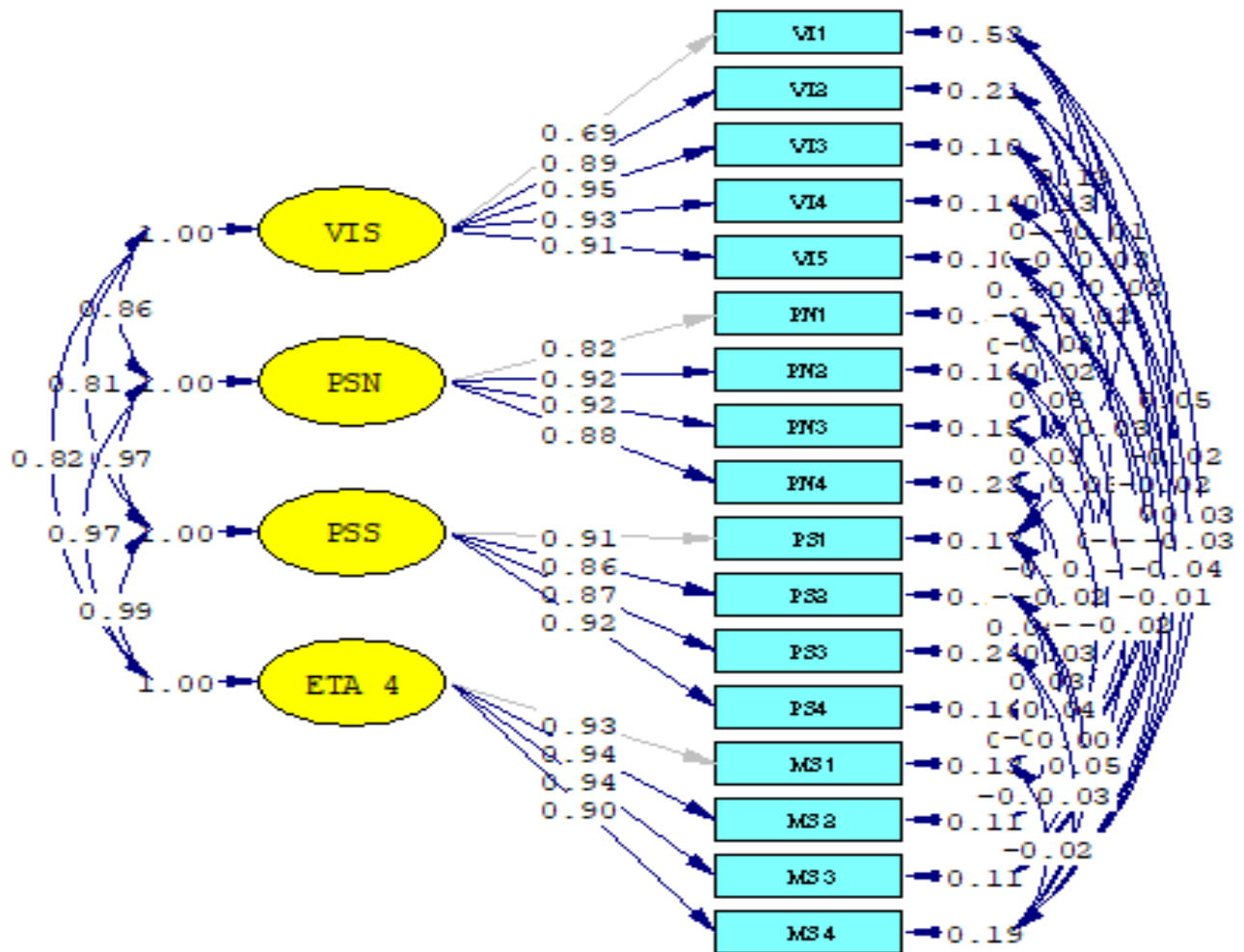

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปรค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ และค่าความโด่ง

ตัวแปร	องค์ประกอบ และตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	SK	KU
องค์ประกอบที่ 1 ด้านวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก					
ตัวแปรที่ 1	การกำหนดวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.55	0.52	-1.93	6.57
ตัวแปรที่ 2	การปฏิบัติตามเป้าหมาย	4.53	0.51	-1.06	0.84
ตัวแปรที่ 3	การสร้างเชื่อมั่น	4.54	0.58	-1.62	3.35
ตัวแปรที่ 4	การมีส่วนร่วม	4.56	0.58	-2.00	5.90
ตัวแปรที่ 5	การคิดสร้างสรรค์	4.51	0.58	-1.25	1.49
องค์ประกอบที่ 2 ด้านบุคลิกภาพขอความท้าทาย					
ตัวแปรที่ 1	มีพลังตื่นตัวมุ่งความสำเร็จ	4.56	0.57	-2.10	6.56
ตัวแปรที่ 2	เชื่อมั่นในตนเองการกล้าตัดสินใจ	4.51	0.62	-1.56	3.31
ตัวแปรที่ 3	มีความมั่นคงทางอารมณ์ไม่หวั่นไหว	4.50	0.60	-1.54	3.33
ตัวแปรที่ 4	มีสติปัญญาไหวพริบ เชาวปัญญา	4.46	0.60	-1.46	3.42
องค์ประกอบที่ 3 ด้านการสร้างแรงจูงใจครู					
ตัวแปรที่ 1	ต้องการประสบความสำเร็จ	4.50	0.56	-1.21	1.60
ตัวแปรที่ 2	ความต้องการอำนาจสั่งการ	4.43	0.59	-1.41	4.12
ตัวแปรที่ 3	มีพลังแรงขับเคลื่อน มุ่งมั่นในการทำงาน	4.44	0.66	-1.47	2.69
ตัวแปรที่ 4	มีความคาดหวังความสำเร็จไวสูง	4.53	0.57	-1.37	2.25
องค์ประกอบที่ 4 ด้านทักษะความสามารถ					
ตัวแปรที่ 1	ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	4.50	0.62	-1.74	4.07
ตัวแปรที่ 2	ทักษะด้านการบริหารการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.46	0.59	-1.37	2.71
ตัวแปรที่ 3	ทักษะด้านการสื่อสารการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.48	0.59	-1.23	1.74
ตัวแปรที่ 4	ทักษะเชิงเทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.49	0.55	-1.24	2.50

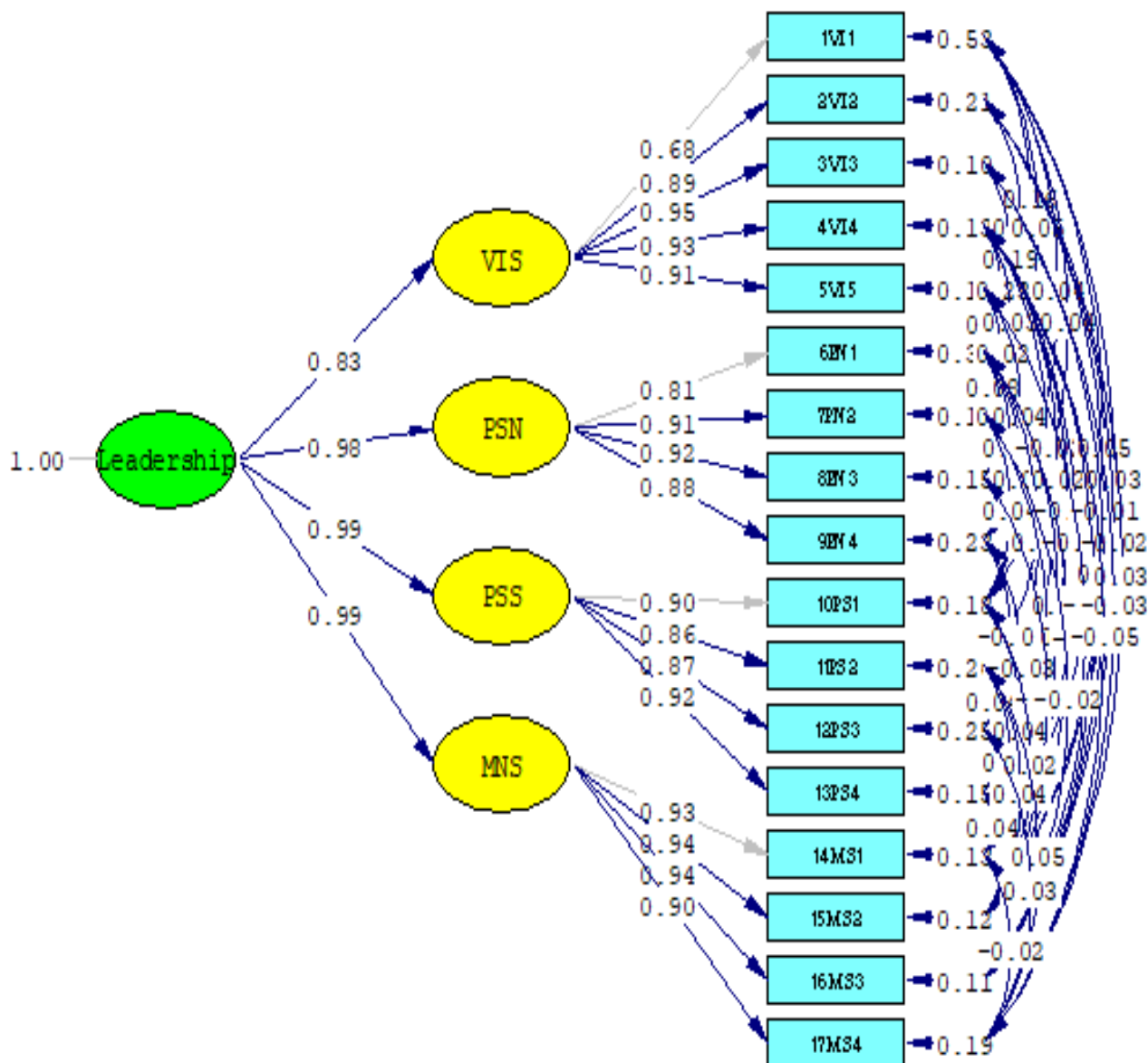
จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น พบว่า องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.54 องค์ประกอบด้านบุคลิกภาพขอความท้าทาย มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.51 องค์ประกอบด้านการสร้างแรงจูงใจครู มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.47 องค์ประกอบด้านทักษะความสามารถ มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.482.

2.2 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งการสร้างและพัฒนาโมเดลการวัดภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู พบว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูแบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ด้านบุคลิกภาพขอความท้าทาย 3) ด้านการสร้างแรงจูงใจครู และ 4) ด้านทักษะความสามารถ นำข้อคำถามที่ผ่านการหาค่าอำนาจจำแนกมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบคุณภาพโครงสร้างของโมเดลการวัดภาวะผู้นำการเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู พบว่า ดัชนีทุกตัวผ่านเกณฑ์การประเมินประเมินความสอดคล้องในระดับดี และดัชนีชุดที่ 2 พบว่า ดัชนีทุกตัวผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับดี สรุปในภาพ พบว่า โมเดลการวัดภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีความคล่องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่ง

2.3 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง โมเดลการวัดมีอยู่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (VIS) 2) ด้านบุคลิกภาพชอบความท้าทาย (PSN) 3) ด้านการสร้างแรงจูงใจครู (PSS) และ 4) ด้านทักษะความสามารถ (MNS) พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.83 - 0.99 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.97 (> 0.50) มีค่าสูงกว่าเกณฑ์การประเมิน และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance extracted : ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.90 (> 0.50) มีค่าสูงกว่าเกณฑ์การประเมิน (สุวิมล ติरणันท์, 2557) จากการตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการวัดภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ซึ่งเป็นการพิจารณา Fit Index และคุณภาพภายในโครงสร้างโมเดลการวัด พบว่า ทั้งสองส่วนผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพ สรุปได้ว่า โมเดลการวัดภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับลักษณะทางประชากรที่ศึกษา

ภาพที่ 4 โมเดลการวัดองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง

อภิปรายผล

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผลการวิจัยพบว่า ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 องค์ประกอบหลัก 17 องค์ประกอบย่อย และ 64 ตัวบ่งชี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (กนกอร สมปราชญ์, 2560)

1. องค์ประกอบหลักด้านวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีองค์ประกอบย่อยได้แก่ 1) องค์ประกอบย่อยด้านการกำหนดวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) องค์ประกอบย่อยด้านการปฏิบัติตามเป้าหมาย 3) องค์ประกอบย่อยด้านการสร้างความเชื่อมั่น 4) องค์ประกอบย่อยด้านการมีส่วนร่วม 5) องค์ประกอบย่อยด้านการคิดสร้างสรรค์ จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบย่อยที่มีค่าเฉลี่ย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วม

($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.58) การกำหนดวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.52) การสร้างความเชื่อมั่น ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.58) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.51) และการคิดสร้างสรรค์ตามลำดับ ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.58)

2. องค์ประกอบหลักด้านบุคลิกภาพชอบความท้าทาย 1) องค์ประกอบย่อยด้านมีพลังตื่นตัวมุ่งความสำเร็จ 2) องค์ประกอบย่อยด้านเชื่อมั่นในตนเองการกล้าตัดสินใจ 3) องค์ประกอบย่อยด้านมีความมั่นคงทางอารมณ์ไม่หวั่นไหว 4) องค์ประกอบย่อยด้านมีสติปัญญาไหวพริบ เชาว์ปัญญา จากการวิจัยพบว่า มีค่าเฉลี่ยองค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านมีพลังตื่นตัวมุ่งความสำเร็จ ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.57) ด้านเชื่อมั่นในตนเองการกล้าตัดสินใจ ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.62) ด้านมีความมั่นคงทางอารมณ์ไม่หวั่นไหว ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.60) และด้านมีสติปัญญาไหวพริบ เชาว์ปัญญา ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.60) ตามลำดับ

3. องค์ประกอบหลักด้านการสร้างแรงจูงใจครู 1) องค์ประกอบย่อยด้านต้องการประสบความสำเร็จ 2) องค์ประกอบย่อยด้านความต้องการอำนาจสั่งการ 3) องค์ประกอบย่อยด้านมีพลังแรงขับเคลื่อนมุ่งมั่นการทำงาน 4) องค์ประกอบย่อยด้านมีความคาดหวังความสำเร็จไว้สูง จากการวิจัยพบว่า มีค่าเฉลี่ยองค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านมีความคาดหวังสูง ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.57) ด้านต้องการประสบความสำเร็จ ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.56) ด้านมีพลังขับเคลื่อนมุ่งมั่นการทำงาน ($\bar{X}$ = 4.44, S.D. = 0.66) และด้านความต้องการอำนาจสั่งการ ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.56) ตามลำดับ

4. องค์ประกอบหลักด้านทักษะความสามารถ 1) องค์ประกอบย่อยด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2) องค์ประกอบย่อยด้านทักษะด้านการบริหารการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) องค์ประกอบย่อยด้านทักษะด้านการสื่อสารการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4) องค์ประกอบย่อยด้านทักษะเชิงเทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จากการวิจัยพบว่า มีค่าเฉลี่ยองค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.62) ด้านทักษะเชิงเทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.55) ด้านการสื่อสารการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.59) และด้านการบริหารการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.59) ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า Chi-Square = 85.43 เมื่อพิจารณาค่า df เท่ากับ .68 ค่า P value = 0.07 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ คือ ต่ำกว่า 2 นอกจากนั้น ยังพบว่า ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัย Effective Leadership (Achua, C. F. & Lussier, R. N., 2010)

จากการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจึงได้โมเดลสมมุติฐานตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อนำเสนอโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูแบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Visionary) ด้านบุคลิกภาพชอบความท้าทาย (Personality) ด้านการสร้างแรงจูงใจครู (Persuasion) และด้านทักษะความสามารถ (Management skills) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ด้านวิสัยทัศน์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถนำผลวิจัย

ที่ได้ไปพัฒนา กำหนดเพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อเสริมสร้างผู้นำด้านวิสัยทัศน์เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูทุกสังกัด ที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายเพื่อใช้พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและสถานศึกษาได้

2) ด้านบุคลิกภาพขอความท้าทาย ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดเป็นโครงการพัฒนาวิชาชีพและพัฒนาสมรรถนะสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ในการพัฒนาให้ผู้บริหารแสดงออกถึงบทบาทและพฤติกรรมด้านบุคลิกภาพขอความท้าทาย ที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูเพื่อพัฒนาสถานศึกษา

3) ด้านทักษะความสามารถ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงานการศึกษาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินภาวะผู้นำด้านทักษะความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะเสริมสร้างสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

4) ด้านการสร้างแรงจูงใจครู ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านการสร้างแรงจูงใจครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2560). ศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: การศึกษาทฤษฎีฐานราก. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 1(4), 51-65.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกกลุ่มมาตรฐานการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัวรัตน์ ศรีนิล. (2560). เอกสารประกอบการเรียนการออกแบบวิจัยธุรกิจการเก็บรวบรวมข้อมูล การออกแบบสอบถาม การเลือกตัวอย่าง. เชียงใหม่: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรารักษ์ หนึ่งโชคชัย และประยุทธ์ ชูสอน. (2558). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 38(1), 107-114.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- _____. (2562). มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ.2561. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2566). สำนักงานนโยบายและแผน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุวิมล ติรกันันท์. (2557). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์แนวทางการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Achua, C. F. & Lussier, R. N. (2010). *Effective Leadership*. (4th ed.). South-Western: Cengage Learning.

การเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐาน
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาอำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี**
PARTICIPATORY ENHANCEMENT OF SAVING CAPACITY AMONG PRE-RETIREMENT
AGE GROUP BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY:
A CASE STUDY OF PHANOM THUAN DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

สุทิน อ่อนอุบล

Suthin On-Ubon

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กาญจนบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: thinubon2509@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และ 2) ประเมินผลและถอดบทเรียนจากการพัฒนาศักยภาพการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ประชาชนวัยก่อนเกษียณ จำนวน 35 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนาและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ paired t-test ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัยก่อนเกษียณมีทัศนคติเชิงบวกต่อการออม ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการออมเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับภาวะเจ็บป่วยในอนาคต การเกษียณอายุ และการศึกษาของบุตรหลาน รูปแบบการออมที่นิยม ได้แก่ การฝากเงินกับธนาคารหรือสหกรณ์ การซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต และการเก็บเงินสดไว้ใช้ในยามจำเป็น ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของประชาชนวัยก่อนเกษียณ ได้แก่ รายได้ที่เปลี่ยนแปลงตามสถานะเศรษฐกิจ และความไม่แน่นอนของค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หลังจากเข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพการออม ชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการออมและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 11.39$ และ 8.351 , $p < .000$) มีการวางแผนการออมเงินเพื่อการเกษียณอย่างเป็นระบบทั้ง 3 ระยะ ได้แก่ การออมระยะสั้น การออมระยะกลาง และการออมระยะยาว ผลการติดตาม ร้อยละ 63.50 ของกลุ่มวัยก่อนเกษียณมีการออมเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.72 เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ

คำสำคัญ: การออม, การเสริมสร้างศักยภาพ, วัยก่อนเกษียณ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research aimed to: 1) Develop the saving capacity of pre-retirement community members through a participatory approach on the philosophy of sufficiency economy of Phanom Thuan district, Kanchanaburi province, and 2) Evaluate and extract lessons from the saving capacity

*Received June 4, 2025; Revised June 23, 2568; Accepted June 25, 2025

development based on the Sufficiency Economy Philosophy. The sample consisted of 35 pre-retirement individuals and 5 relevant stakeholders, selected through purposive sampling. The research instruments included questionnaires, interviews, and focus group discussions. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics and paired t-tests to compare pre- and post-intervention means. Qualitative data were analyzed using content analysis. The findings revealed that the pre-retirement community had a positive attitude toward saving. Most participants saved with the aim of preparing for future illness, retirement, and their children's education. The preferred saving methods included depositing money in banks or cooperatives, purchasing life insurance policies, and keeping cash for emergencies. Key factors influencing saving behavior among pre-retirement individuals were income fluctuations due to economic conditions and uncertainty regarding daily living expenses. After participating in the saving capacity development program, the community demonstrated a statistically significant increase in knowledge about saving and living according to the Sufficiency Economy Philosophy ($t = 11.39$ and 8.351 , $p < .000$). They also developed systematic retirement saving plans across three stages: short-term, medium-term, and long-term saving. Follow-up results showed that 63.50% of the participants increased their savings, with an average increase of 5.72% compared to before the program.

Keywords: Savings, Capacity Building, Pre-Retirement Age Group, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 และคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 20 ล้านคนภายในปี พ.ศ. 2568 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีแนวโน้มเผชิญปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือรายได้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพหลังเกษียณ หนึ่งในปัญหาสำคัญของผู้สูงอายุไทย คือ การไม่มีเงินออม โดยมีเพียงร้อยละ 34.6 ที่มีเงินออมแต่ไม่ถึง 100,000 บาท สาเหตุหลักมาจากขาดการเตรียมความพร้อม ส่งผลให้ผู้สูงอายุเผชิญความเสี่ยงด้านความมั่นคงทางการเงินและคุณภาพชีวิต ส่งผลกระทบในระดับภาพรวมของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางธรรมชาติและเศรษฐกิจจากปัจจัยภายในและภายนอก โดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ ความพอเพียง ความพอดี และความสมดุลในการดำเนินชีวิต รัฐบาลได้มีการน้อมนำแนวคิดมาบูรณาการในการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม โดยเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ใช้กลไกทางเศรษฐกิจส่งเสริมคุณภาพชีวิต การสร้างรายได้ ลดรายจ่าย และมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น

จังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 81,135 คน คิดเป็นร้อยละ 16.95 ของประชากรทั้งหมด จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในปี 2562 พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอาชีพและรายได้ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. มีอยู่ร้อยละ 10.50 ของผู้สูงอายุทั้งหมด นอกจากนี้ จากจำนวนครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด 159,945 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 100) พบว่า มีครัวเรือนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การเก็บออมเงิน จปฐ. อยู่ที่ร้อยละ 26.34 (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี, 2562) สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาทางเลือกด้านอาชีพและรายได้ที่มั่นคงแก่ผู้สูงอายุในจังหวัด เพื่อส่งเสริมให้มีการออมเงินสำหรับการใช้จ่ายในวัยชราและยกระดับคุณภาพชีวิตในระยะยาว

จากการศึกษากระบวนการออมเงินตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการออม โดยน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ร่วมกับแนวคิดการออม พบว่า การออม คือ การเก็บสะสมทรัพย์ไว้ส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในยามจำเป็น ด้วยการประหยัดและสะสมทีละเล็กละน้อย โดยใช้หลักความพอเพียงเป็นแนวทางในการวางแผนการเงิน มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การตั้งเป้าหมายในชีวิต การจัดทำบัญชีครัวเรือน การออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ และการทบทวนแผนการใช้จ่าย โดยวัตถุประสงค์หลักของการออม ได้แก่ การใช้จ่ายในวัยเกษียณ การใช้จ่ายฉุกเฉินหรือเจ็บป่วย และเพื่อการศึกษา ขณะที่อุปสรรคสำคัญของการออม ได้แก่ รายได้และค่าใช้จ่ายต่อเดือนที่ส่งผลกระทบในทางลบต่อความสามารถในการออม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมที่ดั่งาม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชนให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอายุที่ยั่งยืน ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ทำให้ชุมชนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

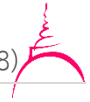
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยแบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เป็นการสำรวจข้อมูลทั่วไป ทักษะ ทักษะชีวิต พฤติกรรม และความต้องการด้านการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการออมตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระยะที่ 2 การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วม ตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกระบวนการ ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ ประกอบด้วย การประชุมวางแผน การกำหนดกิจกรรมการออม การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชน การนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพ และสรุปผลการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ
2. การสร้างความตระหนักรู้เรื่องการออม โดยอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายรายสัปดาห์ การติดตามพฤติกรรม การใช้จ่าย จัดกิจกรรมช่วยเหลือกันในกลุ่ม และการบรรยายเรื่อง “การออมทรัพย์: ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” สรุปบทเรียนจาก “บัญชีรับ - จ่าย หนองโรงชุมชนคนพอเพียง” โดยจัดกิจกรรม 3 ครั้ง

3. การสร้างต้นแบบการออมจากการพัฒนาศักยภาพ โดยจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน การติดตามพฤติกรรมการใช้จ่าย การประชุมระดมสมองเพื่อออกแบบต้นแบบการออม การบรรยายความรู้เกี่ยวกับการออม และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการประเมินผลหลังการพัฒนา

ระยะที่ 3 การประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ อย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการภายหลังการพัฒนา ศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพ โดยมีกิจกรรม 1) การประเมินผลการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการสรุปผล และ 2) การถอดบทเรียนจากการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และสรุปบทเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มชุมชนวัยก่อนเกษียณที่ร่วมพัฒนาศักยภาพการออมอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน จำนวน 35 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์เลือกเข้าศึกษา (Inclusion criteria) ประกอบด้วย มีอายุอยู่ระหว่าง 45 - 59 ปี สามารถสื่อสารภาษาไทย อาศัยอยู่ในพื้นที่มาแล้ว 1 ปี ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการชีวิตประจำวัน และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่

แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามคุณลักษณะทั่วไป โดยให้เลือกตอบ (Checklist) หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการออม ทศนคติต่อการออม และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยในการแปลผลตามแนวคิดของ Best, J. W. (Best, J. W., 1988) คือ น้อยที่สุด 1.00 - 1.49 น้อย มีค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 มาก มีค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 และมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00

แบบสอบถามความต้องการในการออม มีเนื้อหาเกี่ยวกับความต้องการออม โดยให้เลือกตอบ (Checklist) หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

แบบทดสอบความรู้เรื่องการเสริมสร้างศักยภาพการออม มีเนื้อหาครอบคลุมความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นแบบเลือกตอบ “ถูก” และ “ผิด” จำนวน 30 ข้อ แบ่งระดับความรู้เป็น 3 ระดับ โดยอิงเกณฑ์ของ Bloom, S. J. (Bloom, S. J., 1975) คือ ความรู้ต่ำ คือ 0 - 10 คะแนน ความรู้ปานกลาง คือ 11 - 20 คะแนน และความรู้สูง คือ 21 - 30 คะแนน

2. เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) แนวทางการสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินชีวิตประจำวัน ความสามารถเรียนรู้และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ แนวทาง และมาตรการส่งเสริมการออมของชุมชน 2) แบบสังเกต และ 3) เครื่องบันทึกเสียง

การสร้างเครื่องมือวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดำเนินการ ดังนี้

ศึกษาทบทวนทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวางกรอบโครงสร้างเนื้อหา และสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบข้อความคำถาม พร้อมประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด คือ ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977)

ตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชาชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแล้ววิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น แบบสอบถามความรู้มีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.87 ทศนคติต่อการออม และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าความเชื่อมั่น สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.93 และ 0.85 ตามลำดับ ซึ่งตามเกณฑ์กำหนด คือ ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (DeVon H. A. et al, 2007)

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลในระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 ถึงธันวาคม พ.ศ. 2564

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างก่อนและหลังการพัฒนา ศักยภาพการออม โดยใช้สถิติ paired t-test (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2552)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัย ผู้วิจัยได้ยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และได้รับเลขรับรองจริยธรรมการวิจัย COA No. 003/2563 เลขที่โครงการวิจัย SOP 001/63 เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2563

สมมติฐานการวิจัย

1. หลังการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้ก่อนและหลังการพัฒนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
2. หลังการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนและหลังการพัฒนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป ทศนคติ พฤติกรรม และความต้องการด้านการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอายุข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 35 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 77.00 และเพศชายร้อยละ 22.90 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 55 - 59 ปี ร้อยละ 42.90 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 57.00 มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 4 - 6 คน ร้อยละ 54.30 มีสถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 68.60 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 51.40 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 65.70 โดยรายได้นำไปใช้จ่ายทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 97.10 ได้รับรู้ข่าวสารผ่านทางโทรทัศน์ ร้อยละ 80.00 และเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 71.40

ทศนคติต่อการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ

โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง พบว่า ชุมชนมีทศนคติต่อการออมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.60 (S.D. = 0.76)

พฤติกรรมการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน

ชุมชนมีเงินออม ร้อยละ 77.10 และไม่มีเงินออม ร้อยละ 22.90 วัตถุประสงค์หลักของการออมเพื่อใช้ในยามเจ็บป่วยหรือชราภาพ ร้อยละ 62.90 เงินออมส่วนใหญ่ไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 65.70 รูปแบบการออมที่นิยมมากที่สุด คือ การฝากธนาคาร/สหกรณ์ออมทรัพย์/กรมธรรม์ประกันชีวิต ร้อยละ 80.00 ส่วนปัจจัยที่เอื้อต่อการออมมากที่สุด คือ รายได้ที่เพิ่มขึ้นและรายจ่ายที่ลดลง ร้อยละ 37.10 สำหรับปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการออมเงิน คือ ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 40.00

ความต้องการด้านการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง

มีการวางแผนเก็บออมเงินเพื่อเตรียมเกษียณ ร้อยละ 88.60 โดยคาดหวังว่าจะสามารถออมได้ร้อยละ 10 - 20 ของรายได้แต่ละเดือนหลังเกษียณ ร้อยละ 71.40 และคาดว่าจะใช้เงินออมสำหรับค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 74.00 จุดประสงค์หลักของการออม คือ เพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉิน รองลงมา คือ ดูแลครอบครัว และใช้จ่ายยามเกษียณ ในอนาคตให้ความสนใจการออมในรูปแบบเงินฝากออมทรัพย์ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

2. การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกดังนี้

2.1 ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ก่อนการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้เกี่ยวกับการออมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานโดยรวมด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 21.28 หลังการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนมีความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 25.68 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน (ก่อนและหลังการพัฒนาศักยภาพการออม)

ความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	n	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ค่า t	df	p-value
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	21.28	2.14	11.39	34	0.00**
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	25.68	2.70			

หมายเหตุ: ** p-value < .01 ; * p-value < .05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างก่อนกับหลังการพัฒนาศักยภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่า t เท่ากับ 11.39, ค่า df เท่ากับ 34 และค่า p-value < .01

2.2 การพัฒนาศักยภาพการออมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน ซึ่งดำเนิน 2 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความตระหนักต่อการออม การอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ชุมชนวัยก่อนเกษียณและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและรวบรวมแบบบันทึกรายรับ-รายจ่าย ผ่านกิจกรรมกลุ่มเพื่อช่วยเพื่อน ครั้งที่ 1 และจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน พร้อมแจก “บัญชีรับ-จ่ายชุมชนพอเพียง และ 2) การสร้างต้นแบบและเผยแพร่ต้นแบบการออม ใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อช่วยเพื่อน ครั้งที่ 2 และ ครั้งที่ 3 ได้ต้นแบบการออมตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน 1 บุคคลต้นแบบ

3. การประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สรุปตามประเด็น ได้ดังนี้

3.1 การประเมินผลการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยรวม ก่อนการพัฒนาศักยภาพอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.79 (S.D. = 0.68) ผลการวิเคราะห์แยกรายด้านชุมชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ค่าเฉลี่ย 3.69, ความมีเหตุผล ค่าเฉลี่ย 3.85, ความมีภูมิคุ้มกัน ค่าเฉลี่ย 3.71, ความรอบรู้ ค่าเฉลี่ย 3.79 และ คุณธรรมในการดำเนินชีวิต ค่าเฉลี่ย 3.91 หลังการพัฒนาศักยภาพชุมชนวัยก่อนเกษียณดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.44 (S.D. = 0.54) ผลการวิเคราะห์แยกรายด้านชุมชนวัยก่อนเกษียณดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ค่าเฉลี่ย 4.31, ความมีเหตุผล ค่าเฉลี่ย 4.33, ความมีภูมิคุ้มกัน ค่าเฉลี่ย 4.44, ความรอบรู้ ค่าเฉลี่ย 4.47 และ คุณธรรมในการดำเนินชีวิต ค่าเฉลี่ย 4.67 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มวัยก่อนเกษียณระหว่างก่อนการพัฒนาศักยภาพกับหลังการพัฒนาศักยภาพ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า t เท่ากับ 8.351 ค่า df เท่ากับ 34 และค่า p -value $< .000$ ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนกับหลังการพัฒนา ศักยภาพจำแนกแต่ละด้าน ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ก่อนและหลังการพัฒนา)

ตัวแปร	n	ค่า $\bar{X}$	ค่า S.D.	ค่า t	df	p-value
ความพอประมาณ						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.69	0.47	7.970	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.31	0.65			
ความมีเหตุมีผล						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.85	0.68	5.682	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.33	0.54			
ความมีภูมิคุ้มกัน						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.71	0.65	6.854	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.44	0.50			
ความรอบรู้						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.79	0.87	10.709	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.47	0.52			
ความมีคุณธรรม						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.91	0.73	4.861	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.67	0.51			

หมายเหตุ : ** p -value $< .01$; * p -value $< .05$

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มวัยก่อนเกษียณระหว่างก่อนการพัฒนาศักยภาพกับหลังการพัฒนาศักยภาพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 5 ด้าน นอกจากนี้หลังจากการพัฒนาศักยภาพการออมชนวัยก่อนเกษียณได้นำความรู้ไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงิน ได้แก่ 1) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และการเพิ่มการออมเงินเตรียมพร้อมก่อนเกษียณมากขึ้น 2) การนำความรู้และประสบการณ์เผยแพร่ให้สมาชิกในครอบครัว ทำให้ครอบครัวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่าย วางแผนการออมเงินตั้งแต่เริ่มทำงาน ใช้จ่ายอย่างพอเพียง อบรมบุตรหลานให้รู้จักการเก็บออมเงินเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต 3) การนำความรู้และประสบการณ์เผยแพร่ให้สมาชิกในชุมชนทราบถึงความจำเป็นของการออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในวัยเกษียณ แนะนำการทำบัญชีครัวเรือน และเห็นความสำคัญของการออม และ 4) ชุมชนวัยก่อนเกษียณร้อยละ 63.50 มีการออมเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 5.72

3.2 การถอดบทเรียนจากการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินชีวิตประจำวัน ชุมชนเห็นว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะด้านการออมช่วยสร้างนิสัยที่ดีในการใช้จ่ายสามารถใช้เงินออมยามฉุกเฉิน การทำบัญชีรายรับรายจ่ายช่วยควบคุมพฤติกรรมการใช้เงินเป็นระบบ 2) การเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนมีความเข้าใจและคุ้นเคยกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำมาใช้ในชีวิตจริงได้ การส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับชุมชนผ่านการจัดตั้งชมรมเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและฝึกฝนการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง 3) การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ การใช้สื่อโฆษณา เช่น สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ และข่าวสารภายในชุมชนช่วยเผยแพร่หลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการออมอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการถอดบทเรียนมีทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

การออมระยะสั้น (ไม่เกิน 1 ปี) เน้นการสร้างวินัยทางการเงินและการเตรียมพร้อมต่อเหตุฉุกเฉินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายรายวัน 2) การตั้งเป้าหมายออมเงินรายเดือน 3) หลีกเลี่ยงการซื้อของฟุ่มเฟือยหรือไม่จำเป็น 4) เข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ และ 5) การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้คุ้มค่า

การออมระยะกลาง (1 - 5 ปี) มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมต่อการระดมเงินขนาดกลาง ได้แก่ 1) ตั้งเป้าหมายออมเงินเพื่อค่าใช้จ่ายจำเป็น 2) ออมผ่านสหกรณ์หรือกลุ่มกองทุนหมู่บ้านเพื่อให้ได้ดอกเบี้ยที่เหมาะสม 3) ลงทุนในกิจกรรมรายได้เสริม 4) เข้าร่วมอบรมความรู้ด้านการเงินหรือการประกอบอาชีพเพิ่มรายได้ และ 5) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

การออมระยะยาว (เกิน 5 ปี ขึ้นไป) เน้นการเตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตหลังเกษียณอย่างมั่นคงและยั่งยืน ได้แก่ 1) ออมเงินเข้ากองทุนเพื่อการเกษียณ 2) สร้างรายได้ประจำจากกิจการขนาดเล็กที่บริหารเองได้ 3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 4) พัฒนาทักษะด้านสุขภาพและอาชีพเตรียมพร้อมในวัยสูงอายุ และ 5) วางแผนการถ่ายทอดความรู้และทรัพย์สินแก่ลูกหลานอย่างมีคุณธรรม

อภิปรายผล

1. ทศนคติต่อการออม พฤติกรรมการออม และความต้องการออม

ประชาชนกลุ่มวัยก่อนเกษียณมีทัศนคติเชิงบวกต่อการออมในระดับมาก มีเงินออมเพื่อนำมาใช้ในการเจ็บป่วยหรือเมื่อเข้าสู่วัยชรา รายได้ที่สูงขึ้นและรายจ่ายที่ลดลงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มีการออม ขณะที่อุปสรรค คือ ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นและสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่แน่นอน ชุมชนวัยก่อนเกษียณมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการออม ซึ่งอธิบายได้ว่า การที่ชุมชนวัยก่อนเกษียณมีทัศนคติเชิงบวกต่อการออมในระดับมาก มีพฤติกรรมการออมอย่างมีวินัย โดยมุ่งเน้นเพื่อรองรับยามเจ็บป่วยและวัยชรา สะท้อนถึงการตระหนักรู้ในการวางแผนทางการเงินในระยะยาว รูปแบบการออมที่นิยม ซึ่งเน้นความปลอดภัยและเข้าถึงได้ง่าย ขณะที่การออมในรูปแบบอื่นก็สะท้อนถึงความพยายามกระจายความเสี่ยงและสร้างมูลค่าเพิ่ม ปัจจัยส่งเสริมการออม คือ รายได้ที่เพิ่มขึ้นและการลดรายจ่าย ขณะที่อุปสรรคหลัก คือ ภาระหนี้สินและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม ทั้งกล่าวว่า การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันมีส่วนสำคัญในการสร้างทัศนคติที่ดีและพฤติกรรมการออมอย่างยั่งยืน โดยประชาชนมีเป้าหมายการออมที่หลากหลาย สะท้อนถึงการวางแผนชีวิตอย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัว ทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Delaflooz, N. & Paim, L. ที่ชี้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการออมและมีการจัดสรรเงินออมโดยอาศัยการตัดสินใจด้วยตนเอง วัตถุประสงค์ของการออมที่หลากหลายแสดงให้เห็นถึงการวางแผนชีวิตในหลายมิติ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในระยะยาว (Delaflooz, N. & Paim, L., 2011) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนภณ เรื่องแรงสูกุล ที่พบว่า ชุมชนให้ความสำคัญกับการออม จำนวนเงินออมขึ้นอยู่กับรายได้และรายจ่าย วัตถุประสงค์การออมเพื่อใช้ในการฉุกเฉิน ซื้อของจำเป็น ใช้ในวัยชรา เป็นทุนการศึกษาบุตร ซื้อที่อยู่อาศัย รักษาพยาบาล และซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก สุขภาพ การออมมีทั้งการฝากเงินในสถาบันการเงิน การออมในรูปแบบเงินสด การซื้อสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ประกันชีวิต และกองทุนต่าง ๆ (ธนภณ เรื่องแรงสูกุล, 2561)

2. การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการพัฒนาศักยภาพการออม ก่อนการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้เกี่ยวกับการออมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในภาพรวมด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันอยู่ในระดับสูง หลังการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้เกี่ยวกับการออมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในภาพรวมโดยรวมอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างก่อนการพัฒนากับหลังการพัฒนาศักยภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอธิบายได้ว่าผลของการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นการเพื่อเสริมสร้างความรู้และศักยภาพในการออมให้แก่ประชาชนกลุ่มวัยก่อนเกษียณ โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางหลักในการดำเนินกิจกรรม โดยก่อนการพัฒนาศักยภาพชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับสูงอยู่แล้ว หลังการเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพความรู้ของชุมชนมีการพัฒนาขึ้นอย่างชัดเจน โดยค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เพิ่มขึ้น โดยผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการพัฒนาศักยภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งบ่งชี้ว่าการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความรู้ด้านการออมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมกรรมการออมที่เป็นรูปธรรมของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักต่อการออม และ 2) การสร้างต้นแบบและเผยแพร่ต้นแบบการออม อธิบายได้ว่าการสร้างและเผยแพร่ต้นแบบการออม ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดผู้ที่สามารถเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในชุมชน โดยใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเพื่อนเป็นเครื่องมือหลัก ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่น และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในกลุ่มเป้าหมาย ผลการดำเนินกิจกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นการมีส่วนร่วมและการพัฒนาจากฐานราก ซึ่งเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนกลุ่มวัยก่อนเกษียณ และสามารถนำไปขยายผลต่อยอดในพื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคต ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพของชุมชนของ สุพัตรา ยอดสุรางค์ ซึ่งชี้ว่าการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ ช่วยให้เกิดการตระหนักรู้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการปรับใช้แนวคิดในบริบทชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม (สุพัตรา ยอดสุรางค์, 2562) และผลการวิจัยของ อัญริญา ละครขาว และวิไลวัจส์ กฤษณะภูติ พบว่า แนวทางการพัฒนาอาชีพเสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรประชาสัมพันธ์ให้กว้างไกลยิ่งขึ้น โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต การแปรรูปให้ทันต่อความต้องการ มีความทันสมัย ประการสำคัญควรหาวิธีพัฒนาให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการในแต่ละฤดูกาล (อัญริญา ละครขาว และวิไลวัจส์ กฤษณะภูติ, 2561)

3. การประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งจำแนกเป็น 1) การประเมินการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมก่อนการพัฒนาศักยภาพอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์แยกรายด้านชุมชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ, ความมีเหตุผล, ความมีภูมิคุ้มกัน, ความรอบรู้ และคุณธรรม หลังการพัฒนาศักยภาพชุมชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนการพัฒนากับหลังการพัฒนาศักยภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยชุมชนนำความรู้ไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงิน การนำไปเผยแพร่ให้สมาชิกในครอบครัว และนำไปเผยแพร่ให้สมาชิกในชุมชนทราบถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในวัยเกษียณ ส่งผลให้มีการออมเพิ่มขึ้น อธิบายได้ว่า การที่ชุมชนวัยก่อนเกษียณมี

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและปรับเปลี่ยนเป็นระดับมากที่สุดหลังการพัฒนาศักยภาพ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาศักยภาพมีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มเป้าหมายในเชิงบวก สอดคล้องกับแนวคิด “ความสมดุลและยั่งยืน” ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการอบรมเชิงปฏิบัติการที่มีกระบวนการมีส่วนร่วม รวมถึงการสร้างพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์จริงมีผลต่อการเสริมสร้างทัศนคติและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมายอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ พิริยา บุญประเทืองรัตน์ พบว่า พฤติกรรมการออมหลังการพัฒนาศักยภาพ ชุมชนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านการวางแผนการเงิน สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้จำกัดเพียงระดับปัจเจกบุคคล แต่เกิดพัฒนาการในระดับโครงสร้างของชุมชน (พิริยา บุญประเทืองรัตน์, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวัช กรูณาเพ็ญ ที่ระบุว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออม ได้แก่ ความรู้ทางการเงิน ทัศนคติ และความตระหนักในการวางแผนเกษียณ (ศิวัช กรูณาเพ็ญ, 2560) 2) ผลการถอดบทเรียนจากการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะด้านการออม การประหยัดอดออมช่วยฝึกการใช้จ่ายอย่างจำเป็น 2) การเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมีความเข้าใจและคุ้นเคยกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำมาใช้ในชีวิตจริงได้อย่างต่อเนื่อง 3) การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ การใช้สื่อโฆษณาเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนสนใจศึกษาและปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) การกำหนดแนวทางและมาตรการสำคัญเกี่ยวกับการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอายุ โดยจำแนกออกเป็น 3 ระยะ คือ การออมระยะสั้น การออมระยะกลาง และการออมระยะยาว อธิบายได้ว่าในกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของหลักการ “พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน” อันเป็นแก่นของปรัชญานี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานักวิชาการหลายท่านเกี่ยวกับการนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ และความสัมพันธ์ในหมู่บ้านและชุมชนได้นำมาประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้หมู่บ้านและชุมชนมีระดับรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และศึกษารูปแบบการส่งเสริมการออมของแรงงานนอกระบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกองทุนการออมแห่งชาติ โดยการจัดโครงการส่งเสริมการออมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกองทุนการออมแห่งชาติส่งผลให้เกิดการวางแผนจะออมเงินในกองทุนการออมแห่งชาติอยู่ในระดับมาก (กมลวรรณ วรรณธำ และคณะ, 2563) ผลการศึกษาศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ทั้งด้านการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ของชุมชน และการวางแผนการเงินในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจ การเรียนรู้ร่วมกัน และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนในระดับฐานราก ผลการศึกษาเรื่องการออม พฤติกรรมการออม และรูปแบบการออม สอดคล้องกับข้อค้นพบดังกล่าว โดยพบว่า ประชาชนยังให้ความสำคัญกับการออม โดยจำนวนเงินออมขึ้นอยู่กับรายได้และรายจ่ายของแต่ละบุคคล ส่วนใหญ่วางแผนและตัดสินใจออมด้วยตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับอนาคต รูปแบบการออมที่นิยม ได้แก่ การฝากเงินในสถาบันการเงินและสหกรณ์ออมทรัพย์ การเก็บเงินสด การซื้อสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ การซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต รวมถึงการลงทุนในทองคำและกองทุนประเภทต่าง ๆ (ธนภณ เรืองแสงกุล, 2561); (โรงเรียนหัวหาดวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1, 2563); (Delaflooz, N. & Paim, L., 2011)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุป ดังนี้ 1) ชุมชนวัยก่อนเกษียณมีทัศนคติเชิงบวกต่อการออม วัตถุประสงค์เพื่อรองรับภาวะเจ็บป่วยหรือชราและเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน รูปแบบการออมที่นิยม ได้แก่ ฝากเงินธนาคาร/สหกรณ์ กรมธรรม์ประกันชีวิต และเก็บเงินสด ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออม คือ รายได้ที่เปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ 2) ภายหลังการส่งเสริมศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้และการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ผลการประเมินและถอดบทเรียนจากการสร้างเสริมศักยภาพชุมชนวัยก่อนเกษียณมีการวางแผนออมเงินเพื่อเตรียมเกษียณ และมีรูปแบบการออมใน 3 ระยะ ได้แก่ การออมระยะสั้น การออมระยะกลาง และการออมระยะยาว ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย 1) ควรส่งเสริมให้ประชาชนวัยก่อนเกษียณวางแผนการเงินล่วงหน้าโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากมีทัศนคติที่ดีและมีพฤติกรรมการออมในระดับสูง 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพัฒนา ชุมชน/เทศบาล ควรสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่เน้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะกระทรวงการคลังหรือธนาคารแห่งประเทศไทยควรสนับสนุนด้านเครื่องมือการเงินที่เหมาะสมกับวัยก่อนเกษียณ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) หน่วยงานภาครัฐควรบรรจุแนวทางการส่งเสริมการออมระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวในแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน 2) ควรส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจและความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อเสริมสร้างวินัยทางการเงิน ลดภาวะหนี้สิน และจัดอุปสรรคต่อการออมในระยะยาว ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาการเปรียบเทียบพฤติกรรมการออมระหว่างกลุ่มวัยก่อนเกษียณกับกลุ่มวัยอื่น ๆ เช่น วัยแรงงานกับวัยเกษียณ 2) ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุด้วยโมเดลสถิติขั้นสูง เช่น SEM

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ วรรณธำ และคณะ. (2563). รูปแบบการส่งเสริมการออมของแรงงานนอกระบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกองทุนการออมแห่งชาติกรณีศึกษาตำบลบางนมโค อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 18(2), 54-68.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2552). หลักสถิติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนภณ เรืองแรงสกุล. (2561). รูปแบบการออมเงินและการวางแผนทางการเงินที่ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุของพนักงานในเครือบริษัทกฟฟารีน. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- พิริยา บุญประเทืองรัตนะ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมที่ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจเรื่องการออมของลูกค้านาคกรุงเทพ สาขานานโป่ง จังหวัดราชบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โรงเรียนหัวหาดวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. (2563). แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการออมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนหัวหาดวิทยา. หนองคาย: โรงเรียนหัวหาดวิทยา.
- ศิวัช กรุณาเพ็ญ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมและพฤติกรรมการออมของคน Gen Y. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี. (2562). รายงานการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.). กาญจนบุรี: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). ข่าวสภาพัฒน. เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/more_news.php?cid=868
- สุพัตรา ยอดสุรางค์. (2562). แนวคิดว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 14(1), 122-132.
- อัญริญา ละครขาว และวิไลวัจน์ กฤษณะภูติ. (2561). แนวทางการพัฒนาอาชีพเสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาการปลูกดอกพุดเทศบาลเมืองศิลา หมู่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 19 วันที่ 9 มีนาคม 2561. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Best, J. W. (1988). Research in Education. New Jersey: Prentice hall Inc.
- Bloom, S. J. (1975). Taxonomy of education objective, hand book1: cognitive domain. New York: David Mckay.
- Delaflooz, N. & Paim, L. (2011). Personal saving behavior among Malaysian employees: Socio demographic comparison. International Conference on Social Science and Humanity, 5(1), 361-363.
- DeVon H. A. et al. (2007). A Psychometric Toolbox for testing Validity and Reliability. Journal of Nursing scholarship, 39(2), 155-164.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Dutch Journal of Educational Research, 2(1977), 49-60.

บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

แก่เยาวชนไทย กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค 8*

THE ROLE OF BUDDHIST MONKS IN RAISING DEMOCRATIC AWARENESS AMONG
THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8

พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์*, อาทิตย แสงแววก, สุขพัฒน์ อนนจารย์, วีรณัฐ พรหมจักร์

PhraKhru Phisutthidhammaphon*, Artit Sangsachawat, Sukkaput Anoojarn, Weeranuch Promjak

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences Mahamakut Buddhist University, Sri Lanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: wisut.tho@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ เยาวชนไทย 2) เพื่อสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย และ 3) เพื่อเสนอแนะรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากพระสังฆาธิการจำนวน 8 รูป สันทนา กลุ่มย่อยพระสอนศีลธรรม ครู และนักเรียน จำนวน 42 รูป/คน กลั่นกรองรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ใช้เทคนิคการสอนธรรมแบบประยุกต์พุทธศาสนากับหลักประชาธิปไตย ใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอน มีการจัดโครงการอบรมการดำเนินชีวิตโดยบูรณาการหลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตย 2) จากการสังเคราะห์เนื้อหา พบว่า พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย สอดคล้องกับหลักการของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุด เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย 3) รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เชื่อมโยงระบอบประชาธิปไตยกับหลักธรรม มีโครงสร้างเหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง วัดผลลัพธ์และมีประสิทธิภาพ จากปัจจัยนำเข้าและกระบวนการดำเนินการมีความถูกต้องตามหลักทฤษฎีของวิธีการเชิงระบบ

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์, การสร้างจิตสำนึก, การปกครองระบอบประชาธิปไตย, เยาวชนไทย, หลักธรรมทางพุทธศาสนา

Abstract

This research aimed to: 1) Study the current role of Buddhist monks in Ecclesiastical Region 8 in cultivating democratic consciousness among Thai youth, 2) Synthesize the roles of monks in

promoting democratic values, and 3) Propose a model to enhance youth awareness of democratic governance by utilizing the roles of monks in the region. This was a qualitative study employing in-depth interviews with eight senior monks, small group discussions with 42 participants comprising Dhamma teachers, schoolteachers, and students, and model validation by five experts. The findings revealed that: 1) Monks in Ecclesiastical Region 8 play a significant role in fostering democratic awareness by integrating Buddhist teachings with democratic principles. They employ modern technology, media, and organize training programs that emphasize moral living through the integration of Dhamma and democratic values. 2) Content synthesis indicated that the monks' roles align with democratic governance principles. They uphold the Vinaya (monastic discipline) as the highest code, respect the law, and operate within both spiritual and civic responsibilities. 3) The proposed model for promoting democratic consciousness among youth is consistent with the research objectives. It links democratic governance with Buddhist principles, is systematically structured, feasible in practice, measurable in outcome, and demonstrates efficiency. The model was confirmed by experts to be theoretically sound, applicable, and beneficial in terms of social, ethical, and educational value.

Keywords: Role of Buddhist Monks, Consciousness Development, Democratic Governance, Thai Youth, Buddhist Principles

บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่ม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาให้เป็นพลเมืองประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงหน้าที่ของตนในระบอบประชาธิปไตย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 54 และมาตรา 70) ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้กำหนดเป้าหมายให้เยาวชนไทยเป็น “พลเมืองที่ดี” ที่มีจิตสำนึกเคารพสิทธิของผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับความแตกต่างทางความคิดได้อย่างสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2561) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Democracy) และ “การพัฒนาพลเมือง” (Civic Development) ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้าใจและทัศนคติประชาธิปไตยตั้งแต่เยาว์

แม้รัฐจะมีนโยบายและกลไกสนับสนุนผ่านระบบการศึกษาและกิจกรรมทางสังคม แต่ยังคงพบข้อจำกัด เช่น ระบบการศึกษาที่เน้นเนื้อหาวิชาการมากกว่าการฝึกทักษะพลเมือง บรรยายากสังคมที่มีความขัดแย้งทางการเมือง และการขาดต้นแบบที่มีคุณธรรมในระดับชุมชน (สมคิด พุทธศรี, 2563) ส่งผลให้เยาวชนบางส่วนขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม และมีพฤติกรรมแยกตัวจากกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนี้ จากข้อมูลของ iLaw และศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน ที่ได้ให้ข้อมูลการแสดงออกของเยาวชนบางกลุ่มในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2563 - 2564 ได้สะท้อนถึงปัญหาด้านความรุนแรงทั้งในเชิงสัญลักษณ์และพฤติกรรม เช่น การใช้ถ้อยคำหยาบคายบนเวทีปราศรัย การล้อเลียนเชิงเสียดสีต่อสถาบันหลักของชาติ รวมถึงเหตุการณ์ปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐในบางพื้นที่ ซึ่งสะท้อนถึงการขาดกลไกพัฒนาทักษะการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (iLaw, 2563); (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2564) ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปลูกฝังจิตสำนึก

ประชาธิปไตยที่ยึดมั่นในสันติวิธี คุณธรรม และการเคารพกติกาสังคมอย่างลึกซึ้ง และจากงานศึกษาของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้ชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์ สามารถเป็นพลังเสริมในการปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการอธิบายหลักธรรม เช่น สาราณียธรรม 6 และสังคหวัตถุ 4 ให้สอดคล้องกับแนวคิดทางประชาธิปไตย อันประกอบด้วย การเคารพสิทธิเสรีภาพ การรู้จักกติกาสังคม และการใช้สันติวิธีในการจัดการกับความขัดแย้ง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2558)

ในบริบทของ “เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ที่มีศาสนสถานและกิจกรรมทางสังคมของพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการสอนธรรมะ การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจ และการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนในชุมชน ทว่าบทบาทยังไม่ได้รับการศึกษาเชิงลึกว่ามีผลต่อการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยของเยาวชนในระดับใด และสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อสร้าง “พลเมืองประชาธิปไตย” ได้อย่างไร ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย: กรณีศึกษา เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” เพื่อวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างทัศนคติและจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับเยาวชน โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย และเพื่อพัฒนาแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้ในระดับพื้นที่หรือระดับนโยบาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย
2. เพื่อสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย
3. เพื่อเสนอแนะรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะและคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 เป็นการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์และการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย รวมถึงการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน 8 รูป ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดและรองเจ้าคณะจังหวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ครอบคลุม 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย หนองคาย อุดรธานี สกลนคร บึงกาฬ และหนองบัวลำภู โดยมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

2. การสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ เป็นกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 ร่วมกับการจัดการสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) จำนวน 3 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย พระสอนศีลธรรม จำนวน 6 รูป ครูสอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 6 คน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 42 รูป/คน จากโรงเรียน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนนาอ้อวิทยา จังหวัดเลย, โรงเรียนนาวังศึกษาวิทย์ จังหวัดหนองบัวลำภู, และ

โรงเรียนวังม่วงวิทยา จังหวัดหนองคาย โดยมุ่งศึกษาทัศนคติและประสบการณ์ร่วมกับบทบาทของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ประกอบในการออกแบบร่างรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชน

3. การพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การยกร่างรูปแบบ ออกแบบแนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชน โดยอิงจากข้อมูลสังเคราะห์ที่ได้ในระยะที่ 1 และ 2 การตรวจสอบและกลั่นกรองรูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ทำหน้าที่ประเมินรูปแบบที่เสนอ โดยใช้เกณฑ์ด้านความถูกต้อง (Validity), ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Usefulness) เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ต้องเป็นนักวิชาการที่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ หรือรองศาสตราจารย์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ หรือการปกครอง โดยใช้แบบประเมินเชิงพรรณนาและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีบทบาทในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักการประชาธิปไตย โดยเน้นการสอนธรรมะผ่านเทคนิคที่ทันสมัย เช่น การใช้เทคโนโลยีและสื่อประกอบการเรียนการสอน การยกตัวอย่างกรณีศึกษาในชีวิตจริง การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม ทั้งนี้ มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำคัญ ได้แก่ อัตตาธิปไตย ประชาธิปไตย อัมมาธิปไตย หลักทศพิธราชธรรม หลักกาลามสูตร หลักพรหมวิหาร หลักสามัคคีธรรม หลักทวิญญูมมิกัตถประโยชน์ ในการปลูกฝังคุณลักษณะพลเมืองที่ดี เช่น การรู้จักสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมถึงการเน้นหลักธรรมที่เข้าใจง่ายและใกล้ตัวเยาวชน เช่น ขรวาธธรรม ทิศ 6 สังคหวัตถุ เบญจศีล การพึ่งพาตนเอง และคารวธรรม

2. การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อยชี้ว่า บทบาทของพระสงฆ์มีความสอดคล้องกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยในหลากหลายมิติ โดยสามารถจำแนกบทบาทได้ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง พบว่า พระสงฆ์ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นธรรมนุญสูงสุด เปรียบเสมือนการเคารพรัฐธรรมนูญของพลเมืองไทย 2) ด้านศาสนศึกษา พบว่า มีการส่งเสริมการเรียนรู้พระธรรมวินัยในหมู่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชน 3) ด้านการศึกษาสังเคราะห์ พบว่า สนับสนุนสถานศึกษาแบบไม่เลือกปฏิบัติ สะท้อนแนวคิดเรื่องความเสมอภาค 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า มีถ่ายทอดธรรมะสู่สาธารณะด้วยความเท่าเทียม 5) ด้านการสาธารณูปการ พบว่า มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและวัฒนธรรม 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า มีการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

3. รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับระบอบประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมเชิงปฏิบัติ โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ 1) รูปแบบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Objective Consistency) 2) รูปแบบตอบสนองต่อเป้าหมายในการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชน 3) รูปแบบมีความเหมาะสมของโครงสร้าง (Model Appropriateness): ออกแบบตามแนวคิดเชิงระบบ โดยแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน 4) ความสามารถในการนำไปใช้ (Implementation) โดยสามารถประยุกต์ใช้ได้ในระดับโรงเรียนและชุมชน 5) การวัดผลและประสิทธิภาพ (Measurement of Output and Effectiveness) และมีเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ตามขั้นตอนการดำเนินงาน และ 6) ความถูกต้องทางทฤษฎี (Correctness) โดยอ้างอิงตามกรอบวิธีการเชิงระบบ (Systems Approach) และแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ความคุ้มค่า (Worthiness): สร้างคุณค่าเชิงจริยธรรม สังคม และเศรษฐกิจ การประเมินความเสี่ยง (Risk and Limitation Assessment) และมีการประเมินข้อจำกัดเพื่อเตรียมแนวทางในการปรับใช้ในแต่ละบริบท ซึ่งสามารถสรุปตารางเปรียบเทียบระหว่างบทบาทของพระสงฆ์กับหลักประชาธิปไตย ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบระหว่างบทบาทของพระสงฆ์กับหลักประชาธิปไตย

บทบาทของพระสงฆ์	การแสดงออกในทางปฏิบัติของพระสงฆ์	หลักการประชาธิปไตยที่สอดคล้อง
ด้านการปกครอง	ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนุญสูงสุด เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายของแผ่นดิน	การเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญ
ด้านศาสนศึกษา	ศึกษาพระธรรมวินัย และถ่ายทอดให้พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนเข้าใจหลักธรรม	สิทธิเสรีภาพในการเรียนรู้ ความเสมอภาคทางการศึกษา
ด้านการศึกษา สงเคราะห์	สนับสนุนสถานศึกษาในชุมชน และในวัดโดยไม่เลือกปฏิบัติ	สิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างเท่าเทียม
ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา	เผยแผ่ธรรมะอย่างเท่าเทียม แก่ทุกกลุ่มในสังคม	เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
ด้านการสาธารณูปการ	ร่วมพัฒนาชุมชน ส่งเสริมการศึกษา อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	สิทธิในการพัฒนาและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ
ด้านการสาธารณ สงเคราะห์	ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน	การมีจิตสำนึกสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อสังคม และ การส่งเสริมความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

อภิปรายผล

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าบทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีความสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในหมู่เยาวชนไทย โดยเฉพาะเมื่อบทบาทดังกล่าวเชื่อมโยงกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม ทั้งในเชิงเนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนรู้

1. การใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือทางสังคมเพื่อพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตย พระสงฆ์ได้บูรณาการหลักธรรมสำคัญ เช่น อตตาทิปไตย ธัมมาธิปไตย ทศพิธราชธรรม และสังคหวัตถุ กับแนวคิดประชาธิปไตยที่เน้นสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยเฉพาะการนำไปประยุกต์ผ่านกิจกรรม อบรมและสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย ถือเป็นการส่งเสริมคุณลักษณะของ “พลเมืองที่มีคุณภาพ” ตามแนวคิด Civic Education ซึ่งเน้นการปลูกฝังจิตสาธารณะ (public-mindedness) และทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ งานวิจัยของ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ที่กล่าวว่าพระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็น “พลังทางสังคม” ที่ช่วยปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองที่ดี โดยการบูรณาการหลักธรรม เช่น สาราณียธรรม 6 และสังคหวัตถุ 4 เข้ากับหลักสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าพระสงฆ์ในภาคอีสานใช้หลักธรรมเหล่านี้เป็นฐานในการสื่อสารและสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับเยาวชน (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2558)

2. ความสอดคล้องกับกระบวนการขัดเกลาทางการเมือง (Political Socialization) จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ใน 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ล้วนเป็นกระบวนการทางสังคมที่ถ่ายทอดคุณค่า ความเชื่อ และพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเยาวชน (ทิพย์พาพร ดันติสุนทร, 2555) ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการตาม Political Socialization Theory ที่ระบุว่าสถาบันทางสังคม เช่น ศาสนา โรงเรียน และครอบครัว มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมทัศนคติทางการเมืองของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดอบรมในวัด และการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในกิจกรรมเยาวชนในชุมชน ช่วยสร้างช่องทางให้เยาวชนได้เรียนรู้ผ่าน “ต้นแบบพฤติกรรม” ซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกหลักของการขัดเกลาทางการเมือง นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐฐินันท์ นันทะเสนา ที่ได้ศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชน และพบว่า แม้เยาวชนรุ่นใหม่มีพลังในการเรียกร้องประชาธิปไตย แต่ยังคงขาดการฝึกฝนด้านคุณธรรม ความอดทน และสันติวิธี งานวิจัย

ของผู้วิจัยในครั้งนี้จึงมีคุณูปการในการเสนอแนวทางที่พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เสริมสร้าง “กรอบคุณธรรม” ให้การแสดงออกของเยาวชนอยู่ในวิถีประชาธิปไตยที่สร้างสรรค์ (ณัฐจินนธ์ นันทะเสนา, 2563)

3. การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างจิตสำนึกที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะเชิงระบบ สะท้อนความเข้าใจในการเชื่อมโยงหลักธรรมกับการเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Participatory Democracy (Pateman, 1970) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วม และการพัฒนาทักษะพลเมืองผ่านประสบการณ์ตรง รูปแบบดังกล่าวยังตอบสนองต่อคุณลักษณะของ “พลเมืองประชาธิปไตย” ที่รัฐไทยพยายามส่งเสริมภายใต้นโยบายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นอกจากนี้ การตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิยังช่วยตอกย้ำความถูกต้องและความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้จริงในระดับชุมชนและสถานศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงหลักการ Model Appropriateness และ Implementation Feasibility ในการวิจัยเชิงระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริกาญจน์ ธนเกียรติ ที่ได้ศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองผ่านศาสนาในระดับโรงเรียน พบว่า การเรียนรู้ผ่านพระสงฆ์หรือครูจริยธรรมที่มีแบบอย่างที่ดี (role model) มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติทางการเมืองของเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสนับสนุนข้อเสนอของผู้วิจัยว่าพระสงฆ์ควรมีบทบาทในฐานะ “ผู้นำคุณธรรม” (moral leaders) ในระดับชุมชน (ศิริกาญจน์ ธนเกียรติ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

หลักธรรมที่พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 นำมาใช้ในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยสามารถนำเสนอเป็นรูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) ดังที่แสดงในภาพประกอบด้วยหลักธรรม 6 ประการ สรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

1. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักท้าวธรรม โดยการสอนให้ปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียมและเป็นธรรม
2. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักทศ 6 โดยการสอนให้ปฏิบัติต่อบุคคลตามหน้าที่และความรับผิดชอบภายใต้บรรทัดฐานทางสังคม (Norm)
3. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักสังคหวัตถุ โดยการสอนให้มีจิตอาสา มีจิตสำนึกสาธารณะ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่แบ่งแยก ไม่กีดกัน
4. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีล โดยการสอนให้ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายเพื่อนมนุษย์ในสังคม
5. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักการพึ่งพาตนเอง โดยการสอนให้รู้จักพึ่งพาตนเอง โดยไม่เป็นการละเมิดผู้อื่น
6. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักการวธธรรม โดยการสอนให้เคารพคนอื่นหรือสิ่งอื่น รวมถึงระเบียบ กติกา กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกฎหมาย

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับหลักการประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการสอนเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค และการพึ่งพาตนเองผ่านกิจกรรมอบรม การใช้เทคโนโลยีประกอบการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างในชีวิตจริง ทั้งนี้ หลักธรรมที่ถูกนำมาใช้ประกอบด้วย อัตตาทิปไตย อัมมาทิปไตย ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ เบญจศีล ท้าวธรรม และหลักอนัตตา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาพลเมือง (Civic Education) ที่มุ่งสร้างเยาวชนให้มีจิตสาธารณะและจิตสำนึกต่อสังคม ข้อเสนอแนะที่สำคัญในประเด็นนี้ คือ ภาครัฐควรส่งเสริมการใช้บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางคุณธรรมในสถานศึกษา โดยสนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างวัดกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เมื่อพิจารณาบทบาทของพระสงฆ์ใน 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทเชิงโครงสร้างที่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และเป็นสถาบันทางสังคมที่ส่งเสริมการขัดเกลาทางการเมือง (Political Socialization) แก่เยาวชนในระดับชุมชน โดยเฉพาะการสื่อสารเชิงคุณธรรม การจัดกิจกรรมศีลธรรม และการสร้างพื้นที่เรียนรู้แบบปลอดภัย ทำให้เยาวชนได้ฝึกฝนทักษะประชาธิปไตยทั้งด้านความคิดและพฤติกรรม ข้อเสนอแนะสำหรับประเด็นนี้ คือ ควรพัฒนาหลักสูตรการอบรมพระสอนศีลธรรมให้มอบคุณความรู้ด้านประชาธิปไตยร่วมด้วย และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างพระสงฆ์กับครูในพื้นที่ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสื่อสารกับเยาวชนยุคใหม่ ในส่วนของการเสนอรูปแบบการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยของเยาวชนโดยพระสงฆ์ พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดเชิงโครงสร้าง และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในสถานศึกษาและชุมชน โดยมีจุดแข็งที่เด่นชัดด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมขององค์ประกอบ การวัดผลสัมฤทธิ์ และความคุ้มค่าทางจริยธรรมและสังคม อย่างไรก็ตาม การนำรูปแบบไปใช้จริงจำเป็นต้องพิจารณาความแตกต่างทางบริบทของแต่ละพื้นที่ ข้อเสนอแนะในประเด็นนี้ คือ ควรจัดเวทีทดลองใช้รูปแบบในสถานศึกษานำร่องในพื้นที่อื่น ๆ และติดตามผลอย่างเป็นระบบ รวมถึงส่งเสริมการวิจัยเพิ่มเติมในรูปแบบเชิงผสม (Mixed Methods) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างรอบด้าน และยกระดับรูปแบบสู่การพัฒนาเชิงนโยบายในระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐฉินนธ์ นันทะเสนา. (2563). การเคลื่อนไหวทางสังคมโดยกลุ่มนักศึกษาขบวนการประชาธิปไตยใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2555). พัฒนาการแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2558). ศาสนากับการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 (6 เมษายน 2560).
- ศิริกาญจน์ ธนเกียรติ. (2564). การพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองไทยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 28(1), 99-118.
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2564). รายงานสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมและแสดงออกของประชาชน ปี 2563 - 2564. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2568 จาก <https://tlhr2014.com>
- สมคิด พุทธศรี. (2563). บทบาทของระบบการศึกษาในการพัฒนาทัศนคติพลเมือง. วารสารพัฒนาสังคม, 22(3), 45-61.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580): แผนแม่บทด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- iLaw. (2563). สรุปแฟลชม็อบ 18 ก.ค. 2563: เยาวชนปลดแอกจุดกระแสเคลื่อนไหวของคนรุ่นใหม่ทั่วประเทศ. โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน. เรียกใช้เมื่อ 7 มีนาคม 2568 จาก <https://ilaw.or.th/node/5769>

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม กับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนเอกชนสามัญสอนศาสนาอิสลาม เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้*

STUDY THE RELATIONSHIP BETWEEN CULTURAL COMPETENCE AND LEARNING MANAGEMENT IN THE 21st CENTURY IN PRIVATE ISLAMIC SCHOOLS IN THE SPECIAL DEVELOPMENT OF THE SOUTHERN BORDER PROVINCES

อริสรา บุญรัตน์^{1*}, ตรัยภูมิษฐ์ ตริตริสว¹, เกตติวา บุญปรการ¹, เจดณัฐภรณ์ สังขพันธ์²

Arisra Boonrat^{1*}, Triphumin Tritrisual¹, Kettawa Boonprakarn¹, Jedsarid Sangkaphan²

เชาวนี แก้วมโน¹, จุฑารัตน์ คชรัตน์¹, วรชัย ปานนิตยพงศ์³, ชัมพู สาอุ⁴

Chaowanee Kaewmano¹, Jutarat Kotcharat¹, Warachai Pannitayaphong³, Samsoo Sa-U⁴

¹คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

¹Faculty of Education Foundation and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

²คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

²Faculty of Political Sciences, Hatyai University, Songkhla, Thailand

³นักวิจัยอิสระ นราธิวาส ประเทศไทย

³Independent Researcher, Narathiwat, Thailand

⁴คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย

⁴Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: arisra@hu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนเอกชนสามัญสอนศาสนาอิสลาม เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนเอกชนสามัญสอนศาสนาอิสลาม เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนภาคใต้ รวม 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมและแบบสอบถามการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.914 และ .894 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า ครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพศหญิง 307 คน คิดเป็นร้อยละ 76.75 เพศชาย 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 อายุ 30 ปีลงมา 223 คน คิดเป็นร้อยละ 55.75 อายุ 31 ปีขึ้นไป 177 คน คิดเป็นร้อยละ 44.25 ประสบการณ์ในการทำงาน 6 ปีขึ้นไป 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 ประสบการณ์การทำงาน 5 ปีลงมา 127 คน ร้อยละ 31.75 และพบว่า สมรรถนะเชิงวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งภาพรวมและรายด้านทั้ง 8 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมรรถนะเชิงวัฒนธรรม ด้านการมองโลกในภาพกว้าง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความเข้าใจผู้อื่น และด้านความสามารถในการปรับตัว และด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ ด้านความแหว่ทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: สมรรถนะเชิงวัฒนธรรม, การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้

Abstract

This research examined the relationship between cultural competence and 21st century learning management in private Islamic schools in the special development of the southern border provinces. The research was quantitative research. The samples were 400 teachers in private Islamic schools in the Southern Border Special Development Area. The cluster sampling method was used. The research instruments were the Cultural Competence Questionnaire and the 21st Century Learning Management Questionnaire in a 5-level rating scale with a reliability of 0.914 and .894. The statistics used to analyze the data were percentages and Pearson's product moment correlation coefficient. The results of the research found that teachers in private Islamic schools in the southern border provinces, 307 females, or 76.75 percent, 93 males, or 23.75 percent, 223 aged 30 and under, or 55.75 percent, 177 aged 31 and over, or 44.25 percent, 158 working years or over, or 39.50 percent, 127 working years or under, or 31.75 percent, and found that all 5 cultural competencies had a positive relationship with learning management in the 21st century, both overall and in all 8 aspects, with statistical significance at the .01 level. Considering each aspect, it was found that cultural competencies in terms of global perspective had the highest positive relationship with learning management in the 21st century, followed by understanding others and adaptability. The aspect with the lowest relationship was cultural sensitivity.

Keywords: Cultural Competency, Learning Management in The 21st Century, Private Islamic School, Southern Border Special Area Development Zone

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องมีการปรับตัว เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและประสบความสำเร็จในโลกที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ระบบการศึกษาทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยให้ความสนใจและพยายามพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน (วิจารณ์ พานิช, 2564) ซึ่งทักษะดังกล่าวประกอบด้วยทักษะสำคัญหลายด้าน เช่น ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม (Partnership for 21st Century Skills., 2009) การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้นจำเป็นต้องอาศัยครูที่มีความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา (เทพา สะบ้าย้อย นาทวี และจะนะ) ซึ่งจัดเป็นเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ มีลักษณะพิเศษทั้งทางประวัติศาสตร์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษามลายูท้องถิ่น และมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด (อาซิซัน เกป็น, 2557) นอกจากนี้พื้นที่ดังกล่าวยังมีสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ส่งผลกระทบต่อ

วิถีชีวิตของประชาชนและระบบการศึกษาในพื้นที่ (สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้, 2562) สมรรถนะเชิงวัฒนธรรม (Cultural Competence) ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ สมรรถนะด้านความเข้าใจทางวัฒนธรรม สมรรถนะด้านความเข้าใจตนเอง สมรรถนะด้านความเข้าใจผู้อื่น สมรรถนะด้านการมองโลกในภาพกว้าง และสมรรถนะด้านความสามารถในการปรับตัว (Cohen, J., 1988); (Sue, D. W., 2001) โดยครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในชายแดนใต้ ต้องเผชิญปัญหาเชิงซ้อนที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมและการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อันเนื่องมาจากบริบท พหุวัฒนธรรม ความขัดแย้งในพื้นที่ และความต้องการบูรณาการความรู้ทางศาสนากับทักษะสมัยใหม่ (กองทุนส่งเสริมการศึกษา, 2568) จึงเป็นสมรรถนะสำคัญที่ครูควรมี เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเช่นนี้

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา ให้แก่เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการจัดการเรียนการสอน ทั้งวิชาสามัญตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิชาศาสนาตามหลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้ทั้งวิชาการสมัยใหม่และหลักศาสนาควบคู่กันไป (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2562) ครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จึงต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้สมัยใหม่และหลักศาสนา รวมถึงต้องมีความเข้าใจในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม จากรายงานการติดตามผลการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ครูในพื้นที่ยังประสบปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชน รวมถึงการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งอาจเกิดจากข้อจำกัดทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็น โดยเฉพาะสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมที่จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ปัญหาความขาดแคลนสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมของครู ปัญหาหลัก คือ ครูมีข้อจำกัดในด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็น โดยเฉพาะสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมที่จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูและการยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ และเพื่อเป็นทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมของครูเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมของครู กับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอเทพา อำเภอบำลือ อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ จำนวนทั้งสิ้น 9,297 คน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2562) และผู้วิจัยกำหนดขนาดของตัวอย่างแบบโควตาโดยการเลือกมาจังหวัดละ 100 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) รวมทั้งสิ้น จำนวน 400 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน ตำแหน่ง การปฏิบัติงานในสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมและการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย แบบสอบถาม 2 ส่วน คือ

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแวดไวทางวัฒนธรรม คือ ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดนใต้ รวมถึงวัฒนธรรมไทยพุทธ มลายูมุสลิม และหลักการศาสนาอิสลาม , ด้านความเข้าใจตนเอง คือ ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจตนเอง ในการทำงานในสภาพแวดล้อมพหุวัฒนธรรม รวมถึงการตระหนักถึงอคติหรือความเชื่อส่วนตัวที่อาจส่งผลต่อการสอน, ด้านความเข้าใจผู้อื่น คือ ความสามารถในการมองมุมมองของผู้อื่น และความเข้าใจความต้องการของนักเรียนที่มาจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมและศาสนาที่แตกต่างกัน, ด้านการมองโลกในภาพกว้าง คือ ความสามารถในการผสมผสานมุมมองสากลกับค่านิยมทางศาสนาอิสลาม และการเข้าใจบทบาทของการศึกษาในการพัฒนา นักเรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่มีรากฐานทางศาสนา และด้านความสามารถในการปรับตัว คือ ความสามารถในการปรับวิธีการสอน เนื้อหา และการจัดการชั้นเรียนให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและศาสนาของนักเรียน รวมถึงการรับมือกับความท้าทายในพื้นที่พิเศษ

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการคิด อย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา, ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม, ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์, ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ, ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ, ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร, ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ และทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม (วิจารณ์ พานิช, 2556) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้มาตราแบบลิค-เอิร์ท (Likert) (Johnson, B. & Christensen, L., 2004) ผู้วิจัย ให้ค่าน้ำหนักถ้อยแถลงให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2. ศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม และการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3. ดำเนินการจัดทำแบบสอบถาม มี 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมและการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

4. นำแบบสอบถามมาให้กับผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน โดยตรวจสอบความครอบคลุมและความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ (Content Validity) เพื่อหาค่าความตรงตามเนื้อหา (Index of Consistency : IOC) เกณฑ์ที่กำหนด คือ $IOC > 0.5$ โดยค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item - Total Correlations) แต่ละข้อมีค่าตั้งแต่ 0.80 - 1.00 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543)

5. นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือ และนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับ ครู ในโรงเรียนเอกชนสามัญสอนศาสนาอิสลาม เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนภาคใต้ ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมดจำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ > 0.70 (บุญชม ศรีสะอาด, 2546) ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม ตอนที่ 2 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .914 และ .894 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประสานงาน และนัดหมายผู้บริหาร และครูโรงเรียนเอกชนสามัญสอนศาสนาอิสลาม เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนภาคใต้ และเดินทางไปยังโรงเรียนเอกชนสามัญสอนศาสนาอิสลาม เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนภาคใต้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์วิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทำ จำนวน 400 ชุดแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา จำนวน 400 ชุด มาวิเคราะห์สมรรถนะเชิงวัฒนธรรม และการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนเอกชนสามัญสอนศาสนาอิสลาม ในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ โดยค่าร้อยละในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation) แบบเพียร์สัน และการทดสอบนัยสำคัญของค่าสหสัมพันธ์ ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรม กับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประกอบด้วย การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยการหาค่า IOC การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ค่าร้อยละ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation) แบบเพียร์สัน (Johnson, B. & Christensen, L., 2004) และการทดสอบนัยสำคัญของค่าสหสัมพันธ์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม กับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนเอกชนสามัญสอนศาสนาอิสลามเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ มีผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปที่เป็นกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยนำเสนอ ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละที่เป็นกลุ่มตัวอย่างครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อมูลทั่วไปที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	93	23.25
	หญิง	307	76.75
อายุ			
	30 ปีลงมา	223	55.75
	31 ปีขึ้นไป	177	44.25
ประสบการณ์การทำงาน			
	5 ปีลงมา	127	31.75
	6 ปีขึ้นไป	158	39.50
	ไม่ตอบ	115	28.75
	รวม	400	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 307 คน คิดเป็นร้อยละ 76.75 เป็นเพศชาย จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 มีอายุ 30 ปีลงมา จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 55.75 มีอายุ 31 ปีขึ้นไป จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 44.25 มีประสบการณ์ในการทำงาน 6 ปีขึ้นไป จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 ปีลงมา จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรม กับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรม กับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมและรายด้าน ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม (X)	การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21							
	y1	y2	y3	y4	y5	y6	y7	y8
ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1)	.389**	.566**	.460**	.452**	.501**	.523**	.637**	.451**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)	.484**	.532**	.570**	.531**	.535**	.459**	.595**	.611**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)	.555**	.598**	.592**	.588**	.573**	.538**	.645**	.654**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)	.549**	.621**	.651**	.619**	.629**	.510**	.637**	.673**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)	.501**	.600**	.571**	.524**	.601**	.550**	.607**	.678**
ภาพรวมสมรรถนะทางวัฒนธรรม	.597**	.695**	.683**	.655**	.676**	.612**	.744**	.735**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวม (y) และรายด้านทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (y1), ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (y2), ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (y3), ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (y4), ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (y5), ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (y6), ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (y7), ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม (y8) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวม (y) สูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) , ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) , ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) และด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวม ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม	สมรรถนะทางวัฒนธรรม					การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (y)
	x1	x2	x3	x4	x5	
ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1)	-	.557**	.489**	.435**	.434**	.604**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)		-	.717**	.651**	.616**	.652**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)			-	.790**	.717**	.716**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)				-	.773**	.737**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)					-	.700**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวม (y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวม (y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงกว่าด้านอื่น ๆ

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม	สมรรถนะทางวัฒนธรรม					y1
	x1	X2	X3	X4	X5	
ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1)	-	.557**	.489**	.435**	.434**	.389**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)		-	.717**	.651**	.616**	.484**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)			-	.790**	.717**	.555**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)				-	.773**	.549**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)					-	.501**

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (y1)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (y1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (y1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงกว่าด้านอื่น ๆ

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม	สมรรถนะทางวัฒนธรรม					y2
	x1	X2	X3	X4	X5	
ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1)	-	.557**	.489**	.435**	.434**	.566**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)		-	.717**	.651**	.616**	.532**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)			-	.790**	.717**	.598**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)				-	.773**	.621**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)					-	.600**

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (y2)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (y2) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)

มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (y2) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงกว่าด้านอื่น ๆ

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม	สมรรถนะทางวัฒนธรรม					y3
	x1	X2	X3	X4	X5	
ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1)	-	.557**	.489**	.435**	.434**	.460**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)		-	.717**	.651**	.616**	.570**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)			-	.790**	.717**	.592**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)				-	.773**	.651**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)					-	.571**

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์ (y3)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 6 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์ (y3) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์ (y3) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงกว่าด้านอื่น ๆ

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม	สมรรถนะทางวัฒนธรรม					y4
	x1	X2	X3	X4	X5	
ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1)	-	.557**	.489**	.435**	.434**	.452**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)		-	.717**	.651**	.616**	.531**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)			-	.790**	.717**	.588**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)				-	.773**	.619**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)					-	.524**

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (y4)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 7 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (y4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (y4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงกว่าด้านอื่น ๆ

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม	สมรรถนะทางวัฒนธรรม					y5
	x1	X2	X3	X4	X5	
ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1)	-	.557**	.489**	.435**	.434**	.501**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)		-	.717**	.651**	.616**	.535**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)			-	.790**	.717**	.573**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)				-	.773**	.629**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)					-	.601**

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (y5)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 8 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (y5) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (y5) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงกว่าด้านอื่น ๆ

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม	สมรรถนะทางวัฒนธรรม					y6
	x1	X2	X3	X4	X5	
ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1)	-	.557**	.489**	.435**	.434**	.523**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)		-	.717**	.651**	.616**	.459**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)			-	.790**	.717**	.538**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)				-	.773**	.510**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)					-	.550**

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (y6)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 9 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแหว่ไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (y6) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (y6) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงกว่าด้านอื่น ๆ

ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม	สมรรถนะทางวัฒนธรรม					y7
	x1	X2	X3	X4	X5	
ด้านความแวดไวทางวัฒนธรรม (x1)	-	.557**	.489**	.435**	.434**	.637**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)		-	.717**	.651**	.616**	.595**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)			-	.790**	.717**	.645**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)				-	.773**	.637**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)					-	.607**

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (y7)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 10 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแวดไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะอาชีพ ทักษะการเรียนรู้ (y7) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (y7) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงกว่าด้านอื่น ๆ

ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (n = 400)

สมรรถนะทางวัฒนธรรม	สมรรถนะทางวัฒนธรรม					y8
	x1	X2	X3	X4	X5	
ด้านความแวดไวทางวัฒนธรรม (x1)	-	.557**	.489**	.435**	.434**	.451**
ด้านความเข้าใจตนเอง (x2)		-	.717**	.651**	.616**	.611**
ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3)			-	.790**	.717**	.654**
ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4)				-	.773**	.673**
ด้านความสามารถในการปรับตัว (x5)					-	.678**

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม (y8)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 11 พบว่า สมรรถนะทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความแวดไวทางวัฒนธรรม (x1) ด้านความเข้าใจตนเอง (x2) ด้านความเข้าใจผู้อื่น (x3) ด้านการมองโลกในภาพกว้าง (x4) และด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม (y8) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้านความสามารถในการปรับตัว (x5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม (y8) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงกว่าด้านอื่น ๆ

อภิปรายผล

ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวม พบว่า สมรรถนะเชิงวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งภาพรวมและรายด้านทั้ง 8 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก สมรรถนะเชิงวัฒนธรรมเป็น

ทักษะพื้นฐานสำคัญ ที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ ฤทธิ์ชัย ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะเชิงวัฒนธรรม กับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า การตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวก กับความสามารถในการคิด วิเคราะห์และการแก้ปัญหา อย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้ที่มีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม จะสามารถ มองปัญหาได้หลากหลายมุมมอง นำไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (อรอนงค์ ฤทธิ์ชัย, 2566) และสอดคล้องกับ ทฤษฎี Cultural Intelligence (CQ) ของ Ang, S. et al. ที่เสนอว่า ความฉลาดทาง วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานในสภาพแวดล้อมพหุวัฒนธรรม (Ang, S. et al., 2007) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Banks, J. A. ที่พบว่า ทักษะด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เป็นปัจจัย สำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย โดยผู้ที่มีทักษะ ด้านภาษาในการสื่อสารที่ดีจะสามารถถ่ายทอดความคิด และสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะ สำคัญในศตวรรษที่ 21 สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ กับทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่พบในการศึกษานี้ ($r = .673$) (Banks, J. A., 2022) มีความสอดคล้อง กับงานวิจัยของ Chen, W. et al. ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและทักษะการเรียนรู้ ในยุคดิจิทัล พบว่า ผู้เรียนที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จะมีความพร้อมในการเรียนรู้ และ ทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีการใช้เทคโนโลยีสูง ทักษะด้านความเข้าใจผู้อื่น ที่มีความสัมพันธ์สูงกับทักษะด้าน คุณธรรม จริยธรรม ($r = .716$) (Chen, W. et al., 2024) สอดคล้องกับการศึกษาของ Thompson, M. R. ที่พบว่า ความเข้าใจในมุมมองและความรู้สึกของผู้อื่น เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยบุคคลที่มีความเข้าใจผู้อื่นสูง จะมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม มากขึ้น (Thompson, M. R., 2023) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Deardorff, D. K. ที่เสนอว่า สมรรถนะเชิง วัฒนธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกที่มีการ เชื่อมโยงและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น การพัฒนาความตระหนักรู้และความเข้าใจใน วัฒนธรรมที่แตกต่าง จะช่วยให้ครูสามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถ เผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี (Deardorff, D. K., 2021)

แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สมรรถนะเชิงวัฒนธรรมด้านการมองโลกในภาพกว้าง มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวม สูงมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านความเข้าใจผู้อื่น และด้านความสามารถในการปรับตัว ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก การมองโลกในภาพกว้างเป็นพื้นฐานสำคัญ ที่ทำให้บุคคล สามารถเชื่อมโยงความรู้อะไรและประสบการณ์หลากหลายมิติเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bennett, M. J. ที่อธิบายว่าการมองโลกในมุมมองที่กว้างขวาง ช่วยให้บุคคลสามารถประมวลข้อมูลที่ซับซ้อนและเข้าใจปรากฏการณ์ ทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างได้อย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ที่ซับซ้อนได้ดียิ่งขึ้น (Bennett, M. J., 2023) และได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ ตั้งธนานนท์ และคณะ ที่ศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล พบว่า การเข้าใจตนเองและ ผู้อื่น เป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะสำคัญ ในศตวรรษที่ 21 โดยผู้ที่มีความเข้าใจในมุมมองและความรู้สึกของผู้อื่น จะสามารถสื่อสารและร่วมมือกับผู้อื่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า (กมลวรรณ ตั้งธนานนท์ และคณะ, 2566) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุราสินี บุญญาพิทักษ์ ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางวัฒนธรรมกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม พบว่า ผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัวสูงจะมีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงใน สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ได้ดีกว่า ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ

ด้านความแวดไวทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความสามารถในการรับรู้และตอบสนองต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างละเอียดอ่อน (สุธาสิณี บุญญาพิทักษ์, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมใจ กงเดิม ที่ศึกษาสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า นักศึกษาครูมีสมรรถนะด้านความแวดไวทางวัฒนธรรมในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ และมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ในระดับที่ต่ำกว่าด้านอื่น โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับด้านการมองโลกในภาพกว้างและด้านความเข้าใจผู้อื่น เนื่องจากความแวดไวในวัฒนธรรมเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการพัฒนาผ่านประสบการณ์ตรง ในการปฏิสัมพันธ์กับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในบริบทสังคมไทย (สมใจ กงเดิม, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สมรรถนะเชิงวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งภาพรวมและรายด้านทั้ง 8 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมรรถนะเชิงวัฒนธรรม ด้านการมองโลกในภาพกว้างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านความเข้าใจผู้อื่น และด้านความสามารถในการปรับตัว และด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ ด้านความแวดไวทางวัฒนธรรม ที่เป็นความสามารถในการรับรู้และตอบสนองต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างละเอียดอ่อน ซึ่งเป็นทักษะที่ต้องอาศัยประสบการณ์และการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่บริบทการศึกษาในประเทศไทยอาจมีข้อจำกัดในการสร้างประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้แก่ผู้เรียน ทำให้การพัฒนาความแวดไวทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ยากกว่าสมรรถนะด้านอื่น ๆ โดยในการนำผลการวิจัยไปใช้ สถาบันการศึกษา ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมให้แก่ครู โดยเฉพาะด้านการมองโลกในภาพกว้าง ด้านความเข้าใจผู้อื่น และด้านความสามารถในการปรับตัว ซึ่งมีความสัมพันธ์สูงกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมความพร้อมให้ครู สามารถทำงานและใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครูกับผู้อื่นและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เช่น โครงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การทำงานกลุ่มที่มีสมาชิกจากหลากหลายภูมิหลัง เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาทักษะความเข้าใจผู้อื่นและความสามารถในการปรับตัว ซึ่งเป็นสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์สูงกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หากต้องการศึกษาเพิ่มเติม ควรทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมของผู้เรียน ในบริบทการศึกษาไทย และการศึกษาเฉพาะด้านความแวดไวทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมิติที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด เพื่อหาสาเหตุและแนวทางการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับบริบทชายแดนใต้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนจากสำนักงานวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ตังชันกานนท์ และคณะ. (2566). องค์ประกอบสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของนิสิตนักศึกษา. วารสารวิจัยวิทยาการวิจัย, 36(1), 76-94.
- กองทุนส่งเสริมการศึกษา. (2568). ภาษาไทยอาจไม่เป็นปัญหาเท่าสายตารัฐไทย: มองการศึกษาวิถีอิสลามให้พ้นกรอบความมั่นคง กับ อัลดุลสุโก ดินอะ. เรียกใช้เมื่อ 21 เมษายน 2568 จาก <https://www.eef.or.th/is-lamic-education-challenges/>
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- _____. (2564). การเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21 ในยุคแห่งความพลิกผัน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ สยามกัมมาจล.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้. (2562). รายงานสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้: ผลกระทบต่อการศึกษาและคุณภาพชีวิต. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมใจ กงเต็ม. (2564). สมรรถนะเชิงวัฒนธรรมของนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษา: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 23(2), 112-125.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2562). รายงานการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2563 จาก <https://opec.go.th/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). รายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาในพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุธาสินี บุญญาพิทักษ์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางวัฒนธรรมกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 21(2), 152-169.
- อรอนงค์ ฤทธิ์ชัย. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะเชิงวัฒนธรรมกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัย. วารสารศึกษาศาสตร์, 41(2), 115-132.
- อาชิซัน เกป็น. (2557). อัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- Ang, S. et al. (2007). Cultural intelligence: Its measurement and effects on cultural judgment and decision making. *Management and Organization Review*, 3(3), 335-371.
- Banks, J. A. (2022). Cultural competence and communication skills in diverse environments. *Journal of Cross-Cultural Studies*, 15(3), 278-295.
- Bennett, M. J. (2023). Global mindset as a foundation for intercultural learning and 21st century skills. *International Journal of Intercultural Relations*, 92(2023), 145-162.
- Chen, W. et al. (2024). The relationship between information technology competency and digital learning skills among university students. *Educational Technology Research and Development*, 72(1), 125-143.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. (2nd ed.). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Deardorff, D. K. (2021). Intercultural competence as a foundation for 21st century learning: Theory, practice and assessment. *International Journal of Intercultural Relations*, 83(2021), 14-29.
- Johnson, B. & Christensen, L. (2004). *Educational Research: Quantitative, Qualitative and Mixed Approach*. (2nd ed.). Boston: Pearson Education.
- Partnership for 21st Century Skills. (2009). P21 framework definitions. Retrieved October 10, 2020, from https://static.battelleforkids.org/documents/p21/p21_framework_definitionsbfk.pdf
- Sue, D. W. (2001). Multidimensional facets of cultural competence. *The Counseling Psychologist*, 29(6), 790-821.
- Thompson, M. R. (2023). Understanding others: The bridge to ethical development in contemporary education. *Ethics and Education*, 18(2), 183-197.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ*

THE DEVELOPMENT OF A LEARNING MANAGEMENT MODEL TO SOLVE ENGLISH LISTENING PROBLEMS OF STUDENTS IN THE FACULTY OF EDUCATION, RAJABHAT UNIVERSITY

ภัทรพรรณ พรหมคช*, ขนิษฐา สาลีหมัด, อำภาพรรณ ตันตินาครกุล

Pattarapan Promkhot*, Khanittha Saleemad, Ampapan Tuntinakhongul

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: pattarapan@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ การวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ที่ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอน และแนวทางการวัดประเมินของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ 4 ขั้นตอนที่ 1) ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อมและสร้างบริบท ขั้นตอนที่ 2) การเรียนรู้ผ่านกระบวนการฟังแบบมีเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 3) การเรียนรู้ร่วมกันแบบมีปฏิสัมพันธ์ ขั้นตอนที่ 4) การสะท้อนผลและปรับกลยุทธ์ ผลการประเมินรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.21) ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ทรงคุณวุฒิและการทดลองนำร่องพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ โดยใช้แนวคิดโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิม และการจัดการเรียนรู้ตามภาระงาน สามารถนำไปใช้กับนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยเฉพาะในด้านความสามารถในการจับใจความสำคัญ การอนุมานความหมายจากบริบท การใช้กลยุทธ์แก้ปัญหา และการสะท้อนการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ทักษะการฟังภาษาอังกฤษ, นักศึกษาครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

This research aimed to develop a learning management model to address the problems of English listening skills among student teachers at Rajabhat Universities. The study was conducted

*Received May 16, 2025; Revised June 22, 2568; Accepted June 25, 2025

in two phases. Phase 1 involved a review and analysis of relevant literature and research to identify the key components for an appropriate learning management model. Phase 2 focused on developing the model and evaluating its suitability. The sample consisted of five purposively selected experts who assessed the model using an evaluation form. Data were analyzed using means and standard deviations. The results indicated that the developed learning management model comprised four main components: principles, objectives, procedures, and evaluation guidelines. The model included four stages: 1) Preparation and contextual activation, 2) Goal-oriented listening learning process, 3) Collaborative interactive learning, and 4) Reflection and strategy adjustment. Expert evaluations revealed a very high level of appropriateness ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.21). Both expert feedback and pilot implementation confirmed that the model, which integrates Schema Theory and Task-Based Learning, effectively supports student teachers in enhancing key listening skills, including main idea comprehension, inference-making from context, metacognitive strategy use, and self-reflection. This model contributes to the sustainable development of English listening proficiency among student teachers.

Keywords: English Listening Skills, Student Teachers, Rajabhat University

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การติดต่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศ ภาษาอังกฤษได้ทวีความสำคัญขึ้นอย่างต่อเนื่องในฐานะภาษาสากลที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างประเทศ การศึกษา การวิจัย และการพัฒนาทางวิชาชีพ (Jenkins, J., 2018); (Crystal, D., 2019) ท่ามกลางทักษะทางภาษาอังกฤษทั้งสี่ด้าน การฟังถือเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความสามารถทางภาษาโดยรวม เนื่องจากเป็นช่องทางหลักในการรับข้อมูล และการสร้างความเข้าใจในการสื่อสาร (Rost, M., 2016); (Vandergrift, L. & Goh, C. C. M., 2012) อย่างไรก็ตาม ทักษะการฟังภาษาอังกฤษมักถูกละเลยในการเรียนการสอนและการวิจัยเมื่อเทียบกับทักษะอื่น ทั้งที่มีความซับซ้อนและความท้าทายไม่น้อยกว่ากัน (Graham, S. & Santos, D., 2015); (Gilakjani, A. P. & Sabouri, N. B., 2016) สำหรับประเทศไทยนั้น การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษถือเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) แต่จากผลการประเมินทักษะภาษาอังกฤษของคนไทยในหลายระดับกลับพบว่า โดยเฉพาะทักษะการฟังยังคงเป็นจุดอ่อนที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากผลการทดสอบ TOEIC ของนักศึกษาไทยที่มีคะแนนเฉลี่ยในส่วนของการฟังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติอย่างมีนัยสำคัญ (ETS Global, 2023) และรายงานดัชนีความสามารถด้านภาษาอังกฤษ (EF EPI) ที่จัดให้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษในระดับต่ำ โดยเฉพาะในทักษะการฟัง (EF Education First, 2023) ปัญหาดังกล่าวยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นในบริบทของการผลิตครู โดยเฉพาะนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งเป็นสถาบันหลักในการผลิตครูที่จะออกไปปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2562) นักศึกษากลุ่มนี้จำเป็นต้องมีความสามารถทางภาษาอังกฤษในระดับที่เพียงพอ ไม่เพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง แต่ยังเพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะให้แก่ผู้เรียนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 (เลขาธิการสภาการศึกษา, 2563); (Darling-Hammond, L. et al, 2020) การศึกษาของ สุชาติ แสนพิช และการศึกษาของ นางลักษณ์ วิชัยรัตน์ พบว่า นักศึกษาคณะครุศาสตร์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่มีพื้นฐานภาษาอังกฤษ

ในระดับปานกลางถึงต่ำ และเผชิญกับความท้าทายในการฟังที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแยกแยะเสียง ความเร็วของผู้พูด การเข้าใจสำเนียงที่แตกต่าง และการตีความบริบทเชิงนัย (สุชาติ แสนพิช, 2561); (นงลักษณ์ วิชัยรัตน์, 2562) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยไม่เพียงมุ่งเน้นที่เนื้อหา แต่ยังต้องการพัฒนากลยุทธ์ทางปัญญาและอภิปัญญาที่สนับสนุนในการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ (Field, J., 2008); (Vandergrift, L. & Goh, C. C. M., 2012) การวิจัยในระดับนานาชาติได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการกระบวนการประมวลผลทางภาษาแบบ Top-down และ Bottom-up ควบคู่กับการใช้กลยุทธ์การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ และการสะท้อนคิด (metacognitive reflection) ส่งผลเชิงบวกต่อความเข้าใจในการฟังและพัฒนาการของผู้เรียนในระยะยาว (Graham, S. & Santos, D., 2015); (Goh, C. C. M., 2018); (Rost, M. & Wilson, J. J., 2022) การนำแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทเฉพาะของผู้เรียนและวัฒนธรรมการเรียนรู้ (Kibler, A. & Valdés, G., 2020); (McKay, S. L. & Brown, J. D., 2021)

มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีพันธกิจสำคัญในการผลิตครูที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและการศึกษาไทย (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547, 2547); (มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2562) ภายใต้แนวคิด “การผลิตบัณฑิตและพัฒนาครูฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนากำลังคนสำหรับศตวรรษที่ 21” หรือ PTRU Model ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดหลักในการพัฒนาการเรียนการสอนและการผลิตครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ยังไม่ปรากฏรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษโดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่คำนึงถึงองค์ประกอบทางภาษาศาสตร์ อภิปัญญา และบริบทการผลิตครูไทยอย่างเป็นระบบและครอบคลุม จึงนำไปสู่ช่องว่างขององค์ความรู้ที่สำคัญ ซึ่งต้องการการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ หนึ่งในแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการฟัง คือ ทฤษฎีสคีมา (Schema Theory) ซึ่งเสนอว่า การทำความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินไม่ได้เกิดขึ้นจากข้อมูลเสียงที่ได้ยินเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการเชื่อมโยงกับความรู้เดิมของผู้เรียนที่มีอยู่ในหน่วยความจำระยะยาว (Carrell, P. L. & Eisterhold, J. C., 1983); (Anderson, A. & Lynch, T., 1988) โดยผู้เรียนที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับความรู้เดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะเข้าใจข้อความที่ได้ยินได้ดียิ่งขึ้น การออกแบบกิจกรรมการฟังที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคาดการณ์เนื้อหา (prediction), ใช้ความรู้เดิม (prior knowledge) และตีความข้อมูลตามบริบท จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจในการฟังอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้แบบใช้ภารกิจเป็นฐาน (Task-Based Learning) ยังเป็นกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการพัฒนาทักษะทางภาษา โดยเฉพาะทักษะการฟังในบริบทของการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารจริง (Ellis, R., 2003); (Willis, J. & Willis, D., 2007) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีภาระงานที่มีเป้าหมายชัดเจน เช่น การฟังเพื่อสรุปใจความ ฟังเพื่อจัดลำดับเหตุการณ์ หรือฟังเพื่อแก้ปัญหา (Problem-solving tasks) ช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจ ใช้ภาษาตามธรรมชาติ และพัฒนาทักษะการฟังควบคู่กับการคิดวิเคราะห์และการมีปฏิสัมพันธ์ (Richards, J. C. & Rodgers, T. S., 2014) เมื่อออกแบบกิจกรรมเหล่านี้ร่วมกับหลักการของสคีมาและการสะท้อนคิด จะเป็นการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาครุศาสตร์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากผลคะแนนการทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ ที่มีค่าเฉลี่ยเพียง 32.45 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 ในส่วนของทักษะการฟัง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2564) ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 50 คะแนน และยิ่งไปกว่านั้น จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏได้ให้ความสำคัญกับ PTRU Model ในฐานะแนวคิดหลักในการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งยังไม่มีมีการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงแนวคิดนี้เข้า

กับการแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษโดยเฉพาะ งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยบูรณาการแนวคิดทางภาษาศาสตร์ อภิปรัชญา และการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อตอบสนองความท้าทายเฉพาะของนักศึกษาครุศาสตร์ที่ต้องพัฒนาทั้งทักษะเพื่อตนเองและเพื่อการสอนในอนาคต รูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ไม่เพียงส่งเสริมความสามารถในการฟังภาษาอังกฤษเท่านั้น แต่ยังบูรณาการการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศตวรรษใหม่ ทั้งการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการสะท้อนคิด โดยผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการผลิตครูและการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระบบการศึกษาไทย สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบบนฐานแนวคิด PTRU Model (Professional Teacher Rajabhat University Model) ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมายผ่านกิจกรรมการฟังที่เชื่อมโยงความรู้เดิม การใช้กลยุทธ์เฉพาะทาง การปฏิสัมพันธ์ และการสะท้อนตนเอง โดยรูปแบบดังกล่าวได้รับการพัฒนาบนพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สอง ทฤษฎีการประมวลผลข้อมูล และแนวคิดเกี่ยวกับอภิปรัชญา (Brown, H. D., 2017); (Oxford, R. L., 2017); (Vandergrift, L. & Cross, J., 2018) ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ อันเป็นก้าวสำคัญในการยกระดับคุณภาพการผลิตครูและการศึกษาของประเทศไทยในภาพรวม จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษจำเป็นต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งผสมผสานทฤษฎีและแนวคิดหลายด้านที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิม (Schema Theory) ที่เน้นการเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับความรู้เดิมของผู้เรียน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถประมวลผลข้อมูลใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย Anderson, A. & Lynch, T. กล่าวว่า การใช้โครงสร้างความรู้เดิมในการเรียนรู้อาจช่วยเพิ่มความเข้าใจและการจดจำเนื้อหาที่ฟังได้ดียิ่งขึ้นในระยะยาว (Anderson, A. & Lynch, T., 1988) นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้แบบใช้ภารกิจเป็นฐาน (Task-Based Learning) ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านภารกิจที่มีเป้าหมายชัดเจน โดยการให้ผู้เรียนได้ฝึกฟังในสถานการณ์ที่มีบริบทจริงและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน โดย Willis, J. & Willis, D. ได้กล่าวถึงการที่ภารกิจช่วยเพิ่มความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Willis, J. & Willis, D., 2007) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะการฟัง อีกทั้ง กลยุทธ์อภิปรัชญาในการฟัง (Metacognitive Strategies in Listening) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถวางแผน ติดตาม และประเมินกระบวนการฟังของตนเองได้ดีขึ้น โดย Vandergrift, L. & Goh, C. C. M. พบว่า กลยุทธ์อภิปรัชญาช่วยให้นักเรียนสามารถปรับกลยุทธ์การฟังตามความจำเป็น ทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาที่ฟังได้มากขึ้น (Vandergrift, L. & Goh, C. C. M., 2012) งานวิจัยที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการแนวคิดเหล่านี้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความมั่นใจในการฟังภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดย Goh, C. C. M. พบว่า การใช้กลยุทธ์อภิปรัชญาและการสะท้อนผลการฟังหลังการเรียน ช่วยเพิ่มความมั่นใจในการฟังและลดความวิตกกังวลของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน (Goh, C. C. M., 2000) อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้จะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในบริบทการศึกษา แต่ในบริบทของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ยังไม่มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาทักษะการฟังอย่างครบถ้วนและเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนกลุ่มนี้ โดยจากปัญหาผู้วิจัยพบคือการขาดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของนักศึกษาครุศาสตร์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในการสื่อสารและการเรียนรู้ โดย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา รายงานว่า คณะนักศึกษาระดับปริญญาตรีของนักศึกษาครุศาสตร์ไทยยังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะทักษะการฟังที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ด้านภาษาอื่น ๆ และการเตรียมความพร้อมในการทำงานในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2562)

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการวิจัยจึงเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิม, การเรียนรู้แบบใช้ภารกิจเป็นฐาน และกลยุทธ์อภิปัญญา เพื่อแก้ปัญหาทักษะการฟังของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งรูปแบบนี้จะเน้นการฝึกฟังในบริบทที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง และการใช้กลยุทธ์อภิปัญญาในการควบคุมการเรียนรู้ของตนเองในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมและสร้างบริบทเพื่อกระตุ้นความรู้เดิมและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การเรียนรู้ผ่านกระบวนการฟังแบบมีเป้าหมายด้วยการฝึกที่ชัดเจน การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมกลุ่ม การสะท้อนผลและปรับเปลี่ยนผ่านการประเมินตนเองและข้อเสนอแนะจากครู รวมถึงการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการฟังในสถานการณ์จริงหรือบริบทใหม่ รูปแบบดังกล่าวเน้นการจัดการกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ฝึกฟังในบริบทที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง โดยใช้ภารกิจเป็นแกนกลางและส่งเสริมการใช้กลยุทธ์อภิปัญญาอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาทักษะการฟังที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริงในอนาคตอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยจึงมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเครื่องมือและแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาภาษาอังกฤษและสนับสนุนการผลิตครูที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development)
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษา สาขาการสอนวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความถูกต้องความครอบคลุม ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเนื้อหาด้วยการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษฯ คู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การฟังภาษาอังกฤษฯ เป็นการประเมินแบบตรวจสอบรายการ 5 ระดับ อันได้แก่ 1 คะแนน (รายละเอียดดังกล่าวมีความถูกต้อง เหมาะสมในระดับน้อยที่สุด) จนถึง 5 คะแนน (รายละเอียดดังกล่าวมีความถูกต้อง เหมาะสมในระดับมากที่สุด) ประเมินเป็นรายข้อแล้วนำผลคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย แล้วเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดคะแนนเฉลี่ยของผลการประเมิน รายข้อต้องมีค่า 3.50 ขึ้นไป ถือว่า ใช้ได้ ไม่ต้องปรับปรุง แต่ถ้าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 3.50 ต้อง ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ส่วนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษฯ มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ ถูกต้องเหมาะสม ไม่แน่ใจ ไม่ถูกต้อง/ไม่เหมาะสม รวมทั้งการให้ข้อเสนอแนะปลายเปิด วิเคราะห์ผลโดยหาค่าความ สอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เมื่อค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ ระหว่าง 0.50 - 1.00 แสดงว่า รายการประเมินนั้นมีความสอดคล้อง (พวงรัตน์ ธีรรัตน์, 2540)

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) ที่มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอนหลักต่าง ๆ ที่ออกแบบอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความถูกต้อง ครบคลุม เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งถูกคัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้ประเมินมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับหัวข้อการวิจัย โดยแบ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษาสาขาการสอนวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ทำหน้าที่ประเมินความถูกต้อง ความครอบคลุม และความเหมาะสมของเนื้อหาในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบ และแผนการจัดการประสบการณ์ เพื่อให้มั่นใจว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความน่าเชื่อถือและตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการประเมินรูปแบบดังกล่าว ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือเป็นแบบประเมินแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาทักษะการฟังภาษาอังกฤษ ซึ่งจัดทำในรูปแบบการให้คะแนนตามระดับความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับ 5 ระดับ โดยผู้ประเมินจะให้คะแนนแต่ละข้อ และนำคะแนนมาคำนวณค่าเฉลี่ยเพื่อพิจารณาว่ารายละเอียดในแต่ละข้อผ่านเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ ซึ่งกำหนดให้คะแนนเฉลี่ยต้องไม่น้อยกว่า 3.50 จึงถือว่าใช้ได้ หากต่ำกว่านั้นจะต้องได้รับการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ส่วนที่สองเป็นแบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้มาตราประมาณค่า 3 ระดับ พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้ประเมินให้ข้อเสนอแนะในรูปแบบปลายเปิด เพื่อวิเคราะห์เชิงลึกและรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติม

การสร้างเครื่องมือประเมินดังกล่าว เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญอย่างมาก เริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบและเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับการประเมิน ต่อมาทำการร่างแบบประเมิน และนำเสนอเพื่อขอรับคำปรึกษาและแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นได้นำแบบประเมินไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้นเพื่อทดสอบความชัดเจนและความเหมาะสมของเนื้อหา พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะอย่างละเอียดจนได้แบบประเมินฉบับสมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้ในขั้นตอนการประเมินหลักโดยผู้ทรงคุณวุฒิตามลำดับกระบวนการดังกล่าวช่วยให้มั่นใจได้ว่าเครื่องมือประเมินมีความเหมาะสม มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถวัดประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษฯ มีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นกับสภาพปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ ของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัย และสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิม (Schema Theory) และแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภารกิจ (Task-Based Learning) โดยรวบรวมเอกสาร งานวิจัย และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศแล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุป ความหมายและกำหนดขอบเขตองค์ประกอบของการแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ มีขั้นตอน ดังนี้

1. ยกร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ นำข้อมูลจากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในระยะที่ 1 มาเป็นแนวทางในการยกร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ และจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ ตรวจสอบเนื้อหาและการใช้ภาษาให้มีความเหมาะสม
2. ประเมินรูปแบบการจัดการรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงแก้ไข สอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการนำรูปแบบการจัดการรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ ฉบับร่างไปใช้ในการจัดประสบการณ์ ด้วยการตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบความถูกต้อง เหมาะสมของรูปแบบ
3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้รวบรวมผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒินำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเทียบระดับคะแนนกับเกณฑ์ วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ

ผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ ของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ ของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการของ Schema Theory ในการแก้ปัญหาทักษะการฟังภาษาอังกฤษ

1.1 เน้นการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่โดยการฟังที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับความรู้เดิมในสมองของผู้เรียน (Schema) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่ฟังได้ดีขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับหัวข้อนั้นมาก่อน

1.2 ผสานกระบวนการ Top-down และ Bottom-up ในการฟัง โดยควรเป็นกระบวนการแบบผสมผสาน โดยใช้ทั้ง Top-down (อาศัย Schema และบริบทในการตีความ) และ Bottom-up (การถอดรหัสเสียง คำศัพท์ และโครงสร้างภาษา) เพื่อสร้างความเข้าใจเนื้อหาที่ฟังอย่างครบถ้วน

1.3 สนับสนุนการใช้สื่อจริง (Authentic Materials) โดยส่งเสริมการใช้สื่อจากสถานการณ์จริง เช่น ข่าว บทสนทนา หรือรายการวิทยุ เพื่อพัฒนาทักษะการฟังในบริบทที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง และช่วยขยาย Schema ของผู้เรียนให้หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น

1.4 กระตุ้น Schema ผ่านกิจกรรมก่อนการฟัง (Pre-listening Activities) โดยเตรียมความพร้อมก่อนฟังด้วยกิจกรรม เช่น การตั้งคำถาม การระดมสมอง หรือการคาดเดาเนื้อหา ช่วยกระตุ้นความรู้เดิมและเปิด Schema ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนพร้อมรับข้อมูลใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 พัฒนากลยุทธ์การฟังโดย การอนุมาน (Inferencing) และใช้บริบท (Contextual Clues) ในการตีความผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนการใช้กลยุทธ์อนุมาน เช่น การคาดเดาความหมายของคำหรือประโยคจากบริบทหรือความรู้ทางภาษา เพื่อเสริมความเข้าใจในกรณีที่ฟังแล้วไม่เข้าใจทุกคำ การฝึกฟังในบริบทจริง เช่น การฟังบทสนทนาในสถานการณ์สมมติหรือสถานการณ์จริง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้บริบทและเจตนาของผู้พูดเป็นตัวช่วยในการตีความ และลดการพึ่งพาการแปลคำต่อคำ

2. หลักการของ Task-Based Learning ในการแก้ปัญหาทักษะการฟังภาษาอังกฤษ

2.1 การใช้ภารกิจเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการฟังโดยใช้ “ภารกิจ” เป็นแกนกลางช่วยให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาผ่านภารกิจที่มีเป้าหมายและผลลัพธ์ที่ชัดเจน เพิ่มแรงจูงใจและความน่าสนใจในการเรียนรู้

2.2 เน้นการฟังในบริบทที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงการออกแบบภารกิจที่จำลองสถานการณ์จริงหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริงเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการฟังผ่านสถานการณ์ที่มีความหมายและฝึกใช้ภาษาเพื่อสื่อสารจริงในภารกิจต่าง ๆ ที่ได้รับ

2.3 โครงสร้างการเรียนรู้แบบ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมฟังตามขั้นตอนที่ชัดเจน ได้แก่

Pre-task กระตุ้นความรู้เดิมและเตรียมพร้อมก่อนฟัง

Task Cycle การทำภารกิจฟัง เช่น การฟังเพื่อแก้ปัญหา การอภิปราย หรือการทำงานกลุ่ม

Post-task การสรุปผล พร้อมเน้นรูปแบบภาษา และครูให้ข้อเสนอแนะ

2.4 ส่งเสริมการทำงานร่วมกันการออกแบบภารกิจฟังที่ให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับเพื่อน เช่น การอภิปราย หรือการแก้ปัญหากลุ่ม ช่วยสร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือและพัฒนาทักษะการฟังเชิงโต้ตอบ

2.5 ส่งเสริมพัฒนากลยุทธ์การฟัง โดยการฟังอย่างมีเป้าหมายและการสะท้อนตนเองการฝึกใช้กลยุทธ์การฟัง เช่น การตั้งเป้าหมายในการฟัง การคาดเดาข้อมูล และการตรวจสอบความเข้าใจด้วยตนเองเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการฟังอย่างมีประสิทธิภาพการออกแบบภารกิจฟังที่เน้นให้ผู้เรียนฟังเพื่อเป้าหมายที่ชัดเจน พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินและสะท้อนตนเองหลังการฟัง เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์และพัฒนาทักษะฟังในระยะยาว

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหการฟังภาษาอังกฤษ ของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มืองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหการฟังภาษาอังกฤษ ของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

1.1 การใช้ภารกิจเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Task-Centered Learning) ใช้กิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจน ออกแบบกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา การอภิปราย หรือการทำโครงงาน เพื่อให้ผู้เรียนฝึกใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง

1.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบเป็นขั้นตอน แต่ยืดหยุ่นและเชื่อมโยงความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ (Schema Activation & Knowledge Construction) การเรียนรู้ถูกออกแบบให้เป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน Pre-task (ก่อนฟัง), Task Cycle (ระหว่างฟัง) และ Post-task (หลังฟัง) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการฟังอย่างเป็นระบบ

1.3 การใช้กลยุทธ์การฟังแบบหลากหลาย (Integrated Listening Strategies) ฝึกให้ผู้เรียนใช้ Top-down processing (การใช้บริบทและความรู้เดิมเพื่อทำความเข้าใจ) และ Bottom-up processing (การแยกแยะเสียง คำศัพท์ และโครงสร้างภาษา) ควบคู่กัน รวมถึงมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ กลยุทธ์การอนุมาน (Inferencing Strategies) เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อมูลที่อาจไม่สมบูรณ์

1.4 การส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning & Interaction-Based Listening) จัดกิจกรรมกลุ่ม เพื่อการอภิปรายหลังฟัง การแก้ปัญหาร่วมกัน หรือการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับการฟัง รวมถึงส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยกันตีความข้อมูลจากการฟังผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1.5 การฝึกการฟังอย่างมีเป้าหมายและการสะท้อนตนเอง (Goal-Oriented Listening & Reflection) ทุกภารกิจการฟังถูกออกแบบให้มีเป้าหมายชัดเจน เช่น ฟังเพื่อจับใจความ ฟังเพื่อวิเคราะห์ ฟังเพื่ออภิปราย รวมไปถึงการที่ผู้เรียนสะท้อนตนเองเกี่ยวกับกระบวนการฟังของตนเอง และปรับกลยุทธ์เพื่อพัฒนาทักษะการฟังให้ดีขึ้น

2. วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษา
ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

3. ขั้นตอนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อมและสร้างบริบท (Activate Knowledge & Set Goals) กระตุ้น
ความรู้เดิมของผู้เรียน เชื่อมโยงกับเนื้อหาใหม่ พร้อมตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ
บริบทของเนื้อหาที่จะฟัง เพื่อวางกรอบความคิดและทิศทางการเรียนรู้อย่างชัดเจน

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ผ่านกระบวนการฟังแบบมีเป้าหมาย (Goal-Oriented Listening & Strategies
Use) ผู้เรียนฝึกฟังอย่างมีเป้าหมาย ใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพื่อจับใจความและตีความความหมาย ผ่านการฟังแบบ
Bottom-up และ Top-down อย่างผสมผสาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าใจเนื้อหา

ขั้นที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Collaborative Interaction) เปิดโอกาสให้นักศึกษา
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองจากสิ่งที่ได้ฟัง ผ่านการสนทนาและการมีปฏิสัมพันธ์แบบยืดหยุ่นตามสถานการณ์จริง

ขั้นที่ 4 สะท้อนผลและปรับกลยุทธ์ (Reflection & Self-Development) ผู้เรียนสะท้อนปัญหา
และแนวทางแก้ไขการฟัง พร้อมประเมินตนเองด้วยแบบสอบถาม Self-Assessment โดยมีอาจารย์ให้ข้อเสนอแนะ
กระบวนการนี้พัฒนาทักษะอภิปัญญา และช่วยให้นักศึกษาติดตามพัฒนาการ การปรับกลยุทธ์การฟังและเสริมสร้าง
สมรรถนะการเป็นครูภาษาอังกฤษมืออาชีพที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง

4. การวัดและประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ การประเมินความ
สารถการฟังภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา
การฟังภาษาอังกฤษ ประเมินโดยใช้เครื่องมือ 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบประเมินความสารถการฟังภาษาอังกฤษ
ของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยทำการประเมินทั้งก่อน ระหว่าง และหลัง การจัดการเรียนรู้
เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ 2) แบบบันทึกหลังการจัดการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ
ของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ใช้สำหรับบันทึกผลการเรียนรู้ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถการฟัง
ของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยประเมินตลอดระยะเวลาของการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟัง
ภาษาอังกฤษ

ตอนที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ

1. ผลประเมินความถูกต้อง เหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ
ที่ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถูกต้อง เหมาะสมของ รูปแบบการเรียน
การสอนที่พัฒนาขึ้น (n = 5)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	SD	ระดับ
หลักการรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ	4.8	0.24	มากที่สุด
วัตถุประสงค์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ	4.8	0.33	มากที่สุด
ขั้นตอนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ	4.6	0.3	มากที่สุด
ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อมและสร้างบริบท (Activate Knowledge & Set Goals)	4.2	0.28	มาก
ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ผ่านกระบวนการฟังแบบมีเป้าหมาย (Goal-Oriented Listening & Strategies Use)	4.8	0.2	มากที่สุด
ขั้นที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Collaborative Interaction)	4.8	0.2	มากที่สุด
ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลและปรับกลยุทธ์ (Reflection & Self-Development)	4.8	0.19	มากที่สุด
การวัดและประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ	4.6	0.32	มากที่สุด
รวม	4.68	0.20	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ ที่ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.21) อยู่ในระดับ “มากที่สุด” โดยองค์ประกอบรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วงระหว่าง 4.20 - 4.80 ซึ่งอยู่ในระดับ “มาก” ถึง “มากที่สุด” ทุกรายการ องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ “หลักการของรูปแบบฯ” และ “ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ผ่านกระบวนการฟังแบบมีเป้าหมาย” ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.20) แสดงถึงการให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน ทั้งในด้านแนวทางการฟังและการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถฟังเพื่อเข้าใจและสะท้อนคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ องค์ประกอบ “การวัดและประเมินผลของรูปแบบฯ” ก็ได้รับการประเมินอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.24) สะท้อนถึงความเหมาะสมของแนวทางการประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนในลักษณะที่หลากหลายและครอบคลุม ทั้งในด้านการรับรู้ การคิด และการสะท้อนตนเอง โดยสรุป รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ มีความน่าเชื่อถือ ทั้งในเชิงเนื้อหา ขั้นตอน กลยุทธ์การเรียนรู้ และระบบการประเมินผล ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ในบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏได้อย่างเหมาะสมดัชนีความสอดคล้องขององค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษอยู่ในช่วง 0.80 - 1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ “เหมาะสม” องค์ประกอบที่ประเมิน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดผล ซึ่งทั้งหมดสะท้อนถึงความสอดคล้อง ชัดเจน และเหมาะสมต่อการใช้งานจริง

เมื่อนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้กับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 30 คน พบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการฟังที่ชัดเจน ทั้งในด้านการจับใจความ การอนุมานจากบริบท การสรุปความ และการประเมินความเข้าใจตนเอง กิจกรรม K-W-L ที่ให้นักศึกษากำหนดเป้าหมายและสะท้อนผลการเรียนรู้ ช่วยเสริมสร้างการคิดแบบอุปนัยและทำให้การเรียนรู้มีจุดมุ่งหมาย นักศึกษาแสดงทัศนคติเชิงบวก มีความมั่นใจ และพร้อมนำกลยุทธ์ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้จริง บทบาทของครูผู้สอนจึงต้องเป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ และสะท้อนตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวโน้มของความต้องการและสภาพปัญหาอย่างรอบด้าน ผ่านการทบทวนวรรณกรรม เอกสารงานวิจัย และข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้สามารถระบุปัญหาได้อย่างชัดเจน และออกแบบแนวทางการพัฒนารูปแบบที่มีความเป็นไปได้สูงและตรงกับบริบทจริง รูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอนและการจัดการศึกษาภาษาอังกฤษ โดยผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในช่วง 0.80 - 1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ “เหมาะสม” ตามแนวทางของ Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. สะท้อนถึงความชัดเจน ครอบคลุม และความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบกับเป้าหมายการพัฒนาทักษะการฟังได้อย่างมีนัยสำคัญ (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977)

วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่พัฒนาขึ้นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีคะแนนเฉลี่ยด้านความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเป็นวัตถุประสงค์ที่มีความเฉพาะ ชัดเจน และสามารถเชื่อมโยงกับปัญหาที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย โดยวัตถุประสงค์ดังกล่าวถูกออกแบบมาเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายในการฟังภาษาอังกฤษของ

ผู้เรียนในบริบทภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (EFL) เช่น การจับใจความ การอนุมานความหมายจากบริบท และการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Vandergrift, L. & Goh, C. C. M. ด้านอภิปัญญา (metacognitive listening strategies) (Vandergrift, L. & Goh, C. C. M., 2012) วัตถุประสงค์เหล่านี้ยังนำไปสู่การออกแบบขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ และสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายการเรียนรู้กับกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการกระตุ้นความรู้เดิม การตั้งเป้าหมายก่อนการฟัง การใช้กลยุทธ์ระหว่างการฟัง และการสะท้อนผลการเรียนรู้ภายหลัง ซึ่งล้วนแต่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) และการเรียนรู้อย่างมีจุดมุ่งหมายที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในห้องเรียนภาษาอังกฤษระดับอุดมศึกษา

เมื่อพิจารณารายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ในรูปแบบ พบว่าทุกขั้นมีพื้นฐานจากแนวคิดสำคัญทางการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะการฟังในบริบทภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (EFL) ได้แก่ ขั้นเตรียมความพร้อมและสร้างบริบท ใช้แนวคิดจาก Schema Theory ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับเนื้อหาใหม่ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่ฟังได้ดีขึ้น (Carrell, P. L. & Eisterhold, J. C., 1983) รวมทั้งกิจกรรม K-W-L ที่ช่วยกระตุ้นการตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ ขั้นเรียนรู้ผ่านกระบวนการฟังแบบมีเป้าหมาย ผสานการใช้กระบวนการ Top-down และ Bottom-up อย่างมีประสิทธิภาพ (Anderson, A. & Lynch, T., 1988) ร่วมกับแนวคิด Task-Based Learning ที่เน้นให้ผู้เรียนฟังในสถานการณ์ใกล้เคียงจริงและใช้กลยุทธ์การฟังในภารกิจที่ชัดเจน (Willis, J. & Willis, D., 2007) ขั้นเรียนรู้ร่วมกันแบบมีปฏิสัมพันธ์ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) และ Meaning-focused Interaction ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการฟังผ่านการสื่อสารจริงกับเพื่อนร่วมกลุ่ม (Nunan, D., 2004) ขั้นสะท้อนผลและปรับกลยุทธ์ สร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืนผ่านกระบวนการ Metacognitive Reflection ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินความเข้าใจและวางแผนพัฒนาตนเองในอนาคต (Vandergrift, L. & Goh, C. C. M., 2012) นอกจากนี้ การใช้ภารกิจ (tasks) เป็นศูนย์กลางในแต่ละขั้นยังช่วยส่งเสริมความกระตือรือร้นของผู้เรียน เพิ่มแรงจูงใจ และสร้างการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายอย่างแท้จริง ตามแนวคิดของ Ellis, R. และแนวคิดของ Skehan, P. ที่ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดการเรียนรู้แบบใช้ภารกิจเป็นฐาน (Task-Based Learning) ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะภาษาในลักษณะที่สอดคล้องกับการใช้จริงในชีวิตประจำวัน (Ellis, R., 2003); (Skehan, P., 1996) โดยสรุป รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความครบถ้วนทั้งในเชิงโครงสร้างและแนวคิดทางทฤษฎี ได้รับการรับรองในระดับที่เหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ และมีศักยภาพในการนำไปใช้จริงในบริบทของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับอุดมศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการฟังอย่างมีประสิทธิภาพในกลุ่มนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการฟังภาษาอังกฤษ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้น มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านหลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดผล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความครบถ้วน ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง รูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้นำแนวคิดสำคัญทั้งการเรียนรู้ แบบใช้ภารกิจเป็นฐาน (Task-Based Learning) ทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิม (Schema Theory) และกลยุทธ์ อภิปัญญาในการฟัง (Metacognitive Listening Strategies) มาผสานอย่างเหมาะสม ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ทักษะการฟังได้อย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และสามารถสะท้อนความคิดพร้อมปรับใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้เกิดพัฒนาการทางทักษะการฟังที่มีคุณภาพและยั่งยืน ผลการประเมินความพึงพอใจ ของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบนี้ตอบสนอง ความต้องการและเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะ จากผลการวิจัยที่ได้พบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความเหมาะสมและประสิทธิภาพสูง แต่การนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในบริบทอื่น ๆ ยังควรคำนึงถึงปัจจัยหลาย ประการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด สิ่งแรกที่ต้องให้ความสำคัญ คือ ความพร้อมของผู้สอน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ ของการจัดการเรียนรู้ หากผู้สอนไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมหรือไม่มีความเข้าใจในรูปแบบและกลยุทธ์ที่ใช้ อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ ดังนั้น การฝึกอบรมและสนับสนุนครูผู้สอนให้มีทักษะและความรู้ที่เหมาะสม จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ บริบทของผู้เรียนก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญ เนื่องจากลักษณะและความต้องการ

ของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่หรือสาขาวิชาอาจแตกต่างกัน การปรับเปลี่ยนหรือพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทนั้น ๆ จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนมากขึ้นอีกทั้งการสนับสนุนด้านทรัพยากรและสื่อการสอนที่เหมาะสมก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน การจัดเตรียมสื่อและวัสดุที่สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้และเพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ควรมีการติดตามและประเมินผลการใช้รูปแบบอย่างต่อเนื่อง โดยรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เรียนและผู้สอนเพื่อปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้ดียิ่งขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะช่วยให้รูปแบบสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างยั่งยืน ในส่วนของการวิจัยครั้งต่อไป แนะนำให้มีการทดลองใช้รูปแบบในกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลายมากขึ้นทั้งในแง่ของสาขาวิชาและสถานศึกษา เพื่อศึกษาความเหมาะสมและประสิทธิผลในบริบทที่แตกต่างกัน นอกจากนี้การวิจัยในระยะเวลาที่ยาวขึ้นและกลุ่มตัวอย่างที่กว้างขึ้น จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการศึกษาและสามารถสรุปผลในระยะยาวได้ชัดเจนมากขึ้น และควรมีการพัฒนาเครื่องมือวัดผลทักษะการฟังที่ครอบคลุมและหลากหลายเพื่อให้สามารถวัดประสิทธิภาพของรูปแบบได้อย่างแม่นยำและครอบคลุม รวมทั้งศึกษาผลกระทบของรูปแบบนี้ต่อทักษะภาษาอังกฤษด้านอื่น ๆ เช่น การพูดและการเขียน เพื่อให้ได้ภาพรวมของผลลัพธ์ที่ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นงลักษณ์ วิรัชรัตน์. (2562). เทคนิคการสอนทักษะการฟังภาษาอังกฤษในระดับอุดมศึกษา. วารสารภาษาและวรรณคดี, 15(3), 89-105.
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอนที่ 43 ก หน้า 1-15 (10 มิถุนายน 2547).
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). การประเมินผลการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2562). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2562 - 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- เลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). รายงานผลการวิจัยการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาชาติ 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2562). รายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- _____. (2564). รายงานผลการประเมินสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สุชาติ แสนพิช. (2561). การพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์. วารสารการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่น, 7(1), 45-62.
- Anderson, A. & Lynch, T. (1988). Listening. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Brown, H. D. (2017). Principles of language learning and teaching. (7th ed.). New York: United States: Pearson Education.
- Carrell, P. L. & Eisterhold, J. C. (1983). Schema theory and ESL reading pedagogy. TESOL Quarterly, 17(4), 553-573.
- Crystal, D. (2019). English as a global language. (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

- Darling-Hammond, L. et al. (2020). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*, 24(2), 97-140.
- EF Education First. (2023). EF English Proficiency Index. Retrieved December 7, 2024, from <https://www.ef.com/epi/>
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- ETS Global. (2023). TOEIC test statistics. Retrieved December 7, 2024, from <https://www.etsglobal.org/>
- Field, J. (2008). *Listening in the language classroom*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Gilakjani, A. P. & Sabouri, N. B. (2016). Learners' listening comprehension difficulties in English language learning: A literature review. *English Language Teaching*, 9(6), 123-133.
- Goh, C. C. M. (2000). A cognitive perspective on language learners' listening comprehension problems. *System*, 28(1), 55-75.
- Graham, S. & Santos, D. (2015). *Strategies for second language listening: Current scenarios and improved pedagogy*. London, United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- Jenkins, J. (2018). *English as a lingua franca: Attitude and identity*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Kibler, A. & Valdés, G. (2020). Reconceptualizing language learners and language use in policy and practice. *Educational Researcher*, 49(1), 14-24.
- McKay, S. L. & Brown, J. D. (2021). *Teaching and assessing EIL in local contexts around the world*. New York: Routledge.
- Nunan, D. (2004). *Task-Based Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oxford, R. L. (2017). *Teaching and researching language learning strategies: Self-regulation in context*. (2nd ed.). London, United Kingdom: Routledge.
- Richards, J. C. & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Rost, M. & Wilson, J. J. (2022). *Active listening*. London, England: Routledge.
- Rost, M. (2016). *Teaching and researching listening*. (2nd ed.). London, England: Routledge.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(1977), 49-60.
- Skehan, P. (1996). A Framework for the Implementation of Task-based Instruction. *Applied Linguistics*, 17(1), 38-62.
- Vandergrift, L. & Cross, J. (2018). *Teaching listening comprehension: Exploring the cognitive dimension*. New York: Routledge.
- Vandergrift, L. & Goh, C. C. M. (2012). *Teaching and learning second language listening: Metacognition in action*. New York: Routledge.
- Willis, J. & Willis, D. (2007). *Doing task-based teaching*. Oxford, England: Oxford University Press.

รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรม ของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน*

DEVELOPING A SCHOOL MANAGEMENT MODEL TOWARD AN INNOVATIVE EDUCATIONAL ORGANIZATION IN MAE HONG SON EDUCATION SANDBOX

พุทธชาติ ยมกิจ, ภูเบศ พวงแก้ว*, ประพันธ์ ธรรมไชย, ธนัต บุญชัย

Phuttachat Yommakit, Phubet Pongkaew*, Prapan Thumachai, Thanat Boonchai

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: phubet_pou@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ 2) พัฒนาตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบ และ 3) ประเมินรูปแบบ และคู่มือรูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายงาน และครู จำนวน 946 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 275 คน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจากแนวปฏิบัติที่ดี 8 แห่ง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกข้อมูล ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบหลักการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรม ได้แก่ ภาวะผู้นำนวัตกร การพัฒนาทุนมนุษย์ ระบบสนับสนุนองค์กร วัฒนธรรมสร้างสรรค์ การขับเคลื่อนทีม และเครือข่ายความร่วมมือ สภาพปัจจุบัน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.12, S.D. = 0.83) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.80) และดัชนีการจัดอันดับความต้องการจำเป็นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.3804 (PNI_{Modified} = 0.3804) 2) รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรม ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบและกลไกการบริหาร การวัดประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ส่วนคู่มือการใช้รูปแบบ ได้แก่ ชื่อ คำชี้แจง สารบัญ วัตถุประสงค์ เนื้อหา แนวทางการใช้รูปแบบ การประเมินผล และอ้างอิง 3) ผลการประเมินรูปแบบและคู่มือ พบว่า ภาพรวมทุกรายการมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.44, S.D. = 0.72, $\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.66, $\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.68, $\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.64 ตามลำดับ) ภาพรวมทุกรายการมีความถูกต้อง และความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารโรงเรียน, องค์กรนวัตกรรม, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, แม่ฮ่องสอน

Abstract

This research article aimed 1) To study the current and desired states, 2) Develop, validate, and 3) Evaluate both the model and the implementation manual for school management toward an innovative educational organization in Mae Hong Son Education SANDBOX. A Mixed Method

research design was employed. The population consisted of 946 participants, including school administrators, department heads, and teachers. A stratified sampling method to select 275 participants. Key informants comprised experts from eight schools recognized for best practices in school management, The research instruments included questionnaires, interview forms, and data recording forms, all of which were validated by five experts for content validity. Data analysis was conducted using frequency, percentage, mean, standard deviation, Modified Priority Need Index (PNI_{modified}). The research findings 1) revealed components: innovative leadership, human capital development, organizational support systems, creative culture, team mobilization, and collaborative networks. The overall current state was at a moderate level ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.83), while the desired state was at a high level ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.80), with an average modified priority need index of 0.3804. 2) The model toward innovative educational organizations components: principles and objectives, administrative systems and mechanisms, evaluation, and success conditions. The implementation manual included the title, introduction, table of contents, objectives, content, implementation guidelines, evaluation, and references. 3) The evaluation results indicated that the model and manual were highly feasible and the most beneficial ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.72; $\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.66; $\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.68; $\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.64, respectively). Overall, all components were rated as 100% accurate and appropriate.

Keywords: Developing a School Management Model, Innovative Educational Organization, Education SANDBOX, Mae Hong Son

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถสูง เพื่อยกระดับสังคมและประเทศอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาแห่งอนาคตมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560); (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556) แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักการที่ว่าทรัพยากรมนุษย์คือปัจจัยความสำเร็จขององค์กร โดยเฉพาะในสภาวะสังคมที่มีการแข่งขันสูง เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ซึ่งองค์กรจำเป็นต้องมีบุคลากร ที่มีทักษะความสามารถ และสมรรถนะโดดเด่น (Davenport, T. H., 2013); (นิสตากร เวชยานนท์, 2559); (โชติขวัล พุกิจกาญจน์, 2559) การจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2565) สถานศึกษาจึงต้องปรับตัวสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม โดยอาศัยผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างยั่งยืน (Tidd, J. & Bessant, J., 2020)

ประเทศไทยได้วางกรอบทิศทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และได้ออกพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562) เพื่อเป็นกลไกปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา โดยสนับสนุนการสร้างสร้งนวัตกรรมการศึกษา กระจายอำนาจและให้อิสระแก่สถานศึกษาในการบริหารจัดการตนเอง (Hardiansyah, F. , 2022); (Suban, A. & Nursita, L., 2024) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศทางการศึกษา ที่เน้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง

องค์ประกอบในระบบการศึกษา และความสำคัญของการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบท (Scott, I., 2020) รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการยกระดับคุณภาพการศึกษา (Stalheim, O. R. & Somby, H. M., 2024)

จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในปี 2565 ทำให้สถานศึกษาได้รับอิสระในการบริหารงานวิชาการ การเงิน บุคคล และงานทั่วไปตามหลักการของ School-Based Management (SBM) ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (Caldwell, B. J. & Spinks, J. M., 2013) ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาและข้อจำกัดสำคัญหลายประการ ได้แก่ การขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและเป็นระบบเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ การขาดแนวทางปฏิบัติในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงจากโรงเรียนแบบดั้งเดิมสู่องค์กรนวัตกรรม และการขาดการบูรณาการระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติระดับสถานศึกษา นอกจากนี้การดำเนินงานยังพบกับความท้าทายหลายประการ เช่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การขยายผลนวัตกรรม การบริหารงานบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในระดับพื้นที่จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนทั้งในเชิงนโยบาย วิชาการ ทรัพยากร และสถานศึกษานำร่องหลายแห่งแสดงศักยภาพในการพัฒนานวัตกรรมที่โดดเด่น เช่น Hongson Model, ABMS Model, การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้รูปแบบ OPEN MIND (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2567)

การพัฒนาองค์กรนวัตกรรมเป็นกลยุทธ์ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยผู้นำมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นบุคลากรให้มุ่งมั่นพัฒนาความเชี่ยวชาญในงานของตนเอง (Senge, P. M., 2006); (Hargreaves, A. & O'Connor, M. T., 2018); (Fullan, M., 2007) การพัฒนาความสามารถของผู้บริหารองค์กรช่วยเพิ่มศักยภาพความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานให้สูงขึ้น (กฤตกร จิราภานุเมศ และคณะ, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง (Garvin, D. A. et al., 2008) การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปการศึกษาในพื้นที่ และสามารถเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาอื่น ๆ ในการขยายผลสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาในวงกว้างต่อไป (วิจารณ์ พานิช, 2558)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อพัฒนา ตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือรูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อประเมินรูปแบบ และคู่มือรูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

ขั้นตอนย่อยที่ 1 สังเคราะห์ ตรวจสอบ และยืนยันองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด หลักการ องค์การนวัตกรรม ทฤษฎีการบริหารสถานศึกษาทั้งภายในประเทศและ

ต่างประเทศ จำนวน 10 แหล่งข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยหลักเกณฑ์การจำแนก หรือการจัดกลุ่มข้อมูล และสรุปเป็นความเรียงเชิงพรรณนาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย และการจัดสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบ และยืนยันองค์ประกอบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหาร ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา หรืออดีตผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือเป็นคณะทำงาน หรือเป็นอนุกรรมการในคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท และมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานบริหารในสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แนวคำถามการสนทนากลุ่มและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และ 2) (ร่าง) องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย การบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรม

ขั้นตอนย่อยที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย และครูของโรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 37 โรงเรียน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 946 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางประมาณการขนาดตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, E. W. รวมกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 275 คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ตามสัดส่วนขนาดโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตรวจสอบความชัดเจนของการใช้ภาษา และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ มีประสบการณ์ด้านการบริหารหรือบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารสังกัดศึกษาธิการ จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารศึกษา จำนวน 1 คน ได้ค่าความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 โดยเป็นข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด จำนวน 109 ข้อ และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร จำนวน 3 คน ครู จำนวน 5 คน และนักศึกษา 22 คน รวมทั้งหมด 30 คน แล้วนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค โดยใช้เกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.86

ขั้นตอนย่อยที่ 3 สัมภาษณ์แนวทางการบริหารโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มีผลการปฏิบัติที่ดี (Good Practice) หรือเป็นเลิศ (Best Practice) หรือเป็นต้นแบบ (Role Model) หรือได้รับรางวัลในระดับภาค หรือระดับประเทศ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หรืออดีตผู้บริหารสถานศึกษา หรือครู มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ในระดับนโยบายและ/หรือระดับปฏิบัติไม่ต่ำกว่า 2 ปี โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนล่องแพวิทยา โรงเรียนบ้านแม่ลิด โรงเรียนบ้านห้วยผา โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดบ้านจองคำ โรงเรียนห้องสอนศึกษาในพระอุปถัมภ์ฯ โรงเรียนอนุบาลแม่ฮ่องสอน โรงเรียนขุนยวม โรงเรียนขุนยวมวิทยา เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา ตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

ขั้นตอนย่อยที่ 1 การยกร่างรูปแบบ และคู่มือ ผู้วิจัยนำผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ และผลการสัมภาษณ์แนวทางในการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมศึกษามาประกอบการยกร่างรูปแบบ และคู่มือ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับ

วัตถุประสงค์งานวิจัย และจัดประชุมปฏิบัติการกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 คน มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ เป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท ประกอบด้วย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรเอกชนหรือผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 3 คน และกรรมการที่เป็นผู้แทนสถานศึกษา จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) ระเบียบวาระการประชุมและแบบบันทึกการประชุม 2) (ร่าง) รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขั้นตอนย่อยที่ 2 การตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือ โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 คน มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารการศึกษา มีคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมการศึกษา จำนวน 2 คน และอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แนวคำถามการสนทนากลุ่มและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม 2) (ร่าง) รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 3) แบบตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ และคู่มือ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบ และคู่มือ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และคู่มือ ซึ่งมีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำรูปแบบและคู่มือที่ผ่านการตรวจสอบจากขั้นตอนที่ 2 มาออกแบบประเมินให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสม การใช้ภาษา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แล้วปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะ สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และดัชนีการจัดอันดับความต้องการจำเป็นในการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ 1) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายงาน และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.83) สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.80) และดัชนีการจัดอันดับความต้องการเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.3804 ($PNI_{Modified} = 0.3804$) รายละเอียดดังตารางที่ 1 2) ผลการศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Good Practice) หรือเป็นเลิศ (Best Practice) หรือเป็นต้นแบบ (Role Model) หรือได้รับรางวัลในระดับภาค หรือระดับประเทศ โดยการนำผลการศึกษา ดัชนีการจัดอันดับความต้องการจำเป็นที่อยู่ในลำดับที่เป็นจุดอ่อนที่จำเป็นต้องปรับปรุงมาสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ ทั้ง 8 สถานศึกษา ครอบคลุมหลักการบริหารทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ การวางแผน การจัดการ การนำ และการควบคุม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ และดัชนีการจัดอันดับความต้องการจำเป็นในการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน (n = 282)

องค์ประกอบการบริหาร โรงเรียนสู่องค์กร นวัตกรรม	ระดับความคิดเห็น						PNI _{Modified}	ลำดับ
	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์				
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. ภาวะผู้นำนวัตกรรม	3.11	0.84	ปานกลาง	4.25	0.79	มาก	0.3659	6
2. การพัฒนาทุนมนุษย์	3.10	0.81	ปานกลาง	4.28	0.78	มาก	0.3797	4
3. ระบบสนับสนุนองค์กร	3.12	0.83	ปานกลาง	4.32	0.78	มาก	0.3824	3
4. วัฒนธรรมสร้างสรรค์	3.13	0.84	ปานกลาง	4.34	0.80	มาก	0.3864	2
5. การขับเคลื่อนทีม	3.12	0.82	ปานกลาง	4.34	0.79	มาก	0.3942	1
6. เครือข่ายความร่วมมือ	3.13	0.82	ปานกลาง	4.30	0.83	มาก	0.3737	5
โดยภาพรวม	3.12	0.83	ปานกลาง	4.31	0.80	มาก	0.3804	

2. การพัฒนา และตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ 1) รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบและกลไกการบริหาร การวัดประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ 2) คู่มือการใช้รูปแบบ ได้แก่ ชื่อ คำชี้แจง สารบัญ วัตถุประสงค์ เนื้อหา แนวทางการใช้รูปแบบ การประเมินผล และอ้างอิง 3) ผลการตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสม พบว่า ทุกรายการของรูปแบบการโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความถูกต้อง และความเหมาะสม ร้อยละ 100 และผลการตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสม ของคู่มือการใช้รูปแบบการโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า มีความถูกต้อง และความเหมาะสม ร้อยละ 100

3. การประเมินรูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน รายละเอียดดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน (n = 62)

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการ	4.47	0.72	มาก	4.56	0.63	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมาย	4.49	0.65	มาก	4.57	0.67	มากที่สุด
3. ระบบและกลไกการบริหาร	4.43	0.71	มาก	4.53	0.65	มากที่สุด
4. การวัดประเมินผล	4.41	0.75	มาก	4.50	0.68	มากที่สุด
5. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.40	0.75	มาก	4.53	0.65	มากที่สุด
รวม	4.44	0.72	มาก	4.54	0.66	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา ศิษยานิเทศก์ และครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.72) และภาพรวมความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.66)

การประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน (n = 62)

รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ชื่อ	4.46	0.65	มาก	4.57	0.65	มากที่สุด
2. คำชี้แจง	4.44	0.69	มาก	4.53	0.61	มากที่สุด
3. สารบัญ	4.47	0.68	มาก	4.54	0.65	มากที่สุด
4. วัตถุประสงค์	4.50	0.65	มากที่สุด	4.57	0.60	มากที่สุด
5. เนื้อหา	4.53	0.68	มากที่สุด	4.56	0.69	มากที่สุด
6. แนวทางการใช้รูปแบบ	4.51	0.70	มากที่สุด	4.59	0.60	มากที่สุด
7. การประเมินผล	4.49	0.70	มาก	4.53	0.65	มากที่สุด
8. อ้างอิง	4.47	0.68	มาก	4.50	0.70	มากที่สุด
รวม	4.48	0.68	มาก	4.55	0.64	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา ศิษยานิเทศก์ และครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.68) และภาพรวมความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.64)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าดัชนีการจัดอันดับความต้องการจำเป็น ในการบริหาร โรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า สภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพิณสุดา สิริธรงค์ศรี ที่พบว่า โรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ต้องการ โดยเฉพาะในบริบทพื้นที่ห่างไกลที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการเข้าถึงการพัฒนา (พิณสุดา สิริธรงค์ศรี, 2562) ช่องว่างนี้สอดคล้องกับการศึกษาของสุวิมล ว่องวานิช ที่กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นกระบวนการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสภาพที่คาดหวังกับสภาพที่เป็นอยู่จริง ซึ่งสามารถนำไปสู่การจัดลำดับความสำคัญ และการวางแผนพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับค่าดัชนีการจัดอันดับความต้องการจำเป็น พบว่า ในภาพรวมมีค่าเท่ากับ 0.3804 เมื่อพิจารณารายการองค์ประกอบที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเร่งด่วนที่สุด ได้แก่ การขับเคลื่อนทีม วัฒนธรรม สร้างสรรค์ ระบบสนับสนุนองค์กร การพัฒนาทุนมนุษย์ เครือข่ายความร่วมมือ และภาวะผู้นำนักตร ตามลำดับ (สุวิมล ว่องวานิช, 2562)

จากการขับเคลื่อนทีมที่เป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุดสะท้อนว่าการทำงานร่วมกันเป็นทีม การประสานงาน และการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายขององค์กรนวัตกรรม เป็นกลไกสำคัญในการสร้างนวัตกรรมโดยเฉพาะบริบทโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล การสร้างสรรค์นวัตกรรมต้องการการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพของบุคลากรในทีม (รัตนา ดวงแก้ว, 2563); (Tidd, J. & Bessant, J., 2020) การขับเคลื่อนทีมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างองค์กรนวัตกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ Hargreaves, A. & O'Connor, M. T. ที่เสนอแนวคิด Collaborative Professionalism เน้นการทำงานร่วมกันอย่างมีอาชีพระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษา ระดมความคิดสร้างสรรค์ และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน (Hargreaves, A. & O'Connor, M. T., 2018) นอกจากนี้การสร้างสรรค์วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การเปิดรับแนวคิดใหม่ การยอมรับความเสี่ยง และการเรียนรู้จากความผิดพลาด ถือเป็นรากฐานสำคัญของการเป็นองค์กรนวัตกรรม (Garvin, D. A. et al., 2008) การที่องค์กรประกอบนี้มีความต้องการจำเป็นสูงเป็นอันดับสองสะท้อนถึงความจำเป็นในการส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรนวัตกรรม เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา ในขณะที่ระบบและกลไกสนับสนุนภายในองค์กร การเอื้ออำนวยให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรประกอบระบบสนับสนุนองค์กร บ่งชี้ได้ว่าระบบสนับสนุนในปัจจุบันอาจยังไม่เพียงพอหรือไม่เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมเท่าที่ควร (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลประสบปัญหาด้านการสนับสนุน ทั้งงบประมาณ เทคโนโลยี และทรัพยากรการเรียนรู้ ระบบสนับสนุนองค์กรจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างนวัตกรรมการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) สอดคล้องกับการศึกษาของ OECD ที่พบว่า โรงเรียนที่มีระบบสนับสนุนที่เข้มแข็ง ทั้งโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี และระบบบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นจะสามารถสร้างนวัตกรรมได้ ในขณะที่การพัฒนาทุนมนุษย์และเครือข่ายความร่วมมือมีความต้องการจำเป็นในระดับปานกลาง บ่งชี้ถึงการยกระดับศักยภาพของผู้บริหาร ครู และบุคลากร เพื่อให้สามารถออกแบบและจัดการนวัตกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (OECD, 2022) สอดคล้องกับงานวิจัยของอุษา ภูจิน เน้นถึงการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่องเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ (อุษา ภูจิน, 2564) และผลการศึกษาวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณิ แกมเกตุ และคณะ ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน (วรรณิ แกมเกตุ และคณะ, 2563) ทั้งนี้ องค์ประกอบของภาวะผู้นำนวัตกรรมมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำนวัตกรรมน้อยกว่าองค์ประกอบอื่น ซึ่งอาจสะท้อนว่าผู้บริหารโรงเรียนมีการพัฒนาศักยภาพพอสมควรในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำนวัตกรรมยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรนวัตกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ Fullan, M. ที่กล่าวว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีบทบาทสำคัญในการสร้างวิสัยทัศน์ กระตุ้นการมีส่วนร่วม และผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรการศึกษา (Fullan, M., 2023)

2. การพัฒนา และตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน อภิปรายผลได้ว่า 1) รูปแบบการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบและกลไก การวัดประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ สอดคล้องกับบริบทการบริหารการศึกษาสมัยใหม่โดยเฉพาะองค์กรที่มุ่งสร้างนวัตกรรม การออกแบบเชิงระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีระบบ (Systems Theory) การประยุกต์ใช้ในองค์กรการศึกษา และระบบบริหารจัดการแบบองค์รวม (Holistic Management System) (Bertalanffy, L. V. , 1968); (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013) โดยทั้ง 5 องค์ประกอบเชื่อมโยงประสานกันเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (Fullan, M., 2017); (Senge,

P. M., 2006) หลักการและจุดมุ่งหมายเป็นกรอบแนวคิด (conceptual framework) ระบบและกลไกเป็นกระบวนการดำเนินงาน (operational processes) การวัดประเมินผลเป็นกลไกป้อนกลับ (feedback mechanism) และเงื่อนไขความสำเร็จเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อม (environmental factors) ที่สนับสนุนการทำงานของระบบ สอดคล้องกับทฤษฎีบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management Theory) ของ David, F. R. ที่เน้นความสำคัญของการมีวิสัยทัศน์ชัดเจน กระบวนการปฏิบัติที่เป็นระบบ และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (David, F. R. , 2017) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพ 2) คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยเนื้อหา 8 ส่วน ได้แก่ 1) ชื่อ 2) คำชี้แจง 3) สารบัญ 4) วัตถุประสงค์ 5) เนื้อหา 6) แนวทางการใช้รูปแบบ 7) การประเมินผล และ 8) อ้างอิง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับความชัดเจนและการออกแบบคู่มือที่มีองค์ประกอบครบถ้วนหรือแนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงองค์กรและการนำนวัตกรรมไปใช้ (Rogers, E. M., 2003) บ่งชี้ได้ว่าการเผยแพร่ความรู้และการให้คำแนะนำที่ชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแพร่กระจายนวัตกรรม ซึ่งการจัดองค์ประกอบของคู่มือทั้ง 8 ส่วนสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบเชิงระบบตามทฤษฎีของ Dick, W. et al ที่ระบุว่าคู่มือ หรือสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรมีการจัดโครงสร้างที่ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการเข้าถึงสาระสำคัญ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง (Dick, W. et al. , 2015) ในส่วนของชื่อ และสารบัญของคู่มือเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของการออกแบบเอกสารทางวิชาการ และการสื่อสารข้อมูล ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าใจโครงสร้างและเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว สารบัญที่ชัดเจนสะท้อนถึงการจัดระเบียบข้อมูลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดเก็บและเรียกคืนความรู้ในสาขาการจัดการความรู้ (Nonaka, I., & Takeuchi, H., 1995) คำชี้แจง และวัตถุประสงค์ เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ออกแบบและผู้ใช้งาน คำชี้แจง ทำให้เข้าใจบริบทคู่มือโดยรวม ในขณะที่วัตถุประสงค์ระบุถึงผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงวัตถุประสงค์ ของ Drucker, P. F. ที่เน้นการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เนื้อหาและแนวทางการใช้รูปแบบ สะท้อนหลักการของการถ่ายทอดความรู้เชิงปฏิบัติ และการอำนวยความสะดวกในการนำไปใช้ (Drucker, P. F. , 2007) เนื้อหาที่ครอบคลุม และแนวทางการใช้ที่ละเอียดจะช่วยให้ผู้บริหารและบุคลากรสามารถนำหลักการและกลไกต่าง ๆ ไปปรับใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและเน้นการนำไปใช้ได้จริง (Knowles, M. S. et al., 2015) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของการออกแบบการเรียนการสอนที่เน้นการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทำความเข้าใจและการนำไปปฏิบัติ (Reiser, R. A. & Dempsey, J. V., 2017) การประเมินผลของคู่มือสะท้อนถึงการปรับปรุง และการเรียนรู้จากประสบการณ์ บ่งชี้ว่าคู่มือเป็นเครื่องมือที่มีกลไกสำหรับการรับข้อเสนอแนะและการปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) ของ Deming, W. E. ที่เน้นการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างเป็นระบบ การประเมินผลในคู่มือสามารถสะท้อนประสิทธิภาพของการนำรูปแบบไปใช้ รวมถึงการปรับปรุงในระยะยาว ในส่วนของการอ้างอิงเป็นการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความถูกต้องทางวิชาการภายในคู่มือ (Deming, W. E. , 1986)

3. ผลการประเมินรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากผู้บริหาร คณาจารย์ และครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร หรือสอนพบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J. ในโมเดลการประเมิน CIPP (Context, Input, Process, Product) ซึ่งกล่าวว่า ความสำเร็จของรูปแบบหรือนวัตกรรมควรได้รับการประเมินในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ (Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J., 2007) ซึ่งเป็นมิติที่สะท้อนความสอดคล้องระหว่างบริบทกับเป้าหมาย และความต้องการของผู้ใช้งาน

การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Stakeholders) ประเมินรูปแบบการบริหารมีความเป็นไปได้ในระดับมาก แสดงความเชื่อว่ารูปแบบและคู่มือสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และสามารถปรับให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในองค์กร (Fullan, M., 2014) และผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบที่อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี ของ Davis, F. D. บ่งชี้ได้ว่าการรับรู้ถึงประโยชน์เป็นปัจจัยในการกำหนดเจตนาและพฤติกรรมการใช้งานจริง (Davis, F. D., 1989) การที่ผู้ใช้งานมองถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ชัดเจนของรูปแบบและคู่มือเป็นการช่วยยกระดับการบริหาร การเสริมสร้างนวัตกรรม หรือการแก้ปัญหาซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการนำไปปฏิบัติ (Venkatesh, V. & Davis, F., 2000)

องค์ความรู้ใหม่

ผลจากการวิจัยได้พบองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย

1. หลักการ คือ การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน บนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านระบบการบริหารแบบกระจายอำนาจ เพื่อพัฒนานวัตกรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

2. จุดมุ่งหมาย 1) เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาองค์กรนวัตกรรมอย่างยั่งยืน 2) เพื่อยกระดับคุณภาพ การศึกษาตามบริบทพื้นที่ สร้างความเท่าเทียม และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) เพื่อพัฒนาระบบนิเวศ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

3. ระบบและกลไก มีโครงสร้างเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันตามกรอบแนวคิด IPO (Input-Process-Output) ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก

3.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย S (Strategic Goals) เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจน ครอบคลุม วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์สถานศึกษาในการเป็นองค์กรนวัตกรรม I (Innovation & Knowledge) นวัตกรรมและองค์ความรู้ การส่งเสริมการสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ การพัฒนาแนวคิดนวัตกรรม และการผสมผสานองค์ความรู้จากหลายศาสตร์ M (Management Resources & Mobilization Process) ทรัพยากร การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ วางแผนจัดสรร ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสร้าง เครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

3.2 กระบวนการ (Process) แสดงเป็นวงกลมซ้อนกัน แกนกลาง (จุดมุ่งหมายหลัก) คือ พัฒนา คุณภาพการศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรม เป็นหัวใจสำคัญที่ทุกองค์ประกอบมุ่งสนับสนุนพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่าน การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา วงกลมชั้นใน (องค์ประกอบ) แสดงองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาวะผู้นำนวัตกรรม การพัฒนาทุนมนุษย์ ระบบสนับสนุนองค์กร วัฒนธรรมสร้างสรรค์ การขับเคลื่อนทีม และ เครือข่ายความร่วมมือ วงกลมชั้นกลาง (หลักการ) แสดงหลักการพื้นฐาน 3 ประการ หลักการบริหารแบบองค์รวม หลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล และหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ วงแหวนกลไกการบริหาร แสดง หลักการบริหาร POLC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

3.3 ผลลัพธ์ (Output) คือผลที่เกิดจากการดำเนินงานตามรูปแบบ ดังนี้ 1) เพิ่มโอกาสและการเข้าถึง การศึกษาสำหรับผู้เรียนในพื้นที่ 2) สร้างความคล่องตัวในการบริหารจัดการทรัพยากรและหลักสูตรสถานศึกษา 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและภาคีเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา 4) พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ด้วย วิธีการสอน สื่อ นวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

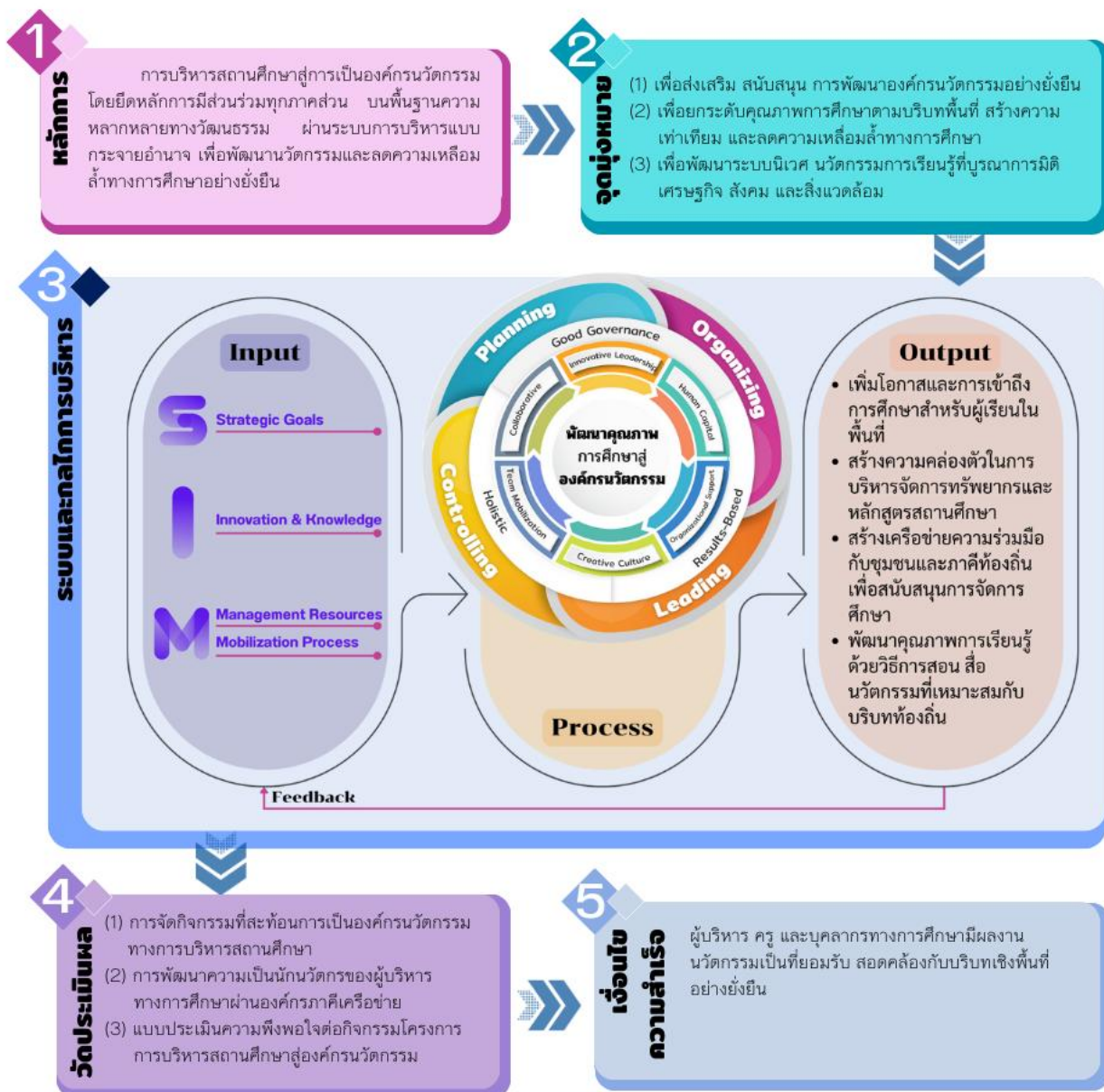

นอกจากนี้แล้วระบบยังมีกลไก Feedback (การป้อนกลับ) ที่เชื่อมโยงจากผลลัพธ์กลับไปสู่ปัจจัยนำเข้า แสดงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

4. การวัดประเมินผล ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมที่สะท้อนการเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการบริหารสถานศึกษา 2) การพัฒนาความเป็นนักนวัตกรรมของผู้บริหารทางการศึกษาผ่านองค์กรภาคีเครือข่าย 3) แบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมโครงการการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรม

5. เจือนไขความสำเร็จ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีผลงานนวัตกรรมเป็นที่ยอมรับ สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน

ได้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และดัชนีการจัดอันดับความต้องการในการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และดัชนีการจัดอันดับความต้องการพัฒนาเร่งด่วน ได้แก่ การขับเคลื่อนทีม วัฒนธรรมสร้างสรรค์ ระบบสนับสนุนองค์กร การพัฒนาทุนมนุษย์ เครือข่ายความร่วมมือ และภาวะผู้นำนวัตกรรมตามลำดับ ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายและโอกาสในการพัฒนาเพื่อยกระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมอย่างเต็มศักยภาพ และผลการศึกษานำทางการบริหารงานโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี พบว่า 6 องค์ประกอบหลัก ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมหลักการบริหารทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ การวางแผน การจัดการ การนำ และการควบคุม 2) รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบและกลไกการบริหาร การวัดประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ สะท้อนถึงบริบทการบริหารการศึกษาสมัยใหม่โดยเฉพาะองค์กรที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรม และคู่มือการใช้รูปแบบ ประกอบด้วยเนื้อหา 8 ส่วน ได้แก่ ชื่อ คำชี้แจง สารบัญ วัตถุประสงค์ เนื้อหา แนวทางการใช้รูปแบบ การประเมินผล และอ้างอิง การจัดทำคู่มือ หรือสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรมีการจัดโครงสร้างที่ชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการเข้าถึงสาระสำคัญ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง โดยผลการตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบ พบว่า โดยภาพรวมทุกรายการมีความถูกต้อง และความเหมาะสมร้อยละ 100 3) การประเมินรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรม พบว่า ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา ศึกษาพิเศษ และครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร มีความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในระดับมาก และภาพรวมความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น รูปแบบโรงเรียนสู่องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแนวทางการบริหารที่พัฒนาขึ้นโดยมุ่งเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมผ่านองค์ประกอบทั้งหลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบและกลไกการบริหาร การวัดประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ส่งเสริมให้เกิดพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรม ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้ 1) สถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนนำรูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน โดยกำหนดเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติร่วมกันทั้งภาคีเครือข่าย 2) ควรมีการศึกษาวิจัยติดตามผลการนำรูปแบบไปใช้ในระยะยาว เพื่อศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของการเป็นองค์กรนวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กฤตกร จิรานุเมศ และคณะ. (2554). ผลของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการและกลยุทธ์ ที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงาน การศึกษาเชิงประจักษ์ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ. วารสารวิทยาการจัดการ, 28(1), 1-15.
- โชติชวัล พุกิจกาญจน์. (2559). การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิสตากร เวชยานนท์. (2559). การประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม: กรณีศึกษา หลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารระดับกลางของการประปานครหลวง. วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, 23(2), 175-211.
- พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 102-120 (30 เมษายน 2562).

- พินสุตา สิริธรรังศรี. (2562). การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่: แนวคิด ความหมาย และกรณีศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(2), 1-15.
- รัตนา ดวงแก้ว. (2563). ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 10(1), 112-125.
- วรรณิ แกมเกตุ และคณะ. (2563). การประเมินโครงการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา: การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 33(1), 1-20.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). การบริหารการศึกษาแห่งอนาคต: ทิศทางและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). รายงานการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2564. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานนวัตกรรมการศึกษา (องค์การมหาชน). (2565). แนวทางการพัฒนานวัตกรรมองค์กรนวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมการศึกษา.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2567). การประเมินสถานศึกษานำร่องเบื้องต้น. ใน เอกสารการประชุม คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 22 ตุลาคม 2567. สำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษา ภูจิน. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก. วารสารบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 12(1), 15-28.
- Bertalanffy, L. V. (1968). General system theory: Foundations, development, applications. New York: George Braziller.
- Caldwell, B. J. & Spinks, J. M. (2013). The self-managing school. (3rd ed.). New York: Routledge.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins. Publishers.
- Davenport, T. H. (2013). Thinking for a living: How to get better performances and results from knowledge workers. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press.
- David, F. R. (2017). Strategic management: A competitive advantage approach, concepts and cases. (16th ed.). Boston, Massachusetts: Pearson.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319-340.
- Deming, W. E. (1986). Out of the Crisis. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Dick, W. et al. (2015). The systematic design of instruction. (8th ed.). Boston, Massachusetts: Pearson.
- Drucker, P. F. (2007). The practice of management. (1st ed.). New York: Routledge.
- Fullan, M. (2007). The new meaning of educational change. (4th ed.). New York: Teachers College Press.
- _____. (2014). The Principal: Three Keys to Maximizing Impact. San Francisco: Jossey-Bass.

- _____. (2017). Coherence making and deep learning: Strategies for system change that benefit all students. In Reading Association Convention. Wisconsin State.
- _____. (2023). Leading in a culture of change. (3rd ed.). San Francisco, California: Jossey- Bertalanffy.
- Garvin, D. A. et al. (2008). Is yours a learning organization. *Harvard Business Review*, 86(3), 109-116.
- Hardiansyah, F. (2022). The implementation of school-based management in improving quality of education in primary school. *Kelola: Jurnal Manajemen Pendidikan*, 9(2), 148-162.
- Hargreaves, A. & O'Connor, M. T. (2018). Collaborative professionalism: When teaching together means learning for all. Thousand Oaks, California: Corwin Press.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2013). Educational administration: Theory, research, and practice. (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Knowles, M. S. et al. (2015). The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development. (8th ed.). New York: Routledge.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation. New York: Oxford University Press.
- OECD. (2022). Schools as learning organisations: A framework for analysis and action (Education Working Paper No. 215). Paris: OECD Publishing.
- Reiser, R. A. & Dempsey, J. V. (2017). Trends and issues in instructional design and technology. (4th ed.). Boston, Massachusetts: Pearson.
- Rogers, E. M. (2003). Diffusion of innovation. (5th ed.). New York: The Free Press.
- Scott, I. (2020). A New PK-12 Education Ecosystem Framework for a New Normal. Retrieved January 15, 2023, from <https://www.sir.advancedleadership.harvard.edu/articles/a-new-pk-12-education-ecosystem-framework-for-a-new-normal>
- Senge, P. M. (2006). The fifth discipline: The art & practice of the learning organization. New York: Currency Doubleday.
- Stalheim, O. R. & Somby, H. M. (2024). An embodied perspective on an augmented reality game in school: Pupil's bodily experience toward learning. *Smart Learning Environments*, 11(24), 1-21.
- Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J. (2007). Evaluation Theory, Models, & Application. San Francisco: John Wilwy.
- Suban, A. & Nursita, L. (2024). Enhancing education quality through school-based management system and independence. *Al-Tanzim: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam*, 8(1), 512-525.
- Tidd, J. & Bessant, J. (2020). Managing innovation: Integrating technological, market and organizational change. (7th ed.). Hoboken, New Jersey: Wiley.
- Venkatesh, V. & Davis, F. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science*, 46(2), 186-204.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน*

FACTORS AFFECTING EMPLOYEES' RETENTION CIVIL AVIATION TRAINING CENTER

วรินทร์ ปลั่งวัฒนะ*, พันศักดิ์ เนินทราย, กริช วงศ์เจริญ

Warantri Plangwattana*, Pansak Nernsai, Krit Wongcharern

กองวิชาวิทยาการการบิน สถาบันการบินพลเรือน กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Aviation Science Management Division, Civil Aviation Training Center, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: warantri@catc.or.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยด้านความสุขในการทำงาน ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร และการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้แก่ พนักงานสถาบันการบินพลเรือน จำนวน 189 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ประเมินมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผ่านทางออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานโดยใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณด้วยโปรแกรมทางสถิติสำเร็จรูป ผลการวิจัย ระดับปัจจัยภายในของปัจจัยด้านความสุขในการทำงาน ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร และการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน พบว่า อยู่ในระดับมาก สามารถพยากรณ์การคงอยู่ของพนักงาน โดยร่วมทำนายการคงอยู่ของพนักงาน ได้ร้อยละ 59 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ผลการวิจัยของปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน พบว่า ค่าน้ำหนักความสำคัญของความผูกพันต่อองค์กร ($\beta = 0.39$) ความรู้สึกต่องาน ($\beta = 0.31$) และโครงสร้างการบริหารองค์กร ($\beta = 0.21$) ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร เพื่อให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน เกิดความทุ่มเทในการทำงาน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดจนมีความผูกพันต่อองค์กร

คำสำคัญ: การคงอยู่ของพนักงาน, ความผูกพันต่อองค์กร, ความสุขในการทำงาน, สถาบันการบินพลเรือน

Abstract

This research aims to 1) Examine the levels of factors related to workplace happiness, organizational commitment, and employee retention among employees of the Civil Aviation Training Center; and 2) Investigate the factors influencing employee retention within the organization. The study employed a quantitative research approach. The sample group, selected through simple random sampling, consisted of 189 employees from the Civil Aviation Training Center. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire, administered online. The data were analyzed

using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including one-way analysis of variance (ANOVA) and multiple regression analysis, conducted with a statistical software package. The research findings revealed that the levels of workplace happiness, organizational commitment, and employee retention were all high. These factors collectively predicted employee retention with a statistically significant coefficient of determination of 59% ($p < 0.05$). Furthermore, the analysis identified three statistically significant predictors of employee retention: organizational commitment ($\beta = 0.39$), job satisfaction ($\beta = 0.31$), and organizational structure ($\beta = 0.21$), all significant at the 0.05 level. The findings suggest that these factors can be utilized to inform human resource management strategies, fostering employee happiness and dedication, improving work efficiency, and enhancing organizational commitment.

Keywords: Employee Retention, Organizational Commitment, Work Happiness, Civil Aviation Training Center

บทนำ

การพัฒนาความก้าวหน้าของเทคโนโลยีตลอดเวลา ทำให้องค์กรต่าง ๆ ประกอบกับความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความไม่ชัดเจน ของสภาพแวดล้อม อาทิ การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความหลากหลายของแรงงาน ความผันผวนของราคาน้ำมันที่ขึ้นลง การแข่งขันที่รุนแรงจากการเปิดตลาดเสรี สิ่งเหล่านี้ต่างล้วนมีผลกระทบต่องานในการดำเนินธุรกิจและการบริหารขององค์กร และมีผลต่อความต้องการ หรือความคาดหวังที่เปลี่ยนไปของผู้มีส่วนได้เสียขององค์กร ทำให้เกิดความกดดันและองค์กรไม่สามารถบริหารธุรกิจ ได้ด้วยวิธีการหรือมุมมองแบบดั้งเดิมได้อีกต่อไป (Marescaux, E., 2021) องค์กรจำเป็นต้องสร้างความสามารถ เฉพาะทางเพื่อตอบสนองต่อผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ให้ได้เพื่อความอยู่รอดและความยั่งยืนของ ธุรกิจ การที่องค์กรต่าง ๆ ได้เกิดการตระหนักและยอมรับว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่มีค่ามากที่สุดที่เป็น ตัวบ่งชี้ความสำเร็จและการพัฒนาเติบโตขององค์กร จึงเป็นสาเหตุให้องค์กรต้องการพนักงานที่มีความสามารถสูง ศักยภาพสูงหรือคนที่ดีที่สุดเพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจและพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และศักยภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อให้องค์กรเกิดความสามารถและสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขัน ได้อย่างยั่งยืนในอนาคต (Liu, S. et al., 2023) อย่างไรก็ตามสาเหตุจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากประชากร ศาสตร์ของสภาวะการณ์ “สมองไหล” โดยความสามารถที่มีอยู่ของคนเหล่านั้นเป็นทุนปัญญามนุษย์ที่จะสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรดังกล่าวกว่าจะติดตัวออกไปพร้อมกับพวกเขาด้วย (Chaithaweep, C. et al., 2023) รวมถึง การขาดแคลนแรงงานที่มีอายุ คือ บุคลากรที่เป็นระดับบริหารหรือระดับอาวุโส จึงทำให้เกิดการแข่งขันที่เข้มข้น รุนแรงในการแย่งชิงคนเก่งและเป็นความท้าทายต่อองค์กรในการที่ต้องรักษาคนเก่งที่มีฝีมือเอาไว้ในองค์กร (Achmada, F. D. & Soetjipto, B. E., 2020) ดังนั้น องค์กรจำนวนมากจึงตระหนักให้มีความสำคัญกับบุคลากร โดยเฉพาะกับบุคลากรที่เป็นคนเก่ง โดยองค์กรจะกำหนดรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นกระบวนการ ตั้งแต่การดึงดูด การสรรหาคัดเลือก การพัฒนา การจูงใจ การธำรงรักษาคนเก่ง รวมไปถึงการบริหารผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้คนเก่งเหล่านี้ได้อยู่ปฏิบัติงานกับองค์กรในระยะยาวและสร้างผลิตผลที่ดี เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร เพื่อให้องค์กรมีขีดสมรรถนะสูงซึ่งสามารถพัฒนาตัวเองให้อยู่รอดและเติบโต แข็งแรงได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วในด้านต่าง ๆ (Akanda, M. H. U. et al., 2021) การธำรงรักษาให้บุคลากรที่มีคุณภาพและศักยภาพ ให้คงอยู่กับองค์กรจึงเป็นสิ่งที่องค์กรต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังและต่อเนื่อง คราวนี้ถึงส่วนประกอบอื่น ๆ ที่จะสามารถธำรงรักษาให้บุคลากรคงอยู่กับองค์กรควบคู่ไปด้วย เช่น การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านต่าง ๆ

เช่น สวัสดิการ ค่าตอบแทน สภาพแวดล้อมในการทำงาน นโยบาย การให้การพัฒนาและฝึกอบรม การให้ขวัญและกำลังใจ เป็นต้น องค์กรจึงควรมีกยุทธ์ด้านการบริหารจัดการ เพื่อที่จะทำให้คนในองค์กรพัฒนาความสามารถของตนเองที่มีอยู่ ปฏิบัติงานให้กับองค์กรอย่างเต็มความสามารถ หากบุคลากรในองค์กรมีอัตราการเข้า - ออก (Turnover rate) จำนวนมาก องค์กรต้องประสบปัญหาและได้รับผลกระทบจากการทำงานไม่เต็มศักยภาพ ส่งผลให้องค์กรต้องลงทุนทั้งทางงบประมาณและเวลาอีกครั้ง เพื่อสรรหาบุคลากรมาทดแทน และส่งผลกระทบต่อองค์กร เนื่องจากประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรลดลงจนกว่าจะมีบุคลากรใหม่เข้ามาทดแทนบุคลากรที่ลาออกไป (Mohammed, T., 2020)

สถาบันการบินพลเรือน (สบพ.) เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ จัดตั้งโดย ความร่วมมือระหว่างกองทุนพิเศษแห่งสหประชาชาติ (United Nations Special Fund: UNSF) องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ International Civil Aviation Organization: ICAO) และรัฐบาลไทยเป็นองค์การของรัฐบาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล ก่อตั้งเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2504 มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตและฝึกอบรมนักศึกษาไทยและนักศึกษาจากประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในวิชาชีพ ด้านการบินในแขนงต่าง ๆ ของกิจการบินพลเรือน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม ด้วยระยะเวลาดำเนินธุรกิจเป็นเวลากว่า 63 ปี สบพ. มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านการบินหลากหลายแขนงสาขาวิชาในการขับเคลื่อนองค์กร อีกทั้งบุคลากรที่กล่าวในข้างต้น ล้วนแล้วได้ผ่านการฝึกอบรม มีประสบการณ์ในการทำงานและเป็นที่ยอมรับด้านสมรรถนะการทำงาน แต่ในปัจจุบัน พนักงาน สบพ. มีแนวโน้มที่จะลาออกจากราชการมากขึ้นกว่าในอดีต ทำให้พนักงานที่ยังคงอยู่ต้องรับผิดชอบภาระงานที่มากขึ้น ซึ่งสาเหตุการตัดสินใจลาออกของพนักงาน สบพ. มีหลากหลายปัจจัย อาทิ สวัสดิการและค่าตอบแทน พนักงานรู้สึกว่าการปฏิบัติงานมากเกินไปกว่าค่าตอบแทนที่องค์กรจ่ายให้ นโยบายเวลาการปฏิบัติงานล่วงเวลา ปัญหาจากเพื่อนร่วมงาน ไม่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือการทะเลาะกัน ปัญหาด้านลักษณะงาน พนักงานรู้สึกว่างานที่ปฏิบัติไม่ตรงกับลักษณะที่เชี่ยวชาญ ซึ่งพนักงานที่ลาออกส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่อยากจะหาบุคคลอื่นมาทดแทนการทำงานในระยะอันสั้นได้ (Civil Aviation Training Center, 2025)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร เพื่อให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน เกิดความทุ่มเทในการทำงาน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดจนมีความผูกพันต่อองค์กร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยด้านความสุขในการทำงาน ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร และการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้ผ่านการพิทักษ์สิทธิเฉพาะกลุ่มอาสาสมัครผู้เข้าร่วมการวิจัยในประเทศเท่านั้น และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ โดยได้ผ่านการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์แบบเร่งรัด โดยมีเลขที่หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย คือ E.016/2568

ประชากรที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานสถาบันการบินพลเรือน จำนวน 329 คน และคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มอย่างง่าย โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องเป็นพนักงานสถาบันการบินพลเรือนที่มีอายุงาน 1 ปีขึ้นไป โดยการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยใช้สูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 และระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 189 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยการสำรวจแบบออนไลน์ (Online Survey) ประกอบด้วย 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยด้านความสุขในการทำงาน ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการคงอยู่ของพนักงาน และ ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน ซึ่งแบบสอบถามในตอนี่ 1 - 4 เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ ตามวิธี Likert Scales (Kusmaryono, I. et al., 2022) การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจ จำนวน 3 ท่าน ด้วยการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) สรุปได้ค่า IOC ทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 จากนั้น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่ได้ผ่านการแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นผู้วิจัยนำไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จำนวน 30 ชุด ซึ่งเป็นปริมาณการทดลองใช้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Engel, R. J. & Schutt, R. K., 2014) แล้วจึงดำเนินการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ใช้การวิเคราะห์ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติทางสังคมศาสตร์ ได้ค่า 0.987

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามออนไลน์จัดทำด้วย Google Forms การส่งและรับแบบสอบถามดำเนินการผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น อีเมล ลิงก์แบบสอบถามออนไลน์ และรหัสคิวอาร์ (QR Code) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม 2568 กลุ่มเป้าหมาย คือ พนักงานสถาบันการบินพลเรือน ผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถาม เช่น ความครบถ้วนของคำตอบ และความถูกต้องของข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุด และนำมาประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ประชากรศาสตร์ วิเคราะห์โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ความสุขในงาน วิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ความผูกพันในองค์กร วิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์การคงอยู่ของพนักงาน วิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) วิเคราะห์เกณฑ์ด้านประชากรศาสตร์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงาน สถาบันการบินพลเรือน ของกลุ่มตัวอย่าง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่า t-test และค่า One-way ANOVA ซึ่งกำหนดนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05 และวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ถูกนำมาใช้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ (อายุ เพศ รายได้ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน) ปัจจัยด้านความสุขในการทำงาน และปัจจัยด้านความผูกพันในองค์กร กับการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบินพลเรือน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์งานวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาระดับของปัจจัยด้านความสุขในการทำงาน ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร และการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบิณพลเรือน และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบิณพลเรือน ผู้วิจัยพบว่า ผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบิณพลเรือน

1. ผลการวิเคราะห์ระดับของปัจจัยภายในด้านความสุขในการทำงาน ด้านความผูกพันต่อองค์กร และการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบิณพลเรือน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับของปัจจัยภายในด้านความสุขในการทำงาน ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร และการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบิณพลเรือน

ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
ความสุขในการทำงาน	3.45	0.68	มาก
1. ด้านความพึงพอใจในชีวิต	3.15	0.79	ปานกลาง
2. ด้านความพึงพอใจในงาน	3.58	0.71	มาก
3. ด้านอารมณ์/ความรู้สึกต่องาน	3.62	0.85	มาก
ความผูกพันต่อองค์กร	3.55	0.69	มาก
1. บรรยากาศในการทำงาน	3.62	0.71	มาก
2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา	3.60	0.95	มาก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน	3.70	0.87	มาก
4. ความสำคัญของตนต่อองค์กร	3.67	0.78	มาก
5. วัฒนธรรมค่านิยมองค์กร	3.86	0.75	มาก
6. โครงสร้างการบริหารองค์กร	3.15	0.97	ปานกลาง
7. ความคาดหวังที่จะก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	3.32	0.92	ปานกลาง
8. ค่าตอบแทนและสวัสดิการ	3.11	1.03	มาก
9. ความผูกพันต่อองค์กร	3.93	0.82	มาก
การคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบิณพลเรือน	3.38	0.65	มาก

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ระดับของปัจจัยภายในด้านความสุขในการทำงาน ด้านความผูกพันต่อองค์กร และการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบิณพลเรือน ดังนี้ ปัจจัยด้านความสุขในการทำงานทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.45$) เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า อารมณ์/ความรู้สึกต่องาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.62$) รองลงมา ด้านความพึงพอใจในงาน ($\bar{X} = 3.58$) สำหรับด้านความพึงพอใจในชีวิต อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.15$) ตามลำดับ ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรทั้ง 9 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$) เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ความผูกพันต่อองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.93$) รองลงมา วัฒนธรรมค่านิยมองค์กร ($\bar{X} = 3.86$) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน ($\bar{X} = 3.70$) ความสำคัญของตนต่อองค์กร ($\bar{X} = 3.67$) บรรยากาศในการทำงาน ($\bar{X} = 3.62$) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา ($\bar{X} = 3.60$) ความคาดหวังที่จะก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ($\bar{X} = 3.32$) โครงสร้างการบริหารองค์กร ($\bar{X} = 3.15$) และ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ($\bar{X} = 3.11$) ตามลำดับ การคงอยู่ของพนักงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.38$) เรียงลำดับดังนี้ ท่านมีความต้องการที่จะต้องอยู่ในองค์กรนี้มากที่สุด ($\bar{X} = 3.79$) รองลงมา ท่านไม่มีการวางแผนย้ายที่ทำงานใหม่ ($\bar{X} = 3.66$) และท่านมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ในองค์กรนี้ ($\bar{X} = 3.61$) สำหรับ หากท่านลาออกจะทำให้ท่านสูญเสียบางสิ่งบางอย่าง เช่น ผลตอบแทนที่สูงขึ้น ($\bar{X} = 3.02$) และท่านคิดว่าองค์กรจะได้รับผลกระทบหากท่านไม่ทำงานในองค์กรนี้ ($\bar{X} = 2.69$) อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการbinพลเรือน พบว่า ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยความสุขในการทำงาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความพึงพอใจในชีวิต 2) ความพึงพอใจในงาน และ 3) ความรู้สึกต่องาน และปัจจัยผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ 1) บรรยากาศในการทำงาน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน 4) ความสำคัญของตนต่อองค์กร 5) ค่านิยมองค์กร 6) โครงสร้างการบริหารองค์กร 7) ความคาดหวังที่จะก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 8) ค่าตอบแทนและสวัสดิการ และ 9) ความผูกพันต่อองค์กรและตัวแปรตาม คือ การคงอยู่ของพนักงาน เป็นตัวแปรเชิงปริมาณ และมีระดับการวัดเป็น Interval Scale สำหรับการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linearity) ตัวแปรอิสระทุกตัวและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{sig.} < 0.05$) การทดสอบตัวแปรอิสระแต่ละตัวต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน จากการวิเคราะห์ค่า Durbin-Watson ได้เท่ากับ 1.86 ซึ่งเข้าใกล้ 2 แสดงว่า ค่าความคลาดเคลื่อนมีอิสระต่อกัน (เกณฑ์ $1.5 < \text{Durbin-Watson} < 2.5$) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่ความสัมพันธ์กันเองในระดับสูง มีค่า $r = 0.49$ ถึง 0.65 (เกณฑ์ $r < 0.70$) และมีค่า tolerance เท่ากับ 0.60 (เกณฑ์ tolerance ไม่ควรต่ำกว่า 0.1) นอกจากนี้ VIF เท่ากับ 1.66 (เกณฑ์ $\text{VIF} < 10$) โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความสุขในการทำงานและปัจจัยผูกพันต่อองค์กร ที่สามารถพยากรณ์การคงอยู่ของพนักงาน ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างปัจจัยความสุขในการทำงานและปัจจัยผูกพันต่อองค์กรที่สามารถพยากรณ์การคงอยู่ของพนักงาน

ตัวแปร	r
1. ความพึงพอใจในชีวิต	0.49**
2. ความพึงพอใจในงาน	0.57**
3. ความรู้สึกต่องาน	0.65**
4. บรรยากาศในการทำงาน	0.61**
5. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา	0.54**
6. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน	0.53**
7. ความสำคัญของตนต่อองค์กร	0.54**
8. วัฒนธรรมค่านิยมองค์กร	0.55**
9. โครงสร้างการบริหารองค์กร	0.60**
10. ความคาดหวังที่จะก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	0.55**
11. ค่าตอบแทนและสวัสดิการ	0.60**
12. ความผูกพันต่อองค์กร	0.67**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.01

โดยปัจจัยความสุขในการทำงานและปัจจัยผูกพันต่อองค์กร ที่สามารถพยากรณ์การคงอยู่ของพนักงาน (Stepwise) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยความสุขในการทำงานและปัจจัยผูกพันต่อองค์กร ที่สามารถพยากรณ์การคงอยู่ของพนักงาน

ตัวแปร	b	SE_b	β	t	Sig.
(Constant)	0.86	0.16			
1. ความผูกพันต่อองค์กร	0.31	0.05	0.39	6.66	0.00*
2. ความรู้สึกต่องาน	0.24	0.05	0.31	5.00	0.00*
3. โครงสร้างการบริหารองค์กร	0.14	0.04	0.21	3.47	0.01*
$R = 0.77$ $R^2 = 0.59$ $R^2_{\text{Adjusted}} = 0.58$ $F = 89.48^*$ $SE_{\text{est}} = 0.41$					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 จากข้อมูลตารางปัจจัยความสุขในการทำงาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความพึงพอใจในชีวิต 2) ความพึงพอใจในงาน และ 3) ความรู้สึกต่องาน และปัจจัยผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บรรยากาศในการทำงาน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน 4) ความสำคัญของตนต่อองค์กร 5) ค่านิยมองค์กร 6) โครงสร้างการบริหารองค์กร 7) ความคาดหวังที่จะก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 8) ค่าตอบแทนและสวัสดิการ และ 9) ความผูกพันต่อองค์กรที่สามารถพยากรณ์การคงอยู่ของพนักงาน สามารถสรุปได้ว่า ค่าน้ำหนักความสำคัญของความผูกพันต่อองค์กร ($\beta = 0.39$) ความรู้สึกต่องาน ($\beta = 0.31$) และโครงสร้างการบริหารองค์กร ($\beta = 0.21$) ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยรวมทำนายการคงอยู่ของพนักงาน ได้ร้อยละ 59

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการbinพลเรือน ที่ได้จากเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม สามารถนำมาอภิปรายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ระดับของปัจจัยด้านความสุขในการทำงาน ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร และการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการbinพลเรือน พบว่า ระดับของ ปัจจัยด้านความสุขในการทำงานทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า อารมณ์/ความรู้สึกต่องาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านความพึงพอใจในงาน สำหรับด้านความพึงพอใจในชีวิต อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ สอดคล้องกับ เบญจมาศ ทองเรือง ซึ่งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงรักษาบุคลากรให้คงอยู่ในองค์กร: กรณีศึกษา บริษัท ไทย พีพี-อาร์ จำกัดและบริษัทในเครือ พบว่า ปัจจัยความพึงพอใจในงาน 4 ด้าน 1) ด้านคุณค่าของงาน 2) การมุ่งเน้นเป้าหมายงาน 3) ผู้ร่วมงาน 4) การแลกเปลี่ยนระหว่างกันภายในองค์กร มีความพึงพอใจในระดับสูงและมีผลส่งผลเชิงบวกต่อการคงอยู่กับองค์กร อีกทั้ง สภาพแวดล้อมในการทำงานส่งผลต่อการคงอยู่กับองค์กร โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริม คือ การสร้างระบบงาน ตารางการ ทำงานที่ยืดหยุ่น สร้างบรรยากาศในการทำงาน พร้อมกับ สนับสนุนด้านเทคโนโลยี เพื่อสร้างความสุขในการทำงาน (เบญจมาศ ทองเรือง, 2560) สำหรับปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ผู้วิจัยพบว่า มี 9 ด้าน อยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความผูกพันต่อองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา วัฒนธรรมค่านิยมองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน ความสำคัญของตนต่อองค์กร บรรยากาศในการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา ความคาดหวังที่จะก้าวหน้าในหน้าที่ การงาน โครงสร้างการบริหารองค์กร และค่าตอบแทนและสวัสดิการ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัย นันทน์ลิน เทพคง ได้ศึกษาอิทธิพลของความผูกพันต่อองค์กรและคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีต่อการคงอยู่ในงานของข้าราชการตำรวจกองทะเบียนพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อความผูกพันต่อองค์กร คุณภาพชีวิตการทำงาน และปัจจัยที่มีต่อการคงอยู่ในงานอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อศึกษาความผูกพันต่อองค์กรที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ในงานของข้าราชการตำรวจกองทะเบียนพลด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยด้านบรรทัดฐาน ส่งผลต่อการคงอยู่ในงาน และเมื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ในงานของข้าราชการตำรวจกองทะเบียนพล พบว่า ความมั่นคงในหน้าที่ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ความสัมพันธ์ทางสังคม การบริหารองค์การของผู้บังคับบัญชา และความภูมิใจต่อความรับผิดชอบขององค์การ ส่งผลต่อการคงอยู่ในงาน (นันทน์ลิน เทพคง, 2020) สำหรับผลการวิจัยระดับของการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการbinพลเรือนพบว่า อยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ดลพร ธีระวงศ์สกุล และวงศ์ลัดดา วีระไพบุลย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุของความตั้งใจคงอยู่ของพนักงาน ธนาครกรุงเทพ สำนักงานใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของบรรยากาศองค์กร ความพึงพอใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร และความตั้งใจคงอยู่ อยู่ในระดับมาก 2) บรรยากาศองค์กรส่งผลต่อความตั้งใจคงอยู่กับองค์กร และความพึงพอใจในการทำงานส่งผลต่อ

ความตั้งใจคงอยู่กับองค์กร 3) ความผูกพันต่อองค์กรเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างบรรยากาศองค์กรและความตั้งใจคงอยู่ และ 4) ความผูกพันต่อองค์กรเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างความพึงพอใจในการทำงานและความตั้งใจคงอยู่ และผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างมีค่าผลของโมเดลที่เหมาะสม ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ $CMIN/df = 1.82$, $GFI = 0.92$, $CFI = 0.92$, $NFI = 0.95$, $RMSEA = 0.07$ (ดลพร อีระวงศ์สกุล และวงศ์ลัดดา วีระไพบุลย์, 2023)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการบิณพลเรือน พบว่า การคงอยู่ของพนักงานโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ความรู้สึกต่องาน และโครงสร้างการบริหารองค์กร ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศรารัตน์ ทับสุข และสุพาตา สิริกฤตดา ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่ของพนักงาน กรณีศึกษา บริษัท ผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง จำกัด ในกรุงเทพมหานครภาค 2 ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการคงอยู่อยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พนักงานที่มีตำแหน่งงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ในงาน แตกต่างกันมีการคงอยู่ในบริษัท ผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง จำกัด ในกรุงเทพมหานครภาค 2 แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการคนเก่ง ได้แก่ ด้านผลตอบแทน ด้านความรู้ความสามารถ และผู้บริหารหรือหัวหน้างาน มีผลต่อการคงอยู่ของพนักงานบริษัท ผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง จำกัด ในกรุงเทพมหานครภาค 2 ปัจจัยด้านความสุขในการทำงาน ได้แก่ ความพอใจในชีวิต ด้านความพึงพอใจในงาน ด้านอารมณ์ทางบวก มีผลต่อการคงอยู่ของพนักงาน บริษัท ผลิตภัณฑ์และวัตถุก่อสร้าง จำกัด ในกรุงเทพมหานครภาค 2 (ศรารัตน์ ทับสุข และสุพาตา สิริกฤตดา, 2562) อีกทั้งสอดคล้องกับ ปณิตา นิรมล ศึกษาปัจจัยที่สามารถทำนายการคงอยู่ในงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรของมหาวิทยาลัยฯ มีระดับการคงอยู่ในงานระดับมาก ผลการทำนายการคงอยู่ในงานของบุคลากรของมหาวิทยาลัยฯ พบว่า ตัวแปรความผูกพันต่อองค์กรเป็นตัวทำนายการคงอยู่ในงานอันดับแรก (ปณิตา นิรมล, 2020) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ สติรพร เชาวนชัย ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในการทำงานของครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในการทำงานของครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 ตัว ได้แก่ ความผูกพันในโรงเรียน ค่าตอบแทน สวัสดิการพิเศษ และภาวะผู้นำของผู้บริหาร (สติรพร เชาวนชัย, 2564) อีกทั้ง ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Suruchthananon, N. & Setthakorn, K. ได้ศึกษาปัจจัยการฝังตรึงในงานที่มีอิทธิพลต่อการรักษาบุคลากรให้คงอยู่กับกรมสรรพากร ผลการวิจัยพบว่า ระดับการคงอยู่ในการคงอยู่ของบุคลากรกรมสรรพากร อยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านองค์การมีความสัมพันธ์กับการคงอยู่ของบุคลากรกรมสรรพากรสูงกว่าปัจจัยด้านชุมชน และปัจจัยการฝังตรึงในงานที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการคงอยู่ของบุคลากรกรมสรรพากร ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งที่ต้องสละ: สิ่งที่ต้องสูญเสียหากลาออกจากองค์การ และปัจจัยด้านความลงตัว: ความเข้ากันได้หรือความพอดีในความรู้สึกของพนักงานต่อองค์การ (Suruchthananon, N. & Setthakorn, K., 2022) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ สิริินทร์ ชุ่มอินทรจักร ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานบริษัท ลีสซิ่งแห่งหนึ่งในประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานบริษัทลีสซิ่งแห่งหนึ่งในประเทศ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยความพึงพอใจในงาน 3 ด้าน คือ ด้านความก้าวหน้าในการทำงาน ด้านผู้บังคับบัญชา และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ทั้ง 3 ด้านส่งผลเชิงบวกต่อการคงอยู่ของพนักงาน และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านหัวหน้างาน มีระดับการคงอยู่ในงานมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้านความก้าวหน้าในการทำงาน ตามลำดับ และ 2) ปัจจัยความผูกพันองค์กรด้านการคงอยู่ พบว่า ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานเช่นกัน (สิริินทร์ ชุ่มอินทรจักร, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการbinพลเรือน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ระดับของปัจจัยด้านความสุขในการทำงาน ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร และการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการbinพลเรือน อยู่ในระดับมาก และ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการbinพลเรือน คือ ความผูกพันต่อองค์กร ความรู้สึกต่องาน และโครงสร้างการบริหารองค์กร ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สิ่งจูงใจในการทำงานที่ส่งผลให้พนักงานสถาบันการbinพลเรือนตั้งใจคงอยู่ในงานต่อไปโดยไม่คิดจะลาออก ได้แก่ ต้องการความสมดุลในชีวิตการทำงานและชีวิตด้านอื่น ๆ โดยลดขั้นตอนการทำงานที่ไม่จำเป็นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ต้องการงานที่ท้าทายเพื่อความก้าวหน้า ความสำเร็จ และการได้รับการยอมรับทั้งระบบบุคคล องค์กรและสากล ต้องการรางวัลและค่าตอบแทนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ว่าเงินที่เหมาะสมและเป็นธรรม ต้องการสัมพันธภาพที่ดีจากหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน และต้องการเรียนรู้และพัฒนาในส่วนที่สอดคล้องกับงานในสายอาชีพรวมถึงการพัฒนาความฉลาดรอบด้าน ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานควรพัฒนาความผูกพันต่อองค์กร และคุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานให้เพิ่มขึ้นและนำผลจากการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนรักษาบุคลากรให้คงอยู่ในงานต่อไป ข้อเสนอแนะทั่วไป 1) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ค้นพบบางประเด็นที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันในการนำไปปรับปรุง พัฒนา และส่งเสริมการคงอยู่ของพนักงาน 2) ควรมีการสังเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาศึกษาและใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบของการคงอยู่ของพนักงานเพื่อให้เห็นองค์ประกอบที่แท้จริงของการคงอยู่ 3) ควรศึกษาการวิจัยเป็นระยะ ๆ รวมถึงการวิจัยเชิงพัฒนาเพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงการบริหารบุคลากรอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ประโยชน์ที่ได้รับที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ คือ องค์กรควรให้ความสำคัญกับปัจจัยที่หลากหลาย นอกเหนือจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและผลตอบแทน เช่น ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร ความสัมพันธ์ในที่ทำงาน การมีส่วนร่วมในงาน และโอกาสในการเติบโตและพัฒนาตนเอง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการตัดสินใจของพนักงานในการคงอยู่กับองค์กร

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานสถาบันการbinพลเรือน ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันการbinพลเรือน ประจำปีงบประมาณ 2568

เอกสารอ้างอิง

- ดลพร ธีระวงศ์สกุล และวงศ์ลัดดา วีระไพบุลย์. (2023). ปัจจัยเชิงสาเหตุของความตั้งใจคงอยู่ของพนักงานธนาคารกรุงเทพ สำนักงานใหญ่. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(2), 339-352.
- นันทน์ลิน เทพคง. (2020). อิทธิพลของความผูกพันต่อองค์กรและคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีต่อการคงอยู่ในงานของข้าราชการตำรวจกองทะเบียนพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 21 มีนาคม 2565 จาก <https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=8546&context=chulaetd>
- เบญจมาศ ทองเรือง. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงรักษากุศลการให้คงอยู่ในองค์กร: กรณีศึกษา บริษัทไทย พีพี - อาร์ จำกัดและบริษัทในเครือ. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาองค์กรและการจัดการสมรรถนะของมนุษย์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปณิดา นิรมล. (2020). ปัจจัยที่สามารถทำนายการคงอยู่ในงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 46(2), 190-239.

- ศรารัตน์ ทับสุข และสุพาดา สิริกุดตา. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่ของพนักงาน กรณีศึกษา บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุดิบก่อสร้างจำกัดในกรุงเทพมหานคร ภาค 2. การประชุมวิชาการระดับชาติในความร่วมมือ 4 สถาบันประจำปี 2562. กรุงเทพมหานคร: บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุดิบก่อสร้างจำกัด.
- สธิพร เขาวนชัย. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในการทำงานของครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดพิษณุโลก. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 15(1), 158-168.
- สิรินทร์ ชุ่มอินทรจักร. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานบริษัทสีซิ่งแห่งหนึ่งในประเทศ. ใน วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาการจัดการ. มหาวิทยาลัย มหิดล.
- Achmada, F. D. & Soetjipto, B. E. (2020). The Effect of Talent Management on Employee Engagement and Employee Retention in Improving Employee Performance. *Journals of Social, Education, Humanities*, 1(3), 80-94.
- Akanda, M. H. U. et al. (2021). A conceptual review of the talent management and employee retention in banking industry. *International Journal of Business and Management Future*, 6(1), 42-68.
- Chaithawee, C. et al. (2023). The Preventive Approaches of Brain Drain in Human Capital Management Based on Thailand 4.0 Strategy. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 6(2), 927-943.
- Civil Aviation Training Center. (2025). Annual Report 2023. Retrieved March 10, 2025, from <https://www.catc.or.th/en/>
- Engel, R. J. & Schutt, R. K. (2014). Fundamentals of social work research. Retrieved May 4, 2025, from <https://psycnet.apa.org/record/2014-20480-000>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Sample size determination table. *Educational and psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Kusmaryono, I. et al. (2022). Number of Response Options, Reliability, Validity, and Potential Bias in the Use of the Likert Scale Education and Social Science Research: A Literature Review. *International Journal of Educational Methodology*, 8(4), 625-637.
- Liu, S. et al. (2023). Abnormal Situation Management in Chemical Processes: Recent Research Progress and Future Prospects. Retrieved May 15, 2025, from <https://www.mdpi.com/2227-9717/11/6/1608>
- Marescaux, E. (2021). Nicky Dries Elise Marescaux Anand van Zelderen. Retrieved May 15, 2025, from <https://shorturl.asia/RpZUY>
- Mohammed, T. (2020). Strategies for reducing employee turnover in small-and medium-sized enterprises. in Doctoral dissertation. Walden University.
- Suruchthananon, N. & Setthakorn, K. (2022). Job Embeddedness And Its Effect On Intentions To Stay Of Personnel In The Revenue Department. *Modern Management Journal*, 20(2), 11-23.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้ค่าย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียน และปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคมนวัตกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอนัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ่มรักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่ย่อ).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณจุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนโฑ (เจ้าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม, // (เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
นายมนัส ภาควณิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อุตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). //ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นา.

ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมนุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนธ์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนธ์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Ver. 2019 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล .PDF .JPG .GIF หรือ .bmp บทความที่มีโมเดล รูปร่าง แผนภูมิ ต้องทำการจัดกลุ่มวัตถุให้เป็นกลุ่มเดียวกันให้เรียบร้อย เพื่อป้องกันความผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนของเนื้อหา ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนธ์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับแจ้งคำสั่งการ ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

โครงร่าง/รูปแบบ ต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

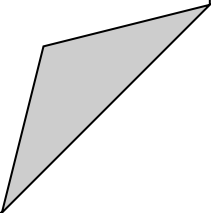
ผลการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....
.....
.....
.....
.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

.....

.....

.....

.....

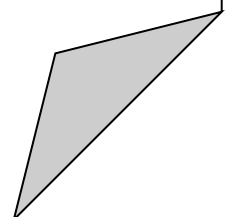
.....

.....

.....

.....

.....

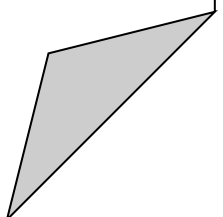

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สาระห่อออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt)...ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

บทความวิชาการ (12 pt)

ข้อบทรความ (อังกฤษ) (18 pt)

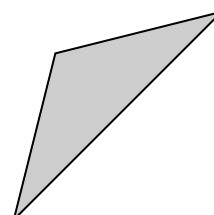
¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

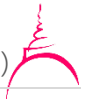
(16 pt)

(16 pt)

Keywords: 3-5 words

.....(16 pt).....

[illegible]

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

[illegible]

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

